

શ્રી ચોતરાગાય નમઃ

શ્રી જૈન જ્ઞાન સાગર

[સામાયિક પ્રતિક્રમણ અર્થ માયે, જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના ચાકાઓ,
સ્તુતિઓ, સ્તવનો અને ઔપદેશિક કાવ્યોનો સંગ્રહ]

પ્રકાશક :

ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
કે બીપીનકુજ, પારસી અગીચારી પાછળ,
ભામનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

કિંમત : સદુપયોગ

પ્રકાશક :
ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
જામનગર

ઈ. સ. ૧૯૮૨
વીરસવત ૨૫૦૮
વિ. સ. ૨૦૩૮

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું :-

ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
કે બીપીનકુજ, પારસી અગીયારી પાછળ,
જામનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

મુદ્રક . જયંતિલાલ મણીલાલ શાહ, ધી નવપ્રભાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ,
નોવેલ્ટી સીનેમા પાસે, ઘીર્કાટા રોડ, અમદાવાદ-૧.

મંગલ સ્તોત્રો

(ચાર્દશવિંશતિ)

અહંતો ભગવન્ત ઈન્દ્રમહિતા સિદ્ધાન્ત-ચિન્દ્રિચિના,
આચાર્યા જિનશાસનોન્નતિકરા પૂત્યા ઉપાધ્યાયકા
શ્રી સિદ્ધાન્ત-સુપાઠકા મુનિવરા, રત્નત્રયારાધકાઃ
પચૈતે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ નો મંગલમ્ ૧
પ્રાદ્ધી ચન્દનખાલિકા ભગવતી, રાત્રમતી દ્રીપદી,
કૌશલ્યા ચ મૃગાવતી ચ સુલસા, સીતા સુભદ્રા ગિવાઃ
કુન્તી શીલવતી નલસ્ય દયિતા, ચૂલા-પ્રભાવત્યપિ,
પદ્માવત્યપિ સુન્દરી પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ નો મંગલમ્ ૨
વીરઃ સર્વસુરાસુરેન્દ્ર-મહિતો, વીરં બુધાઃ સંશ્રિતા,
વીરેણ્ણસિહતઃ સ્વકર્મનિચયો, વીરાય નિત્યં નમઃ
વીરાત્તીર્થમિદ્ધ પ્રવૃત્તમણ્ણ, વીરસ્ય દ્યોરં તયો,
વીરે શ્રી ધૃતિ કીર્તિ-કાન્તિનિચય, શ્રી વીરભદ્રં દિશ. ૩

x

x

x

અહંતો મંગલં નિત્ય, સિદ્ધા જગતિ મંગલં,
મંગલં સાધવા સર્વે, જૈનધર્મોડસ્તુ મંગલ.
મંગલં ભગવાન્ વીરો, મંગલં ગૌતમઃ પ્રભુ,
મંગલં સ્થૂળભદ્રાદ્યા, જૈનધર્મોડસ્તુ મંગલમ્
સર્વમંગલ-મંગલ્ય, સર્વ-કલ્યાણ-કારણં,
પ્રધાનં સર્વધર્મોણ્ણ, જૈન જયતુ શાસનમ્ ૫
અજ્ઞાન તિમિરઅધાનામ્, જ્ઞાનાંજન શલાકયા,
નેત્ર મુન્નિભક્ષિતં ચેન, તસ્મૈ શ્રી શુરવે નમઃ ૬
સંસાર-દાવાનલ-દાહ-ગ્રીર, સમ્મોહ-ધૂલી-હરણે સમીરમ્,
ભાચારસાદારણ-સાર-ક્ષીરં, નમામિ વીર ગિરિરાજ ધીરમ્ ૭



પ્રકાશકનું નિવેદન

—૦—

અમારા ધર્માતુરાગી સ્વ પૂજ્ય પિતાશ્રી વીરજીભાઈ રાયચઠ્ઠ મહેતા, સ્વ પૂજ્ય માતુશ્રી રાજાભાઈ વીરજીભાઈ મહેતા તથા સ્વ લઘુ બંધુ રસીકલાલ વીરજીભાઈ મહેતાના સ્મરણાર્થે આજથી આઠ વર્ષ પહેલાં આ પુસ્તક “જ્ઞાન સાગર”ની પ્રથમ આવૃત્તિ અમે ઘણી જ ઓછી કિંમતે (જ્ઞાન પ્રચારાર્થે) પ્રગટ કરેલી તે આવૃત્તિ તો એક બે વર્ષના ગાળામાં જ વેચાઈ ગઈ હતી પણ તત્ત્વ જિજ્ઞાસુ ભાઈ બહેનોની ઘણી જ માગણી હોવાથી જ્ઞાન પ્રચાર માટે અમે આ નવી (બીજી આવૃત્તિ) થોડા ઘણા વિષયોની ફેરફારી અને જરૂરી નવા વિષયો સાથે પ્રગટ કરીએ છીએ અમને આશા છે કે આપણા વિશાળ સ્થાનકવાસી જૈન સમાજ આ પુસ્તકનો સારો એવો લાભ લેશે અને પોતાના તત્ત્વ જ્ઞાનમાં અભિવૃદ્ધિ કરશે

વીતરાગ વાણીના પ્રચારની તેમજ જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના ફેલાવાની તેઓની જે ઉત્સુકતા હતી તે સદ્વિચારની પૂર્તિ રૂપે એક વધુ વાર અમે આ જ્ઞાનના સાગરને વહેતો મૂકીએ છીએ

આ પુસ્તકમાં (૨) સામાયિક-પ્રતિકંભણ અર્થ સહિત, જૈન-તત્ત્વ જ્ઞાનના થોડાંઓ જેવા કે નવતત્ત્વ (વિસ્તૃત), છકાયના બોલ, ઠંડક, ગતાગત, પચીસ બોલ, પાંત્રીસબોલ, છ આરા, મોટો બાસ-હીયો, કર્મ પ્રકૃતિના બોલ, સાધુજીની ૮૪ ઉપમાઓ, ત્રેવીસ પદવી, શ્રાવકના ૨૧ ગુણ, ચોવીસ જિનાંતરા, પ્રમાણ બોધ, સાત નય, જળુદ્રીપ વિચાર, ચૌદ સ્વપ્ન એ રીતે ૨૫ ઉપરાંત થોડાંઓ આપ્યા છે, તે ઉપરાંત દશવૈકલિક અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના કેટલાક અધ્યયનો અર્થસહિત અને પ્રાસ્તાવિક ગાથાઓ આપેલ છે

સ્તોત્રોમાં (૧) લક્ષ્મીમય સ્તોત્ર (અર્ધ મહિત), (૨) ચિતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર, અર્ધ મહિત આપેલ છે ઉપરાંત કટ્યાવ્ય મહિત સ્તોત્ર (સંસ્કૃત) આપેલ છે, અન્ય વિષયોમાં રતનાકર પચ્ચીની માધુ-વદણા, શ્રીમદ્ રાજવદ્ર પ્રણીત આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર અને ૧૪ ગુપ્ત-સ્થાન આરોહણ શ્રેણી જેવા મનનીય વિષયો આપ્યા છે

કાવ્ય વિભાગમાં જીવરાગી, ચંદ્રગુપ્ત રાજના ૧૬ સ્વપ્ન, તીર્થ કર દેવોના સ્તવનો, આનંદ ઘનજીના સ્તવનો, શિયળનું ઓઢાળીયુ, પદ્મમાવતીનો છંદ તથા ઔપદેશિક કાવ્યો મૂકી આ પુસ્તકને સર્વાંગ સામગ્રીથી સંપન્ન બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે આગા છે કે તત્ત્વ-જિજ્ઞાસુ ભાઈ બહેનો આ પુસ્તકનો સાગ પ્રમાણમાં લાભ લેશે.

આ પુસ્તકના પ્રકાશન કાર્યમાં માર્ગ દર્શન આપનાર, સુધર્મ-પ્રચાર મહા (ગુજરાત શાખા)ના કન્વીનર શ્રી પ્રદીપકુમાર ડી. શેઠ તેમજ વૈરાગી કુ કુંદનબેનનો હું આભાર માનું છું

આ પુસ્તકના પ્રેક્ષા તપાસવામાં અને પુસ્તકને સુઢર રીતે પ્રકાશિત કરવાના કાર્યમાં 'સ્થાનકવાસી જૈન' પત્રના તંત્રી શ્રી જીવણલાલભાઈએ લીધેલી જહેમત બહલ અમે તેઓશ્રીનો આભાર માનીએ છીએ.

જામનગર
તા. ૫-૧૧-૧૯૮૨.

ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા



૨ મર્પણ

પરમ ઉપકારક, સ્વનામ ગુણ નિષ્પન્ન, આચાર્ય ભગવંત

સ્વ. પૂજ્ય પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ

તથા

પ્રખર વ્યાખ્યાતા, સૌરાષ્ટ્ર સિ હણ વિશેષણ ચુકત

કવિચત્રી સ્વ. પૂ. ઝવેરીબાઈ મહાસતીજીને

ચલિંચિત્ ઋણુમુક્તિના

ભાવ સાથે...

ચ પકલ્લાલ વી. મહેતા

“ કાંઈક કહેવું છે..... ”

“પચમહાવચ જુતો, પચવિહાયાર પાલક મમત્થો,

પંચ સમિત્યો તિજુતો, છતોસ ગુણો ગુરુ મન્મ ”

પાંચ મહાવ્રતથી યુક્ત, પંચાચારના પાલક, પાંચ સમિતી અને ત્રણ ગુપ્તિના ધારક, છત્રીસ ગુણોથી સહિત એવા આચાર્ય ભગવાન અમારા ગુરુદેવ . હતા.

વિક્રમની વીસમી અને એકવીસમી સદીમા જે જે મુનિભગવ તો થઈ ગયા તેમા આચાર્ય ભગવત શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબનું સ્થાન-માન અજોડ હતું તેનું કારણ તેઓએ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રત્નની આરાધના જે રીતે કરી હતી તેની મુખ્યતા હતી. તેઓ આગમજ્ઞાનના ઉપાસક હતા. વિતરાગ આજ્ઞાના પ્રખર આચારક હતા અને નિરતિયાર ચારિત્રના પાલક હતા. તેઓ જ્ઞાનના ગિરી-શૃંગ હતા. તેમાંથી નીકળેલી શતશત જ્ઞાનવાહિનીઓના વારિનું અનુપાન કરીને અનેક જીવો પાવન બન્યા હતા

આવા ગૌરવ ગચ્છાધિપતિ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવતનાં અનુભવની અસર મારી બાલ્યાવસ્થા ઉપર ઘણી જ પડી હતી તેની ચિરસ્મૃતિ રૂપે આ “જ્ઞાન સાગર” તેઓને અર્પણ કરૂ છું

અને મારા બીજા પરમ ઉપકારિણી પૂજ્ય શ્રી ઝવેરભાઈ મહા-સતીજીને પણ ચાહ કરીને કહું છું

“સ્વ-પર કાર્ય સાધયતી તિ સાધુ.”

સ્વ-પર કલ્યાણ કરવું એ સતજનનો સહજ સ્વભાવ છે.

હુખા-સુકા કોઈ વનવગડામાં બળબળતા, ગ્રીભના લીંબ તાપમાં તૃષાથી આતુર બનતા, આમતેમ ભમતા, આથડતા, ભરમાતા, અટવાતા, મૃગબળની સામે મીટ માંડી ઢોડયા જતા મૃગબાળને એકાદ સાચું કહું સરોવર મળી જાય, તો કેવા આનંદની અનુભૂતિ થાય ? કેટલી તૃપ્તિ અનુભવાય ?

ખસ, એવું જ કાંઈક સતજનનું વિસવાદના વાવાઝોડા અને અવસાદની આધીમાં અટવાયેલા, સુખ પ્રાપ્તિની આશાએ સયોગોની પાછળ દોડતા, ભટકતા, ભરમાતા, અટવાતા બાલજીવોને જ્યારે સત-સરોવર મળી જાય ત્યારે કેવી શાંતિનો અનુભવ થાય ? કેવો આનંદ અનુભવાય ?

આવું જ એક સત સરોવર જામનગર છોટી કાશીની રત્નકુક્ષી ધરતી પર હિલોળા લઈ રહ્યું હતું દેવચંદલાઈ શ્રાવક અને નંદુબાઈ દ્રાવિકાની પ્રેરણા અને પૂજ્ય ગુરૂણીશ્રી લીડૂબાઈ મહાસતીજીના પ્રયત્નનું આ પરિણામ હતું

‘આ સત-સરોવરનું નામ પૂ અવેરીબાઈ મહાસતીજી’

ઝોજસ્વી, તેજસ્વી, યશસ્વી, વચ્ચસ્વી એવા પૂ શ્રી એ સૌરાષ્ટ્રની ધરતી પર પ્રભાવ પાડ્યો હતો આચારના એવારે અને તત્ત્વજ્ઞાનના તીરે બેસીને આંતરિક આત્મિક પરિસ્થિતિઓને મૂલવી મૂલવીને તેઓએ એવી સાધના કરી હતી કે સાચી હળવાશ અને હાશનો અનુભવ કરી શક્યા હતા તેઓની આ સાધનાની અજબ અસર જૈન સમાજ ઉપર પડી હતી તેઓ સફળ કવિયત્રી પણ હતા

તેર તેર બ્રહ્મચારિણી શિષ્યાઓના ગુરૂણી બનીને જૈન ધર્મના ધવલા ધ્વજનો ફરફરાટ વધાર્યો આગમજ્ઞાનના તેઓ અનુપમ જ્ઞાતા હતા પ્રખર વ્યાખ્યાતા હતા સચમ અનુદાનના દાતા હતા કડક જીવન રીતિ છતાં વાત્સલ્ય માતા હતા તેઓની વાણીમા અજોડ તાકાત હતી. પર્વત પરથી સાદ પડે ને ગહર ગંભીર અવાજ સંભળાય તેવા પડલા-ચુકત તેઓનો ધ્વનિ હતો “સૌરાષ્ટ્રની સિહણ” તરીકેનું તેઓને મળેલું બિરૂદ વાસ્તવમાં તેઓની તાકાતનું દર્શન કરાવતું હતું. તેઓ કહેતા :

“સ તાપ જન્માવે તે શેતાન

સ તાપ શમાવે તે સત.

તર્ક લણી પુરુષાર્થ કરે તે શેતાન

સ્વર્ગ (મોક્ષ) લણી પુરુષાર્થ કરે તે સત”

આવા તેઓ સ્પષ્ટ વક્તા હતા જાગેલાને શબ્દ અને મૂનેલાને ગીવ સમાન કહેવાનું સ્પષ્ટવાદીત્વ તેઓના વ્યક્તિત્વનું ગૌરવવત પાત્ર બન્યું હતું. ગૌરવવત પાત્ર બનવાનું કારણ, તેઓનો પ્રયત્ન પુનઃયોદ્ય હતો સત્ય છતાં વિવેકના તેઓ પ્રજારી હતા લોકગીરતા નરી પણ પાપભીરૂતાનું અમીર ખમીર તેઓના સંયમ-જીવનમાં અદ્ભુતિન વહેતું હતું સંતપણાનો આ નિર્દોષ વ્યવહાર ગણાય જે તેઓને સહજ સાધ્ય હતો તેઓના જીવનપ્રવાહમાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના સમ્યક્ પાલનના પૌરુષવત રત્નો હતા. આવા પૂજ્ય ગુરૂણીદેવે જામનગરની પુનિત ધરતીને પોતાની ચરણ રજ પાથરીને વધુ પુનિત બનાવી હતી મારા સમસ્ત કુટુંબ પર પણ તેઓનો અનન્ય ઉપકાર છે તેઓના ઉપકારથી કાંઈક અશે ઋણમુક્ત થવા, જો કે ગુરૂવર્યોનું ઋણ ચુકવી શકવાની તાકાત આપણામાં હોતી જ નથી, આ પુસ્તક તેઓની પાવન સ્મૃતિને લેટ ધરૂ છું, અપ્રત્યક્ષ ચરણોને અર્પણ કરૂં છું

જૂબ દીર્ઘકાલિન ધર્મ સામ્રાજ્યના સેવક બનીને, લવ્યજીવોના યોગ-ક્ષેમને કરતા પૂજ્ય ગુરૂદેવ આચાર્ય મહારાજ તથા પૂ ગુરૂણીદેવ જીવેરીબાઈ મહાસતીજી આપણી વચ્ચેથી વિદાય લઇને વિરાટને પામવા વિરાટની વાટે વિહાર કરી ગયા છે તેઓના સાંનિધ્ય વગરના સત-સતી રત્નો યથાયોગ્ય પુરુષાર્થ કરી શાસનનો ધ્વજ ફરકાવી રહ્યા છે. તેમા તેઓની કૃપા પૂરાય અને અનેક લવ્ય જીવો પ્રભુશાસનની નિર્મળ-નિર્લેખ આરાધના કરી જીવનને ધન્ય કરે, એજ અભિલાષા.

દિ અપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
ના જયજિનેન્દ્ર.

(૧) —: જિણુ-સંથવં :—

સંપાદક - કુદન એમ. હંકાણી
(રાગ-વહે આસુઓંકી ધાર)

તારો તારો તીરથનાથ, દીન બંધુ દીનાનાથ,
મેરે ખ્યારે પારસનાથ-મંગલ સદા વરતાવળે
તારો મહિમા અપાર, તું છે જગજીવન આધાર,
તુમ નામે જય જય કાર, મગલ સદા વરતાવળે.
નીલવર્ણે નવ હાથની કાયા, સર્પ લંછને શોભે જીનરાયા,
વારાણસીમાં આનંદ, રાયા અશ્વસેન કુલચંદ,

માતા વામાદેવી નંદ ..મંગલ .. 11૧11

નાગ-નાગણીને બળતા બચાવ્યા, ઈન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી પદે પહોંચાડ્યા,
ગાજ્યુ કમઠેનું ગુમાન, ચલાવ્યુ અહિ સાનું સુકાન,

પ્રભુજી પાર્યા કેવળજ્ઞાન .મગલ... 11૨11

જગત ભરમા ભગતો દેવ, સુર-નર કરે તારી સેવ,

પ્રભુ ઉપશમ રસના કદ, છોડ્યા દુનિયાના કદ,

તુમ નામે છે આનંદ ..મંગલ ... 11૩11

ભૂત-પ્રેત પદ્ધીત, પિશાચ, ડાકણી શાકણી નાવે પાસ,

જપતા પ્રભુજી તારો જાપ, જાથે રોગ શોક સતાપ,

ટાળે ત્રિવિધિના તાપ...મગલ . 11૪11

વિઘ્ન-વિઘ્નારણુ પ્રભુજી સાચા, પતિત પાવન પાળે તારી વાચા,

તારી કીર્તિ જગ વિખ્યાત, તું દેવાધિદેવ પ્રખ્યાત,

કરીએ રટણુ દિન-રાત મગલ... 11૫11

કોઈ કહે તને રામ-રહેમાન, કોઈ માને પીર પયગ બર સમાન,

કોઈ અદ્વા અકબર બણુ, કોઈ કહે વિષ્ણુ ભગવાન,

જેનો માને જિન ભગવાન...મંગળ .. 11૬11

અષ્ટ-કર્મોને બાળી નાખ્યા, શીવપુરીના સુખને આખ્યા,

પ્રભુજી બણી પુરાણી પ્રીત, કરજે “ઝવેરી”ની જીત,

તારા ગાયે નિત્ય ગીત—મગળ . 11૭11

(૨) સફલ શરણુ .—

(અનહોનીકા હોની કરશે)

અણુમૂલો છે આ ધર્મ જગતમાં, કહે છે જેનાગમ.

આવો બોલો જૈન ધર્મ છે, સદા શાશ્વત શરણમ્

નમો . નમો જિણાણં...નમો નમો જિણાણ ૧

અરિહંતા શરણુ અરિને ભગાવે છે,

સિદ્ધાણું શરણું સિદ્ધિ અપાવે છે,

દેવ એવું બતાવે છે (૨)

આચાર્ય ઉપાધ્યાય મુનિ, માર્ગદર્શન કરાવે છે,

પંચપરમેષ્ઠીતું સદાયે, રાખો હૈયે સ્મરણમ્... આવો .. (૧)

શ્રીપાલ સુદર્શનને ધર્મતું શરણું મળ્યું,

અભ્યુનમાલી, ચ દનને ધર્મતું તરણું મળ્યું,

ગૌતમતું શુભાન ગળ્યું (૨)

સતી મયલુરૈહાતું, શ્રદ્ધાતું સ્મરણું ફળ્યું,

જન્મ મરણને દૂર કરે છે, ઉત્તમ કેવું તરણમ્ . આવો (૨)

જે કોઈ અપનાવે, પાર બેડો થઈ જાવે,

હુઃખ ને દર્દ ટાળે, ગર્વ શુભાન ગાળે,

પહોંચે મુક્તિના માળે (૨)

અંધારા લેદીને, અનંત પ્રકાશ ભાળે,

શુર 'અવેરી' કહે આરાધો, ત્રિયોગે ત્રિકરણમ્ . આવો. (૩)



(૧) :- જિણુ-સ થવં :-

સ પાદક - કુદન એમ. હંકાણી
(રાગ-વહે આસુઓકી ધાર)

તારો તારો તીરથનાથ, દીન બંધુ દીનાનાથ,

મેરે ખ્યારે પારસનાથ-મંગલ સદા વરતાવજે.

તારો મહિમા અપાર, તુ છે જગજીવન આધાર,

તુમ નામે જય જય કાર, મ ગલ સદા વરતાવજે.

નીલવર્ણે નવ હાથની કાયા, સર્પ લંછને શોભે જીનરાયા,

વારાણસીમાં આનંદ, રાયા અશ્વસેન કુલચંદ,

માતા વામાદેવી નંદ...મ ગલ .. 11૧11

નાગ-નાગણીને બળતા બચાવ્યા, ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી પદે પહોંચાડ્યા,

ગાંધ્યું કમકંતું ગુમાન, ચલાવ્યું અહિ સાનું સુકાન,

પ્રભુજી પામ્યા કેવળજ્ઞાન .મ ગલ... 11૨11

જગત ભરમા ભગતો દેવ, સુર-નર કરે તારી સેવ,

પ્રભુ ઉપશમ રસના કંદ, છોડ્યા દુનિયાના કંદ,

તુમ નામે છે આનંદ ..મ ગલ ... 11૩11

ભૂત-પ્રેત પક્ષીત, પિશાચ, ડાકણી શાકણી નાવે પાસ,

જપતા પ્રભુજી તારો જાપ, જાથે રોગ શોક સતાપ,

ટાળે ત્રિવિધિના તાપ...મ ગલ .. 11૪11

વિષ્નુ-વિહારણુ પ્રભુજી સાચા, પતિત પાવન પાળે તારી વાચા,

તારી કીર્તિ જગ વિખ્યાત, તું દેવાધિદેવ પ્રખ્યાત,

કરીએ રટણ દિન-રાત મ ગલ... 11૫11

કોઈ કહે તને રામ-રહેમાન, કોઈ માને પીર પયગ બર સમાન,

કોઈ અહ્લા અકબર બાણુ, કોઈ કહે વિષ્ણુ ભગવાન,

જેનો માને જિન ભગવાન...મ ગળ .. 11૬11

અષ્ટ-કર્મેને બાળી નાખ્યા, શીવપુરીના સુખને આખ્યા,

પ્રભુજી બાણી પુરાણી પ્રીત, કરજે “ઝવેરી”ની જીત,

તારા ગાયે નિત્ય ગીત—મ ગળ . 11૭11

(૨) સફલ શરણુ :-

(અનહોનીકો હોની કરદે)

અણુમૂલો છે આ ધર્મ જગતમાં, કહે છે જૈનાગમ,
આવો જોલો જૈન ધર્મ છે, સદા શાશ્વત શરણમ્
નમો નમો જિનાણ...નમો નમો જિનાણ . ૧

અરિહંતા શરણુ અરિને ભગાવે છે,

સિદ્ધાણુ શરણુ સિદ્ધિ અપાવે છે,

દેવ એવું બતાવે છે (૨)

આચાર્ય ઉપાધ્યાય મુનિ, માર્ગદર્શન કરાવે છે,

પંચપરમેષ્ઠીનું સદાયે, રાખો હૈયે સ્મરણમ્... આવો. . (૧)

શ્રીપાલ સુદર્શનને ધર્મનું શરણુ મળ્યું,

અર્જુનમાલી, ચંદનાને ધર્મનું તરણુ મળ્યું,

ગૌતમનું શુભાન ગળ્યું (૨)

સતી મયણુરેહાનું, શ્રદ્ધાનું સ્મરણુ ફળ્યું,

જન્મ મરણને દૂર કરે છે, ઉત્તમ કેવું તરણમ્ . આવો (૨)

જે કોઈ અપનાવે, પાર બેડો થઈ જાવે,

દુઃખ ને દર્દ ટાળે, ગર્વ શુભાન ગાળે,

પહોંચે મુક્તિના માળે (૨)

અંધારા લોદીને, અનત પ્રકાશ ભાળે,

શુદ્ધ 'ઝવેરી' કહે આરાધો, ત્રિયોગે ત્રિકરણમ્ .. આવો. (૩).



ચારિત્ર ચુંદડી

(રાગ-આલલા ભરેલી ઓઢણી રે)

ચારિત્ર રંગે રંગી ચુંદડી રે, શોભે ચુંદડીમા નવા નવા રંગ,
સમતા સોનેરી છેડા ભર્યા રે, જડયા લજ્જા નીલમ-મણી નગ;
ચારિત્ર

કચુકી ભરી ભલા ભાવથી રે, (૨)

ભરી ચણીયામાં કીરીયાની કેર,

ક્ષમા દયાએ શોભતારે,

જ્ઞાન દર્શને ચિતર્યા મોર ..ચારિત્ર .(૧)

સત્યના પૂર્યા સાથીયારે (૨)

જોઈ ચુંદડીની અજબ રોશનાઈ,

ચંદ્ર સૂર્ય સ્થલી રહે રે,

એના ધંદ્રાસન ઝાંખા દેખાય . ચારિત્ર (૨)

જોઈ જોઈ એના તેજને રે (૨)

એના મૂલ દેવોથી ન થાય,

મૂલ કરનાર એના માનવી રે

એને પહેરનાર લોકમાં પૂજાય ..ચારિત્ર...(૩)

વેચાતો નથી કોઈ દેશમાં રે (૨)

એ તો શીલવતનો શણગાર,

અદ્વિચારીઓના ઘટમાં ભર્યું રે

એ તો તેજ તેજનો અખાર ..ચારિત્ર..(૪)

“અવેરખાઈ” મહાસતી ગાયે ચુંદડી રે (૨)

એ તો શીલવતને સોહાય,

ગાય શીએ અને સાંભળે રે,

એને ઓઢનાર સુકિતમાં જાય ..ચારિત્ર...(૫)

અનુક્રમણિકા

ક્રમાંક	વિષય	પૃષ્ઠ નં.
૧	શ્રી સામાયિક સૂત્ર-અર્થ વિધિ સહિત...	૧
૨	શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર-અર્થ વિધિ સહિત ..	૧૫
૩	ધર્મ ધ્યાનનો કાઉન્સિલ...	૭૦
૪	શ્રાવકના દશ પચ્ચખાણુ...	૭૪
૫	પંચ પરમેષ્ઠિના ગુણ-અર્થ સહિત...	૭૬
૬	છ કાયના બોલ ..	૮૧
૭	નવતત્ત્વ મોટા (ઢોહરાવાળા)	૮૬
૮	લઘુ ઢંઢક...	૧૨૭
૯	ગતાગતના બોલ	૧૫૧
૧૦	કર્મ પ્રકૃતિના બોલ...	૧૫૬
૧૧	ગુણસ્થાન દ્વાર...	૧૬૩
૧૨	ચાર કષાયનો થોકડો .	૧૮૩
૧૩	અઠાણુ બોલનો અદ્ય બહુત્વ ..	૧૮૪
૧૪	ચોવીસ જિનાતરા	૧૮૬
૧૫	શ્વાસો શ્વાસનો થોકડો	૧૯૪
૧૬	છ આરાના બોલ .	૧૯૫
૧૭	ત્રેવિસ પદવીના બોલ .	૨૦૦
૧૮	વિરહદ્વાર .	૨૦૩
૧૯	પચીસ બોલનો થોકડો ..	૨૦૫
૨૦	શ્રોતા અધિકાર	૨૧૬
૨૧	પાંત્રીસ બોલ .	૨૨૨
૨૨	ચાર ધ્યાન ..	૨૨૭
૨૩	રૂપી અરૂપીના બોલ...	૨૨૯
૨૪	બત્રીસ અસંખ્યાય ..	૨૩૧
૨૫	પુચ્છીસ્પુષ્ણ અર્થ સહિત (મહાવીર સ્તુતિ) .	૨૩૨
૨૬	દશ વૈકાલિકસૂત્ર અધ્યયન ૧-૨-૩ અર્થ સહિત ..	૨૩૬
૨૭	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અ ૩-૪	૨૪૫

૨૮ મોટો બાસઠીયો...	૨૫૧
૨૯ વ્યવહાર સમક્ષિતના ૬૭ બોલ...	૨૬૫
૩૦ સિદ્ધ દ્વાર ..	૨૭૦
૩૧ પ્રમાણનય ..	૨૭૫
૩૨ પ્રમાણ બોધનો થોકડો	૨૮૫
૩૩ જ'બુદ્ધીપ વિચાર...	૨૯૧
૩૪ વાટે વહેતા જીવના બોલ .	૩૦૫
૩૫ સાધુની ચોરાસી ઉપમાનો થોકડો ..	૩૦૬
૩૬ ચૌદ સ્વપ્નનો થોકડો	૩૧૪
૩૭ આવતી ચોવીસીના તીર્થ'કરોના નામ ..	૩૧૬
૩૮ દાનનો થોકડો ..	૩૧૮
૩૯ પુણ્ય ખપાવવાનો થોકડો ..	૩૨૧
૪૦ સુખ ઉલ્લેખનનો થોકડો. .	૩૨૨
૪૧ લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર-અર્થ સંહિત	૩૨૩
૪૨ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર-અર્થ સંહિત...	૩૩૬
૪૩ કલ્યાણ મંદિર સ્તોત્ર (મૂળ સંસ્કૃત) ..	૩૪૪
૪૪ રત્નાકર પચીસી (શુજરાતી કાવ્ય) ..	૩૫૧
૪૫ પદ્મમહેવી તથા શનિશ્ચરના છંદ...	૩૫૫
૪૬ વૈરાગ્ય વીણી તથા શિયળનું ઓઢાળીયું...	૩૬૦
૪૭ ચિત્તસુનિ (બ્રહ્મહત્તસંવાદ)...	૩૬૫
૪૮ પરમાત્મ છત્રીસી, સામાયિક છત્રીસી	૩૭૧
૪૯ આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર...	૩૮૨
૫૦ શુભસ્થાન ક્રમ આરોહણ...	૩૮૩
૫૧ મોટી સાધુવંદણા. .	૩૮૭
૫૨ જીવરાશી...	૪૦૬
૫૩ ચંદ્રગુપ્ત રાજાના સોળ સ્વપ્ન....	૪૧૧
૫૪ કાવ્ય સંગ્રહ .	૪૧૬

—પરમેષ્ટિ-પ્રાર્થના—

(તેરે હોઠો કે દો ફૂલ)

મારા જીવન શણગાર પરમેષ્ટિ,

ભવ સાગર તારણહાર પરમેષ્ટિ,

શાસન નાયક કરે છે ગુણ પુષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ.

હૃદય વીણાના સુર પરમેષ્ટિ,

મારા આતમના નુર પરમેષ્ટિ,

નિત્ય સ્મરણથી જીવ બને તુષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ.

વિરતિનુ વજ્ર અવધારી, ઘન ઘાતીની ઘટા વિઠારી,

આત્મ ઉપવનને શણગારી, બાર ગુણોથી શોભે અલંકારી,

ચારતીર્થ સ્થાપી, સ્વ, જીવન આપી,

અરિહંત સર્જે છે સત્ સૃષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ...મારા .. (૧)

અસંખ્યાત પ્રદેશ અજવાળી, નિરંજનોની નગરી નિહાળી,

સાદિ અનંત પ્રગટે દિવાળી, સમય સમય વર્તે છે ખુશાલી,

ચોક્કો ચૈતન્ય ગોટો, ઉપમાએ નહીં ભેટો,

અનંત સિદ્ધી કરે છે અષ્ટ ગુણ ગોષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ-મારા (૨)

છત્રીસ ગુણોથી સયમ મહિર ચમકે, પચાચારના ઘટારવ રણકે,

આચાર સહિતા ધ્વજ ફરકે, રત્નત્રયની રાશની ઝળકે,

એના આચાર્ય ભગવાન, પૂરો મારા અરમાન,

સત્ક્રિયાએ થાયે આત્મતુષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ...મારા (૩)

ઉપાધ્યાય આંજે જ્ઞાન અજન, સૂત્રાર્થ ભણાવી કરે રંજન,

નક્કી નિશાન જેનું નિરંજન, સ્વાધ્યાયથી કરે કર્મ ભજન,

“સોડહ” શોધનું જ્ઞાન, આપો વરહ વરદાન,

પચીસ ગુણોએ ખૂલે “દિવ્ય” દૃષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ મારા (૪)

મહાવ્રતધારી સુનિરાજ, સજે યતિધર્મોના સાજ,

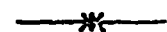
સાચા શાસનના શીરતાજ, “સમય” “પ્રભાતે” ગુણ ગાઉ આજ,

સત્યાવીસ ગુણોની મૂર્તિ, ભેટાં પ્રગટે છે સ્ફૂર્તિ,

“ઝવેરી” કૃપાએ વરસે અમી વૃષ્ટિ ..પચપરમેષ્ટિ મારા (૫)

સ પાદક :- હંન એમ હંકાણી

શ્રી સામાયિક વ્રત.



(૧) નવકાર.

નમો-નમસ્કાર હોલે અરિહતાણું-કર્મરૂપ વેરીના હંસુનાર
એવા અરિહંતને, જેણે ચાર ઘનઘાતી કર્મ-જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય,
મોહનીય અને અંતરાય, ઘય કયાં તથા જેનાથી કાઈ નહસ્ય (છાતુ) નથી
અને જે ચોત્રીસ અતિશયે તથા પાત્રીસ પ્રકારની વાણીએ તથા બાર
શુણે કરી બિરાજમાન છે નમો-નમસ્કાર હોલે સિદ્ધાણું-સકલ કાર્ય
સાધ્યાં જેણે તે મિદ્ધ ભગવંતને, જે આડ કર્મ ખપાવી મિદ્ધના સુખને
પામ્યા તથા એકત્રીસ શુણે કરી સહિત છે નમો-નમસ્કાર હોલે
આચરિયાણું-આચાર્યજીને, જે શુદ્ધ રીતે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ
અને વીર્ય એ પાચ આચાર પોતે પાળે અને ખીજને પળાવે, તથા
છત્રીશ શુણે કરી સહિત છે. નમો-નમસ્કાર હોલે ઉત્તરજાયાણું-
ઉપાધ્યાયજીને, જે શુદ્ધ સૂત્રાર્થ લખે, લખાવે તથા પચીસ શુણે કરી
સહિત છે નમો-નમસ્કાર હોલે લોકજી-લોકને વિષે સંવસાહુણું-
સર્વ સાધુને, જે જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર અને તપના સાધનથી આત્માની
સિદ્ધિને સાધનાર તથા સત્તાવીશ શુણે કરી સહિત છે

(૨) તિર્કખુતો અથવા વંદના

તિર્કખુતો-ત્રણવાર આચાહિણું-એ હાથ જોડીને જમણા કાનથી
હાથા કાન સુધી, પચાહિણું-પ્રવક્ષિણા કરીને વદામિ-નાહું છું એટલે
પગે લાગું છું (પાઠાતરે શુણગ્રામ કરૂ છું) નમ સામિ-નમસ્કાર
કરૂં છું (પાચ અગ નમાવીને) સક્કારેમિ-સત્કાર દઉં છું.
સન્માણેમિ-સન્માન દઉં છું કલ્લાણું-કલ્યાણકારી છે. મ ગદ્ગ-
મંગલકારી છે દેવય-ધર્મદેવ સમાન છે ચેઈય-છકાય જીવને
સુખદાયક, જ્ઞાનશુભસ પન્ન છે પજ્જુવાસામિ-સેવા કરૂં છું (મન-
વચન કાયાએ).

(૩) ઇરિયાવહી.

ઇવછામિ-ઈચ્છું છું પડિક્કમિઉ-પાપ કર્મથી નિવર્તવાને.
ઈરિયા-(સ્તામા)પંથને વિષે વહિયાએ-ચાલતી વખત. વિરાહણાએ-

હુખ દીધુ હોય ગમણુગમણુ-આવતાં, જતાં પાણુ-પ્રાણીજીવને.
 ક્રમણુ-કચર્યા હોય ખીય-ખીજ ક્રમણુ-કચર્યા હોય હરિય-
 લીલોતરી (વનસ્પતિ) ક્રમણુ-કચરી હોય ઓસા-ઝાકળ, ઠાર
 ઉત્તિંગ-કીડીયારાં પાણુગ-લીલ-કુલ (પચવર્ણ) દગ-ઝાકળ, ઠાર
 મટ્ટી-કાચી માટી મક્કડા-કરોળીઆનાં પડ સતાણુ-કરોળીઆની
 જાળ સંક્રમણુ-એ સર્વને કચર્યા હોય જે મે જીવા-મે' કોઈ
 જીવને, વિરાહિયા-હુખ દીધુ હોય, વિરાધના કરી હોય એગે દિયા-
 એક ઇદ્રિય, શરીરવાળા (પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિના)
 જીવ બેઈદિયા-એ ઇદ્રિય, શરીર અને જીલવાળાં (કીડા, વાળા, પોરા
 અને કરમીયાં વગેરે) તેઈદિયા-ત્રણ ઇદ્રિય, શરીર. જીલ, નાકવાળા
 (કીડી, મ'કોડી, જૂ, માકડ, ધનેડા વગેરે) ચક્રિરિ દિયા-ચાર ઇદ્રિય-
 શરીર, જીલ, નાક ને આંખવાળાં (પતંગીયા, માખી, કુંદાં, તીડ,
 ભમરા, વીંછી વગેરે) પંચિંદિયા-પાંચ ઇદ્રિય-શરીર, જીલ, નાક,
 આંખ ને કાનવાળાં (મનુષ્ય, પશુ, પંખી વગેરે) અભિહયા-સામા
 આવતા હણ્યા હોય વત્તિયા-વાટલા વાળ્યા હોય ધૂળે કરી ઠાંકયા
 હોય લેસિયા-મસળ્યા હોય સંઘાઈયા-એક ખીજ સાથે અથડાવ્યા
 હોય સઘદિયા-થોડો સ્પર્શ કરી હુખ દીધુ હોય પરિયાવિયા-
 સર્વ પ્રકારે પીડા ઉપજાવી હોય કિલામિયા-કિલામના ઉપજાવી હોય
 ઉદ્ધવિયા-ફાળ પાડી હોય ઠાણુઓ-કોઈએક ઠેકાણેથી ઠાણુ-ખીજે
 ઠેકાણે સ કામિયા-મૂકયા હોય જીવિયાઓ-જીવિત થકી.
 વવરોવિયા-નાશ કીધો હોય. તસ્સ-તેનું, મિચ્છા મિ દુક્કડે-ફળ
 અને નિષ્ફળ થાઓ.

(૪) તસ્સઉત્તરી

તસ્સ-તેને ઉત્તરી-વિશેષ શુદ્ધ કરણેણુ-કરવા સાડ. પાય-
 િચિત્ત-લાગેલા પાપનું છેદન કરણેણુ-કરવા સાડ વિસોહી-વધારે
 નિર્મળ કરણેણુ-કરવા સાડ વિસદલી-ત્રણ શબ્દ રહિત(કપટ,નિયાણુ'
 -અને મિથ્યાત્વ) કરણેણુ-કરવા સાડ પાવાણુ-પાપ કર્મમાણુ-કર્મ
 નિગ્ધાયણુ-ટાળવાને, ઠાઓ-અર્થે ઠામિ-સ્થિર રહીને કડ હું કાઉ-

સ્વસ્ત્ય-કાયાને હલાવવી નહિ તે. અન્નતથ-તેમાં આગળ કદા મુજબ કાયા હલે તેની જટ રાખું છું. ઉસ્મન્નિએણું-ઉંચો શ્વાસ લેવાથી નિસ્મન્નિએણું-નીચો શ્વાસ મૂકવાથી, ખાસિએણું-ઉધરસ આવવાથી, છીએણું-છીંકથી જ લાઇએણું-ખગાસું આવવાથી ઉડુએણું-ઓડકાર આવવાથી, વાયનિસ્સગેણું-વાયુ સરવાથી, ભમલીએ-કેર તથા ચકરી આવવાથી પિત્ત-પિત્તના પ્રકોપથી, મુચ્છાએ-મૂર્છા આવવાથી, મુહુમેહિં-સૂક્ષ્મ (થાડુંક) અંગ-શરીર સંચાલેહિં-હલવાથી મુહુમેહિં-થોડોક-ખેલ-ખળખો આવવાથી. સંચાલેહિં-હલવાથી મુહુમેહિં-થોડોક દિટ્ઠિ-નજર (દષ્ટિ) સંચાલેહિં-હલવાથી. એવમાઈએહિં-એ આદિ બીજા મનમાં ચિંતવ્યા હોય તે આગારેહિં-આગાર એટલે મોકળથી અભગ્ગો-ભાંગે નહિં અવિરાહ્યો-હાનિ પહોંચે નહિ હુંજ-હોજો, મે-મારો કાઉસ્સગ્ગો-કાઉસ્સગ્ગ એટલે કાયાનું અણુ હલાવવું જાવ-જયાં સુધી અરિહંતાણું-અરિહંતને ભગવંતાણું-સિદ્ધ ભગવંતને, નસુક્કારેણું-નમસ્કાર કરીને ન પારેમિ-ધ્યાન મૂકું નહિં (પાડું નહિં) તાવ-ત્યાં સુધી કાયા-કાયાને. કાણેણું-એક સ્થાને સ્થિર રાખીને. મોણેણું-અખોલ રહીને ઝાણેણું-ધ્યાને કરીને અપપાણું-આત્માને, વોસિરામિ-તણું છું

આ ઠેકાણે (“ ઇચ્છામિ પડિલ્લમિઈ ” થી તે “ જીવિયાઓ વવરોવિયા તસ્સ મિચ્છામિ હુલ્લક ” સુધી તથા એક નવકાર પાઠ મનમાં બોલીને કાઉસ્સગ્ગ કરવો અને નમો અરિહંતાણુ શબ્દ બોલી પારવો)

(૫) લોગસ્સ.

લોગસ્સ-લોકમાં, ઉચ્છેયગરે-ઉલ્લેખના કરનાર. ધ્વન્ન-ધર્મ. તિત્થયરે-તીર્થના સ્થાપનાર, જિણે-જિન, રાગ-રોષના છતનાર. અરિહંતે-અરિહંત દેવની કિત્તઈસ્સ-નામ લઈને સ્તુતિ-કીર્તિ કરું છું. ચહ્વિયા પિ-ચોવીસે તીર્થ કરો તથા બીજા કેવલી-કેવળજ્ઞાની-

x સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચાર તીર્થ.

ઝોની ઉસલ-પહેલા ઋષલદેવ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી
 માતાએ સ્વપ્નામા વૃષલ દીઠો તેથી એ નામ આપ્યું મજિથ' ચ-
 અને બીજા અજિતનાથ સ્વામી સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી
 માતા પાસે રમતાં જતા તેથી એ નામ આપ્યું વ દે-વાંદું
 છું. સંલવ-ત્રીજા સલવનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા
 પછી દુષ્કાળ ટળીને સુકાળ થયો, ધાન્યના સલવ થયા, તેથી
 એ નામ આપ્યું મલિનદંણુ ચ-અને ચોથા અલિન દન સ્વામી.
 સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ઇન્દ્રે જયકાર કર્યો તેથી એ નામ આપ્યું
 સુમર્ધ-પાંચમા સુમતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી
 માતાને ભદ્રી મતિ ઉપજી તેથી એ નામ આપ્યું ચ-પદ્મપદ્મ-
 છું. પદ્મપ્રલ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને પદ્મ-કમળની
 શય્યામા સૂવાની ઇચ્છા થઈ તેથી તે નામ આપ્યું, સુપાસ-સાતમા
 સુપાર્શ્વનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાના પાસા ખર-
 સટ હતાં તે સુવાળા થયા તેથી એ નામ આપ્યું જિણુ-રાગદ્રેષના
 જીતનાર ચ-વળી ચ દ્રપદ-આઠમા ચ દ્રપલ સ્વામી સ્વામી
 ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ચ દ્રમાની રસુજ થઈ તથા ચ દ્ર સરખી
 શરીરની પ્રભા થઈ તેથી તે નામ આપ્યું વ દે-વાંદું છું સુવિહિં-
 નવમા સુવિધિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી નગરમાંથી
 અવિધિ ટાળીને સુવિધિ કરી તેથી તે નામ આપ્યું, ચ-પુરુષદંત-
 તથા બીજું નામ પુષ્પદંત સ્વામી, સ્વામીના હાંત કુલ સરખા હતા
 તેથી તે નામ આપ્યું સીયલ-દશમા શીતળનાથ સ્વામી, તેમના પિતાને
 જવર થયેલો પછી સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા ત્યારે સ્વામીની માતાનો
 હાથ ફરસ્યાથી પિતાની કાયા શિતળ થઈ તેથી તે નામ આપ્યું.
 સિજજ-સ-અગ્યારમા શ્રી ત્રેયાંસનાથ સ્વામી, શીતળ પોઠવાની શય્યામાં
 અદૃષ્ટ દેવ રહેતો, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા સૂતાં તે પછી
 તે દેવતા નાઠો તેથી તે નામ આપ્યું વાસુપુજજ-બારમા વાસુપૂજ્ય
 સ્વામી, માતાની સૂવાની શય્યામાં દેવતા રહી કોઈને સૂવા કોતો નહિ.
 પણ સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી દેવતા તેમાંથી નાસી, ઉલટી માતાની

પૂજા કીધી તેથી કરી એ નામ ફીધું સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી
 ઇંદ્રે માતાની પૂજા કીધી તથા કુબેરે ઘરમાં ધનની વૃદ્ધિ કરી. ચ-વળી
 વિમળ-તેરમા વિમળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી
 માતાની પુંઠ વાંટી હતી તે પાસરી થઈ તેથી તે નામ આપ્યું મણુત -
 ચંદ્રમા અનંતનાથ સ્વામી સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી અનંત
 રત્નોની રાશિ સ્વપ્નમાં દીઠી, તેથી તે નામ આપ્યું ચ જિણુ-ગગ-
 દ્વેષના જીતનાર. ધર્મ-પદ્મમાં ધર્મનાથ સ્વામી. સ્વામી ગર્ભમાં
 આવ્યા પછી માતા ધર્મને પામી, સ્તિ-સોળમાં શાંતિનાથ સ્વામી, સ્વામી
 ગર્ભમાં આવ્યા પછી મગ્ગીનો રોગ મટ્યો ને શાંતિ થઈ, તેથી તે નામ
 આપ્યું. ચ-વળી. વ હામિ-વાહુ' છું કુંથુ-સત્તરમાં કુંથુનામ સ્વામી,
 સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી શત્રુ કથવા સરખા થયા તેથી તે નામ આપ્યું.
 અર-અઠારમાં અરનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાએ
 રત્નમય આરો દીઠો તેથી તે નામ આપ્યું ચ-વળી, મહિલ -
 એગણીશમાં મહિલાનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને
 કુલની શય્યાનો હોહહ ઉપયોગ તે દેવતાએ પૂરો પાડ્યો તેથી તે નામ
 આપ્યું વ હે-વાહુ' છું મુણિસુવચ-વીશમાં મુનિસુવ્રત સ્વામી,
 સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી ગયા તેથી તથા માતાએ
 મુનિના જેવાં વ્રત પાળ્યાં તેથી તે નામ આપ્યું નમિ જિણુ-એક-
 વીશમાં નમિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી પડ્યા
 તેણે કરી તે નામ આપ્યું ચ-વળી વ હામિ-વાહુ' છું. રિઠ્ઠનેમિ-
 આવીશમાં અરિષ્ટનેમિ સ્વામી (નેમનાથ), માતાએ સ્વપ્નમાં અરિષ્ટ
 (શ્યામ) રત્નમય (નેમી) ચક્રધારા દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. પાસ-
 ત્રેવીશમાં પાર્શ્વનાથ સ્વામી, પિતાની શય્યા નીચે સર્પ આંટા દેતો
 હતો ને તેનો હાથ હેઠે હતો તે માતાએ ગર્ભના પ્રભાવથી જોઈ લઈ
 ઉપર મુક્યો અને વિઘ્ન ગયું તેથી તે નામ આપ્યું તહ-તેમજ.
 વક્ષમાણુ-ચોવીશમાં વર્ધમાન સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી
 ધન, ધાન્ય વગેરેના ખૂબ વધારા થયા તેથી તે નામ આપ્યું ચ-વળી
 એવં મએ-એ પ્રકારે મેં, અભિથુઆ-નામે કરી સંસ્તવ્યા, તે ચોવીશ

તીર્થ'કર કેવા છે ? વિહુય-ટાળ્યા છે રય-કર્મરૂપી રજ, મહા-ખંધેલ
 કર્મરૂપી મેલ પહીણુ-ખપાવ્યાં છે. જરમરણુ-જરા ને મરણુ ચઉ-
 વિસ' પિ-ચોવીશે એકઠા. જાણુવરા-જનવર તિત્થયરા-તીર્થ'કરો
 મે-મુજને પસીય'તુ-પ્રસન્ન થાઓ. કિત્તિય-કીર્તિ કરાયેલા વ દિય-
 નમસ્કાર કરાએલા. મહિયા-શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કરાએલા, જે
 એ-જે કદા તે લોગરસ-લોકમાં ઉત્તમા-ઉત્તમ, સિદ્ધા-સિદ્ધ પદ
 પામ્યા. આરૂગ-સર્વ રોગ રહિત, બોહિલાભ-સમકિતરૂપ બોધની
 પ્રાપ્તિ. સમાહિ-સમાધિ વર-પ્રધાન-મુત્તમ-સર્વોત્તમ દિંતુ-દિઓ.
 ચ દેસુ-ચંદ્રમાથી અધિક, નિમ્મલયરા-નિર્મળ છે, આઈચ્યેસુ-
 સૂરજ થકી. અહિયં-અધિક. પચાસયરા-પ્રકાશના કરનાર છે. સાગર-
 સમુદ્ર. વર-મ્હોટો. (સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર) ગભીરા-ગંભીર એટલે
 મ્હોટા સમુદ્રથી પણ વધારે ગભીર છે. સિદ્ધા-એવા હે સિદ્ધ ભગવાન
 સિદ્ધિ-મુક્તિ પદ, મમ-મને. દિસ તુ-દીઓ.

સાધુ અથવા શ્રી સીમધર સ્વામીની આજ્ઞા માગી

(૬) સામાયિક આદરવાનો વિધિ.

દ્રવ્યથકી-કાયાએ કરી, સાવજજ્ઞોગનાં-પાપના વ્યાપાર
 કરવાના પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી ક્ષેત્રથકી-જમીનથી, આખા લોક
 પ્રમાણુ-ખધા જગતમા, કાળથકી-કેટલો વખત ? બે ઘડી સુધી,
 ઉપરાંત ન પાડ' ત્યાં સુધી-બે ઘડી ઉપરાંત જેટલું રહેવું હોય
 તેટલું ભાવથકી-મનની ધારણાથી છકોટીએ-છ પ્રકારે તે-બે કરણ
 ને ત્રણ જોગથી પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી કરેમિ-કરૂં છું. ભ તે-હે
 પૂજ્ય, સામાઈય -સમતારૂપી સામાયિક. સાવજજ્ઞ-પાપના કામની
 જોગ-મન વચન કાયાના જોગે પચ્ચક્ખામિ-ખંધી કરૂં છું. જાવ-
 જ્યાં સુધી નિયમ' પજ્જુત્રાસામિ-ખંધીની મર્યાદા કરી છે ત્યાં
 સુધી સેવા કરૂં છું દુવિહં-બે કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે, ન કરેમિ-
 કરૂં નહિ, ન કરેવેમિ-કરાવું નહિ (એ બે કરણ) મણુસા-મનની
 કદપનાએ કરી. વચસા-વચનથી. કાયસા-કાયા પ્રવર્તાવવી (એ ત્રણ

ભોગ) તરસ-તે સર્વને, ભંતે-હે પૂજ્ય ! પડિક્કમામિ-નિવર્તુ' છું.
નિંદામિ-નિંદુ' છું આત્માની સાથે ગરિહામિ-ગરહુ છું શુરની માથે
અપાણુ'-અશુભ ભોગમા જતાં આત્માને, વોમિરામિ-તળુ છું.

(૭) નમોત્યુણુ નો પાઠ.

નમોત્યુણુ -નમસ્કાર હો. અરિહ તાણુ -અરિહંત દેવને, ભગ-
વ તાણુ -ભગવંતને, આઈગરાણુ -ધર્મની આદિના કરનારને તિત્થય-
રાણુ -તીર્થના સ્થાપનાર એટલે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એ ચાર
જાના તીર્થના સ્થાપનારને સય સ યુક્કાણુ -પોતની મેળે યુક્કા છે
તેને પુરિસુત્તમાણુ -પુરુષમાહે ઉત્તમ પુરિસસીહાણુ -પુરુષમાહે
સિંહ સમાન પુરિસ-વર-પુ હરીયાણુ -પુરુષમાહે ઉત્તમ પુંડરિક કમળ
સમાન પુરિસ-પુરુષમાહે-વર-પ્રધાન ગંધહર્ત્યાણુ -ગંધહસ્તી સમાન
છે જેમ ગંધ હસ્તીને બેઠને શ્રીજા હાથીઓ નાસી જાય તેમ તીર્થ કરને
બેઠને બધા મિથ્યાત્વી પાખંડીઓનો મહ ગળી જાય લોગુત્તમાણુ -લોક-
માહે ઉત્તમ છે લોગનાહાણુ -લોકના નાથ છે લોગાહિયાણુ -લોકના
હિતકારી. લોગપદ્મવાણુ -લોકને વિષે દીપક સમાન છે લોગપદ્મજેય-
ગરાણુ -લોકમાહે ઉદ્ધોત કરનાર. અભયદયાણુ -અભય દાનના દેનાર.
અર્કપુદ્યાણુ -જ્ઞાનરૂપ અક્ષુના દેનાર. મગ્ગદયાણુ -મોક્ષ માર્ગના
દેનાર સરણુદયાણુ -શરણુના દેનાર. જીવદયાણુ -સંજમરૂપ જીવતરના
દેનાર બોહિદયાણુ -સમકિતરૂપ બોધના દેનાર ધરમદયાણુ -ધર્મના
દેનાર ધરમદેસિયાણુ -ધર્મ ઉપદેશના દેનાર ધરમનાયગાણુ -
ધર્મના નાયક ધરમસારહીણુ -ધર્મરૂપ રથના સારથિ ધરમ-
ધર્મને વિષે, વર-પ્રધાન ચાહિર ત-ચાર ગતિને અંત કરવા માટે
અક્કવટ્ટીણુ -અકેવર્તી સમાન છે. દીવો-સંસાર સમુદ્રમાં ખૂડતાં
જીવને એટ સમાન તાણુ -હુ ખના નિવારણુ કરનાર સરણુ-આધાર.
ગઈ-ચાર ગતિમા. પઈટ્ટાણુ -પડતા જીવને અપડિહય-નથી હણાણુ
એવુ વર-પ્રધાન (કેવળ) નાણુ-જ્ઞાન દંસણુ-દર્શન એટલે દેખવું-
ધરાણુ-ધરનાર વિચદ-ગયું છે. છડિમાણુ-છવ્વસ્થપણુ, જિણાણુ-
જીજ્ઞા છે રાગદ્વેષને જીવયાણુ-ખીજાને જીતાવ્યા છે રાગ-દ્વેષ.

તીર્થ'કર કેવા છે ? વિહુય-ટાળ્યા છે રય-કર્મરૂપી રજ, મહા-ખાધેલ
 કર્મરૂપી મેલ પહીણુ-ખપાવ્યાં છે. જરમરણા-જગ ને મળુ ચઉ-
 વિસ પિ-ચોવીશે એકઠા. જિણુવરા-જિનવૃત્તિથયરા-તીર્થ'કરે
 મે-મુજને પસીય'તુ-પ્રસન્ન થાઓ કિત્તિય-કીર્તિ કરાયેલા વ દિય-
 નમસ્કાર કરાએલા. મહિયા-શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કરાએલા, જે
 એ-જે કદ્યા તે લોગરસ-લોકમા ઉત્તમા-ઉત્તમ, સિદ્ધા-સિદ્ધ પદ
 પામ્યા. આરૂગ-સર્વ રોગ રહિત, બોહિલાલ-સમકિતરૂપ બાધની
 પ્રાપ્તિ. સમાહિ-સમાધિ વર-પ્રધાન-શુભ-સર્વોત્તમ દિતુ-દિઓ
 ચ દેમુ-ચંદ્રમાથી અધિક, નિમ્મલયરા-નિર્મળ છે, આદિચેમુ-
 સૂરજ થકી અહિયં-અધિક. પયાસયરા-પ્રકાશના કનાર છે. સાગર-
 સમુદ્ર. વર-મ્હોટો. (સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર) ગભીરા-ગંભીર એટલે
 મ્હોટા સમુદ્રથી પણ વધારે ગભીર છે સિદ્ધા-એવા હે સિદ્ધ લગવાન
 સિદ્ધિ-મુક્તિ પદ, મમ-મને. દિસ તુ-દિઓ.

સાધુ અથવા શ્રી સીમધર સ્વામીની આજ્ઞા માર્ગી

(૧) સામાયિક આદરવાનો વિધિ.

દ્રવ્યથકી-કાયાએ કરી, સાવજજનેગનાં-પાપના વ્યાપાર
 કરવાનાં પચ્ચક્ખાણુ-ખધી ક્ષેત્રથકી-જમીનથી, આખા લોક
 પ્રમાણુ-ખધા જગતમા, કાળથકી-કેટલો વખત ? બે ઘડી સુધી,
 ઉપરાંત ન પાડે ત્યાં સુધી-બે ઘડી ઉપરાત નેટલું રહેવું હોય
 તેટલું ભાવથકી-મનની ધારણાથી છકોટીએ-છ પ્રકારે તે-બે કરણ
 ને ત્રણ ભેગથી પચ્ચક્ખાણુ-ખધી કરેમિ-કરૂં છુ ભ તે-હે
 પૂજ્ય, સામાયિક-સમતારૂપી સામાયિક. સાવજજ-પાપના કામની
 ભેગ-મન વચન કાયાના ભેગે પચ્ચક્ખાણુ-ખધી કરૂં છુ. જાવ-
 જ્યાં સુધી નિયમ પજ્જુત્રાસામિ-ખધીની મર્યાદા કરી છે ત્યા
 સુધી સેવા કરૂં છુ દુવિહ-એ કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ ભેગે, ન કરેમિ-
 કરૂં નહિ, ન કારેમિ-કરાવું નહિ (એ બે કરણ) મણુસા-મનની
 કદપાણુ કરી વચસા-વચનથી. કાયાસા-કાયા પ્રવર્તાવવી (એ ત્રણ

ભેગ) તરસ-તે સર્વને, ભાંતે-હે પૂજ્ય ! પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું-
નિંદામિ-નિંદું છું આત્માની સાથે ગરિહામિ-ગરહું છું શુરુની સાથે.
અપાણું-અશુભ ભેગમા જતાં આત્માને, વોસિરામિ-તણું છું
(૭) નમોત્યુણુ નો પાઠ.

નમોત્યુણુ -નમસ્કાર હો અરિહ તાણું-અરિહંત દેવને, ભગ-
વ તાણું-ભગવંતને, આઈગરાણું-ધર્મની આદિના કરનારને તિત્થય-
રાણું-તીર્થના સ્થાપનાર એટલે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એ ચાર
જાતના તીર્થના સ્થાપનારને સય સ યુદ્ધાણું-યોત ની મેળે યુઝ્યા છે
તેને પુરિસુત્તમાણું-પુરુષમાહે ઉત્તમ પુરિસસીહાણું-પુરુષમાહે
સિંહ સમાન પુરિસ-વર-પુ હરીયાણું-પુરુષમાહે ઉત્તમ પુંડરિક કમળ
સમાન પુરિસ-પુરુષમાહે-વર-પ્રધાન ગ ધંહત્થીણું-ગંધહસ્તી સમાન
છે જેમ ગંધ હસ્તીને ભેંધને ખીજા હાથીઓ નાસી જાય તેમ તીર્થ કરને
ભેંધને બધા મિથ્યાત્વી પાખંડીઓનો મદ ગળી જાય લોગુત્તમાણું-લોક-
માહે ઉત્તમ છે લોગનાહાણું-લોકના નાય છે લોગહિયાણું-લોકના
હિતકારી લોગપદવાણું-લોકને વિષે દીપક સમાન છે લોગપન્થેય-
ગરાણું-લોકમાહે ઉદ્યોત કરનાર. અભયદયાણું-અભય દાનના દેનાર.
ચક્ષુદયાણું-જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુના દેનાર. મગ્ગદયાણું-મોક્ષ માર્ગના
દેનાર સરણુદયાણું-શરણુના દેનાર. જીવદયાણું-સંજમરૂપ જીવતરના
દેનાર ખોહિદયાણું-સમકિતરૂપ ખોધના દેનાર ધરમદયાણું-ધર્મના
દેનાર ધરમદેસિયાણું-ધર્મ ઉપદેશના દેનાર ધરમનાયગાણું-
ધર્મના નાયક ધરમસારહીણું-ધર્મરૂપ રથના સારથિ ધરમ-
ધર્મને વિષે, વર-પ્રધાન આહિર ત-ચાર ગતિનો અત કરવા માટે
ચક્કવટીણું-ચક્રવર્તી સમાન છે. દીવો-સ સાર સસુદ્રમાં ધૂડતાં
જીવને ખેડ સમાન તાણું-દુખના નિવારણ કરનાર સરણું-આધાર.
ગઈ-ચાર ગતિમા પઈટ્ટાણું-પડતા જીવને અપડિહય-નથી હણાણું
એણું વર-પ્રધાન (કેવળ) નાણું-જ્ઞાન દંસણું-દર્શન એટલે દેખણું
ધરાણું-ધરના વિધદ-ગયું છે. છડિમાણું-છદ્મસ્થપણું, જિણાણું-
જીવ છે રાગદ્વેષને જાવયાણું-ખીજાને જીતાવ્યા છે રાગ-દ્વેષ-

તિન્નાણુ-તયા છે સંસારરૂપી સમુદ્ર તારયાણુ-ળીજને તારે છે સંસાર સમુદ્રથી. બુદ્ધાણુ-પોતે સમજ્યા તત્ત્વજ્ઞાનને. યોહિયાણુ-ળીજને તત્ત્વજ્ઞાન સમજવનાર મુત્તાણુ-પોતે મુકાણા બહારના તથા અંતરના કર્મ બંધનથી મોયગાણુ-ળીજને એથી મુકાવનાર, સંવવન્નુણુ-સર્વ જ્ઞાની છે. મન્વદ્દરિમ્મિણુ-મર્વ પદાર્થના દેખનાર સિવ-ઉપદ્રવ રહિત મયદ્દ-અચળ, મદ્દય-રોગ રહિત, મણુત-મરણ રહિત, મદ્દખય-ક્ષયગહિત, મન્વાબાહ-બાધા-પીડા રહિત, મપુણુરાવિત્તિ-નથી ફરીથી અવતગ્વુ' જેને સિદ્ધિગર્હ-એહવી સિદ્ધની ગતિ-નામધેય-એવુ' અમર નામ ઠાણુ-એવુ' સ્થાનક સ પત્તાણુ'-પામ્યા છે નમોજિણુણુ-નમસ્કાર હોજો એવા તીર્થ-કરોને નિયમયાણુ'-સાત લયના જીતનારને

(પહેલુ નમોત્યુણુ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતને કહેવું ળીજુ શ્રી અરિહંત દેવને કહેવું તેમાં ઠાણુ'સંપત્તાણુ'ને બદલે ઠાણુ'સંપાવિઉ કામાણુ' કહેવું, ને પછીના બોલ કહેવા નહિ)

ત્રીજુ' નમોત્યુણુ-વર્તમાનકાળના સ્વધર્માચાર્ય-સ્વધર્મોપદેશકોને કરવાનું છે તેનો પાઠ .

નમોત્યુણુ , મમધમ્મ આચરિયસ્સ, મમધમ્મોવદેસિયસ્સ, જાવ સંપાવિઉ કામસ્સ, નમો આચરિયસ્સ.

સામાયિક પારવાને વિધિ

(પહેલા પાઠથી લોગસ્સ મુધીની ક્રિયા સામાયિક આદરવાની રીતે કરીને છઠ્ઠા પાઠને ઠેકાણે નીચે મુજબ કહેવું)

દ્રવ્યથકી સાવજજ જોગનાં પચ્ચક્ખાણુ કર્યાં હતાં તે પૂરાં થયાં તે પાઠ છુ , ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણુ, કાળથકી એધડી ઉપરાંત ન પાઠ ત્યાં મુધી, ભાવથકી છ કોટીએ પચ્ચક્ખાણુ કર્યાં હતાં તે પૂરાં થયાં તે પાઠ છુ . (૧) એહવા નવમા સામાયિક વ્રતના-ઉપરની વિધિ મુજબ આદરેલા સામાયિક-વ્રતને વિષે પંચઅઠવારો-પાચ અતિચાર. જાણિયવવા-જાણુવા ન

સમાયરિયન્વા-આચરવા નહિ. તં જહા-તે આ પ્રમાણે તે આ-
લોહ-તે કહી દેખાડું છું મણુદુર્યપણિહાણે-મન માકું પ્રવર્તાવ્યું
હોય -વયદુર્યપણિહાણે-વચન માકું પ્રવર્તાવ્યું હોય, કાયદુર્યપણિ-
હાણે-કાયા માઠી પ્રવર્તાવી હોય, સામાઈયસ્સસઈ-સમતારૂપ સામા-
યિક અકરણુઆએ-ખરાખર કીધું કે નહિ તેના ખરાખર ખખર ન રહ્યા
હોય, સામાઈયસ્સ-સામાયિક, અણુવક્રિયસ્સ કરણુઆએ-પૂરું
થયા વિના પાર્યું હોય તસ્સ-તેનું, મિચ્છા મિ દુક્કંડ-ખોટું કીધેલું
નિષ્ફળ થાઓ.

(૨) સામાયિકના વિષે ૬૨ મનના, ૬૨ વચનના, બાર
કાયાના એ ખત્રીશ દોષમાંથી કોઈ દોષ લાગ્યા હોય તો તસ્સ
મિચ્છા મિ દુક્કંડ.

(૩) સામાયિકમાં આહારસંજ્ઞા-ખાવાની ઈચ્છા થઈ હોય
જાય સંજ્ઞા-બીજ લાગી હોય, મેથુનસંજ્ઞા-શી સેવવાની ઈચ્છા
કરી હોય પરિગ્રહસંજ્ઞા-લાભ મેળવવાની ઈચ્છા કરી હોય.
એ ચાર સંજ્ઞા માહેલી કોઈ સંજ્ઞા કરી હોય તો તસ્સ
મિચ્છા મિ દુક્કંડ.

(૪) સામાયિકમાં સ્ત્રીકથા, વ્રતકથા, દેરાકથા, રાજકથા એ
ચાર કથા માહેલી કોઈ કથા કરી હોય તો તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડ.

(૫) સામાયિક સમકાએણું-સામાયિક કાયાએ ખરાખર રીતે.
ન ફાસિય-સ્પર્શ કર્યું, અંગીકાર કર્યું ન હોય ન પાલિય-તેવું જ
ચાળ્યું ન હોય ન સોહિય-શુદ્ધ કર્યું ન હોય ન તીરીય-પાર ઉતાર્યું
ન હોય ન કીત્તિય-કીર્તિ કીધી ન હોય. ન આરાહિય-આરાધના
કીધી ન હોય આણુઆએ-વીતરાગ દેવની આજ્ઞા પ્રમાણે આણુપાલિતા-
વિશેષે પાળતાં થકાં ન ભવઈ-તે પ્રમાણે ન વરતાયું હોય તસ્સ
મિચ્છા મિ દુક્કંડ-તે ખોટા પીધાનુ કળ નિષ્ફળ થાઓ.

(૬) સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાચું, વિધિએ
કરતાં અવિધિએ થયું હોય તો તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડ.

જીઓએ આ ઠેકાણે પુરુષ કથા એમ કહેવું

(૭) સામાયિકમાં અતિકંમ, વ્યતિકંમ, અતિચાર, અણુ-ચાર, જાણુતાં અજાણુતાં મને, વચને, કાયાએ કરી કંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુક્કં.

સામાયિકમાં કાનો, માત્રા, મી ડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર ઓછું અધિક વિપરિત કહેવાણું હોય તો અનંતાં સિદ્ધ અને કેવળીની સામે મિચ્છા મિ દુક્કં.

(પછી આગળ સુજળ ત્રણ નમોત્યુણ કહેવા.)

સામાયિક તત સંપૂર્ણ.

સામાયિક કરતાં મનના દશ, વચનના દશ તથા કાયાના બાર એ પ્રમાણે બત્રીશ દોષ ન લાગે તે માટે નિરતર ઉપયોગ રાખવો. તે બત્રીશ દોષ નીચે પ્રમાણે :—

મનના દશ દોષ

- ૧ અવિવેક દોષ—સામાયિક કરે તે વારે સર્વ ક્રિયા કરે પણ મનમાં વિવેક ન હોય એટલે સામાયિક શુ ચીજ છે તે જાણે નહિ અને વિવેકસહિત સામાયિક કરવાથી કેાણ તર્યા છે ? એનાથી શુ ફળ મળે છે ? એ કેાતું સાધન છે ? એમાં શુ સાધ્ય છે ? વ્યવહાર—સામાયિક કયુ અને નિશ્ચય સામાયિક કયું ? સામાયિકની રીતિ જિનેશ્વરે શા પ્રમાણે કહી છે વગેરે વિવેક વિના, જાણ્યા વિના, જે સામાયિક કરે તે અવિવેકનો પ્રથમ દોષ
- ૨ યશો વાંચ્છા દોષ—સામાયિક કરીને કીર્તિની વાચ્છના કરે એટલે સામાયિક તો નિર્જરાનો હેતુ છે અને સિદ્ધપદતું સાધન છે તેને બદલે તેનાથી કીર્તિની વાચ્છના કરે તો યશો વાંચ્છા દોષ
- ૩ ધન વાંચ્છા દોષ—સામાયિક કરવાથી ધન—પ્રાપ્તિની ઇચ્છા કરે તે.
- ૪ ગર્વ દોષ—સામાયિક લઈને મનમા ગર્વ આણુવો કે હું જ ધર્મ જાણનાર છું. હું કેવું સામાયિક કરું છું ! બીજા મૂર્ખ લોકો સામાયિકમાં શું સમજે ? વગેરે બાબતોનો જે ગર્વ કરવો તે

ગર્વ દોષ અમે સંઘમાં મોટા છીએ માટે અમારે સામાયિક કરવું પડે તેમ કહે તે ગર્વ દોષ

૫ ભય દોષ—એટલે કોઈ પ્રકારના ભયથી કે દ્વેષમાં પોતાની નિંદા થશે એવી બીકથી સામાયિક કરે પણ મનમાં સામાયિક કરવાનો ભાવ ન હોય તે ભય દોષ. સામાયિક ન કરું તો કામ કરવું પડશે એવો ભય દાવી સામાયિક કરવા બેસી જાય

૬ નિદાન દોષ—સામાયિક કરીને ધનાદિકનું અથવા બીજું કોઈ ઇચ્છિત વસ્તુનું નિયાણું કરે તે કારણે સામાયિકનું તો મહત્ ફળ છે, તે ન વિચારતાં એવા મોટા ક્ષાયદા ઉપર લક્ષ રાખી નિયાણું કરી, તે વેચી નાંખ્યા બરોબર થાય તે નિદાન દોષ

૭ સંશય દોષ—સંશયયુક્ત સામાયિક કરે એટલે મનમાં વિચારે કે સામાયિક કરીએ છીએ તો ખરા, પણ આગળ ઉપર ફળ થશે કે નહિ? એમ પ્રતીતિ નહિ તે.

૮ કષાય દોષ—કષાયસર્થુ સામાયિક કરે એટલે કોઈની સાથે રોષ વર્તે છે તેથી તેને જવાબ દેવો નથી એમ ધારી સામાયિક કરી બેસે. એવું રહસ્ય છે છતાં કષાયયુક્ત કરે તે દોષિત ગણાય, તેનું નામ કષાય દોષ સામાયિકમાં ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કરે તે કષાય દોષ

૯ અવિનય દોષ—વિનય રહિત સામાયિક કરે તે અથવા શુરુ વગેરેનો ચથાચોગ્ય વિનય ન કરવો તે.

૧૦ બહુમાન દોષ—બહુમાન સહિત કરે, પણ ભક્તિભાવથી ન કરે તે.

વચનના દસ દોષ.

૧ કુત્સિક વચન દોષ—જે વચન સાંભળી કોઈને લજ્જા, ભય, કષાયાદિ ઉપજે તેવાં કુત્સિક વચન સામાયિકમાં બોલે તે કુત્સિક દોષ

૨ સહસાકાર દોષ—સામાયિકમાં આગળ પાછળનો ઉપયોગ-રાખ્યા સિવાય અણવિચાર્યું બોલે તે.

- ૩ અસદ્દારોપણ દોષ-સામાયિકમાં કોઈ ઉપર અસત્ય દોષ (તહોમત) મૂકે તે.
- ૪ નિરપેક્ષ વાક્ય દોષ-સામાયિકમાં શાસ્ત્રની અપેક્ષા વિના સ્વમતિના વચન બોલે તે.
- ૫ સંક્ષેપ દોષ-સામાયિક અત્ર પાઠે વચન સંક્ષેપ કરી બોલે, અક્ષર પાઠાદિ હીણા બોલે તે
- ૬ કલહ ક્રમ દોષ-સામાયિકમાં કોઈની સાથે કલેશ કરે તે
- ૭ વિકથા દોષ-સામાયિકમાં સજ્જાય, ધ્યાન, ધર્મકથા, મહા-પુરુષના ચરિત્ર અથવા તીર્થ કર આદિનો મહિમા વગેરે ક્રિયા કરવાની કહી છે તે પ્રમાણે ન વર્તતા રાજ્યાદિ વગેરેની ચાર કથા કરે તે
- ૮ હાસ્ય દોષ-સામાયિકમાં કોઈની મશ્કરી કરે તે
- ૯ અશુદ્ધ પાઠ દોષ-સામાયિકમાં સૂત્રાદિ ઉચ્ચાર કરે તેમાં સુખથી દીર્ઘનો હ્રસ્વ અથવા હ્રસ્વ અક્ષરને ઠેકાણે દીર્ઘ બોલે, કોઈ ઠેકાણે માત્રાહીન અથવા અધિક ઉચ્ચરે, અશુદ્ધ પાઠનો ઉચ્ચાર કરે તે
- ૧૦ સુણુ સુણુ વચન દોષ-સામાયિક લઈને ઉતાવળે પાઠનો ઉચ્ચાર કરે, સ્પષ્ટ પ્રગટ અક્ષર ન ઉચ્ચરે, 'પઠ્ઠુ', 'ગાથાતુ' ઠેકાણુ માલુમ ન પડે, માખીની પેઠે બણુબણુ કરે એમ ગડબડ કરીને પાઠ પૂર્ણ કરે તે

કાયાના બાર દોષ

- ૧ અયોગ્ય આસન દોષ-સામાયિક કરતી વખતે પગ ઉપર પગ ચડાવીને બેસે, મહાત્મપર્યાય થકી વિનય શુણ્ણની વૃદ્ધિની હાની કરે, વસ્ત્રવડે જાનુ બાધીને બેસે તે પ્રથમ દોષ, માટે જે વડે વિનય શુણ્ણ રહે, ઉદ્ધતાઈ ન જણાય, અજ્યણા ન થાય તેવી રીતે બેસવું
- ૨ અલ્પાસન દોષ-આસનને સ્થિર ન રાખે, વારંવાર આગળ પાછળ ચલાયમાન કરે ને પોતે ચપળતા ઘણી કરે તે અલ્પાસન દોષ કહેવાય.

- ૩ ચલદદિ દોષ-સામાયિક લઈને દષ્ટિને નાસિકા ઉપર સ્થાપી મનમાં શ્રુત ઉપયોગ રાખી મૌનપણે ધ્યાન ન ધરે, શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવો હોય તો જ્યહાંચુકત પુસ્તક ઉપર દષ્ટિ રાખવી વગેરે શુદ્ધ સામાયિકની રીતિ જે શાસ્ત્રકારે કહેલી છે તે રીતિનો ત્યાગ કરી ચલિત મૂળની જેમ ચારે દિશાએ નેત્રો ફેરવે તે ચલદદિ દોષ.
 - ૪ સાવધ ક્રિયા દોષ-કાયાવડે કંઈ સાવધ ક્રિયા કરે અથવા સાવધ ક્રિયાની સંજ્ઞા કરે તે
 - ૫ આલ્સ બન દોષ-સામાયિકમાં દીવાલ પ્રસુખનો આશ્રય છોડી એકાંત બેસવું એ રીતિ છે, તે રીતિ ત્યાગી દીવાલ, થાલલા વગેરેને પીઠ લગાડીને બેસે તે કારણે પુન્યા વિનાની દીવાલ ઉપર ઘણા જીવોનો વિશ્રામ હોય ત્યાં પીઠ લગાડતા ઘણા જીવોની વિરાધના થાય અથવા જોડી ગણુ દઈ બેસવાથી નિદ્રાદિક પ્રમાદ વધે અને તેથી શુભ ધ્યાનાદિકમાં ખામી આવે તેથી તે દોષચુકત છે.
 - ૬ આકુચ્યન પ્રસારણુ દોષ-સામાયિક લઈને કારણુ વિના હાથ પગ સંકોચે અથવા લાખા કરે
 - ૭ આલસ્ય દોષ-સામાયિકને વિષે અંગે આગસ મરડે, ટાચકા ફેડે, કરકડા કરે, કમર વાંકી કરે વગેરે પ્રમાદની બહુવતાના કાર્યો કરે તે.
 - ૮ મોટક દોષ-સામાયિકમાં અંગુલી પ્રસુખને વાંકી કરી ટાચકા કરતે.
 - ૯ મલ દોષ-સામાયિક લઈને શરીરે ખસ પ્રસુખ થઈ હોય તે વહુરે, મેલ ઉતારે તે
 - ૧૦ વિમાસણુ દોષ-સામાયિકમાં અંગ વિમાસણુ કરાવે, હાથનો ટેકો દીએ, લમણે હાથ દઈ બેસે તે
 - ૧૧ નિદ્રા દોષ-સામાયિકમાં નિદ્રા કરે તે
 - ૧૨ વસ્ત્ર સંકોચ્યન દોષ-ટાઢ પ્રસુખની પ્રબળતાથી પોતાના સમસ્ત અંગે સારી પેઠે વસ્ત્ર ઝોઢે તે
- એ પ્રમાણે મનના દશ દોષ, વચનના દશ દોષ અને કાયાના-
ખાર દોષ એ સર્વ ખત્રીસ દોષ થાય. વિવેકી પુરુષો તે દોષ ટાળી-
શુદ્ધ સામાયિક કરે.

નીચેના વીસ દોષ ટાળી કાઢસગ્ગ કરવો.

૧ ઘોડાની પેઠે પગ ભર્યો નીચો કરે તે ઘોટક દોષ ૨ લતાની પેઠે સૂઈ રહે તે લતા દોષ ૩ સ્થંભને આધારે ઓઠીંગે રહી ઉભો બુદ્ધે તે સ્થંભ દોષ ૪ પર્વતના ફૂટની પેઠે અક્કડ ઉભો રહે તે ફૂટ દોષ ૫ આલણીઆના ઉચા ઓઠીંગે રહી કાઢસગ્ગ કરે તે માળા દોષ. ૬ સ્ત્રીલડીની પેઠે હાથ આગળ રાખી કરે તે શબરી દોષ ૭ વહુની પેઠે ઘુંઘટો કાઢી વસ્ત્ર ઓઠે તે વધૂ દોષ ૮ પ્રમાણ ઉપરાંત વસ્ત્ર માથે રાખી કરે તે લંબોત્તર દોષ ૯ શરીરને સ્તનની પેઠે ઢાંકીને કરે તે સ્તન દોષ ૧૦ ગાડાંની ઉધની પેઠે બે પગની પાની એકઠી રાખે તે ભિર્વિકા દોષ. ૧૧ સાધ્વીની પેઠે વસ્ત્ર ઓઢી કરે તે સંચતિ દોષ ૧૨ દિગંબરની પેઠે હાથ ઉચા રાખી કરે તે ખલીન દોષ ૧૩ કાગની પેઠે નેત્ર ચંચળ કરે તે વાયસ દોષ ૧૪ કોઠનાં ફળ એકઠાં કર્યાની પેઠે વસ્ત્ર એકઠાં કરે તે કવીક દોષ, ૧૫ શરીરમાં ભૂત-પ્રવેશ જેમ મસ્તક ધૂણાવે તેમ ધૂણી કાઢસગ્ગ કરે તે શશીક પન દોષ ૧૬ મૂંગાની પેઠે હું હું કરે તે મૂક દોષ ૧૭ આંગળી પાંપણે રાખી વિચાર કર્યાની પેઠે કાઢસગ્ગ કરે તે અંગુલીબ્રમહ દોષ ૧૮ ઠાઝૂ શીશામાં નાખતાં ગરમીને ચોગે બડબડ થાય તેની પેઠે કરે તે વાઙ્ણી દોષ ૧૯ તરસ્યા કપિની પેઠે હોઠ હલાવે તે ત્રેક્ષા દોષ. ૧૦ બીજાની પાસે પાઠ ઉચ્ચરાવી કરે તે અન્ય પાઠોચ્ચરિત દોષ.

કાઢસગ્ગ કરતી વખતે ઉપરના વીસ દોષોમાથી એક પણ દોષ ન આવે તેનું ખરાખર ધ્યાન આપવું



શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર

પ્રતિક્રમણ શરૂ કરતાં પહેલાં ઊભા થઈ સવિનય ગુર્વાદિકને અગર તેમની ગેરહાજરીમાં શ્રી સીમ ધર ભગવાનને યથાવિધિ વંદણા કરી પ્રતિક્રમણના ત્રણ આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી.

પહેલો આવશ્યક. *

(આ ઠેકાણે નવકાર તથા તિક્ષ્ણુતોનો પાઠ પૂરો કહેવો)
પછી સ્વામીનાથ પાપતું આલોચણુ, પ્રતિક્રમણની આજ્ઞા (એ પ્રમાણે કહીને પાઠ ૧ લો ઇચ્છામિષ્ટું ભંતે । પડિક્રમણની આજ્ઞા માગવાનો પાઠ

ઇચ્છામિષ્ટું-મારી ઇચ્છા છે ભ તે-હે પૂજ્ય, તુષ્ણેહિં-તમારી, અબલાણુનાય સમાણુ-આજ્ઞા થવાથી દેવસિય-દિવસ સંબંધી, પડિક્રમણ-પાપતું નિવારણ કરવાને ઠાએમિ-એક સ્થાને બેસુ છું. દેવસિ-દિવસ સંબંધી જ્ઞાન-જ્ઞાન, દંસણુ-દર્શન ચારિત્ર-આવતાં કર્મને રોકવા તે તપ-પૂર્વ કર્મ ખપાવવા તે. અતિચાર-લીધેલા વ્રત ભાંગવાને તૈયાર થવું તે ચિ તવનાથ-વિચારવાને અર્થે, કરેમિ-કરું છું કાઉત્સગ્ગ-કાયા સ્થિર રાખવી તે (નવકાર તથા કરેમિભ તેનો પાઠ બોલવો)

સ્તુતિ-ખાર ગુણ શ્રી અરિહંતના, આઠ ગુણ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતના, છત્રીશ ગુણ શ્રી આચાર્યજીના, પચીસ ગુણ શ્રી ઉપાધ્યાય જીના, સત્તાવીશ ગુણ શ્રી સાધુજીના, એ પંચ પરમેષ્ઠીના મળી એકસો આઠ ગુણ સંબંધી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી, અવિનય, અભક્તિ, આશાતના થઈ હોય તે, મન, વચન, કાયાએ કરી બાણપણે, અબાણપણે, આકુટીપણે, અણાકુટીપણે, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, દેશથી, સર્વથી વિરાધના કરી હોય, ને દિવસ સંબંધી અવજા-અપરાધ ક્રીધા હોય, કરાવ્યો હોય, અનુમોદો હોય તે સર્વે અરિહંત અનંતા સિદ્ધ ભગવાનની સામે તત્સ મિચ્છા મિ દુક્ક

* સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ વિશેષ કરીને અવશ્ય કરવું તેને આવશ્યક કહે છે

પાઠ ૨ જો, ઈચ્છામિ ઠામિ કાઉરસગ.

ઈચ્છામિ-ઈચ્છુ' છુ' ઠામિ-એક ઠેકાણે રહીને કરૂં છું.
કાઉરસગ-કાયા તિર નાખવી તે જો-જો મે-મારે જીવે.
દેવસીઓ-દિવસ સંબંધી અર્થયારો-અતિચાર કઓ-લગાડ્યો હોય.
કાઈઓ-કાયાએ કરી વાઈઓ-વચને કરી માણસિઓ-મને કરી.
ઉમ્મુત્તો-સૂત્રવિરૂદ્ધ કર્યું હોય ઉમ્મગ્ગો-જનન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ
પકડ્યો હોય અકાપો-ન લોગવવા જેવી વસ્તુ લોગવી હોય.
અકરણિજ્જો-ન કરવા જેવું કર્યું હોય દુજ્જાઓ-માહુ ધ્યાન થયું
હોય દુવિવચિતિઓ-માઠી ચિંતવણી કરી હોય અણુયારો-
આચરવા યોગ્ય નહિ અણિછિયવો-ઈછના યોગ્ય નહિ અસાવગ-
શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય પાઉગો-કોઈ પ્રયોગ કર્યો હોય નાણુ-
જ્ઞાનને વિષે તાહ-તેમજ દ સણુ-દર્શનને વિષે ચરિતાચરિત્તે-જેટલે
અશે પચક્ખાણુ તે ચારિત્ર અને જેટલા અપચક્ખાણુ તે અચારિત્ર
તેને વિષે મુઓ-સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે સ્મામાઈઓ-સમતારૂપ સામાયિક
વિષે તિણ્હ-ત્રણુ પ્રકારની ગુણિણુ-ગુણિ, મન, વચન અને કાયા
એ ત્રણને ચઉણ્હ-ચાર પ્રકારના. કસાયાણુ-કષાય એટલે ક્રોધ, માન,
માયા ને લોભ પચણ્હ-પાચ પ્રકારના મણુવચાણુ-અણુવ્રત
(પહેલેથી પાચ વ્રત) નિણ્હ-ત્રણુ પ્રકારના ગુણુવચાણુ-ગુણુવ્રત
(તે છકું, સાતમુ અને આઠમુ વ્રત) ચઉણ્હ-ચાર પ્રકારનાં
સિક્ખાવચાણુ-શિક્ષાવ્રત (તે નવ, દશ અગિયાર ને બારમુ વ્રત)
બારસવિહરસ- (એ કહ્યા તે) બાર પ્રકારનાં સાવગ-શ્રાવકના
ધમ્મરસ-ધર્મને વિષે જ-જે કાઈ ખ દિય-ખડિત કર્યું હોય, જ-
જે કાઈ, વિરાહિય-વિરાધ્યુ હોય તરસ-તેનું મિચ્છા મિ દુક્કડ-
દુષ્ટત, પાપ નિષ્કળ થાઓ.

સ્તુતિ-પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળથી મમતાપણે પરિણુઓ
છે તેને સમતાપણે પરિણુમવાને વાસ્તે સાવજજ જોગની બધી કરવી
સમલાવનો લાભ તે સામાયિક કહીએ પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે
સમતા પરિણામ રાખવા માટે નિયમવલો

તત્સત્તરીકરણેણુ'થી-ઠેઠ અપાણુ' વેસિરામિ સુધી કહીને તે પછી સ્થિર રહીને કાઉસસગ્ગ કરવો તેમા નવાણુ અતિચાર જે દરેક વ્રત વગેરેને અતે કહેવાશે તે અથવા ચાર લોગસ્સ મનમાં બોલવા અને એકે નવકાર ગણી કાઉસસગ્ગ પારવો.

બીજો આવશ્યક

સ્તુતિ-જે સમતાપણે પરિણમ્યા, મમતા પરિહર્યા, ચૌદ રાજ-લોકને મસ્તકે સિદ્ધિ વર્ષા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તર્થા, સર્વ ઉપમા અલંકૃત, સર્વે અગ્રમળહર, એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જન્મ, જરા, મરણને પરિક્ષીણુ કરી, આત્મગુણ, આત્મપણે પરિણમ્યા, સાદ્દિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થયા. સમણુ રમણરૂપ અનુભવ સ્થિર રહ્યા તમારી સહાયપણે સમતા પ્રગટ થવા, મમતા પરિહરવાને અવસરે સ્મરણુ, ચિંતન, મનન, ધ્યાનરૂપે સહાય હોજો એવા ચોવીસ તીર્થ'કરની સ્તુતિરૂપ બીજો ચત્તિવિસ્તર્યો આવશ્યક (લોગસ્સનો પાઠ) કહેવો.

ત્રીજો આવશ્યક.

સ્તુતિ-હવે એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જેણે ઓળખાવ્યા, તેવા મારા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનલોચનના હાતાર, અજ્ઞાન-તિમિરના ફેડણુહાર, મિથ્યાત્વ કલંકના મિટાવણુહાર, ભવહાવાનળ શમાવવાને અર્થે અમૃતધારા, વાણી વરસાવતા, સુજ અપરાધીને ન્યાલ કરવા, માર્ગથી ભૂત્યાને માર્ગે ચડાવ્યો, (પછી ભાગ્યની વાત) એવા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, ધર્માત્મા, છ કાયના ગોવાળ, અધમ-ઉદ્ધારણુ, ભવદુ ખલંજન, લોચનહાતાર, નિર્લોભી, નિર્લોભી, સમતાવ ત, ધૈર્યવ ત, વિવેકી, વિજ્ઞાની, એકાંત ઉપકાર નિમિત્તે મહેરબાની કરી સાચા મિત્રપણે હાથ દઈ, સુજ કિંકર અપરાધી, શુશ્રુષિતને કંઠુણુ-પુદ્ધિએ ન્યાયમાર્ગ દેખાડી સાચા દેવાધિદેવને ઓળખાવ્યા

પાઠ ૩ જો. વ હણુ-ઈચ્છામિ ખમાસમણુ

(ઉભડક બેસીને આ પાઠ બે વાર બોલવો)

પાઠ ૨ જો, ઇચ્છામિ કામિ કાઉરસગં.

ઇચ્છામિ-ઇચ્છુ' છુ' કામિ-એક ઠેકાણે રહીને કર' છું.
કાઉરસગ-કાયા સ્થિત રાખવી તે જો-જો મે-મારે જીવે
દેવસીઓ-દિવસ સંબંધી અર્થચારો-અતિચાર કંઓ-લગાડયો હોય
કાઇઓ-કાયાએ કરી વાઇઓ-વચન કંઠી માણુમિઓ-મને કરી
ઉમ્મત્તો-સૂત્રવિરૂદ્ધ કર્યું હોય ઉમ્મગ્ગો-જિન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ
પકડયો હોય અગ્ગપો-૧ લોગવત્રા જેવી વસ્તુ લોગવી હોય.
અકરણિજ્જો-ન કરવા જેવું કર્યું હોય દુજ્જાઓ-માહુ ધ્યાન થયું
હોય દુવિચિતિઓ-માઠી ચિતવણી કંઠી હોય અણાચારો-
આચરવા યોગ્ય નહિ અણિછિયવ્વો-ઇચ્છવા યોગ્ય નહિ અસાવગ-
શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય પાઉગ્ગો-કોઈ પ્રયોગ કર્યો હોય નાણે-
જ્ઞાનને વિષે તહ-તેમજ દસણે-દર્શનને વિષે ચરિતાચરિત્તે-જેટલે
અશે પચ્ચક્ખાણુ તે ચાગિ અને જેટલા અપચ્ચક્ખાણુ તે અચારિત્ર
તેને વિષે સુઓ-સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે સામાઇઓ-સમતારૂપ સામાયિક
વિષે તિણ્ણ-ત્રણ પ્રકારની ગુત્તિણુ-ગુત્તિ, મન, વચન અને કાયા
એ ત્રણને ચઉણ્ણ-ચાર પ્રકારના. કસાયાણુ-કષાય એટલે ક્રોધ, માન,
માયા ને લોભ પચણ્ણ-પાચ પ્રકારના મણ્ણવચાણુ-અણુવ્રત
(પહેલેથી પાચ વ્રત) નિણ્ણ-ત્રણ પ્રકારના ગુણુવચાણુ-ગુણુવ્રત
(તે છઠું, સાતમું અને આઠમું વ્રત) ચઉણ્ણ-ચાર પ્રકારનાં
સિદ્ધખાવચાણુ-શિક્ષાવ્રત (તે નવ દશ અગિયાર ને બારમું વ્રત)
બારસવિહરસ- (એ કહ્યા તે) બાર પ્રકારનાં સાવગ-શ્રાવકના
ધરમસ-ધર્મને વિષે જ-જે કોઈ ખ હિય-ખડિત કર્યું હોય, જ-
જે કોઈ, વિરાહિય-વિગમ્યુ હોય તરસ-તેલું મિચ્છા મિ દુકકંઠ-
દુષ્કૃત, પાપ નિષ્કળ થાઓ.

સ્તુતિ-પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળથી મમતાપણે પરિણુઓ
છે તેને સમતાપણે પરિણુમત્રાને વારતે સાવજ્જ જોગની બધી કરવી
સમભાવનો લાભ તે સામાયિક કહીએ પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે
સમતા પરિણામ રાખવા માટે નિયમવલો.

તત્સત્તરીકરણેણુ'થી-ઠેક અપ્પાણુ' વોસિરામિ સુધી કહીને તે પછી સ્થિર રહીને કાઉત્સગ્ગ કરવો તેમાં નવાણુ અતિચાર જે હરેક પ્રત વજેરેને અતે કહેવાશે તે અથવા ચાર લોગસ્સ મનમાં બોલવા અને એકે નવકાર ગણી કાઉત્સગ્ગ પારવો.

બીજો આવશ્યક

સ્તુતિ-જે સમતાપણે પરિણુમ્યા, મમતા પરિહર્યા, ચૌદ રાજ-લોકને મસ્તકે સિદ્ધિ વર્યા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તર્યા, સર્વ ઉપમા અલંકૃત, સર્વે અઘમળહર, એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જન્મ, જરા, મરણને પરિક્ષીણુ કરી, આત્મશુણુ, આત્મપણે પરિણુમ્યા, સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થયા. સમણુ રમણરૂપ અનુભવ સ્થિર રહ્યા તમારી સહાયપણે સમતા પ્રગટ થવા, મમતા પરિહરવાને અવસરે સ્મરણુ, ચિંતન, મનન, ધ્યાનરૂપે સહાય હોજો એવા ચોવીસ તીર્થ'કરની સ્તુતિરૂપ બીજો ચઉવિસતથો આવશ્યક (લોગસ્સનો પાઠ) કહેવો.

ત્રીજો આવશ્યક.

સ્તુતિ-હવે એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જેણે ઓળખાવ્યા, તેવા મારા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનલોચનના દ્વાતાર, અજ્ઞાન-તિમિરના ફેડણુહાર, મિથ્યાત્વ કલંકના મિટાવણુહાર, ભવદાવાનળ શમાવવાને અર્થે અમૃતધારા, વાણી વરસાવતા, સુજ અપરાધીને ન્યાલ કરવા, માર્ગથી ભૂટ્યાને માર્ગે ચડાવ્યો, (પછી ભાગ્યની વાત) એવા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, ધર્માત્મા, છ કાયના ગોવાળ, અધમ-ઉદ્ધારણુ, ભવદુ ખસાજન, લોચનદ્વાતાર, નિર્લોભી, નિર્લોભચી, સમતાવ ત, ધૈર્યવ ત, વિવેકી, વિજ્ઞાની, એકાંત ઉપકાર નિમિત્તે મહેરબાની કરી સાચા મિત્રપણે હાથ દઈ, સુજ કિંકર અપરાધી, શુણુરહિતને કરૂણા-બુદ્ધિએ ન્યાયમાર્ગ દેખાડી સાચા દેવાધિદેવને ઓળખાવ્યા

પાઠ ૩ બે. વંદણુ-ઈચ્છામિ ખમાસમણુ.

(ઉભડક બેસીને આ પાઠ બે વાર બોલવો)

ઈચ્છામિ ખમાસમણો (ઉત્કટ-ઉલકક આસને બેસીને કહેવું)

ઈચ્છામિ-ઈચ્છુ છું ખમા-ક્ષમાવંત સમણો-સાધુ વંદિઉં-
વાહું છું જીવણિજ્જાએ-યદાશક્તિ નિસીહિયાએ-અશુભ જોગને
નિપેદ કરીને આણુજાણુહ-આર આપો મે-મુજને. મિ-મયાદામા
ઉગ્ગહ-આવવાની નિસીહિ-નિપેદ કરીને અશુભ જોગને અહોકાય -
-તમારા ચરણોને કાયસ ફાસ-મારી કાયાએ સ્પર્શ કરું છું ખમ-
ણિજ્જાએ-ખમજો ભે-પૂજ્ય કિલ્લામો-કલેશ ઉપજાવ્યો હોય તે
અપ-ગઈ છે કિલ્લાંતાણુ-ગિલામના તમારી બહુ-ઘણી મુલેણુ-
શુભયોગે કરી ભે-પૂજ્ય દિવસો-દિવસ વઈકુંતો-હી ગયો
(ચાલ્યો ગયો) જત્તા ભે-જતારૂપ પૂજ્ય જીવણિજ્જા-જીતી છે
ઈદ્રિયોને ચ-અને ભે-પૂજ્ય તમે ખામેમિ-ખમાવુ છું
ખમાસમણો-ક્ષમામહિત સાધુ તમને દેવસિય-દિવસ સળધી
વઈક્કમ-થયેલા અપરાધને આવસ્થિયાએ-અવશ્ય કળી કરતા
થયેલા અતિચારથી પડિક્કમામિ-હું નિવર્તું છું ખમાસમણાણું
-ક્ષમાવંત સાધુની દેવસિયાએ-દિવસ સળધી આસાયણાએ-
આશાતના તિત્તીસન્નયરાએ-તેત્રીસ તથા તેથી અનેરે પકારે જ-
જે કિચિ-કાઈ મિચ્છાએ-ખોટું કીધું હોય માણુ-મને દુઃખડાએ
-માહું કર્યું હોય વય-વચને. દુઃખડાએ-માહું બોલ્યો હોઉં, કાય-
-કાયા દુઃખડાએ-માઠી વર્તીવી હોય કોહાએ-કોઈ કર્યો હોય
માણુએ-માન કર્યું હોય માયાએ-કપટ કર્યું હોય લોહાએ-
લોભ કર્યો હોય સ્વકાલિયાએ-સ્વ કાળને વિષે સ્વમિચ્છો-
વચારાએ-સ્વ જે કાઈ ખોટું કર્યું હોય સ્વ-સ્વ ધરમાઈ-
ધર્મની કમણાએ-કરણીને વિષે આસાયણાએ-આશાતના કરી
હોય જો-જે મે-મને દેવસિયા-દિવસ સળધી અધિચારો-
અતિચાર કયો-લાગ્યા હોય તરસ-તે અતિચારને ખમાસમણો-
ક્ષમાવંત સાધુ પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું નિંદામિ-નિહુ છું.
ગરિહામિ-ગર્હુ છું અપાણુ વોસિરામિ-આત્માને તણું છું,
દોષોને આત્માથી તણું છું. (આ પાઠ બે વખત કહેવો)

સ્તુતિ—એવા મારા ધર્મશુરો, મુજને ન્યાય કરવા મહેરબાન થઈને મુજ અપરાધીને સુકૃત કરાણીરૂપ પુ'છ—સખળ, અર્થ—ભાવ—લક્ષ્મી, ભવોભવ કલ્યાણકારી, શિવ—એકાંત સુખકારી, આનંદકારી, જ્યવિજ્યકારી પુણ્ય અને ધર્મબુદ્ધિકારી, સુલભગોધર્મીજઠાયક, સંવર—કરણી બતાવી, મારી સમજણ માફક ભાગ્ય પ્રમાણે, છતી શક્તિ પ્રમાણે, મૂળ શુભ, ઉત્તર શુભ, વ્રત—પચ્ચક્ષુખાણ, નિયમ મર્યાદા કરાવી છે તે પાંચ આચાર સખંધી થોડા કાળની મર્યાદા કરી ભલાં પચ્ચક્ષુખાણ કરાવ્યાં છે પાંચ અભુવત, ત્રણ શુભવ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રતાદિને વિષે કેઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અભ્યાચાર દોષ લાગ્યો હોય, તે આલવણ, નિંદણ, ગર્હણ, આત્માને વિશુદ્ધ કરી પાપથી પાછાં પગલાં ભરીને, આત્માને વિશુદ્ધ કરવા સાડ, સભારી—સંભારી, ધારી—ધારી, વિચારી—વિચારીને દોષ નિવારવા પ્રતિક્રમણરૂપ થોથો આવશ્યક કરવાની ઈચ્છા ઉપજ છે તે સફળ હોજે, દુષ્કૃત નિષ્ફળ હોજે

સામાયિક એક, ચઉવીસથો એટલે લોગસસ જે અને વંદણા ત્રણ એ ત્રણ આવશ્યક પૂરા થયા, તેને વિષે કાનો, માત્રા, મીડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર જોણુ અધિક વિપરીત કહેવાણુ હોય તે મિચ્છા મિ દુષ્કંડ

(થોથા આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી)

થોથો આવશ્યક.

પાઠ ૪ થો—જ્ઞાનના અતિચારને

દિવસસખંધી—દિવસને વિષે જ્ઞાન—જ્ઞાન દર્શન—દર્શન ચારિત્ર—તપને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે આલોઉ—કહી દેખાડુ છું. આગમે—સૂત્ર, સિદ્ધાંત. તિવિહે—ત્રણ પ્રકારના. પશ્તે—પર્યાયા. તં જહા—જેમ છે તેમ કહે છે સુતાગમે—સૂત્ર—આગમ અત્યાગમે—અર્થ આગમ એટલે સૂત્રના અર્થ કરવા તે. તદુભયાગમે—તે જે આગમ—સૂત્ર તથા અર્થ બંને સાથે જ હોય તે એવા જ્ઞાનને વિષે જે અતિચાર દોષ લાગ્યા હોય તે

આલોઉં-કહું છું. જ' વાઇઞ્ઞ-સૂત્ર આદ્યા પાછાં લણ્યાયાં હોય
 વચ્ચામેલિય'—ધ્યાન વિના શૂન્ય ઉપયોગે સૂત્ર લણ્યાયા હોય, હિણુ-
 ફખર'—ઘોઘો અક્ષર લણ્યાયો હોય, અચ્ચખર'—અધિક અક્ષર
 લણ્યાયો હોય. પયહીણુ—પદ ઘોછુ લણ્યાયું હોય વિણુયહીણુ—
 વિનયરહિત લણ્યાયું હોય. જોગહીણુ—મન, વચન, કાયાના જોગ
 સ્થિર રહ્યા વિના લણ્યાયુ હોય. ઘોષહીણુ—શુદ્ધ ઉચ્ચારરહિત લણ્યાયુ
 હોય સુદ્ધુદ્ધિન્ન'—રૂઝુ જ્ઞાન અવિનીતને દીધુ હોય, દુદ્ધુપહિચ્છિય—
 દુષ્ટ રીતે લણ્યાયું હોય અકાલે કચો સજ્જાઓ—સંધ્યાકાળ આદિ
 ખાર અકાળ, તે વખતે સજ્જાય કરી હોય કાલે ન કચો
 સજ્જાઓ—ખરો વખત છે તે વખતે સજ્જાય ન કરી હોય.
 અસજ્જાઈઓ સજ્જાય'—લોહી, પડ આદિ અપવિત્ર જગ્યાએ સજ્જાય
 કરી હોય સજ્જાઓ ન સજ્જાય—સજ્જાય કરવા યોગ્ય જગ્યા
 હોય ત્યાં સજ્જાય ન કરી હોય, તરસ મિચ્છા મિ દુક્કઠ—એ
 ચૌદ પ્રકારના અતિચાર મહિલો કાંઈ કોષ લાગ્યો હોય તે જોડુ
 કરેલું નિષ્ફળ થાઓ.

પાઠ ૫-મો, સમકિતનો.

દંસણુ-સદ્દહણુ, આસ્થા, સમકિત-ત્રણુ તત્ત્વની શુદ્ધિપૂર્વક,
 પદાર્થોમાં પરમત્થ-પરમ અર્થ'—નવતત્ત્વ જાણીને તેમાંથી આત્માનો
 અનુભવ કરવો તે. આત્માના શુદ્ધ ગુણોમાં રમણતા સ્થવો—
 રાગ-દ્વેષ રહિત દૃષ્ટિ-પરિચય કરવો, વા—અથવા સુદ્ધિ-લલી
 દૃષ્ટિથી પરમત્થ—એ મહાન અર્થની સેવણા—જેને અનુભવ છે,
 સેવના કરવી વા વિ—અને વળી વાવન્ન—સમકિત પામી તેમાંથી
 ખસી ગયા હોય તે કુદંસણુ-ત્રણુસે' ત્રેસઠ પાખ ડી (મૂળશુ સમકિત
 જેને ન હોય) વજ્જણુ—તેને વર્જવા, ત્યાગ કરવો સ્વમત્ત—એ
 સમકિતવતની સદ્દહણુ—શ્રદ્ધા, એવા સમકિતના સમણોવાસ-
 ઓણુ—એવા સમકિતી જીવ, સાધુના પાસાના સેવનાર શ્રાવકને.
 સ્વમત્તસ્સ—સમકિતના પંચ-પાંચ અધ્યયારા—અતિચાર યેચાલા.

મોટા પાતાળ કળશા સમાન. જાણિયલ્લા-જાણવા ન સમાયરિ-
યલ્યા-(પણ) આચરવા નહિ ત જહા-તે જેમ છે તેમ-તે
આલોહિ-કહું છું સંકા-સમકિતને વિષે શકા રાખે (જેનધર્મ
ખરો હશે કે ખોટો હશે ?) કે ખા-મિથ્યાત્વના મતની ઈચ્છા
કરવી તે વિત્તિગિચ્છા-કરણીના ફળનો સંદેહ આણે પરપાસંદ-
ખીજ પાખંડીના મતનાં પસંદ-વખાણ કર્યા હોય. પરપાસંદ-
ખીજ પાખંડીનો સ્થવો-સમાગમ કર્યો હોય (કેમકે જે પોતાના
મતમાં જાણીતો ન હોય ને ખીજનો સમાગમ કરે તો તે એક તરફી
વિચારથી ખસી જાય છે) એ પાંચ અતિચાર મધ્યેથી કેઈ અતિચાર
લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુષ્કલ-તે ખોટું કીધેલું
નિષ્ફળ થાશે

પાઠ ૬ ક્રો-પહેલું અણુવ્રત

પહેલું-પહેલુ અણુવ્રત-નાનું (સાધુના વ્રતથી) શુદ્ધાઓ
પાણાઈવાયાઓ-મોટકા પ્રાણી હણવાથી વેરમણું-નિવર્તું છું.
વ્રસ જીવ-હાલતા ચાલતા જીવ (તે કહે છે.) બેઈદ્રિય-બે ઇદ્રિય-
વાળા તે ઇદ્રિય-ત્રણ ઇદ્રિયવાળા ચત્તિરિંદ્રિય-ચાર ઇદ્રિયવાળા,
પંચેંદ્રિય-પાંચ ઇદ્રિયવાળા જીવ-પ્રાણી, જાણી-જાણીને ઝીછી-
ઝાળખ્યા છતાં સ્વપ્ન બંધી-પોતાના સગાંસબંધી. શરીર માંહેલા
પીડાકારી-પોતાના શરીરમાં પીડા ઉપજાવે એવા જીવ સઅપરાધી
-પોતાનો અપરાધ જેણે કર્યો હોય તે પણ વિગલે દ્રિય વિનાના-
જ્ઞાન રહિત-જ્ઞાન રહિત) તે બેઈદ્રિય તેઈદ્રિય ચત્તિરિંદ્રિય તથા પાગલ
એ વરજીને આકુટિ-જાણીને હણવા-હણવા નિમિત્તે-બુદ્ધિએ
હણવાનાં-હણવાનાં પચ્ચક્ખાણુ-બંધી તથા સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય
પણુ હણવાનાં પચ્ચક્ખાણુ જીવજીવાઓ-જ્યાં સુધી જીવું
ત્યાં સુધી દુનિહં-એ કરણે કરી તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન

૧ પાંચ ગુણ જેનામાં હોય તેને સમકિત કહેવું ૧ સમ, ૨
સવેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુકંપા ૫ આસ્થા

કરેમિ-કરું નહિ, ન કારવેમિ-ખીજા પાસે કરાવું નહીં મણુસા-
મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા કાયાએ કરી, જોવા-જોવા
પહેલા-પહેલાં, શુદ્ધ-મોટા, પ્રાણાતિપાત-જીવ હણવા થકી
વેરમણું-નિવર્તવાના મતના-મતના પચ-પાચ અધ્યારા-અતિ-
ચાર પેચાલા-પાતાળ કળશા સમાન જાણિયવ્વા-જણવા, ન સમા-
ચરિવ્વા-આચરવા નહિ ત જહા-જેમ છે તેમ તે આલોઉ-કહું
હું બંધે-કોઈ જીવને તાણીને બાંધ્યો હોય વહે-ઘણો માર માર્યો
હોય છવિચ્છેએ-અવયવ છેલ્લાં હોય (કાન, નાક આદિ) અધભારે-
ઘણો ભાર ભર્યો હોય. (ગળા ઉપરાત) ભત્તપાણુવોચ્છેએ-અન-
પાણી ભોગવતા અટકાવ્યા હોય (ભાત, પાણીની અંતરાય પાડી
હોય) તક્ષ મિચ્છા મિ દુક્ક-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો

પાઠ ૭ મો-ખીજું અણુમત

ખીજું અણુમત-ખીજું અણુમત, શુદ્ધાઓ-મોટું સુસા-
વાયાઓ-જીવું બોલવાથી વેરમણું-નિવર્તું હું કર્માલીક-કન્યા
સંબંધી કામમા, ગોવાલિક-ગાય, લેંશ આદિ ઠોર સંબંધી કામમાં,
ભોમાલિક-જમીનના કામમા, થાપણુ-થાપણુ જોળવવી મોસો-
પંચેન્દ્રિય જીવનો વધ થાય અથવા કોઈને મોટા દુખનું કારણ થાય
તેવી, મોટકી કુંડી સાખ-મોટી ખોટી સાક્ષી આપવા સંબંધી
ઈત્યાદિ-એ વગેરે મોટકું-મોટું જૂકું-જૂકું બોલવાના-બોલ-
વાની પચ્ચક્ષુખાણુ-બંધી, ત્યાગ, જીવજીવવાએ બ્યા સુધી જીવું
ત્યા સુધી-દુવિહ -એ કરણ, તિવિહેણુ-ત્રણ ભેગે કરી, ન કરેમિ
-(એ કામ) હું કરું નહિ ન કારવેમિ-(ખીજા પાસે તેવું કામ)
કરાવું નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ

ખુલાસો જીવને જાણીને જોળખીને, ઉશ્કેરાઈને હણવાની
બુદ્ધિથી હણવાની બંધી છે તેમાં ગાંડા સિવાય અપરાધીની છૂટ છે
તે અપરાધી કોણ? તો કે સ્વસંબંધી શરીર માહેલા પીડાકારી

કરીને એવા બીજા થુલ-મોટા મૃપાવાદ-જૂઠું બોલવાનું વેર-
મણુ-તજવાના વ્રતના-વ્રતના પંચ-પાંચ અધ્યારા-અતિયાર.
જાણિયવવા-જાણવા, ન સમાયરિયવવા-આચરવા નહિ તંજહા-
જેમ છે તેમ, તે આલોડિ-કહુ છું. સહસા લખખાણુ-ધ્રાસકો
પડે એવું બોલણું હોય રહસસા લખખાણુ-કોઈની છાની વાત
ઉઘાડી કરી હોય સદારમ તલેએ-પોતાની સીના મર્મ ઉઘાડા કર્યો
હોય મોસોવએસે-ખોટો ઉપદેશ કર્યો હોય કુહલેહકરણુ-ખોટા
લેખ કર્યા હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડ-તે ખોટું કીધેલું
નિષ્કળ થાએ

પાઠ ૮ મો-ત્રીજી અણુવ્રત.

ત્રીજી અણુવ્રત-અણુવ્રત થુલાઓ-મોટું અદિન્નાદાણુઓ
-અણુ કીધેલું લેવાથી એટલે ચોરી કરવાથી વેરમણુ-નિવર્તું છું,
ખાતર ખણી-ખાતર ખોરીને ગાંઠડી છોડી-કોઈની ગાંઠડી છોડી
તાણુ પર કુંચીએ કરી-ડોહતુ તાણું બીજી કુંચીએ ઉઘાડીને.
પડી વસ્તુ ધણીયાતી જાણી-કોઈ પડેલી વસ્તુ તેનો કોઈ ધણી
છે એમ જણ્યા છતાં લેવી ઇત્યાદિ-એ વગેરે બીજી. મોટકું અદ-
ન્નાદાન લેવાના પચ્ચક્ખાણુ-મોટી કોઈની ચીજ રજા વગર
લેવાની બંધી (તેમં એટલો આગાર કે), સગાં સબધી, તથા
બ્યાપાર સબધી, નિરભરમી વસ્તુ ઉપરાંત-શ્રમ વિનાની વસ્તુ
એટલે એવી હલકી કે જે લેતાં કોઈ ચોર કરાવે કે ઠપકો આપે
નહિ તે સિવાય બીજી બધી વસ્તુઓ અદન્નાદાન લેવાના પચ્ચ-
ક્ખાણુ-આખ્યા વગર લેવાની એટલે ચોરી કરવાની બંધી જાવ-
જણવાએ-જ્યા સુધી જુવું ત્યા સુધી દુવિહું-એ કરણે કરી, તિવિ-
હેણું-ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ-હું પોતે ચોરી કરૂં નહિ
ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ. મણુસા-મને કરી વચસા-
વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી એવા ત્રીજા થુલ-મોટા અદન્ના-
દાન-ચોરી કરવાનું વેરમણુ વ્રતના-તજવાના વ્રતના પંચ-પાંચ.

અમ્યારા-અતિચાર જાણિયવવા-જાણવા ન સમાયરિવવા-આચરવા નહિ ત જહા-તે જેમ છે તેમ, આલોડિ-કહુ છું તેનાહડે-ચારાઉ વસ્તુ લીધી હોય તક્કરપ્પગોગે-ચારને મદદ આપી હોય વિરૂદ્ધ-રજાઈકરમે-રાજ્ય વિરુદ્ધ કીધું હોય એટલે દાણચોરી વગેરે રાજાએ મનાઈ કરેલા ગુના કીધા હોય કુકતોલે-ખોટું તોલ્યું હોય કુકમાણે-ખોટું માપ્યું હોય-ભયું હોય તપ્પડિરૂવગવવ-હારે-સારી વસ્તુ દેખાડી નરસી આપી હોય તસ્સ મિચ્છા મિ-દુક્કડે-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૯ મો.-ચોથું આણુવત

ચોથું આણુવત-આણુવત શુદ્ધાઓ-મોટું મેહુણાઓ-મૈથુન સેવવાથી વેરમણું-નિવર્તું છું સદારપ્પ પોતાની સ્ત્રીથીજ સતો-સિએ-સંતોષ રાખવો અવસેસ-તે સિવાય બીજી કોઈ સાથે મેહુ-ણુવિહંના-મૈથુન સેવવાની પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી-ત્યાગ (અને સ્ત્રીને સભરથાર-પોતાના ભરથાગ્થી જ સંતોસિએ-સંતોષ રાખવો અવસેસ-તે સિવાય કોઈની સાથે મેહુણુ-મૈથુન સેવવાનાં-કરવાની, પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી અને જે સ્ત્રી પુરૂષને મૂળથક્કી કાયાએ કરી મેહુણુ-મૈથુન સેવવાના પચ્ચક્ખાણુ હોય-સેવવાની ખંધી હોય તેને દેવતા મનુષ્ય તિર્યન્ચ-દેવતા, માણસ, પશુ વગેરે સ ખંધી મેહુણુના-મથુન સેવવાની પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી, ત્યાગ, જાવજાણવાએ-જ્યાં સુધી જીવુ ત્યાં સુધી દેવતા-સંખંધી-તેમા દેવતાની સાથે દુવિહ-એ કરણુ તિવિહેણુ-ત્રણુ જોગે, ન કરેમિ-એ કામ કરું નહિ ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવુ નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી અને મનુષ્ય તિર્યંચ સંખંધી-અને માણસ તથા પશુ વગેરેની સાથે એગવિહં-એક કરણુ એગવિહેણુ-એક જોગે, ન કરેમિ-એ કામ કરું નહિ કાયસા-કાયાએ કરી એવા ચોથા શુદ્ધ-મોટા મેહુણુ-મૈથુન, વેરમણુવતના-ત્યાગ કરવાના વતના પચ્ચ-પાચ, અમ્યારા

x અહીં સ્ત્રીએ “સભતાં સ તોસિએ” કહેવું

અતિચાર જાણીયવા-જાણવા ન સમાયરિયવા-આચરવા નહિ
તજહા-તે જેમ છે તેમ, તે આલોહ-કહુ છું ઈતરિય-
નાની ઉમરની શ્રી પરિગ્ગહિય-પોતાની પરણેલી શ્રી સાથે ગમણે-
ગમન કર્યું હોય અપરિગ્ગહિયગમણે-શ્રીને પરણ્યો નથી ને અગાઉ
તેની સાથે ગમન કર્યું હોય અનંગકીડા-કામલોગ સંબંધી ખીણ
કાંઈ કીડા કરી હોય. પરવિવાહકરણે-ખીજઓના વિવાહ મેળવી આપ્યા
હોય કામલોગેસુ-કામલોગને વિષે તિવ્વાલિલાસા-તોત્ર અલિલાપા
રાખી હોય તસ્સ મિચ્છા મિદુક્કહ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્કળ થાઓ.

પાઠ ૧૦ મો-પાંચસુ અણુવત

પાંચસુ અણુવત-અણુવત, થુલાઓ-મોટા પરિગ્ગહાઓ
ધન દોલત વગેરે પરિગ્રહથી વેરમણુ-નિવર્તુ છું ખેત-ખેતર, વાડી
આદિ ઉઘાડી જમીન વત્થુ-ઘર, તમેલા આદિ ઢાંકી જમીનની યથા-
પરિમાણુ-જેટલી મર્યાદા કરી છે. હિરણ્યુ-રૂપુ, સોવણુ-સોનાની
યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે ધન-સિદ્ધાન્ત નાણું
ધાન-દાણાની યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે દુપદ-બે
પગાં, મનુષ્યાદિ ચક્રપદ-ચોપગાં, ઢોરની યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે
મર્યાદા કરી છે કુવિય-ઘર વખરીની યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે મર્યાદા
કરી છે એ યથા પરિમાણુ કીધું છે-એ પ્રમાણે જે મર્યાદા કરી છે તે
ઉપરાંત પોતાનો પરિગ્રહ-દોલત કરી રાખવાનાં પરચક્કમાણુ-
અધી જાવજાણવાએ-જ્યાંસુધી જણુ ત્યાં સુધી એગવિહ-એક કરણેકરી
તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરૈમિ-કરું નહિ, મર્યાદા ઉપરાંત દોલત
રાખુ નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ
કરી એવા પાંચમા થુલ-મોટા પરિગ્ગહપરિમાણુ-દોલતની મર્યાદા
ઉપરાંત વેરમણુ વતના-તણુ દેવાના વતના પચ-પાંચ અઠધારા-
અતિચાર જાણીયવા-જાણવા ન સમાયરિયવા-આચરવા નહિ
તજહા-તે જેમ છે તેમ, તેઆલોહ-કહું છું ખેતવથુપમાણુઠક્ક-
મે-ઉઘાડી તથા ઢાંકી જમીનની મર્યાદા ઓળંગી હોય હિરણ્યુસોવણુ-
પમાણુઠક્કમે-રૂપુ તથા સોનાની મર્યાદા ઓળંગી હોય ધનધાનપ-

માણુઈક્રમે-રોકડ નાણું તથા દાણાની મર્યાદા ઓળંગી હોય. દુપદ-
ચઉપદ પમાણુઈક્રમે-એ પગા, તથા ચો પગાની મર્યાદા ઓળંગી
હોય કુવિયપમાણુઈક્રમે-ઘરવખરીની મર્યાદા ઓળંગી હોય તરસ
મિચ્છામિ દુકડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્કળ થાયો

પાઠ ૧૧ મો-છકું દિશિવત

છકું દિશિવત-દિશાઓની મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત ઉડ્ડદિશિ-
ગંચી દિશાની યથાપરિમાણુ-મર્યાદા કરી છે. અધોદિશિ-નીચી
દિશાની યથા પરિમાણુ-મર્યાદા કરી છે તિરિયદિશિ-ત્રીછી (વચલી)
જમીનની દિશાની (ઉત્તર, પૂર્વ અને પશ્ચિમ) યથા પરિમાણુ-મર્યાદા
કરી છે એ યથા પરિમાણુ કીધું છે-એ પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે તે
ઉપરાંત-તે સિવાય સઠચ્છાએ-પોતાની મરજીથી કાયાએ જઘને-
પોતાની કાયાએ કરીને પાંચ આશ્રવ સેવવાના-લોગવવાના પરચ-
ફમાણુ-ખંધી જાવજાણવાએ-જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી દુવિહ-એ
કરણે કરી તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-હું કર નહિ, ન
કારવેમિ-ખીજ પાસે એ કામ કરાવું નહિ, મણુસા-મને કરી વચસા-
વચને કરી કાચસા-કાયાએ કરી એવા છઠ્ઠાદિશિવેરમણુ વ્રતના-એ
પ્રમાણે દિશાની મર્યાદા ઉપરાત કોઈ દિશાએ જવાનું-તણ દેવાના વ્રતના
પ ચ-પાચ અધ્યારા-અતિયાર જાણિયવના-જાણવા ન સમાય-
રિયવના-આચરવા નહિ તંજહા તે આલોઉ-તે જેમ છે તેમ કહું છું
ઉડ્ડદિશિપમાણુઈક્રમે-ઉચી દિશાની (પ્રમાણુ અતિક્રમ્યા હોય)
મર્યાદા ઓળંગી હોય અધોદિશિપમાણુઈક્રમે-નીચી દિશાની
મર્યાદા ઓળંગી હોય તિરિયદિશિપમાણુઈક્રમે-ત્રીછી દિશા
(પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ) મર્યાદા ઓળંગી હોય. એતવુટ્ટી-
ક્ષેત્ર વૃદ્ધિ-એક દિશા ઘટાડીને બીજી દિશા વધારી હોય, સઠચ તરધાએ
સ દેહ પડયા છતા આગળ જવાયુ હોય. તરસ મિચ્છા મિ દુકડ-
તે ખોટું કીધેલું નિષ્કળ થાયો

ખાંડ ૧૨ મો-સાતસુ' યત.

સાતસુ યત ઉવલોગ-જે વસ્તુ એકજ વાર લોગવાય તે ખાન-
 પાનાદિ. પરિલોગવિહં-જે વસ્તુ વારંવાર લોગવવામાં આવે તે ઘરેણા,
 હુગડાં વગેરે તેની મર્યાદા. પચ્ચખાયમાણે-ખંધી કરવી ૧
 ઉદલણિયાવિહં-અંગ લૂવાના વસ્ત્રની મર્યાદા ૨ હંતણુવિહં-ઠાતણુની
 મર્યાદા ૩ ફેલવિહં-ફળની મર્યાદા ૪ અખભંગણુવિહં-તેલ વગેરે
 શરીરે ચોપડવાની વસ્તુની મર્યાદા ૫ ઉવટણુવિહં-મર્દન કરવાની
 વસ્તુ (પીઠી વગેરે) ની મર્યાદા. ૬ મંજણુવિહં-નાહવાના પાણી
 વગેરેની મર્યાદા ૭ વત્થવિહં-વસ્ત્રની મર્યાદા ૮ વિલેવણુવિહં-
 વિલેપન કરવાની વસ્તુની મર્યાદા ૯ પુષ્કવિહં-પુષ્પ-ફૂલની મર્યાદા
 ૧૦ આભરણુવિહં-ઘરેણાની મર્યાદા ૧૧ ધુપવિહં-ધુપ કરવાની
 મર્યાદા ૧૨ પેલજવિહં-પીવાની વસ્તુ ઓસડ, કવાથ વગેરેની મર્યાદા
 ૧૩ ભખખણુવિહં-સુખડીની મર્યાદા ૧૪ ઉદનવિહં-ધાનની જાતની
 મર્યાદા ૧૫ સુપવિહં-કઠોળની મર્યાદા ૧૬ વિગયવિહં-(ધી, તેલ,
 દૂધ, દહીં, ગેળ આદિ) વિગયની મર્યાદા ૧૭ સાગવિહં-લીલોત્રી
 શાકની મર્યાદા. ૧૮ મહુરવિહં-મેવાની મર્યાદા ૧૯ જમણુવિહં-
 જમવાની મર્યાદા અમુક વખત આટલી વસ્તુ ખાવી ૨૦ પાણીવિહં-
 પાણીની મર્યાદા ૨૧ સુખવાસવિહં-સોપારી, લવિગ, જોલથી, વગેરે
 સુખવાસની મર્યાદા ૨૨ વાહણુવિહં-અશ્વાદિક વાહનની મર્યાદા
 ૨૩ વાહનિવિહં-પગરખા વગેરેની મર્યાદા ૨૪ સયણુવિહં-શય્યા,
 પલંગ આદિ સૂવાની વસ્તુની મર્યાદા ૨૫ સચિત્તવિહં-સચેત (જીવ
 સહિત) વસ્તુની મર્યાદા ૨૬ હંવવિહં-ખીજાં દ્રવ્ય એટલે પદાર્થની
 મર્યાદા ઈત્યાદિકેનુ યથા પરિમાણ કીધું છે-એ તથા એ સિવાય
 વસ્તુની જે પ્રમાણે મર્યાદા બાંધી (ફેલાણી વસ્તુ મારે આજ આટલી
 ખાવી કે પીવી તથા ફેલાણી વસ્તુ આજ લોગવવી કે નહિ ઈત્યાદિ).
 તે ઉપરાત-જે મર્યાદા બાંધી છે તે ઉપરાત ઉવલોગ-જે વસ્તુ એકજ
 વાર લોગવવામાં આવે તે પરિલોગ-જે વસ્તુ વારંવાર લોગવવામાં
 આવે તે લોગનિમિત્તે-લોગવવાની મરજી કરી લોગવવાનાં

પચ્ચખાણુ-લોગવવાની ખંધી જાવજાણવાએ-જ્યા સુધી જીવું
 ત્યાં સુધી એગવિહ-એક કરણે કરી તિવિહેણું-ત્રણ જોગે
 કરી. ન કરેમિ-એ કામ કરૂં નહિ. મણુસા-મને કરી.
 વચસા-વચને કરી કાચસા-કાચાએ કરી એવા માતમા
 ઉવલોગ-એકજ વાર લોગવવાની વસ્તુ, પરિલોગ-વારંવાર
 લોગવવાની વસ્તુ દુવિહે-બે પ્રકારે પન્નત્તે-કહી છે તજહા-તે
 જેમ છે તેમ લોચણુઉય-લોજનનો એક લેહ કેમ્મઉય-વ્યાપારનો
 ખીજો લેહ લોચણુઉય-લોજનના. સમણોવાસએણું-શ્રાવકને
 પચ્ચઅધિચારા-પાચ અતિચાર જાણિયવ્વા-જાણવા ન સમાય-
 રિયવ્વા (પણ) આચરવા નહિ તજહા-તે જેમ છે તેમ તે આલોઉ-
 કહું છું સચિત્તાહારે-સચેત વસ્તુ ખાધી હોય (વનસ્પતિ આદિ કાચું
 ખાવું) સચિત્તપહિખજાહારે-સચેતની સાથે લાગેલી વસ્તુ (લી મહાનો
 શુંદ વગેરે) ખાધા હોય અપોલિઓસહિલક્ખણુયા-વસ્તુમાં
 જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય એવી વસ્તુ ખાધી હોય, કાચુ-પાકું શાક
 આદિ દુપોલિઓસહિલક્ખણુયા-માઠી રીતે પકવેલી વસ્તુ ખાધી હોય
 ભડથાં વગેરે તુચ્છોસહિલક્ખણુયા-ખાવું થોડું ને નાખી દેવું ઘણું,
 એવી વસ્તુ ખાધી હોય (સીતાફળ, શેરડી વગેરે) એ પાંચ પ્રકારની વસ્તુ
 ખાધી હોય તો અતિચાર લાગે કેમ્મઉણું-વ્યાપારના સમણોવાસ-
 એણુ-શ્રાવકને. પન્નરસ્સ કેમ્માહાણુઈ-પંદર પ્રકારે કર્મ આવવાનાં
 કેકાણા જાણિયવ્વા-જાણવા ન સમાયરિયવ્વા-આચરવા નહિ
 તંજહા-જેમ છે તેમ તે આલોઉ-કહું છું. ઈગાલકરમે-અગ્નિનો
 વેપાર કીધો હોય (બુહારાદિ) વણુકરમે-મોટાં મોટાં વનના ઝાડો કપાવી
 વેપાર કીધો હોય સાડીકરમે-સોડ કરીને વસ્તુ વેચવાનો વેપાર
 કીધો હોય (ગળી, દારૂ વગેરેનો) ભાડીકરમે-ગાડાં, ઘર વગેરે તવા
 કરાવી તેનાં ભાડા ખાવાનો વેપાર કર્યો હોય. ફેાડીકરમે-પૃથ્વીના પેટ
 ફેાડાવવાનો વેપાર કીધો હોય (ફૂવા, વાવ આદિ કરાવવાનો) દંત-
 વાણિજ્યે-હાથીદંત વગેરેનો વેપાર કીધો હોય કેસવાણિજ્યે-ચમરી
 ગાય વિગેરેના વાળનો વેપાર કીધો હોય રસવાણિજ્યે-મદિરાદિના

રસનો વેપાર કીધો હોય. લાખખવાણિજ્ય-લાખ વગેરેનો વેપાર કીધો હોય વિસવાણિજ્ય-વિષ (ઝેર)નો વેપાર કીધો હોય. જાંતપીલણ કમ્મે-ઘાણી, સંચા વગેરે ચંચોનો વેપાર કીધો હોય. નિલ્લ છણુકમ્મે, ખળદ, ઘોડાં વગેરેના અવયવ સમાયોનો વેપાર કીધો હોય દ્વગ્ગિ-દ્વાવણિયા-દ્વાવાનળ સળગાવ્યો હોય. સર-સરોવર, દહ-દ્રહ, કુંડ તલાગ-તળાવ પરિસોસણુયા-ઉલેચાવ્યાં હોય અસઠજણુપોસણુયા-ઢોર તથા શુભામ આદિને ઉછેરી ઉછેરીને વેચ્યાં હોય. તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કં-એ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૧૩ મો-આઠમું મત

આઠમું મત અનફાદંડનું-સ્વાર્થ વિના આત્મા દંડાય છે. વેરમણુ-(તેથી) નિવર્તુ' છુ' ચઉલ્લિહે-ચાર પ્રકારે. અણુફાદંડે-અર્થ વિના દંડ પડે છે પન્નતે-તે કહે છે, ત જહા-જેમ છે તેમ. અવજ્ઞાણુચરિય'-આર્ત તથા રૌદ્ર ધ્યાન ધરવાથી (માઠી ચિંતવણુ કરવાથી) અપમાયાચરિય'-પ્રમાદ કરવાથી (આળસથી ઘી, તેલ વગેરેના કામ ઉઘાડાં રાખવાથી જીવ હિંસા થાય છે) હિંસાપયાણુ'-હિંસા થાય એવાં શસ્ત્રો (છરી, ચાકા સૂડી વગેરે) આપવાથી, પાવકમ્મોવએસ' -પાપ-કર્મનો ઉપદેશ કરવાથી. એવા આઠમા અણુફાદંડ-અર્થ વિનાનાં પાપ સેવવાનાં પચ્ચક્ખાણુ-સેવવાની બધી ભાવજીવાએ -જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી દુવિહં-એ કરણે તિવિહેણુ'-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-એ પ્રમાણે કહું નહિ. ન કારવેમિ-ખીજ પાસે તેમ કરાવું નહિ મણુસા-મને કરી. વચસા-વચને કરી. કાયસા-કાયાએ કરી એવા આઠમા અણુફાદંડ-તે અર્થ વિનાના દંડ આવે તે પાપ. વેરમણુ' મતના-તણુ દેવાના મતના પચ-પાંચ અંધયાસ-અતિચાર ભણિયવ્વા-ભણવા, ન સમાયરિયવ્વા-આચરવા નહિ તંજહા-તે જેમ છે તેમ આલોઉ-કહુ છુ, કંદરપે-કામ વધે એવી વાત કરી હોય કુલ્લુએ-કુલેખા કરી હોય મોહરિએ-જેમ તેમ બોલ્યા હોય, ગાળ દીધી હોય સ જીત્તાહિગરણુ-ઘણું હથિયારો એકઠા

કરી ગાળ્યા હોય ઉવલોગ પરિલોગ અઠરિત્તે—એકવાર લોગવાય તેવી તથા વારંવાર લોગવાય તેવી વસ્તુ ઉપર આસક્ત રહ્યા હોય તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડ—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૧૪ મો—નવમુ સામાયિક વ્રત.

નવમુ સામાયિક વ્રત—સમતારૂપ સામાયિક વ્રત સાવજજ-
લોગનું—પાપના કામથી વેરમણુ—નિવર્તુ છુ જાવનિયમ—ન્યા સુધી
મર્યાદા કીધી છે ત્યા સુધી, પજજીવાસામિ—શુભ જોગને સેવું દુવિહ—
એ કરણે તિવિહેણુ—ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ—પાપનુ કામ હું કરું
નહિ ન કારવેમિ—ખીજા પાસે કરાવુ નહિ, મણુસા—મને કરી.
વચસા—વચને કરી કાચસા—કાચાએ કરી. એવી મારી તમારી સદહણા
પરૂપણાએ કરી સામાયિકનો અવપર આવે અને સામાયિક કરી હોય તે-
વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોલે એવા નવમા સામાયિક વ્રતના-
પચ અઠયારા—પાચ અતિયાર. જાણિયવ્વા—જાણવા, ન સમાય-
રિયવ્વા—આચરવા નહિ ત જહા—તે જેમ છે તેમ તે આલોહ—તે
કહુ છુ મણુદુરૂપણિહાણે—મામાયિકમા મન માહું વત્યું હોય
વચદુરૂપણિહાણે—વચન માહું વત્યું હોય કાચદુરૂપણિહાણે—કાચા
માઠી વર્તાવી હોય સામાયિકસસ સઠિ—સામાયિક કીધુ છે છતાં,
અકરણુયાએ—ખરાખર કીધુ કે નહિ તેની ખબર ન રહી હોય,
સામાયિકસસ—સામાયિક કીધું છે તે, અણુવઠ્ઠિયસસકરણુયાએ—
પૂરું થયા વિના પાર્યું હોય, તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડ—તે ખોટું
કીધેલું નિષ્ફળ થાલે

પાઠ ૧૫ મો—દશમુ દેસાવગાસિક વ્રત

દશમુ દેસાવગાસિકવ્રત—દિશાની મર્યાદા બાધવાનુ વ્રત
(બાધેલી હદ ઉપરાંત છેટેજવું નહિ)દિનપ્રતિ પ્રજ્ઞાત થકી પ્રાર લીને—
પ્રતિદિન દિવસ ઉગવાને વખતે સવારથી ખીજે દિવસ ઉગતા સુધી આઢરીને

પૂર્વાદિક છ દિસી-પૂર્વ દિશા આદિ છ દિશાએ- જેટલી ભૂમિકા-
જેટલી ધરતી મોકળી રાખી છે-મર્યાદા બાધી છે એટલે સવારમા ઉઠીને
માન કરવું કે આજે મારે દરેક દિશાએ આટલા ગાઉ ઉપરાંત જવું નહિ
તે ઉપરાંત-બાધેલી હદ ઉપરાંત સંઘચ્છાએ-પોતાની મરજીથી, કાયાએ
જઈને પાંચ આશ્રવ-કાયાએ જઈને છવહિ સાદિક પાંચ આશ્રવ
સેવવાના પચક્ષમાણુ-સેવવાની બંધી જાવ અહોરત્ત-એક દિવસ અને
રાત સુધી દુવિહ-એ કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ ભેગે ન કરેમિ-પાપ હું
કરું નહિ, ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ મણસા-મને કરી
વચસા-વચને કરી કાચસા-કાયાએ કરી. જેટલી ભૂમિકા મોકળી
રાખી છે તેમાંહિ દ્રવ્યાદિકની જે મર્યાદા કીધી છે-
મોકળી રાખેલી ધરતીમાં પણ જે બંધી કરી હોય કે આજ આટલા
પદાર્થ ઉપયોગમાં લેવા, તે ઉપરાંત-તે હદ ઉપરાંત, ઉવલોગ-
એક જ વાર લોગવાય એવી વસ્તુ પરિલોગ-વારંવાર લોગવાય
એવી વસ્તુ લોગનિમિત્તે-લોગની દૃષ્ટાએ લોગવવાના પચ્ચ-
ક્ષમાણુ-લોગવવાની બંધી જાવ અહોરત્ત-એક દિવસ ને રાત
સુધી એગવિહેણુ-એક કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ ભેગે ન કરેમિ-હું
કરું નહિ મણસા-મને કરીને વચસા-વચને કરીને કાચસા-કાયાએ
કરી. એવી મારી તમારી સદૃહણુ, પદ્મપણાએ કરી દશમું વ્રત કરવાનો
અવસર આવે ને કરીએ તે વારે સ્પર્શનાએ કગી શુદ્ધ હોજો એવા
દશમા દેસાવગાસિકે વ્રતના પચ અધ્યારા-પાંચ અતિચાર
જાણિયવ્વા-જાણવા-ન સમાચરિયવ્વા-આચરવા નહિ ત જહા-તે
જેમ છે તેમ આલોહ-કહું છું આણુવણુપચઓગે-કોઈ વસ્તુ
મગાવી ઉપયોગ કીધો હોય બીજા પાસે વસ્તુ મગાવી હોય
પેસવણુપચઓગે-ચાકરનો ઉપયોગ-ચાકર મોકલીને વસ્તુ મગાવી
હોય સદ્દાણુવાએ-શબ્દનો ઉપયોગ સાદ કરીને હદ ઉપરાંતથી
બાધાએ હોય રૂવાણુવાએ-પોતાનું રૂપ દેખાડીને કોઈને બાધાએ
હોય બહિયા-બાહર પોગગલપક્ષએ-કાંકરો નાખી બાધાએ હોય
તસસ મિચ્છા મિ હુકક-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

પાઠ ૧૬ મો-અગિયારમું પોષધ વ્રત

અગિયારમું પરિપૂર્ણ પોષધવ્રત-પાપરહિત થઈ, સંવરે કરી આત્માને પોષવો તેનું વ્રત. અસણુ-અન્ન પાણું-પાણી, ખાઈમં-મેવાની જાત સ્નાઈમંનાં-મુખવાસ-સોપારી આદિક ખાવાની પચ્ચ-ખાણુ-ખંધી અખ લનાં પચ્ચકુખાણુ-મૈથુન સેવવાની ખંધી મણિમુવણુના પચ્ચકુખાણુ-મણિ, સોનું વગેરે રાખવાની ખંધી માલાવજગ-માળા વગેરેની વિલેવણુનાં-વિલેપન કરવાની પચ્ચકુ-ખાણુ-ખંધી સત્થ-શસ્ત્ર હથિયાર મુસલાદિક-સામેલા વગેરે. સાવજજાનેગનાં પચ્ચકુખાણુ-પાપનું કામ કરવાની ખંધી જાવ-અહોરત્ત-રાત દિવસ સુધી પજ્જુવાસામિ-એ પ્રમાણે આચરીશ દુવિહં-એ કરણ, તિવિહેણું-ત્રણ જોગે ન કરેમિ-પાપ કરૂં નહિ ન કરવેમિ-ખીજ પાસે પાપ કરાવું નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાચસા-કાચાએ કરી એવી સદ્દેહણુ-કરવાની શ્રદ્ધા થાય પડપણુએ કરી-પડપણુએ કરી પોષો કરવાનો વખત આવ્યે પોષો કરીએ. તે વારે ફરસનાએ કરી શુદ્ધિહોળે-તે વખત શક્તિ મુજબ શુદ્ધ હોળે એવા અગિયારમા પરિપૂર્ણ-પરિપૂર્ણ. પોષધ વ્રતના-સંવરે આત્માને પોષવાના વ્રતના પંચઅધ્યારો-પાચ અતિચાર જાણિયલા-જાણવા ન સમાયરિયલા-આચરવા નહિ તજહા-તે આલોહ-તે જેમ છે તેમ કહું છું અપહિલેહિય-ખરાખર તપાસીને જોયાં ન હોય દુરપહિલેહિય-માઠી રીતે જોયા હોય સિજ્જાસંથારએ-પાટ વગેરે સેજ તથા પથારીને અપમજ્જિય-પોંજ્યું ન હોય દુપમજ્જિય-માઠી રીતે પોંજ્યું હોય સિજ્જા સંથારએ-સેજ-પથારીને, અપહિલેહિય-તપાસીને જોઈ ન હોય. દુરપહિલેહિય-માઠી રીતે જોઈ હોય ઉચ્ચાર પાસવણુ ભૂમિ-દિશા તથા પેશાએ જવાની જગ્યાને અપમજ્જિય-પોંજ્યું ન હોય, દુરપ-મજ્જિય-માઠી રીતે પોંજ્યું હોય ઉચ્ચાર પાસવણુ ભૂમિ-દિશા તથા પેશાએ જવાની જગ્યાને પોસહસ-પોષો કીધો છે તેમાં સસ્મ-પ્રમાદ કરે અણાણુપાલણુયા-પોષાની ક્રિયા આઘી પાછી કીધી હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડ-તેમા થયેલું પાપ નિષ્ફળ થાઓ

પાઠ ૧૭ મો-ખારમું અતિથિ સંવિભાગ વ્રત.

ખારમું અતિથિ-જેની તિથિ નથી (સાધુ આહાર લેવા ક્યારે આવે એ કંઈ મુકરર નથી) સંવિભાગવ્રત-ભાગ કરવો એટલે આહાર કરતી વખત ચિંતવણી કરવી કે જે સાધુ પધારે તો માહેથી આપું સમજી નિગગ થે-નિર્ઘ થ સાધુને ફાસુ-જીવ રહિત એસણિજીજેણું-દોષ રહિત અસણુ-અન્ન. પાણુ-પાણી ખાઈમં-મેવો સાઈમં-મુખવાસ વત્ય-વસ્ત્ર પડિગગહ-પાત્ર કે બદ્ધ-કામળી, પાચપુચ્છણેણું-રજેહરણુ આદિ પાદિયાડ-આપીને પાછી લેવાય તેવી વસ્તુ (તે કહે છે.) પીઠ-બાજેઠ ફલગ-પાટિયુ સિન્નજ-શર્યા સ્થારએણુ-તરણાવગેરેની પથારી ઉસહ-ઓસહ, લેસજીજેણુ-ઘણી વસ્તુથી થએલ ગોળી વગેરે. પડિલાલેમાણુ-પ્રતિલાલ કરતા થકા (આપતા થકાં) વિહરિસામિ-વિચરીશ એવી સદહણુ-શ્રદ્ધા, પડપણુએ-ઉપદેશ સાધુસાધવીની જોગવાઈમળે સૂજતા આહાર પાણી વહોરાવીએ તેવારે ફરસના-એ કરી શુદ્ધિ હોજો. એવા ખારમા અતિથિસંવિભાગ વ્રતના-મુકરર તિથિ નહિ માટે ભાગ કરી ચિંતવવાના વ્રતના પંચઅઈયારા-પાચ અતિયાર. જાણિયવ્ત્રા-જાણવા. ન સમાચરિયવ્ત્રા-આચરવા નહિ તંજહા-તે જેમ છે તેમ તે આલોઉ-તે કહું છું સચિત્ત નિકંખેવણુયા-સચેત વસ્તુની ઉપર અચેત વસ્તુ મૂકી હોય સચિત્ત-પેહણુયા-અચેત વસ્તુથી સચેત વસ્તુ ઢાંકી હોય કાલાઇકરમે-કાળ વડી ગયો હોય બગડી ગયેલી કે ખોરી થયેલી વસ્તુ આપી હોય પરોવએસે-સાધુને વહોરાવવાનું બીજાને કહે (સાધુ આવે તે વખતે પોતે ન આપતા બીજાને હુકમ કરે) મચ્છરિયાએ-દાન દઈને અહ કાર કીધો હોય તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૧૮ મો-સંથારાનો પાઠ.

અપચિછમ-બીજું કંઈ કામ કરવું વહું નથી મારણુતિય-પડિત-મરણને અતે સંલેહણુ-આત્માને પાપના કામથી દૂર કરવો પોષધ-શાલા-સંથારો કરવાની જગ્યા પોંછને-વાળી-સાફ કરીને ઉચ્ચાર-

પાસવણુ-દિશા તથા પેશાબની ભૂમિકા-ગમ્યા પહિલેહીને-નજરે
 જોઈને ગમણુગમણુ-જતા આવતા જીવ ચ પાણી હોય તેનું પહિ-
 ક્કમીને-પ્રાયશ્ચિત લઈને દર્શાદિક સંથારો-ડાલ વગેરેની પથારી
 સંથારીને-પાથરી, દર્શાદિક સંથારો-ડાલ વગેરેની પથારી ઉપર
 દુરુહીને-ખેસીને, પૂર્વ તથા ઉત્તરદિશિ-પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તત્ક
 પદ્ય કાદિક-પલ'ડી વાળી અથવા શક્તિ પ્રમાણે આસને ખેસીને-
 આસન વાળીને, કરચણ-ખે હાથ સપગગહિય -જોડીને સિરસા-
 વત્તય-માથાને આવર્તન કરી મત્થએ અ જલિ કંદુ-માથા ઉપર
 ખે હા. જોડેલા રાખી એવં-એમ, વયામી-કહે નમોત્યુણુ-નમસ્કાર
 હોજે અરિહંતાણુ-અરિહંત દેવને ભાગવ તાણુ-ભગવતને જીવ
 સ પત્તાણુ-તે ઠેક સુક્તિ પહોચ્યા સુધીના પાઠ (જે સામાયિકને અ તે છે
 તેટલો કહેવો) એમ અનંતા સિદ્ધને નમસ્કાર કરીને વર્તમાન પોતાના
 ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને પૂર્વે જે વ્રત આદર્યા છે તે આલોવી-
 સંભારીને, પહિક્કમી-પ્રાયશ્ચિત લઈને નિ દી-નિ દા (આત્માની સાખે)
 કરીને, નિશદ્ધ થઈને-શદ્ય રહિત થઈને સંવં પાણુઈવાય-સર્વ
 પ્રકારે જીવ હિંસા કરવાની પરચખામિ-બંધી કરીને સંવં સુસાવાય
 પરચખામિ-સર્વ પ્રકારનું જૂઠું ખોલવાની બંધી કરીને સંવં અદિના-
 દાણુ પરચકખામિ-સર્વ પ્રકારની ચોરી ક્ષવાની બંધી કરીને સંવં-
 મેહુણુ પરચકખામિ-સર્વથા મૈથુનની બંધી કરીને સંવં પરિગ્ગહ
 પરચકખામિ-સર્વથા દોલત રાખવાની બંધી કરીને સંવં કોહ પરચ-
 ખામિ-સર્વથા ક્રોધ કરવાની બંધી કરીને જીવ મિચ્છાદ સણુસણું-
 તે અન્ય ધર્મ સેવવો તથા શદ્ય રાખવું ત્યા સુધીના જે અઠાર પાપ-
 સ્થાન આગળ કહેવાશે ત્યા સુધીની અકરણીજ્જ જોગ-કરવા જોગ
 નહિ તેની પરચકખામિ-બંધી કરીને, જીવજીવાએ-જ્યા સુધી
 જીવું ત્યા સુધી તિવિહ-ત્રણ કરણે કરી તિવિહેણું-ત્રણ જોગે કરી.
 ન કરેમિ-હું પાપ કરું નહિ ન કારવેમિ-ખીજ પાસે કરાવું નહિ.
 કર તંનાણું જાણુઈ-કોઈ પાપ કરે તે ભલું જાણું નહિ મણુસા-મને
 કરી વચસા-વચને કરી. કાચસા-કાચાએ કરી એમ અઠારે પાપ

સ્થાનક-પાપનાં ઠેકાણાં પચ્ચક્ષીને-બધી કરીને સર્વ-સર્વ.
 અસણુ-અન્ન. પાણુ-પાણી ખાઈમ-મેવો સાઈમ-સુખવાસ.
 ચઉત્તિવહં પિ આહાર-એ ચાર પ્રકારના આહારની પચ્ચક્ષાભિ-
 બધી કરીને જાવજાણવાએ-જીવું ત્યાં સુધી. એમ ચારે આહાર
 પચ્ચક્ષીને જ-જે પિય-પ્રિય, ઇમ સરીર-આ માંડ શરીર.
 ઇદ્દકં-ઈદ્દકારી કે ત-કાન્તિવાન, પિય-પ્રિય મણુજ-મનને શોભીતું.
 મણુમ-મનને અતિ વહાલું. ધિજજ-ધીરજ દેનાર વિસાસિય-
 વિશ્વાસનું ઠેકાણું સમય-માનવા યોગ્ય આણુમય-વિશેષ માનવા
 યોગ્ય બહુમય-ઘણું માનવા યોગ્ય ભંડકર-ડંગસમાણુ-
 ઘરેણાના ડાબલા સમાન રથણુકર-ડંગભૂય-રત્નના કરંદિયા સમાન,
 માણુ સીય-રખે મને ટાઢ વાય માણુ ઉન્હ-રખે મને તાપ
 લાગે, માણુ ખુહા-રખે મને ભૂખ લાગે. માણુ પિવાસા-રખે મને
 તરસ લાગે માણુ ખાલા-રખે મને સર્પ કરડે માણુ ચોરા-
 રખે મને ચોર ઉપાડી જાય માણુ હંસા-રખે મને હાંસ કરડે.
 માણુ મસગા-રખે મને મચ્છર કરડે. માણુ વાહિય-રખે મને
 વ્યાધિ ઉપજે પિત્તિય-પિત્ત જાગે સંક્ષિમ-સ્વેષ્ઠ થાય સન્નિ-
 વાધય-સન્નિપાત થાય. વિવિહા રોગાયકા-રખે વિવિધ પ્રકારના
 રોગ ઉત્પન્ન થાય. પરિસહોવસગા-(ઉપસર્ગ) બાવીસ જાતના
 પરિષદ તથા દેવતાદિની ડરામણી, ફાસા કુસતિ-એવી રીતના સ્પર્શ
 થયે થકે. એય પીયેણુ-એવું માંડ શરીર વહાલુ તે ચરિમેહિ -
 છેલ્લા, ઉસાસનિસાસેહિ-આસોઆસ સુધી વોસિરામિ-તણું છું,
 ત્તિકેદુ-એમ કહીને. એમ શરીર વોસરાવીને-શરીરને તણુ દઈને.
 કાલ અણુવકંબમાણુ-કાળને અણુવાંછતો થકો (જીવવાની આશા
 તથા મરણનો ભય ન રાખતો) વિહરિસામિ-વિચરીશ એવી
 સદહણુ પડપણુએ કરી-એવી શ્રદ્ધા કે પડપણુએ કરી,
 સંધારાના અવસરે સંધારો કરીએ ત્યારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધિ
 હોજો-ત્યારે શક્તિ પ્રમાણુ શુદ્ધ થાશે એવા અપચ્છિમ-મારણુ-
 તિય-મરણને અતે કાંઈ વસ્તુ બકી નથી એ સદહણુ-આત્માને માઠાં

કામથી દૂર કરવાના ઝુસણા-ક્ષમા કરવાના આરાહણાના-આરા-
ધના કરવાના પંચ અધ્યારો-પાચ અતિચાર જાણિયવ્વા-જાણવા.
ન સમાચરિયવ્વા-આચરવા નહિ તંજહા તે આલોહ-તે જેમ
છે તેમ કહું છું ઇહલોગાસંસર્પઓગે-આ લોકને વિષે સુખની
વાંછના કરી હોય કે મરી ગયા પછી મોટો રાજ થાઉ. પરલોગા-
સંસર્પઓગે-પરલોકને વિષે સુખની ઇચ્છા કરી હોય કે હું મહર્દિક
દેવતા થાઉ. જીવિયાસ સર્પઓગે-જીવતરની ઇચ્છા કરી હોય કે આજીવં
જીવું તો ઠીક મરણાસંસર્પઓગે-મરણની ઇચ્છા કરી હોય કે હું ખ
પામું છું, માટે જટ મરી જાઉં તો ઠીક. કામલોગાસંસર્પઓગે-
કામ લોગની ઇચ્છા કરી હોય તરસ મિચ્છામિ દુઝ્ઝડ-તે ખોટું
કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ. એમ સમકિત પૂર્વક-એમ પૂર્વે કહ્યાં તે
સમકિતના પાઠથી બાર વ્રત સ લેખણાસહિત-બાર વ્રત, સંથારાના
પાઠ સહિત તથા નવાણું અતિચાર એહને વિષે જે કોઈ અતિક્રમ-
(કરેલી બંધીમાં દોષના ચાર પ્રકાર છે તેમાં અતિક્રમ એટલે બંધી
કરેલી વસ્તુ કરવાનું મન વ્યતિક્રમ-તે વસ્તુ કરવા તરફ ચાલ્યો
તે દોષ અતિચાર-તે વસ્તુ હાથમા લે, તે દોષનું નામ આણાચાર-
તે વસ્તુ લોગવે એટલે બંધી ભાગે તે દોષનું નામ જાણતા અજાણતાં
મન, વચન, કાયાએ કરી સેવ્યો હોય, સેવરાવ્યો હોય, સેવતા પ્રત્યે
રૂડું જાણ્યું હોય તે અનંતા સિદ્ધ લગવાન અને કેવળીની સામે
મિછા મિ દુઝ્ઝડ-નિષ્ફળ થાઓ

પાઠ ૧૯ મો-અઢાર પ્રકારના પાપ સ્થાનક.

૧ પ્રાણુતિપાત-જીવહિંસા ૨ મૃષાવાદ-જૂઠું બોલવું ૩
અદંતાદાન-ચોરી કરવી ૪ મૈથુન-સ્ત્રી સેવવી ૫ પરિગ્રહ-દાલત
૬ ક્રોધ-રીસ ૭ માન-અહંકાર ૮ માયા-કપટ ૯ લોભ-તૃષ્ણા
રાખવી ૧૦ રાગ-મીતિ ૧૧ દ્વેષ-અદેખાઈ ૧૨ કલેશ-કબિયો ૧૩
અભ્યાખ્યાન-આળ ચઠાવવું. ૧૪ પૈશુન્ય-ચાડી કરવી. ૧૫ પર-
પરિવાદ-પારકું વાંકું બોલવું ૧૬ રઈઅરઈ-(રતિ, અરતિ) પુશી-

દ્વિલગીરી ૧૭ માયાભોસો-કપટ સહિત જૂઠું ખોલવું ૧૮ મિચ્છા
દંસણુસદલ-ખોટી શ્રદ્ધા તથા શલ્ય રાખવું. એ અહાર પાપસ્થાનક
સેવ્યા હોય, સેવરાબ્યા હોય, સેવતાં પ્રત્યે રૂડું બણ્યું હોય તે અનંતા
સિદ્ધ કેવળીની સાથે મિચ્છા મિ દુક્કઠં-પાપ નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૨૦ મો—પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ.

૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ-ખરા ખોટાની ખબર વગર ખોટાને પકડી
રહે, મૂકે નહિ તે. ૨ અનાભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ-બધા દેવ ને બધા
શુરને માને. ૩ અભિનિવેશક મિથ્યાત્વ-તીર્થ'કરનો માર્ગ બણે ને
ઉપદેશ અન્ય ધર્મ'નો આપે અથવા ખોટાની ભૂલ કપટથી પોષે ૪
સાંશયિક મિથ્યાત્વ-કયો મત ખરા ને કયો મત ખોટો તે નક્કી
ન કરે અને સંશય વેદે તે. ૫ અનાલોચ મિથ્યાત્વ-જેમાં બિલકુલ
બણુપણું ન હોય તે. ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ-લોકોને વિષે જે દેવ કરી
બેસાડયા હોય તે તથા ઢોગી શુરઓ તથા તેમના નામમાં જે પ્રવર્તે
અને માને તે ૭ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ-તીર્થ'કર દેવની માનતા કરે
કે ફલાણું કામ થાય તો આમ કરીશ, તે તથા ફળની લાલચે કાંઈ
વ્રત કરે તે કુપ્રાવચન મિથ્યાત્વ-ત્રણસે ત્રેસઠ પાખંડીના મતને
માને ૮ અણવને ણવ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૦ ણવને અણવ સર-
હહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૧ સાધુને કુસાધુ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૨ કુસાધુને
સાધુ સરહહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૩ જિન માર્ગને અન્ય માર્ગ સરહહે તો
મિથ્યાત્વ ૧૪ અન્ય માર્ગને જિન માર્ગ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૫
અધર્મને ધર્મ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૬ ધર્મને અધર્મ સરહહે તો
મિથ્યાત્વ. ૧૭ આઠ કર્મથી જે નથી સુકાણા તેને સુકાણા સરહહે તો
મિથ્યાત્વ ૧૮ આઠ કર્મથી જે સુકાણા તેને નથી સુકાણા સરહહે તો
મિથ્યાત્વ. ૧૯ જિન માર્ગથી ઓછું પડ્યે તો મિથ્યાત્વ ૨૦ જિન-
માર્ગથી અધિક પડ્યે તો મિથ્યાત્વ. ૨૧ જિન માર્ગથી વિપરીત પડ્યે
તો મિથ્યાત્વ ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ. ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ. ૨૪

અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ. ૨૫ અશાતના મિથ્યાત્વ એ પચીશ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ સેવ્યુ હોય, સેવરાન્યુ હોય, સંવતા પ્રત્યે રૂકુ બણ્યું હોય તો તરસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહ -તે પાપ નિષ્કળ થાયો.

ચૌદ સ્થાનકમાં સંસ્પૃચ્છિમ જીવ ઉપજે છે તે.

૧ ઉચ્ચારેસુ વા-વડીનીતિમા જીવજે તે ૨ પાસવણેસુ વા-લઘુનીતિમાં જીવજે તે ૩ ખેળેસુ વા-બળખામાં જીવજે તે ૪ સિ ઘાણેસુ વા-લીંટમાં જીવજે તે ૫ વતેસુ વા-વમનમા જીવજે તે. ૬ પિત્તેસુ વા-પીતોડામા જીવજે તે ૭ પુષ્પેસુ વા-પરમા જીવજે તે ૮ સોણિ-એસુવા-રૂધિરમાં જીવજે તે ૯ સુક્કેસુ વા-વીર્યમાં જીવજે તે ૧૦ સુક્કપોગ્ગલ પરિસાડિએસુ વા-વીર્યના પુદ્ગલ સુકાયેલ લીનાં થાય તેમાં જીવજે તે ૧૧ વિગયજીવકલેવરેસુ વા-જીવ ગયા પછી રહેલા કલેવરમાં જીવજે તે. ૧૨ ઈર્થીપુરિસસ જ્ઞેગેસુ વા-સી-પુરુષના સંજ્ઞેગથી જીવજે તે ૧૩ નગરનિષ્કમણેસુ વા-નગર માહેલી ખાળમાં જીવજે તે ૧૪ સવ્વેસુ એવ અસુઈકાણેસુ વા-બધાં ગંદકીના ઠેકાણાંમાં જીવજે તે, ચૌદ સ્થાનકના જીવની વિરાધના થઈ હોય તો મિચ્છા મિ દુક્કહ

“ આ ઠેકાણે ઇન્ધ્રામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગ, નવકાર અને કરેમિલંતેના પાઠ કહેવા ”

પાઠ ૨૨ મો-શ્રી ચત્તારિ મ ગલં.

ચત્તારિ મંગલ -ચાર પ્રકારનાં માંગલિક, તે કહે છે અરિહંતા મંગલં-અરિહંત દેવ માંગલિક છે સિદ્ધા મંગલં-સિદ્ધ ભગવાનો માંગલિક છે સાહુ મંગલ -સાધુઓ માંગલિક છે. કેવલિપન્તો ધર્મમો મંગલ -કેવલીનો પ્રરૂપેલો ધર્મ માંગલિક છે ચત્તારિ લોગુત્તમા-લોકને વિષે ચાર ઉત્તમ છે અરિહંતા લોગુત્તમા-અરિહંત દેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે, સિદ્ધાલોગુત્તમા-સિદ્ધદેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે, સાહુ લોગુત્તમા-સાધુ, લોકમાં ઉત્તમ છે. કેવલિ પન્તો

ધર્મો લોગુત્તમા-કેવળીનો પ્રપેલો ધર્મ લોકમા ઉત્તમ છે ચત્તારિ
 સરણુ પવળળમિ-ચાર પ્રકારનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, અરિહંતા
 સરણુ પવળળમિ-અરિહંતનું શરણુ અંગીકાર કરું છું મિહ્દા
 સરણુ પવળળમિ-સિદ્ધનું શરણુ અંગીકાર કરું છું. સાહુ સરણુ
 પવળળમિ-સાધુનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, કેવલિપન્નત્તધર્મ-સરણુ
 પવળળમિ-કેવળીના પ્રપેલ ધર્મનું શરણુ અંગીકાર કરું છું એ
 ચાર માંગલિક, ચાર ઉત્તમ ને ચાર શરણાં કરે જે, ભવસાગરથી તરે તે,
 સકળ કર્મનો આણે અંત, મોક્ષતણા સુખ લહે અનંત, ભાવ ધરીને જે
 ગુણ ગાય, તે જીવ તરીને મુકતે જાય. સ સારમા શરણા ચાર, અવર ન
 શરણું કૌય, જે નરનારી આદરે, તેને અક્ષય અવિચળ પદ્ધ હોય અંગુઠે
 અમૃત વસે લગ્નિધતણા ભહાર, ગુરૂ ગૌતમને સમરીએ, તો સદાય
 મનવાંછિત ફળ હાતાર દાન દીજીએ, શિયળ પાળીએ, તપ તપીજે,
 ભલી ભાવના ભાવીએ તો આ ભવ પરભવ વહેલા વહેલા રુક્તિનાં
 સુખને પામીએ.

“ આ ઠેકાણે—ઈચ્છામિઠામિકાઉસ્સગ્ગ તથા ધરિયાવહીનોપાઠ
 કહેવો

આલોચણા—ચાર ગતિ, ચોવિશ દુકક, ચૌરાશી લાખ જીવા-
 નોનિ, એક કોઠ સાડી સત્તાણ લાખ, કુલકોટિના જીવને મારે જીવે
 આજના દિવસ સંબંધી આરભે સમારભે, મન, વચન, કાયાએ કરી
 દુહંધ્યા હોય, દ્રવ્યપ્રાણ, ભાવપ્રાણ દુહંધ્યા હોય, પરિતાપના કિલામના
 ઉપજાવી હોય, કૌધે, માને, માયાએ, લોભે, રાગે, દ્વેષે, હાસ્થં, ભયે,
 ખળાએ પ્રીઠાએ, આપથાપનાએ, પરઉથાપનાએ, દુષ્ટ લેશ્યાએ, દુષ્ટ પરિ-
 જ્ઞાસે, દુષ્ટ ધ્યાને, આર્તધ્યાને, ગૈદ્રધ્યાને કરીને, ઈર્ષ્યાએ, મમતે, હંકપણે,
 પ્રીઠાધંપણે, અવજ્ઞા કરી હોય, દુ ખમા જોડયા હોય, સુખથી ચુકાવ્યા
 હોય, પ્રાણ, પર્યાય, સ જ્ઞા, ઇન્દ્રિયાદિ લગ્નિધ્વદ્ધિથી બ્રહ્મ કર્યાં હોય તે
 સર્વ અહાર લાખ ચોવીસ હજાર એકસો વીશ પ્રકારે દોષ લાગ્યો હોય
 તો મિચ્છામિ દુક્કં

શ્રમણ સૂત્ર

પાઠ ૨૩ મો-પહેલું શ્રમણ સૂત્ર

ધ્વંષ્ટામિ-ધ્વંષ્ટું છું, પડિક્કમિત્તિ-પાપનું નિવારણ કરવાને
પગામસિન્નજાએ-ઘણું સૂવાણું હોય નિગામસિન્નજાએ-ઘણું પાથરણું
કરી સૂવાણું હોય. સંથારાઉવટ્ટણાએ-સૂતા સૂતાં વગર પોતે પડખું
ફેરવ્યું હોય. પરિયટ્ટણાએ-વારે વારે એ રીતે પડખાં ફેરવ્યાં હોય
આઉટ્ટણાએ-હાથપગ સ ફેરવ્યા હોય પસારણાએ-હાથપગ પોંજ્યા
વિના લાખા કર્યા હોય છપ્પધસ ઘટ્ટણાએ-છપગી જૂને કચરી હોય
કુઈએ ક ક્કરાઈએ-ઉઘાડે મોઢે જોલાણું હોય છિઈએ-ઉઘાડે મોઢે
છીંક ખાધી હોય જ લાઈએ-ઉઘાડે મોઢે ખગાસુ ખાધું હોય
આમોસે-પૂજ્યા વગર ખણ્યું હોય અસરખામોસે-સચેત્ત રજે
ખરડેલ વસાદિકને સ્પર્શ કર્યો હોય આઉલમાઉલાએ-આકુળ વ્યાકુળ
થયો હોય. સુવણુવત્તિયાએ-સ્વપ્ના માટે અનેક તરેહના રૂપ દીઠા હોય
ઈત્થીવિપરિયાસિયાએ-ત્રી સ ગાતે સ્વપ્નામા ભોગ કર્યો હોય
દિહિવિપરિયાસિયાએ-દૃષ્ટિએ કરી ત્રી સાથે કીડા કરી હોય, માણુ-
વિપરિયાસિયાએ-મને કરી સ્વપ્નમા ભોગ કર્યો હોય પાણુભોયણુ-
વિપરિયાસિયાએ-પાણી ભોજન સ્વપ્નામા કરેલ હોય, જો મે-જો
મને દેવસિઓ-દિવસ સખંધી અધિયારો કચ્યો-અતિચાર લાગ્યા
હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહ-તે પાપ નિબ્બળ થાયો.

પાઠ ૨૪-મો બીજું શ્રમણ સૂત્ર.

પડિક્કમામિ-પાપનું નિવારણ કરું છું જોયરગ્ગ ચરિયાએ-
ગાયત્રી પેઠે થોડો આહાર લેવા જતા સિક્ખંખાયરિયાએ-સિક્ષા
માગવા જતા ઉગ્ઘાડકંવાડે-અડધું કમાડ ઉઘાડયું હોય ઉગ્ઘાડણાએ-
આખું કમાડ ઉઘાડયું હોય. સાણા-કુતરા વચ્છા-વાછરડા દારા-

ખાળક સંઘટ્ટણાએ-અડીને કે એળંગીને જવાણું હોય મંડીયા-
હુડિયાએ-ખીજા કોઈને વાસ્તે રાખેલ લીધું હોય અલિપાહુડિયાએ-
ખાકળા ઉડાડવા સારૂ કર્યા હોય તે લીધા હોય ઠંવણાપાહુડિયાએ-
ભિખારી વગેરે સારૂ રાખી મેટ્યું હોય તે લીધું હોય સંક્રિએ સહ-
સાગારે-શંકા પડયા છતાં ખળાત્કાર કર્યાથી લેવું પડ્યું હોય અણે-
સણાએ-અન્નને પાણેસણાએ-પાણીને, અણુલોચણાએ-જીવાતવાળું
લોજન પાણુલોચણાએ-જીવાતવાળું પાણી લીધું હોય ખીચલોચ-
ણાએ-ખીજવાળું લોજન લીધું હોય હરિચલોચણાએ-લીલોત્રીવાળું
લોજન લીધું હોય પચ્છાકરિમિયાએ-આહાર વહોર્યા પછી કોઈ દોષ
લગાડ્યો હોય પુરેકરિમિયાએ-આહાર લીધા પહેલાં કોઈ દોષ લગાડ્યો
હોય અદિહુહડાએ-નજરે દેખાતું ન હોય ત્યાથી લાવી દીધેલું હોય
દુગસંસઠ હડાએ-કાચા પાણીનો સ્પર્શ કરી દીધેલો આહાર લીધો
હોય રચસંસઠહડાએ-સચેત-રજના સ્પર્શવાળું લીધું હોય.
પારિસાહણિયાએ-વહોરાવતી વખતે વેરાતી કે ઢોળાતી વસ્તુ લીધી
હોય પારિઠાવણિયાએ-ખાવો થોડો ને નાંખી દેવો ઘણો એવો આહાર
લીધો હોય ઉહાસણુભિક્ષ્યાએ-વારંવાર વસ્તુ માગી લીધી હોય
જ ઉગમેણુ-ગૃહસ્થથી દોષ લાગ્યા હોય ઉપાયણેસણાએ-
પોતાથકી જે દોષ લાગ્યો હોય અપરિસુદ્ધ-એવા અકલ્પનિક આહાર
પાણી. પરિગ્ગાહિય-લીધા હોય પરિભુત્તં વા-લોગવ્યા હોય, જ ન
પરિહુવિય-જે નાંખી દેવા યોગ્ય હોય તે નાંખી દીધું ન હોય તસ્સ
મિચ્છા મિ દુક્કઠ-તે પાપ નિબ્ધજ થાઓ



પાઠ ૨૫ મો-ત્રીણું શ્રમણ સૂત્ર

પડિહ્મમામિ-પાપનું નિવારણ કરૂં છું ચાઉંકાલ-ચાર વખત
(સવારે, સાંજે, આગલી રાત્રે, પાછલી રાત્રે) સન્નઝાયસ્સ અકરણ્યાએ-
સન્નઝાય પાઠ ન કર્યા હોય ઉલ્લઓકાલ-જે વખત(સાંજે સવારે)મંડો-
વગરણુસ્સ-લઠ ઉપકરણ (પાત્રાદિ તથા વસ્ત્રાદિને) અપહિલેહ-

ણાએ-નજરે જોયા ન હોય દુરુપદિલોહણાએ-માઠી રીતે જોયા હોય.
અપમજજણાએ-પોળ્યા ન હોય દુરુપમજજણાએ-માઠી રીતે
પોળ્યા હોય. અઘક્કમે-અતિક્રમ કીધા હોય (પાપ કરવાનો વિચાર)
વઘક્કમે-વ્યતિક્રમ કીધો હોય (પાપ કરવા તૈયાર થયો હોઈ) અઘચારે-
અતિચાર તે વસ્તુ કરવામાં લાગ્યો હોય અણાચારે-અનાચાર તે પાપ
કીધું હોય જે મે દેવસિઓ-જે મે દિવસ સબધી અઘચારે-
કઓ-પાપ કીધું હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડં-તે પાપ નિષ્ફળ થાઓ.



પાઠ ૨૬ મો-ચોથું શ્રમણુ સૂત્ર.

પડિક્કમામિ-પાપનું નિવારણ કરું છું એગવિહં-એક પ્રકારે
અસ જમેહિ-અસંજમપણુ (અવ્રત) પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું દોહં
મે પ્રકારના બધણેહિ-બધનથી, રાગબધણેણું-પ્રીતિ બધન
દોસબધણેણું-દ્રુષ બધન પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું તીહિંદહેહિં-
ત્રણ પ્રકારના દંડથી. મણુદહેણું-મનનો દંડ (અશુભ મને) વય-
દહેણું-વચનનો દંડ કાયદહેણું-કાયાનો દંડ પડિક્કમામિ-નિવર્તું
છું તીહિં ગુત્તીહિ-ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિ (ન કરી હોય તેથી) મણુ-
ગુત્તીએ-મનોગુપ્તિથી. મનને ગોપવી રાખવું વયગુત્તીએ-વચનને
ગોપવવું કાયગુત્તીએ-કાયને ગોપવી રાખવી તે પડિક્કમામિ-
નિવર્તું છું તીહિં સદ્દેહિં-ત્રણ પ્રકારના શદ્યથી માયાસદ્દેહણું-
કપટ રાખવું તે શદ્ય નિયાણુસદ્દેહણું-નિયાણુ એટલે ક્રિયાનું ક્ષણ માગી
લેવું તે શદ્ય મિચ્છાદસણુસદ્દેહણું-જૂઠા ધર્મ તે શદ્ય પડિક્કમામિ-
નિવર્તું છું તીહિં ગારવેહિ-ત્રણ પ્રકારના ગર્વથી ઘટિગારવેણું-
ઋદ્ધિ (નાણા)નો ગર્વ રસગારવેણું-સ્વાદનો ગર્વ સાયાગારવેણું-
શાતા (શરીરના સુખનો) ગર્વ પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું તિહિં
વિરાહણાએ-ત્રણ પ્રકારની વિરાધનાવી (ભંગ લગાડવાથી) નાણુવિરા-
હણાએ-જ્ઞાનમા ભગ પડયો હોય દસણુવિરાહણાએ-સમકિતમા
ભગ પડયો હોય, ચરિત્તવિરાહણાએ-ચારિત્ર કરણીમા ભગ પડયો
હોય પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું. ચઉહિં કસાએહિ-ચાર પ્રકારના

કષાયથી કોહકસાએણું-કોહ કષાય માણકસાએણું-અભિમાન
 કષાય માયાકસાએણું-કપટ કષાય લોહકસાએણું-લોભ કષાય
 પહિકમામિ-નિવર્તું છું ચઉહિ સન્નાહિં-ચાર પ્રકારની સંજ્ઞાથી
 (ઇચ્છા) આહારસન્નાએ-આહારની ઇચ્છા ભયસન્નાએ-બહીક
 લોગવવી મેહુણુસન્નાએ-મૈથુનની ઇચ્છા, પરિગ્ગહસન્નાએ-દોહત,
 વન્નાહિની ઇચ્છા પહિકમામિ-નિવર્તું છું. ચઉહિ વિકલાહિં-
 ચાર પ્રકારની વિકયાથી (પાપની કથા) ઇત્થીકહાએ-સીની કથા
 (રૂપાદિ સંબંધી) ભત્તકહાએ-ભોજનની કથા (સાડું નરસુ કદા કરવું)
 દેસકહાએ-દેશની કથાને વિષે (સાડું કહેવું તે) રાયકહાએ-રાજા વિષે
 (સાડું નરસુ કહેવું) પહિકમામિ-નિવર્તું છું ચઉહિં આણુહિં-ચાર
 પ્રકારનાં ધ્યાનથી, અટ્ટેણુ આણુણું-આર્તધ્યાન વિષયસંબંધી ધ્યાન
 ધરવાથી રૂદ્ધેણુ આણુણું-રૌદ્રધ્યાન (હિંસાદિકતું ધ્યાન ધરવાથી)
 ધમ્મેણુ આણુણું-ધર્મસંબંધી ધ્યાન (ન ધરવાથી) સુક્કણુ આણુણું
 -શુદ્ધ ધ્યાન (નિર્મળ ધ્યાન ન ધરવાથી) પહિકમામિ-નિવર્તું છું.
 પ ચહિં કિરિયાહિં-પાંચ પ્રકારની ક્રિયા લાગે છે તેથી (કર્મ લાગે છે)
 કાઈયાએ-કાચાએ કરી (અજતનાએ વર્તવાથી), અહિગરણિયાએ-
 અધિકરણથી (હથિયારથી) પાઉસિયાએ-ખીજ ઉપર દ્વેષ રાખવાથી.
 પારિતાવણિયાએ-ખીજને પરિતાપ ઉપજાવવાથી પાણુહિવાય-
 કિરિયાએ-જીવહિંસા કરવાથી પહિકમામિ-નિવર્તું છું પ ચહિં
 કામગુણુહિં-પાંચ પ્રકારના કામ વધવાના શુભથી સદેણુ-શબ્દથી-
 વિષથી ગીત સાલજવાથી રૂવેણુ-રૂપ નીરખવાથી રસેણુ-રસથી,
 સ્વાદ લેવાથી ગ ધેણુ-ગંધથી, સુગંધીઓથી ફાસેણુ-સ્પર્શથી-સારા
 સારા સ્પર્શ અંગીકાર કરવાથી. પહિકમામિ-નિવર્તું છું પ ચહિં-
 મહંબએહિં-પાંચ મહાવ્રતને વિષે દોષ લાગવાથી પાણુહિવાયાઓ
 વેરમણુ-હિંસા કરવાથી નિવર્તું છું. સુસાવાયાઓવેરમણુ-સર્વથા
 જૂઠું ખાવાથી નિવર્તું છું અહિન્નાહાણુઓવેરમણુ-અણુધેહુ
 લેવાથી સર્વથા નિવર્તું છું. મેહુણુઓ વેરમણુ-મૈથુન થકી નિવર્તું
 છું પરિગ્ગહાઓવેરમણુ-દોહત રાખવાથી નિવર્તું છું પહિક-

મામિ-નિવર્તુ" છુ (પ્રાયશ્ચિત લઉં છુ) ૫ ચહિં સમિએહિ-પાચ પ્રકારની સમિતિને વિષે દોષ લાગ્યો હોય તેથી ઇરિયાસમિએ-રસ્તે ચાલતા જોઈને ચાલવું તે સમિતિ. ભાસાસમિએ-બોલતા દોષ ન લાગે તેવું બોલવું તે સમિતિ. એસણાસમિએ-દોષ રહિત આહાર આદિ લેવા તે સમિતિ. આયાણુભંડમત્તનિક્કખેવણાસમિએ-પાત્રાં, વસ્ત્રને જતનાએ લેવા મૂકવા તે સમિતિ ઉચ્ચારપાસવણુ, ખેલ-જલલસિંધાણુ, પારિહાવણિયાસમિએ-ઝાડો, પેશાબ, બળખો, લીંટ, મેલને પરઠવવું એટલે જળવીને નાખવું તે સમિતિ પહિ-કમામિ-નિવર્તુ" છુ" છહિં જીવનિકાએહિં-છ પ્રકારના જીવની જાતને વિષે દોષ લાગ્યા હોય તેથી પુઠવિકાએણું-પૃથ્વીની જાત આઉકાએણું-અપકાય તેઉકાએણું-અગ્નિકાય વાઉકાએણું-વાયુકાય ત્રણુસસકીંએણું-વનસ્પતિકાય તસસકાએણું-ત્રસકાય, એધન્દ્રિયથી ૫ ચેન્દ્રિય મુધીના જીવ પહિકમામિ-નિવર્તુ" છુ છહિં લેસાહિ-છ પ્રકારની લેશ્યા એટલે જીવના પરિણામ (મન)કિન્હલેસાએ-કૃષ્ણલેશ્યા. અત્યંત હિંસા કરવાનું મન. નીલલેસાએ-નીલલેશ્યા-ક્રોધ દ્વેષ આદિ દુરાચાર કરવાનું મન, કાઉલેસાએ-વાકાં કાર્ય કરવા સરલપણરહિત પોતાના દોષ ઢાંકવા, મિથ્યાત્વ તથા અનર્થપણું તે તેઉલેસાએ-તેજુ લેશ્યા-કપટરહિત, વિનીત, દ્રઢધર્મી, મોક્ષનો અર્થ એવા શુણુ હોય તે પઉમ્હલેસાએ-પક્ષ લેશ્યા-ક્રોધ, માન, કપટ આદિને પાતળા કરી નાખ્યા છે તથા આત્માને દમ્યો છે મન, વચન, કાયાને જીત્યા છે એવા શુણુ હોય તે, મુક્કલેસાએ-શુક્લ લેશ્યા ધર્મધ્યાન, શુક્લ ધ્યાન, રંગ દ્વેષ જીત્યા છે જેણે તથા સમિતિ શુભિ સહિત એવા શુણુ હોય તે પહિકમામિ-નિવર્તુ" છુ સત્તહિ ભયઠાણેહિ-સાત પ્રકારનાં ભયનાં ઠેકાણાથી ૧ લોકભય ૨ પરલોકભય ૩ ધનભય ૪ અકસ્માત ભય ૫ આજીવિકાભય ૬ મરણભય ૭ અપજશભય પહિકમામિ-નિવર્તુ" છુ" અઠહિ ભયઠાણેહિ-આઠ પ્રકારના મહનાં ઠેકાણા ૧ જાતિ-૨ કુળ ૩ બળ ૪ રૂપ ૫ તપ ૬ લાભ ૭ સૂત્ર. ૮ મોટાઈ નવાઈ અંભચેરશુભિહિ-નવ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય (સાધુની શુભિ)તે ૧ સ્ત્રી, ૫શુ,

નપુંસકરહિત ઠેકાણામાં રહેવું' ૨ સ્ત્રી સાથે એકાત વાત કરવી નહિ ૩ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ ૪ સ્ત્રીનું રૂપ નીરખવું નહિ ૫ સ્ત્રી રહેતી હોય ત્યાં ભીંતને આંતરે રહેવું નહિ ૬ પૂર્વની કીડા સંભારવી નહિ ૭ પુષ્કળ ઘી સહિત સરસ આહાર જમવો નહિ ૮ અતિ આહાર કરવો નહિ ૯ ચુવા, ચંદન આદિ વિલેપન કરી શરીરને શોભાવવું નહિ. હસવિહેસ મણુધરમે-દશ પ્રકારનો સાધુનો ધર્મ ૧ ક્ષમા ૨ નિર્દોષતા. ૩ કપટરહિતપણું. ૪ માનરહિતપણું, ૫ બાર પ્રકારનું તપ કરવું ૬ સંજમ પાળવો ૭ સત્ય બોલવું ૮ નિર્મળપણું ૯ ધનરહિતપણું ૧૦ બ્રહ્મચર્યવ્રત ઈક્ષારસહિ ઉવાસગપડિમાહિં-અગિયાર પ્રકારની શ્રાવકની પ્રતિમા (તપની જાત) ૧ ઠંસણુ પ્રતિમા-એટલે સમકિત ચોક્કસ રાખવું ૨ વ્રત પ્રતિમા એટલે બારે વ્રત નિર્દોષ પાળવાં ૩ સામાયિક પ્રતિમા-દરરોજ બે વખત સામાયિક કરવું ૪ પોસહ પ્રતિમા-એક મહિનામાં બે પોષા કરે ૫ પોષા કરવો તેમાં બને તો આખી રાત અથવા બે પહોર સુધી કાઉસસગ કરવો ૬ છઠ્ઠી પ્રતિમા-પોષાને બીજે દિવસે પણ બ્રહ્મચર્ય પાલવું ૭ સાતમી, સચિત્ત પરિહાર પ્રતિમા-સચિત્ત આહાર ન કરવો, સાત માસ સુધી. ૮ અષ્ટારંભ પ્રતિમા-આરંભ-પાપ લાગે એવું ક્ષમ આઠ માસ સુધી કરે નહિ ૯ પેસારંભ વિવજ્જણ પ્રતિમા-દાસ વગેરે આગળ પણ આરંભતું કામ ન કરાવે, નવ માસ સુધી ૧૦ ઉદ્દિષ્ટકૃત પ્રતિમા-પોતાના સારૂ કીધેલા આહાર, પાણી ન લે પણ નિર્દોષ હોય તે જ લે, દસ માસ સુધી ૧૧ શ્રમણભૂત પ્રતિમા-સાધુનો વેષ ધારણ કરી તે પ્રમાણે વર્તે ને કોઈ વદણા કરે તો કહે કે હું સાધુ નથી પણ સાધુની ક્રિયા સર્વ પારે, અગિયાર માસ સુધી, ઉપર સુજળ અગિયાર પ્રતિમા, તે પહેલી એક માસથી છેલ્લી અગિયારમી અગિયાર માસ સુધી પારવાની છે (આગળ શ્રાવક તે સુજળ કરતા હતા) બારસહિ ભિક્ષુપાડિમાહિં-બાર પ્રકારની સાધુની પ્રતિજ્ઞાના નિયમ એટલે જે સાધુ એકલો વિચરી પ્રતિમા કરવા ચાહે તે આ પ્રમાણે કરે. ૧ પ્રતિમા-તે રોજ એક વખત એક જ ઘેર આહારની એક દત્તિ [દાત] એટલે એકધાર તથા પાણીની એક દત્તિ લેવી ને તેથી

નિર્વાહ કરવો ખીજા-ત્રીજા-ચોથા-પાંચમા-છઠ્ઠા અને સાતમા મહિનામાં રોજ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત દત્તિ ઉપરાંત લેવું નહિ. એવો નિયમ તે સાત પ્રતિમા થઈ. ૮ સાત દિવસ મુધી એકાંતગ ઉપવાસ કરે અને ઉકૃષ્ટ આસન એટલે કઠણ આસને બેશે ૯ સાત દિવસ એકાંતરો ઉપવાસ કરે પણ દંડાસને બેસે ૧૦ નવમી મુજબ પણ ગોઠો-હાસને એટલે જેમ ગાયને દોહવા બેસે એવી રીતે બેસી રહે ૧૧ એક રાત દિવસની પ્રતિમા તે અગાઉથી બે ઉપવાસ કરી તે જ દિવસ ને રાત ગામબહાર કાઉસગ્ગ કરે ૧૨ એક રાતની પ્રતિમા તે પહેલાં ત્રણ ઉપવાસ કરી ત્રીજે દિવસે રાતે વનમાં એક ચિત્તે રહીને ઉપસર્ગ આવે તે સહે તેરસહિં કિરિયાઠાણેહિં - તેરપ્રકારની ક્રિયા એટલે કર્મ બાધવાના ઠેંગણાં ૧ કામ સાડું આરંભ કરવો ૨ વગર કામે આરંભ કરવો ૩ જીવદાત કરવા સાડું કાંઈ હિંસા કરે ૪ અકસ્માત ક્રિયા-તે જેમ કે હરણુને તીર મારતા માણસને વાગે ને તેનો જીવ જાય ૫ મિત્રદોષ ક્રિયા તે મિત્રને વેરી કરી માને તથા અચોરને ચોર ગણી હણે ૬ સુસાવાઈ ક્રિયા-તે જુહું બોલવાથી લાગે છે. ૭ અદિ-નાદાણુ ક્રિયા-અણુદીધુ' લેવાથી લાગે છે ૮ અનર્થ ક્રિયા-વગર કારણે આર્તરૌદ્ર ધ્યાન ધરવું ૯ માનવત્તિયા ક્રિયા-અહંકાર કરવાથી લાગે તે ૧૦ અમિત્ત ક્રિયા-પુત્ર, સેવક આદિને થોડે અપરાધે ઘણો દંડ કરે તે ૧૧ માથા કપટ કરવું તે ક્રિયા ૧૨ લોભ વત્તિયા ક્રિયા-તે લોભ કરવો તે ૧૩ ઈરિયાવહિયા ક્રિયા-માર્ગે અજતનાએ ચાલતા ક્રિયા લાગે તે અઉદ્દસહિં ભૂયગામેહિં -ચૌદ પ્રકારના જીવના જથ્થા-સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય, બાહર એકેંદ્રિય, બેધંદ્રિય, તેધંદ્રિય, ચૌરિન્દ્રિય, અસંજી ૫'એ દ્રિય, સંજી ૫'એ દ્રિય એ સાત જાતના જીવના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ ચૌદ જાતના જીવ પર્યાય છ છે તે-૧ આહાર ૨ શરીર, ૩ ઈંદ્રિય, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ ૫ લાષા, ૬ મન, તે જે જીવને જેટલી પર્યાય બાંધવી હોય તે ઉપજ્યા પછી પૂરી બાંધી રહ્યો નથી ત્યાંમુધી તે અપર્યાપ્ત કહેવાય ને પછી પર્યાપ્ત કહેવાય એ સાત જાતના જીવના બે બે લાગ કર્યા તેનું કારણ એજ કે, અપર્યાપ્તપણે પણ જીવ મરી જાય છે પન્નરસ-હિં પરમાહન્નિમ્બએહિં-પંદર પ્રકારના પરમાધાની એટલે અધર્મી

દેવતા તેનાં નામ-૧ અંબ, ૨ અંબરિષ, ૩ શામ, ૪ સખળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ મહારૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુ ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વ ને ૧૫ મહાઘોષ સોલસહિ ગાહાસોલસએહિ-સૂચગડાગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં સોળ અધ્યયન છે સત્તરસવિહૈ અસંજમેહિ-સત્તર ભેદે અસંયમ-૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ અગ્નિ, ૪ વાયુ, ૫ વનસ્પતિ ૬ બેઈન્દ્રિય, ૭ તેઈન્દ્રિય, ૮ ચૌરેન્દ્રિય, ૯ પંચેન્દ્રિય એ નવને હણુવા તે અસંજમ તથા, ૧૦ અણ્વ તે પુસ્તકાદિને અવિધિએ વાપરે તે, ૧૧ (પેહા) જોયા વગર જમીન પર જોસે, ૧૨ (ઉપેહા) સજમને વિષે લાગેલા સાધુને મઠક કરે નહિ. ૧૩ (અપમ્મજજણા) પાત્રાદિકને ખરાખર પોજે નહિ ૧૪ (પરિષ્ઠાપના) માત્રાદિકને અવિધિએ પરકવે, ૧૫ મન, ૧૬ વચન, ૧૭ કાયા તેને અયોગ્ય રીતે વર્તાવે, અહારસવિસેઅખ ભેહિ-અહાર પ્રકારતું અપ્રહ્લયર્થ-ઉદ્ધારિક મનુષ્યને તિર્થ ચની સાથે વિષય સેવવો, સેવરાવવો અને સેવતાં પ્રત્યે રૂકું બાણુ એ ત્રણ, તે મને કરી, વચને કરી ને કાયાએ કરી એટલે નવ, તેમજ વૈક્રિય શરીર સખધી નવ ભેદ એટલે કુલ અહાર એગુણુવીસાએ નાયજમયણેહિ-શ્રી જાતા-ધર્મકથા સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના એગણીશ અધ્યયન છે વીસાએ અસમાહિંકાણેહિ-વીશ પ્રકારના અસમાધિનાં ઠેકાણાં (મોક્ષ માર્ગને વિષે એકાત ચિત્તની સ્થિરતાથકી વિપરીતપણે વર્તે તે અસમાધિ) ૧ ઉતાવળો ઉતાવળો ચાલે. ૨ વગર પોજે ચાલે ૩ જેમ તેમ પોંજીને ચાલે ૪ ઘણા પાટ પાટલા ભોગવે ૫ શુરના સામુ બોલે ૬ સાધુની ઘાત ચિંતવે. ૭ પ્રાણની ઘાત ચિંતવે ૮ કોધ કરે ૯ પારકું વાકું બોલે ૧૦ પૂરી ખખર વિના નિશ્ચયકારી ભાષા બોલે ૧૧ કલેશ કરે, ૧૨ ખીજાને કલેશ ઉપજાવે, ૧૩ અકાળે સનજાય કરે ૧૪ બહારથી આવ્યા પછી હાથ પગ પોંજ્યા વગર જોસે ૧૫ પહોર રાત્રિ ગયા પછી ઉતાવળો બોલે ૧૬ માહોમાહે કળ્યા કરે ૧૭ ગરબ-ભેદ કરે એટલે તકા પકાવે ૧૮ પોતે તપે અને ખીજાને તપાવે ૧૯ ઘણું ખા ખા કરે ૨૦ જોઈને દામ કરવું, તેમાં આવચેતી ન

રાખે એગવીસાએ સખલેહિ—એકવીશ પ્રકારના સખળા દોષ કે જેવી ચારિત્રને હાનિ પડાવે તે—૧ હસ્તકર્મ કરે તો સખળો દોષ લાગે, ૨ મૈથુન સેવે તો સખળો દોષ લાગે ૩ રાત્રિભોજન કરે તો. ૪ દોષ સહિત આહાર જમે તો, ૫ રાયપિંડ આહાર ભોગવે (મોટા રાજાને વાસ્તે કીધેલા આહાર જેથી ઘણુ સામર્થ્ય ઉપજે તેવો,) ૬ વેચાતી લઈ આપેલી વસ્તુ લે તો. ૭ ઉછીની લઈ આપે તેવી વસ્તુ લે તો ૮ દીક્ષા લઈને છ મહિનાની અદર બીજા ટોળામા જાય તો ૯ એક મહિનામા ત્રણ નદી, નાળામા પગ મેલે તો, ૧૦ એક મહિનામા ૩ વાર કપટ કરે તો ૧૧ વાગવાર બંધી લાગે તો ૧૨ પોતાની કાયાએ કરી જીવની હિંસા કરે તો, ૧૩ જાણીને જૂઠું ખાલે તો ૧૪ જાણીને ચોરી કરે તો, ૧૫ સચિત્ત પૃથ્વી ઉપર ખેંસે તો ૧૬ સચિત્ત માટી તથા પાણી ભેળાં કર્યા હોય તે ઉપર ખેંસે, સૂવે તો, ૧૭ શય્યા, પાટ, પાટલા ઘણા ભોગવે તો, ૧૮ સચિત્ત કદમૂળનો આહાર ભોગવે તો, ૧૯ એક વરસમા દસ નદી, નાળા પગેથી ઉતરે તો ૨૦ એક વરસમા દશ વાર કપટ કરે તો, ૨૧ સચિત્તે કરી હાથ કે વાસણ ખરડયા હોય તેવા પાસેથી આહાર લે તો સખળો દોષ લાગે બાવિસાએ પરિસહેહિ—બાવીસ પ્રકારના પરીષદ એટલે ઉપદ્રવ—૧ ક્ષુધાનો, ૨ તૃષાનો, ૩ ટાઢનો ૪ તાપનો ૫ દશમશકનો, ૬ અચેલનો ૭ અરતિ (સંજમને વિષે અરતિ લાગે ને સંસારને વિષે રતિ લાગે તે ન લાગવા દેવી,) ૮ ઓનો, ૯ ચર્યાનો (ચાલવાનો) ૧૦ ખેસવાનો (એક સ્થાનકે ખેસી રહેવું પડે), ૧૧ સેજનો (સ્થાનક વગેરે બગેબર ન મળે,) ૧૨ આકોશ વચનનો ૧૩ વધનો, ૧૪ જાચવાનો, ૧૫ અલાલનો, ૧૬ રોગનો, ૧૭ તૃણ સ્પર્શનો ૧૮ મેલનો, ૧૯ સત્કારપુરસ્કારનો (આદરમાન ન મળે ૨૦ પ્રજ્ઞાનો (જાણપણુ મેળવવાનો,) ૨૧ અજ્ઞાનનો, ૨૨ દસણનો, તેવીસાએ સુયગડજાણુહિ—શ્રી સૂયગડાગ સૂત્રના પહેલા બીજા શ્રુતસ્કંધના મળીને ત્રેવીશ અધ્યયન છે ચઉવીસાએ દેવેહિ—ચોવીશ જાતના દેવતા—૧૦ લવનપતિ, ૮ વાણવ્યંતર, ૫ જ્યોતિષી ને ૧ વૈમાનિક (કુલ ચોવીશ) તથા ચોવીશ તીર્થ કર દેવ છે પણ—

વીસાએ ભાવણાહિં-પચીશ પ્રકારની ભાવના-પાંચ મહાવ્રત-તેમાં દરેકની પાંચ પાંચ ભાવના એટલે કુલ પચીશ તે કહે છે-પહેલા મહાવ્રતની-૧ ઈર્ષ્યા ભાવના (જોઈને ચાલવું) ૨ મન ભાવના (સંજમને વિષે શુદ્ધ મન,) ૩ વચન ભાવના ૪ એષણા ભાવના (નિર્દોષ આહાર પાણી લેવાં,) ૫ નિક્ષેપણા ભાવના (પાત્રાદિ જતનાએ મૂકવાં,) બીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ ભાષા વિચારીને બોલે, ૨ હાંસી ન કરે, ૩ ક્રોધ ન કરે, ૪ લોભ ન કરે, ૫ ભય ન કરે ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-જે જગાએ રહેલું હોય તેના ધણી અથવા તેની તરફના માણસની રબ લઈ તેમાં રહેલું ૨ તે માંહેની વસ્તુ રબ લીધા વિના ભોગવવી નહિ ૩ સ્થાનક સમારવું નહિ ૪ સ્વધર્મ સાથે સંવિભાગ કરી વસ્તુ ભોગવવી ૫ પોતાથી મોટા હોય તેનો વિનય કરવો એથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ સ્ત્રી, પશુ, નપુસક રહિત સ્થાનક ભોગવવું, ૨ સ્ત્રીની કથા વાર્તા કરવી નહિ, ૩ પૂર્વના કામભોગ સંભારવા નહિ, ૪ સરસ આહાર કરવો નહિ ૫ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ પાચમા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ શ્રોતોદ્રિય વશ કરવી. ૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય વશ કરવી, ૩ શ્રાવણ ઇન્દ્રિય વશ કરવી. ૪ રસ ઇન્દ્રિય વશ કરવી ૫ સ્પર્શ-ઇન્દ્રિય વશ કરવી, એ કુલ પચીસ ભાવના છઠ્ઠીસાએ દશાકરપવ-વહારેણુ ઉદ્દેસણુકાલેણુ-છવીસ ઉદ્દેશા તેમાં દશાશ્વતરકધના ૧૦, બૃહત્કદપના ૬, વ્યવહાર સૂત્રના ૧૦ એ કુલ ૨૬ ઉદ્દેશા તે શ્રદ્ધયાં તથા પાત્ર્યાં ન હોય સત્તાવીસાએ આણુગારગુણેહિં-સત્તાવીશ પ્રકારે સાધુના ગુણ છે-૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃધાવાદ, ૩ અઠત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ એ પાચથી વિરમીને મહાવ્રત પાળે, ૬ પૃથ્વી, ૭ પાણી, ૮ અગ્નિ. ૯ વાયુ, ૧૦ વનસ્પતિ અને ૧૧ ત્રસ જીવની હિંસા ન કરે ૧૨ રાત્રિભોજન ન કરે; ૧૩ શ્રોતોદ્રિય, ૧૪ ચક્ષુઇન્દ્રિય. ૧૫ શ્રાવણેન્દ્રિય ૧૬ રસેન્દ્રિય ૧૭ સ્પર્શેન્દ્રિયને વશ કરે, ૧૮ લોભ જીતે, ૧૯ ક્ષમાવંત ૨૦ ભાવ વિશુદ્ધ, ૨૧ ક્રિયા વિશુદ્ધ, ૨૨ સંજમમાં ચિત્ત, ૨૩ મન, ૨૪ વચન, ૨૫ કાયાને ગોપવનાર, ૨૬ બાવીશ પરીવહના સહન કરનાર, ૨૭ મરણથી ડરે નહીં. અઠાવીસાએ આયા-

૨૫૫ક૫૫ેહિં-અઠાવીશ સાધુના આચાર છે તેમાંનાં પચીસ અધ્યયન આચારાંગ સૂત્રમાં છે તથા ત્રણ અધ્યયન નિશીથ સૂત્રમાં છે એગુણ-તીસાએ પાવસુચ૫૫સંગેહિં-ઓગણત્રીસ પ્રકારનાં પાપસૂત્ર છે-૧ વ્યંતરદેવ કૃત હાસ્યાદિકનો અંથ, ૨ રૂધિરાદિક વરસે તેનો અંથ ૩ અહના આળાના ક્ષણ લખ્યા હોય તે, ૪ ધરતીકંપના ક્ષણ જ્ઞાન બતાવે તે, ૫ શરીરના લક્ષણ સંબંધી અથ ૬ મસા-તિલાદિના જ્ઞાનસંબંધી અથ, હાથ-પગની રેખા પ્રમુખતું જ્ઞાન બતાવે તે ૮ સ્વરના લક્ષણ સંબંધી અંથ એ આઠ મૂળ તેના મન, વાર્તિક, એક એકના ત્રણ ત્રણ ભેદ થાય છે એટલે કુલ ૨૪, ૨૫ ગાંધર્વ, ૨૬ નાટક, ૨૭ વાસ્તુવિદ્યાના શાસ્ત્ર, ૨૮ આયુર્વેદ, ૨૯ ધનુર્વેદ એ ઓગણત્રીશ પાપસૂત્ર તીસાએ મહા-મોહનીયકૃષ્ણેહિં-ત્રીસ પ્રકારના મહામોહનીયનાં કેકાણા છે (મહા-મોહનીય કર્ન ૭.વવાથી જીવ સંસારમા રત્ન છે) તે મોહનીય ત્રીશ પ્રકારથી બાધે તે કહે છે-૧ ત્રસજીવને પાણીમા બોળી મારે, ૨ બાળક-દિકને મોટે ડુચો દઈ મારે, ૩ બાળક વગેરેને આળા ચર્મ વીટીને મારે. ૪ મુદ્દગર પ્રમુખ માથામાં મારે, ૫ પરોપકારી જે ઘણા જીવને આધારભૂત હોય તેને મારે, ૬ મોટા રાજાને હથે ૭ છતી શક્તિએ કંગાળ લોકની સલાહ ન રાખે ૮ જે સાધુ શુદ્ધ ધર્મમાર્ગને વિષે લાગેલો હોય તેને તેથી બળાત્કારે બ્રહ્મ કરે ૯ જ્ઞાનધર્મનું વાકું બોલે ૧૦ જાત્યાદિ મદે કરી આચાર્ય વગેરેને ગાળો દે ૧૧ શુદ્ધ સાધુને આહાર-ચાણી ન આપે, ૧૨ ઘણાં હથિયારો એકઠાં કરે ૧૩ જ્ઞાનનો માર્ગ ન પાળે ૧૪ અધર્મ-પ્રયોગ એટલે મંત્રજંત્ર આદિકની સાધના કરે, ૧૫ ચારિત્ર લીધા પછી વિષયની વાંછના કરે, ૧૬ પોતે વિદ્વાન ન હોય ને હું બહુ વિદ્વાન છું, એમ કોણ બતાવે, ૧૭ તપસ્વી ન હોય ને કહે કે હું તપસ્વી છું, ૧૮ ઘરમાં ઘાલી કોઈને અગ્નિએ બાળે તથા ધુમાડાથી ગુગળાવે ૧૯ પોતે પાપ કરી બીજાને માથે નાખે, ૨૦ કોઈનું રહસ્ય-કામ ભરસામા કહી દે, ૨૧ હમેશાં ક્રોધ તથા કલેશ કરે, ૨૨ વિશ્વાસ-ઘાત કરે ૨૩ કોઈ પુરુષથી પ્રીતિ લગાડી તેની સ્ત્રીને લોળવે ૨૪ ચાતે કુંવારો નથી ને કુંવારો કહે ૨૫ જેણે ગોનાને ધન આદિકે વધાર્યો

તેનું માહું ચિંતવે ૨૬ બ્રહ્મચારી ન હોય ને કહે હું બ્રહ્મચારી છું. ૨૭ જેને પ્રતાપે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થયો હોય, મહત્ત્વ પામ્યો હોય તેને હાનિ કરે, ૨૮ દેશની જેને શિર ચિંતા છે તેને હણે, ૨૯ કાંઈ દેખતો ન હોય તો પણ કપટે કરી કહે કે, હું જ્ઞાનમાં દેવતાદિકને પ્રત્યક્ષ દેખું છું, ૩૦ દેવને અવગણે કે દેવ આવો કેવો કે મને કાંઈ આપે નહિ એ ત્રીશ પ્રકારનું કામ કરે તો મહામોહનીય કર્મ બાધે એગતીસાએસિદ્ધાઈ-શુણેહિં-એકત્રીશ સિદ્ધ ભગવાનનાં શુણ કહે છે-પાંચ સંઠાણ-૧ પરિમંડળ, ૨ વાટકો (નક્કર ગોળ) ૩ ત્રિકોણ, ૪ ચોખ્ખુ, ૫ લાંબું પાંચ વર્ણ-૬ કાળો, ૭ લીલા, ૮ રાતો, ૯ પીળો, ૧૦ ધોળો, પાંચ રસ ૧૧ ખાટો, ૧૨ મીઠો, ૧૩ કઠવો, ૧૪ કસાયેલો ૧૫ તીખો એ ગંધ-૧૬ સુગંધ ૧૭ દુર્ગંધ, આઠ સ્પર્શ-૧૮ ખરખરો. ૧૯ સુંહાળો, ૨૦ ભિનો, ૨૧ ટાઢો, ૨૨ હળવો, ૨૩ ભારે, ૨૪ લુખો. ૨૫ ચોપડયો, ત્રણ વેદ-૨૬ સ્ત્રી ૨૭ પુરુષ, ૨૮ નપુંસક, એમાંનું સિદ્ધને કાંઈ નથી ૨૯ અશરીરપણું, ૩૦ અસંગપણું, ૩૧ જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મ બપાવ્યાં છે તે કુલ એકત્રીશ સિદ્ધનાં શુણ બત્તી-સાએ ભેગસંગહેહિં-બત્રીસ પ્રકારના ભેગનો સંગ્રહ કરવો તે કહે છે. ૧ શિષ્ય, આચાર્ય જેવો થાય તેને માટે તેને જ્ઞાન દેવુ ૨ પોતાનું આચાર્યપણું (જ્ઞાન) તે બીજા આગળ પ્રકાશ કરવું ૩ કંઠણ વખતે પણ ધર્મની દૃઢતા મૂકે નહિ ૪ આ લોક પરલોકને વિષે દ્રઢની ઇચ્છા રહિત તપ કરે ૫ શિક્ષા મળી તે પ્રમાણે વર્તવું ને નવી ગ્રહણ કરતાં જવું. ૬ મમતા ન કરે ૭ છાનું તપ કરે, ૮ નિર્લોભપણું રાખે, ૯ પરીષદ [ઉપસર્ગ] છતે ૧૦ સરલ ચિત્ત રાખે ૧૧ શુદ્ધ સંજમ પાળે. ૧૨ સમક્રિત શુદ્ધ રાખે ૧૩ ચિત્તની સમાધિ રાખે, ૧૪ કપટ રહિત આચાર પાળે, ૧૫ વિનય બરાબર કરે, ૧૬ સતોષીપણું, ૧૭ વૈરાગી-પણું, ૧૮ કપટ રહિતપણું ૧૯ શુદ્ધ કરણી ૨૦ સંવર ધરે, [પાપને વોડે] ૨૧ પોતાના દોષ ટાળે. ૨૨ સર્વ વિષયોથી વિરક્ત હોય ૨૩ મૂળ શુણ પચ્ચદ્રખાણ [પહેલાં પાંચ મહત્ત્વ પાળે] ૨૪ ઉત્તરશુણ પચ્ચદ્રખાણ [એ સિવાયનાં ત્રણ પાળે] ૨૫ ભાવસહિત કાલેસસંગ કરે.

૨૬ પ્રમાદ રહિત વર્તે, ૨૭ હ્રમેશાં ચારિત્રને વિષે સાવધાન રહે. ૨૮ ધ્યાન ધરે ૨૯ મરણાંત દુઃખ પડયેથી પણ ભય ન પામે. ૩૦ સ્ત્રી આદિના સંગને છાડે, ૩૧ પ્રાયશ્ચિત લે (વિશુદ્ધિ કરે) ૩૨ મરણકાળે આરાધના કરે, તેત્તીસાએ આસાચણાએ-તેત્રીશ પ્રકારની શુરુની આશાતના છે-અવિનયને ટાળવો-૧ શુરુની આગળ આગળ ચાલે તો અવિનય કયો, ૨ શુરુની નેડાનેડ ચાલે ૩ શુરુને ભરાઈને ચાલે, ૪ શુરુને પૂંઠે દઈ ઊભો રહે, ૫ શુરુની નેડાનેડ ઊભો રહે, ૬ શુરુની પૂંઠે અડીને ઊભો રહે, ૭ શુરુની આગળ બેસે ૮ શુરુની નેડાનેડ બેસે, ૯ શુરુને અડીને બેસે, ૧૦ શુરુની પહેલા આચમન લે ૧૧ શુરુની સાથે દિશાએ ગયો હોય અને આવ્યા પછી તે પહેલાં ઇરિયાવહી પડિછમે, ૧૨ કેઈ માણસને શુરુ બોલાવવા ચાહે છે તે અગાઉ પોતે તે માણસ સાથે વાત કરવા મંડી જાય, ૧૩ પોતે સૂતો હોય ને જાણતો પણ હોય ને શુરુ સાદ કરે તો બોલે નહિ, ૧૪ પોતે આહાર-પાણી લાવ્યો તે પહેલાં શુરુને દેખાડ્યા વિના ખીજને દેખાડે, ૧૫ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દેખાડે ને પછી પોતાના શુરુને દેખાડે ૧૬ પોતે જે લાવ્યો છે તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દઈને પછી શુરુને દે ૧૭ પોતાનો શિષ્ય આહાર પાણી લાવ્યો છે તે શુરુને પૂછ્યા વિના ખીજને આપે ૧૮ શુરુવોદિ સાથે આહાર કરવા બેઠો ને પોતે ઉત્તવળો ઉતાવળો સાડું સાડું ખાઈ જાય, ૧૯ શુરુ બોલાવે ને બોલે નહિ, ૨૦ શુરુએ બોલાવ્યા છતાં બેઠો બેઠો હોકારા કરે પણ આવીને જવાબ ન દે ૨૧ શુરુ બોલાવે ત્યારે ભેરથી બોલે કે શું કહો છો ? ૨૨ શુરુ કામ કહે તો ઊલટું કહે કે તમે કરો, ૨૩ શુરુને આકરે વચને બોલાવે, ૨૪ શુરુને તિરસ્કારે બોલાવી વચન ન માને, ૨૫ શુરુ કથા કહે છે તેમાં આડું બોલે કે આમ કહો. ૨૬ શુરુ કથા કહે છે તેમાં કહે કે, તમે શું બૂલી ગયા કે ! ૨૭ શુરુ ધર્મકથા કહે તેમાં રાજી ન રહે, ૨૮ શુરુનો ધર્મકથામાં ભેદ પાડે, ૨૯ શુરુ ધર્મકથા કહેતા હોય તેમાં પોતે આડો પડી બુદ્ધ બતાવે, ૩૦ શુરુનું વાંકું બોલે, ૩૧ શુરુની પથારી ન કરી આપે ૩૨ શુરુની પથારી

પૂંદી નાળે, ૩૩ ગુરુથી જાણે આસને બેસે, એ તેત્રીશ પ્રકારથી ચાલે તેથી ગુરુનો અવિનય થાય માટે તેમ કરવું નહિ. અરિહંતાણુ આસાયણુએ-અરિહંત દેવની આશાતના કરી હોય એટલે તેના વિષે કાંઈ ખોટું ચિંતન હોય તેનું નિવારણ કરું છું સિદ્ધાણુ આસાયણુએ-સિદ્ધલગવાનની આશાતના કરી હોય, તે વિષે કાંઈ સંદેહ આવ્યો હોય. આયરિયાણુ આસાયણુએ-આચાર્યજીની આશાતના કરી હોય. ઉવજઝાયાણુ-આસાયણુએ-ઉપાધ્યાયની આશાતના કરી હોય. સાહુણુ આસાયણુએ-સાધુની આશાતના કરી હોય સાહુણીણુ આસાયણુએ-સાધ્વીની આશાતના કરી હોય. સાવયાણુ આસાયણુએ-શ્રાવકની આશાતના કરી હોય સાવિયાણુ આસાયણુએ-શ્રાવિકાની આશાતના કરી હોય દેવાણુ આસાયણુએ-ચાર જાતના દેવતાની શ્રદ્ધા ન આણી હોય દેવીણુ આસાયણુએ-દેવતાની દેવીનું ભૂંડું ખોલી આશાતના કરી હોય ઈદલોગસ્સઆસાયણુએ-આ લોક જે મનુષ્ય તિર્યચના ભવ તેની નાસ્તિક કહી આશાતના કરી હોય પરલોગસ્સઆસાયણુએ-પરલોકની જે દેવતા નારકીના ભવ તેની નાસ્તિક કહી, આશાતના કરી હોય કેવલીણુ આસાયણુએ-કેવળજ્ઞાનને વિષે શંકા આણી તેની આશાતના કરી હોય કેવલીપન્નત્તસ્સધમ્મસ્સઆસાયણુએ-કેવળી પ્રજ્ઞેલ ધર્મનું માહું ખોલી તેની આશાતના કરી હોય સદેવમણુઆસુરસ્સ લોગસ્સ-આસાયણુએ-દેવતા અને મનુષ્ય સહિત જે લોક તેની શ્રદ્ધા ન આણી આશાતના કરી હોય સંવપાણુ, ભુય, જીવ, સત્તાણુ આસાયણુએ-જીવ, જે પ્રાણ, શાશ્વતપણુ તથા સત્તા સહિત છે તેની શ્રદ્ધા ન આણી આશાતના કરી હોય કાલસ્સઆસાયણુએ-ત્રણ કાળ નથી એમ કહી આશાતના કરી હોય સુયસ્સઆસાયણુએ-સૂત્ર સિદ્ધાંત વિષે શંકા લાવી આશાતના કરી હોય. સુયદેવયાએઆસાયણુએ-સૂત્રદેવ જે તીર્થ કર તેની આશાતના કરી હોય વાયણુારિયસ્સઆસાયણુએ-વાચણી આપનાર આચાર્યની આશાતના કરી હોય જ વાકંકિ-સૂત્ર આઘા પાછાં ભણાયાં હોય વચ્ચામેલિય-ઉપયોગ વિના વારંવાર સૂત્ર ભણાયેલ હોય હીણુદ્ધર-અક્ષર ઓછો ખોલાણો હોય. અચ્ચદ્ધર-

અક્ષર અધિક બોલાણો હોય, 'પચહીણુ -૫૬ ઓણુ' બોલાણુ' હોય. વિણુચહીણુ'—વિનયરહિત લણ્યો હોય. જોગહીણુ'—ધ્યાન રાખ્યા વિના લણ્યો હોય, ઘોસહીણુ —શુદ્ધ ઉચ્ચાર વિના લણ્યો હોય, સુકુદિન્ન'—સાફ જ્ઞાન અવિનીતને લણ્યાચું હોય, દુકુપકિછિય —પ્રમાદસહિત આળસે લણ્યો હોય અકાલે કચ્ચો સજાઓ—અકાળ વખતે સજાય કરી હોય કાલે ન કચ્ચો સજાઓ—ખરાખર વખતે સજાય ન કરી હોય. અસજાઈએસજાયાં—અપવિત્ર સ્થાનકમાં સજાય કરી હોય સજાઈએ ન સજાયાં—સજાય કરવાને યોગ્ય સ્થાન છે તે સ્થાને સજાય ન કરી હોય, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહ—તે સર્વ જોડું કીધેલું' નિષ્ફળ થાળે

આલોચણા—એક બોલથી માંડીને તેત્રીસ બોલ સુધી જે કોઈ જાણવા જોગ જાણતા હશે, આદરવા જોગ આદરતા હશે છાંછડવા જોગ છાંડતા હશે, સફળ જન્મ જીવિત કરતા હશે, સુક્રિતગામી, હજીકમી, સુલભ બોધી, ભય જીવ, સમતાવંત, ધીરજવત, લજ્જાવંત, દયાવત, તેને ધન્ય છે, તેને સમય સમયની વંદણા હોળે મારે જીવે આજના દિવસ સંખ'ધી જાણવા જોગ જાણ્યા ન હોય, આદરવા જોગ આદર્યા ન હોય, છાંડવા જોગ છાંડ્યા ન હોય, સમક્રિત સહિત બાર વ્રત સંલેખણા સહિત નવાણુ અતિચાર, પાંચ આચાર સંખ'ધી એકસો ને વીશ દોષ—અતિચાર સંખ'ધી, ૧ દ્રવ્યે ૨ પ્રમાદે ૩ અણુભોગે ૪ આતુરતાએ ૫ આપદાએ ૬ શંકાએ ૭ સહસાકારે ૮ લયે ૯ ઉપશમભાવે ૧૦ વિષમભાવે એ દશ પડિસેવણાએ દોષ લાગ્યા હોય તે, સમકાએણુ , કાસિય , પાલિય , તીરિય , કીટ્ટિય , સોહિય , સામાધય , આરાહિય , આણુપાલિતા , નભવર્ધ મન, વચન, કાયાએ, કરણુ, કોટિ ભાગે કરી, કરણુ કરાવણુ અનુમેહવે કરી, ખંડન કરાવ્યો હોય, વિરાધના કરી હોય, દેશથી, સર્વથી, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, વિરાધના કરી હોય, ઉત્સૂને, ઉન્માર્ગે, અકલ્પે, અકરણીએ, દુષ્ટ ધ્યાને, દુષ્ટ ચિતવણાએ, અણુચાર આચરવે, અણુષણિક ઇચ્છાએ, સંકલ્પ, વિકલ્પ કીધો હોય આરભ, સમાર ભ કીધો હોય, હાર્યે, ભયે, અજ્ઞાને, મિચ્છાત્વે, અમતે, પ્રમાદે, કષાયે, અશુભ જોગે કરી, ગતિચપળ,

મતિચપળ, દૃષ્ટિચપળ, લાવાચપળ, લાવચપળપણે, અશુદ્ધ લાવે કરી
આપસ્થાપના, પરઉત્થાપના કરવે, બગધ્યાને, ગૃહિપણે, લોહપતાપણે,
દુષ્ટપણે, મૂઢપણે, મંજર બુદ્ધિએ, દંભ કદાચક્રપણે, અવિનયપણે,
અભોગપણે, કામબુદ્ધિ વિષયવિકારપણે, આળસે, આક્રુદ્ધિએ, અણાક્રુદ્ધિએ,
ભણપણે, અભણપણે, જે કાંઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણાચાર,
સેવ્યા હોય, સેવરાવ્યા હોય, સેવતા પ્રત્યે અનુમોદા હોય, ને આલોચ્યા
ન હોય, નિંદ્યા ન હોય, પડિકચ્યા ન હોય, વિશુદ્ધ કર્યા ન હોય,
પ્રાયશ્ચિત લીધુ ન હોય, ને નિવારણ સમી રીતે કર્યું ન હોય એવા
અવિશુદ્ધ આત્મા, સપાપ જોગે કરી આત્માને અરિહંતાની સામે, ધર્મા-
ચાર્યની સામે, સિદ્ધાંતપ્રવચનની સામે, આત્માની સામે, મિચ્છા
મિ દુક્કડં

પાંચમું શ્રમણ સૂત્ર

નમો-નમસ્કાર હોને ચતુર્વીસાએ-ચોવીસ તિથયરાણું-
તીર્થ કર દેવને ઉસલાઈમહાવીર-ઋષભદેવ સ્વામી આદિ મહાવીર
સ્વામી પર્યંત પબ્જવસણાણુ-સેવા ભક્તિ કર હું ઈણુમેવ-એવા.
નિગ્ગંથ-નિર્ગંથ (ધન રહિત)નાં પાવયણુ-પ્રવચન સચ્ચ-સાચો.
આણુત્તર-સર્વથી ઉત્તમ કેવલિય-કેવળજ્ઞાનીએ કહેલ પડિપુન્ન-
પ્રતિપૂર્ણ-સંપૂર્ણ નેયાઉય-ન્યાયકારક સમુદ્ધ-બરાબર શુદ્ધ.
સદ્ધકંતણુ-શલ્ય-વહેમનો કાપનાર સિદ્ધિમગ્ગ-એવો સિદ્ધ થવાનો
માર્ગ સુત્તિમગ્ગ-નિસુક્તિ)કર્મથી સુક્ત થવાનો માર્ગ નિજ્જાણુમગ્ગ-
કર્મનો છેડો આણુવાનો માર્ગ, નિવ્વાણુમગ્ગ-(નિર્વાણ)કર્મ નિવારીને
શીતળ થવાનો માર્ગ અવિતહ-એના વિષે મવિસધ્ધિ-સંદેહ રાખવો
નહિ સંવદ્ધુકખપહીણુમગ્ગ-સઘળાં દુઃખ મટાડવાનો માર્ગ છે.
ધંતથ કિંયા જીવા-એને વિષે રહેલા જીવ. સિજ્ઞંતિ-સિદ્ધ થશે.
બુજ્ઞંતિ-બુઝશે, સર્વ જાણશે સુચ્ચંતિ-કર્મથી સુકાશે. પરિનિવ્વા-
યંતિ-કર્મ નિવારીને શીતળભૂત થશે સંવદ્ધુકખણુ મંતંકરતિ-

સર્વ દુઃખનો અત કરશે ત-તે ધર્મ-ધર્મ સદૃહાભિ—
 શ્રદ્ધુ છું. પત્તિયાભિ-પ્રતીતિ આણું છું, રોએભિ-રૂચવું છું,
 ફાસેભિ-સ્પર્શ કરું છું-તે સુજળ આણું છું પાલેભિ-પારું છું.
 વર્તું છું અણું પાલેભિ-વિશેષે પારું છું ત-તે ધર્મ-ધર્મ
 સદૃહ તો-સદૃહ તો પત્તિય તો-પ્રતીતિ કરતો, રોચ તો-રૂચવતો. ફાસ તો-
 સ્પર્શ કરતો. પાલ તો-પારતો અણુ પાલ તો-વિશેષ પારતો. તરસ
 તે ધર્મ-ધર્મ કેવલી પન્ન તરસ-કેવળીનો પ્રરૂપેલ તેને અળુ-
 ફિઓભિ આરાહણાએ-આરાધવાને હું ઉદમવન થયો છું તપર
 થયો છું વિરઓભિ-હું નિવર્તું છું વિરાહણાએ-તેની વિરાધના
 કરવાથી અસંજમ-અસંજમ-પાપ પરિયાણાભિ-છાંડું છું સંજમ-
 સંજમને. ઉવસં પજ્જભિ-અંગીકાર કરું છું અખંભ-અબ્રહ્મચર્યને
 પરિયાણાભિ-છાંડું છું ખંભ-બ્રહ્મચર્યને ઉવસં પજ્જભિ-
 અંગીકાર કરું છું અકરૂપ-દેવાનુ અયોગ્ય તે પરિયાણાભિ-છાંડું
 છું કરૂપ-દેવાનું યોગ્ય તે ઉવસં પજ્જભિ-અંગીકાર કરું છું
 અન્નાણું-અજ્ઞાન, પરિયાણાભિ-છાંડું છું નાણું-જ્ઞાન ઉવસં પ-
 જ્જભિ-અંગીકાર કરું છું અકિરિય-અક્રિયા (ખોટી કરણી)
 પરિયાણાભિ-છાંડું છું કિરિય-સુકૃત ઉવસં પજ્જભિ-અંગીકાર
 કરું છું મિચ્છત્ત-મિથ્યાત્વને. પરિયાણાભિ-છાંડું છું સમ્મત્ત-
 સમકિતને ઉવસં પજ્જભિ-અંગીકાર કરું છું અખોહિ-દુર્બોધ.
 પરિયાણાભિ-છાંડું છું ખોહિ-સુબોધ ઉવસં પજ્જભિ-અંગીકાર
 કરું છું અમગ્ગ-ઉન્માર્ગ પરિયાણાભિ-છાંડું છું મગ્ગ-મોક્ષ-
 માર્ગ ઉવસં પજ્જભિ-અંગીકાર કરું છું જ સંભરાભિ-જે મને
 સાંભરે છે જ ચ ન સંભરાભિ-જે મને નથી સાંભરતું જ
 પહિક્કમાભિ-જેનું પ્રાયશ્ચિત લીધું છે જ ચ ન પહિક્કમાભિ-
 જેનું પ્રાયશ્ચિત ન લીધું હોય તરસ-તે સંવરસ-સર્વ દેવસિયસ-
 દિવસ સંબંધી (કીધેલા-કહેલા) અધ્યારસ-અતિચાર પાપના.
 પહિક્કમાભિ-પ્રાયશ્ચિત કરું છું નિવારણ કરું છું. સમણાહં-શ્રમણ
 છું સંજય-સંજતિ છું વિરથ-સંસારથી વિરક્ત થયો છું પહિહય-

હવ્યાં છે-પચ્ચક્કખાય-ખંધી કરીને પાવકરમો-પાપ કર્મને
અનિયાણો-નિયાણા રહિત(કરણીનું કળ માગી લેવું નહિ)દિહિ-સમકિત-
દષ્ટિ સંપન્નો-સહિત છે માયા-કપટ મોસો-જૂઠાપણું વિવ-
જ્ઞાઓ-તણ દીધું છે-વળું દીધું છે અઠ્ઠાઈજોસુ-જે અઢી
દીવસસુદેસુ-દીપ સમુદ્ર છે તેને વિષે પન્નરસકરમભુમીસુ-પંકર
કર્મભૂમિ ક્ષેત્રને વિષે જાવ તિ-જેટલા કેઈ-કોઈ સાહુ-સાધુ રયહરણુ-
રજોહરણુ જે વડે રજ કાઢી શકાય છે. ગુચ્છગ-ગુચ્છો પહિગગહ-
પાત્રનાં ધારા-ધરણહાર છે રાખનાર છે પંચમહાવ્યધારા-
પાચ મહાવ્રતના ધરનાર છે અઠ્ઠારસસહસસ-અઠાર હજાર, સીલંગ
રયધારા-પ્રહસચર્યાના પ્રલોક રૂપી રથના ધારણુ કરનાર છે અક્ખય-
આચારચરિતા-અક્ષય છે જેનાં આચાર અને ચારિત્ર તે-તે સઠ્ઠે-
સર્વને. સિરસા-મસ્તક નમાડીને મણુસા-મને કરી, મત્થઓણુ
વંદામિ-મસ્તકે કરી નસુ છું. અતિચાર આળોવ્યા, પડિકમ્યા, નિ ઘા,
ગહર્યાં, નિસલ્લ થયા, વિશેષે, વિશેષે, અરિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર,
આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વી, શુર્વાદિકને ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું.

ઈતિ શ્રમણસૂત્ર સમાપ્ત

પહેલા ખામણા

પહેલા ખામણા પંચમહાવિઠેહ ક્ષેત્રને વિષે જયવંતા તીર્થંકર
ખિરાજે છે તે જઘન્ય તીર્થંકર ૨૦ અને ઉત્કૃષ્ટા હોય તો ૧૬૦ તે
સ્વામીનાં શુભગ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની કોડું ખપે, ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે
તો આ છવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાજે તે વીશ સ્વામીનાં નામ
કહું છું ૧ શ્રીસીમંધરસ્વામી, ૨ શ્રીબુગમંધરસ્વામી, ૩ શ્રીબાહુ-
સ્વામી, ૪ શ્રીસુબાહુસ્વામી, ૫ શ્રીમુખતનાથસ્વામી, ૬ શ્રીસ્વયંપ્રભુ-
સ્વામી, ૭ શ્રીઋષભાનનસ્વામી, ૮ શ્રીઅનંતવીર્યસ્વામી, ૯ શ્રી સુર-
પ્રભસ્વામી, ૧૦ શ્રીવિશાળપ્રભસ્વામી, ૧૧ શ્રીવજ્રધરસ્વામી, ૧૨ શ્રી
અંદ્રાનનસ્વામી, ૧૩ શ્રીચંદ્રબાહુસ્વામી, ૧૪ શ્રીભુજંગદેવસ્વામી, ૧૫

શ્રીધૃતસ્વામી, ૧૬ શ્રીનેમપ્રભસ્વામી, ૧૭ શ્રીવીરસેનસ્વામી, ૧૮ શ્રી મહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ શ્રી દેવજશસ્વામી, ૨૦ શ્રીઅણ્ણતસેનસ્વામી, તેમને મારી તમારી સમય સમયની વદના હજો તે સ્વામી કેવા છે ? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચૌદ રાજ લોક હસ્તામલકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારિત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત ધીરજ છે, અનંત વીર્ય છે, ખટે ગુણે કરી સહિત છે, ચોત્રીશ આંતરથે કરી ખિરાજમાન છે, પાત્રીસ પ્રકારની સત્યવચન વાણી ગુણે કરી સહિત છે, એક હજાર ને અષ્ટ ઉત્તમ લક્ષણે કરી સહિત છે, અઢારદોષ રહિત છે, બાર ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ઘનઘાતીયાં ક્ષય કર્યાં છે, બાકીના ચાર કર્મ પાતળાં પાડ્યાં છે, મુક્તિ જવાના કામી થકા વિચરે છે ભવ્ય-જીવના સંદેહ ભાગે છે સજોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની, યથાખ્યાત ચારિત્રના ધરણુહાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલધ્યાન, શુકલ-લેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભભોગ, ચોસઠ ઇદ્રના પૂજનિક, વદનિક, અર્ચનિક છે, પડિતવીર્ય આદિ અનંત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી-નાથ ગામ, નગર, રાચહાણી, પુરપાટણ, એક ગામથી બીજો ગામ વિહાર કરતા હશે ત્યાં જિનેન્દ્રદેવ રૂપી સૂર્ય આગળ ચાલે. તે વાસે ગણધર ચાલે, તે વાસે શેષ સાધુ ચાલે, સ્વામી પગ ધરે ત્યાં લાખ પાંખડીતું પદ્મ કમળ-ફૂલ થઈ આવે, પાછો પગ ઉપાડે ત્યારે વિસરાણ થઈ જાય, નદી-નાળાં આવે ત્યાં પાજ બંધાઈ જાય, કાંટા સામે મુખે હોય તે ઉંધે મુખે થઈ જાય સ્વામીજી હજારો ગાઉનો વિહાર કરી બાગ-બગીચામાં વનપાળની આજ્ઞા લઈ સમોસરે, ત્યાંથી પચીશ જોજનમાં માર નહિ, મરકી નહિ, સ્વચક્ર પરચક્રના ભય નહિ, સાત પ્રકારની ભીતિ માત્ર રહે નહિ આજી મિથ્યાત્વ હોય ત્યાં ત્રિગડા ગઢની રચના થઈ આવે રૂપાનો ગઢ ને સોનાના કાંગરા, સોનાનો ગઢ ને રત્નના કાંગરા, રત્નનો ગઢ અને મહિરત્નના કાંગરા, ચાર દિશાએ ચાર ચાર દરવાજા થઈ આવે, એક એક દરવાજે વીશ વીશ હજાર પગથિયા થઈ

આવે, સમોસરણને મધ્ય ભાગે સ્કટિક રતનનું સિંહાસન થઈ આવે, ખારગણું અશોકવૃક્ષ થઈ આવે, અખોડાને ઠેકાણે ભામડળ થઈ આવે, ઉપર ચોપીસ ભેડાં ચામરના થઈ આવે, વનપાળ જઈ રાજાદિને વધામણી આપે, ખાર પ્રકારની પ્રખટા વખાણવાણી સાંભળે, સૌ સૌની ભાષામાં સૌ સમજી જાય, કોઈને શંકા ઉપજે નહિ ભવનપતિ અને તેની દેવી, વાણવ્યંતર અને તેની દેવી, જ્યોતિષી અને તેની દેવી, વૈમાનિક અને તેની દેવી, મનુષ્ય અને મનુષ્યણી, તિર્થંચ અને તિર્થંચણી એ ખાર જાતની પ્રખટા વખાણવાણી સાંભળતાં કેઈ કોઈનું વેર ઉલ્લસે નહિ. ધન્ય તે મહારાજ, જ્યાં દેશના દેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં રાઈસર, તલ્લવર, માડંબિય, કોડંબિય, શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સાંભળી કર્ણુ પવિત્ર કરતા હશે, દર્શન દેદાર કરી નેત્ર પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચૌદ પ્રકારનું દાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે. સ્વામીનાથ, તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજે છો, હું અપરાધી, દીન-કિંકર, ગુણહીન, અહીં બેઠો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયો હોય તો મન વચન કાચાએ કરી હાથ બેડી મસ્તક નમાવી ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું (તિફ્ફુતોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો)

બીજા ખામણા

બીજા ખામણા અનંતા સિદ્ધ ભગવંતને કરૂં છું તે ભગવંતના ગુણગ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની કોડો ખપે અને ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે તો આ જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાજે

આ ચોવીશીનાં નામ કહું છું-૧ શ્રી ઋષભદેવસ્વામી, ૨ શ્રી અન્જિતનાથસ્વામી, ૩ શ્રી સ ભવનાથસ્વામી, ૪ શ્રી અભિનંદનસ્વામી, ૫ શ્રી સુમતિનાથસ્વામી, ૬ શ્રી પદ્મપ્રભસ્વામી, ૭ શ્રી સુપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૮ શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામી, ૯ શ્રી સુવિધિનાથસ્વામી, ૧૦ શ્રી શીતળનાથ

સ્વામી, ૧૧ શ્રીશ્રેયાંસનાથસ્વામી, ૧૨ શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામી, ૧૩ શ્રી વિમળનાથસ્વામી, ૧૪ શ્રી અનંતનાથસ્વામી, ૧૫ શ્રી ધર્મનાથસ્વામી, ૧૬ શ્રી શાંતિનાથસ્વામી, ૧૭ શ્રી કુંથુનાથસ્વામી, ૧૮ શ્રી અરનાથસ્વામી, ૧૯ શ્રી મલ્લિકનાથસ્વામી, ૨૦ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧ શ્રી નમિનાથસ્વામી ૨૨ શ્રી નેમનાથસ્વામી, ૨૩ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી, ૨૪ શ્રી મહાવીરસ્વામી આ ચોવીશી, અનંત ચોવીશી ૫૬૨ લેલે સીજી, ખુઝી, આઠ કર્મ ક્ષય કરી, મોક્ષ પધાર્યા છે આઠ કર્મ તે કયા ? ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય એ આઠ કર્મ ક્ષય કરી મુક્તિશિલાએ પહોંચ્યા છે મુક્તિશિલા કયાં છે ? સમપૃથ્વીથી સાતસેં નેવું જોજન ઊંચપણે તારામંડળ આવે ત્યાંથી દશ જોજન ઊંચપણે સૂર્યનું વિમાન છે, ત્યાંથી એંશી જોજન ઊંચપણે ચંદ્રમાનું વિમાન છે, તે ઉપર ચાર જોજન ઊંચપણે નક્ષત્રના વિમાન છે, ત્યાંથી ચાર જોજન ઊંચપણે બુધનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઊંચપણે શુક્રનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઊંચપણે બૃહસ્પતિનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઊંચપણે મંગળનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઊંચપણે શનિશ્વરનો તારો છે, એમ નવસેં જોજન લગી જ્યોતિષચક્ર છે તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજન કોડાકોડી ઊંચપણે પહેલો સુધર્મ નામે અને બીજા ઇશાનનામે દેવલોક છે એકેકો અર્ધચંદ્રમાને આકારે છે, એ મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. પહેલામાં બીજી લાખ વિમાન છે, બીજામાં અઠાવીશ લાખ વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર ત્રીજો સનત્કુમાર અને ચોથો મહેદ્ર એ બે દેવલોક છે એકેકો અર્ધચંદ્રમાને આકારે છે, એ મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે ત્રીજામાં ચાર લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાન છે તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજન ઉપર પાંચમો બ્રહ્મા નામે દેવલોક છે, તે એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાર લાખ વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર છઠ્ઠો લાંતક નામે દેવલોક છે એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં પચાસ હજાર વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર

સાતમે મહાશુક દેવલોક છે એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાલીસ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા નેજન ઉપર આઠમે સહસ્સાર દેવલોક છે. એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં છ હજાર વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાત નેજન ઉપર નવમે આણ્વત અને દશમે પ્રાણ્વત એ બે દેવલોક નેડાનેડ છે, એકેકે અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને આરસો વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાતા નેજન ઉપર અગ્યારમે આરણ્વ અને બારમે અચ્યુચ દેવલોક છે, એ બે નેડાનેડ છે, એકેકે અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ત્રણસો વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા નેજન ઉપર નવ ત્રેવેચક છે તેના નામ-સદે, સુભદે, સુભએ, સુમાણસે, પિયઠંસણે, સુઠંસણે, આમોહે, સુપડિબુદ્ધે, જસોધરે, તેની ત્રણ ત્રિક છે. તેમાં પહેલી ત્રિકમાં એકસો અગિયાર વિમાન છે, બીજી ત્રિકમાં એકસો સાત વિમાન છે, અને ત્રીજી ત્રિકમાં એકસો વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા નેજન ઊંચપણે પાંચ અનુત્તર વિમાન છે, તેનાં નામ- વિજય, વિજયત, જયંત, અપરાન્જિત, સર્વાર્થસિદ્ધ. તે સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનની ધ્વજ થકી બાર નેજન ઊંચપણે સુક્તિશિદ્ધા છે તે સુક્તિશિદ્ધા કેવી છે ? પિસ્તાલીસ લાખ નેજનની લાખી પહોળી છે, મધ્યે આઠ નેજનની જડી છે, ઊતરતા છેડે માખીની પાંખથકી પાતળી છે, ઊજળી, ગોખીર, શંખ, ચંદ્ર, અંકરત્ન, રૂપાના પટ, મોતીના હાર, ખીરસાગરના પાણીથકી પણ અધિક ઊજળી છે તે સિદ્ધશિદ્ધા ઉપર ઊંચપણે એક નેજન તેના છેદા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગને વિશે સિદ્ધભગવંતજી બિરાજી રહ્યા છે તે સ્વામી કેવા છે ? અવર્ણ, અગંધે અસ્સે, અક્ષસે, અમૂર્તિ, અવિનાશી, ભૂખ નહિ, દુઃખ નહિ, રોગ નહિ, શોક નહિ, જન્મ નહિ, જરા નહિ, મરણ નહિ, કાયા નહિ, કર્મ નહિ, અનંત અનંત સુખની દહેરમાં બિરાજી રહ્યા છે. તમે સ્વામી ત્યાં બિરાજો છો, હું અહીં બેઠો છું. તમારાં જ્ઞાન, દર્શન, સંબંધી અવિનય, આશાતના, અસકિત, અપરાધ કયો હોય તો મન,

વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું. (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વખત કહેવો)

ત્રીજા ખામણા.

ત્રીજા ખામણા પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જ્યવતા કેવળી ભગવાન બિરાજે છે, તે જઘન્ય બે કોડ કેવળી, ઉત્કૃષ્ટા નવ કોડ કેવળી, તે સ્વામી કેવા છે ? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચૌદ રાજકોડ હસ્તામલકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે, અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારિત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત વીર્ય છે, અનંત ધીરજ છે, છ ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ઘનઘાતી ક્ષય કર્યાં છે, ચાર કર્મ પાતળા પાડ્યા છે, સુક્રિત જવાના કામી થકા વિચરે છે, ભવ્ય જીવના સંદેહ ભાંગે છે સજોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની છે, યથાખ્યાત ચારિત્રના ધરણુદાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલધ્યાન, શુકલવેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, પંડિતવીર્ય એ આદિ અનંત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી, ગામ, નગર રાયહાણી, જ્યાં જ્યાં સ્વામી દેશના હેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં રાષ્ટ્રસર, તલવર, માડંબિય, કોડંબિય, શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સ્થાલણી કર્ણુ પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચૌદ પ્રકારનું દાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે તેમને ધન્ય છે સ્વામીનાથ ! તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજે છો, હું અપરાધી, દીન, કિંકર, ગુણહીન અહીં બેઠો છું તમારાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સળધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો.)

ચોથા ખામણા.

ચોથા ખામણા ગણધરજી, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજીને કરૂં છું. ગણધરજી બાવન ગુણે કરી સહિત છે, આચાર્યજી છત્રીસ ગુણે કરી સહિત છે ઉપાધ્યાયજી પચીસ ગુણે કરી સહિત છે. મારા તમારા ધર્મશુર, ધર્મ આચાર્ય, ધર્મ ઉપદેશના ઠાંતાર, મહાપુરુષ, પંડિતરાજ, સુનિરાજ, ગીતાર્થ, બહુસૂત્રી, સૂત્રસિદ્ધાંતના પારંગામી, તરણ તારણ, તારણીનાવસમાન, સફરીજહાજ સમાન, કદપવૃક્ષ સમાન, જિનશાસનના શણગાર, ધર્મના નાયક, સંઘના મુખી, સંઘના નાયક, એવી અનેક ઉપમાએ કરી બિરાજમાન પૂજ્યજી, સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેમનાં નામ બોલવાં)

...સ્વામી આદિ દઈને સાધુ-સાધ્વી આલોવી. પડિંક્કમી, નિન્દી, નિઃશલ્ય થઈ પ્રાચે, દેવગતિએ પધાર્યા છે, તેમનો ઘણો ઉપકાર છે આજ વર્તમાનકાળે, તરણ તારણ, તારણી નાવ સમાન, રત્નચિતામણી સમાન, પાર્શ્વમણિ સમાન, જિનશાસનના શણગાર, સર્વે સાધુજીના ગુણે કરી બિરાજમાન પૂજ્યજી સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેમના નામ લેવા)...

.સ્વામી આદિ દઈને સાધુ સાધ્વી વિચરે છે તે સ્વામી કેવા છે ? પંચ મહાવ્રતના પાલનહાર, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિએ સહિત, છકાયના પિયર, છકાયના નાથ, સાત ભયના ટાળણહાર, આઠ મહાના ગાળણહાર, નવ વાઙ વિશુદ્ધ પ્રહાર્યના પાલણહાર, દશવિધ ચતિધર્મના અજવાળિકે છે, બાર ભેદે તપસ્યાના કરણહાર છે, સત્તર ભેદે સંજમના ધરણહાર છે બાવીસ પરીસહના છત્રણહાર છે, સત્તાવીસ સાધુના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાળીશ, સુડતાળીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહારપાણીના લેનાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના લોગી, કંચનકામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે. ધન્ય મહારાજ ! તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે

ખિરાળે છે, હું અપરાધી દીનકિંકર ગુણુડીન અહીં ખેઠો છું. તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અલક્ષિત, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી બુજે બુજે કરી ખમાવું છું (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો)

પાંચમા ખામણા.

પાંચમા ખામણા પાચ ભરત, પાચ ઇરવત ને પાંચ મહાવિદેહ, અહીંદ્રીપ ક્ષેત્રને વિષે જે સાધુ સાધ્વી ખિરાળે છે તે જઘન્ય બે હજાર કેડ સાધુ સાધ્વી, ઉત્કૃષ્ટ હોય તો નવ હજારકોડસાધુ સાધ્વી, તેમને મારી સમય સમયની વંદણા હોજે તે સ્વામી કેવા છે ? પંચમહા-વ્રતના પાલણુહાર છે પાચ સમિતિએ સમિતા, ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છ કાયના પિયર, છ કાયના નાથ, સાત ભયના ટાળણુહાર, આઠ મદના ગાળણુહાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલણુહાર છે, દશ-વિધ યતિધર્મના અજવાલિક છે, બાર ભેદે તપસ્યાના કરણુહાર છે, સત્તર ભેદે સંજમના ધરણુહાર છે, બાવીશ પરીસહના જીતણુહાર છે, સત્તાવીશ સાધુજીના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાલીશ સુડવાલીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહાર પાણીના લેનાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણુહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કંચન કામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર, આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય મહારાજ ! તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે ખિરાળે છે હું અપરાધી, દીનકિંકર, ગુણુડીન અહીં ખેઠો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અલક્ષિત, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજે બુજે કરી ખમાવું છું. (સાધુને ખમાવવા) (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો).

છઠ્ઠા ખામણી.

છઠ્ઠા ખામણી અઢીઢીપમાંડી સંખ્યાતા, અઢીઢીપ બહાર અસંખ્યાતા શ્રાવક, શ્રાવિકાને કરૂં છું તે શ્રાવકજી કેવા છે । હુંથી, તમથી, દાને, શિયળે, તપે, ભાવે, ગુણે કરી અધિક છે જે વખત આવશ્યક પ્રતિક્રમણના કરનાર છે મહિનામાં છ પોષાના કરનાર છે, સમકિત સહિત ખાર વ્રતધારી, અગિયાર પડિમાના સેવણહાર છે, જીવ અજીવ આદિ નવ તત્ત્વના જાણનાર છે, ત્રણમ્ મનોરથના ચિતવનાર છે, એકવીશ શ્રાવકના ગુણે કરી સહિત છે, દૂબળા પાતળા જીવની દયાના જાણનાર છે, પરધન પથ્થર બરોબર લેખે છે, પરભી માતા બેન બરાબર લેખે છે, દેહધર્મી, પ્રિયધર્મી, દેવતાના ડગાવ્યા ડગે નહિ, એવા છે, ધર્મને રંગ હાડહાડની મિજબાજી લાગ્યો છે, એવાં શ્રાવક, શ્રાવિકા, સંવર-પોષા, પ્રતિક્રમણમા બિરાજતાં હશે તેમને આજના દિવસ સબંધી અવિનય, આશાતના કરી હોય તો જીજ્ઞે જીજ્ઞે કરી ખમાવું છું

સાધુ સાધ્વીને વાંદુ છું, શ્રાવક, શ્રાવિકાને ખમાવું છું, સમકિત-દષ્ટિ જીવને ખમાવું છું, ઉપકારી બાઈ, ભાઈને ખમાવું છું ચોરાશી લક્ષ જીવા-જીનિના જીવને ખમાવું છું સાત લાખ પૃથ્વીકાય, સાત લાખ અપકાય, સાત લાખ તેજકાય, સાત લાખ વાજિકાય, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચૌદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, જે લાખ જેષ્ઠિન્દ્રિય, જે લાખ તેષ્ઠિન્દ્રિય, જે લાખ ચૌરેન્દ્રિય, ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય, ચૌદ લાખ મનુષ્યની જાતિ એ ચોરાશી લક્ષ જીવાજીનિના જીવને, હાલતા ચાલતા, ઊઠતા, બેસતાં, જાણતાં, અજાણતાં, હણ્યા હોય, હણ્યાવ્યા હોય, છેદા હોય, લેદા હોય, પરિતાપના-કિલ્લામના ઉપજાવી હોય તો અનતા સિદ્ધ કેવળીની સામે મિચ્છા મિ દુઝ્ઝડં.

ખામેમિ-ખમાવું છું સઘે જીવા-સર્વ જીવને, સઘે જીવા વિ-સર્વ જીવ, ખમતું મે-મારો અપરાધ ક્ષમા કરજો.

૧ ક્યારે પરિગ્રહ છાંડીશ ૨ ક્યારે દીક્ષા લઈશ, ૩ ક્યારે સંચારો કરીશ.

મિત્તિ-મિત્રાઈ છે. મે-મારે સઠ્ઠ ભૂએમુ-સર્વ જીવો સાથે
 વેર-વેર-દુશ્મનાઈ મજઝં-મારે ન કેણુઈ-કોઈની સાથે નથી
 એવમહં-એ પ્રકારે હું. આલોઈય-કહું છું નિંદિય-નિંદા કરું
 છું ખોટું કીધું તેની, ગરહિય-ગરહા કરું છું દુગછિય-ખોટું
 કીધું એમ કહું છું સઘ્ઘ-સર્વ પાપ, તિવિહેણુ-ત્રણ પ્રકારે-મન, વચન,
 કાયાએ કરી પડિહ્મ તો-પ્રાયશ્ચિત કરું છું વદામિ-નમસ્કાર કરું
 છું. જિણુ-ચઉવીસ-ચોવીસ જિન-તીર્થ-કરને

ઈતિ અતિચાર આલોચ્યા, પડિહ્મ્યા, નિંદા, નિ શલ્ય થયા,
 વિશેષે વિશેષે અગિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર, આચાર્યજી, સાધુ,
 સાધ્વી, ગુરુ આદિને ભુજે ભુજે કરી ખમાવ્યા છે

(આ દેઝાણે “ઈચ્છામિ ખમાસમણો” એ વખત પૂરું કહેવું)

એમ દિવસ, રાત, પખખી, ચૌમાસી અને સંવત્સરી સંબંધી,
 મૂલગુણ, ઉત્તરગુણ, દ્રવ્યે, ભાવે, નિશ્ચયે, વ્યવહારે, સામાન્યપણે,
 વિશેષપણે, ઓછું, અધિક, વિપરીત સ્થાપ્તું હોય, માન્યું હોય,
 પ્રત્યુ હોય, અભણપણે, સંશયપણે, અમતીપણે, ઓઘસંજાએ
 ગાડરીઆ પ્રવાહપણે, અણસમજણપણે, આચર્યું હોય, ઈચ્છા, વાછા,
 મૂર્છાભાવે જે શુભ અને શુદ્ધ આચરણ-કરણી અસાર કરી હોય, તુચ્છ
 કરી હોય, શુભાવી હોય, સંસાર-વૃદ્ધિ કારણે જીવને જોડ્યા હોય, તે
 મારાં પૂર્વના આકર્ષણ સુદ્ધા, મારા સર્વ પાપ ફળરૂપ સાવલ મિથ્યા-
 નિષ્ફળ હોજો એવી રીતે દિવસ અને રાત સંબંધી અતિચારના દોષનું
 પડિહ્મભણ કરીને, આલોચણ, નિંદણ કરીને પૂજનિક, અર્ચનિક, વદનિક-
 જીવને ભક્તિસહિત વંદણા કરીને, સર્વ પ્રાણ, જીવ, ભૂતને ખમત ખામણા
 કરીને, ચિત્ત ઉપશાંત કરીને, વિરુદ્ધ ભાવ મટાડીને, નિજભાવ ઋદ્ધિ
 સંભાળીને, અસત્યપણું, બ્રાંતિપણું, ડોલપણું, ભેળસ ભેળપણું, નિરાકરણ
 કરીને મૂળગુણ, ઉત્તરગુણના પચ્ચક્ષણાણી તર્જના કરીને, વ્રતના
 છિદ્રો રોકીને, આશ્રવરૂંધીને, કષાયપણું ટાળીને, વિશુદ્ધપણું કરવાને હવે
 શરીરની મમતા કાંઈક ત્યાગ કરવારૂપ, કાંઈક વોચ્ચિગતવારૂપ, પાંચે

આવશ્યક અતિચાર વિશુદ્ધ નિમિત્તે, અશરીરી, અભોગી પદ આત્માનું સંભાળીને દેહ મૂર્છા ત્યાગ કરવારૂપ, પ્રાયશ્ચિત વ્યવહારરૂપ પાંચમો આવશ્યક કરવો.

સામાયિક ૧, ચઉવીસતથો (લોગસ્સ) ૨, વંદણા ૩, પડિક્કમણું ૪ એ ચાર આવશ્યક પૂરા થયા ને પાંચમા આવશ્યકની આજ્ઞા લેવી.



પાંચમો આવશ્યક

દેવસી-દિવસ સંખંધી પાયચિછત-પાપ. વિશુદ્ધનાથ-
વિશુદ્ધ કરવા માટે. કરેમિ-હું કરું છું કાઉસ્સગ્ગ-સ્થિર
કાયા રાખવાનું.

(આ ઠેકાણે નવકાર કરેમિ ભંતે, ઇન્ધામિકામિ કાઉસ્સગ્ગ તથા તસ્સઉત્તરીનો પાઠ કહીને ચાર લોગસ્સનો, અથવા ધર્મધ્યાનનો કાઉસ્સગ નિત્ય પ્રત્યે કરવો પાખી પડિક્કમણે આઠ લોગસ્સનો, ચઉમાસી પડિક્કમણે બાર લોગસ્સનો અને સંવત્સરી પડિક્કમણે વીશ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો અને એક નવકાર કહી કાઉસ્સગ્ગ પારવો. પછી લોગસ્સ એક સંપૂર્ણ બોલવો)

(આ ઠેકાણે ઇન્ધામિ ખમાસમણે બે વખત કહેવું)

સામાયિક ૧, ચઉવીસતથો ૨, વંદણા ૩, પડિક્કમણું ૪, કાઉ-
સ્સગ્ગ ૫, એ પાંચ આવશ્યક પૂરા થયા, એ પાંચ આવશ્યક ચાર
તીર્થને અવશ્યમેવ કરવા રૂપ અતીત કાલનું હુષ્કૃત્ય, આલોવી, પડિક્કમી
નિંદ્રી, ગહંના કરી, વર્તમાનકાળનો આશ્રવ રૂંધી સંવર કરીને, હવે
આગામી કાળસંખંધી અનાદિકાળનો આહાર લેવા રૂપ આત્માને પુદ્ગળ-
મૂર્છા, સંજ્ઞા, અભિલાષા ઘણી છે, તે મોટું કલંક છે અને અણાહારી,
નિરાશી, નિરાવલંબી, નિ કલ કી, નિરાશ્રવી, નિ-સંગીય, નિર્મળ, નિર્વચ્છક,
અકળ, અગમ્ય, અગોચર, અગાધ, સુલક્ષણાપણું, આત્માનું આવરણ,
તેનું નિવારણ કરવા સાધન કરણરૂપ, પરચક્ષ્ણાણુ યથાશક્તિ, ચઉવિધ
આહાર ત્યાગરૂપ, પરચક્ષ્ણાણુ કરણરૂપ, છટ્ટો આવશ્યક કરવો.

છટ્ટો આવશ્યક.

ધારણા પ્રમાણે ચક્રિવિહારનાં પચ્ચક્ષખાણ કરવાં, તે નીચે સુખખ
 “ચક્રિવિહાર”પિઆહાર-ચાર પ્રકારના આહાર, અસાણુ-અન્ન,
 પાણુ-પાણી ખાઈમિ-મેવાદિ, સાઈમ-સુખવાસ. અન્નથાણુ-
 લોગેણુ-અભણુતાં સુખમાં કાંઈ વસ્તુ ઘલાઈ જાય તેની માફી, સહ-
 સાગારેણુ-બળાત્કારે મોઢામા કાંઈ નાખે તેની માફી. વોસિરામિ-
 તબ્બુ છું

સામાયિક ૧, ચક્રિવિસત્થો ૨, વદના ૩, પડિક્કમણુ ૪, કાઉ-
 સ્સગ્ગ ૫, ને પચ્ચક્ષખાણુ ૬, તેને વિષે વીતરાગદ્વેવની આજ્ઞામા કાનો,
 માત્ર, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર, ઓણુ, અધિક, વિપરીત કહેવાણુ
 હોય ને જાણુતાં અજાણુતાં કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તે મિચ્છામિ દુક્કડં

મિચ્છાત્વણુ પડિક્કમણુ, અવતણુ પડિક્કમણુ, કષાયણુ પડિક્કમણુ,
 પ્રમાદણુ પડિક્કમણુ, અશુભજોગણુ પડિક્કમણુ, ખ્યાશી બોલણુ પડિ-
 ક્કમણુ એ પ્રતિકેમણુ વિષે અતિકેમ, વ્યતિકેમ, અતિચાર, અણુચાર,
 જાણુતાં અજાણુતાં કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છા મિ દુક્કડં

ગયા કાળણુ પડિક્કમણુ, વર્તમાનકાળનો સંવર, આવતા કાળના
 પચ્ચક્ષખાણુ, કરેમિ મગલં, મહામંગલં, થયથૂઈમંગલં, અહીં ત્રણ
 નમોત્થણુ કહેવાં

પ્રતિકેમણુમાં લાગતા દોષના ૧૨૪ પ્રકાર.

નવાણુ અતિચારમાંથી જ્ઞાનના ૧૪ અતિચાર વર્ણને બાકીના ૮૫
 રહ્યા તે તથા જ્ઞાનના ૮ આચાર તે-૧ બત્રીશ અસજ્જાયા ટાળી વખતસર
 લણુવું, ૨ વિનય સહિત લણુવું, ૩ જ્ઞાનનો સત્કાર કરી લણુવું, ૪ ઉપ-
 ધ્યાન સહિત લણુવું, (સૂત્ર, લણુવાને માટે જે જે તપ કરવું છે તે તે
 કરીને) ૫ ઉપકારીનો શુણુ ભૂલવો નહિ, ૬ શુદ્ધ ઉચ્ચાર સહિત લણુવું.
 ૭ અર્થ સહિત લણુવું, ૮ પાઠ, અર્થ વગેરે શુદ્ધ લણુવું તથા સમકિતના
 ૮ આચાર તે-જૈનમતને વિષે શંકા ન રાખવી ૨ અન્યમતની વાંચના ન

કરવી, ૩ કરણીના કૃણનો સંદેહ ન રાખવો-૪ અન્યમતનો આડંબર દેખી મુઝાવું નહિ, ૫ ઉપકારીના શુભ હીપાવવા, ૬ સમકિતથી પડતા જીવને સ્થિર કરવા, ૭ ચારે તીર્થની વાત્સલ્યતા કરવી, ૮ જૈનમાર્ગનો મહિમા નિરવલપણે પ્રકાશવો તથા ચારિત્રના ૮ આચાર, તે ૩ શુદ્ધિ અને ૫ સમિતિ એટલે ૧૦૯ તથા બાર અવત તે-૫ મહાવ્રત, ૫ ધ્વજ, ૧ રાત્રીસોજન, ૧ મન, એ બાર તથા વીર્યના ૩ આચાર તે ૧ ધર્મકાર્યમાં બળ ગોપવવું નહિ ૨ ધર્મકાર્ય ઉપયોગ સહિત કરવું, ૩ યથાશક્તિ ક્રિયા, અનુષ્ઠાન કરવું એ મળી કુલ ૧૨૪ પ્રકાર થયા

આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) વિષે જીણાસો.

ખરી રીતે જોતાં વીતરાગભાષિત ધર્મ, તેનું મૂળ અને તેનો મોટો આધાર આવશ્યક સૂત્ર ઉપર રહેલ છે આવશ્યક સૂત્ર વિષે અનેક જીણા જીણા મત મતાંતર છે કોઈ કહે છે કે આવશ્યક મૂળ સંપૂર્ણ છે અને કોઈ કહે છે કે વિચ્છેદ ગયું છે પણ તેના કરતાં તદ્દન જુદી વાત છે આજ વીતરાગભાષિત મૂળ આવશ્યક સંપૂર્ણ નથી, કારણ કે ચોરાશી ગચ્છના આવશ્યક જીણા જીણા છે જો મૂળ સંપૂર્ણ હોત તો બધા ગચ્છનું પ્રતિક્રમણ એક સરખું હોત, પણ તેમ નથી, તેથી નક્કી થાય છે કે મૂળ સંપૂર્ણ નથી પણ થોડું ઘણું હાલ જે પ્રવર્તે છે તે સૂત્રાનુસારે પાંચમા આરાના છેડા સુધી રહેવાનું છે.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાને-આવશ્યક-અવશ્ય કરીને કરવાનો નિત્ય નિયમ છે તેથી આવશ્યક વિચ્છેદ ગયાનું જેઓ કહે છે તે કોઈ પણ રીતે ખરૂં નથી

જે આવશ્યક સૂત્ર પોતપોતાના ગચ્છમા જીલી જીલી રીતે પ્રવર્તે છે તેનું કારણ કે આવશ્યક સંપૂર્ણ રહ્યું નથી, તેમ સર્વથા વિચ્છેદ ગયું નથી, પણ ત્રુટક થઈ ગયેલ છે તેથી સૌ સૌએ પોતાના બુદ્ધિબળથી જોઈએ તેટલું નવું વધારી મિશ્રણ કરેલું છે

આવશ્યક સૂત્રનું નામ અનુયોગદ્વાર અને નંદીસૂત્રમાં છે અને તે વ્યતિરિક્ત છે. કાલિક કે ઉત્કાલિક નથી. આવશ્યકનું બીજું નામ પ્રતિકેમણ છે, કારણ કે ચોથા અધ્યયનનું નામ પ્રતિકેમણ છે અને સૂત્રમાં ઘણે ઠેકાણે “સપડિક્કમણું ધમ્મ”, ઉવસપ્પન્નિજ્ઞતાણું, વિહરધ” આ પાઠ છે એ રીતે આવશ્યકનું બીજું નામ પ્રતિકેમણ છે.

શ્રી પ્રતિકેમણ સૂત્ર સમાપ્ત.



ધર્મ-ધ્યાનનો કાઉત્સગ્ગ.

સેકિંત-શું તે, ધર્મમેજ્જાણે-ધર્મધ્યાન, ધર્મમેજ્જાણે-ધર્મધ્યાન, ચઉત્તિવહે-ચાર જાતના ચઉપ્પડીયારે-ચાર ચાર પડેલ છે પન્નત્તે-પડ્યા. તંજહા-તે આ પ્રમાણે આણા વિજયે-આજ્ઞાનો વિચાર કરવો અવાય વિજયે-હુ ખનો વિચાર કરવો વિવાગ વિજયે-સુખ ને દુખ શાથી ભોગવે છે તેનો વિચાર કરવો સંઠાણુ વિજયે-લોકનાં આકારનો વિચાર કરવો ધર્મમરસણું-ઝાણુરસ-ધર્મધ્યાનના ચત્તારિ લક્ષણા-ચાર લક્ષણ, પન્નતા તંજહા-આ પ્રમાણે કહ્યા આણાઝ્ઠિ-ધર્મ-આજ્ઞાની રૂચિ, નિસગ્ગ-ઝ્ઠિ-વીતરાગ દેવે પડ્યું તેના ઉપર શ્રદ્ધા આણવાની રૂચિ ઉવએસ-ઝ્ઠિ-ઉપદેશની રૂચિ, સુત્તઝ્ઠિ-સૂત્ર સિદ્ધાંતની રૂચિ ધર્મમરસણું-ઝાણુરસ-ધર્મ ધ્યાનના ચત્તારિ આલ બણા-ચાર પ્રકારના આધાર. પન્નતા-તંજહા-તે આ પ્રમાણે કહ્યા. વાયણા-વાંચવું પુચ્છણા-પૂછવું. પરિચટ્ટણા-શીખેલું સંભારવું. ધર્મમકહા-ધર્મકથા કરવી ધર્મમરસણું-ઝાણુરસ-ધર્મ ધ્યાનના ચત્તારિ આણુપ્પેહા-ચાર પ્રકારનો વિચાર પજ્જત્તા તંજહા-તે આ પ્રમાણે કહ્યા એગચ્છાણુ-પ્પેહા-એકલપણનો વિચાર જીવ એકલો આવ્યો ને એકલો જશે તેનો વિચાર કરવો અણિચ્છાણુપ્પેહા-અનિત્યપણનો વિચાર કરવો સંસાર અનિત્ય છે કોઈ કોઈનું નથી એવો વિચાર ૧૧૧૧ ।

પ્પેહા-અશરણુપણનો વિચાર સંસારમાં કોઈ કે

નથી, એવો વિચાર કરવો. સ સારાણુપેહા-સંસાર વિષે વિચાર-
સંસાર કેવો અસ્થિર છે તે વિષે વિચાર કરવો તે

એ ધર્મધ્યાનનો સૂત્રપાઠ કહ્યો. હવે તેનો અર્થ કહે છે-

ધર્મધ્યાનના પહેલા ચાર ભેદ-૧ આણાવિજયે, ૨ અવાયવિજયે.
૩ વિવાગવિજયે, ૪ સંઠાણવિજયે.

પહેલો ભેદ-આણાવિજયે, કહેતાં વીતરાગ દેવની આજ્ઞાનો વિચાર ચિંતવવો તે. વીતરાગદેવની આજ્ઞા એવી છે કે, સમકિત સહિત શ્રાવકનાં બાર વ્રત અને અગિયાર પડિમા તથા સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત ને બાર (સિક્ષણી) પડિમા, શુભધ્યાન, શુભભોગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, છકાય જીવની રક્ષા એ વીતરાગની આજ્ઞા આરાધવી, તેમાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવો ચતુર્વિધ તીર્થનાં શુભ કીર્તન કરવા, એ ધર્મધ્યાનનો પહેલો ભેદ કહ્યો.

બીજો ભેદ-અવાયવિજયે કહેતાં, જીવ સ સારમા હુખ શાથી ભોગવે છે, તેનો વિચાર ચિંતવવો તેનો વિચાર એ કે મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ ભોગ, અઠાર પાપસ્થાનક, છકાય જીવની હિંસા, એથી જીવ હુખ પામે છે, એવું હુખનું કારણ બાણી, એવો આશ્રવ માર્ગ છાડી, સંવર માર્ગ આદરવો જેથી જીવ હુખ ન પામે, એ ધર્મધ્યાનનો બીજો ભેદ કહ્યો.

ત્રીજો ભેદ-વિવાગવિજયે કહેતા જીવ જે સુખ હુખ ભોગવે છે તે શા થકી? તેનો વિચાર ચિંતવવો તેનો વિચાર એ કે જીવે જેવે રસે કરી પૂર્વે જેવા શુભાશુભ જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મ ઉપાન્થ્યાં છે, તે શુભાશુભ કર્મના ઉદયથી જીવ તે પ્રમાણે સુખ, હુખ અનુભવે છે, તે અનુભવતા થકાં કોઈ ઉપર રાગ-દ્વેષ ન આણીએ, સમતાભાવ આણી મન, વચન, કયાના શુભ ભોગ સહિત, જૈનધર્મને વિષે પ્રવર્તીએ, જેથી નિરાબાધ પરમ સુખને પામીએ, એ ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ કહ્યો

ચોથો ભેદ-સંઠાણવિજયે કહેતાં ત્રણ લોકના આકારનું સ્વરૂપ

સુપર્યક્ષીકને આકારે છે લોક જીવ અજીવે કરી સંપૂર્ણ ભર્યો છે અસંખ્યાતા જોજનની કોઠાકોઠ ત્રિછોલોક છે, ત્યાં અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર છે, તથા અસંખ્યાતા વાણવ્યંતરનાં નગર છે, તથા અસંખ્યાતા જ્યોતિષીનાં વિમાન છે, તથા અસંખ્યાતી રાજધાની છે, તેને મધ્ય-ભાગે અઢી દ્વીપ છે, તેમા જઘન્ય તીર્થંકર વીશ ઉત્કૃષ્ટા એકસો સાઠ અથવા એકસો સીત્તેર હોય તથા જઘન્ય બે કોઠ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ કોઠ કેવળી હોય તથા જઘન્ય બે હજાર કોઠ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર કોઠ સાધુ-સાધ્વી હોય. તેમને તિક્ષુત્તો, આયાહિણું, પયાહિણું, વંદામિ, નમંસામિ, સક્કારેમિ, સમ્માણેમિ, કલ્લાણું, મગલં. દેવય, એઈયં, પજ્જુવાસામિ તથા ત્રિછાલોકમાહે અસંખ્યાતા શ્રાવકશ્રાવિકા છે, તેમના શુણ્ણગ્રામ કરવાં તે ત્રિછાલોકથકી અસંખ્યાતા શુણ્ણ અધિક ઊર્ધ્વલોક છે, ત્યાં બાર દેવલોક, નવ ઐવેયક, પાચ અનુત્તર વિમાન છે તે સર્વેમા મળી ચોરાશી લાખ, સત્તાણું હજાર, ત્રેવીશ વિમાન છે, તથા તે ઉપર સિદ્ધશિલા છે ત્યાં શ્રી સિદ્ધ ભગવતજી, નિરંજન નિરાકાર બિરાજે છે, તેને તિક્ષુત્તોથી જીવ પજ્જુવાસામિ સુધી કહેવું. તે ઊર્ધ્વલોક થકી કાંઈક વિશેષ અધિક અધોલોક છે, ત્યાં સાત નરકના ચોરાશી લાખ નરકવાસ છે, સાત કોઠ બહોતેર લાખ, ભવનપતિના ભવન છે, એવા ત્રણ લોકના સર્વસ્થાનક સમકિત કરણી વિના સર્વ જીવે અનંતી અનંતી વાર જન્મ મરણે કરી દુરસી ચૂકયા છે એમ જાણી સમકિતસહિત શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મની આરાધના કરવી જેથી અગર અગર નિરાબાધ પરમ મુખને પામીએ એ ધર્મધ્યાનનો ચોથો ભેદ કહ્યો ઇતિ ધર્મધ્યાનનો કાઉસ્સગ્ગ સંપૂર્ણ

દશમું વ્રત તથા અગિયારમું વ્રત આદરવાની વિધિ.

જેને દશમું વ્રત તથા અગિયારમું વ્રત આદરવું હોય તેણે પ્રથમ વસ્ત્ર તથા રજોહરણ તથા શુભ્ધાતુ પડિલેહણ કરવું, પછી નવકારથી તસ્સઉત્તરીના પાઠ સુધી ભણીને ઇરિયાવહિને કાઉસ્સગ્ગ

કરવો, પછી લોગસ્સ કહીને શુર્વાદિકને વંદણા કરવી પછી ગુરુને કહેવું કે મને ૧૦ મુ' મત અથવા પોષો કરાવો ત્યારે ગુરુ મત અદરાવે બે ગુરુનો ભોગ ન હોય તો પોતાની મેળે પચ્ચક્ષ્ણે, પછી ત્રણ નમોત્યુષ્ઠ ગણવાં

જેણે સામાયિક અથવા દેશાવકાશિક કે પૌષધમત કયું હોય ને તેમાં લઘુનીત તથા વડીનીત કરવાનું કારણ પડે ત્યારે પરઠવવા બતાં ખારણામાં “આવસ્સહિ” કહેવું પછી જઇને ભેવું અને શકે-દ્રની આજ્ઞા માગવી, પછી ભેઇને “આણુભણુહ” કહીને જતનાએ પરઠવવું પરઠવીને “વોસિરેહ, વોસિરેહ” કહેવું વળતાં ખારણામાં “નિસીહિ” કહેવું પછી તેની ઇરિયાવહિયા પડિક્કમવી

એ ત્રણે મતમાં નિદ્રા કરી હોય તો તેના નિવારણ કારણે ૪ લોગસ્સ ને ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉ પગામ સિબ્બાએ ઇત્યાદિક પ્રથમ શ્રમણ સૂત્રનો કાઉસ્સગ કરવો

દશમુ તથા અગિયારમું મત લીધું હોય તેને પારવાની વિધિ- પ્રથમ ઇરિયાવહિયા કરવી. પછી જે મત લીધું, તેના અતિયાર કહેવા. શેષ વિધિ સામાયિક પારવાની રીતે બજાવી ઇતિ

પોષાના અદાર દોષ.

નીચે લખ્યા અદાર દોષ ટાળી પૌષધમત કબ્બું

પોષો કરવાને આગલે દિવસે-૧ શરીરની શોભા સાફ હબમત કરાવવી નહીં, નખ ઉતારાવવા નહિ અને નાહવું નહીં ૨ બ્રહ્મચર્યમત પારવું ૩ સરસ આહાર કરવો નહીં. ૪ વસ્ત્ર ધોવારાવવાં નહીં ૫ આભૂષણ પહેરવાં નહીં, ૬ વધારે પડતું ખાવું નહીં એ ૬ આગલે દિવસે ટાળવા ૭ અમતીની વૈયાવચ્ચ કરવી નહીં. ૮ શરીરની શુશ્રૂષા કરવી નહીં ૯ મેલ ઉતારવો નહીં. ૧૦ ઘણી નિદ્રા કરવી નહીં ૧૧ પૂંજ્યા વગર ખણવું નહીં ૧૨ ચાર વિક્રથા કરવી નહીં. ૧૩ પરનિંદા કરવી નહીં ૧૪ સંસારી બાબતની ચર્ચા કરવી નહિ

૧૫ અગઉપાંગ નીરખવા નહિ ૧૬ સંસારની વાતો કરવી નહિ ૧૭
ખુલ્લે મોઢે બોલવું નહીં ૧૮ ભય ઉપજવો નહીં ઇતિ

શ્રાવકનાં દશ પચ્ચક્ખાણુ (પ્રત્યાખ્યાન)

- (૧) નમોક્કારસહિયં* (સૂર્ય ઉગ્યા પછી બે ઘડી વીતે ત્યાં સુધી) પચ્ચક્ખામિ (પચ્ચક્ખાણુ કરૂં છું.) ચઉવ્વિહં પિ આહારં (ચાર પ્રકારના અને બીજા આહાર તે) અસણું (અન્ન) પાણું- (પાણી) ખાઈમિ (મેવો વગેરે) સાઈમિ* (સુખવાસ) અન્નત્થાણુભોગેણું (અન્નભુજણે ભોગવાય તેનો તથા) સહસાગારેણું બળાત્તારે કોઈ સુખમા વસ્તુ ઘાલી દે તેનો આગાર રાખીને) વોસિરામિ (પરિત્યાગ કરૂં છું)
- (૨) પોરિસી (સૂર્ય ઉગ્યા પછી એક પહોર સુધી) પચ્ચક્ખામિ, ચઉવ્વિહં પિ આહારં અસણું પાણુ ખાઈમિ સાઈમિ* અન્નત્થાણુભોગેણુ, સહસાગારેણું, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણું (સર્વ પ્રકારે અસમાધિ થવાથી ઓસડવેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખું છું) પચ્છન્નકાલેણું (મેઘ અથવા રજથી સૂર્ય ઢકાઈ જતા વખતની ખબર ન પડે તેનો પણ આગાર રાખી) વોસિરામિ
- (૩) સાઠ પોરિસી કે-પુરિમઠ (સૂર્ય ઉગ્યા પછી ઠોઢ કે બે પહોર સુધી) પચ્ચક્ખામિ. ચઉવ્વિહં પિ આહારં અસણું પાણું ખાઈમિ* સાઈમિ* અન્નત્થાણુભોગેણુ સહસાગારેણું પચ્છન્નકાલેણું સવ્વ સમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિરામિ.
- (૪) એગાસણું-(દિવસમા એકવાર જમી રાત્રે ચઉવ્વિહારના પચ્ચક્ખાણુ કરવાં તે) એકાસણુ ઉપરાંત દુવિહ પિ આહારં

* જેટલા અક્ષર જાડા છે તે પાઠ તરીકે બોલવાના છે અને કૌંસમા પાતળા અક્ષર છે તે જાડા અક્ષરનો અર્થ છે તે માત્ર સમજવા માટે છે

પચ્ચક્ષખામિ અસણુ' ખાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ ગુરુ અજ્જુઠાણેણુ' (ગુરુ પધારે તો ઉભા થવાનો આગાર રાખીને તથા) આઉટણુપસારેણુ' (અંગ ઉપાંગ લાંબુ' ટૂંકું' કરવું હોય તેનો અને) સ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ' (અસમાધિને લીધે ઓસડ વેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખીને વોસિરામિ.

(૫) એગઠાણુ'—(એક સ્થાને બેસી અંગ ઉપાંગ હલાવ્યા વગર જ દિવસમાં એક વાર જમી ચઉવિહાર કરી ઊઠવું તે) ઉપરાંત ચઉવિહારં પિ આહારં પચ્ચક્ષખામિ અસણુ' પાણુ' ખાઈમિ સાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ' ગુરુ અજ્જુઠાણેણુ' સ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ' વોસિરામિ.

(૬) નિવિગઈવિહારં—(દિવસમાં એકવાર વિગય વિના જમી રાત્રે ચઉવિહારના પચ્ચક્ષખાણુ કરવાં તે) પચ્ચક્ષખામિ તે ઉપરાંત ચઉવિહારં પિ આહારં અસણુ પાણુ' ખાઈમિ' સાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ' દેવાદેવેણુ'—(દિપ રાંહેત નહિ એવી વસ્તુનો તથા) ઉદ્દિખત્તવિવેગેણુ—રાટલી વિગેરે ઉપર ઠરેણું ઘી મૂકેણું હોય ને ઉપાડી લીધેલી રાટલી આવી જાય તો તેનો તથા પદુચ્ચમદ્દિખએણુ' (ઘૂતાદિકમાં પોળી પ્રસુખ કરેલી હોય અથવા અન્નાદિકમાં ઘૂતાદિકના છાંટા પડ્યા હોય તે અજાણતા આવી જાય તો તેનો આગાર રાખીને) સ્વસમાહિવત્તિયા ગારેણુ' વોસિરામિ.

(૭) આયંખિલ્લ વિહારં—(વિગય રહિત-સ્વાદ વિનાનો લૂખો આહાર દિવસમાં એકવાર જમીને રાત્રે ચઉવિહારનાં પચ્ચક્ષખાણુ કરવાં તે) પચ્ચક્ષખામિ ચઉવિહારં પિ આહારં અસણુ' પાણુ' ખાઈમિ સાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ' દેવાદેવેણુ' ઉદ્દિખત્ત વિવેગેણુ' સ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ' વોસિરામિ.

- (૮) દિવસચરિત્રમ્—સૂર્ય ઊગ્યાથી તે સૂર્ય આથમે ત્યા સુધી) પચ્ચ-
ક્રખામિ અસણુ પાણુ ખાઈમિ સાઈમિ અન્નતથાણુ-
ભોગેણુ. સહસાગારેણુ, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણુ
વોસિરામિ.
- (૯) ચઉત્થભત્તં અથવા અઝભત્તકું (ઉપવાસ—આગલી રાતે ચઉત્તિ-
હારનાં પચ્ચક્રખાણુ કરીને) પચ્ચખામિ તિવિહ ચઉત્તિવિહં
પચ્ચખામિ, અસણુ પાણુ ખાઈમિ સાઈમિ અન્નતથાણુ-
ભોગેણુ સહસાગારેણુ સંવસમાહિવત્તિયાગારેણુ
વોસિરામિ.
- (૧૦) અભિગ્રહ—(દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, દેશથી, કાળથી, ભાવથી, અભિગ્રહ
ધારવો તે સંબંધી) પચ્ચખામિ ચઉત્તિવિહ પિ આહારં
પચ્ચખામિ અસણુ પાણુ ખાઈમિ સાઈમિ અન્નતથાણુ-
ભોગેણુ સહસાગારેણુ મહત્તરાગારેણુ (મોટાના કહેવાથી
જમવું પડે તેનો આગાર રાખીને) સંવસમાહિવત્તિયાગારે-
ણુ વોસિરામિ.

ઇતિ પચ્ચખાણુ સંપૂર્ણ.

પચ્ચ પરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણુ અર્થ સંહિત

અરિહંતના ખાર ગુણુ.

- ૧ જ્યાં જ્યાં ભગવંત સમોસરે ત્યાં ત્યા ભગવંતના શરીરથી ખાર ગુણુ.
ઊંચો અશોકવૃક્ષ થઈ આવે તેની નીચે યેસીને પ્રભુ દેશના હે
૨. ભગવંતના સમોસરણુમાં હવે પાંચે વર્ષના અચેત કૂલોની વૃષ્ટિ
કરે તે કૂલોનાં ખીટાં નીચે અને મુખ ઉપર રહે.
- ૩ જ્યારે ભગવંત દેશના હે, ત્યારે ભગવંતનો સ્વર અખંડ પૂરાય.
- ૪ ભગવંતની બન્ને બાજુએ, રત્નજડિત મુવણુની દાંડીવાળા પ્રવેત
ચામરો વીંજાય
- ૫ ભગવંત હોય ત્યાં આકાશમાં વિસસા પુદ્ગલોતું રત્નજડિત સિંહાસન
થઈ આવે.

- ૬ ભગવંતના મસ્તકના પાછલા ભાગે સૂર્યથી પણ અધિક પ્રકાશવાળું ભામંડળ થઈ આવે.
૭. ભગવંતના સમોસરણમાં ગર્જન શબ્દવાળી હોરી વાગે
- ૮ ભગવંતના મસ્તક ઉપર અતિશય ઉજ્જવળ એવાં ત્રણ છત્રો થઈ આવે.
- ૯ જ્યાં જ્યાં ભગવંત વિચરે, ત્યાં ત્યાં ભગવંતની ચારે બાજુ પચીશ પચીશ જોજન સુધીમાં પ્રાયઃ રોગ, વૈર, ઉદ્વેગ, મારિ, મરકી, અતિવૃદ્ધિ, અનાવૃદ્ધિ, દુષ્કાલ, પોતાના તથા પરના સૈન્યનો ભય એટલા વાનાં થાય નહિ [અવાયાપગમ અતિશય]
- ૧૦ કેવળજ્ઞાન વડે ભગવંત લોક અને અલોકનું સ્વરૂપ સર્વ પ્રકારે દેખી રહ્યા છે
- ૧૧ ભગવંતની રાજા, બળદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તી, ભવનપતિ, વાણુ-વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક પ્રમુખ ભવ્ય જીવો સેવા-ભક્તિ કરવાની અભિલાષા રાખે છે [પરમ પૂજ્યપણનો અતિશય]
- ૧૨ ભગવંત એવી વાણીથી દેશના દે છે કે, દેવતા, મનુષ્ય અને તિર્થંચ, એ સર્વે પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જાય [અનંત વાણી અતિશય]

સિદ્ધભગવંતના આઠ ગુણ

- ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, સિદ્ધભગવંત લોકાલોકનું સ્વરૂપ-કેવળજ્ઞાનથી જાણે છે
- ૨ દર્શનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, લોકાલોકના સ્વરૂપને દેખે છે.- [કેવળદર્શન]
- ૩ વેદનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, અન્યાબાધપણું એટલે સર્વ પ્રકારની-પીડારહિત છે [અનંત આત્મિક સુખ]
- ૪ મોહનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, ક્ષાયિક સમક્રિતવાન છે.
- ૫ આયુષ્ય કર્મ ક્ષય થવાથી, અક્ષય સ્થિતિવાન છે.

૬ નામ કર્મ ક્ષય થવાથી, અરૂપી, વર્ણ ગંધ, રસ, અને સ્પર્શથી રહિત છે.

૭ ગોત્ર કર્મ ક્ષય થવાથી અગુરુ લઘુ અર્થાત ઊંચ ગોત્ર અને નીચ ગોત્રથી રહિત છે

૮ અંતરાય કર્મ ક્ષય થવાથી, અનંત આત્મિક શક્તિ છે

આચાર્યજીના છત્રીસ ગુણુ

૫ શ્રોતેન્દ્રિય, ચક્ષુષન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચ ઇન્દ્રિયોને સંવરનાર હોય

૬ નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર હોય

૪ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી મુકાયેલા હોય

૫ પાંચ મહાવ્રતે કરી સહિત

૫ જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર એ પાંચ આચાર સહિત હોય

૫ દુર્થો, ભાષા, એષણા, આદાનભંડ-મત્ત-નિષેપના અને ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ, જલ્લ, સિંધાણ પારિક્કાવણિયા એ પાંચ સમિતિ સહિત હોય.

૩ મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ ગુપ્તિ સહિત હોય

ઉપાધ્યાયજીના પચીસ ગુણુ

૧૧. આચારાગ, સૂચગડાગ, ઠાણાગ, સમવાયાગ, ભગવતી, જ્ઞાતા, ઉપાસકદશાગ, અંતગડ, અનુત્તરોવવાઈ, પ્રશ્નવ્યાકરણ અને વિપાક એ અગિયાર અંગ પોતે ભણે અને બીજાને ભણાવે.

૧૨. ઉવવાઈ, રાયપસેણી, જીવાલિગમ, પત્રવણા, જ'બુદ્ધીપ પનતિ, ચંદ્રપનતિ, સૂર્યપનતિ, કપિયા, કપ્પવઠિંસયા, પુષ્કિયા, પુષ્કયુલિયા અને વન્હિદશા; એ બાર ઉપાગ પોતે ભણે અને બીજાઓને ભણાવે.

૨ ૨૨૩-સિતરી અને કરણ-સિતરી એ બેઉને શુદ્ધ રીતે પારે.

સાધુજીના સત્તાવીશ ગુણ

- ૬ પંચ મહાવ્રત અને છકું રાત્રિભોજન વ્રત પારે
- ૬ પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાહિ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય એ છકાયની રક્ષા કરે
- ૬ પાંચ ઇન્દ્રિય અને છઠ્ઠો લોભ તેનો નિગ્રહ કરે.
૧. ક્ષમા રાખે.

૧. ભાવ વિશુદ્ધ-ચિત્ત નિર્મળ રાખે
- ૧ બાહ્ય ઉપકરણાદિનું પડિલેહણ ઉપયોગ સહિત કરે
૧. સંયમ જોગને વિષે યુક્ત હોય
૩. મન, વચન અને કાયાને માઠાં કાર્યમાં જતા રોકી રાખે
- ૧ શીતાદિક બાવીશ પન્નિહ સહન કરે
૧. મરણાંત ઉપસર્ગ સહન કરે, પરંતુ ધર્મ મુકે નહિ

શ્રાવકના ૨૧ ગુણ

સમક્રિતી શ્રાવકના લક્ષણ શ્રાદ્ધવિધિ ગ્રંથમાં નીચે જણાવેલા ઐકવીશ પ્રકારે બતાવેલા છે

- | | |
|------------------------------------|--|
| ૧ તુચ્છ પરિણામી ન હોય | ૨ રૂપવંત હોય |
| ૩ સ્વભાવે સૌમ્ય હોય | ૪ લોકપ્રિય હોય |
| ૫ ક્રૂર ન હોય | ૬ ભાગ્યવંત હોય. |
| ૭ મૂર્ખ ન હોય | ૮ દાક્ષિણ્યયુક્ત હોય. |
| ૮ લજ્જાવંત હોય | ૧૦ દયાવંત હોય |
| ૧૧ સમાન દૃષ્ટિ હોય | ૧૨ ગુણાનુરાગી હોય. |
| ૧૩ ધર્મકથાકથક હોય | ૧૪ રૂડાં કુટુંબવાળો હોય |
| ૧૫ દીર્ઘદૃષ્ટિ હોય | ૧૬ ધર્મ, અર્થ તથા કામવર્ગના વિશેષને જાણનાર હોય |
| ૧૭ બાપકાદાના માર્ગને અનુસરનાર હોય | ૧૮ વડીલોની મર્યાદા જાળવનાર હોય |
| ૧૯ કરેલા ઉપકારને જાણનાર હોય. | ૨૦ પર જીવના હિતાર્થનો કરનાર હોય |
| ૨૧ સર્વ સારાં કાર્યમાં સાવ-ધાન હોય | |

અથ શ્રી છ કાયનાં બોલ

પ્રથમ છ કાયનાં નામ કહે છે .

૧ પહેલે બોલે ઇન્દ્રિયાવરકાય, ૨ બીંબીયાવરકાય, ૩ સપિથા-
વરકાય, ૪ સુમતિયાવરકાય, ૫ પચાવચ્ચથાવરકાય, ૬ જંગમકાય.
હવે તેનાં ગોત્ર કહે છે—૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેલિકાય, ૪
વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય.

(૧) પૃથ્વીકાયના બે લેહ સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કોને
કહીએ ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ,
તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તે તો
ફક્ત જ્ઞાની જ બાણે અને દેખે બાહર તે કોને કહીએ ? આપણી
નજરે આવે અથવા ન આવે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, બાળ્યા
બળે, તેને બાહર કહીએ તેનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે માટી
ને મીઠાની જાત, ૨ ખડી ને ખારાની જાત, ૩ કાળમિંઠ મરડીઆ
પાણી ને શિલાની જાત. ૪ હિંગળો ને હરતાલની જાત, ૫ ગેડૂ ને
ગોપીચંદનની જાત, ૬ રત્ન પરવાળાની જાત, ૭ સોળ જાતનાં રત્ન
આદિ લઈને તે તાળીસ જાતની પૃથ્વીકાય છે. તેના એક કષ્ટકમાં
અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે જીવાર તથા પીલું જેટલી
પૃથ્વીકાય લઈએ, તેમાંથી એકેકે જીવ નીકળીને પારેવાં જેવડી કાચા
કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમા સમાય નહિ તેનાં
કુળ બાર લાખ કોડ છે, તેનું આકૃષ્ટુ જઘન્ય અતર્ફુર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ
બાવીસ હજાર વર્ષનું છે તેની દયા પાળીએ તો ભોક્ષનાં અનંતા
સુખ પામીએ

(૨) અપકાય તે પાણી—તેના બે લેહ—સૂક્ષ્મ ને બાહર, સૂક્ષ્મ તે
કોને કહીએ ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે
નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ.
તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાહર પાણીના નામ કહે છે—પહેલે બોલે વરસાદ ને કરાનાં પાણી, ૨ ઝાકળ ને ધૂમરનાં પાણી, ૩ ફૂવા, નદી ને તળાવના પાણી, ૪ દરિયા ને ઝરણુનાં પાણી, ૫ ખારાં ખાટા પાણી, ૬ મીઠાં મોળા પાણી—એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં પાણી છે તેના એક બિંદુમા અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે, તેમાથી એકેકે જીવ નીકળીને સરસવના દાણા જેવડી કાચા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેના કુળ સાત લાખ કોડ છે તેનું આઉપું જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્તનું ઉત્કૃષ્ટું સાત હજાર વર્ષનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૩) તેઉકાય તે અગ્નિ—તેના બે લેહ—સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કેાને કહીએ ? હવેયા હણાય નહિ, માર્યાં મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ તે આખા લોકમાં ભર્યાં છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાહર અગ્નિનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે ચૂલા ને ભઠ્ઠીની અગ્નિ, ૨ ધૂમાડી ને તાપણીની અગ્નિ, ૩ ચક્રમક ને વીજળીની અગ્નિ, ૪ દીવા ને ધુમાડાની અગ્નિ, ૫ ધગધગતાં લોઢાં ને અરણીની અગ્નિ, ૬ દાવાનળની અગ્નિ, ૭ ની ભાડાની અગ્નિ, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની અગ્નિ છે તેના એક તણખામાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે તેમાથી એકેકે જીવ નીકળીને ખસખસના દાણા જેવડી કાચા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેના કુળ ત્રણ લાખ કોડ છે તેનું આઉપું જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું ત્રણ અહોરાત્રિનું છે તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૪) વાઉકાય તે વાયરો—તેના બે લેહ સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કેાને કહીએ ? હવેયા હણાય નહિ, માર્યાં મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યાં છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાહર વાયરાના નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે ઉગમણો ને આથમણો વા, ૨ ઉત્તર ને દક્ષિણનો વા, ૩ ઉચો, નીચો ને તિછો વા, ૪ વટોળીઓ ને મંડલીઓ વા, ૫ શુભવા ને સુદ વા એ આદિ લઈને ઘણી જાતનો વાયરો થાય છે તે વાયરો શા થકી હણાય છે ?-ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી, ૨ આપટ નાંખવાથી, ૩ સૂપડે સોવાથી, ૪ ઝાટકવાથી, ૫ કાંતવાથી, ૬ વિંજવાથી ૭ તાલોટા વગાડવાથી, ૮ વિંઝણે વિંઝવાથી, ૯ હીંચાળે હીંચવાથી, એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં શસ્ત્રે કરી હણાય છે એકવાર ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી વાયરાના અસંખ્યાતા જીવ હણાય છે, તેમાંથી એકેકો જીવ નીકળીને વડના બીજ જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્રીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેનાં કુળ સાત લાખ ફોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતરું હૂંતરું, ઉલ્કુટુ ત્રણ હંબર વર્ષનું, તેની ઢયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ

(૫) વનસ્પતિકાયના બે લેહ-સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર વનસ્પતિના બે લેહ-પ્રત્યેક ને સાધારણ પ્રત્યેક કોને કહીએ ? શરીરે શરીરે એકેકો જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ અને એક શરીરે અનંતા જીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ હવે પ્રત્યેકનાં નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે વૃક્ષ ને વેલોની જાત, ૨ રીંગણી, તળસી ને શુદ્ધમની જાત, ૩ ચોરંડા, આકડા ને ધતુરાની જાત, ૪ દાડમ સેલડી ને કેળાંની જાત, ૫ ધ્રો કેવડો દાહડો ને તરણાની જાત, ૬ કૂલ કમળ ને નાગરવેલની જાત, ૭ બોરડી કેરડો ને કસેલાંની જાત, ૮ જુવાર, બાજરો, મક, મકાઈની જાત ૯ તાંદળજો, સુવા, મોઘરી, વાલોર ફળીની જાત, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની પ્રત્યેક વનસ્પતિ છે તેમા લગવાને ત્રણ પ્રકારના જીવ કહ્યા છે સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતા તેની ઢયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

હવે સાધારણ વનસ્પતિના નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે લીલકુગ-

સેવાળની જાત, ૨ ગાજર ને મૂળાની જાત, ૩ ડુંગળી ને લસણની જાત, ૪ આદુ ને ગરમરની જાત, ૫ રતાળુ ને પીડાળુની જાત, ૬ કાંટાલો થોર, ખરસાણી, કુંવાર ને શેલરાની જાત, ૭ મોથ ને લુણીની જાત, ૮ ઉગતા અંકુરા અને કુણી કાકડીની જાત—એ આદિ લઇને ઘણી જાતની સાધારણ વનસ્પતિ છે કંદમૂળના એક કંકડામા શ્રી ભગવંતે અનંતા જીવ કહ્યા છે તેનાં કુળ અઠાવીસ લાખ કોડ છે પ્રત્યેક વનસ્પતિનું આઉપું જઘન્ય અંતર્મુદૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષનું અને સાધારણનું જ.ઉ અંતર્મુદૂર્તનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ.

(૬) ત્રસકાય તેના ચાર ભેદ—૧ બેધદ્રિય, ૨ તેધદ્રિય, ૩ ચૌરિંદ્રિય, ૪ પંચેંદ્રિય

(૧) બે ઇન્દ્રિયના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા બે ઇન્દ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા અને જીભ હોય તેને બે ઇન્દ્રિય કહીએ. તેના નામ કહે છે—૧ જળો, ૨ કીડા, ૩ પોરા ૪ કરમીઆ, ૫ સરમીયા, ૬ મામણ્યમુંડા, ૭ અણસીયા, ૮ વાંતરાં, ૯ શખ, ૧૦ છીપ, ૧૧ કોડા, ૧૨ ઇચળ એ આદિ લઇને ઘણી જાતનાં બે ઇન્દ્રિય જીવ છે તેના કુળ સાત લાખ કોડ છે, તેનું આઉપું જઘન્ય અંતર્મુદૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ ખાર વર્ષનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૨) તે ઇન્દ્રિયના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા તેધદ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા, મુખ અને નાસિકા હોય તેને તેધદ્રિય કહીએ, તેનાં નામ કહે છે—૧ જૂ, ૨ લીંખ, ૩ ચાચક, ૪ માકક, ૫ કીડી ૬ કંથવા, ૭ માટલા, ૮ ધનેડા, ૯ જીવા, ૧૦ ઇતરડી, ૧૧ ગીંગોડા, ૧૨ ધીમેલ, ૧૩ ગધેયાં, ૧૪ કાનખજુરા, ૧૫ મકોડા, ૧૬ ઉવધ, ૧૭ શવા એ આદિ લઇને ઘણી જાતના તેધદ્રિય જીવ છે તેના કુળ આઠ લાખ કોડ છે આઉપું જઘન્ય અંતર્મુદૂર્તનું ઉત્કૃષ્ટ યોગણ પચાસ દિવસનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૩) ચૌરેંદ્રિયના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા ચૌરેંદ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા, મુખ, નાસિકા અને આંખ હોય તેને ચૌરેંદ્રિય કહીએ. તેનાં નામ કહે છે—૧ માખી, ૨ મસલાં, ૩ ડાંસ, ૪ મચ્છર,

૫ ભમરા, ૬ તીડ, ૭ પતંગ, ૮ કરોળીઆ, ૯ કંસારી, ૧૦ ખડમાંકડી
૧૧ છુડિયાં, ૧૨ વીંછી, ૧૩ ભગા, ૧૪ કુદા એ આદિ લઈને ઘણી
જાતનાં ચૌરે દ્રિય જીવ છે તેનાં કુળ નવ લાખ કોડ છે, તેનું આઉખું
જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું છ માસનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં
અનંતા સુખ પામીએ.

(૪) પંચેન્દ્રિયના બે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. પંચેન્દ્રિય તે
કોને કહીએ ? જેને કાયા, સુખ, નાસિકા, આંખ અને કાન એ પાંચ
ઇન્દ્રિય હોય તેને પંચેન્દ્રિય કહીએ પંચેન્દ્રિયની ચાર જાત—૧ નારકી,
૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય અને ૪ દેવતા.

તેમાં ૧૪ ભેદ નારકીના, ૪૮ ભેદ તિર્યંચના, ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના
અને ૧૬૮ ભેદ દેવતાના, કુલ મળી ૫૬૩ થયા.

દેવતાના ચાર ભેદ—૧ ભવનપતિ, ૨ વાણવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષી,
૪ વૈમાનિક મનુષ્યના ચાર ભેદ—૧ પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨
ત્રીસ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૩ છાપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય, ૪ ચૌદ
સ્થાનકના સમૂર્ષિમ મનુષ્ય નારકી ને દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ
હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરોપમની; તિર્યંચ ને મનુષ્યની
સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્યની. તેની દયા પાળીએ
તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ

ઇતિશ્રી છ કાયના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી નવ તત્ત્વ

મોટા દોહરાવાળા

જીવાજીવ પુન્યપાવા, આશ્રવસવરો ર્દે નિર્જરા ।

બધ મોક્ષ્ય તદ્વા નવતત્ત્વ હોન્તિ નાયઁવા ॥૧॥

નવ તત્ત્વ જેવા છે તેવા બુદ્ધિ પ્રમાણે ગુરૂ આમન્યાથી ધારવા.
તે નવતત્ત્વના નામ કહે છે (૧) પહેલે બોલે જીવતત્ત્વ (૨) બીજે
બોલે અજીવતત્ત્વ (૩) ત્રીજે બોલે પુન્યતત્ત્વ (૪) ચોથે બોલે
પાપતત્ત્વ (૫) પાંચમે બોલે આશ્રવતત્ત્વ (૬) છઠે બોલે સવરતત્ત્વ.
(૭) સાતમે બોલે નિર્જરા તત્ત્વ. (૮) આઠમે બોલે બધતત્ત્વ.
(૯) નવમે બોલે મોક્ષતત્ત્વ

હવે જીવ તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

જીવનું ચેતના લક્ષણ, જીવ જાણી, જીવની કયા પાળવી,
અસંખ્યાત પ્રદેશી, અરૂપી, સદા સઉપયોગી, ચેતન ગુણે કરી સહિત,
સુખ દુઃખનો વેઠક, સુખ દુઃખનો જાણ, સત્તાનો વેઠક પૂર્વે હતો,
હમણા છે, આવતા કાળે હશે તેને જીવ તત્ત્વ કહીએ તે ઉપર
દોહરો

સમતા રમતા ઉર્ધ્વતા, જ્ઞાયકતા સુખ ભાસ,
વેઠકતા ચેતન્યતા, એ સખ જીવ વિલાસ .૧

હવે અજીવ તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

અજીવનું અચેતના લક્ષણ, અચેતન તે જડ, સુખ દુઃખનો
જાણ નહિ, સુખ દુઃખનો વેઠક નહિ, તેને અજીવ તત્ત્વ કહીએ તે
ઉપર દોહરો

તનતા મનતા વચનતા, જડતા જડ સૂમેલ ;
લઘુતા ગુરૂતા ગમનતા, એ અજીવકા ખેલ .૨

હવે પુન્યતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

શુભ ક્રમાણીએ કરી, શુભ કર્મના ઉઠયે કરી, પુન્ય તે આત્માને
પવિત્ર કરે, નિર્મળ કરે, સુખીઓ કરે, ઉચ્ચ આણે, ધર્મ સામગ્રીને
મેળવે, જેના કૃણ આત્માને ભોગવતા મીઠાં લાગે તેને પુન્ય તત્ત્વ
કહીએ તે ઉપર દોહરો

વિશુદ્ધ ભાવ જ વધે, સેજ ઉર્ધ્વ મુખ હોય,
સુખદાયક સ સારમાં, પુન્ય પદારથ હોય...૩

હવે પાપતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

અશુભ ક્રમાણીએ કરી, અશુભ કર્મના ઉઠયે કરી પાપ તે
આત્માને મેલો કરે, દુખીઓ કરે, નીચે નાંખે, ધર્મ સામગ્રીને તોડે,
જેના કૃણ આત્માને ભોગવતા કડવા લાગે, રોવુ પડે, ઊંચુ પડે,
બહાલાનો વિયોગ દેખવો પડે, એ સર્વ પાપના કૃણ બાણવા. તે
ઉપર દોહરો

સ કલેશન ભાવ જ વધે, સેજ અધોમુખ હોય;
દુખદાયક સ સારમાં, પાપ પદારથ હોય ..૪

હવે આશ્રવતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

ભ્રુવ રૂપી આ તળાવને વિષે, ઇન્દ્રિય રૂપી ગરનાળે કરી પાપરૂપી
આ જગનો પ્રવાહ આવે તેને આશ્રવતત્ત્વ કહીએ, તે ઉપર દોહરો.

જ્યુ તાલ સઠા ભરે, જળ આવે ચઢુ ઝોર;
તેસે આશ્રવ દ્વારસે, કર્મ બધકો નેર ..૫

હવે સંવર તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

ભ્રુવરૂપી આ તળાવને વિષે, ઇન્દ્રિયરૂપી આ ગરનાળે કરી,
પાપરૂપી આ જળના પ્રવાહને આવતા મત પચ્ચક્રાણે કરી રોકે
તેને સંવરતત્ત્વ કહીએ તે ઉપર દોહરો.

ન્યુ આવત જળ ધુરીએ, સુકે સરોવર પાળ;
તેસે સવર દ્વારસે, કર્મ હી નિર્જરા બાળ ૬

હવે નિર્જરા તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

આત્માના પ્રદેશથી, બાર ભેદે તપસ્યાએ કરી, દેશથી કર્મનું
નિર્જરવુ, ઝરીને ફર થાય તેને નિર્જરાતત્ત્વ કહીએ તે ઉપર દોહરો.

જો પૂર્વે સત્તા કર, કરતીથી પૂરણ આઉ,
ખીરવઈ કે ઉદ્યોત ભયો, સો નિર્જરા લખાઉ ..૭

હવે બંધ તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

આત્માના પ્રદેશ અને કર્મ પુફ્ફલનું ખીર નીરની પેરે,
લોહપિંડ અગ્નિની પેઠે, લોલીભૂત થાય, તેને બંધતત્ત્વ કહીએ તે
ઉપર દોહરો

જો નવ કર્મ પુરાનસો, મીલે ગઠી ટીઠ હોય,
શક્તિ બઢાવે બસકી, બંધ પહારથ સોય ..૮

હવે મોક્ષતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

સકલ આત્માના પ્રદેશથી, સકલ કર્મનું છૂટવું, સકળ બંધનથી
મુકાવવું, અને સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષ તત્ત્વ કહીએ તે
ઉપર દોહરો

તીથી પુરણ જો કર્મ, ખીરે બંધ પહસાતી;
હ સ અ સ ઉજ્જવલ કરે, મોક્ષ તત્ત્વ સો જાની ...૯

એ નવ પહારથ વિવેકી શ્રાવકને જાણવા સ્વરૂપ છે તેમાંહી
કેટલાક જોલ જાણવા જોગ, કેટલાક જોલ આદરવા જોગ, કેટલાક
જોલ છાંડવા જોગ છે જીવ અને અજીવ એ બે જોલ જાણવા જોગ
છે પુન્ય જાણવું અને આદરવું, પાપ, આશ્રવ અને બંધ એ ત્રણ
છાંડવા જોગ છે સવર, નિર્જરા અને મોક્ષ એ ત્રણ આદરવા જોગ છે

જીવતુ ચેતના લક્ષણ, અજીવતુ અચેતના લક્ષણ, પુન્યના ફળ
લોગવતા મીઠા લાગે પાપના ફળ લોગવતા કડવા લાગે અનતે
કરીને નવાં કર્મ આવે તે આશ્રવના લક્ષણ નત પચ્ચક્ખાણે કરી
આવતા કર્મને રોકે તે સંવરના લક્ષણ બાર ભેદે તપ કરે તે
નિર્જરાના લક્ષણ આઠ કર્મની ગાંઠ પડે તે બંધના લક્ષણ જ્ઞાન દર્શન

ચારિત્ર અને તપ એ ચાર બોલ સેવે તો મોક્ષના લક્ષણ એ નવ પદારથ માંહી ચારરૂપી (૧) પુન્ય (૨) પાપ (૩) આશ્રવ અને (૪) ઘ ધ એ ચાર રૂપી અને ચાર અરૂપી (૧) જીવ (૨) સંવર (૩) નિર્જરા અને (૪) મોક્ષ એ ચાર અરૂપી અને અજીવ એ એક મિશ્ર

હવે જીવના ૧૪ લેહ, પુન્યના ૯ લેહ, પાપના ૧૮ લેહ, આશ્રવના ૨૦ લેહ, સંવરના ૨૦ લેહ, નિર્જરાના ૧૨ લેહ, ઘંધના ૪ લેહ, મોક્ષના ૪ લેહ એ ૧૧૫ લેહનો વિસ્તાર કહ્યો હવે સમુચ્ચય કહીએ તો જીવના ૧૪ લેહ સુક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો. બાહર એકેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો. બેધન્દ્રિયના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો તેધન્દ્રિયના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો ત્રીરેન્દ્રિયના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો, અસંજી ૫ ચેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો સંજી ૫ ચેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો એ સમગ્ર જીવના ૧૪ લેહ કહ્યા

હવે વિસ્તારે ૫૬૩ લેહ કહે છે હવે પાંચ સુક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ ચાર (૧) આહાર પર્યાપ્તિ (૨) શરીર પર્યાપ્તિ (૩) ધર્મિય પર્યાપ્તિ (૪) શ્વાસો શ્વાસ પર્યાપ્તિ પ્રાણ ચાર (૧) સ્પર્શેન્દ્રિય (૨) કાયબળ (૩) શ્વાસોશ્વાસ અને (૪) આવશ્ય સંજ્ઞા ચાર (૧) આહાર સંજ્ઞા (૨) અથ મજા (૩) પ્રેશુન સંજ્ઞા (૪) પરિચલ સંજ્ઞા કષાય ચાર (૧) ક્રોધ (૨) માન (૩) માયા (૪) લોભ લેશ્યા ત્રણ (૧) ક્રબ્ધ (૨) નીલ (૩) કાપોત, વેદ એક નપુ સક, દષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ, બે અજ્ઞાન મતિ અજ્ઞાન અને શ્રુત અજ્ઞાન, એક અચક્ષુ દર્શન

હવે બાહર પૃથ્વીકાય તે કોને કહીએ ? પચ્ચવર્ણી માટી-મીઠું, હિંગળો, હરિયાલ, મેનુ અને રૂપ તેમાં સુવાળી માટીના સાત લેહ, કાળી માટી, નીલી, રાતી, પીળી, ઘાળી, ગોપીચંદન, તળાવનો સુવાળો કાપ તથા કાઢવ, ઝીણી રજ, રેણુ એવી સાત, બીજી કહેણ પૃથ્વીના

૩૬ તથા ૧૦૮ ભેદ થાય છે એ સર્વનું આવખુ જઘન્ય અંતર-
સુહૃતનું છે. અને ઉત્કૃષ્ટ જુદ જુદું છે તેમાં સુવાળી માટીનું
એક હજારથી માંડીને દસ હજાર વર્ષનું છે શુદ્ધ માટીનું બાર હજાર
વર્ષનું, નદીની વેળું વગેરેનું ચૌદ હજાર વર્ષનું, મણ્ડશીલ વગેરેનું
સોળ હજાર વર્ષનું, સખરા એટલે ગરગડીયા પથરાનું અઠાર હજાર
વર્ષનું, ખર એટલે રતન વગેરે ખરખરી પૃથ્વીનું બાવીસ હજાર વર્ષનું
છે તેની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટી આશુલને અસંખ્યાતમે
ભાગે છે તેના કુલ ૧૨ લાખ કોડ છે તે કુલ કહેતા જીવેને ઉપ-
જવાની થોળિ તો એક જ હોય પણ જુદી જુદી જાત અને તેના
શરીરના રંગ પણ જુદા જુદા હોય તેને કુલ કહેવાય છે તેનું દ્વાંત
જેમ લીલુ છાણુ થાખ્યા પછી બે કલાકે તે છાણુ ઉથલાવી જોતાં તે
એક જ છાણુમાં જુદી જુદી જાતના અને જુદા જુદા રંગના અનેક
જીવો ઉપજેલા દૃષ્ટિએ આવે છે તેનું નામ કુલ કહેવાય છે તેમ
સર્વ જીવોનું સમજવું

હવે પૃથ્વીના જીવની ગણતરી માટે સમજવાનું કે એક જાતના
ઢાણુ જેટલી માટીમાં અસંખ્યાતા જીવ હોય છે તેમાથી એકેકે જીવ
નીકળીને પારેવા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનના જળુદ્રીપમાં
ભરાય અને છલકાઈ જાય તો પણ સમાય નહિ એવા એવા અસંખ્યાતા
દ્રીપ સમુદ્ર ભરાય તેટલા જીવ એક પૃથ્વીની કણીમાં છે, તેમ સમજીને
તે જીવોની દયા પાળતા મોક્ષના અનંત સુખ મળે

અહીં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે જીવારના ઢાણુ જેટલી માટીમાં
એટલા જીવ કહો છો તો ન્યાયથી સમજવશો તેના જવાબમાં શુક્ર
કહે છે કે હે શિષ્ય, જેમ કોઈ વૈદ્ય દવાના કામ માટે અસંખ્યાતી
લીલીતરીના સુળ અથવા પાન મંગાવી તેને ખાડીને ચૂરણ કરે અને તે
ચૂરણમાં પાણી નાંખી સોડ કરે તે પછી વરાળ યત્રથી અર્ક જોતી એક
શીશામાં ભરે, તે અર્કમાં સર્વ ઓષડનું તત્ત્વ સમાયું છે તે અર્કમાં
સોયની અણી ઝાળીને વિચાર કરશું તો તેમાં સર્વ ઓષડના તત્ત્વનો

સમાવેશ થયેલો સમજશે તેવી જ રીતે જીવારના દાણા જેટલી માટીમાં અસંખ્યાતા જીવોનો સમાવેશ થાય છે એવા ઝીણાં શરીરવાળા જીવ છે આ અર્કનો દાખલો પાંચે સ્થાવર જીવોને માટે સમજવો. પણ એટલું વિશેષ છે કે વનસ્પતિમાં અનંતા જીવ છે માટે અનંતા ઓષડના અર્કનો દાખલો સમજવો.

હવે બાહર અપકાય તે પાણીની જાત તે વરસાદ ને કરાતું પાણી, ધ્રુવર ને ઠારતું પાણી, કુવા તળાવ નદીતું પાણી, પથ્થરના ઝરણાતું પાણી, ખાટાં, ખારાં, મીઠાં, મોળા એ અનેક જાતના પાણી છે તે તિચ્છાંદોકમાં અસંખ્યાતા સમુદ્ર છે, તેમાંથી કેટલાક સમુદ્રોના પાણી જીદા જીદા રસના છે તેમાં લવણ સમુદ્રનું પાણી ખારુ, કડકું, ભારે અને તેલ જેવું ચિકાશવાળું છે કાલોદધિ સમુદ્રનું પાણી કાળા રંગનું મીઠું અને તોલદાર છે પુષ્કર સમુદ્ર અને છેલ્લા સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ, મીઠું, હલકું અને પાચન શક્તિવાળું છે ઘૃતોદક સમુદ્રનું પાણી તાવેલા ઘીના જેવું અને સુગંધવાળું છે વાણી સમુદ્રનું પાણી દારુ જેવું કેદાર છે. ખીર સમુદ્રનું પાણી દૂધ જેવું ઉજ્જવળ અને સ્વાદિષ્ટ સુગંધમય છે એ સાતે સમુદ્રો સિવાયના તમામ સમુદ્રોનું પાણી એક જ રીતે શેરડીના રસથી અનંતગણ મિષ્ટ અને લહેજતદાર છે તે સર્વ પાણી સચેત છે પાણીના જીવોનું આયુષ્ય જઘન્ય અતર્કુર્તુતું છે ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનું છે તેની અવધેણી (અવગાહના) જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંશુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની છે તેનું સસ્થાન પાણીના પરપોટાના આકારે છે. તેની ચોનિ સાત લાખ છે તેના કુળ સાતલાખ કોડ છે પૃથ્વીના જીવોના શરીરથી આ જીવોના શરીર ઘણાં ઝીણાં છે એવા પાણીના એક બિંદુમાં પૂર્વના દાખલાની રીતે અસંખ્યાતા જીવોનો સમાવેશ થાય છે પાણીના એક બિંદુમાંથી એકેકે જીવ બહાર નીકળીને સરસવના દાણા જેવડી કાચા કરે તો એક લાખ જોજનના જબુદીપ વગેરે અસંખ્યાતા દ્વિપમાં ભગાય તેટલા જીવ છે એમ સમજી અપકાયના જીવોની કયા પાળવી.

હવે બાહર તેઉકાય તે કૈને કહીએ ? અંગારાની અગ્નિ, મસુરાની અગ્નિ, તુટી જવાણાની અગ્નિ, ઉટ્ટકાપાતની અગ્નિ, વિજળીની અગ્નિ, કુલારના નિભાડાની અગ્નિ એ આદિ લઈને અનેક જાતની અગ્નિ જાણવી. તેમાંથી એક ઝીણું તણખો ઉઠે તેમાં અસખ્યાતા જીવ જાણવા તેમાંથી એકેકે જીવ બહાર નીકળી ખસખસના દાણા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનના જ બુદ્ધિપમાં સમાય નહિ તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહો રાત્રિની જાણવી તેની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંશુલના અસખ્યાતમા ભાગની છે તેનું સંસ્થાન સોય ભાલા અણીના આકારે છે તેની ચોનિ સાત લાખ અને તેના કુળ ત્રણ લાખ કોડ છે

હવે બાહર વાયુકાય કૈને કહીએ ? ઘનવા, તનવા, ઉકલીયો વા, મડલિયો વા, ગુજ વા, શુદ્ધ વા એ આદિ લઈને અનેક જાતનો વાયરો જાણવો. તેમાં એક લીબડા તથા આબલીનું પાંદડું હલે તો અસખ્યાતા જીવની ઘાત થાય તેમાંથી એકેકે જીવ બહાર નીકળીને વડના ખીજ જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનના જ બુદ્ધિપમાં સમાય નહિ. તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ હજાર વર્ષની છે તેની અવધેણા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંશુલના અસખ્યાતમા ભાગની છે તેનું સંસ્થાન ધ્વજ પતાકાના આકારે છે તેના કુળ સાત લાખ કોડ જાણવા

હવે વનસ્પતિ કાયાના બે લેહ (૧) પ્રત્યેક (૨) સાધારણ પ્રત્યેક કૈને કહીએ ? એક શરીરે એક જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ તથા એક શરીરમા અનંતાજીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ પ્રત્યેક વનસ્પતિના બાર લેહ છે (૧) રૂખા, (૨) ગુચ્છા (૩) ગુમા (૪) લહીયા (૫) વલીયા (૬) પાવગા (૭) તૃણા (૮) વલીય (૯) હરીય (૧૦) ઉસ્સેહી (૧૧) જલરૂહા (૧૨) કોહણાય-બોધવા જેના રૂળમા એક જ ખીજ નીકળે છે તેમા આંબલી, લીબડા, આંબા, રાચણ, વગેરે ઘણી જાત છે ખીજે લેહ બહુખીયા એટલે જેના રૂળમાં ઘણાં જ ખીજ હોય

તે. જેમ કે સીતાકુળ, જમરૂખ, કૈાઠ વગેરે ઘણી જાત છે ૨ ગુપ્તા કહેતા રીગણી, તુલસી, ચ બેલી વગેરે ઘણી જાત છે (૩) શુમા કહેતા શુદ્ધમે સુગધી ફૂલ ઝાડની જાત તેમાં અમરો-ડમરો, ડોલર, કેતકી, કેવડો, શુભાબ, શુલકેલી, વગેરે ઘણી જાતની છે. (૪) લડીયા કહેતા લતાવાળા ઝાડ તે પાન સાથે ઝુલતી ડાળની અશોકલતા, નાગલતા, પદ્મલતા, ચ પકલતા વગેરે ઘણી જાત છે (૫) વલીયા કહેતા વેલડી તે ચીલડાં, કારેલાં, તરખૂચ, કલી ગર, વગેરે ઘણી જાત છે (૬) પાવગા કહેતા શેરડી, ઝેરડી, સરકાં, સાંઠા, નેતર, કલખરાં, વાંસ એ રીતે ઘણી જાત છે (૭) તૃણા કહેતા તરણાની જાત ડાલ-ડાના તૃણ, આરાતારાના તૃણ, કડવાળીના તૃણ, એવનાના તૃણ, કાળીયાના તૃણ વગેરે ઘણી જાતના લેઈ છે. (૮) વલીય કહેતાં નાળિયેરી, ખજૂરી, તાડી વગેરે ઘણી જાતો છે (૯) હરીય કહેતાં હરીકાય તે લીલોતરી, લાજપાલા વગેરે ઘણી જાત છે (૧૦) ઉસ્સેલી કહેતાં ૨૪ જાતના અનાજની જાત (૧૧) જલરૂહા કહેતા પાણીમાં ઉગેલા કમલ તથા પોયણીના ફૂલ સીંગોડા વગેરે ઘણી જાત છે (૧૨) કૌહણાય કહેતાં કૌસ ડા જે ઉકરડામાં છત્રીના આકારે ઉગે છે, જેમકે બીલાડીની બલ્લી, બિલાડીના ટોપ, જે ભૂમિ લેદી બહાર નીકળે તેની ગાથા

મુલ ક'હે ખ દે એવ, સાહા તચ્ચા પવીલાએ,

પત્ત, પુક્, ફલોખીયે, વણુસ્સઈ કાય દસણુ હોઈ

જેમ કે સુળીયા, કંઈ, શાખા, પ્રશાખા, ડાંખળી, પત્ર, ફૂલ, ખીજ એ ૧૦ ને વાવતા પાછુ વૃક્ષ થાય એ આદિ લઈને ૧૮ ભાર વનસ્પતિ પ્રત્યેક બાણવી, તેમાં એક ભારનું માન કહે છે પ્રથમ કરોડ આડત્રીસ બધ મણુ, લક્ષ અગિયાર બાર સહસ્ત્ર નવસૌ ને સત્તર સીત્તર ઉપર વળી ચાર ચાર મળી એક ભાર, ચોપત્ર વખાણુ આઠભાર ફળફૂલના ખટભાર તો વેલી બાણુ ...એ અઢાર ભાર વનસ્પતિ શાન્વતી કહી

“કવિ શુભ કહે સિદ્ધાંતથી, એમ કહે મોટા જતિ” એ અઢાર

ભાર પ્રત્યેક વનસ્પતિ જાણવી તેમાં કુણી વનસ્પતિમા અનતાજીવ, કાચીમાં અસજ્યાતા જીવ અને પાકીમાં સજ્યાતા જીવ જાણવા તેનું આયુષ્ય જઘન્ય અતર્ફુર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષનું છે. તેની યોનિ ૧૦ લાખ જાણવી

હવે સાધારણ વનસ્પતિના ભેદ કહે છે પચવર્ણી લીલ કુંગ, સેવાળ, ગાજર, હુંગળી, લસણ, સુરણ, ખટ્ટેટા, ગરમર, રતાળુ, પિંડાલુ, સકરકદ વગેરે જમીનની અંદર પાકે તે કદ અને વૃક્ષના કુણુમાં કુણા મળ, તે સિવાય કાંટાવાળા હાથલા થોર, કુવાર, શેલરા, લુણી, પલાળેલા કઠોરના અફૂરા, કુણી કાકડી વગેરે ઘણી જાતની સાધારણ વનસ્પતિ જાણવી, તેવી વનસ્પતિમાં ઉપજવાના અસજ્યાતા શરીર છે. તેમાંથી એક શરીરમા અનતાજીવ ઠાસીને ભરેલા છે. તે એવી રીતે કે એક સોયની અણી અડાડીએ તો અણી જેટલી જગ્યામા અસજ્યાતા પ્રતર છે એટલે જીવને ઉપજવાની જગ્યા છે તે એકેકા પ્રતરમા અસજ્યાતી ઁણી જીવને ઉપજવાના માર્ગ છે તેવી એકેકા ઁણીમાં અસજ્યાતા ગોળા એટલે બજારના ચોક જેવી જગ્યા છે તે એકેકા ગોળામાં અસજ્યાતા નિગોદ, એટલે જીવને ઉપજવા બેગ શરીર છે. તેવા એકેકા શરીરમા અનતાજીવ ઉપજેલા છે તે શરીરનું નામ સાધારણ તથા નિગોદ કહેવાય છે કેમ કે તે એક શરીરના અનતાજીવ ભાગીદાર છે તેથી સાધારણ કહેવાય છે જે જીવે અનંત-અનંત પાપ કર્યા હોય તે જીવ તેમાં આવીને ઉપજે છે ત્યાં તેને અનંતીવાર જન્મ મરણના દુઃખ ભોગવવા પડે છે, કાચી બે ઘડીમાં તે વનસ્પતિના જીવ પાંચસે હજાર પાંચસો છત્રીસ વખત જન્મીને મરે છે એવી રીતે તેમા અનતાકાળ સુધી રહેવું પડે છે તે સાતમી નરકના અસજ્યાતા ભવમાં જે દુઃખ ભોગવાયું છે તેની સાથે સરખાવી જોતાં નિગોદના જીવ એક સમયમાં અનંત દુઃખ ભોગવે છે તે સર્વે જીવોનું આયુષ્ય જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અતર્ફુર્તનું છે તેની યોનિ ચૌદ લાખ છે (૧) સુક્ષ્મ (૨) પ્રત્યેક (૩) સાધારણ

એ ત્રણ પ્રકારની વનસ્પતિના મળીને ૨૮ લાખ કોડ કુળ છે વાયરા કરતાં તે વનસ્પતિના જીવ અનંત ગણા સુક્ષ્મ અને ઓછાં છે તેનું સસ્થાન વિવિધ પ્રકારનું છે તેની અવધેણા જઘન્ય આંશુલનો અસ ખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ હળાર જોજન ઝાંઝેરી છે. જળ જોગે કમળ ડોડાના ન્યાયે અવગાહના જાણવી તે સાધારણ વનસ્પતિના જીવ એક શ્વાસોશ્વાસ લે તેમાં સાડા સત્તર ભવ કરે. તેમાં ઉપજે અને ચવે તે અનતકાળ રહે એ પાંચ એકેન્દ્રિયના લેહ કહ્યા

હવે પાંચ બાહર એકેન્દ્રિયની રિદ્ધિ કહે છે પર્ચાપ્તિ ચાર (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ પ્રાણ ચાર (૧) સ્પર્શેન્દ્રિય, (૨) કાયબળ (૩) શ્વાસોશ્વાસ (૪) આશુબ્ય, ચાર સંજ્ઞા (૧) આહાર સંજ્ઞા (૨) ભય સંજ્ઞા (૩) મૈથુન સંજ્ઞા (૪) પરિગ્રહ સંજ્ઞા કષાય ચાર ક્રોધ, માન, માયા, લોભ લેશ્યા ચાર (૧) કૃષ્ણ લેશ્યા (૨) નીલ લેશ્યા (૩) કાપોત લેશ્યાં (૪) તેજ લેશ્યા વેદ એક નપુ સક દષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન બે (૧) મતિ અજ્ઞાન (૨) શ્રુત અજ્ઞાન, એક અચક્ષુ દર્શન તેઉ વાઉમાં તેજ લેશ્યા નથી.

હવે ઇન્દ્રિય જીવ કોને કહીએ ? વાળા, પોરાં, ચરમીયા, કરમીયા, જળો, જલુ, કોડા, શંખલા, છીપ, છીપાં એ આદિ લઇને બે લાખ બે ઇન્દ્રિય કાય જાણવી હવે એની રિદ્ધિ કહે છે બે ઇન્દ્રિયને પર્ચાપ્તિ પાંચ (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ (૫) ભાષા પર્ચાપ્તિ, પ્રાણ છ (૧) રસેન્દ્રિય બળપ્રાણ (૨) સ્પર્શેન્દ્રિય બળપ્રાણ (૩) કાય બળપ્રાણ (૪) વચન બળપ્રાણ (૫) (૬) શ્વાસોશ્વાસ બળપ્રાણ (૭) આશુબ્ય બળપ્રાણ. સંજ્ઞા ચાર (૧) આહાર સંજ્ઞા (૨) ભય સંજ્ઞા (૩) મૈથુન સંજ્ઞા (૪) પરિગ્રહ સંજ્ઞા. કષાય ચાર (૧) ક્રોધ કષાય (૨) માન કષાય (૩) માયા કષાય (૪) લોભ કષાય, લેશ્યા ત્રણ (૧) કૃષ્ણ લેશ્યા (૨) નીલ લેશ્યા (૩) કાપોત લેશ્યા. વેદ એક નપુ સક વેદ, દષ્ટિ બે સમકિત દષ્ટિ, મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, જ્ઞાન બે (૧) મતિ જ્ઞાન (૨) શ્રુત જ્ઞાન અજ્ઞાન બે (૧) મતિ અજ્ઞાન (૨)

શ્રુત અજ્ઞાન, એક અચક્ષુ દર્શન, યેધંદ્રિયની સ્થિતિ જઘન્ય અત-
ર્મુદ્ધર્તની ઉત્કૃષ્ટ ખાર વર્ષની, તેની અવધેણા જઘન્ય આશુલનો
અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી ખાર જોજનની, તેનું સ સ્થાન શંખ-
શખલાને આકારે જાણવું તેના કુળ સાત લાખ કોડ જાણવા

હવે તેધંદ્રિય જીવ કેને કહીએ ? ચાંચડ, માકડ, જૂ, લીખ,
ધનેડા, ચીટીકા, કથવા, કાનખજૂરા, પ્રમુખ એ આદિ લઈને બે લાખ
તેધંદ્રિય જીવ જાણવા તેની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ પાંચ જે આગળ
કહી છે તે, પ્રાણ સાત કહે છે (૧) દ્રાણેન્દ્રિય (૨) રસેન્દ્રિય, (૩)
સ્પર્શેન્દ્રિય (૪) કાયબળ (૫) વચનબળ (૬) શ્વાસોશ્વાસ (૭)
આયુષ્ય, સજ્ઞા ચાર, કષાય ચાર, લેશ્યા ત્રણ અનુક્રમે, વેદ એક
તે નપુ સક વેદ દષ્ટિ બે સમકિત દષ્ટિ અને મિથ્યા દષ્ટિ જ્ઞાન બે
મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન, અજ્ઞાન બે મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન, દર્શન એક
અચક્ષુદર્શન તેધંદ્રિયની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુદ્ધર્તની ઉત્કૃષ્ટી ૪૯
દિવસની તેની અવધેણા જઘન્ય આશુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને
ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ ગાઉની ! તેનું સ સ્થાન કાનખજૂરાને આકારે જાણવું

હવે ચૌરેન્દ્રિય જીવ તે કેને કહીએ ? તીડ, પતંગ, ભમરા,
ભમરી, માખી માંકડ, કુંદા, વીછી પ્રમુખ આદિ લઈને બે લાખ
ચૌરેન્દ્રિય જીવ જાણવા હવે તેની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ પાંચ, પ્રાણ
આઠ, (૧) ચક્ષુન્દ્રિય (૨) દ્રાણેન્દ્રિય (૩) રસેન્દ્રિય (૪) સ્પર્શેન્દ્રિય
(૫) કાયબળ (૬) વચનબળ (૭) શ્વાસોશ્વાસ (૮) આયુષ્ય સજ્ઞા
ચાર, કષાય ચાર, લેશ્યા ત્રણ, વેદ એક નપુ સક વેદ દષ્ટિ બે, જ્ઞાન
બે, અજ્ઞાન બે, દર્શન બે ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, તેની સ્થિતિ જઘન્ય
અતર્મુદ્ધર્તની ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસની, તેની અવધેણા જઘન્ય આશુલનો
અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉની તેનું સ સ્થાન ભમરાને
આકારે જાણવું

હવે અસંજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવ તે કેને કહીએ ? જે માતા-
પિતાના સંયોગ વિના ઉપજે તેને અસંજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવ કહીએ તેની

રિદ્ધિ-પાત્ર પર્યાપ્તિ (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ (૫) ભાષા પ્રાણ નવ તે એક શ્રોતેન્દ્રિય વધી સજ્ઞા ચાર, કષાયચાર લેશ્યા ત્રણ (પ્રથમની) વેદ એક નપુસક વેદ દષ્ટિ બે સમક્રિત દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાન બે મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન, જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, દર્શન બે ચક્ષુ દર્શન તથા અચક્ષુદર્શન. તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુહૃતની ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વકોડ વર્ષની બાણવી.

હવે ચૌદ સ્થાનકે મનુષ્ય સમુચ્છિન્ન ઉપજે છે તેના નામ કહે છે (૧) ઉચ્ચારે સુવા-વડી નીતિમા જીવ ઉપજે (૨) પાસવણે સુવા-લઘુનીતિમાં ઉપજે (૩) ખેલેસુવા-બળખામાં જીવ ઉપજે. (૪) સઘાણે સુવા-નાકના મેલમાં ઉપજે. (૫) વંતેસુવા-વમનમા ઉપજે (૬) પિત્તેસુવા-લીલા પીળાં પિત્તોડામા ઉપજે (૭) સોષ્ણિએસુવા-લોહીમાં ઉપજે (૮) પુએસુવા-પરમાં ઉપજે (૯) સુકકેસુવા-શુકમાં ઉપજે, (૧૦) સુક્ર પોગ્ગલ પરિ સાડીએસુવા-કહેતાં સુકા પુદ્ગલ લીલા થાય તેમા ઉપજે (૧૧) વિગયજીવ કલેવરેસુવા-પંચેન્દ્રિયના કલેવરમા જીવ ઉપજે તે (૧૨) ઇત્થી પુરિસ સભેગે સુવા-ઝી પુરૂષના સભેગમાં જીવ ઉપજે તે (૧૩) નગર નિધમણે સુવા-નગરની ખાળ પ્રમુખમા જીવ ઉપજે તે (૧૪) સંવેસુ અસુધ ઠાણેસુવા સર્વ અશુચિના સ્થાનકે જે જીવ ઉપજે તે

હવે તેની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ ચાર, પ્રાણ આઠ, કષાય ચાર, સજ્ઞા ચાર લેશ્યા ત્રણ, વેદ એક નપુસક વેદ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન, તેની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટી અતર્કુહૃતની બાણવી

હવે સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય કોને કહીએ ? માતાપિતાના સંગથી જીવ ઉપજે તેને સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય કહીએ તેની રિદ્ધિ પર્યાપ્તિ છ, (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ (૫) ભાષા (૬) મન પર્યાપ્તિ હવે દશ પ્રાણના નામ કહે છે. (૧) શ્રોતેન્દ્રિય (૨) ચક્ષુષેન્દ્રિય (૩) શ્રાણેન્દ્રિય (૪) રસેન્દ્રિય (૫) સ્પર્શેન્દ્રિય (૬) કાયબળ

(૭) વચનખળ (૮) શ્વાસોશ્વાસ (૯) મનખળ (૧૦) આયુધ્ય એ દસ પ્રાણ જાણવા ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, છ લેશ્યા વેદ ત્રણ સ્ત્રી વેદ, પુરુષ વેદ અને નપુ સક વેદ દષ્ટિ ત્રણ (૧) સમક્રિત દષ્ટિ (૨) મિથ્યાત્વ દષ્ટિ (૩) સમ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ જ્ઞાન પાત્ર (૧) મતિજ્ઞાન, (૨) શ્રુતજ્ઞાન (૩) અવધિજ્ઞાન (૪) મન.પર્યાવ જ્ઞાન (૫) કેવળજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ, (૧) મતિ અજ્ઞાન, (૨) શ્રુતઅજ્ઞાન (૩) વિભગજ્ઞાન દર્શન ચાર (૧) ચક્ષુ દર્શન (૨) અચક્ષુદર્શન (૩) અવધિદર્શન (૪) કેવળ દર્શન તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પદ્યની તે જ્યુગલિયા આશ્રી જાણવી એ સમુચ્ચય જીવના ભેદ કહ્યાં

હવે વિસ્તારે ૫૬૩ ભેદ કહે છે તેમા પ્રથમ સાત નરકના નામની ગાથા—“ધરમા વશા સૈલા, અજણા ગિહા, મઘા, માઘવતી

નામેણુ પુઢવી છત્તઘ, છત્ત સઠાણે” તેનો અર્થ કહે છે (૧) ધરમા કહેતાં પહેલી ધરમા (૨) વશા કહેતા બીજી વશા (૩) સૈલા કહેતાં ત્રીજી સૈલા (૪) અજણા કહેતાં ચોથી અજણા (૫) રીઠા કહેતા પાંચમી રીઠા (૬) મઘા કહેતાં છઠ્ઠી મઘા (૭) માઘવતી કહેતાં સાતમી માઘવતી. એ સાતે નરકના અર્થ સહિત નામ કહ્યાં એ સાતે નરક ઉધા છત્રને આકારે છે હવે તેના ગોત્ર કહે છે (૧) રત્નપ્રભા (૨) શર્કરાપ્રભા (૩) વાલુકા પ્રભા (૪) પકપ્રભા (૫) ધુન્ન પ્રભા (૬) તમ.પ્રભા (૭) તમ તમ પ્રભા એ સાતે નરકના ગોત્ર કહ્યાં

હવે પાંચ સ્થાવરના નામ કહે છે (૧) ઇન્દ્રિય સ્થાવર કાય (૨) જલી સ્થાવરકાય (૩) સપ્પી સ્થાવરકાય (૪) સુમતિ સ્થાવર કાય (૫) પયાવચ્ચ સ્થાવરકાય (૬) જગમ સ્થાવર કાય, હવે પાંચ સ્થાવરના ગોત્ર કહે છે (૧) પૃથ્વી કાય (૨) અપકાય (૩) તેડિકાય (૪) વાયુકાય (૫) વનસ્પતિકાય (૬) ત્રસકાય

હવે પાંચ તિર્યચ પચેન્દ્રિયના નામ કહે છે (૧) જળચર (૨) સ્થળચર (૩) ઉરપર (૪) ભુજપર (૫) ખેચર હવે તેનો અર્થ કહે છે

જળચર તે કોને કહીએ ? જળમાં વસે તેને જળચર કહીએ. તેના ચાર લેહ (૧) મઝ્ઝકચ્છ (૨) મગર (૩) ગાહા (૪) સુસમા એ જળચર જીવ જાણવા હવે સ્થળચર જીવ તે કોને કહીએ ? સ્થળ ઉપર વસે તેને સ્થળચર કહીએ. એક ખુરા કહેતા થોડા, ખર પ્રમુખ. હોખુરા કહેતાં ગાય, લેસ, બકરી, પ્રમુખ ગડપયા કહેતાં હાથી-ગેડા પ્રમુખ શણપયા કહેતાં સિંહ, હીપડા, ખીલાડા પ્રમુખ. ઉરપરના બે લેહ (૧) ગધનકુલ (૨) અગધનકુલ એ બે સર્પની જાત. એક ફેણમાંડે અને એક ફેણ ન માડે તેને ઉરપર સર્પ કહીએ ભુજપર તે કોને કહીએ ? ભુજએ ચાલે તેને ભુજપર કહીએ નોળ, કોળ, કાકીડા પ્રમુખ જાણવા ખેચર તે કોને કહીએ ? આકાશે ઉડે તેને ખેચર કહીએ તેના ચાર લેહ (૧) રોમપખી તે મોર, ઢેલ, પારેવાં, ચકલા પ્રમુખ. (૨) ચર્મપખી તે કોને કહીએ ? છાપા, વાગોળ પ્રમુખ (૩) વીતતપખી તે કોને કહીએ ? આકાશે ઉડે તે જેની પાંખો સદાય પ્રસારેલી રહે તેને વીતતપખી કહે, સમુદ્રગ પંખી તે કોને કહીએ ? જેની પાંખો ડાબલાની પેરે ખીડેલી રહે તેને સમુદ્રગ પંખી કહીએ એ ચાર પંખી તેમાં બે પખી અદીદીપમાં છે તે રોમ પખી અને ચર્મ પંખી અને ચાર પંખી અદીદ્વિપની બહાર છે તે રોમ, ચર્મ, સમુદ્રગ, વીતત. કુલ મળી પાંચ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય વિસ્તારથી કહ્યાં

હવે ૪૮ જાતના તિર્યચના લેહ તે પાંચ સંઝી તિર્યચ. પાંચ અસંઝી તિર્યચ, સુક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પાંચ બાહર એકેન્દ્રિય, એક સાધારણ વનસ્પતિનો લેહ તથા વિગલેન્દ્રિયના ત્રણ લેહ કુલ મળી ૨૪ લેહ થયા તેના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એમ $24 \times 2 = 48$ લેહ તિર્યચના જાણવા

હવે પઠર કર્મભૂમિ કોને કહીએ ? અસિ કહેતાં તલવાર પ્રમુખનું બાંધવું, મસિ કહેતા લખવાની કળા, કસિ (કૃષિ) કહેતાં ખેતીવાડી પ્રમુખ એ ત્રણ પ્રકારના વેપાગ્રથી પોતાનું યુગ્ગરન ચલાવે

તેને પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહીએ પંદર કર્મભૂમિના નામ કહે છે પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્ર. એ પંદર કર્મ-ભૂમિના લેઈ કહ્યા.

આ તિચ્છાલોકના મધ્યભાગે એક લાખ જોજનનો જળુદિપ છે. તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત અને એક મહાવિદેહ એ ત્રણ કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર જળુદિપમાં છે તે જળુદિપને ફરતો એક લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકી ખડ છે. તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર છે એ ધાતકીખડને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દિપ છે તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર છે એમ પંદર એ પંદર ક્ષેત્રમાં પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય વસે છે માટે તેને પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહ્યાં

હવે ત્રીસ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય કહે છે અકર્મભૂમિ કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ મસિ અને કસિ એ ત્રણ જાતના વેપાર નથી અને ઠસ પ્રકારના કદપવૃક્ષ મનવ છિત સુખ પુરે તેને ત્રીસ અકર્મભૂમિ કહીએ. એ ત્રીસ અકર્મભૂમિના નામ કહે છે. પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ પાંચ રમ્યકવાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ, એ ૩૦ ક્ષેત્ર પંદર કર્મભૂમિની પેરે જાણવા

જળુદિપ મધ્યે એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમ્યકવાસ, એક દેવકુરૂ, એક ઉત્તરકુરૂ એ છ, ધાતકીખડ મધ્યે બે હેમવય, બે હિરણ્યવય, બે હરિવાસ, બે રમ્યકવાસ, બે દેવકુરૂ, અને બે ઉત્તરકુરૂ એ ૧૨ અને અર્ધપુષ્કરમાં, બે હેમવય, બે હિરણ્યવય, બે હરિવાસ, બે રમ્યકવાસ, બે દેવકુરૂ, બે ઉત્તરકુરૂ એ બાર કુલ મળી ૩૦ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય થયા

હવે છાપન અતર દિપના મનુષ્યનો વિસ્તાર કહે છે તે છાપન અતરદિપના મનુષ્ય લવણ સમુદ્રમાં છે તે અતરંગ દાઢા પર

રહેલા છે આ જળુદિપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર ચુદ-
હિમવંત નામે પર્વત છે તે પર્વત પીળો સોનાનો છે, સો જોજનનો
ઉંચો છે ૨૫ જોજન ધરતીમાં ઉંડો છે અને ૧૦૫૨ જોજન ૧૨
કળાનો પહોળો છે તથા ચોવીસ હજાર નવસો ઘટ્ટીસ જોજનનો
લાંબો છે, તે થકી ચાર દાઢા નીકળી છે તેમાં બે દાઢા પૂર્વ દિશાએ
ગઈ અને બે દાઢા પશ્ચિમ દિશાએ ગઈ તે એકેકી દાઢા ચોર્યાસીસો-
ચોર્યાસીસો જોજન ઝાઝેરી લાંબી છે એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત
દ્વિપો છે એટલે સાત ચોક અઠ્ઠાવીસ દ્વીપ થયા

હવે ઐરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરી નામે પર્વત છે
તે પણ પીળો સોનાનો છે તે પર્વત સો જોજનનો ઉંચો છે ૨૫
જોજન ધરતીમાં ઉંડો છે ૧૦૫૨ જોજન ને ૧૨ કળાનો પહોળો છે
ચોવીસ હજાર નવસો ઘટ્ટીસ જોજનનો લાંબો છે તે થકી ચાર દાઢા
નીકળી, તેમાં બે પૂર્વદિશાએ ગઈ અને બે પશ્ચિમ દિશાએ ગઈ.
એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વિપા છે. તે $૭ \times ૪ = ૨૮$ અને
ઉપર કહ્યા તે ૨૮ મળી કુલ ૫૬ અંતરદ્વિપો જાણવા તે જળુદિપની
જગતીના કેટલી ત્રણસો જોજન લવણ સમુદ્રમાં જઈએ ત્યારે ત્રણસો
જોજનનો લાંબો અને પહોળો પહેલો દ્વિપ આવે. બીજો દ્વિપ ચારસો
જોજનના આતરે ચારસો જોજનનો લાંબો પહોળો આવે ત્રીજો દ્વિપ
પાંચસો જોજનનું આંતરુ અને પાંચસો જોજનનો લાંબો પહોળો આવે
ચોથો દ્વિપ છસો જોજનનું આંતરુ ને છસો જોજન લાંબો પહોળો
આવે પાંચમો દ્વિપ સાતસો જોજનનું આંતરુ અને સાતસો જોજનનો
લાંબો પહોળો આવે આઠસો જોજનનું આંતરુને આઠસો જોજનનો
લાંબો અને આઠસો જોજનનો પહોળો છઠ્ઠો દ્વિપ આવે નવસો
જોજનનું આંતરુ અને નવસો જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વિપ
આવે એ પ્રમાણે છાપન અંતર દ્વિપનો વિસ્તાર જાણવો હેઠે સમુદ્ર
અને ઉપર દાઢા જાણવી

હવે ત્રણસો ને ત્રણ લેઈ મનુષ્યના કયા કયા તે કહે છે
(૧) પદરકર્મભૂમિ (૨) ત્રીસ અકર્મભૂમિ (૩) છાપન અંતરદ્વિપના

મનુષ્ય, એ સર્વ મળીને ૧૦૧ લેદ થયા હરેક ક્ષેત્રદીઠ ગર્ભજ મનુષ્યનો અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો એ રીતે ૨૦૨ થયા તથા સમુદ્વિર્જમ મનુષ્યનો અપર્યાપ્તો, એ એકસોને એક લેદ સમુદ્વિર્જમ મનુષ્યના થયા એ સર્વ મળીને ૩૦૩ લેદ મનુષ્યના જાણવા

હવે નવાણું જાતના દેવતાના નામ કહે છે, તેમાં પહેલા દશ ભવનપતિના નામ કહે છે (૧) અસુરકુમાર (૨) નાગકુમાર (૩) સુવર્ણ કુમાર (૪) વિદ્યુતકુમાર (૫) અગ્નિકુમાર (૬) દ્વિપકુમાર (૭) ઉદ્ધિ કુમાર (૮) દિશાકુમાર (૯) પવનકુમાર (૧૦) સ્તનીતકુમાર એ દશ ભવન પતિના નામ કહ્યા હવે પદર પરમાધામીના નામ કહે છે (૧) અબ (૨) અબરીસ (૩) શામ (૪) સબલ (૫) રૂદ્ર (૬) વૈરૂદ્ર (૭) કાળ (૮) મહાકાળ (૯) અસીપત્ર (૧૦) ધનુષ્ય (૧૧) કુલ (૧૨) વાલુ (૧૩) વૈતરણી (૧૪) ખરસ્વર (૧૫) મહાઘોષ એ પદર પરમાધામીના નામ કહ્યા

સોળ જાતના વાણુવ્યતરના નામ કહે છે (૧) પિશાચ (૨) ભૂત (૩) ચક્ષ (૪) રાક્ષસ (૫) કીન્નર (૬) કીપુરિસ (૭) મહોરગ (૮) ગધર્વ (૯) આણુપન્ની (૧૦) પાણુપન્ની (૧૧) ઇંસીવાઈ (૧૨) ભુઈવાઈ (૧૩) કદીય (૧૪) મહાકદીય (૧૫) કોહગ (૧૬) પયગ દેવ, એ સોળ વાણુવ્યતર દેવના નામ કહ્યાં

હવે દશ જાતના જાંલક દેવના નામ કહે છે (૧) આણુ જાંલક (૨) પાણુજાંલક (૩) લયનજાંલક (૪) સયનજાંલક (૫) વસ્ત્ર જાંલક (૬) કૂલ જાંલક (૭) કૂળ જાંલક (૮) ખીજજાંલક (૯) વિદ્યુત જાંલક (૧૦) અવિદ્યુતજાંલક એ દસ જાંલકાના નામ કહ્યાં હવે દસ જ્યોતિષીના નામ કહે છે. (૧) સૂર્ય (૨) ચંદ્ર (૩) ગ્રહ (૪) નક્ષત્ર (૫) તારા એ પાંચ ચલ તે અદીદીપમાં છે અને પાંચ સ્થિર તે અદીદીપની બહાર છે એવું કુલ મળી દશ જ્યોતિષી દેવો જાણવા

હવે ત્રણ કિલ્વીષીયાના નામ કહે છે પહેલા કિલ્વીષી તે ત્રણ

પદ્યની સ્થિતિવાળા છે બીજા ત્રણ સાગરીયા તે ત્રણ સાગરની સ્થિતિવાળા છે અને ત્રીજે જોડે તેર સાગરીયા કિલ્લીથી તે તેર સાગરની સ્થિતિવાળા છે ત્રણ પદ્યા કિલ્લીથી જ્યોતિષી ઉપર અને પહેલા બીજા દેવલોકની નીચે તેમનો વાસ છે ત્રણ સાગરીયા તે પહેલા બીજા દેવલોક ઉપર અને ત્રીજા ચોથા દેવલોકની નીચે છે. તેર સાગરની સ્થિતિવાળા પાંચમા દેવલોકની ઉપર અને છઠ્ઠા દેવલોકની નીચે રહે છે.

હવે બાર દેવલોકના નામ કહે છે. (૧) સુધર્મા (૨) ઇશાન (૩) સનતકુમાર (૪) મહેન્દ્ર (૫) બ્રહ્મા (૬) લાંતક (૭) મહાશુક (૮) સહસાર (૯) આણુત (૧૦) પ્રાણુત (૧૧) આરણ્ય (૧૨) અચ્યુત નામે દેવલોક

હવે નવ લોકાંતિક દેવોના નામ કહે છે (૧) સારસ્વત (૨) આદિત્ય (૩) વહ્નિ (૪) વરુણ (૫) ગર્દતોયા (૬) તુષિતા (૭) અન્યાબાધ (૮) અગીત્ય (૯) રિષ્ટ

હવે નવઐવેયકના નામ કહે છે (૧) ભદ્રે (૨) સુભદ્રે (૩) સુભગે (૪) સુમાણસે (૫) સુ-સણે (૬) પિયઠસણે (૭) આમોહે (૮) સુપડિબુદ્ધે (૯) યશેધરે

હવે પાંચ અનુત્તર વિમાનના નામ કહે છે (૧) વિજય (૨) વિજયત (૩) જયત (૪) અપરાજિત (૫) સર્વાર્થ સિદ્ધ તે સર્વાર્થ-સિદ્ધના દેવતાને એક મનુષ્યનો ભવ કરી મોક્ષ જલુ છે બાકીના ચાર અનુત્તર વિમાનના દેવતાને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પાંચ ભવ કરી મોક્ષે જલુ છે તે પાંચેય વિમાનના દેવો સમકિતી છે સર્વ દેવોના કરતા પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવોને ઘણુ સુખ છે એ સર્વ મળીને નવ્વાણુ જાતના દેવ થયા તેના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા ગણુતા ૧૬૮ લેહ દેવતાના જણુવા

સર્વ મળીને ૫૬૩ લેહ જીવના કહ્યા

અથ અણુવ તત્વ

હવે અણુવ તત્વ કહે છે અણુવ તત્વના ૫૬૦ લેહ છે તેના

મૂળ ચૌદ લેદ છે ધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેદ (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ અધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેદ (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ આકાશાસ્તિકાયના ત્રણ લેદ (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ (૧૦) કાળ હવે પુદ્ગલના ચાર લેદ કહે છે (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ (૪) પરમાણુ સ્કંધ કહેતા આખો, દેશ કહેતા ઉણો, પ્રદેશ કહેતા વિખરાયેલા તલના લાડવાની પેરે જાણવું પરમાણુ કહેતાં જ્ઞાની દેવની દૃષ્ટિએ આવે તે ખરું એ મૂળ ચૌદ લેદ કહ્યા હવે વિસ્તારથી ૫૬૦ લેદ કહે છે તેમા પ્રથમ અડધી અણુવના ૫૩૦ લેદ કહે છે

પાંચવર્ણ, પાંચરસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન પાંચવર્ણના નામ કહે છે (૧) કાળો (૨) રાતો (૩) લીલો (૪) પીળો (૫) ઘોળો એક કાળો વર્ણ ત્યાં બીજો વર્ણ નહિ એકેકા વર્ણમા વીસ - વીસ બોલ લાલે તે કહે છે પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન એ સર્વ મળીને ૨૦ બોલ થયા એમ કાળામા ૨૦ બોલ લાલે, રાતામા ૨૦, પીળામા ૨૦ બોલ લાલે એમ $20 \times 4 = ૧૦૦$ લેદ થયા એ સર્વ મળીને પાંચ વર્ણના ૧૦૦ લેદ થયા

હવે પાંચ રસના નામ કહે છે (૧) ખાટો (૨) મીઠો (૩) કડવો (૪) કસાયેલો (૫) તીખો હવે ખાટો ત્યાં મીઠો રસ નહિ મીઠો ત્યાં ખાટો નહિ અને એકેકા રસમાં વીસ વીસ બોલ લાલે, પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, પાંચ સંસ્થાન એવ ૨૦ એ પ્રકારે પાંચમા વીસ વીસ બોલ લાલે એટલે $20 \times 4 = ૧૦૦$ લેદ રસના થયા

બે ગંધ તેના નામ કહે છે (૧) સુરભિગંધ (૨) દુરભિ ગંધ સુરભિગંધ ત્યાં દુરભિ ગંધ નહિ અને દુર્ગંધ ગંધ ત્યાં સુરભિગંધ નહિ એકેકા ગંધમા ત્રેવીસ ત્રેવીસ બોલ લાલે પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન એ રીતે ત્રેવીસ બંને ગંધમા લાલે એટલે બે મળીને $23 \times 2 = ૪૬$ લેદ થયા

હવે આઠ સ્પર્શના નામ કહે છે (૧) હળવો (૨) ભારે (૩) હુખો (૪) ચોપડ્યો (૫) ઉનો (૬) ટાઢે (૭) સુવાળો (૮) ખરસટ હવે તે આઠ સ્પર્શ કાયા ઉપર ઉતારે છે (૧) હળવામાં હળવા માથાના કેશ (૨) ભારેમાં ભારે શરીરના હાડકાં (૩) હુખખામા હુખી જીભ (૪) ચોપડ્યામાં ચોપડી આખની કીકી (૫) ઉનામાં ઉની છાતી (૬) ટાઢામાં ટાઢી કાનની યુટ (૭) સુવાળામાં સુવાળુ તાળવું (૮) ખરસટમાં ખરસટ પગનાં તળીયાં

હવે આઠ સ્પર્શ લોક ઉપર કહે છે (૧) હળવામાં હળવું આકતોલીયાનું રૂ (૨) ભારેમાં ભારે સોનું તથા સીસું (૩) હુખખામાં હુખખી રાખ (૪) ચોપડ્યામાં ચોપડ્યું ધી (૫) ઉનામાં ઉની અગ્નિ (૬) ટાઢામાં ટાઢું પાણી (૭) સુવાળામાં સુવાળું માખણ (૮) ખરસટમાં ખરસટ ભરસટીયા બાવળ, બોરડીના કાંટા એ આઠ સ્પર્શના ગુણ કહ્યા હવે હળવો સ્પર્શ ત્યા ભારે સ્પર્શ નહિ. ભારે સ્પર્શ ત્યાં હળવો નહિ એમ એક સ્પર્શ ત્યા ખીજો નહિ એકેકા સ્પર્શમાં ત્રેવીસ ત્રેવીસ બોલ લાલે તે કહે છે પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, છ સ્પર્શ, પાંચ સંઘણ (સંસ્થાન) એમ ત્રેવીસ એમ આઠ સ્પર્શમાંહી ત્રેવીસ ત્રેવીસ બોલ લાલે એમ સર્વ મળીને ૧૮૪ લેહ થયા

પાંચ સંઘણના નામ કહે છે (૧) આચાત સંસ્થાન તે લોકડીના આકારે (૨) વર્તુલ સંસ્થાન તે લાડવાને આકારે (૩) ત્રિશ સંસ્થાન તે ત્રિખુણા સિંધોડાને આકારે (૪) ચતુરસ્ર સંસ્થાન તે ચોરસાને આકારે (૫) પરિમંડલ સંસ્થાન તે ચુડીને આકારે એકેકા સંઘણમ. વીસ વીસ બોલ લાલે તે કહે છે પાંચ વર્ણ પાંચ રસ, બે ગંધ અને આઠ સ્પર્શ એમ $20 \times 4 = 80$ લેહ થયા એ સર્વ મળીને અશ્વ ૩૫૦ લેહ થયા.

હવે અલ્પ અરૂપીના ૨૦ લેહ કહે છે ધર્માસ્તિકાયના પાંચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થઈ એક (૨) ક્ષેત્ર થઈ આખા લોક પ્રમાણે (૩) માત્ર થઈ આદિ અત રહિત (૪) ભાવ થઈ અવર્ણ, અગંધ, અરસે,

અરૂપશે, અમૂર્તે. ગુણ થકી તેનો ચલણ સ્વભાવ છે તે પાણીમા માછલા સમાન બંધવુ

હવે અધર્માસ્તિકાયના પાચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થકી એક (૨) ક્ષેત્ર થકી આખા લોક પ્રમાણે (૩) કાળ થકી આદિ અતર-રહિત (૪) ભાવ થકી અવર્ણે. અગ ધે, અરસે, અરૂપશે, અમૂર્તે, ગુણથકી તેનો નિશ્ચર સ્વભાવ છે તે થાડેલા પખી, વૃક્ષનુ દષ્ટાન

હવે આકાશાસ્તિકાયના પાચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થકી એક (૨) ક્ષેત્ર થકી લોકાલોક પ્રમાણે (૩) કાળ થકી આદિ અતરરહિત (૪) ભાવ થકી અવર્ણે, અગ ધે, અરસે, અરૂપશે, અમૂર્તે, ગુણ થકી આકાશ વિકાસનો સ્વભાવ છે આકાશાસ્તિકાયને લીતમાં ખીટીનુ દષ્ટાંત બાણુ

હવે કાળ દ્રવ્યના પાચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થકી અનંત (૨) ક્ષેત્ર થકી અલીકીપ પ્રમાણે (૩) કાળ થકી આદિ અતરરહિત, ભાવ થકી અવર્ણે, અગ ધે, અરસે, અરૂપશે, અમૂર્તે ગુણથકી નવા પુરાણ વર્તના લક્ષણ, કાળ દ્રવ્યને નવા જુના કપડાનું દષ્ટાંત સમયે સમયે વર્તે છે નવાને જુના કરે જુનાને છૂર્ણ કરે તે કાળનો સ્વભાવ છે

ધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેહ, સ્કંધ દેશ, પ્રદેશ અધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેહ, સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, આકાશાસ્તિકાયના ત્રણ લેહ, સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, (૧૦) કાળ તે સમયે સમયે વર્તે છે તે અરૂપી અજીવના ૩૦ લેહ કહ્યાં સર્વ મળીને રૂપી પુદ્ગલનાં ૫૩૦ મળી કુલ ૫૬૦ લેહ અજીવના બાણવા

અથ પુન્યનન્ત્ર કહે છે.

હવે ત્રીજા પુન્યતત્વના લેહ કહે છે પુન્ય નવ પ્રકારે બધાય છે તે કહે છે (૧) આણુ પુન્યે કહેતા અનનુ દાન જેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૨) પાણુ પુન્યે કહેતા પાણીનુ દાન જેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૩) લયણુ પુન્યે કહેતા સ્થાનકની જગા જેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૪) સયણુ પુન્યે કહેતાં સેન, પાટ,

પાટલા દેતો થકો જીવ પુણ્ય પ્રકૃતિ બાધે (૫) વસ્થુપુન્ને કહેતાં વસ્ત્ર દેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૬) મન પુન્ને કહેતાં ધર્મના વિષે સારુ મન પ્રવર્તાવતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૭) વચન પુન્ને કહેતા ધર્મને વિષે સારા વચનો પ્રવર્તાવતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે. (૮) કાચ પુન્ને કહેતાં ધર્મને વિષે કાચા સારી રીતે પ્રવર્તાવતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે. (૯) નમસ્કાર પુન્ને કહેતાં ધર્મી જીવને વારંવાર નમસ્કાર કરતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે. એ નવ પ્રકારે જીવ પુન્ય બાધે અને એંતાલીશ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે

(૧) શાતાવેદનીચ (૨) ભિચ ગોત્ર (૩) મનુષ્યની ગતિ (૪) મનુષ્યની અનુપૂર્વિ (૫) દેવતાની ગતિ (૬) દેવતાની અનુપૂર્વિ (૭) પચેન્દ્રિયની જાતિ (૮) ઔદારિક શરીર (૯) વૈકિય શરીર (૧૦) આહારક શરીર (૧૧) તેજસ્સુ શરીર (૧૨) કાર્મણુ શરીર (૧૩) ઔદારિક શરીરના અંગઉપાંગ (૧૪) વૈકિય શરીરના અંગઉપાંગ (૧૫) આહારક શરીરના અંગઉપાંગ (૧૬) વજ્રઋષભનારાય સઘયણુ (૧૭) સમચતુરક્ષ સસ્થાન (૧૮) શુભવર્ણ પામે (૧૯) શુભ રસ પામે (૨૦) શુભ ગંધ પામે (૨૧) શુભ સ્પર્શ પામે (૨૨) અશુદ્ધ લઘુપણુ પામે (૨૩) પરાઘાત નામ કર્મ (૨૪) રૂડા શ્વાસોશ્વાસ નામ કર્મ (૨૫) આતાપ નામ કર્મ (૨૬) ઉઘોત નામ કર્મ (૨૭) વિહાયોગતિ નામ કર્મ (૨૮) નિર્મોણુ નામ કર્મ (હવે ત્રસનો દશકો કહે છે) (૨૯) ત્રસ નામ (૩૦) બાહરનામ (૩૧) પર્યાપ્ત નામ (૩૨) પ્રત્યેક શરીર નામ (૩૩) સ્થિર નામ (૩૪) શુભ નામ (૩૫) સૌભાગ્ય નામ (૩૬) સુસ્વર નામ (૩૭) આદ્ય નામ (૩૮) યશો-કીર્તિનામ એ ૩૮ લેહ થયા (૩૯) દેવતાનું આયુષ્ય (૪૦) મનુષ્યનું આયુષ્ય (૪૧) તિર્થ ચતુ આયુષ્ય (જુગલવત) (૪૨) તિર્થ કર નામ ગોત્ર બાધે એ રીતે ૪૨ લેહ પુન્ય તત્ત્વના બાધાવા

અથ પાપતત્ત્વ

હવે પાપતત્ત્વ કહે છે પાપ અદાર પ્રકારે બાધે તે કહે છે. (૧) પ્રાણાતિપાત કહેતા જીવની હિંસા કરવી નહિ (૨) મૃષાવાદ

કહેતાં જુહું બોલવું નહિ (૩) અકત્તાદાન કહેતાં ચોરી કરવી નહિ (૪) મૈથુન કહેતાં પરત્ની તથા પરપુરુષનો સગ કરવો નહિ (૫) પરિગ્રહ કહેતાં નવ પ્રકારના પરિગ્રહમા તૃષ્ણા રાખવી નહિ (૬) ક્રોધ કરવો નહિ (૭) માન કહેતાં અભિમાન કરવું નહિ (૮) માયા કહેતાં કપટ કરવું નહિ (૯) લોભ કહેતાં લોભ કરવો નહિ (૧૦) રાગ કહેતાં સસાર સખધી વિષયકારી પ્રેમ રાખવો નહી (૧૧) દ્વેષ એટલે અદેખાઈ કરવી નહી (૧૨) કલહ એટલે કલેશ કરવો નહિ (૧૩) અભ્યાખ્યાન એટલે કોઈના માથે આળ ચડાવવું નહિ (૧૪) પૈશુન્ય એટલે કોઈની આડી ચુગલી કરવી નહિ (૧૫) પરપરિવાદ એટલે પારકા અવણીવાદ બોલવા નહિ. (૧૬) રતિઅરતિ કહેતાં સુખદુઃખમા ખુશ દિલગીર થવું નહિ (૧૭) માયામોષો એટલે કપટ સંહિત જુહું બોલવું નહિ (૧૮) મિથ્યાત્વ દર્શન શબ્દ એટલે દેવ ગુરુ ધર્મમાં સદેહ આણવો નહિ તથા સિદ્ધાંતમાં શકા-વહેમ રાખવો નહિ એ અદ્વાર પ્રકારે પાપ બાંધે અને તે પાપ ૮૨ પ્રકારે ભોગવે.

પાચ પ્રકારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૧) મતિજ્ઞાનનું આવરણ કરે તે મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૨) શ્રુત જ્ઞાનનું આવરણ કરે તે શ્રુત જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૩) અવધિ જ્ઞાનનું આવરણ કરે તે અવધિ-જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૪) મન-પર્થવ જ્ઞાનનું આવરણ કરે તે મન-પર્થવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૫) કેવળજ્ઞાનનું આવરણ કરે તે કેવળ જ્ઞાનાવરણીય

હવે નવ પ્રકારે દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે (૧) નિદ્રા (૨) નિદ્રા નિદ્રા (૩) પ્રચલા (૪) પ્રચલા પ્રચલા (૫) થીણુદિનિદ્રા તે છ માસે આવે અને તેમાં અર્ધ વાસુદેવનું બળ આવે તેમા આયુષ્ય પુરૂ કરે તો મરીને નરકે જાય તેને થીણુદિ નિદ્રા કહે છે (૬) ચક્ષુ દર્શનનું આવરણ (૭) અચક્ષુદર્શનનું આવરણ (૮) અવધિદર્શનનું આવરણ (૯) કેવળ દર્શનનું આવરણ

હવે પાચ પ્રકારે અતરાય કર્મ બાંધે તે પાપ પ્રકૃતિને ઉદયે કરીને બાંધે તે પાંચના નામ (૧) દાન અતરાય કહેતાં છતે ધને

હાન ઈર્ષ શકે નહિ (૨) લાભ-અ તરાય કહેતાં છતે લાભે લાભ લઈ શકે નહિ (૩) ભોગ અ તરાય કહેતાં છતાં ભોગે ભોગ ભોગવી શકે નહિ (૪) જીવભોગ અ તરાય કહેતાં તે ભોગ ભોગવવાનો કામી છે, પણ ભોગ ભોગવી શકતો નથી (૫) વીર્ય અ તરાય કહેતાં ધર્મને વિષે બળ પરાક્રમ ફેરવી શકતો નથી એ ૧૬ બોલનો થોક થયો. તેનો વિસ્તાર કહે છે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, નવ પ્રકારના દર્શનાવરણીય કર્મ, પાંચ પ્રકારના અંતરાય કર્મ એ કુલ મળીને ૧૬ ભેદ થયા

હવે (૧) અશાતા વેદનીય (૨) નીચ ગોત્ર (૩) તિર્યચની ગતિ (૪) તિર્યચની અનુપુર્વિ (૫) નરકની ગતિ (૬) નરકની અનુપુર્વિ (૭) નરકનું આચુષ્ય (૮) મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મ (૯) એકેન્દ્રિયપણું પામે (૧૦) બેઇન્દ્રિયપણું પામે ૧૧ તેઇન્દ્રિયપણું પામે (૧૨) ચૌરેન્દ્રિયપણું પામે (૧૩) અશુભવર્ણ પામે (૧૪) અશુભ રસ પામે (૧૫) અશુભ ગંધ પામે (૧૬) અશુભ સ્પર્શ પામે (૧૭) અશુભ વિહાય ગતિ નામ કર્મ પામે (૧૮) ઉપધાત નામ કર્મ બાંધે, એ અઠારનો થોક તેનો વિસ્તાર અશાતાવેદનીયથી તે ઉપધાત નામ કર્મ સુધી જાણવું એટલે પહેલો થોક ૧૬ બોલનો અને બીજો થોક અઠાર બોલનો એ બે મળીને ૩૭ બોલ થયા. ૩૮ વજ્રઋષભ નારાય સઘયણ વર્ણને બાકીના પાંચ સઘયણ પામે તે પાંચના નામ, ૧ ઋષભનારાય સઘયણ ૧ નારાય સઘયણ ૩ અર્ધ નારાય સઘયણ ૪ કીલિકા સઘયણ ૫ સેવાર્ત સઘયણ હવે સમચોરસ સઠાણ વર્ણને પાંચ સઠાણ પામે (૧) નિગોહ પરિમંડલ સઠાણ (૨) સાદિ સઠાણ (૩) વામન સઠાણ (૪) કુખ્જ સઠાણ (૫) હુંડ સઠાણ હવે સ્થાવરનો ઢસકો કહે છે (૧) સ્થાવર નામ (૨) સુક્ષ્મ નામ (૩) અપર્યાપ્તા નામ (૪) સાધારણ શરીર નામ (૫) અસ્થિર નામ (૬) અશુભ નામ (૭) દુર્ભાગ્ય નામ (૮) દુઃસ્વર નામ (૯) અનાદેય નામ (૧૦) અજ્ઞેય કીર્તિનામ એ સર્વે મળીને પાંચ સઘયણ, પાંચ સઠાણ, સ્થાવરનો ઢસકો એટલે ૨૦નો થોક થયો, ૩૭મા ૨૦નો થોક ભેળવતાં ૫૭ ભેદ થયા. હવે

સોળ કષાય તેના નામ કહે છે અનતાનુબધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, અપ્રત્યાજ્યાની ક્રોધ, માન માયા, લોભ, પ્રત્યાજ્યાની ક્રોધ માન, માયા, લોભ, સંજ્વલનનો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એ સોળ કષાયના નામ કહ્યા હવે નો કષાયના નામ કહે છે, (૧) હાસ્ય મોહનીય (૨) રતિ મોહનીય (૩) અરતિ મોહનીય (૪) ભય મોહનીય (૫) શોક મોહનીય (૬) દુઃખ મોહનીય (૭) સ્ત્રીવેદ (૮) પુરુષ વેદ (૯) નપુંસક વેદ એ કુલ ૨૫+૫૭ માં લેખવતા ૮૨ લેહ થયા

(૫) આશ્રવ તત્વ

હવે પાંચમો આશ્રવતત્વ કહે છે આશ્રવતત્વના સમુચ્ચયે ૨૦ લેહ છે અને વિસ્તારથી ૪૨ લેહ છે તેમા સમુચ્ચયે જે ૨૦ લેહ છે તે નીચે પ્રમાણે

(૧) મિથ્યાત્વ તે આશ્રવ (૨) અમત તે આશ્રવ (૩) પ્રમાદ તે આશ્રવ (૪) કષાય તે આશ્રવ (૫) અશુભલોગ તે આશ્રવ (૬) પ્રાણાતિપાત જીવની હિંસા કરે તે આશ્રવ (૭) મૃષાવાદ જુઠું જોલે તે આશ્રવ (૮) અદત્તાદાન ચોરી કરે તે આશ્રવ (૯) નૈશ્વન સેવે તે આશ્રવ (૧૦) પરિગ્રહ મેળવે તે આશ્રવ (૧૧) શ્રોતેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૨) ચક્ષુર્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૩) શ્રોત્રેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૪) રસેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૫) સ્પર્શેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૬) મન અસંવરે તે આશ્રવ (૧૭) વચન અસંવરે તે આશ્રવ (૧૮) કાયા અસંવરે તે આશ્રવ (૧૯) લાંડ ઉપગરણ-ઉપધિ અજતનાથી લે-મૂકે તે આશ્રવ (૨૦) સુર્ષ-કુસંગ-સોયના અગ્ર ભાગ જેટલી જીવની હિંસા કરે અને કરાવે તે આશ્રવ ૨૦ પ્રકારે આશ્રવ (પાપ) બાંધે છે અને ૪૨ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે

પચ મહામત લઈને સમા એટલે સારી રીતે ન સ્પર્શે તે આશ્રવ પાંચ ઇન્દ્રિયોને માઠી રીતે પ્રવર્તાવે તે આશ્રવ ચાર કષાયને વિષે આત્માને પ્રવર્તાવે તે આશ્રવ ત્રણ ભોગ તે મન વચન અને કાયાને માઠી રીતે પ્રવર્તાવે તે આશ્રવ એ પ્રમાણે પાંચ મહામત, પાંચ ઇન્દ્રિય, ચાર કષાય, અને ત્રણ ભોગ એ સત્તર લેહ થયા

હવે પચ્ચીશ ક્રિયાના નામ કહે છે (૧) કાયિકી ક્રિયા કહેતાં પૂર્વે શરીર મૂકીને આવ્યો છે તે વેસરાવ્યુ નથી અને હમણાં માઠી રીતે પ્રવર્તાવે છે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૨) અધિકરણ ક્રિયા કહેતાં પૂર્વે અધિકરણ મૂકીને આવ્યો છે તે વેસરાવ્યા નથી અને હમણાં નવાં અધિકરણના સભોગ મેળવે છે તે નિમિત્તે ક્રિયા લાગે તે (૩) પાઉસીયા ક્રિયા કહેતાં જીવ અને અજીવ ઉપર દ્વેષ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૪) પારિતાવણીયા ક્રિયા કહેતાં પોતાના આત્માને અને પરના આત્માને પરિતાપ ઉપજાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૫) પાણ્ઠવાઈ ક્રિયા કહેતાં પ્રાણાતિપાત-જીવની હિંસા પોતે કરે અને બીજા પાસે કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૬) આરભીયા ક્રિયા કહેતાં પોતે આરભ કરે અને બીજા પાસે આરભ કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૭) માયાવત્તિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે માયા કપટ કરે ને બીજા પાસે કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૮) અપચ્ચખાણુ-વત્તિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે પચ્ચખાણુ કરે નહીં ને બીજાને કરવાદે નહીં તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે. (૯) પરિગ્રહિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે પરિગ્રહ મેળવે ને બીજા પાસે પરિગ્રહ મેળવાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૧૦) મિચ્છાદંસણુસલ્લ વત્તિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે મિચ્છાત્વ સેવે અને અનેરા પાસે સેવરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૧) દ્વિદ્વીયા ક્રિયા કહેતાં જીવને દીઠે અને અજીવને દીઠે ક્રિયા આવે તે (૧૨) પુઠ્ઠીયા ક્રિયા કહેતાં જીવને તથા અજીવને સ્પર્શ કરવાથી જે ક્રિયા આવે તે (૧૩) પાડુચ્ચિયા ક્રિયા કહેતાં જીવ અને અજીવ ઉપર માહુ મન કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૪) સામુદાયી ક્રિયા કહેતાં ઘણા જન ભેળાં થઈને જીવને દુઃખ દેતાં અથવા મારતાં રાજી થાય, સૌ ભેળા થઈને કર્મ બાધે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૫) સાહત્થિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે જીવે કરી અજીવે કરી અનેરા જીવને મારે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૬) નેસત્થિયા ક્રિયા કહેતાં રાજા તથા શેઠના હુકમે કરી મનુર પાસે વેઠ કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૭) અચુરણિયા ક્રિયા કહેતાં પર પાસે કામ કરાવે તે

નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૮) વિદ્યારણીયા ક્રિયા કહેતાં વસ્તુ વિદ્યારતાં ક્રિયા લાગે તે (૧૯) અણુપયોગવત્તિયા ક્રિયા કહેતાં ઉપયોગ વિના લીધે ને મુકે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૦) દોષવત્તિયા ક્રિયા કહેતા દોષ કરે તથા કોષ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૧) માયા-વત્તિયા ક્રિયા કહેતાં માયા કરે અને લોભ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૨) માનવત્તિયા ક્રિયા કહેતાં માન કરે ને લોભ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૩) અણુવક ખવતીયા ક્રિયા કહેતા અનેર-ધર્મની વાછા કરવાથી જે જિયા લાગે તે (૨૪) તદુભયા કહેતા આતરા સહિત ક્રિયા આવે અને આતરા રહિત ક્રિયા જાય તે (૨૫) ઇચ્છિયા વહિયા ક્રિયા કહેતા જે ક્રિયા પહેલા સમયે બાધે, બીજા સમયે વેદે, ત્રીજા સમયે નિર્જરે તે ક્રિયા કેવળી ભગવતને હોય તે સર્વે થઈને બેતાળીશ ભેદ થયા

(૬) સવર તત્વ

હવે સવર તત્વ કહે છે સવર તત્વ ૨૦ પ્રકારે બાધે તે કહે છે (૧) સમક્રિત તે સવર (૨) વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુનુ પાળવુ તે સવર (૩) પ્રમાદનુ છાંડવુ તે સવર (૪) કષાયનુ ટાળવુ તે સવર (૫) શુભ જોગ તે સવર (૬) જીવ દયાનુ પાળવુ તે સવર (૭) નિર્વદ્ય ભાષાનુ બોલવુ તે સવર (૮) ચોરી કરવી નહિ તે સવર (૯) બ્રહ્મચર્ય પાળવુ તે સવર (૧૦) પરિગ્રહનુ છાંડવુ તે સવર (૧૧) શ્રોત્રેન્દ્રિય (૧૨) ચક્ષુગ્ન્દ્રિય (૧૩) શ્રોત્રેન્દ્રિય (૧૪) રસેન્દ્રિય (૧૫) સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચ ઇન્દ્રિયો સવરે તે સવર એટલે પોતાની ઇન્દ્રિયોને પોતાને વશ રાખી રહે, તો સવર (૧૬) મનજોગ (૧૭) વચનજોગ (૧૮) કાયાજોગ એ ત્રણ જોગ સવરતાં સવર (૧૯) ભંડ ઉપગરણ ઉપયોગ સહિત લે અને ઉપયોગ સહિત મૂકે તો સવર (૨૦) શુચિ કુસંગ સોયના અગ્રભાગ જેટલી જીવની દયા પાળે અને બીજા પાસે જીવદયા પળાવે તો સવર એ ૨૦ પ્રકારે બાધે અને સત્તાવન પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે.

(૫) પંચ મહાવ્રત લઈને સારી રીતે પાળે તે સવર (૫) પાચ સમિતીને વિષે આત્માને સારી રીતે પ્રવર્તાવે તે સંવર (૩) ત્રણ શુભિ મન, વચન અને કાયાને આત્માને વિષે ગોપની રાખે તે સવર એ ૧૩ બોલ થયા હવે દસ પ્રકારે યતિધર્મ પાળે તે સવર. તે દસના નામ કહે છે (૧) ખતિ (૨) મુતિ (૩) આજ્ઞાવે (૪) મદ્વે (૫) લાઘવે (૬) સમ્યે (૭) સજમે (૮) તવે (૯) અક્રિયન (૧૦) બલચેરવાસે. એ રીતે $૧૩ + ૧૦ = ૨૩$ થયા

હવે ૨૨ પરિષદના નામ કહે છે (૧) ક્ષુધાનો પરિષદ (૨) તૃષ્ણાનો પરિષદ (૩) શીતનો પરિષદ (૪) તાપનો પરિષદ (૫) ડંસ-મચ્છરનો પરિષદ (૬) અચેલનો-વસ્ત્રનો પરિષદ (૭) રતિ-અરતિનો (૮) સ્ત્રીનો પરિષદ (૯) ચર્ચા-ચાલવાનો પરિષદ (૧૦) એક આસને બેસવાનો પરિષદ (૧૧) સ્થાનકનો પરિષદ (૧૨) આક્રોશ વચનનો પરિષદ (૧૩) વધનો પરિષદ (૧૪) ચાચવાનો પરિષદ (૧૫) અલ્લાલનો પરિષદ (૧૬) રોગનો પરિષદ (૧૭) તૃણ સ્પર્શનો પરિષદ (૧૮) મેલનો પરિષદ (૧૯) સત્કાર-સન્માનનો પરિષદ (૨૦) પ્રજ્ઞાનો પરિષદ (૨૧) અજ્ઞાનનો પરિષદ (૨૨) દર્શનસમક્રિતનો પરિષદ

હવે બાર ભાવનાના નામ કહે છે (૧) અનિત્યભાવના (૨) અશરણુ ભાવના (૩) સંસાર ભાવના (૪) એકત્વ ભાવના (૫) અન્યત્વ ભાવના (૬) અશુચિ ભાવના (૭) આત્મવ ભાવના (૮) સંવર ભાવના (૯) નિર્જરા ભાવના (૧૦) લોક સ્વરૂપ ભાવના (૧૧) બોધિ-બીજ ભાવના (૧૨) ધર્મ ભાવના એ સર્વ મળીને બાર ભાવના કુલ મળી ૫૭ લેક થયા

૭ નિર્જરા તત્ત્વ

હવે નિર્જરા તત્ત્વ કહે છે નિર્જરા તત્ત્વના બાર લેક છે. તેમાં છ પ્રકારના બાહ્ય તપ કહે છે. (૧) અણુસંયુ તપ તેના બે લેક, તેમાં (૧) આસિતપ (૨) નિરાસિતપ. હવે આસિતપ તે કેાને કહીએ ?

એક ઉપવાસથી માંડીને છ માસ સુધી તપ કરે તેને આસિતપ કહીએ હવે નિરાસી તપ કેને કહીએ જવજવનો સથારો કરે તેને નિરાસી તપ કહીએ (૨) ઉણોદરીતપ તે ધર્મ જાણીને જેમ કે, બત્રીસ કવલમાંથી ધર્મ જાણી એક કવલ ઓછો રહે તેને ઉણોદરી તપ કહીએ (૩) સિદ્ધાચરીયાતપ એટલે બારકુળની ગોચરી કરે તેને સિદ્ધાચરીયા તપ કહીએ (૪) રસ પરિત્યાગ એટલે એક વિગયથી માંડીને પાંચ વિગયનો ત્યાગ કરે તેને રસ પરિત્યાગ કહીએ (૫) પડિસ'લેહણ તપ એટલે વરસાદે અંગ-ઉપાંગ ગોપવી રહે, ઝાઝું ભમવું નહિ ધર્મ જાણીને સહન કરે તેને પડિસ'લેહણ તપ કહીએ (૬) કાયકલેશ-તપ એટલે ટાઢ તડકાની આતાપના લેવી તથા ધર્મ જાણી કાયાને દેમે તેને કાય-કલેશતપ કહીએ આ છ લેહ બાદ તપના થયા

હવે છ પ્રકારના અભ્યંતર તપના લેહ કહે છે (૧) પ્રાયશ્ચિત તપ તે પોતાના દોષનું આલોચનું એટલે ગુરૂ પાસે પોતાનું પાપ પ્રકાશવું તથા દસ પ્રકારે પ્રાયશ્ચિત લેવું તે પ્રાયશ્ચિત તપ (૨) વિનય તપ-પચાવન પ્રકારનો વિનય કરવો. (૩) વૈયાવચ્ચતપ તે દસ પ્રકારની વૈયાવચ્ચ કરવી (૪) સજ્જાત તપ તે પાત્ર પ્રકારની સજ્જાત કરવી તે જેમ કે પહેલે બોલે વાચણ કહેતાં વાચણી લેવી તથા દેવી (૨) પુચ્છણ કહેતાં જો કોઈ અક્ષરનો સદેહ પડે તો ગુર્વાદિકને પૂછીને નિર્ણય કરવો ને મનનો સદેહ ટાળવો (૩) પરિચટ્ટણ કહેતા સૂત્ર-સિદ્ધાંતનું પરિચટન કરવું (ફેરવવું) (૪) અણુપેહા કહેતા જ્ઞાનને વિષે ઉપયોગ દેવો (૫) ધર્મ કહા-કહેતાં ધર્મ કથાનો ઉપદેશ દેવો અને સાજાળવો એ પાત્ર પ્રકારની સજ્જાત કરવી તેને સજ્જાત તપ કહીએ. (૫) ધ્યાનતપ તે ધર્મધ્યાન અને શુકલ ધ્યાનનું ધરવું તેને ધ્યાન તપ કહીએ (૬) કાઉસગ તપ તે કાયાને સ્થિર રાખવી તેને કાઉસગ તપ કહીએ આ છ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ થયો. કુલ મળી ૧૨ લેહ નિર્જરા તત્વના થયા.

૮ બંધતત્વ

હવે બંધતત્વ કહે છે. બંધ તત્વના ચાર લેહ સમુચ્ચયે કહે છે.

(૧) પ્રકૃતિ બંધ તે આઠ કર્મની પ્રકૃતિ (૨) સ્થિતિબંધ તે આઠ કર્મની સ્થિતિ (૩) અનુભાગ બંધ તે જેવે રસે કરી જીવ કર્મ બાંધે તેવે રસે કરી તે ભોગવે (૪) પ્રદેશ બંધ તે જેટલા પ્રદેશ જીવને સ્પર્શવાના હોય તેટલા પ્રદેશ સ્પર્શે. આ ચાર ભેદ બંધના. તે દષ્ટાંતે કરી કહે છે કૂલ અને ગધ જેમ એકઠા છે તેમ જીવ અને કર્મ એકઠા છે તે માટે કર્મ વિપાકના ઉદયથી સંસારના જીવો સુખ દુઃખ ભોગવે છે તે કર્મને લોકો દૈવ કહે છે. હવે કર્મ પ્રકૃતિ આદિ ચાર ભેદ કર્મબંધના છે તે દષ્ટાંતે કરીને કહે છે.

જેમ કોઈ એક વૈદ ગોળી વાળે છે તે એક ગોળી તાવને હરે, એક ગોળી વાગુને હરે, અને કોઈ ગોળી સનેપાતને હરે, તેમ પ્રકૃતિબંધ તે આઠ કર્મનો જુદો જુદો સ્વભાવ છે (૨) સ્થિતિબંધ તે જેમ ગોળી જતે દિવસે વિણસી જાય, પછી શુષ્ક, અવશુષ્ક કાંઈ કરે નહિ તેમ સ્થિતિબંધ પૂરો થયા પછી સારા નરસા કૃળ આપે નહિ, (૩) અનુભાગબંધ તે જેમ ગોળીનો રસ ખાટો, મીઠો, ખારો, કઠવો, કસાયેલો હોય તેમ કર્મ પણ જેવે રસે બાધ્યા હોય તેવે રસે ભોગવે. (૪) પ્રદેશબંધ તે જેમ ગોળીના પુઠગલ થોડા-ઘણા હોય અથવા ગોળી નાની મોટી હોય તેમ કર્મના ફળ બાંધવાના સમયે થોડા ઘણા હોય તેને પ્રદેશબંધ કહીએ એ રીતે ચાર પ્રકારે કર્મનો બંધ છે એ ચાર ભેદ કહ્યા. વિસ્તારે અનેક ભેદ છે.

હવે પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે. (૧) નાણુ પડિણીયાએ કહેતાં જ્ઞાનિના અવર્ણવાદ બોલે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૨) નાણુ નિન્હવણિયાએ કહેતાં જેની પાસે જ્ઞાન ભણે છે, તેણુ જ્ઞાન જોળવે અથવા તેની નિન્દા કરે, તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૩) નાણુ અંતરાયેણુ કહેતાં જે કોઈ જ્ઞાન ભણુતો હોય, તેને અંતરાય પાડે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૪) નાણુ આસાયણુએ કહેતાં જ્ઞાનિની આશાતના કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૬) નાણુ પઠિસેણુ-જ્ઞાનિ ઉપર દ્રેષ કરે (૬) નાણુ વિસવાયણુ જોગેણુ

કહેતાં જ્ઞાનિ સાથે ખોટા કલ્પના કલેશ કરે. એ છ પ્રકારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે અને પાંચ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે (૧) મતિજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૨) શ્રુતજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૩) અવધિજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૪) મન પર્યાવજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૫) કેવળજ્ઞાનનું આવરણ કરે, એ પાંચ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૦ કોડા કોડ સાગરોપમની છે અખાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની સ્થિતિ અખાધા એટલે ત્રણ હજાર વર્ષ સુધી કર્મ થાળે (સત્તામાં) રહે અને પછી અવશ્ય ઉદયમાં આવે

તે વખતે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી મસ્તક નમાવી વંદન નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવત પ્રત્યે પૂછતા હવા મહારાજ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનું લક્ષણ શુ ? તે વારે શ્રી વીર ભગવત કહે છે. ગૌતમ ! પાંચવર્ણા પાટાની ઉપમા તેમાં (૧) કાચનો પાટો (૨) ત્રાપડાનો પાટો (૩) જોડીયાનો પાટો (૪) ખડખાસનો પાટો (૫) સાલુનો પાટો એ પાંચ પાટા તુટે ત્યારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છૂટે, ત્યાં સુધી ચાર ગતિ, ચોવીશ દંડક, ચોર્યાશી લક્ષ જીવાયોનિમા પરિભ્રમણ કરે, પણ એક નમો અરિહંતાણું ન આવડે

હવે બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે. (૧) દસણ પડિણીયાએ કહેતા સમકિતી જીવના અવર્ણવાદ બોલે (૨) દસણ નિન્હવણિયાએ કહેતા સમકિત પમાડનારના ઉપકારને જોળવે અથવા તેની નિંદા કરે તો, (૩) દસણ અતરાયેણુ કહેતા જે કોઈ સમકિત પામતો હોય તેને અતરાય પાડે, વિદ્વ નાએ (૪) દસણ પાઉસિયાએ કહેતાં સમકિતી ઉપર દ્વેષ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે (૫) દસણ આસાયણાએ કહેતાં સમકિતીની આશાતના કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે, (૬) દસણ વિસવાયણા જોગેણુ કહેતાં સમકિતી સાથે ખોટા ઝગડા વિખબાદ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે એ છ પ્રકારે બાંધે અને નવ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે (૧) નિદ્રા (૨) નિદ્રા નિદ્રા (૩) પ્રચક્ષા (૪) પ્રચક્ષા-

પ્રત્યક્ષા (૫) થીભુદિ નિદ્રા. હવે તેના અર્થ કહે છે (૧) નિદ્રા કહેતા સુષ્પે જાગે (૨) નિદ્રા નિદ્રા કહેતાં કષ્ટ પડે જાગે. (૩) પ્રત્યક્ષા કહેતા બેઠો બેઠો ઊઘે (૪) પ્રત્યક્ષા પ્રત્યક્ષા કહેતા ઊભા ઊભા ઊઘે (૫) થીભુદિ નિદ્રા તે છ મહિને આવે, તેમાં અર્ધવાસુદેવનું બળ આવે, તેમાં આશુબ્ય પુર કરે તો મરીને નરકે જાય એ પાંચ નિદ્રાનું સ્વરૂપ કહ્યું હવે છઠ્ઠે બોલે ચક્ષુદર્શનનું આવરણ કરે (૭) અચક્ષુદર્શનનું આવરણ કરે. (૮) અવધિદર્શનનું આવરણ કરે (૯) કેવળ દર્શનનું આવરણ કરે, એ નવ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ-જઘન્ય અતર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડ સાગરોપમની અખાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની સ્થિતિ

તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ બેડી માન મોડી વદન નમસ્કાર કરીને શ્રી વીર ભગવંતભ પ્રત્યે પૂછતા હવા, કે મહારાજ ! દર્શનાવરણીય કર્મનું લક્ષણ શું ! તે વારે શ્રી વીર ભગવંત કહે કે ગૌતમ ! રાજના પોળીયાની ઉપમા, જેમ કોઈ પુરૂષ રાજના દર્શનને ઈચ્છે છે પણ તે પુરૂષને રાજનો પોળીયો રાજના દર્શન કરવા જવા દેતો નથી માટે જેમ એ પુરૂષને રાજનું દર્શન દુર્લભ તેમ દર્શનાવરણીય કર્મને ઉઠવે કરી સાચા દેવ, સાચા ગુરુ અને સાચા ધર્મને ઝોળખવા દુર્લભ છે

વેદનીય કર્મ તેના બે લેહ (૧) શાતા વેદનીય (૨) અશાતાવેદનીય તેમાં શાતાવેદનીય કર્મ ૧૦ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે (૧) બહુણ પાણાણુ, (૨) બહુણ ભૂયાણુ (૩) બહુણ છવાણુ (૪) બહુણ સત્તાણુ એ ચાર બોલ થયા હવે, (૧) પાણાણુ કપિયાએ (૨) છવાણુ કપિયાએ (૩) છવાણુ કપિયાએ (૪) સત્તાણુ કપિયાએ એટલે ચાર ચાર ને ચાર આઠ બોલનો ભાવાર્થ એક જ રૂપે છે એટલે ચાર બોલ એક જ ગણવા હવે (૫) અહુખણિયાએ (૬) અસોયણિયાએ (૭) અગુરણિયાએ (૮) અટીખણિયાએ (૯) અપીટુણિયાએ (૧૦) અપરિયાવિયાએ એ દસ પ્રકારે શાતાવેદનીય કર્મ

બાંધે અને આઠ પ્રકારે ભોગવે, તે કહે છે. (૧) મણુના સદા (૨) મણુના રૂવા (૩) મણુના ગંધા (૪) મણુના રસા (૫) મણુના ફાસા (૬) મનસુહિયા (૭) વચનસુહિયા (૮) કાયસુહિયા, એની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી પદર કોડાકોડ સાગરોપમની, અબાધાકાલ કરે તો ઘોઠ હજાર વર્ષની સ્થિતિ એનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે.

હવે અશાતા વેદનીય કર્મ બાર પ્રકારે બાંધે તે કહે છે (૧) પરદુઃખણિયાએ (૨) પરસોયણિયાએ (૩) પરબુરણિયાએ (૪) પરટીપણિયાએ (૫) પરપીટણિયાએ (૬) પરપરિયાવિયાએ (૭) બહુણ પાણાણ ભૂયાણું જીવાણ સત્તાણ હુ બણિયાએ (૮) સોયણિયાએ (૯) ગુરણિયાએ (૧૦) ટીપણિયાએ (૧૧) પીટણિયાએ (૧૨) પરિતાવણિયાએ, એ બાર પ્રકારે બાંધે અને આઠ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે (૧) અમણુના સદા (૨) અમણુના રૂવા (૩) અમણુના ગંધા (૪) અમણુના રસા (૫) અમણુના ફાસા (૬) મનહુહિયા (૭) વચન હુહિયા (૮) કાય હુહિયા એ આઠ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડ સાગરોપમની, અબાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની. તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી, વદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીર ભગવતજી પ્રત્યે પૂછતા હવા કે મહારાજ ! વેદનીય કર્મનું લક્ષણ શું ? તે વારે શ્રી વીર ભગવત કહે. હે ગૌતમ ! ખાંડ અને અગ્રીણે ખરડયા ખરડ (તલવાર)ની ઉપમા. ખાંડે ખરડયું ખરડગ ચાટે ત્યારે સુખ મીઠું થાય તે શાતાવેદનીય કર્મના ઉદયે કરીને અને અગ્રીણે ખરડયું ખરડગ ચાટે ત્યારે સુખ કડવું થાય અને જીભ કપાઈ જાય તે અશાતાવેદનીય કર્મના ઉદયે કરીને, તેમ અશાતાવેદનીય એટલે હુખ આવે ત્યારે જીવ સુઝાય, તે અશાતા વેદનીય કર્મને ઉદયે કરીને

હવે ચોથું મોહનીય કર્મ કહે છે મોહનીય કર્મ જીવ છ પ્રકારે બાંધે (૧) તીવ્ર ક્રોધે (૨) તીવ્ર માને (૩) તીવ્ર માયાએ (૪) તીવ્ર લોભે (૫) તીવ્ર દસણ મોહનીય (૬) તીવ્ર મિથ્યાત્વ મોહનીય

તે છ પ્રકારે બાંધે અને તે અઠાવીસ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે. અનતાનુબંધીની ચોકડી-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ. હવે અનતાનુબંધી ક્રોધ તે કેવો છે? જેવી પર્વતની રાઈ, જેમા ફાટી સાંધ મળે નહિ-તેમાં ઘાત કરે તો સમકિતની, સ્થિતિ કરે તો જાવજીવની, બંધ પડે તો નરકનો. હવે અનતાનુબંધી માન તે કેવું છે? જેમ પથ્થરનો સ્થંભ વાળ્યો વળે નહિ તેમાં ઘાત કરે તો, સમકિતની, સ્થિતિ કરે તો જાવજીવની, બંધ પડે તો નરકનો, અનતાનુબંધી માયા કેવી છે? જેમાં નિખીડ (મજબૂત) વાંસના મુળીયાં છેદા છેદાય નહિ, લેદા લેદાય નહિ, તેમાં ઘાત કરે તો સમકિતની, સ્થિતિ કરે તો જાવજીવની, બંધ પડે તો નરકનો. અપચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ તે કેવો છે? જેમ તળાવમાં પડેલી ફાટવરસ દિવસે લોગી થાય તેનું માન તે કેવું છે? જેવો હાડકાનો સ્થંભ તેની માયા તે કેવી છે? જેવો ઘેટાનાં શીંગ, તેનો લોભ કેવો છે? જેવું અજને ખરડયું વસ્ત્ર, એ ચારેયમાં ઘાત કરે તો શ્રાવકના વ્રતની અને સ્થિતિ કરે તો એક વર્ષની, બંધ પડે તો તિર્યચનો, હવે પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ તેનો ક્રોધ તે કેવો છે? જેમ વેળુમાં લીટી તે પહર દિવસે લોગી થાય તેનું માન તે કેવું છે કે જેવો લાકડાનો સ્થંભ તેની માયા તે કેવી છે? જેવું બળહતુ માત્રુ (પેસાળ), તેનો લોભ કેવો છે? છાણના ચલા સમાન એ ચારેયમાં ઘાત કરે તો સાધુના વ્રતની અને સ્થિતિ કરે તો ચાર માસની. બંધ પડે તો મનુષ્યનો. હવે સંજ્ઞવલ્લનનો ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, સંજ્ઞવલ્લનનો ક્રોધ તે કેવો છે? જેમાં પાણીમા દોરેલી લીટી તુરત જ લોગી થાય તેનું માન તે કેવું છે? જેવો નેતરનો સ્થંભ, તેની માયા તે કેવી છે? જેવી વાંસની છાઈ અને તેનો લોભ તે કેવો છે? જેવું હળહરે ખરડયું વસ્ત્ર, એ ચારેમાં ઘાત કરે તો કેવળજ્ઞાનની, સ્થિતિ કરે તો પહર દિવસની અને બંધ પડે તો દેવતાનો એ સર્વે મળી સોળ કષાયના નામ કહ્યા.

હવે નવ નોકષાયના નામ કહે છે,

(૧) હાસ્ય મોહનીય (૨) રતિ મોહનીય (૩) અરતિ મોહનીય (૪) ભય મોહનીય (૫) શોક મોહનીય (૬) દુઃખ મોહનીય (૭) સ્ત્રીવેદ (૮) પુરુષ વેદ (૯) નપુસક વેદ એ નવ નોકષાયના નામ કહ્યાં હવે (૧) સમક્રિત મોહનીય (૨) મિથ્યાત્વ મોહનીય (૩) મિશ્ર મોહનીય, એમ અઠ્ઠાવીસ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુહર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની અબાધાકાળ કરે તો સાત હજાર વર્ષની

તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી, માન મોડી વદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીર ભગવતજી પ્રત્યે પૂજતા હવા કે મહારાજ ! મોહનીય કર્મનું લક્ષણ શું ? તે વારે શ્રી વીર ભગવતજી કહે, હે ગૌતમ ! છકેલા પુરુષની ઉપમા જેમ કોઈ પુરુષે મદિરાપાન (દારૂ) વગેરે કેદી વસ્તુ પીધી હોય અને તેથી તે પુરુષને મર્યાદા રહેતી નથી પોતાની માતા તથા બેન તથા સ્ત્રી વગેરે જોકેલાં હોય તેમાં આતરૂ ગણતો નથી અને લજ્જા ગળતો નથી તેમ આ જીવ મોહનીય કર્મનેા ઉદય થવાથી દેવને કુદેવ કહે છે, સાધુને કુસાધુ કહે છે ને કુસાધુને સાધુ કહે છે તથા ધર્મીને અધર્મી અને અધર્મીને ધર્મી કહે છે સાચાને ખોટું અને ખોટાને સાચું કહે છે તે સર્વ મોહનીય કર્મના ઉદયે કરી પોતાના આત્માનું બગાડે છે તે મોહનીય કર્મ જાણવું

હવે પાંચમું આયુષ્ય કર્મ કહે છે, તેના ચાર પ્રકારે જીવ નરકનું આયુષ્ય બાંધે તે કહે છે (૧) મહાઆર લિયાએ કહેતાં મોટો આરભ કરે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે (૨) મહા પરિગ્રહિયાએ કહેતાં મોટો પરિગ્રહ મેળવે અથવા અત્યંત તૃષ્ણા રાખે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે (૩) કુણીમાંસાહારેણ કહેતા મદિરા તથા માંસનો આહાર કરે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે (૪) પચેન્દ્રિય વહેણ કહેતાં પચેન્દ્રિય જીવની ઘાત કરે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે તેની સ્થિતિ જઘન્ય ૧૦ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૩ સાગરોપમની તેનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે.

હવે ચાર પ્રકારે જીવ તિર્થંચતુ આયુષ્ય બાધે તે કહે છે (૧) માયા કપટ કરે તો તિર્થંચતુ આયુષ્ય બાધે (૨) નિખિડ માયાએ કહેતાં ગાઢી માયા કરે તો તિર્થંચતુ આયુષ્ય બાધે (૩) અદિવચણેષુ કહેતાં ક્ષણે ક્ષણે ખોટું બોલે તો તિર્થંચતુ આયુષ્ય બાધે (૪) કુડ તોલે કુડમાણે કહેતાં ખોટા તોલ્યા તથા ત્રાજવા તથા ગજ તથા માપદા રાખી વસ્તુમાં ભેળ સંભેળ કરે, સારુ દેખાડી નરસુ આપે તો જીવ તિર્થંચતુ આયુષ્ય બાધે. એ ચાર પ્રકારે જીવ તિર્થંચમા જાય તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્થોપમની એનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે

હવે ચાર પ્રકારે મનુષ્યનું આયુષ્ય બાધે તે કહે છે (૧) પગઈ ભદ્રિયાએ કહેતા પ્રકૃતિનો ભદ્રિક હોય (૨) પગઈ વિભ્રીયાએ કહેતા પ્રકૃતિનો વિનયવત હોય (૩) સાણકૌશયાએ કહેતાં દુબળા જીવોને દેખી કંરૂણા આવે (૪) અમચ્છરિયાએ કહેતા પોતાનું સુખ દેખી ગર્વ ન કરે, દાન આપીને અહ કાર ન કરે એ ચાર પ્રકારે જીવ મનુષ્યનું આયુષ્ય બાધે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્થોપમની તેનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે

હવે ચાર પ્રકારે જીવ દેવતાનું આયુષ્ય બાધે તે કહે છે (૧) સરાગસંજમેષુ કહેતાં સાધુના વ્રત પાળે તો દેવતાનું આયુષ્ય બાધે, (૨) સજમાસજમેષુ કહેતાં શ્રાવકના વ્રત પાળે તો દેવતાનું આયુષ્ય બાધે (૩) બાલ તવોવકમેષુ કહેતાં છકાય જીવની ઓળખાણ પડતી નથી અને બાળ તપસી તપ કરે તો દેવતાનું આયુષ્ય બાધે (૪) અકામ નિર્જરાએ કહેતાં મન વગર જીવ તરસ સહન કરે જે ટાણે ખાવા પીવાનું મળતું નથી ને પોતાની કાયાને કષ્ટ ઉપજે તેમા અકળાય નહિ, ને સારા પરિણામ રાખે તો દેવતાનું આયુષ્ય બાધે, તેની સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૩ સાગરોપમની

હવે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી, માન મોડી, વદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીગ ભગવતજી પ્રત્યે પૂછતા હવા કે મહારાજ ! આયુષ્ય-

કર્મનું લક્ષણ શું ? તે વારે શ્રી વીર લગવતજી કહે છે હે ગૌતમ ! હેડ-બેડીની ઉપમા. જેમ કોઈ પુરૂષને હેડ-બેડીમાં નાખ્યો છે તે પુરૂષ એમ ચિતવે કે હેડ-બેડી ભાગે અને હું તે બધનથી છુટું તેમ જીવને આયુષ્યરૂપી દોરી તૂટે અને હું મોક્ષરૂપી પાટણમાં જાઉં, એમ ધ્રુવે છે. આયુષ્ય કર્મ પૂરૂ થયું

હવે છર્કું નામ કર્મ કહે છે ચાર પ્રકારે જીવ શુભનામ કર્મ બાધે તે કહે છે (૧) મન (૨) વચન (૩) કાયા (૪) વિસંવાયણા જોગેણુ તે લક્ષી રીતે ચાર બોલ સેવે તો શુભનામ કર્મ બાધે હવે ચાર પ્રકારે અશુભ નામ કર્મ બાધે તે કહે છે (૧) મન (૨) વચન (૩) કાયા (૪) અવિસવાયણા જોગેણુ એ ચાર બોલ માઠી રીતે સેવે તો અશુભ નામ કર્મ બાધે. એ આઠ પ્રકારે નામ કર્મ બાધે અને ૯૩ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે

ગતિ ચાર (૧) નરકની ગતિ (૨) તિર્થંચની ગતિ (૩) મનુષ્યની ગતિ (૪) દેવતાની ગતિ જાતિ પાત્ર (૧) એકેન્દ્રિય (૨) બેઘન્દ્રિય (૩) ત્રેઘન્દ્રિય (૪) ચૌરેન્દ્રિય (૫) પચેન્દ્રિય હવે શરીર પાત્ર (૧) ઔદારિક શરીર (૨) વૈક્રિય શરીર (૩) આહારક શરીર (૪) તેજસ શરીર (૫) કાર્મણુ શરીર. અગોપાગ ત્રણ (૧) ઔદારિક શરીરનું અગોપાગ (૨) વૈક્રિય શરીરનું અગોપાગ (૩) આહારક શરીરનું અગોપાગ એ સર્વ મળી કુલ ૧૭ થયા. હવે બધન ૧૫ પ્રકારના કહે છે (૧) ઔદારિકનું બધન (૨) ઔદારિક વૈક્રિયનું બધન (૩) ઔદારિક આહારકનું બધન (૪) ઔદારિક તેજસનું બધન (૫) ઔદારિક કાર્મણુનું બધન (૬) વૈક્રિયનું બધન, (૭) વૈક્રિય આહારકનું બધન (૮) વૈક્રિય તેજસનું બધન (૯) વૈક્રિય કાર્મણુનું બધન (૧૦) આહારક આહારકનું બધન (૧૧) આહારક તેજસનું બધન (૧૨) આહારક કાર્મણુનું બધન (૧૩) તેજસનું બધન (૧૪) તેજસ કાર્મણુનું બધન (૧૫) કાર્મણુ-કાર્મણુનું બધન.

છ સઘયણ, છ સંસ્થાન, ત્રસનો દસકો, સ્થાવરનો દસકો.

પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન એવં ૭૨ થયા હવે (૧) અગ્નિદેવતાનામ કર્મ (૨) પરાધાતનામ કર્મ (૩) શ્વાસોશ્વાસ નામ કર્મ (૪) આતાપ નામ કર્મ (૫) ઉદ્યોતનામ કર્મ (૬) શુભવિહાયોગતિ નામ કર્મ (૭) નિર્માણ નામ કર્મ (૮) અશુભ નામ કર્મ તે સોમલ પ્રાદ્યક્ષની પેરે અને તિથિ'કર નામ ઉપજાવે તે પુન્ય પ્રકૃતિના ઉદયે એ પ્રમાણે ૬૩ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ૨૦ કોડાકોડ સાગરોપમની અને અખાધાકાળ કરે તો બે હજાર વર્ષની તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ ભેડી, માન મોડી વંદન નમસ્કાર કરી શ્રી ભગવતજી પ્રત્યે પૂજતા હવા કે મહારાજ, નામ કર્મનું લક્ષણ કયું ? તે વારે વીર ભગવતજીએ કહ્યું હે ગૌતમ ! ચિતારાની ઉપમા જેમ ચિતારો શુભ ચિત્ર ચીતરે અને અશુભ ચિત્ર પણ ચીતરે જે શુભ ચિત્ર તે હાથી ઘોડા પ્રમુખ અને અશુભ ચિત્ર ભૂંડ, સુરીયા પ્રમુખ, પણ ચીતરે તેમ જીવ શુભનામ કર્મને ઉદયે કરીને શુભનામ કર્મ ઉપાજે અને અશુભ નામ કર્મના ઉદયે કરીને અશુભનામ કર્મ બાધે ઇતિ નામ કર્મ સંપૂર્ણ.

હવે સાતમું ગોત્ર કર્મ કહે છે. આઠ પ્રકારે જીવ ઉચ્ચગોત્ર બાધે તે આઠના નામ કહે છે (૧) જાતિ મહ (૨) કુળ મહ (૩) બળ મહ (૪) રૂપ મહ (૫) લાભ મહ (૬) તપ મહ (૭) સૂત્ર મહ (૮) ઠંકુરાઈ (અશ્વર્યા) મહ, એ આઠ મહ ટાળતો થકો જીવ ઉચ્ચગોત્ર બાધે અને એ આઠ મહ કરતો થકો જીવ નીચ ગોત્ર બાધે તેની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી વીસ કોડાકોડી સાગરોપમની અખાધાકાળ કરે તો બે હજાર વર્ષની તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ ભેડી, માન મોડી, વંદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીર ભગવતજીને પૂજે છે મહારાજ ! ગોત્ર કર્મનું લક્ષણ શું ? ત્યારે શ્રી વીર ભગવતજી કહે છે હે ગૌતમ ! કુભારના ચાકડાની ઉપમા જેમ કુભાર ચાક ઉપર પીડો ચડાવે તેના બે ઘડા ઉતારે. તેમા એક ઘડો મવનો ભર્યો તે આઠ મહ ટાળવા સમાન અને બીજો ઘડો મહિરાપાનનો ભર્યો, તે આઠ મહ કરવા સમાન બાણુ. ઇતિ સાતમું ગોત્ર કર્મ સંપૂર્ણ

હવે આઠમું અતરાય કર્મ કહે છે તે પાત્ર પ્રકારે જીવ અતરાયકર્મ બાંધે તેના નામ કહે છે (૧) દાનાંતરાય તે છતે ધને દાન દઈ શકે નહિ (૨) લાભાંતરાય તે છતે લાભે લાભ લઈ શકે નહિ (૩) ભોગ-અતરાય તે છતે ભોગે ભોગ ભોગવી શકે નહિ (૪) ઉપભોગાંતરાય તે ભોગ ભોગવવાની વારવાર ઈચ્છા કરે પણ ભોગ ભોગવી શકે નહિ (૫) વીર્યાંતરાય તે ધર્મ સબધી કાર્ય કરવાને વિષે બળ પરાક્રમ ફેરવી શકે નહિ એ પાત્ર પ્રકારે જીવ અતરાય કર્મ બાંધે ને પાત્ર પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૦ કોડાકોડ સાગરોપમની અબાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની અતરાય કર્મનું લક્ષણ રાજના ભડારીની ઉપમા જેમ ભડારીના હાથમાં કુચી છે અને દાન દેવાના ફળ જાણે છે ! છતાં દાન દઈ શકતો નથી, તે રાજ શ્રેણિકની કપિલાદાસીની પેઠે દાન દઈ શકે નહિ એ આઠમું અતરાય કર્મ સંપૂર્ણ એ આઠ કર્મ આપણા આત્મા સાથે છે અસંખ્યાત પ્રદેશી આત્મા છે તેના એકેકે પ્રદેશે અનતી અનતી કર્મની વર્ગણાએ કરી આપણો આત્મા નીંટાઈ રહ્યો છે તેમ જીવ સાથે વિચાર કરી કર્મબંધનથી છૂટવા ચત્ન કરવો જોઈએ

૯ મોક્ષ તત્ત્વ

હવે મોક્ષતત્ત્વ કહે છે મોક્ષના ચાર ભેદ છે (૧) જ્ઞાનની આરાધના (૨) દર્શનની આરાધના (૩) ચારિત્રની આરાધના (૪) તપની આરાધના, એ ચાર ભેદ સમુચ્ચયે કદાં હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે સકળ આત્માના પ્રદેશથી, સકળ કર્મનું છૂટવું, સકળ બંધનથી મુકાવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષ કહીએ હવે પદ્મ ભેદ સિદ્ધ થાય તે કહે છે.

(૧) તીર્થ સિદ્ધા કહેતા તીર્થ કર પદવી પામીને મોક્ષે ગયા તે ઋષભાદિક અરિહંત ભગવાન જાણવા (૨) અતીર્થ સિદ્ધા કહેતા તીર્થ કર પદ પામ્યા વિના સામાન્ય કેવળી થઈ મોક્ષે ગયા તે પુરુષરિક

ગણધર પ્રમુખ (૩) તીર્થ કર સિદ્ધા કહેતાં તીર્થ કરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પછી જે જીવ મોક્ષ ગયા તે ગણધર પ્રમુખ (૪) અતીર્થ કર સિદ્ધા કહેતા તીર્થ કરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પહેલાં જે જીવ મોક્ષ ગયા તે મારૂ દેવી માતા પ્રમુખ (૫) ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધા કહેતાં ગૃહસ્થના વેશે રહ્યા થકા મોક્ષ ગયા તે ભરત ચક્રવર્તિ પ્રમુખ (૬) અન્યલિંગ સિદ્ધા કહેતાં યોગી સંન્યાસી પ્રમુખ, તાપસના વેશે મોક્ષ ગયા તે વલ્લભચિરી પ્રમુખ (૭) સ્વલિંગ સિદ્ધા કહેતા સાધુના વેશે મોક્ષ ગયા તે સાધુ મુનિરાજ પ્રમુખ (૮) શ્વીલિંગ સિદ્ધા તે શ્વીવેદ મોક્ષ ગયા તે ચઢનબાળા પ્રમુખ (૯) પુરૂષલિંગ સિદ્ધા કહેતાં પુરૂષ વેદ મોક્ષ ગયા તે ગૌતમાદિ પ્રમુખ (૧૦) નપુસકલિંગ સિદ્ધા કહેતા નપુસક વેદ મોક્ષ ગયા તે ગાગેય પ્રમુખ (૧૧) પ્રત્યેક બુદ્ધ સિદ્ધા કહેતા કોઈ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધ પામી પોતાની મેળે ચારિત્ર લઈ મોક્ષ ગયા તે કરક કુરાળ પ્રમુખ (૧૨) સ્વયંબુદ્ધ સિદ્ધા કહેતાં શુરના ઉપદેશ વિના જાતિ સ્મરણ આદિ જ્ઞાન વડે પ્રતિબોધ પામી મોક્ષ ગયા તે કપિલ મુનિ પ્રમુખ (૧૩) બુદ્ધબોધિ સિદ્ધા કહેતા શુરને ઉપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી મોક્ષ ગયા તે અયવતા પ્રમુખ (૧૪) એક સિદ્ધા કહેતા એક સમયમાં એક જ જીવ મોક્ષ ગયા તે મહાત્રીર સ્વામી પ્રમુખ (૧૫) અનેક સિદ્ધા કહેતાં એક સમયમાં ઘણાં જીવ મોક્ષ ગયા તે ઋષભદેવ સ્વામી પ્રમુખ. એ પદર સિદ્ધના લેહ જાણવા.

હવે મોક્ષના નવ દ્વાર કહે છે સત્ પદ પ્રરૂપણાદ્વાર (૨) દ્રવ્ય પરિમાણ દ્વાર (૩) ક્ષેત્ર પરિમાણદ્વાર (૪) સ્પર્શનાદ્વાર (૫) કાળ દ્વાર (૬) અતરદ્વાર (૭) ભાગ દ્વાર (૮) ભાવ દ્વાર (૯) અદ્ય બહુત્વ દ્વાર હવે તેનો ભાવાર્થ કહે છે તેમાં (૧) સત્પદ પ્રરૂપણાદ્વાર—તે મોક્ષગતિ પૂર્વકાળે હતી, હમણા પણ છે અને આવતે કાલે પણ હશે તે છતી અસ્તિ છે, પણ આકાશના કુંડની પેર નાસ્તિ નથી (૨) દ્રવ્ય પરિમાણ દ્વાર—તે દ્રવ્ય પ્રમાણે સિદ્ધ અનતા છે અને અલભ્ય જીવોથી અનત શુણ્યા અધિક છે. અને વનરૂપિત વજ્રને

૨૩ દડકથી સિદ્ધના જીવ અનંત ગુણા અધિક છે (૩) ક્ષેત્ર પરિમાણ દ્વાર તે સિદ્ધ શિલા પ્રમાણ છે. તે સિદ્ધશિલા ૪૫ લાખ જોજનની લાંબી અને પહોળી છે અને ત્રિગુણી ઝાઝેરી પરિધી અને ઉચ્ચપણે ત્રણસો તેત્રીશ ધનુષ્ય ૩૨ આંગુલ પ્રમાણ છે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધના જીવો રહ્યાં છે (૪) સ્પર્શના દ્વાર તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથી કાંઈક અધિકી સિદ્ધની સ્પર્શના છે (૫) કાળદ્વાર—તે એક સિદ્ધ આશ્રી આદિ છે, પણ અત નથી અને અનેક સિદ્ધ આશ્રી આદિ પણ નથી અને અત પણ નથી (૬) અતરદ્વાર—તે સિદ્ધને ફરી સંસારમાં અવતરવું નથી અને એક સિદ્ધ ત્યાં અનંત સિદ્ધ અને અનંત સિદ્ધ ત્યાં એક સિદ્ધ છે એટલે સિદ્ધને માંહોમાહે અતર નથી (૭) ભાગદ્વાર—તે સઘળા સંસારના જીવોથી સિદ્ધના જીવ અનંતમે ભાગે છે, લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે છે (૮) ભાવ દ્વાર—તે સિદ્ધમાં બે ભાવ હોય (૧) ક્ષાયિક ભાવ (૨) પારિણામિક ભાવ હવે ક્ષાયિક ભાવ તે કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શન, પારિણામિક ભાવ તે સિદ્ધપદ જાણવું (૯) અદ્ય-બહુત્વ દ્વાર તે સર્વથી થોડા નપુસક સિદ્ધા, તેથી સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ થાય અને તેથી પુરુષ સંખ્યાતગુણા સિદ્ધ થાય એક સમયમાં નપુસક ૧૦ સિદ્ધ થાય, સ્ત્રી ૨૦ સિદ્ધ થાય, પુરુષ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

હવે ચૌદ જોડનો ધણી હોય તે જોડો જાય તે કહે છે (૧) ત્રસ પછે (૨) ખાદર પછે (૩) સજી પછે (૪) વજ્રઋષભનારાય સઘયણ પછે (૫) શુકલધ્યાન પછે (૬) મનુષ્યની ગતિ પછે (૭) ક્ષાયક સમકિત પછે (૮) યથાખ્યાત આરિત્ર પછે (૯) પંડિતવીર્ય પછે (૧૦) કેવળ જ્ઞાન પછે (૧૧) કેવળદર્શન પછે (૧૨) ભવ્યસિદ્ધધક પછે (૧૩) પરમ શુકલલેશી પછે (૧૪) ચરમ શરીર પછે, એ ચૌદ જોડનો ધણી જોડો જાય તે જઘન્ય બે હાથની અવલેણાવાળો અને ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્યની અવલેણાવાળો, જઘન્ય નવ વર્ષનો, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડના આયુષ્યવાળો, કર્મભૂમિનો હોય તે જોડો જાય

ઇતિ નવતત્ત્વ સંપૂર્ણ

અથ શ્રી લઘુદંડક.

સરીરોગાદ્ય સંઘયણ, સઠાણ કસા ય તદ્દ હુંતિ સન્નાઓ ॥

છેસિદિય સમુદ્ધાણ, સન્નિ વેદે ય પજ્જતિ ॥ ૧ ॥

દિદ્ધિ દંસણ નાણ અનાણે, જોગુવઓગે તદ્દા કિમાહારે ॥

ઉવવાય ઠિદ્દ સમુદ્ધાણે, ચવણ ગદ્દ આગદ્દ ચેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથા સૂઝ પાઠે કહી, તેમાં ચોવીસ દ્વાર કહ્યા.
તે ચોવીસ દ્વાર અર્થ સહિત કહે છે.

(શરીર કે૦) શરીર પાંચ ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક
૪ તૈજસ અને ૫ કાર્મણ ॥ ૧ ॥

(ઓગાહણ કે૦) અવધેણા, ઔદારિકની અવધેણા જઘન્ય આંગ-
ળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટી એક હજાર જોજન ઝાઝેરી,
કમળના ડોડાને ન્યાયે જાણવી, વૈક્રિયની ભવધારણી અવધેણા જ૦
આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉ૦ દાખ જોજન ઝાઝેરી જાણવી,
૩ આહારકની અવધેણા જ૦ સુદા હાથની અને ઉ૦ એક હાથની,
૪-૫ તૈજસ અને કાર્મણની અવધેણા જ૦ આંગળનો અસંખ્યાતમો
ભાગ અને ઉ૦ ચૌદ રાજ લોક પ્રમાણે-તે કેવળ સમુદ્ધાતની અપેક્ષાએ
તથા પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે જાણવી ॥ ૨ ॥

(સંઘયણ કે૦) સંઘયણ છ ૧ વજ્રઋષભનારાય સંઘયણ,
૨ ઋષભનારાય સં૦, ૩ નારાય સં૦, ૪ અર્ધનારાય સં૦, ૫ કિલિકુ
સં૦ અને ૬ છેવટું સંઘયણ ॥ ૩ ॥

(સંઠાણ કે૦) સંસ્થાન છ,-૧ સમયઉરસ સંસ્થાન, ૨ નિગોહ
પરિમંડળ સં૦ ૩ સાદિ સં૦, ૪ વામન સં૦, ૫ કુબ્જ સં૦ અને
૬ હુડ સંસ્થાન ॥ ૪ ॥

(કષાય કે૦) કષાય ચાર-૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ
પાપા (તહહુંતિ કે૦) તેમજ આગળ કહેશે તે પ્રકારે હોય

(સન્નાઓ કે૦) સજ્ઞા ચાર-૧ આહાર સજ્ઞા, ૨ ભય સજ્ઞા
૩ મૈથુન સજ્ઞા અને ૪ પરિગ્રહ સજ્ઞા ॥૬॥

(લેસ કે૦) લેશ્યા છ-૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત
લેશ્યા, ૪ તેજુ લેશ્યા ૫ પદ્મ લેશ્યા અને ૬ શુક્લ લેશ્યા ॥૭॥

ઇદ્રિય પાંચ-૧ શ્રોતેદ્રિય, ૨ ચક્ષુષદ્રિય, દ્રાણુદ્રિય, ૪ રસેદ્રિય
અને ૫ સ્પર્શેદ્રિય ॥૮॥

(સમુદ્ધાએ કે૦) સમુદ્ધાત સાત-૧ વેદની સમુદ્ધાત ૨ કષાય
સં, ૩ મારણાતિક સં ૪ વૈક્રિય સં, ૫ તૈજસ સં, ૬ આહારક
સં અને ૭ કેવળ સમુદ્ધાત ॥૯॥

(સન્ની કે૦) સજ્ઞી અને અસજ્ઞી-તેમાં જેને મન હોય તે સંજ્ઞી
અને મન ન હોય તે અસજ્ઞી ॥૧૦॥

(વેદ કે૦) વેદ ત્રણ-૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષ વેદ અને ૩ નપુસક
વેદ ॥૧૧॥

(ય કે૦) વળી (પન્નજતિ કે૦) પર્યાપ્તિ છ તે-૧ આહાર પર્યાપ્તિ,
૨ શરીર પં ૩ ઇદ્રિય પં, ૪ આસોચવાસ પં, ૫ ભાષા પં અને
૬ મન પર્યાપ્તિ ॥૧૨॥

છ પર્યાપ્તિનુ સ્વરૂપ દર્શાવે છે.

પુદ્ગલના ઉપવ્યયથી થયો જે પુદ્ગલ પરિણમન હેતુ શક્તિ વિશેષ,
તેને પર્યાપ્તિ કહે છે એના બે ભેદ છે-એક લઘિપર્યાપ્તિ અને બીજી
કરણપર્યાપ્તિ, જે કર્મના ઉદયથી આરભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ
પૂરી કરી નથી, પણ કરશે તેને લઘિપર્યાપ્તિ કહે છે અને જેણે સ્વયોગ્ય
પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કીધી તેને કરણપર્યાપ્તિ કહે છે

અપર્યાપ્તિ પણ બે પ્રકારની છે-એક લઘિ અપર્યાપ્તિ, બીજી કરણ
અપર્યાપ્તિ આરભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂરી કરે નહિ તેને લઘિ
અપર્યાપ્તિ કહે છે અને જે સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરશે,
પણ હજી કીધી નથી, તેને કરણ અપર્યાપ્તિ કહે છે

પર્યાપ્તિ છ પ્રકારે છે હરેક જીવને ભવાંતરની ઉત્પત્તિ સમયે જે

શક્તિવડે આહાર લઇને તેને રસપણે પરિણુમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ શુભ—તેને આહારપર્યાપ્તિ કહે છે. પત્રી તે રસરૂપ પરિણામને રસ, રૂઢિર, માંસ, મેઢ, અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણુમાવીને શરીર બાંધવાનો જે શક્તિ વિશેષ, તેને શરીરપર્યાપ્તિ કહે છે પછી તે સાત ધાતુપણે પરિણુમાવ્યો જે રસ, તે જેને જેટલાં દ્રવ્ય—ઇદ્રિય બેઠવે તેને તેટલાં ઇદ્રિયપણે પરિણુમાવવાનો જે શક્તિવિશેષ, તેને ઇદ્રિયપર્યાપ્તિ કહે છે પર્યાપ્તિ એ શબ્દ સર્વ સાથે જોડવો કેમકે એ કહેલી ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઈ જીવ મરણ પામે નહિ માટે પર્યાપ્તિ શબ્દ વચમાં કહ્યો છે એ ત્રણ પર્યાપ્તિ બાધીને પછી શ્વાસોચ્છવાસ-પણે યોગ્ય વળગણનાં દલિક લઈ, શ્વાસોચ્છવાસપણે પરિણુમાવીને અવલબી મૂકવાનો જે શક્તિ વિશેષ—તેને શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તિ કહે છે ભાષાયોગ્ય પુદ્ગલ લઈ ભાષાપણે પરિણુમાવીને અવલબી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને ભાષાપર્યાપ્તિ કહે છે અને મનોવર્ગણ યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ મનપણે પરિણુમાવીને અવલબી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને મન-પર્યાપ્તિ કહે છે એવી રીતે એ છ પ્રકારે પર્યાપ્તિ કહી છે

આહારપર્યાપ્તિ, શરીરપર્યાપ્તિ, ઇદ્રિયપર્યાપ્તિ તથા શ્વાસોચ્છવાસ-પર્યાપ્તિ એ ચાર પર્યાપ્તિ એકે દ્રિયને હોય ને તે ચાર પર્યાપ્તિઓની સાથે પાંચમી ભાષા પર્યાપ્તિ જોડીને પાંચ પર્યાપ્તિ તે વિકલેન્દ્રિય એટલે બેઠદ્રિય તેઠદ્રિય તથા ચૌરિદ્રિય પ્રત્યેકને હોય, એ જ પાંચ પર્યાપ્તિઓ અસંજી પચે દ્રિયને હોય અને છ એ પર્યાપ્તિઓ સંજી પચે દ્રિયને હોય

(દિક્ષિ કે૦) દષ્ટિ ત્રણ ૧ સમકિતદષ્ટિ, ૨ મિશ્રત્વદષ્ટિ અને ૩ સમામિશ્રિત્વદષ્ટિ ॥૧૩॥

(દસણુ કે૦) દર્શન ચાર ૧ અક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન ૩ અવધિ દર્શન ૪ કેવળદર્શન ॥૧૪॥

(નાણુ કે૦) જ્ઞાન પાંચ. ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યવજ્ઞાન અને ૫ કેવળજ્ઞાન. ॥૧૫॥

(અન્નાણુ કે૦) અજ્ઞાન ત્રણ ૧ મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન અને ૩ વિભંગ જ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥

(જોગ કે૦) યોગ ૫૬૨ ૪ મનના, ૪ વચનના અને ૭ કાયાના તેમા ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મં, ૩ મિશ્ર મં અને ૪ વ્યવહાર મં એ ચાર મનના જાણવા તથા ૧ સત્ય વચનયોગ, ૨ અસત્ય વં ૩ મિશ્ર વં, ૪ વ્યવહાર વં એ ચાર વચનના જાણવા તથા ૧ ઔદાગિક ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ વેકિય, ૪ વેકિયનો મિશ્ર, ૫ આહારક, ૬ આહારકનો મિશ્ર, અને ૭ કાર્મણુકાય યોગ-એ સાત કાયાના જાણવા સર્વે મળી ૫૬૨ યોગ જાણવા ॥ ૧૭ ॥

(ઉવયોગ કે૦) ઉપયોગ બાર, તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બાર ઉપયોગ જાણવા ॥ ૧૮ ॥

(તહા કિમાહારે કે૦) તેમ જ અનુક્રમે આહાર લે જં ત્રણ દિશિનો અને ઉં છ દિશિનો ત્રણ દિશિ તે ૧ ઊચી, ૨ નીચી અને ૩ તીરછી અને છ દિશિ તે ૧ પૂર્વ ૨ પશ્ચિમ, ૩ ઉત્તર ૪ દક્ષિણ, ૫ ઊચી અને ૬ નીચી તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ સચિત ૨ અચિત અને ૩ મિશ્ર તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ ઓજ, ૨ રોમ અને ૩ કવળ એ ત્રણ પ્રકારનો આહાર ॥ ૧૯ ॥

(ઉવવાચ કે૦) કેટલા હંડકનો આવીને ઉપજે ? તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૦ ॥

(કિંઈ કે૦) સ્થિતિ તે જં અંતર્મુદૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટિ તેત્રીશ સાગરોપમની તે સ્થિતિ આગળ કહેવાશે ॥ ૨૧ ॥

(સમુહાએ કે૦) ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ, તેમાં સમોહિયા મરણ તે કીડીની દ્વારની પેઠે જીવના પ્રદેશ છૂટા છૂટા નીકળે તે અને અસમોહિયા મરણ તે બદ્ધકના લડાકાની પેઠે જીવના પ્રદેશ સામટા નીકળે તે ॥ ૨૨ ॥

(અવચ્યુ કે૦) કેટલા હંડકમાં અવીને જાય તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૩ ॥

(ગઈ કે૦) ગતિ પાંચ, તે ૧ નરકની, ૨ તિર્થંચની ૩ મનુષ્યની. ૪ દેવતાની અને ૫ સિદ્ધની તેમાં જે જુલું તે ગતિ.

(આગઈ કે૦) આવલું તે આગતિ, તે ચાર પ્રકારની. ૧ નરકની ૨ તિર્થંચની ૩ મનુષ્યની અને ૪ દેવતાની (ચેવ કે૦) નિશ્ચે એ જે ગાથાનો અર્થ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

પ્રાણુ દશ, તેમાં ૫ ચેન્દ્રિના પાંચ પ્રાણુ તે ૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુષેન્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય, અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયાબળ, ૯ શ્વાસોચ્છવાસ અને ૧૦ આઉષ્મ એ દશ. એ પચ્ચીશ કાર કહ્યા ॥ ૨૫ ॥

ચોવીશ દંડકના નામ કહે છે

પ્રથમ નારકીનો દંડક તે સાત નરકનાં નામ કહે છે. ૧ ધમા, ૨ વસા, ૩ શીલા, ૪ અજણા, ૫ રિઠ્ઠા, ૬ મઘા અને ૭ માઘમતી. તેનાં ગોત્ર કહે છે ૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરાપ્રભા ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પકપ્રભા, ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમપ્રભા અને ૭ તમતમાપ્રભા એ સાત મળી એક દંડક થયો

દશ ભવનપતિના દશ દંડક, ૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગ કુ ૩ સુવર્ણ કુ, વિદ્યત કુ ૫ અગ્નિ કુ, ૬ ક્ષીપ કુ, ૭ ઉદધિ કુ ૮ દિશા કુ, ૯ પવન કુ અને ૧૦ સ્તનિતકુમાર.

પાંચ થાવરના પાંચ દંડક ૧ ઇદિ થાવરકાય, ૨ બળી થા ૩ સપિ થા, ૪ સુમતિ થા, અને ૫ પચાવચ થાવરકાય તેનાં ગોત્ર કહે છે, ૧ પૃથ્વીકાય ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય અને ૫ વનસ્પતિકાય

ત્રણ વિકલે દ્રિયના ત્રણ દંડક ૧ બેઈદ્રિય, ૨ તેઈદ્રિય અને ૩ ચૌરે દ્રિય

વીશમાં તિર્થંચ ૫ ચેન્દ્રિયનો દંડક તિર્થંચ ૫ ચેન્દ્રિયના પાંચ ભેદ તે ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ઉરચર, ૪ ભુજચર, અને ૫ ખેચર જળચર તે કોને કહીએ ? જે જળમાં ચાલે તેને જળચર

કહીએ. તેના અનેક લેદ મચ્છ, કચ્છ, ગાહા, મગર, સુસુમાર પ્રમુખ
 ॥ ૧ ॥ જે પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહીએ, તેના ચાર લેદ
 ૧ એકખુરા, ૨ દોખુરા, ૩ ગડિપયા અને ૪ સણપયા તેમાં એક ખુરા
 તે ઘોડા, ખચર પ્રમુખ, દોખુરા તે ગાય. લેસ પ્રમુખ ગડિપયા તે
 સુવાળા પગ, સોનીની ચેરણુને ઘાટે પગ તે હાથી, ગેડા પ્રમુખ
 સણપયા તે નહોરવાળા હવ તે સિહ, વાઘ, ચિત્તા, કૂતરા, ખીલાડા
 પ્રમુખ. એ સ્થળચરના ૪ લેદ જાણવા ॥ ૨ ॥ ઉપર તે હૈયાભર ચાલે
 તે સર્પની જાત તેની બે જાત, એક ફેણ માટે તે અને બીજી ફેણ ન
 માટે તે ॥ ૩ ॥ ભુજપર સર્પ તે ભુજયે તથા હૈયાભર ચાલે તે ભુજ-
 પર સર્પ, તેના અનેક લેદ-નોળ, કોળ, કાકિડા, ઘોહ, ઉદર, ખિસ-
 કોલી પ્રમુખ ॥ ૪ ॥ જેચર જે આકાશે ચાલે તે પખીની જાતિ તે
 પખીના ચાર લેદ, ૧ ચર્મ પખી ૨ રોમ પખી, ૩ વિતત પખી, ૪
 સમુગ પખી ચર્મ પખી તે ચામડાની પાંખ તે છાપા, વાગુદ પ્રમુખ
 ॥ ૧ ॥ રોમ પખી તે રોમરાયની પાંખ તે સૂડા, ચકલા, પારેવા
 પ્રમુખ ॥ ૨ ॥ એ બે પખી અઢી દ્વીપમાહી અને અઢી દ્વીપ બહાર
 છે વિતત પખી, તે જેની પાખ પહોળી જ રહે તેને વિતત પખી
 કહીએ ॥ ૩ ॥ સમુગ પખી, તે જેની પાખ ડાબડાની પેઠે બીટેલી રહે
 તેને સમુગ પખી કહીએ ॥ ૪ ॥ એ બે પખી અઢી દ્વીપની બહાર છે એ
 પાંચ તિર્યચ પચે દ્રિય, સમૂર્ચ્મ અને ગર્ભજ જાણવા એ વીશમે
 તિર્યચ પચે દ્રિયનો દડક થયો

એકવીશમે મનુષ્ય પચે દ્રિયનો દડક, તે મનુષ્ય પચે દ્રિયના
 ૪-લેદ-૧ પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિના મનુષ્ય,
 ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય અને ૪ ચૌદ સ્થાનકના સમૂર્ચ્મ
 મનુષ્ય. કર્મભૂમિ તે કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ અને કૃષિ એ
 ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર છે તે ૧ (અસિ કે) તરવાર પ્રમુખ હથિયારનું
 બાંધવું ૨ (મસિ કે) લખવાનો વ્યાપાર કરવો, ૩ (કૃષિ કે)
 ખેતીવાડી પ્રમુખ વ્યાપાર કરવો એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર કરીને જે

જીવે, તેને કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહીએ. તે કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં ? પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહ, એ પંદર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં છે તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? તે કહે છે એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે, તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત, અને એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર, જંબુદ્વીપ મધ્યે છે તે જંબુદ્વીપને ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકીખંડ દ્વીપ છે, તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર ધાતકીખંડ મધ્યે છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ છે તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર, પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ મધ્યે છે. એ પંદર કર્મભૂમિ કહ્યા.

ત્રીશ અકર્મભૂમિ—અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય તે કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ અને કુષિ એ ત્રણ વ્યાપાર નથી અને દશ પ્રકારનાં કલ્પ-વૃક્ષે કરીને જીવે, તે અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહીએ, તે કયા કયા ? પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમ્યકવાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ, તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમ્યકવાસ, એક દેવકુરૂ, એક ઉત્તર કુરૂ એ છ જુગલિયાનાં ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપ મધ્યે છે એથી બમણા એટલે બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે. તેમજ બાર ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમાં છે એ ત્રીશ અકર્મભૂમિ કહ્યાં.

છાપન અતરદ્વીપ, અતરદ્વીપ તે કેને કહીએ ? લવણ સમુદ્રના પાણી ઉપર, અતરગ, ડાહામાં દ્વીપ ઉપર રહેનાર, માટે અતરદ્વીપના મનુષ્ય કહીએ તે કયાં છે ? ભરત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર પીળા સુવર્ણનો ચુલહિમવત નામે પર્વત છે, તે એકસો જોજનનો જીએ છે, એકસો ગાઉનો જીડો છે, તથા એક હજાર બાવન જોજન અને બાર કળાનો પહોળો છે, તથા એક હજાર નવસો બત્રીસ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બે ડાહા નીકળી છે, તે એકેકી ડાહા ચોરા-શીસે ચોરાશીસે x જોજનથી ઝાઝેરી લાંબી છે તે એકેકી ડાહા ઉપર

સાત સાત અંતરદ્વીપ છે જગતીથી ડાઠા ઉપર ત્રણસે જોજન જઈએ ત્યારે ત્રણસે જોજનનો લાંબો પહોળો પહેલો દ્વીપ આવે ॥ ૧ ॥ ત્યાંથી ચારસે જોજન જઈએ, ત્યારે ચારસે જોજનનો લાંબો પહોળો બીજો દ્વીપ આવે ॥ ૨ ॥ ત્યાંથી પાંચસે જોજન જઈએ ત્યારે પાંચસે જોજનનો લાંબો પહોળો ત્રીજો દ્વીપ આવે ॥ ૩ ॥ ત્યાંથી છસે જોજન જઈએ, ત્યારે છસે જોજનનો લાંબો પહોળો ચોથો દ્વીપ આવે ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી સાતસે જોજન જઈએ, ત્યારે સાતસે જોજનનો લાંબો પહોળો પાંચમો દ્વીપ આવે ॥ ૫ ॥ ત્યાંથી આઠસે જોજન જઈએ, ત્યારે આઠસે જોજનનો લાંબો પહોળો છઠ્ઠો દ્વીપ આવે ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી નવસે જોજન જઈએ, ત્યારે નવસે જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વીપ આવે ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ડાઠા ઉપર થઈને સાત ચોક-અઠ્ઠાવીશ થાય એમ જ એરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરીનામા પર્વત છે, તે પણ પીળા સુવર્ણનો છે તે ચુલહિમવત પર્વતની પેઠે જાણવો તેને પણ પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બબે ડાઠા નીકળી છે, તે એકેકી ડાઠા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે, એમ અઠ્ઠાવીશ દ્વ છાપન અંતરદ્વીપ છે તેનું સુખ અકર્મભૂમિના મનુષ્યની પેઠે જાણવું

ચૌદ સ્થાનકના સમૂર્ચિમ મનુષ્ય, ૧ (ઉચ્ચારેસુવા કે૦) વડી નીતમાં ઉપજે, (પાસવણેસુવા કે૦) લઘુનીતમાં ઉપજે, ૩ (ખેળેસુવા-કે૦) બળખામાં ઉપજે, ૪ (સિદ્ધાણેસુવા કે૦) નાસિકાના પ્રલેખમાં ઉપજે ૫ (વ તેસુવા કે૦) વમનમા ઉપજે, ૬ (પિત્તેસુવા કે૦ પિતો-ડામાં ઉપજે, ૭ (પુણેસુવા કે૦) પદ્મમાં ઉપજે, ૮ (સોણિણેસુવા કે૦) રૂધીરમાં ઉપજે, ૯ (સુક્ષ્મેસુવા કે૦) વીર્યમાં ઉપજે, ૧૦ (સુક્ષ્મપોગ્ગલ પરિસાદિણેસુવા કે૦) વીર્યાદિના પુદ્ગલ સુકાણા તે ભીના થાય તેમાં ઉપજે, ૧૧ (વિગય જીવ કલેવરેસુવા કે૦) જીવ રહિત મૃતકના કલે-

x ચોરાશીસોને બદલે કોઈ ૧૮૦૦ જોજન પણ કહે છે અને દરેક અંતરદ્વીપા અનુક્રમે જગતીથી ૩૦૦-૪૦૦-૫૦૦ ચાવત ૬૦૦ જોજન દૂર હોવાનું કહે છે

વરમા ઊપજે, ૧૨ (ઇંથિ પુરિસ સ જોગેસુવા કે૦) સ્ત્રીપુરુષના સ યો-
ગમાં ઊપજે, ૧૩ (નગરની ધમજોસુવા કે૦) નગરની ખાળ પ્રમુખમા
ઉપજે અને ૧૪ (સંવેસુ એવ અસુઈ ઠાણેસુવા કે૦) મનુષ્ય સ ખંધી
પિયા (મેલ) પ્રમુખ અશુચિ સ્થાનકમા ઊપજે. એ અસ ખ્યાતા સ મૂર્છિમ
મનુષ્ય અંતર્મુહુર્તમાં મનુષ્યના શરીરથી વસ્તુ દૂર થાય, તેમાં ઊપજે,
એવા એકસો એક ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા અને એકસો એક
પર્યાપ્તા તથા એકસો એક સંમૂર્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એમ ત્રણસે
ત્રણ લેદનો એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક થયે।

ખાવીશમો વાણવ્ય તરનો દંડક—તેની સોળ જાત છે ૧ પિશાચ,
૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિ પુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગ ધર્વ,
૯ આણુપન્ની, ૧૦ પાણુપન્ની, ૧૧ ઇસિવાઈ, ૧૨ ભૂઈવાઈ, ૧૩ કદિય,
૧૪ મહાકદિય, ૧૫ કોહંડ અને ૧૬ પયગદેવ, એ સોળ જાતના
વાણવ્ય તરનો ખાવીશમો દંડક થયે।

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક—તેની દશ જાત છે ૧ ચંદ્રમા,
૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાંચ ચળ તે અઢીદ્વીપમાં
છે અને એ પાંચ સ્થિર તે અઢીદ્વીપ બહાર છે એ દશ જાત બે
ચંદ્રમા અને બે સૂર્ય જ ખૂદ્વીપમાં છે, ચાર ચંદ્રમા અને ચાર સૂર્ય
લવણ સમુદ્રમાં છે, બાર ચંદ્રમા અને બાર સૂર્ય ધાતકીખડમાં છે,
બેતાલીશ ચંદ્રમા અને બેતાલીશ સૂર્ય કાળોદધિ સમુદ્રમાં છે બહો-
તેર ચંદ્રમા અને બહોતેર સૂર્ય પુષ્કરાર્ધદ્વીપમા છે; એમ સર્વ મળીને
મનુષ્યક્ષેત્રમા એકસો બત્રીશ ચંદ્રમા અને એકસો બત્રીશ સૂર્ય પરિવાર-
સહિત ચળ છે પરિવાર તે જ્યા એક ચંદ્રમા અને એક સૂર્ય હોય ત્યાં
અઠ્યાશી ગ્રહ. અઠાવીશ નક્ષત્ર, છાસઠ હજાર નવસે ને પ ચોતેર કોડા-
કોડી તારા એ સર્વ ચંદ્રમા, સૂર્યનો પરિવાર ગણવે। અસ ખ્યાતા
ચંદ્રમા અને અસ ખ્યાતા સૂર્ય, પરિવાર સહિત મનુષ્ય ક્ષેત્ર બહાર,
અસ ખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રમા સ્થિર છે, એ દશ જાતનો ત્રેવીશમો
જ્યોતિષીનો દંડક થયે।

ચોવીશમે વૈમાનિકનો ઢ ડક તેના છવીશ લેહ છે બાર દેવલોક, નવ ઐવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ છવીશ તેના નામ કહે છે— ૧ સૌધર્મ, ૨ ઇશાન, ૩ સનત્કુમાર, ૪ માહેન્દ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લાંતક ૭ મહાશુક, ૮ સહસાર, ૯ આણુત, ૧૦ પ્રાણુત, ૧૧ આરણુ અને ૧૨ અચ્યુત. એ બાર દેવલોકનાં નામ કહ્યાં નવ ઐવેયકના નામ કહે છે ૧ ભદ્રે, ૨ સુભદ્રે, ૩ સુભાએ, ૪ સુમાણુસે, ૫ પ્રિયદ્ર સણુ, ૬ સુદંસણુ, ૭ આમોહિ, ૮ સુપડિણુદ્રે, અને ૯ જસોધરે ૫ અનુત્તર વિમાનનાં નામ કહે છે ૧ વિજય, ૨ વિજયત, ૩ જયત, ૪ અપરાજિત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ, એ ચોવીશમે વૈમાનિકનો ઢ ડક કહ્યો હવે પદર પરમાધામીનાં નામ કહે છે ૧ અબ, ૨ અબરીષ, ૩ શામ ૪ સબળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુલ, ૧૨ વાલુક, ૧૩ વતરણી, ૧૪ ખરસ્વર અને ૧૫ મહાદોષ, એ પદર પરમાધામી તે અસુરકુમારમા લખ્યા દશ જાતિના જંલકા, તેના નામ કહે છે ૧ આણુજલકા, ૨ પાણુજંલકા, ૩ લયણુજંલકા, ૪ શયણુજલકા ૬ વત્યજલકા, ૬ પુષ્પજલકા, ૭ ફળજલકા, ૮ બીજજલકા ૯ વિજ્ઞુજલકા, અને ૧૦ અવિયતજલકા. એ દશ જાતિના જલકા દેવતા તે વાણુવ્યતરમા લખ્યા ત્રણ કિદ્વિધીના નામ ૧ ત્રણ પલિયા, ૨ ત્રણ સાગરીઆ અને ૩ તેર સાગરીઆ એ ત્રણ કિદ્વિધી દેવલોક અતર નિવાસી, માટે વૈમાનિકમા લખ્યાં હવે નવ લોકાતિકનાં નામ કહે છે ૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વહ્નિ, ૪ વરૂણ, ગર્ધતોયા ૬ નોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગ્નિયા અને ૯ રિદ્ધા એ નવ લોકાતિક બ્રહ્મલોકવાસી માટે ઉત્તમ વૈમાનિકમા લખ્યા ઇતિ ચોવીશ ઢ ડકના નામ કહ્યાં ॥ ૨૪ ॥

હવે સાત કોડ અને બહોતેર લાખ લવનપતિનાં લવન છે ચોરાશી લાખ નરકાવાસા છે, વાણુવ્યતરનાં અસખ્યાતા નગર છે, જ્યોતિષીનાં અસખ્યાતા વિમાન છે, અસખ્યાતિ રાજધાની છે, ચોરાશી લાખ સત્તાણુ હબર, ત્રેવીશ વૈમાનિકનો વિમાન છે, મનુષ્યના સખ્યાતા

વાસ છે, શેષ નવ દંડકના અસ ખ્યાતા વાસ છે, તે સર્વતું વર્ણન અન્ય સિદ્ધાંતોથી બાબુવું.

સિદ્ધશિદ્ધાનાં બાર નામ ૧ ઇસિતિવા ૨ ઇસિપભારાતિવા, ૩ તણુ-તિવા, ૪ તણુ તણુ તિવા, ૫ સિદ્ધિતિવા ૬ સિદ્ધાલયેતિવા, ૭ મુત્તિતિવા, ૮ મુત્તિલયેતિવા, ૯ લોચયેતિવા, ૧૦ લોગથુભિયેતિવા, ૧૧ લોગપડિભો-હેતિવા ૧૨ સંવપાણુભૂય જીવસત્તા સુહાવહેતિવા, એ મોક્ષનાં બાર નામ કહ્યાં.

એ કિ ચિત્ત માત્ર નામ દ્વાર સંપૂર્ણ

ચોવીશ દ્વાર તે ચોવીશ દંડક ઉપર ઉતારે છે.
પહેલો નારકીને દંડક

નારકીને શરીર ત્રણ - વક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણુ ભવધારણી શરીરની અવશેષા જઘન્ય અશુદ્ધનો અસ ખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃં પાંચમે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીરની જં અશું સખ્યાં અને ઉત્કૃં હંબર ધનુષની પહેલી નરકે જં અશું અસં અને ઉત્કૃં પોણા આઠ ધનુષ ને છ આગળની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અશું સખ્યાં અને ઉત્કૃં સાડાપઠર ધનુષ ને બાર આગળની બીજી નરકે જં અશું અસં અને ઉત્કૃં સાડાપઠર ધનુષ ને બાર આગળની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અશું સખ્યાં અને ઉત્કૃં સવાએકીસ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અશું અને ઉત્કૃં સાડીબાસઠ ધનુષની ચોથી નરકે જં અશું અસં અને ઉત્કૃં સાડીબાસઠ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અશું સખ્યાં અને ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની પાંચમી નરકે જં અશું અસં અને ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અશું સખ્યાં અને ઉત્કૃં અઢીસે ધનુષની છઠી નરકે જં અશું અસં અને ઉત્કૃં અઢીસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અશું સખ્યાં અને ઉત્કૃં પાંચસે ધનુષની સાતમી નરકે જં અશું અસં અને ઉત્કૃં પાંચસે

ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિંચ કરે તો ૦ ૪૦ અશુ ૦ સંખ્યા ૦ અને ઉત્કૃં ૦
 હજાર ધનુષની સઘયણુ—નારકી અસંઘયણીય નારકીને એક હુંડ સંસ્થાન.
 કષાય ચારે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, પણ નારકીને ક્રોધ ઘણો.
 સજ્ઞા ચારે, આહારસજ્ઞા, લયસજ્ઞા, મૈથુનસજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા
 પણ નારકીને લય ઘણો નારકીને લેશ્યા ત્રણ, પહેલી સમુચ્ચે, પહેલી
 બીજી નરકે એક કાપોત લેશ્યા, ત્રીજી નરકે બે લેશ્યા, કાપોત ઘણી
 અને નીલ થોડી, ચોથી નરકે એક નીલ લેશ્યા, પાંચમી નરકે
 બે લેશ્યા, નીલ ઘણી અને કૃષ્ણ થોડી, છઠી નરકે એક કૃષ્ણ લેશ્યા,
 સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ લેશ્યા ઇદ્રિય પાચ ૧ શ્રોત્રે દ્રિય, ૨ ચક્ષુ-
 ઇદ્રિય, ૩ શ્રાવણે દ્રિય ૪ રસે દ્રિય અને ૫ સ્પર્શે દ્રિય સમુદ્ધાત ચાર તે
 વેદની, કષાય, મારણાતિક અને વૈકિંચ, (સન્નિ કે ૦) પહેલી નરકે મંજી
 ને અસજ્ઞી એ બે હોય બીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા
 સજ્ઞી છે વેદ—નારકીને એક નપુસક વેદ નારકીને પર્યાય છ, પણ
 ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે નારકીને દષ્ટિ ત્રણ—સમકિત દષ્ટિ,
 મિથ્યાદષ્ટિ, અને સમામિથ્યાદષ્ટિ, નારકીને દર્શન ત્રણ—ચક્ષુદર્શન,
 અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન નારકીને જ્ઞાન ત્રણ, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન
 અને અવધિજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભગ-
 જ્ઞાન નારકીને યોગ અગીયાર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના, તે વૈકિંચ, વૈકિંચનો મિશ્ર અને કાર્મણુકાયયોગ—એમ અગિયાર
 યોગ, નારકીને ઉપયોગ નવ, તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ
 દર્શન, એમ નવ. (તહા કે ૦) તેમજ આહાર લે, તો ૪૦ ઉત્કૃં ૦ છ
 દિશિને આહાર લે તે બે પ્રકારનો, જોજ અને રોમ આહાર તે પણ
 અશુભ અને અચિત્ત, (ઉવવાય કે ૦) આવીને ઉપજે, તે પહેલી નરકે
 બે દહકના મનુષ્ય ગર્ભજ, અને તિર્યંચ ગર્ભજ એ બે દહકના
 આવીને ઉપજે અને બીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્ભજ તિર્યંચ
 અને ગર્ભજ મનુષ્યના આવી ઊપજે સ્થિતિ, પહેલી નરકે ૪૦
 દશ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃં ૦ એક સાગરની બીજી નરકે ૪૦ એક
 સાગર ઉત્કૃં ૦ ત્રણ સાગર, ત્રીજી નરકે ૪૦ ત્રણ સાગર ઉત્કૃં ૦ સાત

સાગં ચોથી નરકે જં સાત સાં ઉત્કું દશ સાં, પાંચમી નરકે જં દશ સાં ઉત્કું સત્તર સાં છઠી નરકે જં સત્તર સાં ઉત્કું બાવીસ સાં સાતમી નરકે જં બાવીસ સાં ઉત્કું તેત્રીશ સાગરની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ બે પ્રકારે છે ચવણ તે નારકી ચવીને બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જાય તેમાં સાતમી નરકનો નીકળ્યો એક તિર્યંચના દંડકમાં જાય (ગઈ કેં) નારકી મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જાય. આવે પણ બે ગતિનો, તે મનુષ્ય અને તિર્યંચનો, પ્રાણુ દશ લાલે ચોગત્રણ, મન, વચન અને કાયાના એ ત્રણ

ઇતિ પ્રથમ નારકીનો દંડક.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક

તેમાં શરીર ત્રણ વૈકિય, તૈજસ અને કાર્મણ ભવનપતિની અવધેણા જં અગ્નિં અસં ઉત્કું સાત હાથની, અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અગ્નિં સં ઉત્કું લાખ જોજનની સઘચણુ નથી સંસ્થાન એક-સમચઉરસ કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો સજ્ઞા ચારે, પણ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત અને તેજુ, ઇન્દ્રિય પાંચે છે, સમુદ્ઘાત પાંચ, વેદની, કષાય, મારણાતિક, વૈકિય અને તૈજસ સજ્ઞી અસંજ્ઞી બે જાણવા, વેદ બે, સ્ત્રી અને પુરુષ. પથાંય પાંચ, ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એકે કેવળ-દર્શન નહિ જ્ઞાન ત્રણ મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ, યોગ અગીઆર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના વૈકિય, વૈકિયનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાયયોગ, ઉપયોગ-નવ ત્રણજ્ઞાન-ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તે જં અને ઉત્કું છ દિશિનો આહાર લે વળી બે પ્રકારે આહાર લે, જોજ આહાર ને રોમ આહાર તે પણ શુભ અને અચિત (ઉવવાય કે) બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના આવીને બેપજે (હિંઈ કેં) સ્થિતિ ભવનપતિમાં દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જં દશ.

હજાર વર્ષની, ઉત્કૃં એક સાં તેની દેવીની જં દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃં સાડાત્રણ પલ્લોપમની, તેના નવનિકાયના દેવતાની જં દશહજાર વર્ષની ઉં દોઢ પલ્લોપમની તેની દેવીની જં દશ હજાર વર્ષની, ઉં પોણા પલ્લની ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જં દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક સાગર ઝાઝેરાની, તેની દેવીની જં દશ હજાર વર્ષની ઉં સાડાચાર પલ્લોપમની, તેના નવનિકાયના દેવતાની જં દશ હજાર વર્ષની, ઉં બે પલ્લોપમની દેશેણિણી તેની દેવીની જં દશ હજાર વર્ષની ઉં એક પલ્લોપમ દેશેણિણીની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ હાલે ચલણ તે ચલણે પાંચ દડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્યચ એ પાંચમાં જાય (ગઈ કેં) મરીને બે ગતિમાં જાય (આગઈ કેં) આવે પણ બે ગતિનો, મનુષ્ય અને તિર્યચનો, પ્રાણ દશ હાલે જોગ ત્રણ

પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડકે

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેઉ, ૪ વનસ્પતિ એ ચારને શરીર ત્રણ તે ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ અને વાયુને શરીર ચાર, તે ઔદારિક, વૈદિક, તૈજસ અને કાર્મણ પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વાયુ એ ચારેની અવલેણા જં ને ઉત્કૃં અશુદ્ધનો અસં લાગ અને વનસ્પતિની જં અશું અસં પ્યા ઉત્કૃં હજાર જોજનની ઝાઝેરી, કમળ પ્રમુખની સઘયણ એક છેવટું સ્થાન એક હુંડ, પાંચેના સ્થાન કહે છે ૧ પૃથ્વીનું સ્થાન મસૂરની દાળ તથા ચ દ્રમ્મને આકારે ૨ પાણીનું સ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે, ૩ તેઉનું સ્થાન સોયના લાશને આકારે, ૨ વાયરાનું સ્થાન ધ્વજને આકારે ૫ વનસ્પતિનું સ્થાન નાના પ્રકારનું, કષાય ચારે, સજા ચારે, લેશ્યા પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ત્રણને અપર્યાપ્તા વેળા લેશ્યા ચાર પહેલી, આક્રીના અપર્યાપ્તામાં અને પાંચેના પર્યાપ્તામાં લેશ્યા ત્રણ પહેલી, ઈદ્રિય એક કાયાની, સમુદ્ધાત પૃથ્વી, પાણી, તેઉ ને વનસ્પતિ એ ચારને ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક અને વાયરાને સમુદ્ધાત ચાર તે

વૈક્રિયની વધી સહી તે પાંચે સ્થાવર અસહી વેદ એક નપુંસક પર્યાય પાંચેને ચાર-આહાર પર્યાય, શરીર પર્યાય, ઇદ્રિય પર્યાય, શ્વાસોશ્વાસ પર્યાય દ્રષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ, દર્શન એક અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાન છે તે મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાન પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વનસ્પતિ એ ચારને યોગ ત્રણ તે ૧ ઔદારિક ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર અને ૩ કાર્મણ કાય અને વાયરાને યોગ પાંચ તે વૈક્રિય અને વૈક્રિયનો મિશ્ર એ બે વધ્યા ઉપયોગ ત્રણ, પાંચેને બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન (તહા કેં) તેમજ આહાર લે જમન્ય ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃં છ દિશિનો, કવળ વર્ણને બે પ્રકારનો આહાર કરે, ઉવવાય તે આવીને ઉપજે, પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિમાં તેવીશ હકના એક નારકી વર્ણને અને તેઉ, વાયુમાં દશહકના આવીને ઉપજે, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલે દ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચ, ૧ પૃથ્વીની સ્થિતિ જં અં તર્કુદુર્તની ઉં બાવીશ-હજાર વર્ષની ૨ પાણીની સ્થિતિ જં અં ઉં સાત હજાર વર્ષની, તેઉની સ્થિતિ જ અં તર્કુદુર્તની, ઉં ત્રણ અહોરાત્રોની, ૪ વાયુકાયની સ્થિતિ જં અં તં ઉં ત્રણ હજાર વર્ષની ૫, વનસ્પતિની સ્થિતિ જં અં તં ઉં દશ હજાર વર્ષની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ તે ચવીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ એ દશ હકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર ત્રણ વિકલે દ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં, વાયરો નવ હંડકમાં જાય, મનુષ્ય વર્ણ પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલે દ્રિયને તિર્યચ (ગઈ કેં) ગતિ તે મરીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ બે ગતિમાં જાય મનુષ્ય ને તિર્યચમાં અને તેઉ, વાયુ એક તિર્યચગતિમાં જાય આગઈ તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિમાં ત્રણ ગતિનો આવે તે દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યચનો પ્રાણ પાચેયને ચાર ૧ એકેદ્રિયપણ, ૨ કાયળળ, ૩ શ્વાસોશ્વાસ ૪ આઉણુ ભેગ એક, કાય ભેગ

ઇતિ પાંચ સ્થાવરના પાંચ હક

ત્રણ વિકલે દ્રિયના ત્રણ હક

બે ઇદ્રિય, તેઇદ્રિય અને ચૌદેદ્રિયમાં શરીર ત્રણ ઔદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ બે ઇદ્રિયની અવલેણા જં અંશું અસં. ઉં બાર ભેજનની તેઇદ્રિયની જં અંશું અસં. ઉં ત્રણ ગાઉની ચૌદેદ્રિયની

જાં અશુભ અસંભવ ઉં ચાર ગાઉની સંઘયણુ એક છેવટુ સંસ્થાન
 એક હુંડ, કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા ત્રણ પહેલી, બેધદ્રિયને, ધદ્રિય
 બે ૧ કાયા અને ૨ જીભ, તેધદ્રિયને ધદ્રિય ત્રણ તે નાસિકા વધી
 ચૌરેદ્રિયને ધદ્રિય ચાર તે આંખો વધી સમુદ્ધાત ત્રણ, વેદની, કષાય ને
 મારણાંતિક સજી તે અસજી વેદ ૧ નપુસક, પચાંચ પાંચ, મન નહિ.
 દષ્ટિ બે સમક્ષિત દષ્ટિ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ દર્શન બેધદ્રિય, તેધદ્રિયને એક
 અચક્ષુદર્શન, ચૌરેદ્રિયને બે દર્શન ચક્ષુદર્શન અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન
 બે મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન અજ્ઞાન બે, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન. જોગ
 ચાર ૧ ઔદારિક, ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણુકાય જોગ ૪ વ્યવ-
 હાર વચન બેધદ્રિય, તેધદ્રિયને ઉપયોગ પાંચ, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને
 એક અચક્ષુદર્શન ચૌરેદ્રિયને ઉપયોગ છ, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે
 દર્શન (તહા કેં) તેમજ આહાર લે, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનો
 આહાર લે તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે, ૧ યોજ, ૨ રોમ અને ૩
 કવલ ઉવવાય તે આવીને ઉપજે દશ દંડકમા પાંચ સ્થાવર, ત્રણ
 વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય અને તિર્યચ બે ધદ્રિયની સ્થિતિ જાં અતર્કુર્તની
 ઉં બાર વર્ષની તેધદ્રિયની જાં અતર્કુર્તની ઉં જોગણુપચાસ દિવસની.
 ચૌરેદ્રિયની જાં અતર્કુર્તની ઉં છ મહિનાની સમોહિયા મરણ ને
 અસમોહિયા મરણ બે છે ચવણુ તે ચવીને દશ દંડકમા જાય પાંચ
 સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં, આગઈ તે આવે પણ
 બે ગતિમાથી તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાંથી બે ધદ્રિયને પ્રાણુ છ, તેનાં
 નામ, રસેદ્રિયબળ, સ્પર્શેદ્રિયબળ, કાયબળ, વચનબળ, શ્વાસોશ્વાસ,
 આજીણુ તેધદ્રિયને પ્રાણુ સાત તે નાસિકા વધી અને ચૌરેદ્રિયને
 આઠ પ્રાણુ તે આંખ વધી જોગ બે, વચનજોગ ને કાયજોગ

ઇતિ ત્રણ વિકલેદ્રિયના ત્રણ દંડક

બીશમો તિર્યચ પંચેદ્રિયનો દંડક

પાંચે સમૂર્જિમને શરીર ત્રણ, ઔદારિક, તૈજસ ને કાર્મણુ
 અને ગર્ભજને ચાર શરીર તે ગૈકિય વાંચુ એ પાંચની અવચેણુ કહે

છે જળચર સમૂર્ધિમ ને ગર્ભજની જં અંશું અસં ઉં હંતર
 જોજનની, સ્થળચર સમૂર્ધિમની જં અંશું અસં ઉં પ્રત્યેક
 ગાઉની ગર્ભજની જં અંશું અસં ઉં છ ગાઉની, ઉરપર સમૂર્ધિમ
 સર્પની જં અંશું અસં ઉં પ્રત્યેક જોજનની, અને ગર્ભજની જં
 અંશું અસં ઉં હંતર જોજનની, ભુજપર સમૂર્ધિમ સર્પની જં
 અંશું અસં ઉં પ્રત્યેક ધનુષની ગર્ભજની જં અંશું અસં ઉં
 પ્રત્યેક ગાઉની. ખેચર સમૂર્ધિમ અને ગર્ભજની જં અંશું અસં
 ઉં પ્રત્યેક ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અંશું સખ્યાં
 ઉં નવસે જોજનની, સમૂર્ધિમને એક છેવટુ સઘયણુ, ગર્ભજને છ
 સંઘયણુ, સમૂર્ધિમને એક હુંડ સંસ્થાન ગર્ભજને છ સંસ્થાન.
 કષાય ચારે. પણુ તિર્યં અને માયા ઘણી, સજ્ઞા ચારે, પણુ તિર્યં અને
 આહાર સંજ્ઞા ઘણી લેશ્યા સમૂર્ધિમને ત્રણ પહેલી, ગર્ભજને છ
 લેશ્યા, ઇદ્રિય પાંચે છે. સમૂર્ધિમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય,
 ને મારણાતિક અને ગર્ભજને સમુદ્ધાત પાંચ, તે વેદની, કષાય,
 મારણાતિક, વૈક્રિય અને તૈજસ સજ્ઞી અસંજ્ઞી બે છે, સમૂર્ધિમને
 વેદ એક નપુસક, ગર્ભજને ત્રણ વેદ સમૂર્ધિમને પચાંચ પાંચ, મન
 નહિ અને ગર્ભજને છ પચાંચ છે સમૂર્ધિમને દષ્ટિ બે, સમકિત ને
 મિથ્યાત્વ ગર્ભજને દષ્ટિ ત્રણ સમૂર્ધિમને દર્શન બે, તે ચક્ષુદર્શન,
 અચક્ષુદર્શન, ગર્ભજને ત્રણ દર્શન, સમૂર્ધિમને જ્ઞાન બે-મતિજ્ઞાન
 ને શ્રુતજ્ઞાન, ગર્ભજને ત્રણ જ્ઞાન અજ્ઞાન સમૂર્ધિમને બે મતિ
 અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન અને ગર્ભજને ત્રણ અજ્ઞાન. સમૂર્ધિમને
 યોગ ચાર તે ઔદારિકના બે, કાર્મણુ કાયજોગ ને વ્યવહાર વચન
 ગર્ભજને તેર યોગ તે આહારકના બે નહિ સમૂર્ધિમને ઉપયોગ
 છ તે બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન અને બે દર્શન ગર્ભજને ઉપયોગ
 નવ, તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ને ત્રણ દર્શન તેમજ
 આહાર જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનો લે તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે તે
 ઝોજ, રોમ ને કવળ ઉવવાય તે સમૂર્ધિમમાં દશ દંડકના આવીને
 ઊપજે- પાંચ સ્થાવર, ત્રણ બિંદલોદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચ ગર્ભજમાં

ચોવીશે દ હકના આવીને ઊપજે સ્થિતિ જળચર સ મૂર્ચ્છિમ ને ગર્ભજની
જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પૂર્વ કોડ વર્ષની, સ્થળચર સ મૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦
ચોરાશી હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ત્રણ પચ્ચો-
પમની, ઉરપરી સર્પ સ મૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ત્રેપન હજાર વર્ષની
અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની, ભુજપર સર્પ સ મૂર્ચ્છિમની-
જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ખેતાલીસ હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦
ઉ૦ પૂર્વકોડની ખેચર સમૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ બહોતેર હજાર
વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પચ્ચોપમનો અસખ્યાતમો
ભાગ, સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ
તે ચ્યવીને સ મુર્ચ્છિમ જાય તો બાવીસ દ હકમાં, જ્યોતિષી ને વૈમા-
નિકમાં જાય નહિ અને ગર્ભજ ચોવીશે દ હકમાં જાય ગઈ તે સ મૂ-
ર્ચ્છિમ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને ગર્ભજ પણ ચાર ગતિમાં જાય.
આગઈ તે સ મૂર્ચ્છિમમાં બે ગતિનો આવે મનુષ્ય ને તિર્યચનો
અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે સ મૂર્ચ્છિમને નવ પ્રાણ, એક મન-
નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણ લાલે સ મૂર્ચ્છિમને જોગ બે કાયજોગ
ને વચનજોગ અને ગર્ભજને ત્રણ જોગ મન, વચન ને કાયજોગ

ઈતિ વીશમો તિર્યચ પચ્ચે દ્રિયનો દ હક

એકવીશમો મનુષ્યનો દ હક

સ મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં ત્રણ શરીર, ઉદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ-
જુગલિયામાં પણ તે જ ત્રણ શરીર, પદ્મ કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
પાંચ શરીર લાલે સ મુર્ચ્છિમની અવધેણા જ૦ ને ઉ૦ અશુદ્ધનો
અસખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત, ઐરવત એ બેમાં
પહેલે આરે બે ગાઉની બીજે આરે બેસતા બે ગાઉની અને ઉતરતા એક
ગાઉની ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉ અને ઉપરાત પાંચસે ધનુષ્યની;
ચોથે આરે બેસતા પાંચસે ધનુષ્યની અને ઉતરતા આરે સાત હાથની.
પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતા એક હાથની છઠે
આરે બેસતા એક હાથની અને ઉતરતા મૂઢા હાથની, પછી ચડતાં અવળા-

સવળી જાણવી પાંચ મહાવિદેહમાં પાંચસે ધતુષની, ઉત્તર વૈકિંચ કરે
 તે જાં અશુભ સંજ્યાં ઉંઘાખનેજનની ઝાઝેરી હેમવય, હિરણ્યવયમાં
 જાં અશુભ અસંભવ ઉંઘ એક ગાઉની હરિવાસ, રમ્યકવાસમાં જાં
 અશુભ અસંભવ ઉંઘ ગાઉની દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુમાં જાં અશુભ અસંભવ
 ઉંઘ ત્રણ ગાઉની છાપન અંતરદીપની જાં અશુભ અસંભવ ઉંઘ આઠસે
 ધતુષની સમૂર્ણિમને એક છેવટું સંઘયણ, જુગલિયાને એક વજ્રઘણ-
 નારાય સંઘયણ પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંઘયણ,
 સમૂર્ણિમને એક હુંડ સંસ્થાન જુગલિયાને એક સમયઉરસ સંસ્થાન-
 કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંસ્થાન કષાય ચારે પણ મનુષ્યને
 માન ઘણું, સજ્ઞા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સંજ્ઞા ઘણી, સમૂર્ણિમને
 પહેલી ત્રણ લેશ્યા જુગલિયાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને છ
 લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે સમૂર્ણિમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને
 મારણાતિક જુગલિયાને પણ ત્રણ સમુદ્ધાત કર્મભૂમિના ગર્ભજ
 મનુષ્યને સાત સમુદ્ધાત, સજ્ઞા અસજ્ઞા બે, સમૂર્ણિમને એક નપુસક
 વેદ જુગલિયામાં બે વેદ. સ્ત્રી ને પુરુષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 સ્ત્રી, પુરુષ ને નપુસક એ ત્રણ વેદ. સમૂર્ણિમને પચાસ ચાર ભાષા અને
 મન નહિ ગર્ભજને છ પચાસ; સમૂર્ણિમને એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, દશ
 અકર્મભૂમિમાં બે દષ્ટિ, સમકિત અને મિથ્યાત્વ વીશ અકર્મભૂમિ ને
 છાપન અંતરદીપમાં એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં
 ત્રણ દષ્ટિ સમકિત, મિથ્યાત્વ અને સમામિથ્યાત્વ, સમૂર્ણિમ અને
 જુગલિયાને બે દર્શન-ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન ગર્ભજને ચારે દર્શન
 લાભે જ્ઞાન, દશ અકર્મભૂમિમાં બે અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન
 અંતરદીપ, અને સમૂર્ણિમને જ્ઞાન નથી અને ગર્ભજને પાંચે જ્ઞાન
 સમૂર્ણિમ તથા જુગલિયાને અજ્ઞાન બે-મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન,
 ગર્ભજને ત્રણ સમૂર્ણિમને ભોગ અગીઆર, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨
 ઔદારિકના ૧ કાર્મણ કાય ભોગ ગર્ભજને પંદર ભોગ ઉપયોગ દશ,
 અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુરુ ને પાંચ ઉત્તરકુરુ એ દશમાં છે, તે બે
 જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન અંતર-

ચોવીશે દંડકના આવીને ઊપજે સ્થિતિ જળાયર સ મૂર્ચ્છિમ ને ગર્ભજની
 જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પૂર્વ ક્રોડ વર્ષની, સ્થળાયર સ મૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦
 ચોરાશી હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ત્રણ પચ્ચો-
 પમની, ઉરપરી સર્પ સ મૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ત્રેપન હજાર વર્ષની
 અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પૂર્વક્રોડની, ભુજપર સર્પ સ મૂર્ચ્છિમની
 જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ખેતાલીસ હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦
 ઉ૦ પૂર્વક્રોડની ખેચર સમૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ બહોતેર હજાર
 વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પચ્ચોપમનો અસંખ્યાતમો
 ભાગ, સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ
 તે ચવીને સમુર્ચ્છિમ જાય તો બાવીસ દંડકમાં, જ્યોતિષી ને વૈમા-
 નિકમાં જાય નહિ અને ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય ગઈ તે સ મૂ-
 ર્ચ્છિમ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને ગર્ભજ પણ ચાર ગતિમાં જાય-
 આગઈ તે સમૂર્ચ્છિમમાં બે ગતિનો આવે મનુષ્ય ને તિર્યચનો
 અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે સમૂર્ચ્છિમને નવ પ્રાણ, એક મન-
 નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણ લાભે સમૂર્ચ્છિમને જોગ બે કાયજોગ
 ને વચનજોગ અને ગર્ભજને ૪૭ જોગ મન, વચન ને કાયજોગ

ઈતિ વીશમો તિર્યચ પચ્ચેદ્રિયનો દંડક

એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક

સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં ત્રણ શરીર, ઉદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ-
 જુગલિયામાં પણ તે જ ત્રણ શરીર, ૫ દર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 પાંચ શરીર લાભે સમુર્ચ્છિમની અવશેષા જ૦ ને ઉ૦ અશુદ્ધનો
 અસંખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત, ઐરવત એ બેમાં
 પહેલે આરે બે ગાઉની બીજે આરે બેસતા બે ગાઉની અને ઉતરતા એક
 ગાઉની ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉ અને ઉપરત પાંચસે ધનુષ્યની;
 ચોથે આરે બેસતાં પાંચસે ધનુષ્યની અને ઉતરતા આરે સાત હાથની.
 પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતાં એક હાથની છઠે
 આરે બેસતા એક હાથની અને ઉતરતા મૂઢા હાથની, પછી ચડતા અવળા-

સવળી જાણવી પાંચ મહાવિકેહમાં પાંચસે ધનુષની, ઉત્તર વૈકિંચ ક્રે
 તો જાં અશુભ સંજ્યાં ઉંઘાખનેજનની ઝાઝેરી હેમવય, હિરણ્યવયમાં
 જાં અશુભ અસં ઉં એક ગાઉની હરિવાસ, રમ્યકવાસમાં જાં
 અશુભ અસં ઉં બે ગાઉની દેવકુર, ઉત્તરકુરમાં જાં અશુભ અસં
 ઉં ત્રણ ગાઉની છાપન અંતરદીપની જાં અશુભ અસં ઉં આઠસે
 ધનુષની સમૂર્ચિમને એક છેવટું સઘયણ, જુગલિયાને એક વજ્રપલ-
 નારાય સઘયણ પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સઘયણ,
 સમૂર્ચિમને એક હુંડ સંસ્થાન જુગલિયાને એક સમયઉરસ સંસ્થાન-
 કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંસ્થાન કષાય ચારે પણ મનુષ્યને
 માન ઘણું, સજ્ઞા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સજ્ઞા ઘણી, સમૂર્ચિમને
 પહેલી ત્રણ લેશ્યા જુગલિયાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને છ
 લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે સમૂર્ચિમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને
 મારણાતિક જુગલિયાને પણ ત્રણ સમુદ્ધાત કર્મભૂમિના ગર્ભજ
 મનુષ્યને સાત સમુદ્ધાત, સજ્ઞી અસજ્ઞી બે, સમૂર્ચિમને એક નપુ સક
 વેદ જુગલિયામાં બે વેદ સ્ત્રી ને પુરુષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 સ્ત્રી, પુરુષ ને નપુ સક એ ત્રણ વેદ સમૂર્ચિમને પર્યાય ચાર ભાષા અને
 મન નહિ ગર્ભજને છ પર્યાય, સમૂર્ચિમને એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, દશ
 અકર્મભૂમિમાં બે દષ્ટિ, સમકિત અને મિથ્યાત્વ વીશ અકર્મભૂમિ ને
 છાપન અતરદીપમાં એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં
 ત્રણ દષ્ટિ સમકિત, મિથ્યાત્વ અને સમામિથ્યાત્વ, સમૂર્ચિમ અને
 જુગલિયાને બે દર્શન-ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન ગર્ભજને ચારે દર્શન
 લાભે જ્ઞાન, દશ અકર્મભૂમિમાં બે અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન
 અતરદીપ, અને સમૂર્ચિમને જ્ઞાન નથી અને ગર્ભજને પાંચે જ્ઞાન.
 સમૂર્ચિમ તથા જુગલિયાને અજ્ઞાન બે-મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન,
 ગર્ભજને ત્રણ સમૂર્ચિમને જોગ અગીઆર, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨
 ઔદારિકના ૧ કાર્મણ કાય જોગ ગર્ભજને પંદર જોગ ઉપયોગ દશ,
 અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુર ને પાંચ ઉત્તરકુર એ દશમાં છે, તે બે
 જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન અંતર-

દ્વીપમા ને સમૂચ્છિમને ચાગ, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન ગર્ભજને બાર ઉપયોગ તેમજ આહાર લે તો જન્મ ને ઉન્નિશિનો તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે ઓજ, રોમ ને કવળ, ઉવવાય તે સમૂચ્છિમમાં આઠ દ ઉકના આવીને ઉપજે પૃથ્વી પાણી, વનસ્પતિ. ત્રણ વિકલે દ્વિય, મનુષ્ય અને તિર્યચ જુગલ્પિયામાં બે દ ઉકના આવીને ઉપજે, તે મનુષ્ય અને તિર્યચના કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં બાવીશ દ ઉકના ઉપજે, તેક-વાયુના નહી સમૂચ્છિમની સ્થિતિ જન્મ ને ઉન્નિ અતર્કુદ્ધતની ગર્ભજની આરાની પેરે જાણવી ભરત ઇરવતમા પહેલે આરે બેસતા ત્રણ પદ્યોપમની, ઉતરતા બે પદ્યોપમની બીજે આરે બેસતાં બે પદ્યોપમની ઉતરતા એક પદ્યોપમની, ત્રીજે આરે બેસતા એક પદ્યોપમની. ઉતરતા પૂર્વ કોડની ચોથે આરે બેસતા પૂર્વ કોડની, ઉતરતા સ્વામ્યો વર્ષની, પાચમે આરે બેસતા સ્વામ્યો વર્ષની, ઉતરતા વીશ વર્ષની, છઠે આરે બેસતા વીશ વર્ષની, ઉતરતા સોળ વર્ષની, એમ ચડતા અવળા સવળી જાણવી હેમવય, હિરણ્યવયમા એક પદ્યોપમની, હરિવાસ. રચકવાસમા બે પદ્યોપમની, દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુમાં ત્રણ પદ્યોપમની, છપ્પન અતરદ્વીપમા પદ્યોપમનો અસ ખ્યાતમો ભાગ, પાચ મહાવિદેહમા પૂર્વકોડની સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ તે ચવીને સ સુચ્છિમ દશ દ ઉકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલે દ્વિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગલ્પિયા તેર દ ઉકમાં જાય ગઈ તે સમૂચ્છિમ મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગલ્પિયા મરીને એક દેવગતિમા જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય આગઈ તે સમૂચ્છિમમાં આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો ગર્ભજમાં ચારે ગતિનો આવે સમૂચ્છિમને પ્રાણ આઠ ભાષા ને મન નહિ ગર્ભજને દશ પ્રાણ સમૂચ્છિમને એક કાયાનો જોગ ગર્ભજને ત્રણ જોગ

(ઇતિ એકવીશમો મનુષ્યનો દ ઉક)

બાવીશમો વાણુવ્ય તરનો દ ઉક

તેમા શરીર ત્રણ વૈકિય, તૈજસ ને કાર્મણ અવલેણા જન્મ અંશુ

અસ. ઉં સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જાં અશુભ સંખ્યાં

ઉં લાખ જોજનની સંઘયણુ નથી સંઠાણુ એક સમચરિસ, કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો, સજ્ઞા ચારે પણ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી લેશ્યા ચાર પહેલી ઇદ્રિય પાંચે, સમુદ્ધાત પાંચ આહારક ને કેવળ નહીં સજ્ઞા અસજ્ઞા વેદ છે, સ્ત્રી ને પુરુષ. પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન લોગા બાંધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીયાર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કાર્મણુ કાય જોગ, એમ અગીયાર ઉપયોગ નવ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તો જઘન્ય ને ઉં છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે જોજ ને રોમ તથા શુભ અને અચિત્ત આહાર ઉવવાય તે બે દંડકના આવીને જિપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના વાણુવ્ય તરની સ્થિતિ જાં દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક પદ્યોપમની, તેની દેવીની જાં દશ હજાર વર્ષની, ઉં અર્ધ પદ્યોપમની સમોહિયા મરણુ ને અસમોહિયા મરણુ એ બે પ્રકારે છે. ચવણુ તે ચવીને પાંચ દંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્યચ એ પાંચ ગઈ તે મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં. આગઈ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્યને તિર્યચના. પ્રાણુ દશ, જોગ ત્રણ, મન, વચન ને કાયાના ઇતિ બાવીશમો વાણુવ્ય તરનો દંડક ત્રેવીશમો જ્યોતિષનો દંડક.

તેમા શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૈજસ ને કાર્મણુ. અવધેણુ જાં અશુભ અસંખ્યાં ઉં સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે, તો જાં અશુભ અસંખ્યાં ઉં લાખ જોજનની, સંઘયણુ નથી સંઠાણુ એક સમચરિસ કષાય ચારે સજ્ઞા ચારે, લેશ્યા એક તેજુ ઇદ્રિય પાંચે, સમુદ્ધાત પાંચ, આહારક ને કેવળ નહીં, સજ્ઞા છ, વેદ બે, પર્યાય છ, પણ ભાષા ને મન લોગા બાંધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીયાર, ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર ને કાર્મણુ કાયજોગ ઉપયોગ નવ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો, જાં ને ઉં ૬ દિશિનો તથા બે

પ્રકારે તે ઓજ ને રોમ તે પણ શુભ ને અચિત્ત આહાર ઉવવાય તે
 બે દડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના ચદ્રમાની સ્થિતિ
 જાં પા પદ્યની. ઉં અર્ધ પદ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની, સૂર્યની
 જાં પા પદ્યની, ઉં એક પદ્યને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જાં
 પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્ય ને પાચસે વર્ષની ગ્રહની જાં પા પદ્યની
 ઉં એક પદ્યની તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્યની.
 નક્ષત્રની જાં પા પદ્યની, ઉં અર્ધ પદ્યની, તેની દેવીની જાં પા
 પદ્યની ઉં પા પદ્યથી ઝાઝેરી. તારાની જાં પદ્યનો
 આઠમો ભાગ ઉં પદ્યનો આઠમો ભાગ ઝાઝેરી, સમોહિયા મરણ
 ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ તે ચવીને પાંચ
 દડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી. વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ
 ગઈ તે મરીને બે ગતિમા જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચ આગઈ તે
 આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો આવે પ્રાણ દશ, ભેગ
 ત્રણ ઇતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દડક

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દડક.

વૈમાનિક દેવમા શરીર ત્રણ વૈકિચ, તૈજસ ને કાર્મણુ અવધેણા,
 સૌધર્મ ઇશાન એ બે દેવલોકે જાં અણું અસં ઉં સાત હાથની.
 ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની. પાંચમે, છઠે દેવલોકે પાંચ હાથની,
 સાતમે, આઠમે દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને
 બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર
 વિમાનમાં એક હાથની, સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર ગૈકિચ કરે
 તે બાર દેવલોક સુધી જાં અણું સખ્યાં ઉં લાખ ભેજનની,
 સઘયણ નથી સસ્થાન એક સમયઉરસ, કષાય ચારે પણ લોભ ઘણો,
 સજ્ઞા ચારે પણ પરિચ્છ સજ્ઞા ઘણી, લેશ્યા પહેલે ખીજે દેવલોકે તેણુ
 લેશ્યા; ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠ્ઠાથી માડી નવ ગ્રૈવે-
 ચકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમા એક પરમ
 શુકલ લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે, બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ધાત પાંચ, તે
 આહારક ને કેવળ નહીં નવ ગ્રૈવેચક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમા ત્રણ તે

વેદની, કષાય ને મારણાતિક સંજ્ઞી એકલા છે વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે
 એ વેદ, ત્રીજાથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરુષ વેદ, પર્યાય છ પણ
 ભાષા અને મન ભેગા બાંધે દષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં બે
 દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત દષ્ટિ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન
 ત્રણ, અજ્ઞાન બાર દેવલોકે, નવ ઐવેયકે ત્રણ અને પાંચ અનુત્તર વિમા-
 નમાં અજ્ઞાન નથી જોગ અગિયાર ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના તે વૈકલ્ય, વૈકલ્યનો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ એમ અગિયાર
 ઉપયોગ-બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ
 દર્શન પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન.
 તેમજ આહાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે જોજ ને
 રોમ તે પણ અચિત્ત ને શુભ, ઉવવાય તે આવીને ઊપજે, પહેલા દેવ-
 લોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે મનુષ્ય ને તિર્થ ચના
 અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પહેલે દેવલોકે
 રિથિતિ જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ બે સાગરની તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક
 પદ્યની, ઉ૦ સાત પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની,
 ઉ૦ પચાસ પદ્યની, બીજે દેવલોકે જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉ૦ બે
 સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉ૦
 નવ પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી, ઉ૦-
 પચાવન પદ્યની ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે સાગરની ઉ૦ સાત સા૦ ત્યા
 દેવી નથી પણ તેડાવી જાય જોથે દેવલોકે જ૦ બે૦ સા૦ ઝાઝેરી ઉ૦
 સાત સા૦ ઝાઝેરી પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત૦ સા૦, ઉ૦ દશ સા.
 છઠે દેવલોકે જ૦ દશ સા૦, ઉ૦ ચૌદ સા૦ સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ
 સાગરની ઉ૦ સત્તર સા આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર સા૦, ઉ૦ અઢાર
 સા૦, નવમે દેવલોકે જ૦ અઢાર સા૦, ઉ૦ જોગણીશ સા૦ દશમે દેવ-
 લોકે જ૦ જોગણીશ સા૦, ઉ૦ વીશ સા૦ અગ્નિઆરમે દેવલોકે જ૦
 વીશ સા૦, ઉ૦ એકવીશ સા૦, બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ સા૦,
 ઉ૦ બાવીશ સા૦ પ્રથમ ઐવેયકે જ૦ બાવીશ સા૦, ઉ૦ ત્રેવીશ સા૦,
 બીજા ઐવેયકે જ૦ ત્રેવીશ સા૦, ઉ૦ ચોવીશ સા૦ ત્રીજા ઐવેયકે જ૦

પ્રકારે તે ઓજ ને રોમ તે પણ શુભ ને અચિત્ત આહાર. ઉવવાય તે બે દડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના ચદ્રમાની સ્થિતિ જાં પા પદ્યની, ઉં અર્ધ પદ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની, સૂર્યની જાં પા પદ્યની, ઉં એક પદ્યને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્ય ને પાચસે વર્ષની ગ્રહની જાં પા પદ્યની ઉં એક પદ્યની. તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્યની નક્ષત્રની જાં પા પદ્યની, ઉં અર્ધ પદ્યની, તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં પા પદ્યથી ઝાઝેરી. તારાની જાં પદ્યનો આઠમો ભાગ ઉં પદ્યનો આઠમો ભાગ ઝાઝેરી, સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણ તે ચ્યવીને પાંચ દંડકમા જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ. ગર્ધ તે મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચ આગર્ધ તે આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો આવે પ્રાણ હશ, ભોગ ત્રણ ઇતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દડક

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દડક.

વૈમાનિક દેવમા શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૈજસ ને કાર્મણુ અવશેષા, સૌધર્મ, ઇશાન એ બે દેવલોકે જાં અગું અસં ઉં સાત હાથની. ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની, પાંચમે, છઠે દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની, સર્વાર્થસિદ્ધમા મૂઢા હાથની, ઉત્તર વૈક્રિય કરે તે બાર દેવલોક સુધી જાં અગું સંખ્યાં ઉં દાખ જોજનની, સઘયણ નથી. સસ્થાન એક સમચઉરસ, કપાય ચારે પણ લોભ ઘણો, સજ્ઞા ચારે પણ પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી, લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે તેજુ લેશ્યા; ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠ્ઠાથી માંડી નવ ગ્રૈવેયકમા એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમા એક પરમ શુકલ લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે, બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ધાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહીં નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમા ત્રણ તે

વેદની, કષાય ને મારણાંતિક સંજ્ઞી એકલા છે વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે
 જે વેદ, ત્રીજથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરુષ વેદ, પર્યાય છ પણ
 ભાષા અને મન ભેગા બાધે દષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં બે
 દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમક્રિત દષ્ટિ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન
 ત્રણ, અજ્ઞાન બાર દેવલોકે, નવ ઐવેયકે ત્રણ અને પાંચ અનુત્તર વિમા-
 નમાં અજ્ઞાન નથી જોગ અગિયાર ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના તે વૈકલ્પિક, વૈકલ્પિકો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ એમ અગિયાર
 ઉપયોગ—બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ
 દર્શન પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન
 તેમજ આહાર લે તો જૉ ને ઉૉ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે ઓજ ને
 રામ તે પણ અચિત્ત ને શુભ, ઉવવાય તે આવીને ઊપજે, પહેલા દેવ-
 લોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે મનુષ્ય ને તિર્થ ચના
 અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પહેલે દેવલોકે
 સ્થિતિ જૉ એક પદ્યની, ઉૉ બે સાગરની તેની પરિગ્રહિત દેવીની જૉ એક
 પદ્યની, ઉૉ સાત પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જૉ એક પદ્યની,
 ઉૉ પચાસ પદ્યની, બીજે દેવલોકે જૉ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉૉ બે
 સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જૉ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉૉ
 નવ પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જૉ એક પદ્યથી ઝાઝેરી, ઉૉ-
 પચાવન પદ્યની. ત્રીજે દેવલોકે જૉ બે સાગરની ઉૉ સાત સાૉ ત્યા
 દેવી નથી પણ તેડાવી બંધ ચોથે દેવલોકે જૉ બેૉ સાૉ ઝાઝેરી ઉૉ
 સાત સાૉ ઝાઝેરી પાંચમે દેવલોકે જૉ સાતૉ સાૉ, ઉૉ દશ સા
 છઠ્ઠે દેવલોકે જૉ દશ સાૉ, ઉૉ ચૌદ સાૉ સાતમે દેવલોકે જૉ ચૌદ
 સાગરની ઉૉ સત્તર સા આઠમે દેવલોકે જૉ સત્તર સાૉ, ઉૉ અઢાર
 સાૉ, નવમે દેવલોકે જૉ અઢાર સાૉ, ઉૉ ઓગણીશ સાૉ દશમે દેવ-
 લોકે જૉ ઓગણીશ સાૉ, ઉૉ વીશ સાૉ અગીયારમે દેવલોકે જૉ
 વીશ સાૉ, ઉૉ એકવીશ સાૉ, બારમે દેવલોકે જૉ એકવીશ સાૉ,
 ઉૉ બાવીશ સાૉ પ્રથમ ઐવેયકે જૉ બાવીશ સાૉ, ઉૉ ત્રેવીશ સાૉ,
 બીજી ઐવેયકે જૉ ત્રેવીશ સાૉ, ઉૉ ચોવીશ સાૉ ત્રીજી ઐવેયકે જૉ

ચોવીશ સાગરોપમની, ઉં પચીસ સાં ચોથી ઐવેયકે જઘન્ય પચીશ સાં ઉં છવીશ સાગરોં, પાચમી ઐવેયકે જં છવીશ સાં ઉં સત્તાવીશ સાં, છઠ્ઠી ઐવેયકે જ સત્તાવીશ સાં ઉં અઠ્ઠાવીશ સાં સાતમી ઐવેયકે જં અઠ્ઠાવીશ સાં ઉં ઓગણત્રીશ સાં, આઠમી ઐવેયકે જં ઓગણત્રીશ સાં ઉં ત્રીશ સાં નવમી ઐવેયકે જં ત્રીશ સાં ઉં એકત્રીશ સાં ચાર અનુત્તર ભમાનમા જં એકત્રીશ સાં ઉં તેત્રીશ સાં અને સર્વાર્થસિદ્ધમા જંને ઉં તેત્રીશ સાં સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ લાલે ચવણુ તે ચ્યવીને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાંચ દંડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્થંચ ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોકના દેવતા બે દંડકમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્થંચ નવમેથી માડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના દેવતા એક દંડકમાં જાય તે મનુષ્યમા જાય ગઈ તે પહેલેથી માડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે ગતિમા જાય અને નવમેથી માડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના એક મનુષ્યની ગતિમા જાય આગઈ તે પહેલેથી માડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચનો આવે અને નવમાથી માડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પ્રાણુ દશ, જોગ ત્રણ

ઇતિ શ્રી ચોવીશમો ગૈમાનિકનો દંડક

સિદ્ધના દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી .સિદ્ધની અરૂપી ઘન આત્મ પ્રદેશની અવ-
ધેણા જં એક હાથ ને આઠ અંગુલની, મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ
આગળની અને ઉં ત્રણસે તેત્રીશ મનુષ્ય ને ભત્રીશ આગળનીં સિદ્ધને
સંઘચણુ નથી સિદ્ધન સંસ્થાન નથી સિદ્ધને કષાય નથી સિદ્ધને
સજ્ઞા નથી સિદ્ધને લેશ્યા નથી સિદ્ધને ધંદ્રિય નથી સિદ્ધને સમુદ્ધાત
નથી સિદ્ધ સજ્ઞી, અસજ્ઞી નથી સિદ્ધને વેદ નથી સિદ્ધને પર્ચાય નથી
સિદ્ધને સમકિત દષ્ટિ છે સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે, સિદ્ધને એક
કેવળ જ્ઞાન છે, સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી સિદ્ધને જોગ નથી સિદ્ધને બે
ઉપયોગ, તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે સિદ્ધને આહાર નથી ઉવવાય
તે આવીને ઉપજે એક દંડકનો તે મનુષ્યનો સિદ્ધની સ્થિતિનો છેડો

સિદ્ધને મરણ નથી સિદ્ધને ચવણુ નથી ગઈ તે મરીને સિદ્ધને
ગતિમા જંવુ નથી આગઈ તે સિદ્ધમા એક મનુષ્યનો આવે.
;ને પ્રાણુ નથી સિદ્ધને જોગ નથી

ઇતિ લઘુદંડકના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ગતાગતના ખેલ

- ૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ લેહની, તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સહી તિર્યંચ ને ૫ અસહી તિર્યંચ, એ પચીશના પર્યાપ્તાની ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૫ સહી તિર્યંચ એ ૨૦ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૪૦ ની
- ૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ લેહની, તે ઉપર ૨૫ કહ્યા તેમાંથી ૫ અસહી તિર્યંચના પર્યાપ્તા વળ્યા ગત ૪૦ લેહની પૂર્વવત્
- ૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૯ લેહની તે ઉપર ૨૦ લેહ કહ્યા તેમાંથી ભુજપરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ લેહની તે ઉપર ૧૯ કહ્યા તેમાંથી ખેચરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૫ પાચમી નરકે આગત ૧૭ લેહની, તે ઉપર ૧૮ કહ્યા તેમાંથી સ્થળચરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૬ છઠ્ઠી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર કહ્યા તેમાંથી ઉરપરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૧ મચ્છ જળચરના પર્યાપ્તાની સ્ત્રી વર્ણ ગત ૧૦ લેહની ૫ સહી તિર્યંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની
- ૮ એકાવન જાતના દેવતા (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણુચંતર અને ૧૦ જ ભક્ષા) મા આગત ૧૧૧ લેહની તે ૧૦૧ ક્ષેત્રના સહી મનુષ્ય, ૫ સહી તિર્યંચ અને ૫ અસહી તિર્યંચ એ ૧૧૧ના પર્યાપ્તાની ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સહી તિર્યંચ, ૩ પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ૨૩ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની

૯ જ્યોતિષી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫૦ લેહની તે ૧૫ કર્મ-ભૂમિ, ૫ સજી તિર્થંચ અને ૩૦ અકર્મભૂમિ એ ૫૦ ના પર્યાપ્તાની, ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્

૧૦ ખીજા દેવલોકમાં આગત ૪૦ લેહની તે ઉપર ૫૦ કદ્દા તેમાંથી ૫ હેમવચ અને ૫ હિરણ્યવચ એ ૧૦ ના પર્યાપ્તા વજ્ર્યા ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્

૧૧ પહેલા કિલ્લિષીમાં આગત ૩૦ લેહની ઉપર ૪૦ કદ્દા તેમાંથી ૫ હરિવાસ અને ૫ રગ્યકવાસ એ ૧૦ લેહ વજ્ર્યા, ગત ૪૬ની પૂર્વવત્

૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક અને ૨ કિલ્લિષી એ ૧૭)માં આગત ૨૦ લેહની તે ૧૫ કર્મ-ભૂમિ અને ૫ સજી તિર્થંચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તાની ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સજી તિર્થંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની

૧૩ નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી (૪ દેવલોક ૬ પ્રેવેચક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮)માં આગત ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તાની ગત ૩૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તાની

૧૪ પૃથ્વી, પાણી અને વનરપતિ એ ત્રણુમા આગત ૨૪૩ લેહની ૧૦૧ સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૩૧ અને ૪૮ લેહ તિર્થંચના એવ ૧૭૬ ની લટની, ૪ ૬૪ લેહ દેવતાના (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણ્વચતર, ૧૦ જલકા, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક અને ૧ કિલ્લિષી) પર્યાપ્તા કુલ ૨૪૩ થયા ગત ૧૭૬ની લટની

૧૫ તેહ અને વાયુ એ બેમા આગત ૧૭૬ની લટની ગત ૪૮ લેહ તિર્થંચની

૧૬ ત્રણુ વિકલે દ્વિય (બેધદ્વિય, તેધદ્વિય અને ચૌરે દ્વિય)મા આગત ૧૭૬ ની લટની, ગત ૫૭ ૧૭૬ની લટની

૧૭ અસંજી તિર્થચમા આગત ૧૭૬ની લટની. ગત ૩૬૫ લેહની તે ૫૬ અતરદીપા, ૫૧ ભતના દેવતા (ઉપર પ્રમાણે) ૧ પહેલી નરક એ ૧૦૮ના પર્યાપ્તા અને અને અપર્યાપ્તા એટલે ૨૧૬ અને ૧૭૬ની લટ, સર્વ મળીને ૩૬૫ લેહ થયા

૧૮ સંજી તિર્થચમા આગત ૨૬૭ લેહની તે ૮૧ લેહ દેવતાના (૬૬ લેહમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ એવેચક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લેહ વળ્યા બાકી રહ્યા તે) ૧૭૬ની લટ અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ ૨૬૭ની. ગત પાંચેની જુદી જુદી કહે છે જળચરની પર ૭ લેહની તે ૫૬૩ માથી નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના અઠાર ભતના દેવતા અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૩૬ લેહ વળ્યા શેષ પર ૭ રહ્યા તે ઉપરની ગત પર ૩ લેહની તે પર ૭ માથી છૂટી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૪ લેહ વળ્યા. સ્થળચરની ગત પર ૧ ની તે પર ૩ માથી પાંચમી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વળ્યા એચરની ગત ૫૧૬ની તે પર ૧ માથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વળ્યા જુજ્જરની ગત ૫૧૭ની તે ૫૧૬ માથી ત્રીજી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વળ્યા

૧૯ સંમૂર્ચિમ મનુષ્યમા આગત ૧૭૧ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉ, વાઉના આઠ લેહ વળ્યા, શેષ ૧૦૧ રહ્યા તે, ગત ૧૭૬ની લટની

૨૦ સંજી મનુષ્યમા આગત ૨૭૬ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉ, વાઉના આઠ લેહ વળ્યા, શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ ભતના દેવતા અને ૬ નરકના પર્યાપ્તા સર્વ મળી ૨૭૬ લેહ થયા ગત ૫૬૩ લેહની.

૨૧ અકર્મભૂમિમા આગત ૨૦ લેહની, ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્થચ એમ ૨૦ની ગત જુદી જુદી કહે છે ૫ દેવકુરુ અને ૫ ઉત્તરકુરુની ગત ૧૨૮ લેહની તે ૧૦ ભવનપતિ ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યતર, ૧૦ જલકા ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક

પહેલું, બીજું અને ૧ કિલ્લિધી, એ ૬૪ જાતના દેવતાના અપ-
ર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એટલે ૧૨૮ ૫ હરિવાસ અને ૫ રમ્યકુ-
વાસની ગત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ કહ્યા, તેમાંથી પહેલા
કિલ્લિધીના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેઈ વળ્યા ૫ હેમવચ
અને ૫ હિરણ્યવચની ગત ૧૨૪ લેઈની તે પૂર્વે ૧૨૬ કહ્યા તેમાંથી
બીજા દેવલોકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેઈ વળ્યા

૨૨ છાપન અતગદ્વીપમાં આગત ૨૫ લેઈની તે, ૧૫ કર્મભૂમિ ૫
સંજ્ઞી તિર્યંચ અને ૫ અસંજ્ઞીતિર્યંચ એ ૨૫ ના પર્યાપ્તાની.
તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણ્ણવ્યતર, ૧૦ જ ભકા
એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨

ઈતિ ચોવીશ કહકની ગતાગત સ પૂર્ણ

૨૩ તીર્થંકરદેવમા આગત ૩૮ લેઈની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાતિક,
૬ ઐવેચક, ૫ અનુત્તર વિમાન અને ૩ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક
એમ ૩૮ ની, ગત મોક્ષની

૨૪ ચક્રવર્તીમાં આગત ૮૨ લેઈની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫
પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિધી એ ૧૮ વળ્યા, શેષ ૮૧ રહ્યા
અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ લેઈની ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા
અને પર્યાપ્તાની

૨૫ બળદેવમા આગત ૮૩ લેઈની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક-
બીજી નરક એમ ૮૩ લેઈ ગત ૭૦ લેઈની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬
લોકાતિક ૬ ઐવેચક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા
અને પર્યાપ્તાની

૨૬ વાસુદેવમાં આગત ૩૨ લેઈની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાતિક, ૬
ઐવેચક અને ૨ નરક પહેલી અને બીજી, એમ ૩૨ ની, ગત ૧૪
લેઈની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૭ કેવળીમા આગત ૧૦૮ લેઈની તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫
પરમાધામી, ૩ કિલ્લિધી એ અઠાર વળ્યા, શેષ ૮૧ રહ્યા તે-

- ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંજીતિર્થ ચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ લેહ થાય ને ગત મોક્ષની.
- ૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી તેઉ-વાઉના ૮ વજ્યા, શેષ ૧૭૧, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની ગત ૭૦ લેહની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેચક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.
- ૨૯ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ લેહની, તે પૂર્વે ૨૭૫ કદા તે અને ૧ છઠી નરક વધી ગત ૪૨ લેહની, તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની
- ૩૦ સમદેષ્ટિમાં આગત ૩૬૩ લેહની, ૧૭૬ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વજ્યા શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧ સંજીમનુષ્ય, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ લેહ થયા ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૬૬ લેહમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિષી એ ૧૮ વજ્યા, ને ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજીતિર્થ ચ, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૧૪ ત્રણ વિકલે દ્વિયના અપર્યાપ્તા અને ૫ અસંજીતિર્થ ચના અપર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા, તેમાં ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિષીના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એ ૩૬ લેહ મેળવતા ૨૫૮ લેહની ગત પશુ-કેટલાકે કહે છે
- ૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ લેહની, તે પૂર્વે ૩૬૩ કદા, તેમાં તેઉ વાઉના ૮ લેહ વધ્યા ગત ૫૫૩ લેહની તે ૫૬૩ માથી ૫ અનુ-ત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૦ લેહ વજ્યા
- ૩૨ સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદમાં આગત ૩૭૧ લેહની, મિથ્યાત્વીની પેઠે, ગત પુરુષવેદની ૫૬૩ ની, સ્ત્રીવેદની ૫૬૧ ની, સાતમી નરકના એ લેહ વજ્યા
- ૩૩ નપુ સકવેદમાં આગત ૨૮૫ લેહની, તે ૬૬ જાતના દેવતા, ૧૭૬ની લટ અને ૭ નારકી એમ ૨૮૫ ની, ગત ૫૬૩ લેહની
- ઈતિ ગતાગતના યોદ્ધ સંપૂર્ણ

અથ શ્રી કર્મ પ્રકૃતિના બોલ.

૧ પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તે આખના પાટા સમાન ૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તે રાજના પોળીઆ સમાન ૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તે મધ તથા અપ્રીણે ખરડયા ખડ્ગ સમાન ૪ ચોથું મોહનીય કર્મ તે મહિરાપાન સમાન ૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ તે હેડ સમાન ૬ છઠું નામ કર્મ તે ચિતારા સમાન ૭ સાતમું ગોત્ર કર્મ તે કુભારના ચાકડા સમાન ૮ આઠમું અતરાય કર્મ તે રાજના લડારી સમાન, ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ ઢાંક્યો છે ૨ દર્શનાવરણીય કર્મે અનંત દર્શનગુણ ઢાંક્યો છે ૩ વેદનીય કર્મે અનંત અવ્યાબાધ આત્મિક સુખ રોક્યું છે ૪ મોહનીય કર્મે ક્ષાયક સમકિત-ગુણ રોક્યો છે ૫ આયુષ્ય કર્મે અક્ષય સ્થિતિ-ગુણ રોક્યો છે ૬ નામ કર્મે અમૂર્તિ ગુણ રોક્યો છે ૭ ગોત્ર કર્મે અગુરૂ લઘુ ગુણ રોક્યો છે ૮ અતરાય કર્મે અનંત આત્મિક શક્તિ ગુણ રોક્યો છે

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાધે પહેલે બોલે નાણપડિણ્યાએ તે જ્ઞાનીના ભુડા બોલે, બીજે બોલે નાણનિન્હવણ્યાએ તે જ્ઞાનીનો ઉપકાર ઓળવે, ત્રીજે બોલે નાણઆસાયણ્યાએ તે જ્ઞાનીની આશાતના કરે, ચોથે બોલે નાણઅતરાએણ તે જ્ઞાનમાં અતરાય પડાવે, પાંચમે બોલે નાણ-પઉસેણ તે જ્ઞાની ઉપર દેશ કરે, છઠે બોલે નાણ વિસવાયણાએગેણ તે જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝઘડા, વિખવાદ કરે, એ છ પ્રકારે બાધે, તે પાંચ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે, તે પાંચ કયા તે કહે છે ૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલજ્ઞાનાવરણીય એ ૫ જ્ઞાન પ્રગટ થવા દીએ નહિ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે ૧ સોયાવરણે ૨ સોયવિન્નાણાવરણે, ૩ નેત્તાવરણે ૪ નેત્તાવિન્નાણાવરણે, ૫ દ્રાણાવરણે ૬ દ્રાણવિન્નાણાવરણે ૭ રસાવરણે ૮ રસવિન્નાણાવરણે, ૯ ક્ષાસાવરણે, ૧૦ ક્ષાસાવિન્નાણાવરણે એ ૧૦

પ્રકારે ભોગવે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જઘં અંતર્મુહુર્તની ઉત્તમ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે, ૧ પહેલે બોલે દસણુપડિણીયાએ ૨ દસણુનિન્હવણુયાએ. ૩ દસણુઆસાયણુયાએ ૪ દસણુઅતરાએણુ, ૫ દસણુપઉસેણુ, ૬ દસણુવિસવાયણુએગેણુ એ છ પ્રકારે બાંધે, તે ૬ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે ૧ ચક્ષુદર્શનાવરણીય ૨ અચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૩ અવધિદર્શનાવરણીય ૪ કેવળ-દર્શનાવરણીય, ૫ નિદ્રા, ૬ નિદ્રાનિદ્રા, ૭ પ્રચલા, ૮ પ્રચલાપ્રચલા ૯ થીણુદ્ધિનિદ્રા એ ૬ પ્રકારે ભોગવે. દર્શનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ જઘં અંતર્મુહુર્તની, ઉત્તમ ૩૦ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તેના બે લેહ. સાતા વેદનીય, ૨ અસાતા વેદનીય, તેમાં સાતા વેદનીય દશ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે ૧ પાણુણુકપયાએ, ૨ ભુયાણુકપયાએ ૩ જીવાણુકપયાએ, ૪ સત્તાણુકપયાએ, ૫ બહુણુ પાણુણુ ભુયાણુ જીવાણુ સત્તાણુ અદ્ભુખણુયાએ ૬ અસોયણુયાએ, ૭ અઝુરણુયાએ, ૮ અટિપણુયાએ, ૯ અપીટ્ણુયાએ; ૧૦ અપરિચાવણુયાએ, એ ૧૦ પ્રકારે બાંધે, તે આઠ પ્રકારે ભોગવે. ૧ મણુણુસદા, ૨ મણુણુરૂવા, ૩ મણુણુગધા, ૪ મણુણુરસા, ૫ મણુણુ-ક્રાસા, ૬ મણુણુહયા ૭ વયણુહયા ૮ કાયણુહયા, એ આઠની સ્થિતિ જઘં ૨ સમયની ઉત્તમ ૧૫ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધાકાળ હોઠ હજાર વર્ષનો, અસાતાવેદનીય ૧૨ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે ૧ પરદુઃખ-ણુયાએ, ૨ પરસોયણુયાએ, ૩ પરઝુરણુયાએ, ૪ પરટિપણુયાએ, ૫ પરપિટ્ણુયાએ ૬ પરપરિચાવણુયાએ, ૭ બહુણુ પાણુણુ ભુયાણુ જીવાણુ સત્તાણુ દુખણુયાએ, ૮ સોયણુયાએ, ૯ ઝુરણુયાએ, ૧૦ ટિપણુયાએ; ૧૧ પિટ્ણુયાએ, ૧૨ પરિચાવણુયાએ એ ૧૨ પ્રકારે બાંધે તે આઠ પ્રકારે ભોગવે. ૧ અમણુણુસદા, ૨ અમણુણુરૂવા, ૩ અમણુણુ ગધા; ૪ અમણુણુરસા, ૫ અમણુણુક્રાસા, ૬ મણુ હુહયા ૭ વયહુહયા, કાય-હુહયા. તેની સ્થિતિ જઘં એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ એવા ૩

ભાગ એક પદ્યને અસખ્યાતમે ભાગ ઉણાની; ઉત્ત ૦ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની એનો અગ્રાધા કાળ ત્રણ હજાર વરસનો.

૪ યોથુ મોહનીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે ૧ તિવ્વકોહે ૨ તિવ્વ-
માણે ૩ તિવ્વમાયાએ ૪ તિવ્વલોહે, ૫ તિવ્વદસણુમોહણિજે; ૬
તિવ્વચરિત્તમોહણિજે એ છ પ્રકારે બાંધે. તે ૨૮ પ્રકારે ભોગવે, ૧
અનતાનુબધી ક્રોધ તે પર્વતની રાઈ (ક્રાટ) સમાન ૨ અનતાનુબધી
માન તે પથ્થરના સ્તંભ સમાન; ૩ અનતાનુબધી માયા તે વાંસની
ગાઠ સમાન; ૪ અનતાનુબધી લોભ તે કિરમચના રગ સમાન એ
ચારે ગતિ નરકની કરે, સ્થિતિ જાવણવની કરે, ઘાત સમકિતની કરે
૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ તે તળાવના ખોટ (સુકેલ ભાગમા તડ) સમાન
૨ અપ્રત્યાખ્યાની માન તે હાડકાના સ્તંભ સમાન ૩ અપ્રત્યાખ્યાની
માયા તે ઘેટાના યૃગ સમાન ૪ અપ્રત્યાખ્યાની લોભ તે ગાડાના
ઉજન (અજન) સમાન એ ચારે ગતિ તિર્થચની કરે; સ્થિતિ એક
વરસની કરે ઘાત દેશવતની કરે ૮, ૧ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય
ક્રોધ તે વેળુની લીટી સમાન, ૨ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય માન તે
લાકડાના સ્તંભ સમાન, ૩ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય માયા તે ગોમૂત્રિકા
સમાન, ૪ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય લોભ તે છાણના ચલા અથવા નગરની
ખાળના કાઢવ સમાન એ ચારે ગતિ મનુષ્યની કરે, સ્થિતિ ચાર માસની
કરે, ઘાત સર્વ વ્રતની કરે ૧૨ ૧ સજ્જલ ક્રોધ તે પાણીની લીટી
સમાન, ૨ સજ્જલનુ માન તે નેતરના સ્તંભ સમાન, ૩ સજ્જલની માયા
તે વાસની છોઈ સમાન, ૪ સજ્જલનો લોભ તે પતંગ તથા હળદરના
રગ સમાન, એ ચારે ગતિ દેવતાની કરે, સ્થિતિ ૫ દર દિનની કરે,
ઘાત કેવળજ્ઞાનની કરે ૧૬ એ સોળ કષાય હવે ૯ નોકષાય કહે છે.
૧૭ હસ્ય ૧૮ રતિ ૧૯ અરતિ ૨૦ ભય ૨૧ શોક ૨૨ દુઃખ ૨૩
શ્રીવેદ ૨૪ પુરુષવેદ ૨૫ નપુંસકવેદ, એ ચારિત્ર મોહનીયની
૨૫ પ્રકૃતિ હવે ૬ સણુ મોહનીયની ૩ પ્રકૃતિ કહે છે, ૧ સમકિત-
મોહનીય ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમામિથ્યાત્વ મોહનીય, એવ
સર્વ મળી ૨૮ પ્રકૃતિ તેની સ્થિતિ જથ અતર્કુહુર્તની ઉત્ત મિથ્યાત્વ

આશ્રી ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની, અખાધા કાલ ૭ હજાર વર્ષનો

૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં નારકીનુ આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, તે ૧ મહાઆરંભિયાએ ૨ મહાપરિગ્રહિયાએ, ૩ કુણ્મિમ x આહારેણુ, ૪ પચિદ્વિયવહેણુ તિર્યચનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ માઈલયાએ; ૨ નિયડિલયાએ, ૩ અદિયવયણેણુ, ૪ કુડતોલે કુડમાણે; મનુષ્યનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ પગઈભદિયાએ, ૨ પગ-ઈવિણયાએ ૩ સાણુ કોસયાએ, ૪ અમચ્છરિયાએ, દેવતાનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ સરાગસજમેણુ, ૨ સજમાસજમેણુ ૩ બાલિતવો-વક્ષમેણુ, ૪ અકામનિર્જરાએ, એ સોળ પ્રકારે બાંધે, તે ૪ પ્રકારે ભોગવે. નારકી અને દેવતાનુ આયુષ જથ્થો ૧૦ હજાર વર્ષ ને અતર્મુદૂર્ત અધિકનુ ઉત્તમ ૩૩ સાગર ને પૂર્વકોડિનો ત્રીજો ભાગ અધિક. મનુષ્ય અને તિર્યચનુ આયુષ્ય જથ્થો અતર્મુદૂર્ત ઉત્તમ ૩ પત્ય ને પૂર્વકોડનો ત્રીજો ભાગ અધિક

૬ છઠું નામ કર્મ તેના બે ભેદ ૧ શુભનામ ૨ અશુભનામ, શુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ કાયુભુયાએ, ૨ ભાસુભુયાએ ૩ ભાવુભુયાએ, ૪ અવિસંવાયણુભેગેણુ, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ ઇક્રાસદા x ઇક્રાસદા, ૩ ઇક્રાગધા, ૪ ઇક્રારસા, ૫ ઇક્રાદાસા, ૬ ઇક્રાગઈ, ૭ ઇક્રાકિઈ, ૮ ઇક્રાલાવણે, ૯ ઇક્રાજસોકિત્તી, ૧૦ ઇક્રાક્રાણુ કર્મખલવિરિય પુરિસાકાર પરક્ષમે, ૧૧ ઇક્રાસરયા, + ૧૨ કતસરયા, ૧૩ પિયસરયા ૧૪ મણુસરયા એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, અશુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે ૧ કાયઅણુભુયાએ, ૨ ભાસાણુભુયાએ ૩ ભાવાણુભુયાએ, ૪ વિસવાયણુભેગેણુ, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ અણ્ણિકાસદા, ૨ અણ્ણિકા-રવા, ૩ અણ્ણિકાગધા ૪ અણ્ણિકારસા, ૫ અણ્ણિકાદાસા, ૬ અણ્ણિકાગઈ ૭ અણ્ણિકાકિઈ ૮ અણ્ણિકેલાવણે, ૯ અણ્ણિકાજસોકિત્તી ૧૦ અણ્ણિકે-ક્રાણુ કર્મખલ વીરિયપુરિસાકાર પરક્ષમે, ૧૧ હિણુસરયા, ૧૨ દિણુસરયા

x કુણ્મિમ=માસ

x ઇક્રા-ઈક્રા x ઇક્રાગયા-ગ્રહ રવગ.

૧૩ અભિઠસરયા, ૧૪ અકંતસરયા, એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે હવે નામ-
કર્મની ૬૩ પ્રકૃતિ કહે છે ૧ નરકગતિ, ૨ તિર્યચગતિ ૩ મનુષ્યગતિ
૪ દેવગતિ, ૫ એકેદ્રિય જાતિ, ૬ બેધદ્રિય જાતિ ૭ તેધદ્રિય જાતિ,
૮ ચોરેદ્રિય જાતિ, ૯ પંચેદ્રિય જાતિ, ૧૦ ઉદારિકશરીર ૧૧ વૈક્રિય
શરીર ૧૨ આહારક શરીર, ૧૩ તૈજસ શરીર, ૧૪ કાર્મણુ શરીર,
૧૫ ઉદારિક અગોપાંગ, ૧૬ વૈક્રિયઅગોપાંગ, ૧૭ આહારકઅગોપાંગ
૧૮ ઉદારિકબધન, ૧૯ વૈક્રિયબધન ૨૦ આહારકબધન, ૨૧ તૈજસ-
બધન, ૨૨ કાર્મણુબધન, ૨૩ ઉદારિકસઘાતન, ૨૪ વૈક્રિયસઘાતન,
૨૫ આહારક સઘાતન, ૨૬ તૈજસ સઘાતન ૨૭ કાર્મણુસઘાતન,
૨૮ વજ્રઋષભનારાચસ ઘયણુ, ૨૯ ઋષભનારાચસ ઘયણુ, ૩૦ નારાચ-
સ ઘયણુ, ૩૧ અર્ધનારાચસ ઘયણુ, ૩૨ કિલકુસ ઘયણુ ૩૩ છેવટુસ ઘયણુ
૩૪ સમચક્રિસસ ઠાણુ, ૩૫ નિગોહપરિમ ઠળસંઠાણુ, ૩૬ સાદિસ ઠાણુ,
૩૭ વામનસ ઠાણુ, ૩૮ કુખ્જસ ઠાણુ, ૩૯ હું હસ ઠાણુ, ૪૦ કાળોવર્ણુ, ૪૧
નીલોવર્ણુ, ૪૨ રાતોવર્ણુ, ૪૩ પીળોવર્ણુ, ૪૪ ધોળોવર્ણુ, ૪૫ સુરભિ-
ગ ધ ૪૬ દુરભિગ ધ ૪૭ તીખોરસ ૪૮ કડવોરસ, ૪૯ કસાયેલોરસ,
૫૦ ખાટોરસ, ૫૧ નીકોરસ, ૫૨ ખરખરોરસ, (ફરસ), ૫૩ સુવાળો
ફરસ, ૫૪ ભારે ફરસ, ૫૫ હળવો ફરસ, ૫૬ ટાઢો ફરસ, ૫૭ ઊનો ફરસ
૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ બુખો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી, ૬૧ તિર્યચાનુ-
પૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી ૬૪ શુભવિહાયગતિ, ૬૫
અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિડપ્રકૃતિ થઈ, ૬૬ પરાઘાતનામ ૬૭
ઉશ્વાસનામ, ૬૮ અશુદ્ધધુનામ, ૬૯ આતાપ નામ, ૭૦ ઉદ્યોતનામ,
૭૧ ઉપઘાતનામ, ૭૨ તીર્થ કરનામ, ૭૩ નિર્માણનામ, ૭૪ ત્રસનામ
૭૫ બાદરનામ, ૭૬ પ્રત્યેકનામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ સ્થિરનામ,
૭૯ શુભનામ, ૮૦ ઔસાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદ્યનામ,
૮૩ જશોકીર્તિનામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણ-
નામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦
દુર્સાગ્યનામ, ૯૧ દુસ્વરનામ, ૯૨ અનાદ્યનામ, ૯૩ અજશોકીર્તિનામ
એ ૬૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમા ૧૦ બધનની અધિક ભેળવતાં ૧૦૩ પ્રકૃતિ

પણ અંથવાળા કહે છે, અથવા નામકર્મની ૪૨ પણ ખરી ૧ ગતિ, ૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અગોપાંગ, ૫ બધન, ૬ સંઘાતન, ૭ વર્ણ, ૮ ગદ્ય, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સઘયણ. ૧૨ સંઠાણ; ૧૩ અનુપૂર્વી, ૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦ એત્ર ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ચૌદની ૬૫ તથા પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રસનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવં વિસ્તારે ૬૦ પ્રકૃતિ થઈ; નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહુર્તની ઉત્તમ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો.

૭ હવે ગોત્રકર્મના ૨ ભેદ ૧ જિય ગોત્ર; ૨ નીચ ગોત્ર; તેમાં જિયગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે ૧ જાઈઅમહેણું ૨ કુલઅમહેણું, ૩ બળઅમહેણું, ૪ રૂવઅમહેણું, ૫ તપઅમહેણું, ૬ સુચઅમહેણું. ૭ લાભઅમહેણું ૮ ઇસ્સરિયઅમહેણું, એ આઠ મહ અણુકરવે કરી જિયગોત્ર બાંધે. તે આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ જાઈ વીસીડીઆ, ૨ કુલવીસીડીઆ, ૩ બળવીસીડીઆ, ૪ રૂવવીસીડીઆ, ૫ તપવીસીડીઆ, ૬ સુચવીસીડીઆ, ૭ લાભવીસીડીઆ, ૮ ઇસ્સરિયવીસીડીઆ એ આઠ પ્રકારે ભોગવે. હવે નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે તે ૧ જાઈઅમહેણું, ૨ કુલઅમહેણું, જાવ ઇસ્સરિયઅમહેણું, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મહે કરી નીચગોત્ર બાંધે. તે આઠ પ્રકારે ભોગવે જાઈવીસીડીઆથી જાવ ઇસ્સરિયવીસીડીઆ સુધી ઉપર કહ્યા તે. ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન ૮ મુહુર્તની ઉત્તમ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો.

૮ આઠમું અતરાયકર્મ, પાંચ પ્રકારે બાંધે. ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ અતરાય પાઠવે કરી અતરાયકર્મ બાંધે, તે પાંચ પ્રકારે ભોગવે ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ પામે નહિ. એ અતરાયકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતમુહુર્તની ઉત્તમ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ કર્મ બાધ્યાની ૮૫ પ્રકૃતિ, ૬ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ દર્શના-

અથ શ્રી ગુણુસ્થાનદ્વાર.

(અનુષ્ટુપવૃત્ત)

નામ ૧ લક્ષણગુણ ૨ ઠિઠ ૩ ।
કિરિઆ ૪ સત્તા ૫ બંધ ૬ વેદેય ૭ ॥
હૃદય ૮ હૃદિરગા ૯ ચૈવ ॥
નિજ્જરા ૧૦ માવ ૧૧ કારણા ૧૨ ॥ ૧ ॥
પરિવહ ૧૩ મગ્ગ ૧૪ આયાય ૧૫ ।
જીવાય મેદે ૧૬ જોગ ૧૭ ઉવઓગ ૧૮ ॥
લેસ્તા ૧૯ ચરણ ૨૦ સમ્મત્તમ્ ૨૧ ।
અપ્પાવહુચ્ચ ૨૨ ગુણઠાણેર્હિ ॥ ૨ ॥

એ એ ગાથામા ૨૨ દ્વાર કહ્યા.

પહેલો નામદ્વાર કહે છે.

પહેલું' મિથ્યાત્વ ગુણુકાણુ, બીજું' સાત્વાદન ગું; ત્રીજું' સમા-
મિચ્છત ગું, ચોથું' અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગું પાંચમું' દેશવિરતિ
ગું છઠું' પ્રમત્તસજતિ ગું સાતમું અપ્રમત્તસજતિ ગું; આઠમું'
નિયદ્વિબાહર ગું, નવમું' અનિયદ્વિબાહર ગું દશમું' સૂક્ષ્મસંપરાય ગું
અગીઆરમું' ઉપશાંતમોહ ગું બારમું' ક્ષીણમોહ ગું; તેરમું' સંજોગી
કેવળી ગું, ચૌદમું' અજોગી કેવળી ગુણુકાણુ'.

બીજો લક્ષણુ ગુણુદ્વાર કહે છે.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણુકાણુનાં લક્ષણુ કહે છે શ્રી વીતરાગની
વાણીથી ઝોણુ; અધિક, વિપરીત; સરહો; પડપે, ફરસે; તેહને મિથ્યાત્વ
કહીએ. ઝોણી પડપણા તે કોને કહીએ; જેમ કોઈ કહે જે જીવ
અંશુકા માત્ર છે, તદ્દલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે
તેહને ઝોણી પડપણા કહીએ બીજી અધિક પડપણા તે કોને કહીએ ?

એક જીવ સર્વ લોક પ્રજામાં માત્રમાં વ્યાપી રહ્યો છે તેહને અધિક પડપણા કહીએ ત્રીજી વિપરીત પડપણા તે કોને કહીએ ? કોઈ કહે જે પાત્ર ભૂત પૈકી આત્મા ઉપજ્યો છે અને એહને વિનાશે જીવ વીણશે છે તે જડ છે, તે થકી ચૈતન્ય ઉપજે, વીણશે એમ કહે તેહને વિપરીત પડપણા કહીએ એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરઢહે, પડપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન માર્ગે આત્મા અકૃત્રિમ, અખંડ, અવિનાશી, નિત્ય છે શરીર માત્રમા વ્યાપક છે તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી, માન મોડી, વદણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવ તને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુષ્ણ નીપજ્યો ? શ્રીભગવ તે કહ્યું જે, જીવરૂપ દહી ને કર્મરૂપ ગેડીએ કરી ૪ ગતિ, ૨૪ દડક, ૮૪ લાખ જીવાળેનીમાં વારવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સસારનો પાર પામે નહિ.

બીજા શુષ્ણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે જેમ કોઈ પુરુષ ખીરખાંડનું લોજન જમ્યો, પછી વમન કર્યું, ત્યારે કોઈકે પુરુષે પૂછ્યું, ભાઈ ! કોઈ સ્વાદ રહ્યો ? એટલે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો, તે સમાન સમકિત રહ્યું અને વમ્યો તેટલું સમકિત ગયું ૧ બીજું દષ્ટાંત કહે છે જેવો ઘ ટાનો નાદ પહેલો ગહેર ગ ભીર, પછી રણકો રહી ગયો, ગહેર ગ ભીર સમાન સમકિત ગયું અને રણકો રહી ગયો, તેટલું સાસ્વાદન (૨) ત્રીજું દષ્ટાંત આખાનું જીવરૂપ આંખો તેના પરિણામરૂપ ડાળથી સમકિતરૂપ ફળ મોહરૂપ વાયરે કરી તૃપ્ત્યું, મિથ્યાત્વરૂપ ધરતીએ આવી પડ્યું નથી, વચમાં છે ત્યાં સુધી સાસ્વાદન કહીએ અને ધરતીએ આવી પડ્યું ત્યારે મિથ્યાત્વ તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવ તને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુષ્ણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવ ત કહે, કૃષ્ણપક્ષી હતો તે શુકલપક્ષી થયો, અર્ધ-પુદ્ગલ સસાર ભોગવવો રહ્યો. જેમ કોઈ પુરુષને માથે લાખ કોડનું દેણું હતું તે પરદેશ જઈને કર્માર્ધ આવ્યો દેણું દેતા એક અધેલીનું દેણું રહ્યું તેનું વ્યાજ થયું, અર્ધ પુદ્ગલ સસાર ભોગવવો રહ્યો. સાસ્વાદન સમકિત પાત્રવાર આવે

ત્રીજા શુષ્ણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે ત્રીજું મિશ્રશુષ્ણકાણું તે જે

વસ્તુ મળીને મિશ્ર શીખંડને દ્રષ્ટાંતે જેમ શીખંડ ખાટો ને મીઠો, તેમ મીઠાશ સમાન સમકિત ને ખટાશ સમાન મિથ્યાત્વ તે જિન-માર્ગ પણ રૂંડો જાણે તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂંડો જાણે. જેમકે નગર ખડાર સાધુ મહાપુરુષ પધાર્યા છે, તેહને શ્રાવક વાંદવા જાય છે, એવામાં મિશ્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો તેણે પૂછ્યું, કયાં જાઓ છો ? શ્રાવક કહે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઈએ છીએ એટલે મિશ્રદષ્ટિવાળો કહે, એહને વાંદે શું થાય ? શ્રાવક કહે જે મહા લાલ થાય, તેથી તે કહે, હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાલે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો, એટલામાં બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા લાણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે છે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઈએ છીએ ત્યારે મહામિથ્યાત્વી કહે છે, એહને વાંદે શું થાય ? એ તો મેલાં ઘેલાં છે એમ કહીને લોળવી નાખ્યો, એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પૂછ્યું, સ્વામી ! વાંદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપજ્યો ? જ્ઞાની ગુરૂ કહે છે, કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીકાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઊલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો, પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દંડકમાં ભરીને યજ્ઞ દેશે ઉજ્જી અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્તનમાં ઉઠુંપ્ટો સ સારનો પાર પામશે.

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧ અનતાનુભ ધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ કંઈક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામા દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમિક સમ્યક્ત્વ કહીએ તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, હાંકે તેને ઉપશમસમકિત કહીએ તે સમકિત પાચવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કહીએ, તે સમ્યક્-

ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણુઠાણુ આવ્યો થકો જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારશીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણુ નીપજ્યો ? ભગવત કહે, હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહાર-પણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ૫ દર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વાર આવે એક સમયની સ્થિતિ છે. પૂર્વે જે આયુષ્યનો બધ પડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમાં બધ પાડે નહિ ૧ નરકનુ આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનુ આયુષ્ય, ૩ તિર્થચતુર્ આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યતનુ આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનુ આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુસક વેદ, એ સાત બોલમાં આયુષ્યનો બધ પાડે નહિ; તે જીવ, ૮ આચાર, સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સઘની વત્સલતા પરમ હર્ષ અને ભક્તિભર કરતો થકો જઘન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ ખારમે દેવલોકે ઉપજે, પન્નવણાની સામે, પૂર્વ કર્મને ઉદ્યે કરીને ત્રત પચ્ચક્રખાણુ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની શ્રમણો-પાસકની પ્રવજ્યાનો પાળક કહોએ દગ્ધાશ્રન રક ધે શ્રાવક કહ્યા છે તે માટે દર્શન શ્રાવકને અવિરય (અવિગતી) સમજી કહીએ

પાચમુ દગ્ધવિરતિ ગુણુઠાણુ-તેનુ શુ લક્ષણુ ? અહી ચોથા ગુણુ-સ્થાનની રીતે ૭ પ્રકૃતિ (દર્શન સપ્તક)નો ક્ષય કે ઉપશમ કે ક્ષયોપ-શમ હોય અને અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારનો ક્ષયોપશમ હોય પાચમે ગુણુઠાણુ આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી. કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ લઈને છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે, શક્તિ પ્રમાણે સ્પર્શે એ પચ્ચક્રખાણુથી માડીને ૧૨ ત્રત, ૧૧ શ્રાવકની પડિમા આદરે, યાવત્ સંલેખણુ સુધી અનશન કરી આરાધે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગ-વતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણુ નીપજ્યો ? ત્યારે શ્રી ભગવતે કહ્યું, જન ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ૭ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય જન પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ ૧૨મે દેવલોકે ઉપજે. તે

સાધુના મતની અપેક્ષાએ દેશવિરતિ કહીએ પણ પરિણામથી અનતની ક્રિયા ઉતરી ગઈ છે, [અદ્યપદ્ધિ, અદ્યપચારણ, અદ્યપરિગ્રહી, સુશીલ, સુમતી, ધર્મિષ્ઠ, ધર્મમતી, કદ્યદિગ્રવિહારી, મહાસ વેગવિહારી, ઉદાસી, વૈરાગ્યવત, એકાંતઆર્ય, સમ્યગ્માર્ગી, સુસાધુ, સુપાત્ર, ઉત્તમ ક્રિયાવાદી, આસ્તિક, આરાધક; જૈનમાર્ગપ્રભાવક, અરિહંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે.] ગીતાર્થ જાણે છે સિદ્ધાંતની શાળ છે શ્રાવકપણુ એક ભવમા પ્રત્યેક હજારવાર આવે

છકું પ્રમત્ત સંજતિ ગુણકાણુ, તેહનું લક્ષણુ :— અહીં દર્શન-સપ્તકનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ કરે અને પ્રત્યાગ્યાની તથા અપ્રત્યાગ્યાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ આઠ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પ્રજ્ઞા લાગ્યા, તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? ભગવતે કહ્યું :—તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી જીવાદિક નવ પદાર્થને તથા નોકારસી આદિ છમાસી તપ જાણે, સરહલે, પડેપે, ફરસે, સાધુપણુ એક ભવમા નવસેવાર આવે તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ઉત્તમ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય આરાધક જીવ જઘન પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ અનુત્તર વિમાને ઉપજે. ૧૭ લોકે સંજમ નિર્મળ પાળે, ૧૨ લોકે તપસ્યા કરે પણ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દષ્ટિ ચપળતાનો અશ છે, તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદીથકા રહે છે તો પણ પ્રમાદ રહે છે માટે પ્રમાદપણુ કરી તથા કૃષ્ણાદિ લેશ્યા, અશુભ ભેગ કોઈકે કાળે પ્રણિત પરિણમે છે, માટે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય તેને પ્રમત્ત સંજતિ ગુણકાણુ કહીએ

સાતમુ અપ્રમત્ત સંજતિ ગુણકાણુ, તેહનું શું લક્ષણુ : પાંચ પ્રમાદ છોડે ત્યારે સાતમે ગુણકાણુ આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ (ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિદ્રા, ૫ વિકથા પચમા લલિયા; એ એ પચ પમાયા, જીવા પડતિ સસારે ॥૧॥ એ ૫ પ્રમાદ છોડે અને ૧૬ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે, ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજવલનો ક્રોધ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શું ગુણ નીપજ્યો ? જીવાદિ પદાર્થ

દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેહને છમાસી તપ, ધ્યાન સુક્તિપૂર્વક જાણે, સરદહે, પરપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. ગતિ તો પ્રાય કલ્પાતીતની થાય ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે અપ્રમત્ત ઉલ્લુક્ત રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણે રહીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સજતિ ગુણકાણુ કહીએ ક્ષપક અથવા ઉપશમ શ્રેણી જેને માંડવાની હોય તે અહિં યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરે.

આઠમું નિયદ્વિ બાહર ગુણકાણુ. તેનું શુ લક્ષણ ? ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે સોળ પૂર્વે કહી તે, સજવલ્લુ માન મળી ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાય જોડી, માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, પરિણામધારા, અપૂર્વકરણ જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આગ્યુ નથી તે શ્રેણી સુક્ત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દેહ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પરપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે ૧ ઉપશમશ્રેણી, ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશમાવતો અગિયારમા ગુણકાણુ સુધી જાય, પડિવાઈ પણ થાય, હાયમાન પરિણામપણે પરિણમે અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને અપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાંથી નિર્જરા કરતો, નવમે, દશમે ગુણકાણુ થઈને બારમે ગુણકાણુ જાય, અપડિવાઈ જ હોય, વર્ધમાન પરિણામ પરિણમે હવે નિયદ્વિ બાહરનો અર્થ તે નિવર્યો છે બાહર કષાયથી, બાહર સપરાય ક્રિયાથી, શ્રેણી કરવે, અલ્પ તર પરિણામે, અધ્યવસાય સ્થિર થતે, બાહર અપજતાથી નિવર્યો છે માટે નિયદ્વિ બાહર ગુણકાણુ કહીએ, તથા બીજું નામ અપૂર્વ કરણ ગુણકાણુ પણ કહીએ શા માટે ? જે કોઈ કાળે જીવે પૂર્વ શ્રેણી કરી નહોતી અને એ ગુણકાણુ પહેલુ જ કરણ તે પડિતવીર્યનું આવરણ ક્ષયકરણરૂપ કરણ પરિણામધારા વર્ધનરૂપ શ્રેણી કરે તેહને અપૂર્વકરણ ગુણકાણુ કહીએ

નવમું અનિયટ્ટિબાહર શુણ્ણાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? સત્તાવીશ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે અથવા ક્ષય કરે તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને સંજવલ્લની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ, ૩ પુરુષવેદ, ૪ નપુંસકવેદ તથા હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, દુર્ગા છા એ ૨૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કે ઉપશમ કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુણ્ણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, તે જીવને જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ ઘટ્ટને છમાસી તપ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી ભાવથી નિર્વિકાર અમાની વિષય નિરવાચનાં-પણે-જણે, સરઢહે, પડપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય અનિયટ્ટિબાહર તે સર્વથા પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી, અશ માત્ર હજી બાહરસ પરાય ક્રિયા રહી છે, તે માટે અનિયટ્ટિબાહર શુણ્ણાણું કહીએ “આઠમા, નવમા શુણ્ણાણાના શબ્દાર્થ x ઘણા ગંભીર છે તે અન્ય પંચસ ગ્રહાદિક અથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા ” દશમ સૂક્ષ્મ સ પરાય શુણ્ણાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? તે ઉપશમ કે ક્ષય થયેલી હોય છે, અહીં સૂક્ષ્મ લક્ષણનો છેવટનો હિસ્સો બાકી હતો તે અપાવતાં અપાવતાં છેલ્લે સમયે સર્વથા લોભનો ક્ષય કે ઉપશમ થાય છે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુણ્ણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી,

• નિયટ્ટિ (નિવૃત્તિ) એટલે પગિણામોની ભિન્નતા, અને અનિવૃત્તિ એટલે અભિન્નતા આઠમા શુણ્ણસ્થાને ભિન્ન ભિન્ન જીવો આત્મી પ્રતિમત્ત્ય અન્તરમે વધના અસખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણુ અધ્યવસાયસ્થાનકો હોય છે જેઓ આ શુણ્ણસ્થાનના પ્રથમ સમયને પ્રાપ્ત થયા, થાય છે અને થજે તે સર્વ જીવોની અપેક્ષાએ જઘન્યથી માડી ઉત્કૃષ્ટ સુધી અસખ્ય લોકાકાશના પ્રદેશ જેટલા અધ્યવમાય મ્થાન હોય છે અસખ્યાનાના અસખ્ય પ્રકાર હોવાથી પ્રથમ સમયવર્તી સર્વ જીવોના અને સર્વ સમયોમા વર્તતા જીવોના અધ્યવસાયો અસખ્યાતા કલા છે આ શુણ્ણસ્થાનના પ્રથમ સમયના જઘન્ય અધ્યાયવમાય સ્થાનનું પ્રથમ સમયનું ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવમાયસ્થાનક અનેન ગુરુ વિદ્યુદ્ધ છે. પ્રથમ સમયના ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવમાય સ્થાનકથી બીજા સમયનું જઘન્ય અધ્યવસાયસ્થાનક અનેતણુ વિદ્યુદ્ધ છે. એમ છેલ્લા સમય સુધી જાણવું.

ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિ પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ ઈધને છમાસી તપ, નિરભિલાષા, નિર્વોચ્છના, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી, અવ્યામોહ, અવિભ્રમપણે જાણે, સરહહે, પડપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય ઉત્તરીને ભવે મોક્ષ જાય સૂક્ષ્મ-થાડીક-લગારેક પાતળી શી સંપરાય-ક્રિયા હોવાને લીધે તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણકાણુ કહીએ

અગિયારમું ઉપશાંતમોહ ગુણકાણુ, તેનું શુ લક્ષણ ? ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, સર્વથા ઢાંકે, (ભસ્મભારી પ્રછન્ન અગ્નિવત્) તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, તે જીવ જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ ઈધને છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે, યથાજ્યાત ચારિત્રપણે જાણે, સરહહે, પડપે, ફરસે, એવામાં જો કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાનમાં જાય, પછી મનુષ્ય થઈ મોક્ષ જાય અને જો સૂક્ષ્મ લોભને

નવમા ગુણુસ્થાનને એક સાથે પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમાં અધ્યવસાયની નિવૃત્તિ એટલે ભિન્નતા હોતી નથી તેથી તે અનિવૃત્તિ કહેવાય છે વળી દશમા ગુણુસ્થાનના સૂક્ષ્મ લોભ રૂપ કષાયની અગેક્ષાએ અહીં બાહર (સ્પૃહ) સંપરાય (કષાય)નો ઉદય હોવાથી તેને અનિવૃત્તિનાદિસંપરાય ગુણુસ્થાનક પણ કહે છે તેના કાળ અતર્પુર્ણતા છે તેના પ્રથમ સમયથી માડી પ્રતિસમય ઉત્તરોત્તર અનંતગુણુ વિશુદ્ધ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે તેની અતર્પુર્ણતાની સ્થિતિના, જેટલા સમયો, તેટલા તેના અધ્યવસાય સ્થાનકો હોય છે કેમ કે આ ગુણુસ્થાનમાં પ્રવેગ કરનારને એક સમયે એક જ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે એટલે નવમા સ્થાનકના જેટલા સમય તેટલા અધ્યવસાય સ્થાનકો સમજવા

આ ગુણુસ્થાનકના દોઢ એક સમયને પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમાં પાંચપર અધ્યવસાયોની નિવૃત્તિભિન્નતા-હોય છે તેથી તે નિવૃત્તિ કહેવાય છે, તેમજ અષ્ટ ગુણુસ્થાને ૨૭ પ્રકૃતિનો ઉપશમ કે ક્ષય કર્યા વગર નિવૃત્તિ પામે નહિ.

ઉદય થાય તો કષાય અગ્નિ પ્રગટે, પછી પડે, દશમાથી સર્વથા પડે તો પહેલે ગુણકાણે જાય, પણ અગિયારમેથી ચઢવું તો નથી, ઉપશાંત તે ઉપશમ્યો છે મોહ સર્વથા જળે કરી અગ્નિ જોલવ્યાની પેઠે ટાળ્યો નહિ, ઢાંક્યો છે માટે ઉપશાંતમોહ ગુણકાણું કહીએ

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણકાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? ૨૮ પ્રકૃતિને સર્વથા ખપાવેલી હોય છે તેથી ક્ષીણમોહ કહેવાય. ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયિક ભાવ, ક્ષાયિકસમક્રિત, ક્ષાયિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય, જોગસત્ય, ભાવસત્ય, અમાયી, અકષાયી, વીતરાગી, ભાવનિર્ઘ થ, સંપૂર્ણ સંવુડ, સંપૂર્ણ ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિકારી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્ધમાન પરિણામી, અપડિવાઈ થઈ, અતર્મુદ્ધર્ત રહે એ ગુણકાણે કાળ કરવો નથી, પુનર્ભવ છે નહિ, છેલ્લે સમયે પાપ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય, પંચવિધ અંતરાય ક્ષય કરણો-ધમ કરી, તેરમા ગુણકાણાને પહેલે સમયે કેવળ જ્યોતિ પ્રગટે તે માટે ક્ષીણમોહ ગુણકાણું કહીએ.

તેરમું સંજોગી કેવળી ગુણકાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? દશ જોલ સહિત તેરમે ગુણકાણે વિચરે ૧ સંજોગી, ૨ સશરીરી ૩ સલેશી, ૪ શુકલલેશી, ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષાયિકસમક્રિત, ૭ પડિતવીર્ય, ૮ શુકલધ્યાન, ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દર્શન એ દશ જોલ સહિત જઘન્ય અતર્મુદ્ધર્ત ઉત્તમ દેશે ઉણું પૂર્વકોડી સુધી વિચરે. ઘણા જીવોને તારી, પ્રતિજોધી, ન્યાલ કરીને ખીજા, ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાનને ચૌદમે જાય સંજોગી તે શુભ મન, વચન, કાયાના જોગ સહિત છે, બાહ્યચલોપકરણ છે, ગમનાગમનાદિક ચેષ્ટા શુભ સહિત છે. કેવળજ્ઞાન, કેવળ દર્શનઉપયોગ સમયાંતર અવિચિન્નપણે શુદ્ધ પરિણમે, તે માટે સંજોગી કેવળી ગુણકાણું કહીએ આ ગુણસ્થાનના છેવટના ભાગમાં શૈલેશીકરણથી અત્યંત આત્મવીર્ય પ્રગટ થવાથી જોગોતુ રૂધન થવા માટે અને જોગો રૂધાઈ જાય ત્યારે ચૌદમું અજોગી કેવળી ગુણ-

ઠાણુ પ્રાપ્ત થાય તેનું શુ લક્ષણ ? શુકલધ્યાનનો ચોથો પાયો, સમુચ્છિન્નક્રિય, અનંતર અપ્રતિપાતી, અનિવૃત્તિધ્યાતા, મનભોગ રૂધી, વચનભોગ રૂધી, કાયભોગ રૂધી અને પ્રાણનિરોધ કરી રૂપાતીત, પરમ શુકલધ્યાન ધ્યાતા ૭ બોલ સહિત વિચરે તેરમે ૧૦ બોલ કહ્યા તેમાંથી ૧ સભોગી, ૨ શૈલેશી, ૩ શુકલલેશી. એ ત્રણ વર્ણને શેષ ૭ બોલ સહિત સકલ ગિરિને રાજા મેરૂ-તેની પેઠે અડોલ, અચલ, સ્થિર અવસ્થાને પામે શૈલેશીપણે રહી પચ લઘુ અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીચ, ૨ આયુધ્ય, ૩ નામ, ૪ ગોત્ર એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને સુક્તિપદ પામે શરીર ઔદારિક, તૈજસ, કાર્મણ સર્વથી છાંડીને સમશ્રેણી ઋતુગતિ, અન્ય આકાશ-પ્રદેશ અણુઅવગાહતો, અણુરસતો, એક સમયમાત્રમાં ઉર્ધ્વગતિ, અવિઞ્ઞગતિએ તીહાં જાય “એરડળીજ બધન સુક્તવત્ નિર્લેપ તુળીવત્, કોદડસુક્તબાણવત્, ધધનવર્દિનસુક્ત લૂસવત્” તીહાં સિદ્ધ ક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, બુદ્ધ થાય, પારગત થાય પરપરા-ગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી, કૃતકૃતાર્થ, નિષ્કિતાર્થ, અતુલ્ય સુખ-સાગર નિર્મળ સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય એ સિદ્ધ પદનું ભાવ-સ્મરણ, ચિંતન, મનન કદીકાળે સુજને હોશે ? તે ઘડી, પળ, ધન્ય સફળ હોશે અભોગી તે ભોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અભોગી કેવળી શુભઠાણુ કહીએ

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા શુભઠાણુની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે અણાદીઆ અપન્નજ-વસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અતં પણ નથી તે અલભ્ય-જીવના આશ્રી મિથ્યાત્વ ૧ અણાદીઆ સપન્નજવસીઆ તે જે મિથ્યા-ત્વની આદિ નથી પણ અંત છે તે લભ્ય જીવના મિથ્યાત્વ આશ્રી ૨ સાદિઅસપન્નજવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે ને અતં પણ છે તે પડીવાઈ સમઠિઠીના મિથ્યાત્વ આશ્રી તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતં-સુદ્ધર્ત ઉત્તમ અર્વ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી પછી અવશ્ય સમકિત ચામીને મોક્ષ જાય ૩ ૧ બીજા શુભઠાણુની સ્થિતિ જન ૧ સમર

ઉં છ આવલીકા ને ૭ સમયની ૨. ત્રીજા ગુણકાણાની સ્થિતિ ૪૦
ઉં અંતર્મુદ્દર્તની ૩, ચોથા ગુણકાણાની સ્થિતિ ૪૦ અતં, ઉં
૬૬ સાગરોપમ બાજેરાની તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિએ ત્રણવાર
બારમે દેવલોકે ઉપજે, ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના લવ આશ્રી
જાણવી તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ
ભીપજે ૩૩ હુ છાસઠ સાગરોપમ અને ૩ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના
લવ આશ્રી જાણવી ૫ પાંચમા, છઠ્ઠા, તેરમા, ગુણકાણાની સ્થિતિ ૪૦
અતં ઉં દેશે ઉણી તે સાડા આઠ વર્ષ ઉણી પૂર્વ કોડીની, સાતમાથી
અગિયારમા ગું સુધી ૪૦ ૧ સમયં ઉં અતં બારમા ગું ની
સ્થિતિ જઘન્ય-ઉં અતં ચઉદ્ધમા ગુણકાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર
અ૧ ઇ૨ ઉ૩ ઋ૪ ઌ૫ બોલવા પ્રમાણે જાણવી

ચોથો ક્રિયાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે ૨૪ ક્રિયા લાલે, ઇરિયાવહી ક્રિયા
વળંને, બીજે ચોથે ગું ૨૩ ક્રિયા લાલે, ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની
૨, એ બે વળંને, પાંચમે ગું ૨૨ ક્રિયા લાલે, મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ-
૨, ઇરિયાવહી ૩ એ ૩ વળંને છઠ્ઠે ગું ૨ ક્રિયા-આરણીઆ ૧,
માયાવત્તિયા ૨ લાલે સાતમેથી દશમા સુધી માયાવત્તિયા ક્રિયા લાલે.
અગિયારમે, બારમે, તેરમે ગું ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા લાલે ચૌદમે ગું
કોઈ ક્રિયા લાલે નહિ

પાંચમેા સત્તાદ્વાર કહે છે

પહેલા ગુણકાણાથી તે અગિયારમા ગું સુધી આઠ કર્મની સત્તા,
બારમે સાત કર્મની સત્તા-૧ મોહનીય કર્મ વળંને, તેરમે ચઉદ્ધમે
ગું ૪ કર્મની સત્તા-વેદનીય ૧, આયુષ ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

છઠ્ઠો બધદ્વાર કહે છે

પહેલા ગુણકાણાથી તે સાતમા ગું સુધી ત્રીજું ગું વળંને ૮
કર્મ બાધે અને બે ૭ બાધે તો આયુષ્ય વળંને ત્રીજે, આઠમે, નવમે
ગું ૭ કર્મ બાધે આયુષ્ય વળંને. દશમે ગું ૬ કર્મ બાધે. આયુષ્ય -

૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્ણને, અગિયારમે, બારમે, તેરમે શુન્ ૧ સાના-
વેદનીય બાધે, ચૌદમે શુન્ અબંધ

સાતમે વેદ ને આઠમે ઉદયદ્વાર લેળો કહે છે.

પહેલા શુભકાણાથી તે દશમા શુન્ સુધી ૮ કર્મ વેદ ને ૮ નો
ઉદય, અગિયારમે, બારમે ૭ કર્મ વેદ ને ૭ નો ઉદય, મોહનીય
વર્ણને તેરમે, ચૌદમે ૪ કર્મ વેદ ને ૪ નો ઉદય-વેદનીય ૧, આયુષ
૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

નવમે ઉદીરણાદ્વાર કહે છે.

પહેલા શુભકાણાથી માંડીને સાતમા શુન્ સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણા
તથા ૭ ની કરે તો આયુષ્ય વર્ણને. આઠમે, નવમે શુન્ ૭ કર્મની ઉદીરણા
તે આયુષ્ય વર્ણને તથા ૬ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, એ બે વર્ણને,
દશમે ૬ ની ઉદીરણા કરે, આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨ એ ૨ વર્ણને અને
૫ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ણને
અગિયારમે, બારમે પાંચની ઉદીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય, ૨, વેદનીય
૩ એ ૩ વર્ણને તથા ૨ ની કરે તો નામ, ૧ ગોત્ર ૨ એ ૨ ની તેરમે
શુન્ ૨ કર્મની ઉદીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે ચૌદમે શુન્
ઉદીરણા કરે નહિ (એવ કે) નિશ્ચયે

દશમે નિર્જરાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે અગિયારમા શુભકાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા,
બારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્ણને, તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની
નિર્જરા-વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

અગિયારમે ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ; ૨ ઉપશમભાવ; ૩ ક્ષાયિકભાવ, ૪ ક્ષયોપશમભાવ,
૫ પારિણામિકભાવ, ૬ સનીવાર્ધભાવ; પહેલે ને ત્રીજે શુભકાણે ૩ ભાવ
૧ ઉદય; ૨ ક્ષયોપશમ; ૩ પારિણામિક; બીજે શુભકાણે તથા ચોથાથી
તે અગિયારમા શુભકાણા સુધી ઉપશમ શ્રણીવાળાને ૪ ભાવ ૧ ઉદય,
૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ ૪ પારિણામિક તથા ૪ થી ૮ શુન્ માં જેને
ક્ષાયક સમક્તિ આન્યું હોય તેને ઉપશમને બદલે ક્ષાયક ભાવ હોય

અને ૬ થી ૧૧ ગું સુધી પાંચ લાવ હોય ૮ માથી માંડીને બારમા સુધી ક્ષપક શ્રેણીવાળાને ૪ લાવ-૧ ઉદય; ૨ ક્ષયોપશમ; ૩ ક્ષાયિક ૪ પારિણામિક તેરમે, ચૌદમે ગું ૩ લાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયિક; ૩ પારિણામિક સિદ્ધમાં ૨ લાવ ક્ષાયિક અને પારિણામિક.

બારમે કારણદ્વાર કહે છે.

કર્મબંધના કારણ ૫-૧ મિથ્યાત્વ; ૨ અવિરતિ; ૩ પ્રમાદ; ૪ કષાય, ૫ ભ્રેગ. પહેલે ત્રીજે ગું ૫ કારણ લાલે. બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાલે, મિથ્યાત્વ વળેને, પાંચમે છઠે ગુણ ૩ કારણ લાલે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વળેને સાતમેથી તે દશમા ગુણકાણા સુધી ૨ કારણ લાલે. ૧ કષાય ૨ ભ્રેગ અગિયારમે, બારમે, તેરમે ૧ કારણ લાલે તે ભ્રેગ ચૌદમે કોઈ કારણ નથી.

તેરમે પરિષદ્દ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણકાણા સુધી યદ્યપિ પરિષદ્ ૨૨ લાલે પણ તે દુઃખરૂપ છે, નિર્જરારૂપ પરિણમે નહિ પાંચમાથી તે ૬ મા ગુણકાણા સુધી ૨૨ પરિષદ્ લાલે, એક સમયે ૨૦ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ, બેસવાનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ દશમે, અગિયારમે, બારમે ૧૪ પરિષદ્ લાલે આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે વળ્યો તે કહે છે, ૧ અચેક્ષનો ૨ અર-તિનો ૩ ભીનો, ૪ બેસવાનો, ૫ આક્રોશનો, ૬ યાચનાનો, ૭ સત્કાર-પુરસ્કારનો એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને ૮ મો-હસણ પરિષદ્-દર્શન મોહનીયને ઉદયે હતા તે, એ વળેને શેષ ૧૪ રહ્યા, તે માંહેલા ૧ સમયે ૧૨ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. તેરમે ચૌદમે ગુણકાણે ૧૧ પરિષદ્ લાલે પૂર્વે ૧૪ કહ્યા તેમાંથી એક પ્રજ્ઞાનો, ૨ અજ્ઞાનનો, એ ૨ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને એક અલાભનો, અંતરાય કર્મને ઉદયે હતા તે એ ૩ વળેને શેષ ૧૧ રહ્યા તે માંહેલા ૧ સમયે ૬ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ

ચૌદમો માર્ગણાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણકાણે માર્ગણા ૪ ત્રીજે. ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણ ૦ માર્ગણા ૧, પડે અને પહેલે આવે, પણ ચઢવું નથી ત્રીજે માર્ગણા ૪, પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે, પાંચમે અને સાતમે જાય ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે, સાતમે જાય પાંચમે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય છઠ્ઠે માર્ગણા ૬, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠ્ઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય. આઠમે માર્ગણા ૩, પડે તો સાતમે ચોથે આવે, ચડે તો નવમે જાય નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે, ચોથે આવે, અને ચડે તો દશમે જાય દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો આઠમે, ચોથે આવે, ચડે તો અગિયારમે બારમે જાય અગિયારમે માર્ગણા ૨, કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાને જાય, પડે તો દશમે તથા પહેલે આવે ચડવું નથી બારમે માર્ગણા ૧, તેરમે જાય, પડવું નથી તેરમે માર્ગણા ૧. ચૌદમે જાય, પડવું નથી ચૌદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય

પંદરમો આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮, દ્રવ્ય આત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫, દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮, પહેલે, ત્રીજે ગુણ ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્ણને બીજે, ચોથે ગુણ ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્ણને, પાંચમે ગુણકાણે પણ ૭ આત્મા, દેહથી ચારિત્ર છે છઠ્ઠી દશમા ગુણકાણા સુધી આઠ આત્મા અગિયારમે, બારમે, તેરમે ૭ આત્મા, કષાય વર્ણને ચૌદમે ૬ આત્મા કષાય ને ભોગ વર્ણને સિદ્ધમાં ૪ આત્મા, જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪

સોળમો જીવલેદદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણકાણે ૧૪ લેક લાલે બીજે ગુણ ૦ ૬ લેક લાલે, બેઘદ્રિય-

૧, તેઈદ્રિય ૨, ચૌરેંદ્રિય ૩, અસંજીતિયં ચ પંચે દ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સંજી પંચેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬ ત્રીજે ગુણ ૦ ૧ સંજી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાલે. ચોથે ગુણકાણે ૨ ભેદ લાલે. સંજી પંચેંદ્રિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો પાંચમેથી તે ૧૪ મા ગુણકાણાં સુધી ૧ સંજી પંચેંદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાલે

સત્તરમેા નેગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણકાણે નેગ ૧૩ લાલે, બે આહારકના વર્ણને, ત્રીજે ગુણ ૦ ૧૦ નેગ લાલે, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદ્ધારિકનો, ૧ વૈકિયનો એ ૧૦ લાલે, પાંચમે ગુણકાણે ૧૨ નેગ ૨ આહારકના ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્ણને છટ્ઠે ગુણ ૦ ૧૪ નેગ લાલે. ૧ કાર્મણનો વર્ણને સાતમે ગુણ ૦ ૧૧ નેગ ૪ મનના, ૪ વચનના ૧ ઉદ્ધારિકનો ૧ વૈકિયનો ૧ આહારકનો એવ ૧૧ આઠમેથી માંડીને ૧૨ મા ગુણકાણાં સુધી નેગ ૬ લાલે, ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઔદ્ધારિકનો તેરમે ગુણકાણે ૭ નેગ લાલે, બે મનના, બે વચનના, ઔદ્ધારિકનો ૧ ઔદ્ધારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણકાય નેગ ૩ એવ ૭, ચૌદમે ગુણકાણે નેગ નથી

અઢારમેા ઉપયોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે ૬ ઉપયોગ લાલે, ૩ અજ્ઞાન ને ૩ દર્શન બીજે, ચોથે, પાંચમે ગુણ ૦ ૬ ઉપયોગ લાલે, ૩ જ્ઞાન ૩ દર્શન, છઠાથી તે બારમા ગુણકાણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાલે, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન તેરમે, ચૌદમે ગુણકાણે તથા સિદ્ધમા ૨ ઉપયોગ. કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળદર્શન ૨

ઓગણીશમેા લેશ્યાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે છઠા ગુણકાણા સુધી ૬ લેશ્યા લાલે, સાતમે ગુણ ૦ ઉપલી ૩ લેશ્યા લાલે આઠમેથી માંડીને બારમા ગુણકાણા સુધી શુદ્ધલેશ્યા લાલે તેરમે ગુણકાણે ૧ પરમ શુદ્ધ લેશ્યા લાલે ચૌદમે ગુણકાણે લેશ્યા નથી

વીશમો ચારિત્ર દ્વાર કહે છે.

પહેલેથી ચોથા ગુણકાણા સુધી કોઈ ચારિત્ર નથી. પાંચમે ગુણકાણે દેશથી સામાયિક ચારિત્ર છે છઠે સાતમે ગુણકાણે ૩ ચારિત્ર લાલે, સામાયિક ચારિત્ર ૧, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર ૨, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર ૩ એ ૩ લાલે. આઠમે, નવમે ગુણકાણે ૨ ચારિત્ર લાલે, સામાયિક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૨ દશમે ગુણકાણે સૂક્ષ્મસપરાય ચારિત્ર લાલે અગિયારમેથી તે ચૌદમા ગુણકાણા સુધી ૧ યથાખ્યાત ચારિત્ર લાલે

એકવીશમો સમકિતદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે સમકિત નથી. બીજે ગુણકાણે ૧ સાસ્વાદન સમકિત લાલે ચોથેથી તે સાતમા ગુણકાણા સુધી ૪ સમકિત લાલે ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨, વેદક ૩, ક્ષાયિક સમકિત ૪ આઠમે ગુણકાણે ૩ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨, ક્ષાયિક ૩ નવમે, દશમે, અગિયારમે ગુણકાણે ૨ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧, ક્ષાયિક ૨ બારમે, તેરમે, ચૌદમે ગુણકાણે તથા સિદ્ધમાં ૧ ક્ષાયિક સમકિત લાલે

બાવીશમો અદ્યપખડુત્વદ્વાર કહે છે.

સર્વથી થોડા અગિયારમા ગુણકાણાવાળા, એક સમયે ઉપશમ શ્રેણી વાળા ઉત્કૃષ્ટા ૫૪ જીવ લાલે ૧, તેથી બારમા ગુણકાણાવાળા સખ્યાતગુણા એક સમયે ક્ષપકશ્રેણીવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાલે ૨. તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણકાણાવાળા સખ્યાત ગુણાં ૪૦ ખસે' ઉં નવસે લાલે ૩ તેથી તેરમા ગુણકાણાવાળા સખેજગુણા, ૪૦ ખે કોડી, ઉત્ત્ ૦ નવ કોડી લાલે ૪ તેથી સાતમા ગુણકાણાવાળા સખેજગુણા, ૪૦ ખસે' કોડી ઉત્ત્ ૦ નવસે' કોડી લાલે ૫ તેથી છઠા ગુણકાણાવાળા સખેજગુણા ૪૦ ખે હજાર કોડી ઉત્ત્ ૦ નવ હજાર કોડી લાલે ૬ તેથી પાંચમા ગુણકાણાવાળા અસખેજગુણા, તિર્યચ શ્રાવક લગ્યા ૭ તેથી બીજા ગુણકાણાવાળા અસખેજગુણા, ૪ ગતિમાં લાલે ૮ તેથી ત્રીજા ગુણકાણાવાળા અસખેજગુણા ૪ ગતિમાં વિશેષ છે ૯ તેથી ચોથા ગુણકાણાવાળા

અસંજેનગુણા, ઘણી સ્થિતિવાળા ઘણા દેવતા નારકી વગેરે છે માટે ૧૦ તેથી ચૌદમા ગુણકાણાવાળા ને સિદ્ધભાગવંતજી અનંતગુણા ૧૧ તેથી પહેલા ગુણકાણાવાળા અનંતગુણા, એકેન્દ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે તે માટે ૧૨.

ઇતિ ગુણકાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત

હવે છ ભાવ કહે છે.

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયિક ભાવ, ૪ ક્ષયોપશમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાર્ધ ભાવ. ઉદયભાવના ૨ ભેદ; જીવ ઉદયનિષ્પન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિષ્પન્ન, જીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૩ બોલ પામે ૪ ગતિ ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ એવ ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અવિરતિ ૪ અસંજીવણ, ૫ આહારકપણું ૬ છન્નસ્થપણું ૭ સંજોગીપણું. ૮ સસાર પરિચટ્ટણા, ૯ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવળી એવ ૩૩ અજીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે ૫. વણું, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર એવ ૩૦ ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ ભેદ ઉદયભાવના કહ્યા.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલ છે ૪ ચાર કષાયનો ઉપશમ, ૫ રાગનો ઉપશમ ૬ દેવનો ઉપશમ, ૭ દર્શન મોહનીયનો ઉપશમ ૮ ચારિત્ર-મોહનીયનો ઉપશમ એવ ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ૬ ઉવસમિય દસલુલદિ તે સમકિત, ૧૦ ઉવસમિયાચરીતલદિ, ૧૧ ઉવસમિયા અકષાયછઉમત્ય વિતરાગલદિ એવ ૧૧.

ક્ષાયિક ભાવે ૩૭ બોલ છે ૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શનાવરણીયની, ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની ૧ દેવની ૪ કષાયની, ૧ દર્શનમોહનીયની, ૧ ચારિત્રમોહનીયની, ૪ આચુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવ ૩૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે તેહને ક્ષાયિક ભાવ કહીએ, તે ૬ બોલ પામે, ૧ ક્ષાયિક સમકિત ૨ ક્ષાયિક યથાખ્યાત ચારિત્ર. ૩ કેવળજ્ઞાન ૪ કેવળદર્શન અને ૫ ક્ષાયિક દાનાદિ લગિધના ૫ ભેદ એમ ૬.

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ બોલ છે ૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, ૩ દંષ્ટિ, ૪ ચારિત્ર પ્રથમ, ૧ ચરિતાચરિત્તે તે શ્રાવકપણું પામે ૧ આચાર્યની પદવી ૧ ચૌદ પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ૫ ઇદ્રિયની ૫ લબ્ધિ. ૫ દાનાદિલબ્ધિ, એવ સર્વ મળી ૩૦ બોલ.

પારિણામિક ભાવના ૨ લેહ; ૧ સાહિપારિણામિક, ૨ અનાદિ-પારિણામિક સાદિ વિણુશે, અનાદિ વિણુશે નહિ સાહિપારિણામિકના અનેક લેહ છે જુનો સુરા-મદિરા; જૂનો ગોળ; તદુદ એ આદિ ૭૩ બોલ ભગવતીની સામે છે અનાદિપારિણામિકભાવના ૧૦ બોલ; ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૬ પુદ્ગલાસ્તિકાય ૫ જ્વાસ્તિકાય, ૬ કાળ; ૭ લોક, ૮ અલોક; ૬ ભવ્ય, ૧૦ અભવ્ય એવ ૧૦

સન્નિવાઈ ભાવના ૨૬ ભાંગા; ૧૦ દ્વિકસ'જોગીના; ૧૦ ત્રિક-સ જોગીના, ૫ ચૌકસ જોગીના ૧ ૫ ચસ જોગીનો એવ ૨૬ ભાંગા એહનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી જાણવો ૬ ઇતિ

૧૪ ગુણુઠાણાં ઉપર ૧૦ ક્ષેપકદ્વાર ઉતારે છે.

૧ હેતુદ્વાર, ૨૫ કષાય; ૧૫ જોગ એવ' ૪૦ ને ૬ કાય ૫ ઇદ્રિય, ૧ મન એ ૧૨ અમત, એવ ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવ ૫૭ હેતુ પહેલે ગુણુઠાણે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્ણને ૧ ખીજે શુન્ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા ૨ ત્રીજે શુન્ ૪૨ હેતુ તે ૫૭માંથી ચાર અન તાનુબ ધીના; ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર ૧ વૈક્રિયનો મિશ્ર ૨ આહારકના ૧ કાર્મણુનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવ ૧૪ વર્ણ્યાં શેષ ૪૩. ૪ ચોથે શુન્ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વે ૪૩ કલ્યા તે અને ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૨ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણુકાય જોગ, એ ૩ વધ્યા સર્વ મળીને ૪૬ (૪) પાંચમે શુન્ ૪૦ હેતુ તે પૂર્વે ૪૬ કલ્યા તેમાંથી ૪ અપ્રત્યાખ્યાની ચોકડી, ૧ ત્રસકાયનો અમત ૧ કાર્મણુકાયજોગ; એવ ૬ ઘટયા. શેષ ૪૦ હેતુ ૫ છંદે શુન્ ૨૭ હેતુ પૂર્વે ૪૦ કલ્યા તેમાંથી

૪ પ્રત્યાગ્ચાનાવરણીયની ચોકડી, (૫) સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ધ્વજીનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવં ૧૫ વળ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વધ્યા, એવ સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬, સાતમે ગું ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાંથી એક ઔદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રિય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વળ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ ૭, આઠમે ગું ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાંથી ૧ વૈક્રિયનો ૧ આહારકનો, એ બે વળ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ ૮ નવમે ગું ૧૬ હેતુ પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાંથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ લય, ૫ શોક ૬ દુઃખ એ ૬ વળ્યા શેષ ૧૬ હેતુ, ૬ દશમે ગું ૧૦ હેતુ તે ૬ ભોગ ને ૧ સજવલનો લોભ એવં ૧૦ હેતુ. ૧૦ અગિયારમે બારમે ગું ૬ હેતુ તે ૬ ભોગ ભણવા તેરમે ગું ૭ હેતુ તે ૭ ભોગ ભણવા ચૌદમે ગું હેતુ નથી

૨ દડકદ્વાર, પહેલે ગું ૨૪ દંડક, બીજે ગું ૧૬ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વળ્યા, ત્રીજે, ચોથે ગું ૧૬ દડક તે ૩ વિકલે દ્રિય વળ્યા, પાંચમે ગું ૨ દડક, ૧ સંજીમનુષ્ય, ૨ સંજીતિર્યચ. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દડક

૩ જીવાભેનીદ્વાર પહેલે ગું ૮૪ લાખ જીવાભેની, બીજે ગું ૩૨ લાખ તે એકે દ્રિયની વર્ણ, ત્રીજે ચોથે ગું ૨૬ લાખ જીવાભેની. પાંચમે ગું ૧૮ લાખ જીવાભેની, છઠ્ઠાથી તે ૧૪મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાભેની

૪ અતરદ્વાર, પહેલે ગું જઘં અતર્કુર્કર્ત ઉત્તં ૬૬ સાગર ઝાઝેરાતુ, બીજાથી માડીને અગિયારમા ગુણઠાણા સુધી જં અતં અથવા પલ્લનો અસંખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહિ ઉં અર્ધ પુદ્ગલ દશે ઉણું, બારમે, તેરમે ને ચૌદમે ગુણં આંતર નથી એ એક જીવ આશ્રી

૫ ધ્યાનદ્વાર, પહેલે બીજે ત્રીજે ગું ૨ ધ્યાન પહેલાં, ચોથે પાંચમે ગુણં ૩ ધ્યાન પહેલાં. છઠ્ઠે ગુણં ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ સાતમે ગુણ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માડીને ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુકલધ્યાન.

૬ સ્પર્શનાદ્વાર, પહેલુ ગુણકાણુ ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે પીન્નું ગુણુ
અધોગામી વિજયથી ભિન્નુ તે ૬ ગ્રેવેચેક સુધી સ્પર્શે. ત્રીન્નુ ગુણુ લોકનો
અસ ખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે, ચોથું ગુણુ અધોગામી વિજયથી ૧૨મા દેવલોક
સુધી સ્પર્શે પાચમું ગુણુ પણુ એમ જ સ્પર્શે છઠ્ઠીથી તે અગિયારમા
ગુણકાણુવાળા અધોગામી વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુધી સ્પર્શે.
બારમું ગુણુ લોકનો અસ ખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે, તેરમું ગુણુ સર્વે
લોક સ્પર્શે, ચૌદમું ગુણકાણુ લોકનો અસ ખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે.

૭ તીર્થંકર ગોત્ર, ૪ ગુણકાણુ બાધે, ચોથે, પાચમે, છઠ્ઠે ને
સાતમે શેષ ગુણકાણુ ન બાધે. તીર્થંકર દેવ ૬ ગુણકાણુ સ્પર્શે તે ૪,
૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૬

૮ ગુણકાણુ ૧૪માં, ૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩, એ પાંચ શાશ્વતા, શેષ
૬ ગુણકાણુ અશાશ્વતા

૯ ગુણકાણુ ૧૪માં ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, એ ૭ ગુણ-
કાણુ ૬ સઘયણુ, આઠમાથી તે ૧૪મા ગુણકાણુ સુધી એક વજ્રઋણ
નારાય સઘયણુ.

૧ આર્યોણ, ૨ અવેદિ, ૩ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રવંત ૪ પુલાક-
લપિધવત, ૫ અગ્રમાદી સાધુ, ૬ ચૌદપૂર્વા સાધુ, ૭ આહારક શરીરી,
એતુ કોઈ દેવતા સહરણુ કરી શકે નહિ

ઇતિ ક્ષપકદ્વાર અને ગુણકાણુદ્વાર સમાપ્ત

શ્રી અઠાણુ યોલનો અદ્ય ખલુત્વદ્વાર.



- ૧ સર્વથી થોડા ગર્ભજ મનુષ્ય ૨૭ પહેલા દેવલોકના દેવતા સં ૦
 ૨ મનુષ્યાણી સ ખેજજગુણી ૨૮ પહેલા દેવલોકની દેવી સ ૦
 ૩ બાહર તેઉકાયના પચાપ્તા ૨૯ ભવનપતિ દેવતા અસ ૦
 અસ ખેજજગુણી. ૩૦ ભવનપતિની દેવી સ ૦
 ૪ અનુત્તર વિમાનના દેવતા અ ૦ ૩૧ પહેલી નરકના નારકી અસ ૦
 ૫ ઉપલી ત્રિકના દેવતા સ ૦ ૩૨ ખેચરના પુરુષ અસ ૦
 ૬ મધ્યમ ત્રિકના દેવતા સં ૦ ૩૩ ખેચરની સ્ત્રી સ ૦
 ૭ હેઠલી ત્રિકના દેવતા સ ૦ ૩૪ થળચર પુરુષ સ ૦
 ૮ બારમા દેવલોકના દેવતા સ ૦ ૩૫ થળચર સ્ત્રી સં ૦
 ૯ અગિયારમા દેવ ૦ દેવતા સ ૦ ૩૬ જળચર પુરુષ સ ૦
 ૧૦ દશમા દેવલોકના દેવતા સ ૦ ૩૭ જળચર સ્ત્રી સ ૦
 ૧૧ નવમા દેવલોકના દેવતા સ ૦ ૩૮ વ્યંતર દેવતા સ ૦
 ૧૨ સાતમી નરકના નારકી અસ ૦ ૩૯ વ્યંતર દેવી સ ૦
 ૧૩ છઠી નરકના નારકી અસ ૦ ૪૦ જ્યોતિષી દેવતા સ ૦
 ૧૪ આઠમા દેવ ૦ દેવતા અસ ૦ ૪૧ જ્યોતિષીની દેવી સ ૦
 ૧૫ સાતમા દેવ ૦ દેવતા અસ ૦ ૪૨ ખેચર નપુંસક સ ૦
 ૧૬ પાંચમી નરકના નારકી અસ ૦ ૪૩ થળચર નપુંસક સ ૦
 ૧૭ છઠા દેવલોકના દેવતા અસ ૦ ૪૪ જળચર નપુંસક સ ૦
 ૧૮ ચોથી નરકના નારકી અસ ૦ ૪૫ ચૌરેદ્રિય પચાપ્તા સ ૦
 ૧૯ પાચમા દેવ ૦ દેવતા અસ ૦ ૪૬ ૫ ચૌદ્રિય પચાં વિશેષાહિયા
 ૨૦ ત્રીજી નરકના નારકી અસ ૦ ૪૭ બેઠદ્રિય પચાં વિશેષાહિયા
 ૨૧ ચોથા દેવ ૦ દેવતા અસ ૦ ૪૮ તેઠદ્રિય પચાં વિ ૦
 ૨૨ ત્રીજા દેવ ૦ દેવતા અસ ૦ ૪૯ ૫ ચૌદ્રિય અપ ૦ અસ ૦
 ૨૩ બીજી નરકના નારકી અસ ૦ ૫૦ ચૌરેદ્રિય અપ ૦ વિ ૦
 ૨૪ સ મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસ ૦ ૫૧ તેઠદ્રિય અપ ૦ વિ ૦
 ૨૫ બીજા દેવ ૦ દેવતા અસ ૦ ૫૨ બેઠદ્રિય અપ ૦ વિ ૦
 ૨૬ બીજા દેવલોકની દેવી સં ૦ ૫૩ પ્રત્યેક શરીર બાહર વનસ્પતિ-
 ૫૦ અસ ૦

૭૫ પડિવાઈ સમઠિઠી અનં

૫૪ બાહર નિગોઠિયા પંના શરીર ૭૬ સિદ્ધ ભગવંતણ અનં

અસ ૦ ૭૭ બાહર વનસ્પતિ ૫૦ અનં

૫૫ પુઠવિકાયા ૫૦ અસં ૭૮ બાહર ૫૦ વિં

૫૬ બાહર અપકાયા ૫૦ અસ ૦ ૭૯ બાં વનસ્પતિ અપંઅસ ૦

૫૭ બાહર વાઉકાયા ૫૦ અસ ૦ ૮૦ બાહર અપં વિં

૫૮ બાહર તેઉકાયા અપં અસ ૦ ૮૧ સમુચ્ચય બાહર વિં

૫૯ બાહર પ્રત્યેક શરીર વનસ્પતિ ૮૨ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ અપંઅસ ૦

અપં અસ ૦ ૮૩ સૂક્ષ્મ અપં વિં

૬૦ બાં નિગોઠિયા અપં ના શરીર ૮૪ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ ૫૦ સં

અસ ૦ ૮૫ સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં

૬૧ બાહર પુઠવી અપં અસ ૦ ૮૬ સમુચ્ચય સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં

૬૨ બાં અપકાય અપં અસ ૦ ૮૭ ભવ્ય સિદ્ધિઆ વિં

૬૩ બાહર વાઉં અપં અસ ૦ ૮૮ નિગોઠિયા ભવં વિં

૬૪ સૂક્ષ્મ તેઉં અપં અસ ૦ ૮૯ વનસ્પતિ ભવં વિં

૬૫ સૂક્ષ્મ પુઠવીં અપં વિં ૯૦ એકે દ્રિયા ભવં વિં

૬૬ સૂક્ષ્મ અપં અં વિં ૯૧ તિર્થ ચ ભવં વિં

૬૭ સૂક્ષ્મ વાઉં અપં વિં ૯૨ મિથ્યાદષ્ટિ ભવં વિં

૬૮ સૂક્ષ્મ તેઉ ૫૦ સં ૯૩ અવિગતિ ભવં વિં

૬૯ સૂક્ષ્મ પુઠવીં ૫૦ વિં ૯૪ સકપાયા ભવં વિં

૭૦ સૂક્ષ્મ અપં ૫૦ વિં ૯૫ છઉમ્મથા ભવં વિં

૭૧ સૂક્ષ્મ વાઉં ૫૦ વિં ૯૬ સજોગી ભવં વિં

૭૨ સૂક્ષ્મ નિગોઠિયા અંશરીર અસ ૦ ૯૭ સ સારસ્થ ભવ વિં

૭૩ સૂક્ષ્મ નિગોઠિયા પંના શરીર સં ૯૮ સન્ન ભવ વિં

૭૪ અભવ્ય અનંતાણુ

ઈતિ શ્રી પન્નવણાસૂત્રપદ ત્રીજેથી અઠાણું બોલનો
અદ્યબહુત્વ સંપૂર્ણ

અથ શ્રી ચૌવીશ જિનાંતરાં.

૧ અઢાર કોડાકોડ સાગરને અંતરે પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થ-
કર વિનિતા નગરીને વિષે થયા. નાલિરાજ પિતા, મરૂદેવી રાણી માતા,
હેમવણું, વૃષભ લાછન, પાંચસે ધનુષ દેહીમાન, ચોરાશી લાખ પૂર્વનું
આયુષ, વીશ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું,
એક લાખ પૂર્વની પ્રમજ્યા પાળી પ્રમજ્યા લીધા પછી એક હજાર
વર્ષે કેવળ જ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ
સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને, ત્રીજા આગના
ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે મહા વદ તેરથને
દહાડે, દશ હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૨ પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેલ્યા પછી
પચાસ લાખ કોડ સાગરને આતરે બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર
અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા જિતશત્રુ રાજા પિતા, વિજયાદેવી રાણી
માતા, હેમવણું, ગજ કહેતાં હસ્તીનું લાછન, સાડા ચારસે ધનુષનું
દેહીમાન, બોતેર લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, અઢાર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા,
ત્રેપન લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રમજ્યા પાળી,
પ્રમજ્યા લીધા પછી બાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી
આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૩ બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહેલ્યા પછી ત્રીસ લાખ
કોડ સાગરને આંતરે, ત્રીજા સભવનાથ તીર્થ કર સાવત્રી નગરીને વિષે
થયા જિતાર્થ રાજા પિતા, સૈન્યાદેવી રાણી માતા, હેમવણું, અશ્વ
કહેતાં ઘોડાનું લાછન, ચારસે ધનુષનું દેહીમાન, સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુષ,
પદર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ચુમાલીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું,
એક લાખ પૂર્વ પ્રમજ્યા પાળી, પ્રમજ્યા લીધા પછી ચૌદ વર્ષે કેવળ-

જ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિંધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૪ ત્રીજા સહવનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી દશ લાખ કોડ સાગરોપમને આંતરે ચોથા અભિનંદન તીર્થંકર, વનિતા નગરીને વિશે થયા સ વર રાજા પિતા, સિદ્ધાર્થો રાણી માતા, હેમવર્ણે, વાનસ્તું લાંછન, સાડાત્રણસે ધતુષતું દેહીમાન, પરચાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, તેમાં સાડાખાર લાખ પૂર્વ કુંવર પછે રહ્યા, સાડી છત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રમળ્યા પાળી, પ્રમળ્યા લીધા પછી અઠાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિંધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૫ ચોથા અભિનંદન તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ લાખ કોડ સાગરને આંતરે પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર કુશલપુરી નગરીને વિશે થયા, મેઘરથ રાજા પિતા, સુમગલા દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, કૌચ પખીનું લાંછન, ત્રણસે ધતુષતું દેહીમાન, ચાલીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, તેમાં દશ લાખ પૂર્વ કુંવરપછે રહ્યા, ઝોગણત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું; એક લાખ પૂર્વની પ્રમળ્યા પાળી, પ્રમળ્યા લીધા પછી વીશ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ, સઘતીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૬ પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવુ હજાર કોડ સાગરને આંતરે છઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર કૌસળી નગરીને વિશે થયા શ્રીધર રાજા પિતા, સુસિમા દેવી રાણી માતા, રાતે વર્ણે, પદ્મકમળનું લાંછન, અઢીસો ધતુષતું દેહીમાન, ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, સાડાસાત લાખ પૂર્વ કુંવરપછે રહ્યા, સાડીએકવીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રમળ્યા પાળી, પ્રમળ્યા લીધા

પછી છઠે મહિને કેવળ જ્ઞાન ઊપજ્યુ' સાધુસાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘતીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને તોંતેર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૭ છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ હજાર કોડ સાગરને આંતરે સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વાણુરસી નગરીને વિશે થયા પ્રતિષ્ઠ રાજા પિતા, પૃથ્વી દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સાથીઆનું લાંછન, બસે ધનુષનું દેહીમાન, વીસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ચૌદ લાખ પૂર્વ, રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી નવ માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૮ સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવસે કોડ સાગરને આંતરે આઠમા ચદ્રપ્રલ તીર્થંકર ચંદનપુરી નગરીને વિશે થયા મહાસેન રાજા પિતા, લક્ષ્મણાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, ચદ્રમાનું લાંછન, દોઢસો ધનુષનું દેહીમાન, દશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢીલાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી છઠે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૯ આઠમા શ્રી ચદ્રપ્રલ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું કોડ સાગરને આંતરે નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર કાકદી નગરીને વિશે થયા સુગ્રીવ રાજા પિતા, રમાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, મગરમચ્છનું લાંછન, સો ધનુષનું દેહીમાન, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અર્ધ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી ચાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ

સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૦ નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ કોડ સાગરને આંતરે દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર ભદ્રીલપુર નગરીને વિશે થયા દશરથ રાજા પિતા, નંદાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે શ્રીવત્સ સાથિયાતુ લાંછન, નેત્રું ધનુષતું દેહીમાન, એક લાખ પૂર્વતું આયુષ; તેમાં પા લાખ પૂર્વ કુવર પછે રહ્યા; અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું. પા લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યાર્થ પાળી પ્રવળ્યાર્થ લીધા પછી ત્રણ માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૧૧ દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ પહોંચ્યા પછી એક કોડ સાગરમા એકસો સાગર, છાસઠ લાખ; છવીશ હજાર વરસને ઉણેઆંતરે અગિયારમા શ્રેયાસનાથ તીર્થંકર સિ હપુરી નગરીને વિશે થયા વિષ્ણુરાજા પિતા અને વિષ્ણુ દેવી રાણી માતા; હેમવર્ણે, ગેંડાતું લાંછન, એ સી ધનુષતુ દેહીમાન, ચોરાસી લાખ વર્ષતું આયુષ; તેમાં ૨૧ લાખ વર્ષ કુવરપછે રહ્યા; ૪૨ લાખ વર્ષ રાજ્ય પાળ્યું, ૨૧ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યાર્થ પાળી, પ્રવળ્યાર્થ લીધા પછી બે માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ; સાધ્વી; શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૨ અગિયારમા શ્રી શ્રેયાસનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ૫૪ સાગરને આંતરે, બારમા શ્રી વાસુપુજ્ય તીર્થંકર ચ પાપુરી નગરીને વિશે થયા વાસુપુજ્ય રાજા પિતા, જ્યાદેવી રાણી માતા, રાતેવર્ણે, લેસતું લાંછન; સિત્તેર ધનુષતુ દેહીમાન; બેતેર લાખ વર્ષતું આયુષ, તેમાં અઢાર લાખ વર્ષ કુવરપછે રહ્યા, ચોપન લાખ વર્ષની પ્રવળ્યાર્થ પાળી, પ્રવળ્યાર્થ લીધા પછી એક માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને છસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૩ બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ સાગરને આંતરે તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર ક પીલપુર નગરીને વિશે થયા કૃતવર્મા રાજા પિતા, શ્યામાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સૂવરનું લાંછન, સાઠધનુષનું દેહીમાન, સાઠ લાખ વરસનું આયુષ, તેમા ૧૫ લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, ત્રીશ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું, ૧૫ લાખ વર્ષની પ્રવજ્યાં પાળી, પ્રવજ્યાં લીધા પછી જે મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિંધ સઘ તીર્થંસ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ૬૦૦ સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૪ તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ સાગરને આંતરે ચૌદમા અનંતનાથ તીર્થંકર અયોધ્યા નગરીને વિશે થયા સિંહસેન રાજા પિતા, સુયશાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, શકરાનું લાંછન, પચાસ ધનુષનું દેહીમાન, ૩૦ લાખ વર્ષનું આયુષ, તેમાં સાડા સાત લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા પંદર લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું. સાડાસાત લાખ વર્ષની પ્રવજ્યાં પાળી, પ્રવજ્યાં લીધા પછી ૩ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિંધ સઘ તીર્થં સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને સાતસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૫ ચૌદમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચાર સાગરને આંતરે પંદરમા ધર્મનાથ તીર્થંકર રત્નપુરી નગરીને વિશે થયા લાનુ રાજા પિતા, સુવ્રતાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે વજનું લાંછન, પિસ્તાલીશ ધનુષનું દેહીમાન, દશ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય તેમાં અઢી લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યુ એક લાખ વર્ષની પ્રવજ્યાં પાળી. પ્રવજ્યાં લીધા પછી જે મહિને કેવળજ્ઞાન પામ્યા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિંધ સઘ તીર્થં સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આઠસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૬. પંદરમા શ્રી ધર્મનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રણ સાગર તેમાં પોણાપચ્ચને ઉણે આંતરે સોળમા શ્રી ગાતિનાથ

તીર્થ કર હસ્તીનાપુર નગરીને વિશે થયા. વિશ્વસેન રાજા પિતા, અચિરા-
દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, મૃગનું હાંછન, ચાળીશ ધનુષનું દેહીમાન,
એક લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં પા લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા; અર્ધ
લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું, પા લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા
લીધા પછી એક મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને
નવસેં સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૭ સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અર્ધ
પદ્યને આંતરે સત્તરમા શ્રી કુચુનાથ તીર્થ કર ગજપુર નગરીને વિશે
થયા સુરરાજા પિતા, સુરાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, છગલ કહેતાં
ઝોકડાનું હાંછન, પાંત્રીશ ધનુષનું દેહીમાન, પચાણુ હજાર વર્ષનું
આયુષ, તેમાં પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, પોણી ચોવીશ
હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષ ચક્રવર્તીની
પદવી ભોગવી, પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા
લીધા પછી સોળ મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી
આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૧૮. સત્તરમા શ્રી કુચુનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા
પછી પા પદ્યમાંથી એક કોડ ૧ હજાર વર્ષને ઉણે આતરે ૧૮મા
શ્રી અરનાથ તીર્થ કર નાગપુર નગરીને વિશે થયા સુદર્શન રાજા પિતા,
દેવકીદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, ન હાવર્ત સાથિયાનું હાંછન, ત્રીશ
ધનુષનું દેહીમાન, ચોરાશી હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં ૨૧ હજાર
વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, ૨૧ હજાર વર્ષ રાજ્ય પાળ્યું. ૨૧ હજાર વર્ષ
ચક્રવર્તીની પદવી ભોગવી, ૨૧ હજાર વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી; પ્રવળ્યા
લીધા પછી ત્રણ મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી
આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ; મોક્ષ પધાર્યા.

૧૬ અદારમા અરનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ. મોક્ષ પહોઁચ્યા પછી એક કોઠ ને એક હજાર વરસને આતરે ૧૬ મા મલ્લિનાથ તીર્થ કર મિથિલા નગરીને વિશે થયા કુલ રાજા પિતા. પ્રભાવતી રાણી માતા, નીલવર્ણ, કળ્યાણુ લાંછન, પચ્ચીશ ધનુષનું દેહીમાન, પચાવન હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમા એ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, બાકી પ્રવન્ન્યા પાળી, પ્રવન્ન્યા લીધા પછી ત્રીજે પહોરે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું સાધુ. સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે સાધુ અને પાંચસે સાધ્વી સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૨૦ ઓગણીસમા મલ્લિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોઁચ્યા પછી ચોપન લાખ વરસને આતરે વીશમા શ્રી સુનિસુવ્રત તીર્થ કર રાજમહી નગરીને વિશે થયા સુમિત્ર રાજા પિતા, પ્રભાવતી રાણી માતા, શ્યામ વર્ણ. કાચબાનુ લાંછન. વીશ ધનુષનું દેહીમાન, ત્રીશ હજાર વર્ષનું આયુષ. તેમા સાડાસાત હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પછર હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, સાડાસાત હજાર વર્ષ પ્રવન્ન્યા પાળી, પ્રવન્ન્યા લીધા પછી અગિયાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ. મોક્ષ પધાર્યા

૨૧ વીશમા શ્રી સુનિસુવ્રત તીર્થ કર મોક્ષ પહોઁચ્યા પછી છ લાખ વર્ષને આતરે ૨૨મા નમિનાથ તીર્થ કર મથુરા નગરીને વિશે થયા વિજય રાજા પિતા વિપુલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ નીલોત્પલ કમળનુ લાંછન, પછર વતુષનું દેહીમાન, દશ હજાર વર્ષનું આયુષ. અટી હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા સાડા છ હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, એક હજાર વર્ષ પ્રવન્ન્યા પાળી. પ્રવન્ન્યા લીધા પછી નવ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું. સાધુ; સાધ્વી; શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાગી ગણીની પેટી આપી એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૨. એકવીશમા શ્રી નમિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોઁચ્યા પછી પાંચ લાખ વર્ષને આતરે ૨૨ મા નેમિનાથ તીર્થ કર સૌરીપુર નગરીને વિશે થયા સમુદ્રવિજય રાજા પિતા; શીવાદેવી રાણી માતા; શ્યામવર્ણ;

શ ખનું દાંછન, દશ ધનુષનુ દેહીમાન, એક હજાર વર્ષનું આયુષ્ય, તેમાં ત્રણસે વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાતસે વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ચોપન દહાડે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે ને છત્રીશ સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૩ બાવીશમા શ્રી નેમિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પોણી ચોર્યાસી હજાર વર્ષને આંતરે ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ તીર્થ કર વાણ્નારસી નગરીને વિશે થયા. અશ્વસેન રાજા પિતા, વામાદેવી રાણી માતા, નીલવર્ણ, સર્પનુ લાછન, નવ હાથનું દેહીમાન, સો વર્ષનું આયુષ્ય, તેમાં ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સિત્તેર વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ચોર્યાસી દહાડે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૪ ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અઢીસે વર્ષને આંતરે ચોવીશમા શ્રી મહાવીર તીર્થ કર ક્ષત્રિયકુળગ્રામ નગરીને વિશે થયા સિદ્ધાર્થ રાજા પિતા, ત્રિશલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, સિહનું લાછન, સાત હાથનું દેહીમાન, બોતેર વર્ષનું આયુષ્ય, તેમાં ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા. ૪૨ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી સાડા બાર વર્ષ ને એક પખવાડીએ કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આસો વદ અમાવાસ્યાની રાત્રે પાવાપુરી નગરીને વિશે ચોથા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે સ્વામીનાથ એકાકીપણે, બે દિવસનું અનશન કરી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

પહેલા તીર્થ કર શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી અને ચોવીશમા તીર્થ કર શ્રી મહાવીર સ્વામી એ બેઉ વચ્ચે એક કોડાકોડ સાગરોપમ અગ્નિ તેમાં ૪૨ હજાર વર્ષ ઉણાનું આંતરું બળ્યું.

ઇતિ શ્રી ચોવીશ તીર્થ કરનાં આંતરં સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી શ્વાસોચ્છવાસનો થોકડો.

શ્રી પન્નવણાશ્રી સૂત્ર પદ સાતમે શ્વાસોચ્છવાસનો અધિકાર આદ્યો છે, તેમાં નારકી અને દેવતા કેવી રીતે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે. વીર પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ ! નારકીના છવ નિરતર ધમણી પેરે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે અસુરકુમારના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા એક પક્ષ આંઝેરે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે. વાણવ્યતર ને નવનિકાયના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા પ્રત્યેક મુહુર્તે, જ્યોતિષી જ૦ અને ઉ૦ પ્રત્યેક મુહુર્તે, પહેલે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મુહુર્તે અને ઉ૦ બે પક્ષે, ખીજે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મુહુર્તે આંઝેરે ઉ૦ બે પક્ષે અંઝેરે ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે, અને ઉ૦ સાત પક્ષે ચોથે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે આંઝેરે અને ઉ૦ સાત પક્ષે આંઝેરે પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત પક્ષે ઉ૦ દશ પક્ષે છઠે દેવલોકે જ૦ દશ પક્ષે, ઉ૦ ચૌદ પક્ષે સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ પક્ષે ઉ૦ સત્તર પક્ષે આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર પક્ષે ઉ૦ અઠાર પક્ષે નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર પક્ષે ઉ૦ ઓગણીસ પક્ષે. દશમે દેવલોકે જ૦ ઓગણીસ પક્ષે. ઉ૦ વીશ પક્ષે અગિયારમે દેવલોકે જ૦ વીશ પક્ષે, ઉ૦ એકવીસ પક્ષે બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ પક્ષે ઉ૦ બાવીસ પક્ષે પહેલી ત્રિકમા જ૦ બાવીશ પક્ષે ઉ૦ પચીસ પક્ષે, બીજી ત્રિકમા જ૦ પચીસ પક્ષે ઉ૦ અઠાવીશ પક્ષે, ત્રીજી ત્રિકમા જ૦ અઠાવીસ પક્ષે ઉ૦ એકત્રીસ પક્ષે, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ એકત્રીસ પક્ષે, ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે સર્વાર્થ-સિદ્ધમાં જ૦ અને ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે. એમ તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ જી ચો લે અને તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ નીચો મૂકે

અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલા આરો, ૪ કોડાકોડી સાગરોપમનો, સુસમ-સુસમ એટલે એકલું સુખમાં સુખ; ૩ ગાઉતુ દેહીમાન, ૩ પદ્યોપમનું આઉખુ; ૨૫૬ પાંસળી, ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (દરેક આરો ઉતરતાનું દેહમાન, આઉખું, પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરો એસતાં જે હોય તે જાણવી), વજ્રવલ્લ નારાય સઘયણ, સમચઉરસ સંઠાણ, ત્રણ દિવસને આતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, અને તેમાં ૧૦ પ્રકારનાં કદપવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે; ત્રણ આરા સુધી જુગલિયાં (એક પ્રકારનાં મનુષ્ય યુગલ) હોય છે, તેનાં આઉખાં આડા છ માસ રહે ત્યારે પરભવનું આઉખું ખાંધે, ત્યારે જુગલણી એક જોડલું પ્રસવે, તે છોડતું પ્રતિ-પાલન ૪૬ દિવસ કરે સ્ત્રીપુરુષને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે; એકને છીંક ને એકને બગાસું આવે એટલે મરીને દેવતાની ગતિમાં જાય તેમનાં શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે તેમને વેર, વિરોધ; ઇર્ષ્યા; ઝેર હોતાં નથી.

(૨) બીજો આરો એસતાં વર્ષ, ગધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનતા હીણા થાય; ૩ કોં સાં નો; સુસમ એટલે એકલું સુખ જે ગાઉતુ દેહીમાન, જે પદ્યોપમનું આં ૧૨૮ પાંસળી જે દિવસને આતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; ધરતીની સરસાઈ ખાંડ સરખી, ૧૦ પ્રકારનાં કદપવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે; સઘયણ, સંઠાણ અને બાકીના બોલ પહેલા આરા પ્રમાણે. પરંતુ છોડની પ્રતિપાલના ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરો એસતાં વર્ષના પર્યવ અનતા હીણા થાય. એ આરો ૨ કોં સાં નો, સુસમ હસમ એટલે સુખ ઘણું ને હુંખ થોડું. ૧ ગાઉતુ દેં ને ૧ પદ્યોપમનું આં; ૬૪ પાંસળી, એકાંતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે; ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે. ધરતીની સરસાઈ

ગોળ સરખી, બાકીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, પરંતુ 'છોડતું' પ્રતિ-
પાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રોગ, કુરૂપ હોય નહીં સંપૂર્ણ અંગોપાંગ,
વિષય સુખ પામે તે જ્ઞાનપુણ્યનાં ફળ જાણવાં ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ
પૂર્વ, ૩ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન થકી ૩૩
સાગરનું આં ભોગવીને વનિતા નગરી, નાલીકુલકર રાજા પિતા, મહેલવી
માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઉપજ્યા, ૬૧ માસે જન્મ્યા, પ્રથમ
ઋષભનુ સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું તેમણે ભુગલિયા-ધર્મ
નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી, અનુક પા નિમિત્તે
૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું.
ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સયમ લીધા તે એક લાખ
પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને
દશ હજાર સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ ૫ જાણવી

(૪) ચોથો આરો બેસતા અનંતા પર્યાવ-વર્ણ વગેરેના હીણા
થયા એ આરો ૧ કો. સાં મા ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણા (ઓછા) નો
જાણવો હસમ-સુસમ એટલે હુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું
દેહીમાન, કોડ પૂર્વનું આક્રિય, છ સઘયણ ને છ સઠાણ, ૩૨ પાંસળી.
દિન દિન પ્રત્યે (રોજ ને રોજ) આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે પુરુષ
૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુ સક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ
ક'ઈક સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાના છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ
બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનું આં ભોગવીને
માહણકુડ નગર (બ્રાહ્મણકુડ)માં રૂષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાન ઠાની
કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઉપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩મી રાત્રે
શકેન્દ્રનું આસન ચળ્યું એટલે હરણગમેથી દેવને ગર્ભ સાહરણની આજ્ઞા
આપી તેણે ગર્ભ સાહરીને કુડગ્રામના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી
રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા
અને ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાઠાબાર વર્ષ ને એક

પખવાડીએ કેવળ પાચ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી, ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા.

(૫) પાંચમે આરો બેસતાં વર્ષ ૧૦ ના અનંતા પર્યંત હીણા થયા, આ આરો હુસમ એટલે એકલુ હુખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથતુ દેઠ, ૧૨૫ વર્ષતુ આં ૬ સઘયણુ ને ૬ સઠાણુ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સંઘયણુ ૧ હુંડ સઠાણુ; ૧૬ પાંસળી, દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ કાઈક સારેરી, ઉતરતે આરે કુભારના ની ભાડાની ક્ષાર સરખી, એ આરે ગતિ ૪, મોક્ષ અટકી.

પાચમા આરાનાં લક્ષણ, ૧ મોટાં નગર તે ગામડાં સરખા થશે, ૨. ગામ તે મસાણુ સરીખાં; ૩ ભલા કુળના છોડ તે દાસ-દાસીપણા કરશે. ૪ પ્રધાન તે લાલચુ થાશે, ૫ રાજ તે જમહઠ સરખા ૬ ભલાકુળની સ્ત્રી તે લગ્નરહિત થશે, ૭ રૂડા કુળની સ્ત્રી વેશ્યા સરખી થશે, ૮ પુત્રો સ્વચ્છદી થશે, ૯ શિષ્ય ગુરુના અપવાદ બોલશે, ૧૦ હુર્જન સુખી થશે, ૧૧ સજ્જન દુઃખી થશે, ૧૨ દુર્ભિક્ષ ને દુકાળ ઘણાં પડશે. ૧૩ ઉદર, સર્પાદિકની દાહ ઘણી થશે, ૧૪ બ્રાહ્મણ અર્થના લોભી થશે ૧૫ હિંસાધર્મના પ્રરૂપક ઘણાં થશે ૧૬ એક ધર્મનાં ઘણાં ભેદ થશે; ૧૭ મિથ્યાત્વી દેવતા ઘણા પૂજશે ૧૮ મિથ્યાત્વી લોક ઘણા થશે; ૧૯ માણુસને દેવદર્શન દુર્લભ થશે, ૨૦ વિદ્યાધરના વિદ્યાના પ્રભાવ થોડા હશે, ૨૧ ગોરસ, દ્વંધ, ઢહી મા સરસાઈ થોડી હશે; ૨૨ બળદ પ્રસુખનાં બળ, આઉખા થોડાં હશે, ૨૩ સાધુ, સાધ્વીને માસકલ્પ તથા ચાતુર્માસ કથા જેવાં ક્ષેત્ર થોડાં હશે, ૨૪ શ્રાવકની ૧૧ પડિમા ને સાધુની ૧૨ પડિમા વિચ્છેદ જાશે, ૨૫ ગુરુ શિષ્યને ભણાવશે નહી, ૨૬ શિષ્ય અવિનીત, કલેશકારી હશે, ૨૭ અધર્મી, ઝઘડા કરનારા કુમાણુસ ઘણાં હશે; ૨૮. સુમાણુસ થોડા; ૨૯ આચાર્ય પોતપોતાના ગચ્છની પરંપરા, સમાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તાવશે તથા મૂઢ-મૂર્ખ જનને મોહ પમાડીને મિથ્યાત્વ પાશમાં પાડશે, ઉત્સૂત્ર ભાંખશે; પોતપોતાની પ્રશંસામાં

રાચશે; નિઠક કુખુદિ ઘણા હશે, ૩૦ સરલ, ભદ્રિક, ન્યાયી, પ્રામાણિક માણસ થોડા, ૩૧ મ્લેચ્છનાં રાજ્ય ઘણાં, હિંદુ રાજા અદ્ય ઋદ્ધિવાળા ને થોડા, ૩૨ મોટા કુળના રાજા નીચ કામ કરશે, અન્યાય, અધર્મ, કુચ્ચસનમાં ઘણા રાચશે

આ આરામાં ધાતુ સર્વે વિચ્છેદ જશે, લોઢાની ધાતુ રહેશે; ચામડાની મહોરો ચાલશે, એવી મહોરો જેની પાસે હશે તે ધનવંત કહેવાશે, ૧ ઉપવાસ કરશે તે માસખમણ સરખો થશે, જ્ઞાન તથા સૂત્ર સર્વે વિચ્છેદ જશે, તેમાં દશવૈકલિકનાં પહેલાં ૪ અધ્યયન રહેશે, તે ઉપર ૪ જીવ એકાવતારી થશે તેના નામ, ૧ ‘દુપસહ’ નામે સાધુ, ૨, ‘કાલ્યણી’ નામનાં સાધ્વી, ૩ નાગિલ શ્રાવક, ૪ નાગશ્રી શ્રાવિકા; અષાઠ શુદ્ધ ૧૫ ને દિને શકેંદ્રનુ આસન ચળશે, ત્યારે શકેંદ્ર ઉપયોગ મૂકી જશે કે આજ પાંચમો આરો ઉતરી કાલે છઠ્ઠો આરો બેસશે, ત્યારે શકેંદ્ર આવી ઉપર કદ્દા ૪ જીવને કહેશે કે કાલે છઠ્ઠો આરો બેસશે, માટે આળોવો, પડિષ્ઠમો ને નિ.શઘ્ય થાઓ, એટલે તે જીવ સર્વ જીવને ખમાવીને સ ત્યારે કરશે, ત્યારે મહા સંવર્તક વાયરો થશે, તેણે કરીને પહાડ, પર્વત, ગઢ, બેટ, કોઠા, વાવ, ફૂવા, સરોવર, સર્વે વિસરાલ થશે, વૈતાલ્ય પર્વત, ગ ગા, સિંધુ, ઋષભકુટ ને લવણની ખાડી એ ૫ વર્ણ સર્વ સ્થાનક તૂટી પડશે, તે ૪ જીવ સમાધિ લાવે કાળ કરીને પહેલા દેવ-લોકમાં જશે, ત્યારે ૪ બોલ વિચ્છેદ જશે. ૧ પહેલે પહોરે જૈન ધર્મ, ૨ બીજે પહોરે ૩૬૩ પાખંડીના મિથ્યાત્વી ધર્મ, ૩ ત્રીજે પહોરે રાજનીતિ, ૪ ચોથે પહોરે બાદર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે

(૬) છઠ્ઠો આરો બેસતા વર્ષ વગેરેના અનંતા પર્યંત હીણા થયા, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ‘હુસમ હુસમ,’ એટલે એકલું દુઃખમા દુઃખ, ૧ હાથતુ દેવ ૨૦ વર્ષનું આંભિતરતે આરે મૂઠાહાથની કાયા, ૧૬ વર્ષનું આંભ, ૧ છેવટુ સઘયણ ને હુંડ સઠાણ, ૮ પાસળી, ઉતરતે આરે ૪ પાંસળી, ૭ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે; તે કાળાં, કુદર્ગની, રાગી ને રીસાળ, નખ ને મોવાળા ઘણાં એવા છોકરાં પ્રસવશે, તે

અથ શ્રી ત્રેવીસ પદવીના ખેલ

તેના નામ કહે છે પ્રથમ ૭ એકેદ્રિય રત્ન, ૭ પચ્ચેદ્રિય રત્ન ૬ મહોટી પદવી તેમા ૭ એકેદ્રિય રત્નના નામ કહે છે ચક્ર રત્ન ૧, છત્ર રત્ન ૨, ચર્મ રત્ન ૩, દંડ રત્ન ૪, અસિ રત્ન, ૫ મહિરત્ન ૬, કાગણિ રત્ન ૭, એ ૭ એકેદ્રિય રત્નના નામ કહ્યા હવે પચ્ચેદ્રિય રત્નનાં નામ કહે છે સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્દિક ૩, પુરોહિત ૪, સ્ત્રી ૫ અશ્વ ૬ ગજ ૭, એ ૫ પચ્ચેદ્રિય રત્નનાં નામ કહ્યા હવે ૬ મહોટી પદવીનાં નામ કહે છે અરિહંતની ૧, ચક્રવર્તીની ૨, ખલ્લેવની ૩, વાસુદેવની ૪, કેવલીની ૫, સાધુની ૬, શ્રાવકની ૭, સમ્યગ્દષ્ટિની ૮, મહાલોક રાજની ૯, એ ૬ મહોટી પદવી કહી એવ સર્વ મળી ૨૩ પદવી હવે ૧૪ રત્ન શુ શુ કામ કરે તે, ચક્ર રત્ન ૪૮ ખંડ સાધતાં માર્ગ ખતાવે ૧, છત્ર રત્ન તે ૪૮ કોશ પ્રમાણ છાયા કરે ૨, ચર્મ રત્ન તે નદી આદિ પાર ઉતારે ૩, દંડ રત્ન તે તમસ ગુફાનાં ખાર ઉઘાડે ૪, અસિરત્ન તે શત્રુને હણે ૫ મહિરત્ન તે ઉદ્યોત કરે ૬, કાગણિ રત્ન તે ૪૬ માંડલા આલેખે તથા તોલા-માપ વધારે ૭, સેનાપતિ તે દેશ સાધે ૮, ગાથાપતિ તે ધાન, રત્નવતી નિપજાવે ૯, વાર્દિક તે આવાસ, ઘર નિપજાવે ૧૦ પુરોહિત તે ઘાવ સાજા કરે તથા શાન્તિકર્મ કરે વિધન ટાળે ૧૧, સ્ત્રીરત્ન તે લોગ સાધનને કામ આવે ૧૨, અશ્વ ને ગજ ખેડે ચડવાને કામ આવે ૧૪, હવે ૧૪ રત્ન કયા કયાં ઊપજે તે કહે છે ચક્ર ૧, છત્ર ૨, અસિ ૩, દંડ ૪, એ આયુધશાળામા ઉપજે ચર્મ, મહિર ને કાગણિ એ ૩ લક્ષ્મીના લહારમાં ઊપજે સેનાપતિ ૧ ગાથાપતિ ૨, વાર્દિક ૩ પુરોહિત ૪ એ ૪ પોતાના નગરમા ઊપજે સ્ત્રી વિદ્યાધરની શ્રેણીમાં ઊપજે અશ્વ ને ગજ એ ૨ વેતાલચ પર્વતના મૂળમાં ઊપજે હવે ૧૪ રત્નની કાયાનુ પરિમાણ કહે છે ચક્ર, છત્ર ને ૬૭ એ ૪ વામ પ્રમાણે, વામ તે ૪ હાથ પ્રમાણે, ચર્મરત્ન તે ૨ હાથ પ્રમાણે,

અદ્ભુતરત્ન તે ૫૦ અંગુલનું લાંબુ, ૧૬ અંગુલનું પહોળું ને અર્ધ અંગુલનું જડું, મહિરત્ન ૪ અંગુલનું લાંબુ ને ૨ અંગુલનું પહોળું, કાંગણિરત્નને છ તળાં, આઠ ખુણાં, બાર હાસો, સોનીની એરણને સઠાણે ૧ અંગુલનું લાંબુ, પહોળું ને ઊંચું સેનાપતિ ૧ ગાથાપાત ૨ વાદ્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, એ ૪ની અવગાહના ચક્રવર્તી પ્રમાણે ઊંચી જાણવી સ્ત્રીરત્ન ચક્રવર્તીથી ૪ અંગુલ નીચી હોય અધિરત્ન ૧૦૮ અંગુલનો લાંબો-કાનના મૂળથી તે પૂછના મૂળ લગે અને ૮૦ અંગુલનો ઊંચો, ગજરત્ન ચક્રવર્તીથી બમણો ઊંચો હોય એ ૨૩ પદ્મી. હવે જે ગતિમાંથી નીકળ્યો તે કેટલી પદ્મી પામે તે કહે છે પહેલી નરકના નીકળ્યા ૧૬ પદ્મી પામે તે ૨૩ માંહેથી ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન વજ્યાર્થ ૧, બીજી નરકના નીકળ્યા ૧૫ પદ્મી પામે. પૂર્વે ૧૬ કહી તેહમાંથી ૧ ચક્રવર્તીની વજ્યાર્થ ૨; ત્રીજી નરકના નીકળ્યા તેર પદ્મી પામે તે ૧૫ માંથી બલદેવ ને વાસુદેવ એ બે વજ્યાર્થ ૩, ચોથી નરકના નીકળ્યા ૧૨ પદ્મી પામે તે તેરમાંથી ૧ તીર્થ કર વજ્યાર્થ ૪ પાંચમી નરકના નીકળ્યા અગિયાર પદ્મી પામે તે ૧૨ માંહેથી ૧ કેવલી વજ્યાર્થ ૫, છઠ્ઠી નરકના નીકળ્યા દશ પદ્મી પામે તે સાધુજી વજ્યાર્થ ૬ સાતમી નરકના નીકળ્યા ૩ પદ્મી પામે અપ્રવ ૧, ગજ ૨, સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ ૩, એ ૩ પદ્મી પામે ભવનપતિ, વાણ્વ્યંતર, જ્યોતિષી એ ૩ ના નીકળ્યા એકત્રીશ પદ્મી પામે તે વાસુદેવ ૧, ને તીર્થ કર એ ૨, વજ્યાર્થ પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ મનુષ્ય ને ગર્ભજ તિર્થ ચ એટલાના નીકળ્યા ૧૯ પદ્મી પામે ૨૩માંથી તીર્થ કર ૧, ચક્રવર્તી ૨, બલદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, એ ૪ વજ્યાર્થ બેઠ્ઠ દ્રિય, તેહદ્રિય, ચૌરે દ્રિય, સમૂર્ચ્છિમ તિર્થ ચ ને સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય એ પાંચના નીકળ્યા ૧૮ પદ્મી પામે ૧૯ માંથી ૧ કેવલી વજ્યાર્થ તેહવાહિના નીકળ્યા ૯ પદ્મી પામે તે, ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન ને હાથી ૧, ઘોડો ૨, એ નવ પદ્મી પામે પદ્મ પરમાધામી ને પહેલા કિલ્લિધીના નીકળ્યા ૧૮ પદ્મી પામે તે ૨૩ માંથી ૪ ઉત્તમ પુરુષ ને કેવલી વજ્યાર્થ, ઉપલા ૨ કિલ્લિધીના નીકળ્યા ૧૧ પદ્મી પામે તે ૧૮ માંથી ૭ એકેન્દ્રિય વજ્યાર્થ, શેષ ૧૧ પામે

સુધર્મ ૧, ઇશાન ૨, એ બે દેવલોકના નીકળ્યા ૨૩ પદવી પામે. ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોક સુધીના તથા નવ લોકાતિકના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે. તે ૨૩ માંથી ૭ એકે દ્રિય રત્ન વળ્યાં શેષ ૧૬ પામે નવમા દેવલોકથી નવ ઐવેચક સુધીના નીકળ્યા ચૌદ પદવી પામે તે ૧૬ માંથી અશ્વ ૧ ને ગજ ૨ એ ૨ વળ્યાં. શેષ ૧૪ પામે. પાંચ અનુત્તર વિમાનના નીકળ્યા ૭ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી ૧૪ રત્ન, ૧ બલદેવ ને ૧ વાસુદેવ વળ્યાં શેષ ૭ પામે. સંજ્ઞીમાંહી ૧૫ પદવી લાભે તે ૨૩માંથી ૭ એકે દ્રિય ને ૧ કેવલીની એ ૮ વળે શેષ ૧૫ લાભે અસંજ્ઞીમાંહી ૮ પદવી લાભે. ૭ એકે દ્રિય ને ૧ સમકિતની એ ૮ લાભે. તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તીમા ૬ પદવી લાભે તે તીર્થંકરની ૧, ચક્રવર્તીની ૨, માંડલિકની. ૩ સમકિતની ૪, સાધુની ૫ તથા કેવલીની એ ૬ લાભે વાસુદેવમાં ૩ પદવી લાભે, વાસુદેવની ૧ સમકિતની ૨, માંડલિકની ૩, એ ૩ લાભે. બલદેવમાં પાંચ પદવી લાભે, બલદેવની ૧ માંડલિકની ૨, સાધુની ૩, કેવલીની ૪, સમકિત દષ્ટિની ૫ એ પાંચ લાભે મનુષ્યમાંહી પદવી ૧૩ લાભે, નવ મહોટ્ટી પદવી ને સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાદ્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, એવં સર્વ મળી ૧૩ પદવી લાભે મનુષ્યણીમાંહી પદવી ૫ લાભે સમકિતની ૧, શ્રાવિકાની ૨, સાધ્વીની ૩ કેવલીની ૪, સ્ત્રી રત્નની ૫, એ ૫

ઇતિ ૨૩ પદવીના બોલ સમાપ્ત

અથ શ્રી વિરહ દ્વાર

સમુદય ચાર ગતિનો વિરહકાલ, જઘન્ય ૧ સમયનો ઉત્કૃષ્ટો ૧૨ મુહુર્તનો. હવે પહેલી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહુર્તનો ૧ ખીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૭ દિનનો ૨, ત્રીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૫ દિનનો ૩, ચોથી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૧ માસનો ૪, પાંચમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૨ માસનો, ૫ છઠી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૪ માસનો ૬, સાતમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૬ માસનો, ૭ ઉપજવાનો તથા ચવવાનો વિરહ પડે હવે દશ ભવનપતિનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉં ૨૪ મુહુર્તનો. પાંચ એકેન્દ્રિય અવિરહિયા, સંજ્યાતાને ઠામે સંજ્યાતા ઊપજે, અસંજ્યાતાને ઠામે અસંજ્યાતા ઊપજે, અનંતાને ઠામે અનંતા ઉપજે સમય સમય ઊપજે સમય સમય અવે ત્રણ વિગલે દ્રિયનો, જ૦ ૧ સમયનો ઉં અત-મુહુર્તનો સમૂચ્છિમ તિથ અ પ એ દ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉં અત-મુહુર્તનો ગર્ભજ તિથ અ પ એ દ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહુર્તનો સમૂચ્છિમ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહુર્તનો, ગર્ભજ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહુર્તનો. વાણ્વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિકમાં પહેલા, બીજા દેવલોકે સુધીનો જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહુર્તનો વિરહ કાલ ત્રીજે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૬ દિન ને વીશ મુહુર્તનો ચોથે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉં ૧૨ દિન ને ૧૦ મુહુર્તનો પાંચમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉં સાડા બાવીશ દિનનો છઠે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં ૪૫ દિનનો. સાતમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉં ૬૦ દિનનો વિરહકાલ આઠમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉં ૧૦૦ દિનનો. નવમે, દશમે, દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં સંજ્યાતા માસનો, જ્યાં લગે ૧ વરસ ન હોય અગિયારમે, બારમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં સંજ્યાતા વરસનો, જ્યાં લગે સો વરસ ન હોય પહેલી ત્રીકે જ૦ ૧ સમયનો ઉં સંજ્યાતા

અથ શ્રી પચીસ બોલનો થોકડો

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી અને
 મોક્ષ પણ એકાએક ગયા. ઊર્ધ્વલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક
 લાખ જોજનનું છે, તીરછા લોકે જ'બુદ્ધીપ એક લાખ જોજનનો છે.
 અધો લોકે સાતમી નરકે અપર્ધાણુ નરકાવાસો એક લાખ જોજનનો
 છે. ચિત્રા નક્ષત્ર, સ્વાતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ નક્ષત્રનો એકેકો
 તારો કહ્યો છે ૨ બીજે બોલે ધર્મકરણી કરતી વખતે બે દિશા
 સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર બે પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે,
 ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ બે પ્રકારે જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના
 જીવ અને સસારી જીવ બે પ્રકારે દુઃખ કહ્યું છે, તે શારીરિક દુઃખ
 અને માનસિક દુઃખ પૂર્વાક્ષાણી નક્ષત્ર, ઉત્તરાક્ષાણી નક્ષત્ર, પૂર્વા
 ભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્રપદ એ ચાર નક્ષત્રના બખે તારા કહ્યા છે ૩
 ત્રીજે બોલે શ્રાવક ત્રણ મનોરથ ચિતવે તે એવી રીતે કે હે ભગવાન !
 હું આરભ અને પરિશદ ક્યારે છાંડીશ ? હે ભગવાન ! હું પચ
 મહાવ્રતધારી ક્યારે થઈશ ? હે ભગવાન ! હું આલોચણા કરી
 સંથારો ક્યારે કરીશ ? તે વખતને ધન્ય છે ત્રણ પ્રકારના જિન
 કહ્યા; ૧ અવધિજ્ઞાની જિન, ૨ મનપર્ચવજ્ઞાની જિન ૩ કેવળજ્ઞાની
 જિન ત્રણ પ્રકારના પાત્ર સાધુને ખપે તે ૧ માટીનું, ૨ તુબઝાનું,
 ૩ કાષ્ઠનું સાત નક્ષત્રના ત્રણ ત્રણ તારા કહ્યા છે. અભિચ, શ્રવણ,
 અન્ધની, ભરણી, મૃગશર, પુષ્ય, જ્યેષ્ઠા એ સાત નક્ષત્ર ૪ ચોથે
 બોલે શ્રાવકને ચાર વિસામો કહ્યા છે ભાર વહેનારને દ્રષ્ટાંતે એવી
 રીતે કે, ભાર એક ખલેથી બીજે ખલે લે તે એક વિસામો ૧ કોઈ
 જગ્યાએ ઓટલે કે ચોતરે બોળે મૂકીને પેશાબ કરવા બંધ કે બાંહે
 કરવા બંધ તે બીજે વિસામો ૨. ગામ દૂર હોય, રસ્તામાં ધર્મશાળા
 કે યક્ષનું દેવળ આવે ત્યાં રાત રહે તે ત્રીજે વિસામો ૩, ચોતાને.

કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વિસામો ૪. હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને યોગ્યે તે અઢાર પાપ રૂપ તેના ચાર વિસામા નીચે પ્રમાણે, શ્રાવક આઠમ, પાખી, ઉપવાસ, એકાસણું કરે તે પાપ હળવું કરવા રૂપ યોગ્યે, એક ખાધેથી બીજે ખાધે લેવા રૂપ તે પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો તે પોતાની જાતને માટે ખાવાનું બંધ કર્યું અથવા પાપ બંધ કર્યું પણ બીજાને માટે કરવું પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો જાણવો ૧, શ્રાવક એક સામાયિક, બે સામાયિક અથવા બે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે તે બીજો વિસામો જાણવો કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રોકાયો ૨, શ્રાવક આઠમ પાખીના પોષધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજો વિસામો ૩, શ્રાવક આલોચણા કરી સથારો કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવૃત્ત્યો એ ભાર ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો ૪ શ્રાવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિભોજન કહ્યું છે, તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧ દિવસે રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૨, રાત્રે રાધે અને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૩, દિવસે રાધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪, વળી એ જ ચાર ભાગા બીજી રીતે કહે છે, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળે ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૧, અજવાળામાં રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૩, અજવાળી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર, એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાચમે યોલે સમકિતના લક્ષણ પાંચ-શમ ૧, સવેગ ૨, નિર્વેદ ૩, અનુકંપા ૪, આસ્થા ૫ પાંચ સમકિતનાં દૂષણ કહ્યા છે, મિથ્યાત્વીએ યોલાવ્યા પહેલાં ચોતે તેને યોલાવે તે ૧ મિથ્યાત્વીના સાસુ વારવાર જોવું તે ૨, મિથ્યાત્વીને પહોંચાડવા જવું તે ૩, કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪ વાર-વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫. એ પાંચ દૂષણ પાંચ સમકિતનાં ભૂષણ કહે છે ધર્મને વિષે ચતુરાર્ધ રાખે તે સમકિતનું ભૂષણ ૧, જિન-શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨, સાધુની સેવા કરે તે ૩, ધર્મથી ડગતાને સ્થિર કરે તે ૪. સાધુ, અધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરે તે ૫ એ

પાંચ ભૂષણુ જાણવા શરીરમાંહેથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ નીકળે તે કહે છે પગને તળીએથી નીકળે તે નરકે જાય. ૧, જાંઘેથી નીકળે તે તિથિ - ચમા જાય ૨, છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય. ૩, મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં જાય ૪, અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ જાય ૫. પાંચ પ્રકારે જીવ ધર્મ ન પામે તે કહે છે અહ કારી ૧, કોધી ૨, રોગી ૩, પ્રમાદી ૪, આળસુ ૫, પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહિણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ધનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫ ૬ છઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે ક્ષુધાવેદની શમાવવાને માટે, ૧, વૈયાવચ્ચ કરવાને માટે, ૨, ઇર્ષ્યાસમિતિ શોધવાને માટે ૩, સયમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિભાવવાને માટે ૫ રાત્રીએ ધર્મ-જાગરણ કરવાને માટે ૬. છ ધર્મના દેવ ગુરૂના નામ કહે છે. જૈન-ધર્મમાં દેવ અરિહંત, ગુરુનિર્ગથ ૧, બૌદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ, ગુરુ કુગી ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરુ ચોગી, ૩, દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરુ વૈરાગી ૪, ન્યાય મતમાં દેવ જગત્કર્તા, ગુરુ સન્યાસી ૫ મીમાસક મતમાં દેવ અક્ષપ, ગુરુ દરવેશ, ૬. સમક્રિતની છ જતના કહે છે. અન્યતીર્થીનાં ગુણગ્રામ ન કરે, ૧, અન્યતીર્થીને માને, વાંદે ને પૂજે નહિ ૨, અન્યતીર્થીના બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વાર વારએની સાથે આલાપ સલાપ કરે નહિ. ૪, અન્યતીર્થીને તરણતારણ માની અન્ન પાણી આપે નહિ (દયા, ભુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫, અન્ય તીર્થીને ધર્મભુદ્ધિએ વચ્ચે, પાત્ર આપે નહિ શાતા નિમિત્તે આપે. ૬, છ લેશ્યાનો વિચાર કહે છે કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિંસા કરવાની ઇચ્છા હોય, ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય ૩, તેજલેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય ૪, પદ્મલેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય ૫, શુકલલેશ્યાવાળાને મોક્ષની ઇચ્છા હોય ૬ કૃતિકા, અશ્લેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે. સાતમે બોલે સાત કરણે છન્નસ્થ જાણવો. પ્રાણુતિપાત લગાડે. ૧, મૃધાવાદ લગાડે ૨, અદત્તાદાન લગાડે ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ લે ૪, પૂજા સત્કાર વાંછે. ૫, નિર્વંધ પડ્ડે પશુ

કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વિસામો ૪ હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોલે તે અઠાર પાપ રૂપ તેના ચાર વિસામો નીચે પ્રમાણે, શ્રાવક આઠમ, પાખી, ઉપવાસ, એકાસણું કરે તે પાપ હળવું કરવા રૂપ બોલે, એક ખાધેથી બીજે ખાધે લેવા રૂપ તે પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો તે પોતાની જાતને માટે ખાવાનું બધું કચું અથવા પાપ બધું કચું પણ બીજાને માટે કરવું પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો જાણવો ૧, શ્રાવક એક સામાયિક, બે સામાયિક અથવા બે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે તે બીજો વિસામો જાણવો કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રોકાયો ૨, શ્રાવક આઠમ પાખીના પોષધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજો વિસામો ૩, શ્રાવક આલોચણા કરી સથારો કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ ભાર ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો. ૪ શ્રાવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિભોજન કહ્યું છે, તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧ દિવસે રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૨, રાત્રે રાંધે અને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૩, દિવસે રાંધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪, વળી એ જ ચાર ભાગો બીજી રીતે કહે છે, અધારી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળે ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૧, અજવાળામાં રાંધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાંધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૩, અજવાળી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર, એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાંચમે બોલે સમકિતના લક્ષણ પાંચ-શમ ૧, સવેગ ૨, નિવેદ ૩, અનુકંપા ૪, આસ્થા ૫. પાંચ સમકિતનાં દ્રષણ કહ્યા છે, મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલાં ચોતે તેને બોલાવે તે ૧ મિથ્યાત્વીના સામુ વારંવાર બોલે તે ૨, મિથ્યાત્વીને પહોંચાડવા જવું તે ૩, કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪ વાર-વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫ એ પાંચ દ્રષણ પાંચ સમકિતનાં ભૂષણ કહે છે ધર્મને વિષે ચતુરાઈ રાખે તે સમકિતનું ભૂષણ ૧, જિન-શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨, સાધુની સેવા કરે તે ૩, ધર્મથી ડગતાને સ્થિર કરે તે ૪ સાધુ, અધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરે તે ૫ એ

પાંચ ભૂષણ જાણવા શરીરમાંહેથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ નીકળે તે કહે છે પગને તળીએથી નીકળે તે નરકે જાય. ૧, જાગેથી નીકળે તે તિર્થ - ચમા જાય ૨, છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય. ૩, મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં જાય ૪, અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ જાય ૫. પાંચ પ્રકારે જીવ ધર્મ ન પામે તે કહે છે અહકારી ૧, કોપી ૨, રોગી ૩, પ્રમાદી ૪, આળસુ ૫, પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહિણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ઘનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫ ૬ છોકે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે ક્ષુધાવેદની શમાવવાને માટે, ૧, વૈયાવચ્ચ કરવાને માટે, ૨, ઇર્ષ્યાસમિતિ શોધવાને માટે ૩, સયમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિલાવવાને માટે ૫ રાત્રીએ ધર્મ - જાગરણ કરવાને માટે ૬. છ ધર્મના દેવ ગુરૂના નામ કહે છે જૈન - ધર્મમાં દેવ અરિહંત, ગુરુનિર્ગ્રંથ ૧, બૌદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ, ગુરુ કુંગી ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરુ ચોગી, ૩, દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરુ વૈશગી ૪, ન્યાય મતમાં દેવ જગત્કર્તા, ગુરુ સન્યાસી ૫ મીમાસક મતમાં દેવ અલખ, ગુરુ દરવેશ, ૬. સમકિતની છ જાતના કહે છે. અન્યતીર્થીનાં ગુણગ્રામ ન કરે, ૧, અન્યતીર્થીને માને, વાંદે ને પૂજે નહિ ૨, અન્યતીર્થીના બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વાર વાર એની સાથે આલાપ સલાપ કરે નહિ ૪, અન્યતીર્થીને તરણતારણ માની અન્ન પાણી આપે નહિ (દયા, બુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫, અન્ય તીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વસ, પાત્ર આપે નહિ શાતા નિમિત્તે આપે ૬, છ લેશ્યાનો વિચાર કહે છે કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિંસા કરવાની ઇચ્છા હોય, ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય ૩, તેજુલેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય ૪, પક્ષલેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય ૫, શુકલલેશ્યાવાળાને ત્રોષણની ઇચ્છા હોય ૬ કૃતિકા, અશ્લેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે સાતમે બોલે સાત કારણે છઠ્ઠસ્થ જાણવો. પ્રાણાતિપાત લગાડે ૧, મૃધાવાહ લગાડે ૨, અદત્તાદાન લગાડે ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ લે ૪, પૂજા સત્કાર વાંછે. ૫, નિર્વંશ પડે પશુ

સાવધ દાગે ૬, જેવુ પડે તેવુ કરી શકે નહિ, ૭, એ સાત વાનાં જેનામાં હોય તે છન્નસ્થ જાણવો સાત પ્રકારે આઉંખુ ઘટે તે કહે છે પ્રાસ્કો પડવાથી મરે ૧, શસ્ત્રથી મરે ૨, મત્રમૂઠથી મરે ૩, ઘણે આહારે અજીર્ણથી મરે ૪, શૂલાદિકની વેદનાથી મરે. ૫, સર્પાદિક કરડેથી મરે ૬, શ્વાસોચ્છવાસ રૂધાવાથી મરે ૭, એ સાત પ્રકારે આર્કિયુ તૂટે ૭ હવે સાત નય કહે છે નિગમ નય, ૧ સ ગ્રહ નય, ૨ વ્યવહાર-નય, ૩, ઋગ્ચુ સૂત્ર નય, ૪, શબ્દનય, ૫, સમભિરૂઢ નય, ૬, એવ ભૂત નય, ૭, એ સાત પ્રકારે નય કહ્યા મઘા નક્ષત્રના સાત તારા કહ્યા છે ૮ આઠમે બોલે આચાર્યની આઠ સ પઠા આચાર સ પઠા, ૧, શરીર-સ પઠા ૨, સૂત્ર સ પઠા, ૩, વચન સ પઠા ૪, પ્રયોગ સ પઠા, ૫, મતિ સ પઠા, ૬, સ ગ્રહ સ પઠા, ૭, વાચના સ પઠા, ૮, એકલવિહારી સાધુસાધ્વીના આઠ અવગુણ કહ્યા છે તેના નામ કોષી હોય તે એકલો રહે, ૧, અહંકારી હોય તે એકલો રહે ૨, કપટી હોય તે એકલો રહે, ૩, લોભી હોય તે એકલો રહે ૪, પાપ કરવામા આસક્ત હોય તે એકલો રહે ૫, કુતૂહલી-મશ્કરો હોય તે એકલો રહે ૬, ધુતારો હોય તે એકલો રહે ૭, માઠા આચારનો ધણી હોય તે એકલો રહે ૮, આઠ ગુણનો ધણી એકલો હોય તેના નામ સયમમા દંઢ પરિણામી હોય તે ગુરુની આજ્ઞા લઈ એકલો રહે ૧, ઘણાં સૂત્રનો જાણુ એકલો રહે, ૨, જઘન્ય દશ પૂર્વનો લાણુલો, ઉત્કૃષ્ટ ચઉદ પૂર્વનો લાણુલો એકલો રહે, ૩, ચાર જ્ઞાનનો ધણી એકલો રહે, ૪, મહાબળનો ધણી એકલો રહે, ૫, કલેશ રહિત હોય તે એકલો રહે, ૬, સ તોષી હોય તે એકલો રહે, ૭, ધૈર્યવત હોય તે એકલો રહે, ૮, આઠ ઠેકાણે મનુષ્યને વેલાપણુ ઉત્પન્ન થાય તે કહે છે નર-નારી પરસ્પર વાતો કર ત્યારે વેલા, ૧, બાળકને રમાડે ત્યારે વેલા, ૨, કલેશ કરે ત્યારે વેલા, ૩, દારૂ, ભાગ, કેદી પદાર્થ પીએ ત્યારે વેલા, ૪, ચેકખંધ પાઘડી બાધીને ફરે ત્યારે વેલા, ૫, અરીસામા મુખ જુએ ત્યારે વેલા; ૬, શયન સમયે વેલા, ૭, હોળીમા પુરુષો અને અષાઢી પૂનમે સ્ત્રીઓ, ૮ દેખતા આઠ પ્રકારે અ ધ કહ્યા છે તે કહે છે, કામાધ ૧,

કોધાંધ ૨, કૃપણાંધ ૩, માનાંધ, ૪, મદાંધ, ૫, ચોરાંધ ૬, ભુગટ્યાંધ, ૭, યુગત્યાંધ ૮, એ આઠ આંધળા બહુવા આઠ મહાપાપી કહે છે. આત્મઘાતી મહાપાપી, ૧, વિશ્વાસઘાતી મહાપાપી; ૨, શુભ-ઓળવનાર મહાપાપી, ૩, ગુરુ દ્રોહી મહાપાપી, ૪, કુડી સાક્ષી પૂરે તે મહાપાપી, ૫, ખોટી સલાહ આપે તે મહાપાપી, ૬, પચ્ચક્ષુબાહુ વારવાર ભાગે તે મહાપાપી; ૭, હિ સામય ધર્મ પડે તે મહાપાપી ૮ નવમે બોલે નવ પ્રકારે શરીરમાં રોગ ઊપજે તે કહે છે. ઘણું ખાય તો રોગ ઉપજે ૧, અજીર્ણમાં ખાય તથા ઘણું બેસી રહે તો રોગ ઉપજે, ૨; ઘણું ઉઘે તો રોગ ઉપજે, ૩, ઘણું જાગે તો રોગ ઉપજે, ૪, ક્રિશ્ના રોકે તો રોગ ઉપજે, ૫, પેશાબ રોકે તો રોગ ઉપજે; ૬ ઘણું ચાલે તો રોગ ઉપજે, ૭, અભ્યુગમતી વસ્તુ ભોગવે તો રોગ ઉપજે ૮. વારવાર વિષય સેવે તો રોગ ઊપજે ૯ નવ બોલ સમજવાના કદા તે કહે છે રજપૂતને કોથ ઘણો ૧, ક્ષત્રિયને માન ઘણું. ૨ શુભકાને માયા ઘણી, ૩, બ્રાહ્મણને લોભ ઘણો ૪, મિત્રને રાગ ઘણો ૫, શોકને ક્ષેપ ઘણો ૬, ભુગારીને શોચ ઘણો ૭, ચોરની માતાને ચિંતા ઘણી. ૮, કાયરને ભય ઘણો ૯, દશમે બોલે નારકીના જીવને દશ પ્રકારની વેદના કહે છે અનંતી ભૂખ ૧; અનંતી તરસ, ૨, અનંતી ટાઢ, ૩, અનંતી ગરમી ૪, અનંતો દાહ ૫, અનંતો ભય ૬, અનંતો જ્વર ૭, અનંતી ખરજ ૮, અનંતું પરવશપણ ૯, અનંતો શોક ૧૦, દશ પ્રકારે શ્રાવકને પસ્તાવું પડે તે કહે છે સાધુની ભેગવાઈ હોય અને પ્રશ્નાદિક પૂછે નહિ તો સાધુ વિહાર કર્યા પછી પસ્તાવું પડે ૧, વખાણ વાણી સાભળે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૨, સામાયિક-પ્રતિક્રમણ કરે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૩, આહાર પાણી અસુખતો હોય તો પસ્તાવું પડે, ૪, ભણવાની ભેગવાઈ હોય અને ભણે નહિ તો પસ્તાવું પડે, ૫, સ્વધર્મની ખબર લે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૬. ધર્મ જાગરણ જાગે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૭ સાધુની વિનયભક્તિ કરે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૮ સાધુની સાર સંભાળ લે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૯ સાધુ વિહાર કરી જાય ને ખબર ન પડે તો પસ્તાવું પડે ૧૦, દશ

કારણે દેવતાનું આયુષ્ય બધાય. દશ પ્રકારે જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરનાર નક્ષત્રના નામ . મૃગશર ૧, આર્દ્રા ૨ પુષ્ય ૩; પૂર્વા ભાદ્રપદ. ૪; પૂર્વાષાઢા ૫, પૂર્વાશ્લેષા ૬; મૂળ. ૭, અશ્લેષા, ૮ હસ્ત, ૯ ચિત્રા. ૧૦ એ દશ નક્ષત્રમાં જ્ઞાન લાભે તો વૃદ્ધિ થાય ને વિઘ્ન જાય ૧૧ અગિયારમે બોલે મહાવીરનાં ૧૧ ગણધરના નામ કહે છે ઇંદ્રભૂતિ ૧, અગ્નિભૂતિ ૨, વાયુભૂતિ ૩; વ્યક્ત ૪, સુધર્મા સ્વામી ૫, મહિંદ્ર પુત્ર ૬, મૌરીપુત્ર ૭, અકંપિત ૮ અચ્યગ બ્રાતા ૯, મહેતાર્થ ૧૦ પ્રભાસ ૧૧, અગિયાર બોલે જ્ઞાન વધે તે કહે છે ઉદ્યમ કરતાં જ્ઞાન વધે ૧, નિદ્રા તજે તો જ્ઞાન વધે ૨, ઉણોદરી કરે તો જ્ઞાન વધે ૩, થોડું બોલે તો જ્ઞાન વધે ૪, ૫ ડિલની સોબત કરે તો જ્ઞાન વધે ૫, વિનય કરે તો જ્ઞાન વધે ૬, કપટરહિત તપ કરે તો જ્ઞાન વધે ૭, સમાર અસાર જાણે તો જ્ઞાન વધે. ૮, માહોમાહી ચર્ચા-વાર્તા કરે તો જ્ઞાન વધે ૯, જ્ઞાની પાસે લાભે તો જ્ઞાન વધે ૧૦, ઇંદ્રિયોના વિષયનો ત્યાગ કરે તો જ્ઞાન વધે. ૧૧ મૂળ નક્ષત્રના અગિયાર તારા છે ૧૨ બારમે બોલે બાર કારણે આત્માનું પરમકલ્યાણ થાય તે કહે છે. સમકિત નિર્મળ પાળે તો આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય શ્રેષ્ઠિક રાજની પેરે ૧ નિયાણારહિત કરણી કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-તામલી તાપસની પેરે ૨, મન વચન કાયાના ભોગ કબજે રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય, ગજસુકુમાર સુનિની પેરે. ૩, છની શક્તિએ ક્ષમા કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-પરદેશી રાજની પેરે ૪ પાંચ ઇંદ્રિયનું ઠમન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધર્મરૂચિ અણગારની પેરે ૫, સાધુનો શુદ્ધ આચાર પાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધનના અણગારની પેરે ૬, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-વરૂણ નાગ નતુયાના મિત્રની પેરે ૭ માયા કપટ છાંડે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મલ્લિનાથના છ મિત્રની પેરે ૮, આશ્રિવમાં સંવર નીપજાવે તો પરમ કલ્યાણ થાય-સંજતિ રાજની પેરે ૯, રોગ આવે હાય વોય ન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય —અનાથી નિર્જાનની પેરે ૧૦, પરિષદ આચ્યે સમલાવ રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મેતારજ સુનિની પેરે ૧૧ તુષ્ટા ઉત્પન્ન થઈ તેને પાછી

વાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય—કપિલ કેવળીની પેરે ૧૨, ૧૩—તેરમે
 બોલે તેર તણખા કહે છે—જન્મરૂપી રૂ અને મરણરૂપી તણખો. ૧,
 સંલોગરૂપી રૂ અને વિલોગરૂપી તણખો. ૨. શાતારૂપી રૂ અને અશાતા.
 રૂપી તણખો. ૩; સ પદારૂપી રૂ અને આપદારૂપી તણખો. ૪, હરખરૂપી
 રૂ અને શોકરૂપી તણખો. ૫; શીલરૂપી રૂ અને કુશીલરૂપી તણખો. ૬,
 જ્ઞાનરૂપી રૂ અને અજ્ઞાનરૂપી તણખો; ૭, સમકિત રૂપી
 રૂ અને મિથ્યાત્વરૂપી તણખો. ૮, સજમરૂપી રૂ અને અસંજમરૂપી
 તણખો. ૯, તપસ્વીરૂપી રૂ અને કૌંધરૂપી તણખો. ૧૦, વિવેકરૂપી રૂ અને
 અભિમાનરૂપી તણખો, ૧૧, સ્નેહરૂપી રૂ અને માયારૂપી તણખો. ૧૨,
 સંતોષરૂપી રૂ અને લોભરૂપી તણખો, ૧૩, એ તેર તણખા. હવે તેર
 કાઠીઆ કહે છે જુગાર ૧, આળસ ૨, થોક ૩, ભય ૪, વિકથા ૫, કૌતુક ૬,
 ક્રોધ ૭, કૃપણ બુદ્ધિ ૮ અજ્ઞાન ૯, વહેમ ૧૦, નિદ્રા ૧૧, મદ ૧૨
 મોહ ૧૩, એ તેર કાઠીઆ. ૧૪, ચૌદમે બોલે વ્યાખ્યાન સાંભળનારનાં
 ૧૪ શુષ્ક કહે છે ભક્તિવત હોય ૧, મીઠા બોલો હોય ૨, ગર્વરહિત
 હોય ૩, સાંભળ્યા ઉપર રૂચિ હોય ૪, ચપળતારહિત એકાગ્ર ચિત્તે
 સાંભળનાર હોય ૫, જેવું સાંભળે તેવું પૂછનારને બરાબર કહે ૬,
 વાણીને પ્રકાશમાં લાવનાર હોય ૭, ઘણા શાસ્ત્ર સાંભળીને તેના રહ-
 સ્યનો જાણુ હોય ૮, ધર્મકાર્યમાં આળસ ન કરનાર હોય ૯,
 ધર્મ સાંભળતાં નિદ્રા ન કરનાર હોય ૧૦, બુદ્ધિવત હોય ૧૧, ઠાતાર-
 શુષ્ક હોય ૧૨, જેની પાસે ધર્મ સાંભળે તેના શુષ્કનો ફેલાવો કરનાર
 હોય ૧૩, કોઈની નિંદા ન કરે તેમજ તેમની સાથે વાદવિવાદ ન કરે
 ૧૪, ૧૫ પદરમે બોલે વિનીત શિષ્યના પંદર શુષ્ક કહે છે શુરુથી નીચા
 આસને બેસવાવાળો હોય ૧, ચપળપણા રહિત હોય ૨ માયા રહિત
 હોય ૩, કુતૂહલરહિત હોય ૪, કર્કશ વચનરહિત હોય ૫, લાંબો
 પહોંચે તેવો ક્રોધ ન કરનાર હોય ૬, મિત્ર સાથે મિત્રતા રાખે ૭
 સૂત્ર ભણી મદ ન કરે ૮ આચાર્યાદિની નિંદા ન કરે. ૯ શિખામણ
 દેનાર ઉપર ક્રોધ ન કરે ૧૦ પૂંઠ પાછળ વાલેસરીના શુષ્ક બોલે ૧૧
 કડેશ, મમતા રહિત હોય ૧૨, તત્ત્વનો જાણુ હોય ૧૩, વિનયવંત

હોય ૧૪, લઙ્ગાવંત તથા ઇદ્રિયનો દમનાર હોય ૧૫, સોળમે જોલે સોળ પ્રકારનાં વચન જાણવા તે કહે છે એક વચન ઘટ, પટ, વૃક્ષ ૧, દ્વિવચન ઘટૌ, પટૌ, વૃક્ષૌ ૨, ખડ્ગવચન ઘટા, પટા, વૃક્ષા ૩, ત્રીવિધે વચન . કુમારી, નગરી, નદી ૪, પુરુષવિધે વચન : દેવ, નર, અરિહંત, સાધુ ૫, નપુ સકલિધે વચન કપટ, કમળ, નેત્ર ૬, અતીતકાળ વચન (ગયો કાળ) : કરેલુ, થયેલુ, ૭, અનાગતકાળ વચન (આવતો કાળ) કરશે, થશે, ભાગશે, ૮. વર્તમાન કાળ વચન : કરે છે, થાય છે, લાભે છે ૯, પરોક્ષ વચન . એ કાર્ય તેણે કર્યું ૧૦, પ્રત્યક્ષ વચન જેમ જ છે ૧૧, ઉપનીત વચન . એ પુરુષ રૂપવત છે ૧૨, અપનીત વચન . જેમ એ પુરુષ કુરૂપવત છે ૧૩, ઉપનીત અપનીત વચન : જેમ એ રૂપવત પણ કુશીલીઓ છે ૧૪, અપનીત ઉપનીત વચન, જેમ એ પુરુષ કુશીલીઓ પણ રૂપવંત છે ૧૫, અધ્યાત્મ વચન ભગ્ન જોલે (તુટેલું વચન) રૂ વાણીઆની પેરે રૂ. પા ૧૬, સત્તરમે જોલે સત્તર પ્રકારનો સયમ કહે છે પૃથ્વીકાયની ૬૫ પાળવી તે સયમ ૧, અપકાયની ૬૫ પાળવી તે સયમ ૨, તેઉકાયની ૩, વાયુકાયની ૪, વનસ્પતિકાયની ૫, જેઘદ્રિયની ૬, તેઘદ્રિયની ૭, ચૌરેદ્રિયની ૮, પચેદ્રિયની ૯, અજીવકાયની ૧૦, પેહાની ૧૧, ઉપેહાની ૧૨, પમજણાની ૧૩, પરિઠવણીઆ ૧૪, મન ૧૫, વચન ૧૬, કાયા ૧૭, એ સત્તર પ્રકારનો સયમ ૧૭ અઢારમે જોલે અઢાર દ્રવ્ય દિશા કહે છે પૂર્વ ૧ પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઇશાન ખુણા ૫, અગ્નિખુણા ૬, નૈઋત્ય ખુણા ૭, વાયવ્ય ખુણા ૮, વિદિશાના આઠ આંતરા એ બધા થઇને સોળ, જી ચી સત્તર અને નીચી અઢાર, એ અઢાર અઢાર ભાવ દિશા કહે છે, પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩ વાયુ ૪ અગ્નિ ૫ મૂળળીઆ ૬ ચોરળીઆ ૭ અધળીઆ ૮ જેઘદ્રિય ૯ તેઘદ્રિય ૧૦ ચૌરેદ્રિય ૧૧, પચેદ્રિય ૧૨ તિર્યચ ૧૩ કર્મભૂમિ ૧૪ અકર્મભૂમિ ૧૫. છપ્પન અતરદીપા ૧૬ દેવતા ૧૭ નારકી ૧૮ એ અઢાર ઓગણીસમે જોલે કાઉસગના ઓગણીસ દોષ કહે છે દીંચણ

ઉપર એક પગ રાખીને કાઉસગ કરે તો દોષ ૧. કાયા આઘીપાછી
હવાવે તો દોષ ૨ ઓઠી ગણુ દે તો દોષ ૩. માથું નમાવી જિભો
રહે તો દોષ ૪. બે હાથ જિયા રાખે તો દોષ ૫. મોઢે, માથે ઓઢે
તો દોષ ૬. પગ ઉપર પગ રાખે તો દોષ ૭ શરીર વાંકુ રાખે તો
દોષ ૮. સાધુની બરાબર રહે તો દોષ ૯ ગાડાની જિંધની પેરે
જિભો રહે તો દોષ ૧૦, કુડેથી વાંકો જિભો રહે તો દોષ ૧૧, રજ-
હરણુ જિયો રાખે તો દોષ ૧૨, એક આસને ન રહે તો દોષ ૧૩,
આંખ ઠેકાણે ન રાખે તો દોષ ૧૪, માથું હલાવે તો દોષ ૧૫,
ખોંખારો કરે તો દોષ ૧૬, ડીલ હલાવે તો દોષ; ૧૭, ડીલ મરડે
તો દોષ ૧૮, શૂન્ય ચિત્ત રાખે તો દોષ ૧૯, ૨૦ વીસમે બોલે વીસ
પ્રકારે જીવ તીર્થ કર જોત્ર બાંધે તે કહે છે અરિહંતનાં શુભગ્રામ
કરે તો કર્મની કોડ ખપાવે, ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થ કર જોત્ર
બાંધે ૧, સિદ્ધનાં શુભગ્રામ કરે તો ૨, સિદ્ધાંતના શુભગ્રામ કરે તો
૩, ગુરુનાં શુભગ્રામ કરે તો ૪, સ્થવિરનાં શુભગ્રામ કરે તો ૫.
બહુસૂત્રીનાં શુભગ્રામ કરે તો ૬. તપસ્વીનાં શુભગ્રામ કરે તો ૭.
જ્ઞાન જિપર ઉપયોગ વારવાર રાખે તો ૮ શુદ્ધ સમક્ષિત પાળે તો ૯.
વિનય કરે તો ૧૦ બે વખત પ્રતિક્રમણુ કરે તો ૧૧ ત્રત
ચત્ત્રાખાણુ ચોખખાં પાળે તો ૧૨ ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાન ધ્યાવે
તો ૧૩ બાર લેઈ તપ કરે તો ૧૪ સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫.
વૈયાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપૂર્વ
જ્ઞાન લણે તો ૧૮, સૂત્રની લકિત કરે તો ૧૯, તીર્થ કરનો માર્ગ દીપાવે
તો ૨૦, એ વીસ ૨૧, એકવીશમે બોલે શ્રાવકના એકવીશ શુભ કહે
છે અશ્લુઢ્ર ૧ યશવત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ ૩, લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ અકારો
નહિ ૫ પાપથી ડરે ૬, શ્રદ્ધાવત ૭ લબ્ધલક્ષી, ૮, લાભાવંત
૯, દયાવત ૧૦, મધ્યસ્થ ૧૧, ગભીર ૧૨, સૌમ્યદષ્ટિ ૧૩, શુભરાગી
૧૪ ધર્મકથક ૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭,
ઘરડાની રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવત ૧૯, કીધેલા શુભને ભૂલે નહિ
૨૦, પરહિતકારી ૨૧ એ એકવીશ ૨૨ બાવીસમે બોલે બાવીસ જણુ

સાથે વાહ ન કરવો તે કહે છે, ધનવંત સાથે, ૧, બળવત સાથે, ૨, ઘણા પરિવાર સાથે ૩, તપસ્વી સાથે ૪ હલકા માણસ સાથે, ૫, અહ કારી સાથે ૬, ગુરુ સાથે ૭, સ્થવિર સાથે ૮, ચોર સાથે ૯, જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, કોપી સાથે ૧૨, જીઠાબોલા સાથે ૧૩, કુસગી સાથે ૧૪, રાજા સાથે ૧૫, તેજીવેશ્યાવાળા સાથે ૧૬ શીતળ લેશ્યાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે મીઠાબોલા સાથે ૧૮. દાનેશ્રી સાથે ૧૯ જ્ઞાની સાથે ૨૦. ગુણકાસાથે ૨૧ બાળક સાથે ૨૨ એ બાવીસ ત્રેવીસમે બોલે પાંચ ઇંદ્રિયના ત્રેવીશ વિષય કહે છે શ્રોતે દ્રિયના ત્રણ વિષય જીવ શબ્દ ૧. અજીવ શબ્દ ૨ મિશ્ર શબ્દ ૩ ચક્ષુ ઇંદ્રિયના પાંચ વિષય કાળો ૧. પીળો ૨ લીલો ૩ રાતો ૪ ઘોળો ૫, ઘ્રાણે દ્રિયના બે વિષય, સુભી ગંધ ૧, દુભી ગંધ ૨, કુલદશ, ફરસ ઇંદ્રિયના આઠ વિષય, તે ખરખરો ૧૧, સુહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૪, ઉનો ૧૬, છુખો ૧૭ ચીકણો ૧૮ રસઇંદ્રિયના પાંચ વિષય—તીખો ૧૯ કડવો ૨૦. કષાયેલો ૨૧ ખાટો ૨૨ મીઠો ૨૩ ચોવીસમે બોલે ચોવીસ ટોટા કહે છે, લણવા ગણવાની આગસ કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો બહુસૂત્રીની શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીનાં દર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો સોમિલ બ્રાહ્મણની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો મત પચ્ચક્ષુબાણનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ—સાધ્વી માહોમાંહી વૈયાવચ્ચ ન કરે તો તીર્થનો ટોટો; ઠાણાગની શાખ ૪; તપસ્યાની ને આચારની ચોરી કરે તો દેવતામા ઊંચી પદવીનો ટોટો, દશવૈકલિક અને ભગવતીની શાખ ૫, કઠણ કલુષ લાવ રાખે તો શીતળતાનો ટોટો, સમવાચાંગની શાખ ૬, અજતનાથી ચાલે તો જીવદયાનો ટોટો, દશવૈકલિકની શાખ ૭, રૂપનો ને ચૌવનનો મદ કરે તો શુભ કર્મનો ટોટો, પન્નવણાની શાખ ૮, મોટાનો વિનય ન કરે તો તીર્થ કરની આજ્ઞાનો ટોટો, વ્યવહાર સૂત્રની શાખ ૯, માયા કપટ કરે તો જશ—કીર્તિનો ટોટો, આચારાંગની શાખ ૧૦, પાછલી રાત્રે ધર્મ જાગ્રિક ન જાગે તો ધર્મ ધ્યાનનો ટોટો, નિશીથની શાખ ૧૧ ક્રોધ કલેશ કરે તો સ્નેહ-લાવનો ટોટો, ચેડા કુણિકની શાખ ૧૨, મન બિંચું નીચું કરે તો

અક્ષત્તનો ટોટો, ભૂગુ પુરોહિતની શાખ ૧૩, સીના લાલચુને બ્રહ્મ-
ચર્યનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યયનની શાખ ૧૪, સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકા
માંહોમાંહી હેત મેળાપ ન રાખે તો જૈન ધર્મનો ટોટો, શખ પોખ-
લીજીની શાખ ૨૫, સુપાત્રને ઉલ્લાસ લાવે દાન ન આપે તો પુણ્ય-
પ્રકૃત્તિનો ટોટો, કપિલા ઠાસીની શાખ ૧૬, સાધુ ગામ, નગર વિહાર
ન કરે તો ધર્મ કથાનો ટોટો, શેલક રાજકૃષિની શાખ ૧૭, લણે
નહિ તો જિનશાસનનો ટોટો સમાચારીની શાખ ૧૮, યત પચ્ચક્ક-
ખાલુની આલોચણા કરે નહિ તો મોક્ષ સુખનો ટોટો, પાર્શ્વનાથની
બસે છપ્પન સાધ્વીની શાખ ૧૯, અરિહંત, ધર્મ ને ચાર તીર્થના
અવર્ણવાદ બોલે તો સત્ ધર્મનો ટોટો, ઠાણાંગની શાખ ૨૦ સાધુત
વચન માને નહી તો ભાંચી ગતિનો ટોટો, બ્રહ્મહત્તની શાખ ૨૧;
સાધુ-સાધ્વી, ગુરુ-ગુરુણીની અ.જા ઉલ્લે છે તો આરાધકપણનો ટોટો,
સુકુમાલિકાની શાખ તથા ખ ધકજીની શાખ ૨૨, લગવાનનાં વચન
ઉપર શ્રદ્ધા ન રાખે તો શુદ્ધ માર્ગનો ટોટો, જમાલીની શાખ ૨૩,
લણેલુ વારવાર સલાળે નહિ તો મેળવેલી વિદ્યાનો ટોટો, જ્વલકૃષિની
શાખ ૨૪, ૨૫ પચીસમે બોલે સાડાપચીશ આર્યદેશ તથા તેની
નગરીના નામ કહે છે, મગધ દેશ-રાજગૃહિ નગરી ૧, અગ દેશ,
અપાનગરી ૨, બંગદેશ, તામલિક નગરી, ૩ કલિંગ દેશ-કચનપુર
નગરી, ૪ કાશીદેશ-વારાણસી નગરી ૫, કોશળદેશ-અયોધ્યાનગરી
૬, કુરુદેશ-ગજપુર નગરી ૭, કુષાવર્તદેશ-સૌરીપુર નગરી ૮, પંચાળ
દેશ-કપિલપુર નગરી, ૯, જગલદેશ-અહીછત્રા નગરી ૧૦ કચ્છ દેશ-
કૌસભી નગરી ૧૧, સાડીલ દેશ-નદીપુર નગરી ૧૨, માળવ દેશ-
ભદ્રિપુર નગરી ૧૩, વચ્છ દેશ-ગૈરાટનગરી ૧૪, દશારણ દેશ-મૃગાવતી
નગરી ૧૫, વરણદેશ-ઝવણપુરી નગરી ૧૬, વિદેહ દેશ-શિવાવતી
નગરી ૧૭, સિંધદેશ-વિત્તલય પાટણનગરી ૧૮, સૌવીર દેશ-મથુરા
નગરી ૧૯, વિદેહ-દેશ-મિથિલા નગરી ૨૦, સુરસેન દેશ-પાવાપુર
નગરી ૨૧, લગદેશ-માંસપુર નગરી ૨૨, પાટણદેશ-કાંઠરતી નગરી
૨૩ કુણાલ દેશ-સાવથી નગરી ૨૪, સોરઠ દેશ-દારકા નગરી ૨૫,
કેકાર્ધ દેશ-સ્વેતાબિક નગરી ૨૬, એ સાડીપચીસ આર્યદેશ

ઇતિ શ્રી પચીસ બોલ

અથ શ્રી શ્રોતા અધિકાર

શ્રી નંદીસૂત્રમાં શ્રોતા અધિકાર નીચે મુજબ છે :

ગાથા-૧, સેલ ઘણુ, ૨ કુડગ ૩, ચાલણી, ૪ પરિપુલ્લગ, ૫ હંસ
૬ મહિસ ૭ મેસે ય; ૮ મસગ, ૯ જલુગ, ૧૦ ખિરાલી, ૧૧ જહગ,
૧૨ ગો, ૧૩ લેરિ, ૧૪ આલીરી ॥

ચૌદ પ્રકારના શ્રોતા છે. તેમાં

૧. સેલઘણુ-તે પથ્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પથ્થર
પાણીથી ભીંજાય નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાન આદિ સાંભળે પણ
સમ્યગ્જ્ઞાન પામે નહિ, બુદ્ધ થાય નહિ

દ્રષ્ટાંત-કુશિષ્ય રૂપી પથ્થર, સદ્ગુરુ રૂપી મેઘ અને યોધ
રૂપ પાણી, મુગશેલીઆ તથા પુષ્કરાવર્ત મેઘનું દ્રષ્ટાંત જેમ પુષ્ક-
રાવર્ત મેઘથી મુગશેલીઓ પલળ્યો નહિ તેમ એકેક કુશિષ્ય મહાન્
સ વેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતિબોધ્યા પણ સમજે નહિ, ગૈરાજ્ય-
રગ પામે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાડવા યોગ્ય છે એ અવિનીતનું
દ્રષ્ટાંત જાણવું

જેમ કાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે ભૂમિ ઘણી ભીજે તથા
પાણી પણ રાખે, તથા ગોધૂમાદિક (ઘઉં પ્રમુખ)ની ઘણી નિષ્પત્તિ કરે
તેમ વિનીત મુશિષ્ય પણ ગુરુની ઉપદેશરૂપ વાણી સાંભળી હૃદયમાં
ધારી રાખે, વેરાગ્યે કરી ભીજાય અને અનેક બીજા લબ્ય જીવોને વિનય-
ધર્મ વિષે પ્રવર્તાવે, માટે તે શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે ૧

૨. કુડગ-કુલતું દ્રષ્ટાંત તે કુલના આઠ લેલ છે તેમાં પ્રથમ
ઘડો સપૂર્ણ ઘડાના ગુણે કરી વ્યાપ્ત છે. તેના ત્રણ ગુણ ૧ તે મધ્યે
પાણી ભર્યા થકાં કિ ચિત્ બહાર જાય નહિ- ૨ પોતે શીતળ છે માટે
બીજાની પણ તૃષા ઉપશમાવે, શીતલ કરે ૩ પરની મલિનતા પણ
પાણીથી દૂર કરે તેમ એકેક શ્રોતા વિનય આદિ ગુણે કરી સપૂર્ણ ભર્યા
છે તે ત્રણ ગુણ કરે ૧ ગુર્વાદિકનો ઉપદેશ સર્વ ધારી રાખે,
પ્રક્રિયિ વિસારે નહિ ૨ પોતે જ્ઞાન પામી શીતલ દશા

પામ્યા છે અને લબ્ય જીવને ત્રિવિધ તાપ સમાવી શીતળ કરે ૩ લબ્ય જીવની સદેહ રૂપી મલિનતા ટાળે એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે

૨ એક ઘડો પડખે કાણો છે, તેમાં ભરે તો અડધું પાણી રહે ને અડધું પાણી વહી જાય તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો અડધું ધારી રાખે, અડધું વિસરી જાય

૩ એક ઘડો હેઠે કાણો છે, તેમાં પાણી ભરે તો સર્વ પાણી વહી જાય પણ રહે નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો સર્વ વિસારે પણ ધારે નહિ

૪ એક ઘડો નવો છે, તેમાં પાણી ભરે તો થોડો થોડો ઝમીને ખાલી થાય, તેમ એકેક શ્રોતા જ્ઞાનાદિ અભ્યાસ કરે પણ થોડે થોડે જ્ઞાન વિસારે

૫ એક ઘડો દુર્ગંધ વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણ બગાડે, તેમ એકેક શ્રોતા મિથ્યાત્વાદિક દુર્ગંધ કરી વાસિત છે, તેમને સૂત્રાદિક લઘુવાતાં જ્ઞાનના ગુણને વણસાડે

૬ એક ઘડો સુગંધ કરી વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણને વધારે, તેમ એકેક શ્રોતા સમક્રિતાદિક સુગંધ કરી વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક લઘુવાતાં જ્ઞાનના ગુણને દીપાવે

૭ એક ઘડો કાચો છે તેમાં પાણી ભરે તો ઘડો ભીજીને વિષ્ણુસી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા અદ્યપુદ્ધિવાળાને સૂત્રાદિકનું જ્ઞાન આપતાં તે નયપ્રમુખને નહિ જાણવાથી તે જ્ઞાનગી તથા માર્ગથી બ્રહ્મ થાય

૮ એક ઘડો ખાલી છે, તે ઉપરથી બુઝારૂં ઢાકી વર્ષાકાળે નેવાં હેઠે પાણી ઝીલવા મૂક્યું, પણ પાણી અદર આવે નહિ ને તળે પાણી ઘણું થવાથી ઉપર તરે ને વાયરાદિકે કરી ભીંત પ્રમુખે અથડાઈને કૂટી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા સદ્ગુરુની સલામા વ્યાખ્યાન સાંભળવા બેસે, પણ ઊંઘ પ્રમુખના ચોગે કરી, જ્ઞાનરૂપ પાણી હૃદયમાં આવે નહિ ને ઘણી ઊંઘના પ્રભાવે કરી ખોટા ડોળરૂપ વાયરે કરી અથડાય છે, તો સલામથી અપમાન પ્રમુખ પામે તથા ઊંઘમાં પડવાથી પોતાના શરીરને નુકસાન થાય

૩ ચાલણી-એકેક શ્રોતા ચાલણી સમાન છે ચાલણીના બે પ્રકાર ૧ એવો છે કે ચાલણી પાણીમાં મૂકે ત્યારે પાણીથી સંપૂર્ણ ભરી દેખાય અને ઉપાડી લઈએ ત્યારે ખાલી દેખાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સલામાં સાંભળવા બેસે ત્યારે વૈરાગ્યાદિ ભાવનાએ કરી સંપૂર્ણ ભર્યા દેખાય અને સલાથી ઉઠી બહાર જાય ત્યારે વૈરાગ્ય રૂપ પાણી કિચિત્ પણ દેખાય નહિ એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૨ ચાલણીએ ઘઉં પ્રમુખનો આટો (લોટ) ચાળવા માંડયો, ત્યારે આટો નીકળી જાય ને કાંકરા પ્રમુખ કચરો અહીં રાખે. તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતા ઉપદેશક તથા સૂત્રના ગુણ ગુણ જાણે, અને રખણના પ્રમુખ અવગુણ રૂપ કચરો અહીં રાખે, માટે તે છાંડવા યોગ્ય છે

૪ પરિપુણુગ-તે સુધરી પક્ષીના માળાનું દર્શાંત સુધરી પક્ષીના માળાથી ઘૂત (ધી) ગાળતા ઘૂત ઘૂત નીકળી જાય અને કીટી પ્રમુખ કચરો અહીં રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્ય પ્રમુખના ગુણ ત્યાગ કરી અવગુણ ગ્રહણ કરે એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે

૫ હંસ-હંસને દ્વધ, પાણી એકઠાં કરી પીવા માટે આખ્યા હોય, તો તે પોતાની આંચમાં ખટાશના ગુણે કરી દ્વધ પીએ ને પાણી ન પીએ, તેમ વિનીત શ્રોતા ગુર્વાદિકના ગુણ ગ્રહે ને અવગુણ ન લે, એ આદરણીય છે

૬ મહિષ-લેસો જેમ પાણી પીવા માટે જલાશયમાં જાય, પાણી પીવા જલમા પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ડહોળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યૂથને પણ પીવા ન દે, તેમ કુશિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિકમાં કલેશરૂપ પ્રશ્નાદિકે કરી વ્યાખ્યાન ડહોળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સલાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન દે, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૭ મેષ-બકરા જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રમુખમાં જાય, ત્યારે કાંઠે રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડહોળે નહિ ને

અન્ય યૂથને પણ નિર્મળ પીવા દે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સલાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે

૮ મસગ-તેના બે પ્રકાર: ૧ મસગ તે ચામડાની કાથળી, તેમાં વાયરો ભરાય ત્યારે અત્યંત ફૂલેલી જેખાય, પણ તૃષા શમાવે નહિ, પણ વાયરો નીકળી જાય ત્યારે ખાલી થાય. તેમ એકેક શ્રોતા અભિ-માનરૂપ વાયરાએ કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત્ તડાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૨. મસગ તે મચ્છર નામે જ તુ. અન્યને ચટકા મારી પરિતાપ ઉપજાવે પણ શુભ ન કરે અને ખણ્જ ઉત્પન્ન કરે, તેમ એકેક કુશ્રોતા શુર્વાદિકને જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ શુભ તે વૈયાવચ્ચ પ્રમુખ કાઠપણ ન કરે અને ચિત્તમાં અસમાધિ ઉપજાવે એ છાંડવા યોગ્ય છે

૯ જલુગ-તેના બે પ્રકાર : ૧ જલો નામે જંતુ ગાય પ્રમુખના સ્તનમાં વળગે ત્યારે લોહી પીએ પણ દૂધ ન પીએ, તેમ એકેક અવિનીત કુશિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકની સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છિદ્રો ગવેષે પણ ક્ષમાદિક શુભ ન ગ્રહણ કરે માટે છાંડવા યોગ્ય છે.

૨, જળો નામે જંતુ શુમડા ઉપર મૂકીએ ત્યારે ચટકો મારે ને હુમ ઉપજાવે અને મુડકાલ (બગડેલું) લોહી પીએ ને પછી શાંતિ કરે, તેમ એકેક વિનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો ભરે-કાલે અકાલે બહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત કરાવે-પછી સ દેહરૂપી બિગાડ કાઢી શુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રાજાવત્ એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૦ બિરાલી-બિલાડી દૂધનું ભાજન સીંકાથી ભોંયપર નીચું નાંખીને રજકણ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતાં અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે.

૧૧. જાડગ-સહદો તે તિય'ચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનું દ્વંધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થાય પછી વળી થોડું પીએ એમ થોડે થોડે દ્વંધથી પેતાના શરીરને પુષ્ટ કરે, પછી મોટા ભુજ ગનાં માન મર્દન કરે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાળે કાળે થોડે થોડે સૂત્રાદિ અભ્યાસ કરે; અભ્યાસ કરતાં શુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ ભરાખર અસ્થ-લિત કરે ને તે કયાં પછી વળી બીજીવાર અને ત્રીજીવાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકનાં માન મર્દન કરે એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૨ ગો-ગો તે 'ગાય'નાં બે પ્રકાર : ૧ જેમ દ્વંધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ઘાસ-પાણી પ્રમુખ ભરાખર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂખે તૃષાએ પીડાતી થકી દ્વંધમાં સુકાય ને હુબી થાય, તેમ એકેક અવિનીત શ્રોતાએ શુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ વંચાવચ્ચ નહિ કરવાથી તેમનો દંડ જ્ઞાનિ પામે ને શ્રુતાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે

૨. એક શેઠ પાડોશીને દ્વંધથી ગાય સોંપી ગયો પાડોશીએ ઘાસ, પાણી પ્રમુખ રૂડે પ્રકારે આપવાથી દ્વંધમા વધારો થયો ને તે કીર્તિને પામ્યો, તેમ એકેક વિનીત શ્રોતા (શિષ્ય) શુર્વાદિકની આહાર-પાણી પ્રમુખ વૈયાવૃત્યની વિધિએ કરી શુર્વાદિકને શાતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવા યોગ્ય છે

૧૩ ભેરી-તેના બે પ્રકાર ૧ એ છે જે, ભેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાજ ખુશી થઈ તેને ચુષ્કળ દ્રવ્ય આપે, તેમ વિનીત શિષ્ય તીર્થ કર તથા શુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અગીકાર કરે તો કર્મ રૂપ રોગ મટે અને સિદ્ધ ગતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે, એ આદરવાયોગ્ય છે

૨, જેમ ભેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે નહિ, તો રાજ કોપાયમાન થઈ દ્રવ્ય આપે નહિ, તેમ અવિ-

નીત શિષ્ય તીર્થ કરની તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો કર્મરૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું સુખ પામે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૧૪ આલીરી-તેના બે પ્રકાર-૧ આલીર સ્ત્રી-પુરુષ એક આમથી પાસેના શહેરમાં ચાલતાં ગાડામાં ઘૂત ભરી વેચવા ગયાં ત્યાં બજારમાં ઉતારતા ઘૂતનું ભાજન, વાસણ કૂટી ગયું ઘૂત ઢળી ગયું. પુરુષે સ્ત્રીને ઘણાં ઠપકાવાળા કુવચનો કહ્યાં, ત્યારે સ્ત્રીએ પણ તે ભતોરને સામાં કુવચનો કહ્યાં, આખરે ઘૂત ઢોળાઈ ગયું ને બન્ને બહુ શોક કરવા લાગ્યા. જમીન પરનું ઘૂત પાછળથી લુછી લીધું ને વેચ્યું કીમત મળી, તે લઈ સાજે ગામ જતાં ચોરોએ લુટી લીધી બહુ નિરાશ થયા લોકોએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાત કહ્યો લોકોએ ઠપકો લીધો તેમ ગુરુએ બ્યાખ્યાન ઉપદેશમાં આપેલ સાર-ઘૂતને લડાઈ-ઝઘડો કરી ઢોળી નાંખે ને છેવટે કલેશ કરી દુર્ગતિ પામે આ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે

૨ ઘૂત ભરી શહેરમાં જતાં બજારમાં ઉતારતાં વાસણ કૂટ્યું કે તરત જ એકદમ મળી લેગા થઈ ઘૂત ભરી લીધું પણ બહુ નુકસાન થવા લીધું નહિ તે ઘૂતને વેચી પૈસા મેળવી સારા સંઘાત સાથે ગામમ. સુખે સુખે જેમ અન્ય સુસુ પુરુષો પહોંચે તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા, ગુરુ પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ ભાવપૂર્વક તે અર્થ-સૂત્રને ધારી રાખે, સાચવે અસ્ખલિત કરે વિસ્મૃતિ થાય તો ગુરુ પાસે ફરી ફરી માફી માગી ધારે, પૂછે, પણ કકળાટ ઝગડો કરે નહિ. જે ઉપર ગુરુ પ્રસન્ન થાય સચમ, જ્ઞાનની શુદ્ધિ થાય પરિણામે સદ્ગતિ મળે આવા શ્રોતા આદરણીય છે.

ઇતિ શ્રોતા અધિકાર



પાંત્રીસ બોલ.

પહેલે બોલે-ગતિ ચાર, ૧ નારકી, ૨ તિર્થંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

બીજે બોલે-જાતિ પાંચ, ૧ એકેદ્રિય, ૨ બેધદ્રિય, ૩ તેધદ્રિય, ૪ ચૌરેદ્રિય, ૫ પંચેદ્રિય

ત્રીજે બોલે-કાય છ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬, ત્રસકાય

ચોથે બોલે-ધદ્રિય પાંચ ૧ શ્રોતેદ્રિય, ૨ ચક્ષુરિદ્રિય ૩ શ્રાણેદ્રિય, ૪ રસેદ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

પાંચમે બોલે-પર્યાપ્તિ છ ૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ઇદ્રિય, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન

છઠ્ઠે બોલે-પ્રાણુ દશ. પાચ ઇદ્રિયના ૫ પ્રાણુ, ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોશ્વાસ, ૧૦ આયુષ્ય.

સાતમે બોલે-શરીર પાંચ, ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક, ૪ તૈજસ ૫ કાર્મણુ

આઠમે બોલે-યોગ પદર ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ ૧૧ વૈક્રિય કાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિય મિશ્ર કાયયોગ, ૧૩ આહારક કાયયોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૫ કાર્મણુ કાયયોગ

નવમે બોલે-ઉપયોગ બાર ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ૬ મતિ અજ્ઞાન, ૭ શ્રુત અજ્ઞાન, ૮ વિભગ જ્ઞાન, ૯ ચક્ષુદર્શન, ૧૦ અચક્ષુદર્શન, ૧૧ અવધિ દર્શન, ૧૨ કેવળ દર્શન

દશમે બોલે-કર્મ આઠ ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અતરાય

અગિયારમે બોલે-શુભકાણાં ચૌદ, ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસ્વાદન, ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતિ સમ્યગ દષ્ટિ; ૫; દેશવિરતિ, (શ્રાવક) ૬ પ્રમત્ત સંજતિ, ૭ અપ્રમત્ત સંજતિ, ૮ નિવૃત્તિ બાદર, ૯ અનિવૃત્તિ બાદર, ૧૦ સૂક્ષ્મ સંપરાય, ૧૧ ઉપશાંત મોહનીય, ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય, ૧૩ સયોગી કેવળી, ૧૪ અયોગી કેવળી.

બારમે બોલે-પાંચ ઇદ્રિયોના વિષય ૨૩ શ્રોતેન્દ્રિયના ત્રણ વિષય ૧ જીવ શબ્દ, ૨ અજીવ શબ્દ, ૩ મિશ્ર શબ્દ, ચક્ષુરિન્દ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ લાલ, ૪ પીળો, ૫ ઘોળો, ૬ ક્ષાણેન્દ્રિયના બે વિષય ૧ સુરભિગંધ, ૨ દુરભિગંધ, રસેન્દ્રિયના પાંચ વિષય ૧ કડવો, ૨ કસાયલો, ૩ ખાટો, ૪ મીઠો, ૫ તીખો સ્પર્શેન્દ્રિયના આઠ વિષય. ૧ સુવાળો, ૨ ખરખરો, ૩ હલકો, ૪ ભારે, ૫ ઉષ્ણ, ૬ ટાઢો, ૭ ઢૂળો ૮ ચોપડયો.

તેરમે બોલે-પચીશ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ ૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૨ અનભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૩ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ, ૪ સાંશયિક મિથ્યાત્વ ૫ અણુભોગ મિથ્યાત્વ, ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ, ૭ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ, ૮ કુપ્રાવચન મિથ્યાત્વ, ૯ જિન માર્ગથી ઝોાણું પડ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૦ જિન માર્ગથી અધિક પડ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૧ જિન-માર્ગથી વિપરીત પડ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૨ ધર્મને અધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૩ અધર્મને ધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૪ જીવને અજીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૫ અજીવને જીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૬ જિન-માર્ગને અન્યમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૭ અન્યમાર્ગને જિનમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૮ સાધુને કુસાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૯ કુસાધુને સાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૦ આઠ કર્મથી સુકાણા તેને નથી સુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૧ આઠ કર્મથી નથી સુકાણા તેને સુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ, ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ, ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ ૨૫ આશાતના મિથ્યાત્વ

ચૌદમે બોલે-નવતત્ત્વના બણપણના ૧૧૫ બોલ ચૌદ લેહ જીવના ૧ સૂક્ષ્મ ઝોકે દ્રિય, ૨ બાદર ઝોકે દ્રિય, ૩ બેધદ્રિય, ૪ તેધદ્રિય ૫ ઔરે દ્રિય, ૬ અસ જી ૫ ચે દ્રિય, ૭ સ જી ૫ ચે દ્રિય તે દરેકના અપર્યાપ્ત

ને પર્યાપ્તા ચૌદ લેહ અજીવના ધર્મોસ્તિકાય, અધર્મોસ્તિકાય, આકાશોસ્તિકાય અને દરેકના સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ એમ નવ, અને કાળ મળી દશલેહ અરૂપી અજીવના તથા પુંગ્વાસ્તિકાય (રૂપી અજીવ)ના ચાર લેહ. સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, પરમાણુ, નવ લેહ પુણ્યના. અન્નપુન્ને, પાણ્યપુન્ને, લયણ્યપુન્ને, શયનપુન્ને, વથપુન્ને, મનપુન્ને, વચનપુન્ને, કાયપુન્ને, નમસ્કારપુન્ને એ ૯ અઢાર લેહ પાપના તે અઢાર પાપસ્થાનક. વીશ લેહ આશ્રવના : મિથ્યાત્વ, અવત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અઠ્ઠતાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતે દ્રિય, ચક્ષુરિ દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાચને મોકળી મૂકવી તે મન, વચન, કાયાને મોકળા મૂકવા તે, લ ડોપકરણની અચત્તા કરે તે, શુચિ કુસગ્ગ કરે તે વીશ લેહ સવરના, સમકિત, વત પચ્ચક્રપાણુ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવદયા, સત્યવચન, અઠ્ઠતાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ, અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાચ ઇન્દ્રિય ને ત્રણ જોગનું સવરણુ તે, લ ડ ડોપકરણ, ઉપધિ ચત્તાએ લીએ મૂકે તે. શુચિ કુસગ્ગ ન કરે તે બાર લેહ નિર્જરાના, અણુસણુ, ઉણોદરી, વૃત્તિસ ક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, પ્રતિસ લીનતા, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, સજ્જાય, ધ્યાન, કાઉસગ્ગ-ચાર લેહ બ ધના, પ્રકૃતિબ ધ, સ્થિતિબ ધ, અનુભાગબ ધ, પ્રદેશબ ધ ચાર લેહ મોક્ષના; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા.

૫ દરમે બોલે—આત્મા આઠ પ્રકારના છે; દ્રવ્યાત્મા, કષયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, વીર્યાત્મા,

સોળમે બોલે—દ ડક ચોવીસ છે સાત નરકનો એક દ ડક, દશ ભવનપતિના, અસુરકુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુતકુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર પાચ સ્થાવરના, પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના બેધન્દ્રિય, તેધન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, એક તિર્થ ચ પ એ દ્રિય, એક મનુષ્યનો, એક વાણુવ્યંતર દેવતાનો એક જ્યોતિષી દેવતાનો, એક વૈમાનિક દેવતાનો, એમ ચોવીસ દ ડક થયા.

સત્તરમે બોલે—લેશ્યા છ, કૃષ્ણ, નીલ, કાપૂત, તેજુ, પક્ષ, શુકલ અઢારમે બોલે—દષ્ટિ ત્રણ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ, સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યગ્દષ્ટિ

એગણીસમે બોલે-ધ્યાન ચાર આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મ-ધ્યાન, શુકલધ્યાન.

વીસમે બોલે-છ દ્રવ્યના ત્રીશ બોલ, તેમાં પાંચ બોલ ધર્મા-સ્તિકાયના, દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચક્ષુસહાય પાંચ બોલ અધર્મા-સ્તિકાયના, દ્રવ્ય થકી એક, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી સ્થિરસહાય પાંચ બોલ આકાશ-સ્તિકાયના, દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્રથકી લોકલોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ભાજનગુણ (અવકાશ) પાંચ બોલ કાળના દ્રવ્યથી અનંત, ક્ષેત્રથકી અઢીઢીપ પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી વર્તવાનો ગુણ પાંચ બોલ પુદ્ગલના; દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવ થકી રૂપી, ગુણથકી ગળે ને મળે પાંચ બોલ જીવના; દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, કાળથકી આદિ અંતરહિત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચૈતન્ય ગુણ

એકવીસમે બોલે-રાશિ બે-જીવરાશિ, અજીવરાશિ.

બાવીસમે બોલે-શ્રાવકના વ્રત બાર, તેના ભાંગા ૪૬

ત્રેવીસમે બોલે-સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત, તેના ભાંગા ૨૫૨.

ચોવીસમે બોલે-પ્રમાણ ચાર પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આગમ, ઉપમાન.

પચીસમે બોલે-ચારિત્ર પાંચ, સામાયિક ચારિત્ર, છેદોપસ્થા-પનીય ચારિત્ર, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર, યથા-ખ્યાત ચારિત્ર

છવીસમે બોલે-સાત નય નૈગમનય, સગ્રહનય, વ્યવહાર-નય, ઋણસૂત્રનય, શબ્દનય, સમભિરૂઢનય, એવંભૂતનય

સત્તાવીસમે બોલે-નિક્ષેપા ચાર નામનિક્ષેપ, સ્થાપના નિક્ષેપ, દ્રવ્યનિક્ષેપ, ભાવનિક્ષેપ

અઠાવીશમે બોલે—સમકિત પાંચ ઉપશમસમકિત, ક્ષયોપશમ સમકિત, ક્ષાયિક સમકિત, સાસ્વાદનસમકિત, વેદકસમકિત

ઓગણત્રીસમે બોલે—રસ નવ શૃંગારરસ, વીરરસ, કર્ણુરસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રરસ, લયનકરસ, અદ્ભુત રસ, બિભત્સરસ, શાતરસ,

ત્રીશમે બોલે—ભાવના બાર અનિત્યભાવના, અશરણુભાવના, સ સારભાવના, એકત્વભાવના, અન્યત્વભાવના, અશુચિભાવના, આશ્રવ-ભાવના, સ વરભાવના, નિર્જરાભાવના, લોકસ્વરૂપભાવના, બોધિભાવના, ધર્મભાવના

એકત્રીશમે બોલે—અનુયોગ ચાર છે, દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુ-યોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ

બત્રીશમે બોલે—દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ, ધર્મતત્ત્વ એ ત્રણ તત્ત્વ તેત્રીશમે બોલે—સમવાય પાંચ કાળ, સ્વભાવ, નિયત, પૂર્વ-કૃત (કર્મ) પુરુષાકાર (ઉદયમ)

ચોત્રીશમે બોલે—પાખડીના ત્રણસે ત્રેસઠ લેહ, ક્રિયાવાદીના ૧૮૦; અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨, અજ્ઞાનવાદીના ૬૭

પાંત્રીશમે બોલે—શ્રાવકના ગુણ એકવીશ; ૧ અક્ષુદ્ર, ૨ રૂપ-વત, ૩ સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો, ૪ લોકપ્રિય, ૫ અકૂર ૬ પાપભીરૂ, ૭ શાકચરહિત, ૮ ચતુરાધવાળો, ૯ લજ્જાવત, ૧૦ હયાળુ, ૧૧ મધ્યસ્થ પરિણામી ૧૨ સુદૃષ્ટિવાળો, ૧૩ ગુણાનુરાગી, ૧૪ સાચો પક્ષ ધારણ કરનાર, ૧૫ દીર્ઘદૃષ્ટિવંત, ૧૬ વિશેષજ્ઞ, ૧૭ અદપાર ભી, ૧૮ વિનીત, ૧૯ કૃતજ્ઞ, ૨૦ પરહિતકારી, ૨૧ લબ્ધલક્ષી.

પાંત્રીશ બોલ સમાપ્ત

ચાર ધ્યાન

ધ્યાનના ૪ ભેદ : આત્મ, રૌદ્ર, ધર્મ અને શુક્લધ્યાન.

(૧) આત્મધ્યાનના ૪ પાયા-૧ મનોઝ વસ્તુની અભિલાષા કરે ૨ અમનોઝ વસ્તુનો વિયોગ ચિતવે, ૩ રોગાદિ અનિષ્ટોનો વિયોગ ચિતવે અને ૪ પરસ્વના સુખ માટે નિચાણુ કરે

આત્મધ્યાનનાં ૪ લક્ષણુ-૧ ચિતા-શોક કરવો ૨ અશ્રુપાત કરવો ૩ આકન્ઠ (વિલાપ) શબ્દ કરીને રોવું અને ૪ છાતી, માથું આદિ કૂટીને રોવું

(૨) રૌદ્રધ્યાનનાં ૪ પાયા-હિંસામાં, જૂઠમાં, ચોરીમાં, કારા-ગૃહમાં ફસાવવામાં આનંદ માનવો(એ પાપ કરીને કે કરવામાં ખુશી થવું).

રૌદ્રધ્યાનનાં ૪ લક્ષણુ-૧ થોડા અપરાધ પર ઘણો ગુસ્સો, દ્વેષ કરે, ૨ વધુ અપરાધ પર અત્યંત ગુસ્સો, દ્વેષ કરે, ૩ અજ્ઞાનતાથી દ્વેષ રાખે અને ૪ જાવજીવ સુધી દ્વેષ રાખે.

(૩) ધર્મધ્યાનનાં ૪ પાયા-વીતરાગની આજ્ઞાનું ચિતવન કરે, ૨ કર્મ આવવાનાં સ્થાન (કારણ)ને વિચારે, ૩ શુભાશુભ કર્મ વિપાકને વિચારે અને ૪ લોક સંસ્થાનનો વિચાર કરે

ધર્મધ્યાનનાં ૪ લક્ષણુ-૧ વીતરાગ-આજ્ઞાની રૂચિ, ૨ નિસર્ગ (જ્ઞાનાદિ ઉપજવાથી થયેલી) રુચિ, ૩ ઉપદેશ રૂચિ અને ૪ સૂત્ર (સિદ્ધાંત-આગમ) રુચિ

ધર્મધ્યાનનાં ૪ અવલંબન-વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના અને ધર્મકથા

ધર્મધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા-૧ એગચ્ચાણુ પેહા=જીવ એકલો આબો, એકલો જશે, એવા જીવના એકલાપણાનો વિચાર, ૨ અણિ-ચ્ચાણુપેહા=સંસારની અનિત્યતાનો વિચાર, ૩ અસરણુ પેહા=સંસારમાં કોઈ કોઈનું શરણ નથી ઈન્ વિચાર, અને ૪ સંસારાણુપેહા=સંસારની સ્થિતિ (દશા)નો વિચાર કરવો.

૪ શુકલધ્યાનનાં ૪ પાયા-૧ એક એક દ્રવ્યમાં સિન્ન સિન્ન અનેક પર્યાય-ઉપપન્ને વા, વિગમે વા, ધ્રુવે વા-લાવોનો વિચાર કરવો, ૨ અનેક દ્રવ્યોમાં એક લાવ (અશુરુદ્ધિ આદિ)નો વિચાર કરવો, ૩ અચળાવસ્થામાં ત્રણેય યોગોનું નિરૂદ્ધપણું વિચારે, ૪ ચૌદમા શુભસ્થાનની સૂક્ષ્મ ક્રિયાથી પણ નિવર્તવાનું ચિતવે

શુકલધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ-૧ દેવાદિના ઉપસર્ગથી ચલિત ન થાય, ૨ સૂક્ષ્મભાવ (ધર્મની ઝીણવટ) સાલણીને ગદાનિ ન લાવે, ૩ શરીર-આત્માને સિન્ન ચિતવે અને ૪ શરીરને અનિત્ય સમજી પુદ્ગલને પરવસ્તુ જાણીને તેનો ત્યાગ કરે

શુકલધ્યાનનાં ૪ અવલંબન-૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા, ૩ નિષ્કપટતા, ૪ મહરહિતતા

શુકલધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા-૧ આ જીવે અનતવાર સંસાર ભ્રમણ કર્યું છે, એમ વિચારે, ૨ સંસારની બધી પૌદ્ગલિક વસ્તુ અનિત્ય છે, શુભ પુદ્ગલ અશુભ રૂપે અને અશુભ, શુભ રૂપે પરિણમે છે, માટે શુભાશુભ પુદ્ગલોમાં આસક્ત બનીને રાગદ્વેષ ન કરવો ૩ સંસાર પરિભ્રમણનું મૂળ કારણ શુભાશુભ કર્મ છે કર્મ-બંધના મૂળ કારણ ૪ હેતુ છે એમ વિચારે અને ૪થું કર્મહેતુઓને છોડીને સ્વસત્તામાં રમણતા કરવાનો વિચાર, આવા વિચારોમાં તન્મય (એક રૂપ) થઈ જવાય તે શુકલ ધ્યાન.

ઈતિ ચાર ધ્યાન સંપૂર્ણ

રૂપી અરૂપીના બોલ

ગાથા : કમઠ પાવઠાણા ય, મણ વયલોગા ય કમ્મદેહે,

સુહુમરૂપએસી ખ ધે, એ સંવે ચઉ ફાસા. ૧

અર્થ : કમ^૧ ૮ (જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ) પાપસ્થાનકે (પ્રાણુતિપાતાદિ અઢાર પાપસ્થાનક) ૧૮ કુલ ૨૬ ૨૭ મનયોગ, ૨૮ વચનયોગ, ૨૯ કાર્મણ શરીર અને ૩૦ સૂક્ષ્મપ્રદેશી સ્કંધ, એ સર્વે ત્રીશ બોલ રૂપી ચઉસ્પર્શી છે તેમા સોળ બોલ લાભે ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ અને ૪ સ્પર્શ, (શીત, ઉષ્ણ, રૂક્ષ અને સ્નિગ્ધ)

ઘણુ તણુવાય ઘણોદહિ, પુઢવિ સત્તો વ સત્તનિરીયાણુ;
અસંખેજ્જદીવ સમુદ્દા, કરૂપા ગેવિલ્લ અણુત્તરા સિદ્ધિ. ૨

અર્થ : ૧ ઘનવાત, ૨ તનવાત, ૩. ઘનોદહિ, પૃથ્વી સાત ૧૦ ૧૧ અસખ્યાતા દ્વાપ, ૧૨ અસંખ્યાતા સમુદ્ર, ખાર દેવલોક ૨૪, નવ ગ્રેવેયક ૩૩ પાંચ અતુત્તર વિમાન ૩૮, સિદ્ધશિલા ૩૯.

ઉરાલિયા ચઉદેહા, પુગ્ગલકાય છ દ્રવ્ય લેસ્સા ય;

તહેવ કાયલોગેણુ, એ સંવેણુ અઠ ફાસા ૩

અર્થ : ૪૦ ઔદારિક શરીર, ૪૧ વૈક્રિય શરીર, ૪૨ આહારક શરીર, ૪૩ તૈજસ શરીર (એ ચાર દેહ), ૪૪ પુદ્ગલાસ્તિકાયનો બાહર સ્કંધ, છ દ્રવ્ય લેશ્યા (કૃષ્ણાદિક) ૫૦, ૫૧ કાયયોગ એ સર્વ મળી એકાવન બોલ રૂપી આઠ સ્પર્શી છે તેમાં વીશ બોલ લાભે (૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ અને ૮ સ્પર્શ)

પાવઠાણા ત્રિરંઠ, ચઉ ચઉ બુદ્ધિ ઉગ્ગાહે;

સન્ના ધરમ્મત્થિ પંચ ઉઠાણુ, લાવલેસ્સા તિદ્ધિક્કિ ય. ૪

અર્થ :—અઢારે પાપસ્થાનકથી નિવૃત્તિ ૧૮, ચાર બુદ્ધિ તે ૧૯ ઔત્પાતિકા, ૨૦ વૈનયિકા, ૨૧ કાર્મિકા અને ૨૨ પારિણામિકા, ચાર મતિ તે ૨૩ અવગ્રહ, ૨૪ ઇંદ્રા, ૨૫ અવાય અને ૨૬ ધારણા, ચાર સજ્ઞા તે ૨૭ આહાર, ૨૮ભય, ૨૯ઐશુન્ય અને ૩૦ પરિગ્રહ સજ્ઞા પાંચ-

અસ્તિકાય-તે ૩૧ ધર્માસ્તિકાય, ૩૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩૩ આકાશાસ્તિકાય,
૩૪ કાળ, અને ૩૫ જીવાસ્તિકાય, પાંચ ઉકાણુ તે ૩૬-ઉત્થાન ૩૭ કર્મ,
૩૮ વીર્ય, ૩૯ જળ અને ૪૦ પુરુષાકાર-પરાક્રમ, છ લાવ લેશ્યા ૪૧ અને
ત્રણ દષ્ટિ તે-૪૭ સમકિત દષ્ટિ, ૪૮ મિથ્યાદષ્ટિ અને ૪૯ મિશ્રદષ્ટિ

દસણુ નાણુ સાગરા, અણુગરા ચઉવીસે દંડગા જીવ;
એ સઠ્ઠે અવન્ના, અરૂવી અફાસગા ચેવ. ૫

અર્થ :-દર્શન ચાર તે-૫૦ ચક્ષુદર્શન, ૫૧ અચક્ષુદર્શન,
૫૨ અવધિદર્શન, અને ૫૩ કેવળદર્શન, જ્ઞાન પાંચ તે ૫૪ મતિજ્ઞાન,
૫૫ શ્રુતજ્ઞાન, ૫૬ અવધિજ્ઞાન, ૫૭ મન.પર્યવ જ્ઞાન અને ૫૮ કેવળ-
જ્ઞાન, ૫૯ સાકારોપયોગ તે જ્ઞાનનો ઉપયોગ ૬૦ અનાકારોપયોગ તે
દર્શનનો ઉપયોગ, ૬૧ ચોવીસે દહકના જીવો

એ સઘળા ૬૧ જોલમાં વણ્યું, ગ ધ, રસ, સ્પર્શ ન લાલે,
કારણ કે એ સર્વ જોલ અરૂપીમાં છે.

ઈતિ રૂપી અરૂપીના જોલ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી ખત્રીસ અસંજઝાય.

(આ ખત્રીસ પ્રકરની અસંજઝાય વખતે સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવા નહીં)

- | | |
|------------------------------|-----------------------------|
| ૧ નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય. | ૧૭ આકાશમાં નવીન ચિહ્ન થાય. |
| ૨ માંસ પડ્યું હોય | ૧૮ ધુમસ પડતી હોય. |
| ૩ લોહી પડ્યું હોય | ૧૯ ઠાર તથા આકળ પડતી હોય. |
| ૪ વિષ્ટા પડી હોય | ૨૦ ઘણો તોફાની પવન વાતો હોય. |
| ૫ સ્પર્શાન હોય. | ૨૧ અશાંત સુદ ૧૫ ને રોજ. |
| ૬ ચંદ્રગ્રહણ હોય | ૨૨ અશાંત વદ ૧ |
| ૭ સૂર્યગ્રહણ હોય | ૨૩ ભાદરવા સુદ ૧૫, |
| ૮ મોટું (પ્રજ્યાત) માયુસ | ૨૪ ભાદરવા વદ ૧. |
| ગુજરી ગયું હોય. | ૨૫ કારતક સુદ ૧૫ |
| ૯ રાજ્યમાં વિદ્વત્ હોય, | ૨૬ કારતક વદ ૧ |
| ૧૦ નજીકમાં પચેન્દ્રિયનું | ૨૭ ચૈત્ર સુદ ૧૫ |
| કલેવર હોય. | ૨૮ ચૈત્ર વદ ૧. |
| ૧૧ તારા ખર્ચા હોય | ૨૯ પ્રભાતે ૨ ઘડી સુધી |
| ૧૨ દશે દિશા રાત્રી થઈ હોય | (સૂર્ય ઉગ્યા પહેલાં) |
| (દિશાઓ પડી હોય) | ૩૦ મધ્યાહ્ને બે ઘડી સુધી |
| ૧૩ અકાળે ગાજવીજ થાય | ૩૧ સાંજે બે ઘડી સુધી (સૂર્ય |
| ૧૪ અકાળે વીજળી થાય | અસ્ત થયા પછી) |
| ૧૫ અકાળે કડાકા થાય. | ૩૨ મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી. |
| ૧૬ બાળ ચંદ્રમાં વખતે | |
| (બીજના ચંદ્રને રોજ ચાર ઘડી) | |

સૂત્ર લાણુનારાઓએ આ અસંજઝાય અવશ્ય જાણી તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ, અર્થાત્ સૂત્રની મૂળ ગાથાઓ (પાઠ) નો સ્વાધ્યાય, અસંજઝાય વખતે કરવો જોઈએ નહીં.

અધ્યયનો-અર્થ સાથે

૧ શ્રી મહાવીર સ્તુતિ. (પુચ્છિસ્મુ ભુ)

પુચ્છિસ્મુ ભુ સમણા માહણાય, આગારિણો યા પરિતિત્થિઆ ય,
 સે કેઈ ભ્રેગંતહિય ધમ્મમાહુ, અણેલિસ સાહુસમિક્ખયાએ, ૧
 કહ ચણાણં કહ દસણુ સે, સીલ કહ નાયસુયસ્સ આસિ ?
 જાણાસિ ભુ ભિક્ખુજહાતહેણુ, અહાસુય ખૂહિ જહા હિસ ત ૨
 ખેયન્નએ સે કુસલે મહેસી, અણુતનાણી ચ અણુતદ્ધસી,
 જસ સિણો ચક્ખુપહે ઠિયસ્સ, જાણાહિ ધમ્મ ચ ધિઈ ચ પેહી ૩
 ઉદં અહે યતિરિય દિસાસુ, તસા ચ જે થાવર જે ચ પાણા;
 સેણિચ્ચણિચ્ચેહિ સમિક્ખ પન્ને, દીવે વ ધમ્મ સમિય ઉદ્દાહુ ૪
 સે સંવદ્ધંસિ અભિભૂયનાણી, હિરામગ ધે ધિઈમ ઠિયપ્પા,
 અણુતરે સંવજગસિ વિન્નજ, ગથા અઈએ અણાયે અણાજી ૫
 સે ભૂર્ધપણે અણિયે અચારી, એહતરે ધીરે અણુતચક્કપૂ,
 અણુતર તપ્પઈ સૂરિએ વા, વઈરેચણિન્દે વ તમ પગાસે ૬
 અણુતર ધમ્મમિણુ જિણાણુ, હેયા સુણી કાસવ આસુપન્ને,
 ઇદેવ દેવાણુ મહાણુભાવે, સહસ્સણેયા દિવિ ભુ વિસિઠુ ૭
 સે પન્નયા અકખયસાગરે વા, મહોદ્ધી વા વિ અણુતપારે,
 અણાઈલે વા અકસાઈ લિકખુ, સજ્જે વ દેવાહિવઈ જુઈમં ૮
 સે વીરિએણુ પડિપુન્નવીરિએ, મુદ્ધસણે વા ભુગસંવસેઠુ,
 સુરાલ એ વા સિ મુદ્ધાગરે સે, વિરાયએ ભ્રેગુણેવવેએ ૯
 સય સહસ્સાણુ ઉ જોયણાણુ, તિક ડગે પ ડગવેજય તે,
 સે જોયણે હુવણુવઈસહસ્સે, ઉદ્ધુત્તિસતો હેઠું સહસ્સમેગ ૧૦
 પુઠું હુલે ચિદ્ધં ભૂમિવઠ્ઠિએ, જં સૂરિયા અણુપરિવટ્ઠય તિ,
 સે હેમવન્ને ખહુન દણે ચ, જ સી રતિ વેદ્યતી મહિદા ૧૧
 સે પંવએ સદ્મહાપગાસે, વિરાયતી ક ચણુમદ્ધવન્ને,
 અણુતરે ગિરિસ્મુ ચ પંવહુગે, ગિરીવરે સે જલિએવ ભોમે ૧૨

મહીએ મજામિ કિએ જીગિદે, પન્નાયતે સૂરિએ સુદલેસે;
 એવં સિરીએ ઉ સ ભૂરિવન્ને, મણ્ણારમે જોયઈ અન્નિમાલી ૧૩
 સુદંસણુસેવ જસો ગિરિસ્સ, પવુચ્ચઈ મહતો પવ્વચસ્સ,
 એતોવમે સમણે નાયપુત્તે, જઈ જસોદંસણુનાણુસીલે ૧૪
 ગિરીવરે વા નિસહાડ્ડયયાણુ, રૂયએ વ સેટ્ઠે વલ્લયાયતાણુ,
 તઓવમે સે જગભૂઈપન્ને, મુણીણુ મજ્ઞે તમુદ્દાહુ પન્ને ૧૫
 અણુત્તરં ધમ્મમુદરઈતા, અણુત્તર ઝાણુવરં ઝિયાઈ,
 સુસુક્કસુક્કં અપગ ડસુક્ક, સ િં હુએગ તવદાતસુક્ક ૧૬
 અણુત્તરગ્ગ પરમ મહેસી, અસેસકમ્મ સ વિસોહઈતા;
 સિદ્ધિં ગએ સાર્ધમણુતપત્તે, નાણેણુ સીલેણુ ય દસણેણુ ૧૭
 રૂપેસુ જાએ જહ સામલી વા, જસિ રઈ વેદથંતિ સુવન્ના,
 વણેસુ વા જહણુમાહુ સેકુ, નાણેણુ સીલેણુ ય ભૂઈ પન્ને ૧૮
 થણિય વ સદાણુ અણુત્તરે ઉ, ચંદો વ તારાણુ મહાણુલાવે,
 ગંધેસુ વા ચહણુમાહુ સેકુ, એવ મુણીણુ અપહિન્નમાહુ ૧૯
 જહા સયંભૂ ઉદ્ધલીણુ સેકુ, નાગેસુ વા ધરણિદમાહુ સેકુ,
 જોઓદએ વા રસ વેજ્ય તે, તવોવહાણે મુણિવેજ્ય તે ૨૦
 હત્થીસુ એરાવણુમાહુ નાએ, સીહોમિગાણુ સલિલાણુ ગગા;
 પદ્મીસુ વા ગરુદે વેણુદેવો, નિવ્વાણુવાદીણિહ નાયપુત્તે ૨૧
 જોહેસુ નાએ જહ વીસસેણુ, પુષ્કેસુ વા જહ અરવિદમાહુ,
 ખત્તીણુ સેકુ જહ દતવજ્ઞે, ઈસીણુ સેટ્ઠે તહ વદ્ધમાણુ ૨૨
 દાણાણુ સેકુ અભયપયાણુ, સચ્ચેસુ વા અણુવજ્જ વયતિ,
 તવેસુ વા ઉત્તમ બલચેર, લોગુત્તમે સમણે નાયપુત્તે ૨૩
 ઠિઈણુ સેટ્ઠા લવસત્તમા વા, સલા સુહમ્મા વ સલાણુ સેકુ;
 નિવ્વાણુસેટ્ઠા જહ સંવધમ્મા, ન નાયપુત્તા પરમત્થિ નાણી ૨૪
 પુઠોવમે હુણ્ણં વિગયગેહિ, ન સણિણુહિ કુવ્વઈ આસુપન્ને;
 તરિહ સમુદં ચ મહાભવોઽ, અભયકરે વીર અણુતચ્ચપ્પૂ ૨૫
 કોહ ચ માણુ ચ તહેવ માય, લોભં ચઉત્થ અજ્ઞત્થદોસા;
 ઝોયાણિ વ તા અરહા મહેસી, જુ કુવ્વઈ પાવ જુ કારવેઈ ૨૬

કિરિયાકિરિય વેણુધ્યાણુવાય, અણુણિયાણુ પડિયચ્ચ ઠાણુ;
 સે સંવવાય ઇં વેયધંતા, ઉવટ્ઠિંએ સ જમદીહરાય ૨૭
 સે વારિયા ઇંથી સરાધંભત. ઉવહાણુવ દુક્ખખયદંથાએ.
 લોગં વિહિત્તા આર પાર ચ, સંવ પભૂ વારિય સંવવાર ૨૮
 સોચ્ચા ય ધમ્મં અરિહંતભાસિય, સમાહિયં અદ્ધપદોવસુદ્ધ,
 ત સદહાણુ ય જણા અણુઉ, ઇદં વ દેવાહિવ આગમિસ્સતિ ૨૯

અર્થ-૧ શ્રી સુધર્મા સ્વામી પ્રત્યે જ ખૂસ્વામીએ પૂછ્યું કે, ભગવાન ! શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, ગૃહસ્થો અને પરતીથીઓ મને પૂછે છે કે, એકાન્ત હિતકારી અને એના જેવો બીજો કોઈ છે નહિ એવો ધર્મ યથાસ્થિત કોણે કહ્યો છે ? ૨ તે જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર દેવતું જ્ઞાન કેવું હતું ? તેનો શીલાચાર કેવો હતો ? તે હે ભિક્ષુ ! તમે જાણો છો, તે જેમ તમે સાભળ્યું હોય અને ધાર્યું હોય તેમ કહો ! ૩ તે (ભગવાન) સંસારી જીવોના દુઃખના જાણુ, કર્મ કાપવામાં કુશળ, અનંત-જ્ઞાની, અનંતદર્શી, મોટા યશસ્વી અને લોકના અક્ષુભૂત એવા શ્રી મહાવીર દેવના પ્રરૂપેલા ધર્મને તથા તેમની ધીરજને જાણુ અને દેખ ૪ ઊંચી, નીચી અને તીરછી એ ત્રણે દિશાઓને વિષે જે, સ અને સ્થાવર જીવો છે તેને, પ્રજાવંત મહાવીરદેવે, નિત્યાનિત્ય ભેદે સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને સંસાર સમુદ્રમાં ખુડતા જીવોનું રક્ષણ કરવા સાફ દીપ્યમાન અને સમભાવી એવો ધર્મ કહ્યો છે ૫ તે ભગવાન લોક-લોકને દેખનારા, બાવીશ પરિષદ જીતીને કેવળજ્ઞાન પામ્યા છે એવા, મૂળ તથા ઉત્તરગુણે સયમના પાળનારા, ધૈર્યવાન, સર્વ કર્મ નાશ થવાથી સ્થિત આત્મવત સર્વ જગતને વિષે પ્રવાન જ્ઞાનવાન, બાહ્ય અને અહ્ય તર પરિગ્રહ રહિત, સાત ભય રહિત અને ચાર ગતિના આગ્રુથ રહિત શ્રી મહાવીરદેવ હતા ૬ એ ભગવંત અનંત જ્ઞાનવાળા અપ્રતિબંધ વિહારી, સંસાર-સમુદ્રને તારનાર, ધીરજવાન, અનંતજ્ઞાન રૂપ અક્ષુવાળા તથા સૂર્ય જેમ સર્વથી અધિક તપે છે તેમ જ્ઞાને કરી સર્વોત્તમ છે વિરોચન અગ્નિ જેમ સળગવાથી ધ્રુવી પેઠે અધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે, તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ અજ્ઞાન રૂપ અધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે ૭ દેવલોકને વિષે ઇં જેમ

દેવોમા મહાપ્રભાવક, હજારો દેવોનો નાયક અને સર્વોત્તમ છે તેમ
 સર્વ તીર્થ કરોએ પ્રરૂપેલો આ જે સર્વોત્તમ ધર્મ તેને પ્રકાશ કરનાર
 કાશ્યપ ગોત્રી, કેવળજ્ઞાની શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી ઉત્તમ છે, ૮ તે
 ભગવાન પ્રજ્ઞાએ કરી અક્ષય તથા જેમ સ્વયંભૂરમણુ નામે મોટો
 સમુદ્ર અનંત, અપાર અને નિર્મળ જળવાળો છે તેમ ભગવાનનું
 જ્ઞાન નિર્મળ છે વળી તે ભગવત કષાયરહિત તથા ભિક્ષાએ આશ્ર-
 વિકા કરનાર અને દેવતાના અધિપતિ શકેન્દ્રની પેઠે તેજસ્વી છે, ૯
 તે ભગવાન બળે કરી પ્રતિપૂર્ણ બળવાન છે. સર્વ પર્વતોમાં મેરુ
 પર્વત જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેમ ભગવાન પણ વીર્યાદિક ગુણે કરી સર્વોત્તમ
 છે મેરુ પર્વત જેમ સ્વર્ગવાસી દેવોને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે તથા
 અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે તેમ ભગવત પણ અનેક ગુણોએ કરી
 શોભે છે ૧૦ તે મેરુ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે તેના એક-
 ભૂમિમય, બીજો સુવર્ણમય અને ત્રીજો વૈકુન્થ રત્નમય એવા ત્રણ
 કાન્ડ છે, તથા તે મેરુ પર્વતની ટોચ ઉપર પડગવન ધ્વજની માફક
 શોભી રહ્યું છે તે મેરુ પર્વત નવાણુ હજાર જોજન ઊંચો અને એક
 હજાર જોજન નીચે જમીનમાં છે ૧૧ તે મેરુ પર્વત આકાશને
 સ્પર્શી રહ્યો છે ભૂમિને અવગાહી રહ્યો છે, એટલે ઊંચા, નીચા અને
 તીરછા લોકને સ્પર્શી રહ્યો છે જે મેરુ પર્વતની આસપાસ સૂર્ય
 પ્રમુખ જ્યોતિષી દેવો પ્રદક્ષિણા કરી રહ્યા છે, તે મેરુ પર્વત
 સુવર્ણના જેવી કાતિવાળો છે તેના ઉપર ઘણાં એટલે ચાર નદનવન
 છે, જેને વિષે મોટા ઇંદ્રો પણ આવીને રતિસુખ ભોગવે છે ૧૨
 વળી તે મેરુ પર્વત-૧ મંદિર, ૨ મેરુ, ૩ મનોરમા, ૪ સુદર્શન, ૫
 સ્વયં પ્રભ, ૬ ગિરિરાજ, ૭ રત્નોચ્ચ, ૮ તિલકોપમ, ૯ લોકમધ્ય
 ૧૦ લોકનાભિ, ૧૧ રત્ન, ૧૨ સૂર્યાવર્ત ૧૩ સૂર્યાવરણ, ૧૪ ઉત્તમ ૧૫
 દ્વિશાદિ અને ૧૬ અવત સ એ સોળ નામે કરી મહા પ્રકાશવાન શોભે
 છે તથા સુવર્ણની પેઠે શુદ્ધ વર્ણવાળો, સર્વ પર્વતોમાં પ્રધાન, મેખ-
 લાએ કરી વિષમ અને વળી તે ગિરિરાજ મણિ અને ઔષધિઓએ
 કરી દેહીઅમાન છે, તેથી જમીનની પેઠે ઝળહળાયમાન થઈ રહે છે,

૧૩ પૃથ્વીના મધ્યમ ભાગમાં રહેલો સર્વ પર્વતોનો ઇંદ્ર મેરુ પર્વત સૂર્યની પેઠે શુદ્ધ લેશ્યાવત પ્રકર્ષે કરીને જણાય છે ઉપર કહી એવી શોભાએ કરી તથા અનેક પ્રકારના રત્નોના વર્ણોએ કરી મનને હરણ કરે છે અને સૂર્યની પેઠે સર્વ દિશાઓને દીપાવે છે ૧૪ આ જશ મેરુ ગિરિરાજ પર્વતના કહેવાય છે એ પૂર્વોક્ત ઉપમાએ શ્રમણ ભગવાન જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ જાતિએ, યશ, દર્શને, જ્ઞાને એવ આચારે સર્વોત્તમ છે ૧૫ લાંબા પર્વતોમાં નિષધ પર્વત મોટો છે, ગોળાકાર પર્વતોમાં રૂચક પર્વત શ્રેષ્ઠ છે, તે ઉપમાએ શ્રી મહાવીરદેવ જગતમાં પ્રજાએ કરી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે તથા સર્વ મુનિઓને વિષે પ્રજાવંત કહ્યા છે ૧૬ તે ભગવાન પ્રધાન ધર્મ પ્રકાશિત, પ્રધાન-ઉજ્જવળમાં ઉજ્જવળ, દોષરહિત ઉજ્જવળ, શાંખ અને ચંદ્રમાની પેઠે એકાત ઉજ્જવળ, સર્વ ધ્યાનમાં સર્વોત્તમ એવું શુક્લ ધ્યાન ધ્યાય છે, ૧૭ તે મોટા ઋષીશ્વર (મહાવીરદેવ) સમસ્ત કર્મ ખપાવીને જ્ઞાને કરી, ચારિત્રે કરી, દર્શને કરી, સર્વોત્તમ લોકને અગ્રભાગે ઉત્કૃષ્ટ સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધગતિને પામ્યા ૧૮ જેમ વૃક્ષોને વિષે શામલી વૃક્ષ પ્રસિદ્ધ છે, જે વૃક્ષને વિષે સુવર્ણકુમાર દેવતાઓ રતિસુખ વેદ છે વનને વિષે જેમ નંદનવન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ જ્ઞાને અને ચારિત્રે કરી પ્રજાવંત છે ૧૯ શબ્દોમાં જેમ મૈથની ગર્જનાનો શબ્દ, તારાઓને વિશે જેમ ચંદ્રમા અને સુગંધીઓમાં જેમ ચંદન શ્રેષ્ઠ છે તેમ મુનિઓમાં આકાશારહિત એટલે આલોક પરલોકની વાછના રહિત શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે, ૨૦ જેમ સર્વ સમુદ્રોમાં સ્વયં ભૂરમણ સમુદ્ર, નાગકુમાર દેવતાઓમાં ધરણેન્દ્ર અને રસમા શેરડીનો રસ શ્રેષ્ઠ છે તેમ તથોપધ્યાને કરી મુનિઓમાં શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે ૨૧ હાથીઓને વિષે જેમ ઐરાવત હાથી, મૃગાદિક જનાવરોમાં સિંહ, પાણીમાં ગંગા નદીનું પાણી, પક્ષીઓને વિષે ગરૂડ પક્ષી (વેણુદેવ) પ્રધાન છે, તેમ નિર્વાણવાદીઓમાં જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ પ્રધાન કહ્યા છે ૨૨ થોદાઓમાં જેમ વિશ્વ-સેન (ચક્રવર્તી), કુંભોમાં જેમ અરવિંદ કમળ, ૧ ક્ષત્રીયોમાં જેમ દાતા-વાક્ય (વચન) પાળનારો એવો જે ચક્રવર્તી તે શ્રેષ્ઠ છે તેમ ઋષિઓને

વિષે શ્રી વર્ધમાન સ્વામી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ૨૩ દાનમાં અલયદાન, સત્ય વચનમાં અનવદ્ય વચન અને તપને વિષે પ્રદાયર્થ શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે, તેમ સર્વ લોકમાં ઉત્તમ શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે. ૨૪ સ્થિતિવાળા લોકમાં જેમ હવ સપ્તમ દેવો (પાત્ર અનુત્તર વિમાન-વાસી દેવતા) સલાઓમાં સૌધર્મ સલા, અને સર્વ ધર્મોમાં જેમ મોક્ષધર્મ શ્રેષ્ઠ છે, તેમ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવથી કેઈ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાની નથી એટલે શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની છે. ૨૫ જેમ પૃથ્વી સર્વ વસ્તુને આધારભૂત છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ પૃથ્વી સમાન તથા આઠ પ્રકારનાં કર્મ ખપાવીને અલિલાધારહિત, દ્રવ્યસંનિધિ તે ધન, ધાન્ય, દુપદ અને ચતુષ્પદાદિ અને ભાવસંનિધિ તે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ બે પ્રકારની સંનિધિ ન કરનાર, એવા પ્રજ્ઞાવાન ચાર ગતિરૂપ મોટા સમુદ્રને તરીને મોક્ષ પામ્યા છે. અલય કરનાર શૂરવીર તથા અનંત ચક્ષુવાળા છે ૨૬ ક્રોધ, માન, માયા તેમજ ચોથો લોભ એ ચાર અધ્યાત્મ દોષોને ત્યાગીને અરિહંત અને મોટા ઋષિ થયા તેથી પાપકર્મ કરે નહિ અને કરાવે પણ નહિ, ૨૭ ક્રિયા વાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨ તથા અજ્ઞાનવાદીના ૬૭ એ સર્વ ૩૬૩ પાખડીઓના લેહ જાણવા શ્રી મહાવીરદેવ તે સર્વ લેહને (હુર્ગતિ જવાનાં કારણ) જાણીને તેનો ત્યાગ કરી ચારિત્રરૂપ ધર્મને વિષે જવજ્જીવ સુધી સાવધાનપણે રહ્યા ૨૮ તે ભગવાન રાત્રિ-ભોજનરહિત, સ્ત્રીભોગનું નિવારણ કરીને, અષ્ટકર્મરૂપદુ ખનો ક્ષય કરવાને અર્થે ઉપમ્યાનવાન (તપસ્યાવડે દેહ સુખાવી નાખ્યો એવા) થયા વળી તે પ્રભુએ આ લોક અને પરલોકનાં સ્વરૂપ જાણીને સર્વ પ્રકારનાં પાપના સ્થાનકોને ઘણીવાર નિવારણકર્યા ૨૯ હે જ ખૂ ! સમ્યક પ્રકારે અર્થ અને પદ્મવડે શુદ્ધ એવા અરિહંત ભાષિત ધર્મને સાલળીને તથા સરહદીને ઘણા લોકો અનાયુષ સિદ્ધ થયા અને જે લોકોને કર્મ બાકી રહ્યાં હતાં તે લોકો દેવોના અધિપતિ તથા ઇદ્રાદિક અર્ધઆગમિક કાળે સિદ્ધ થશે (ત્તિ એમિ = હુ કહું છું).

પરચૂરણ ગાથાઓ (મૂળ)

- પંચ-મહોવચ-સુવચ-મૂલ,
 વેરવિરામણપજ્જવસાણ,
 તિત્થકરેહિ સુદેસિયમગ્ગ,
 સવ્વ પવિત્ત સુનિમ્મિયસારં,
 દેવ નરિદ્ધ નમસિય-પૂઠયં,
 હુદ્ધરિસ ગુણ-નાયગમેકં.
 ધરમારામે ચરે ભિક્ખુ,
 ધરમારામેરયા-દંતે,
 દેવ-દાણુવ-ગધ્વા,
 ખલયારિ નમસતિ,
 એસ ધરમે કુવે નિચ્ચે,
 સિજ્જા સિજ્જતિ આણેણુ,
 અરિહત સિદ્ધ પવચણુ,
 વચ્છલ્લયા ચ તેસિ,
 દંસણુ વિણુય આવસ્સએ ચ,
 ખણુલવ તવ ચિયયાએ,
 અપુવ્વનાણુગ્ગહણે, સુયલત્તી
 એએહિ' કારણેહિ,
 જિણુવચણેઅણુરત્તા,
 અમદ્દા અસંકિલ્લિહા,
 એવ ખુ નાણીણા સાર,
 અહિસા-સમય એવ,
 જાઈ ચ વુરિદં ચ ઇહેજ્જ-પાસ,
 તમ્હાતિવિજ્જને-પરમતિ જુચ્ચા,
 ઉમ્મચ્ચપાસં ઇહમચ્ચિએહિ,
 કામેસુ ગિદ્ધા જિયયં કરતિ,
 સવણેનાણેવિન્નાણે,
 અણુન્હએ તવે એવ,
 સમણા-મણાઇલ સાહુ સુચ્ચીન્નં,
 સવ્વસમુદ્ધમહોદ્ધી તિત્થ ૧
 નરગ-તિરિય વિવન્નિજ્જયમગ્ગ,
 સિદ્ધિવિમાણુ, અવ ગુચ-દારં ૨
 સવ્વજગુત્તમ-મગલ-મગ્ગ,
 મોક્ખપહસ્સ-વડિ સગભૂય ૩
 ધિધમ ધરમ-સારહી,
 ખલચેર-સમાહિએ ૪
 જક્ખ-રક્ખસ્સ-કિન્નરા,
 હુક્કર જે કરતિ તે ૫
 સાસએ જિણુદેસિએ,
 સિન્નિજ્જસ્સંતિ તહાવ રે ૬
 ગુરુ થેર ખહુસ્સુએ તવસ્સીસુ,
 અભિક્ખનાણોવઓગે ચ ૭
 સીલવ્વએ નિરધિયારે;
 વેયાવચ્ચે સમાહીએ ૮
 પવ્વચણે પલાવણયા,
 તિત્થચરત્ત લહઈ જીવે ૯
 જિણુવચણ જે કરંતિ ભાવેણુ,
 તે હુંતિ પરિત્તસસારિ ૧૦
 જ ન હિ સધં કિચણુ,
 એતાવત્તં વિચાણિયા ૧૧
 ભૂતેહિ જાણે પડિલેહ સાય,
 સમ્મત્તદસીણુ કરેઈ પાવ ૧૨
 આરભજીવીઉલયાણુપસ્સી,
 સસિચ્ચમાણા પુણ્ણરેતિગાળ ૧૩
 પચ્ચક્ખાણેય સંજમે,
 વોદાણે અકિરિયાસિદ્ધિ ૧૪

સારં દંસણુ નાણું,	સારં તવ નિયમ સંજમ સીદં,	
સાર જિણવર ધરમ,	સાર સલેહણા પડિયમરણું	૧૫
કલ્લાણુકેડીકારિણિ,	હુગઈહુહનિઠવણી,	
સંસારજલતારિણી,	એગ તહોઈજીવદયા	૧૬
આરંભે નતિ દયા,	મહિલાસ ગેણુનાસઈખંભ,	
સંકાએનાસઈસરમત,	પવ્વજાઅત્યગહણું ચ.	૧૭
મજ્જવિસયકસાયા,	નિદાવિકહાયપ ચમીમણિયા,	
એએપ ચપમાયા,	જીવા	
લખતિ વિમલા ભોએ,	પાડતિ સ સારે.	૧૮
લખતિ પુત્તમિત્ત ચ,	લખતિ સુરસંપયા,	
એગોડહ નતિ મે કોઈ,	એગોધરમેા ન લખલઈ	૧૯
એવ અદીણુમણુસા,	નાહ મન્નસ્સ કસ્સઈ,	
એગો મે સાસઓ અપ્પા,	અપ્પાણુમણુ સાસઈ	૨૦
સેસા મે બાહિરા લાવા,	નાણુક સણુસંજઓ,	
નવિસુહીદેવતાદેવલોએ,	સંવ સજેગ લખખણા.	૨૧
નવિ સુહીસેકસેણાવઈ ચ,	નવિસુહીપુઠવીપઠરાયા,	
નગરી સોહતિ જલ વૃક્ષ મૂલા,	એગ તસુહીસુણીવીયરાગી.	૨૨
નારી સોહતિ સુશીલવંતી,	રાજ સોહતા ચતુરગી સેના,	
ચૌહ પૂરવ ધાર કહીએ,	સાધુ સોહતા નિરવદ વાણી	૨૩
જિન નહિ પણુ જિન સરિખા,	જ્ઞાન ચાર વખાણીએ,	
માત, પિતા, કુલ જાત નિર્મળ,	સુધર્મા સ્વામી જાણીએ.	૨૪
દેવતાને વલ્લભ એવા,	રૂપ અનૂપ વખાણીએ,	
	જંખૂસ્વામી જાણીએ.	૨૫

દશવૈકાલિકસૂત્રનું 'પહેલું' અધ્યયન

ધરમેા	મંગલસુચ્છિક,	અહિંસા સંજમે તવો;	
દેવાવિ	ત નમસતિ,	જસ્સ ધરમે સયા મણુ	૧
જહા	હમસ્સ પુષ્કેસુ,	ભમરો આવિયઈ રસ,	
ણુ ચ	પુષ્ક કિલામેઈ,	સો ચ પીણુઈ અપ્પયં.	૨

એમે એ સમણા મુત્તા, જે લોએ સતિ સાહુણો,
 વિહંગમા વ પુષ્કેસુ, દાણલતેસણા રયા ૩
 વય ચ વિત્તિ લગ્ગામો, છુ ય કોઈ ઉવહમ્મર્ધ,
 અહાગહેસુ રીય તે, પુષ્કેસુ ભમરા જહા ૪
 મહુકારસમા બુદ્ધા, જે ભવંતિ અણ્ણિસ્સિયા,
 નાણ્ણપિ ઈરયા હતા, તેણુ વુચ્ચતિ સાહુણો ૫ (તિ યેમિ)

અર્થ - ધર્મ-ઉત્કૃષ્ટ માગલિક છે જીવહયા, સત્તર લેદે
 સયમ અને બાર પ્રકારે તપ એ ધર્મનું લક્ષણ છે, એવા ધર્મને વિષે
 જેનું સદાય મન છે, તેને દેવતા અને ચક્રવર્તી આદિ મનુષ્યો નમસ્કાર
 કરે છે ૨ જેમ વૃક્ષના ફૂલને વિષે ભમરો મર્યાદાએ રસ પીને પોતાના
 આત્માને તૃપ્ત કરે છે, પણ ફૂલને પીડા ઉપભવતો નથી ૩ તેમ લોકોને
 વિષે પરિગ્રહથી મુકાએલા અને ચારિત્ર પાળનારા સાધુ, ભમરાની માફક
 ગવેષણાને વિષે વિચરે છે તેમ ગૃહસ્થે પોતાને અર્થે કીધેલા અને
 કોઈ પ્રાણી ન હણાય તેવા આહારની વૃત્તિને અમે પામશું ૫ જે
 ભમરા સરખા, તત્ત્વના જાણુ સાધુ, નેશ્રા પ્રતિબંધરહિત નાના પ્રકારના
 આહારને વિષે અનુરક્ત અને ઇદ્રિયોના દમણહાર છે તેને ચારિત્રીયા
 સાધુ કહીએ એમ હું માનું છું

દશવૈકાલિક સૂત્રનું બીજું અધ્યયન

કહ તું કુંજા સામણુ, જે કામે ન નિવારએ,
 પએપએ વિસીય તો, સ કપ્પસ્સ વસ ગએા ૧
 વત્થગ ધમલ કાર, ઇત્થીએા સયણાણિ ય,
 અચ્છ દા જે ન જીજતિ, ન સે ચાઈત્તિ વુચ્ચઈ ૨
 જે ય કતે પિએ લોએ, લધ્ધે વિપિઠિ કુન્નઈ,
 સાહીણે ચચઈ લોએ, સેહુ 'ચાઈ' -તિ વુચ્ચઈ ૩
 સમાએ પેહાએ પરિવય તો, સિયા મણો નિસ્સરઈ બહિદ્ધા,
 ન સા મહ નોવિ અહ પિત્તીસે, ઇચ્ચેવ તાએા વિણુએજ્જ રાગ, ૪
 આયાવયાહી ! ચય સોગમદ્ધ, કામે કમાહી કમિય ખુ હુક્ખ,
 છિ દાહિ દોસ વિણુએજ્જ રાગ, એવં સુહી હોહિસિ સ પરાએ ૫

પદ્મ દે જલિયં જોઈ, પૂમકેઈ દુરાસયં,
 નેચ્છન્તિ વતય ભોક્તાં, કુલે જાયા અગ ધણે. ૬
 ધિરત્યુ તેજસોકામી, જો ત જીવિયકારણા,
 વત ઇચ્છસિ આવેઈ, સેયં તે મરણ ભવે ૭
 અહ ચ ભોગરાયસ, ત ચડસિ અધગવહિહિણા,
 મા કુલે ગધણા હોમો, સજમ નિહુઓ ચર ૮
 જઈ ત કાહિસિ ભાવ, જા જા દિચ્છસિ નારિઓ,
 વાયાવિદ્ધો વ્વ હડો, અદિકઅપા ભવિસસિ ૯
 તીસે સોવયણ સોચ્યા સંજયાએ સુભાસિયં,
 અંકુસેણ જહા નાગો, ધમ્મે સંપડિવાઈઓ. ૧૦
 એવ કરેતિ સબુદ્ધા, પડિયા પવિયકુખણા,
 વિણિયદ્દતિ ભોગેસુ, જહા સે પુરિસુત્તમો ૧૧
 (તિ જમિ)

અર્થ—કેવા વિચારથી સાધુ ચારિત્ર પાળે ? જે કોઈ કામ ભોગની
 છુડી વાંચ્છના નિવારે નહિ તે પગલે પગલે વિખવાદ પામતો થકો માઠા
 અધ્યવસાયને વશ થાય ૧ જેને વચ્ચે, સુગધી વસ્તુ, અલકાર, આભરણ,
 સ્ત્રીઓની જાતિ, શય્યા, આસન એટલાં વાનાં પોતાને નથી અને
 ભોગવતો પણ નથી પણ ભોગવવાનાં પચ્ચક્રખાણુ કર્યાં નથી તેને ત્યાગી
 કહીએ નહિ ૨ જે કોઈ વહાલામાં વહાલા ભોગ પામ્યા છે, એવા
 ભોગ પોતાને વશ છતાં છાંડે, વેગળા કરે અર્થાત્ પચ્ચક્રખાણુ કરે તેને
 નિશ્ચે ત્યાગી કહીએ સમતા પરિણામના વિચારમાં વિચરતા સાધુનું
 મન કદાચિત્ સચમથી બહાર (પ્રથમનું સસારસુખ સાંભળવાથી)
 નીકળે ત્યારે વિચારે કે, સ્ત્રી મારી નથી તેમ સ્ત્રીનો હું નથી એમ
 વિચારીને મન વશ કરવા નિમિત્તે તે સ્ત્રી ઉપરથી સ્નેહ-રાગ નિવારે.
 ૪ તડકાની આતાપના લીએ, સુકૌમળપણુ છાંડે, નિશ્ચે સર્વ કુખને
 ઉલ્લેખવાને અર્થે કામભોગને છાંડે, દ્રેષને છેદે અને રાગને ટાળે, એમ
 કરવાથી સસારને વિષે સુખી થાય ૫ રાજેમતી રહનેમિતુ દ્રષ્ટાત કહે
 છે અગધન કુળમાં ઉપજેલા નાગ, જળહળતી, તીક્ષ્ણ કુમાડાવાળી

અને સહન ન થાય તેવી અગ્નિમાં પેસી બગી મરવું કપૂલ કરશે, પણ પોતાના વમેલા ઝેરને કદી પણ પાછું લેવા ઇચ્છા કરશે નહિ. ૬ ધિક્કાર છે તુજને હે અપજયના કામી ! જે તુ અસયમ જીવિતવ્યને કારણે વમેલા લોગને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરે છે ? તેથી તુજને મરવું લાલુ છે ૭ હું લોજક રાજાની પૌત્રી અને ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી છું, અને તુ અધકવિશ્વનુનો પૌત્ર અને સમુદ્રવિજય રાજાનો પુત્ર છે; માટે રખે ગધનકુળના સર્પ સરખો થા ! અર્થાત્ વચ્ચા લોગને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરીશ નહિ, પણ સયમ નિશ્ચળ મનથી પાળ, ૮ જો તુ સ્ત્રીઓને દેખીને મનને વિષે લોગની ઇચ્છા કરીશ તો જેમ વાયરે કરી હડ નામે વૃક્ષનાં મૂળ અસ્થિર થાય છે તેમ સ્ત્રીઓને દેખીને કામ લોગની ઇચ્છાથી તારો આત્મા અસ્થિર થશે ૯ જેમ અકુશે કરી હાથી ઠેકાણે આવે તેમ સાધ્વી રાજેમતિનાં રૂડાં વચન સાંભળીને રહનેમિ ધર્મને વિષે સમ્યક્ પ્રકારે સ્થિર થયા. ૧૦ જેમ પુરુષમાંહે ઉત્તમ રહનેમિ લોગથી નિવર્ત્યા તેમ તત્ત્વના જાણુ પડિત, અતિશય ડાહ્યા, તે પ્રમાણે કરે ૧૧ (લોગથી નિવર્તે) એમ હું કહું છું ઇતિ

દશવૈકાલિક સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

સજમે સુઠિઅપ્પાણ, વિપ્પમુક્કાણ તાઈણ, તેસિમેયમણાઈણ, નિગ્ગત્થાણ મહેસિણ	૧
ઉદ્દેસિય કીયગડ, નિયાગ અભિહડાણિય, રાઈલત્તે સિણાણેય, ગધ મદ્દેય વીયણે,	૨
સન્નિહી ગીહિમત્તેય, રાયપિડ કિમિચ્છએ, સવાહણાદ તપહોયણાય, સપુચ્છણાદેહપલોયણાય.	૩
અટ્ઠાવએય નાલીએ, છત્તસસય ધારણુટ્ઠાએ, તેગિચ્છ પાહણા પાએ, સમારભય જ્ઞેઈણા	૪
સિન્નજયરપિંડય, આસદીપલિયકએ, ગિહિ તરનિસેન્નય, ગાયસ્સુબ્બટ્ટણાણિય.	૫

ગિહિણે વેઆવડિય, જા ય આજીવવત્તિયા,	
તત્તાનિવ્વડિણેઈત્તં, આઠિરસ્સરણાણિ ય.	૬
મૂલએ સિંગળેરે ય, ઉચ્છ્રખંડે અનિવ્વડે,	
કંઠે મૂલે ય સચ્ચિત્તે, ફલે ખીએ ય આમએ.	૭
સોવચ્ચલે સિ ધવે લોણે, રોમાલોણે ય આમએ,	
સામુદ્દે પસુખારે ય, કાલાલોણે ય આમએ.	૮
ધૂવણેત્તિ વમણે ય, વત્થીકમ્મવિરેયણે,	
અંજણે દતવણે ય, ગાયપ્પલંગવિભૂસણે	૯
સંવમેયમણ્ણાઈન્ન, નિગ્ગંથાણ મહેસિણ,	
સ જમમ્મિ અ જુત્તાણ, લહુભૂયવિહારિણ	૧૦
પચાસવપરિહણાયા, તિયુત્તા છસુ સજયા,	
પચનિગ્ગહણા ધીરા, નિગ્ગંથા ઉજ્જુલ્લંસિણે	૧૧
આયાવચતિ ગિરહેસુ, હેમ તેસુ અવાઉડા,	
વાસાસુ પડિસ લીણા, સજયા સુસમાહિયા.	૧૨
પરિસહરિણિદંતા, ધૂઅમોહા જિહઠિયા,	
સંવહુદ્ધપ્પહીણા, પક્કમતિ મહેસિણે.	૧૩
હુક્કરાઈ કરિત્તાણ, હુસ્સહાઈ સહિત્તુ ય,	
કેઈડત્થ દેવલોએસુ, કેઈ સિજ્જતિ નીરયા.	૧૪
ખવિત્તા પુવ્વકમ્મમાઈ, સજમેણુ તવેણુ ય,	
સિદ્ધિમગ્ગમણ્ણપ્પત્તા, તાઇણે પરિનિવ્વડા	૧૫
(ત્તિ ભેમિ)	

અર્થ .—સ ચમને વિષે જેણે લક્ષી રીતે આત્માને સ્થાપ્યો છે, જે વિવિધ પ્રકારના પરિચલથી સુકાણા છે અને છકાયના રખવાળ છે એવા, તથા ચારિત્રના પાળનારા નિર્ઝંથ, મોટા ઋષીશ્વરને આગળ કહેશું તે અનાચરણુ આચરવાં યોગ્ય નથી. તે બાવન અનાચરણુનાં નામ કહે છે ૧ આધાકમી આહાર લેવો તે, ૨ પૈસા આપી લાવેલી વસ્તુ લેવી તે, ૩ નિત્ય ચાર પ્રકારનો આહાર લે તે, ૪ સામી મંગાવીને વસ્તુ લેવી તે, ૫ રાત્રિ ભોજન કરે તે, ૬ નાહવું તે, ૭ સુગંધી, શરીરે લગાવે તે.

૮ કુંભ પ્રમુખની માળા પહેરે તે, ૯ પખાથી વાયરો લે તે, ૧૦ રાતવાસી આહાર રાખે તે, ૧૧ ગૃહસ્થનાં વાસણમાં જમે તે, ૧૨ રાયપિઠ (રાબને વાસ્તે ઘણા વિગયથી અને બલિષ્ઠ આહાર બનાવેલો હોય તે) ભોગવે તે, ૧૩ દાન દેવાને વાસ્તે કાઢેલો આહાર લે તે, ૧૪ શરીરે મર્દન કરવું તે, ૧૫ દાંત સાફ કરવા તે, ૧૬ ગૃહસ્થને ખુશ-ખબર પૂછવા તે, ૧૭ દર્પણ આદિમાં મોઢું જોવું તે, ૧૮ અર્થ ઉપાર્જનને કારણે ચોપાટ, ગજુપા અને શેત્રજ આદિ રમત રમવી તે તથા જુગટે રમે તે, ૧૯ છત્રક બદલ આદિ માથે રાખે, રખાવે તે, ૨૦ વૈદુ કરવું, કરાવવું તે, ૨૧ પગમા પગરખા પહેરવા તે, (કપડાના અથવા ચામડાનાં) ૨૨ આરંભ કરે તે, ૨૩ અગ્નિનો આરભ કરે તે, ૨૪ સ્થાનકના ઘણીનો આહારાદિક લે તે, ૨૫ ઢોલીઆ, પલગ અને ખુરશી પર બેસે તે, ૨૬ ગૃહસ્થીને ઘેર બેસે તે, ૨૭ શરીરના ગાત્રને વિલેપન કરવાં તે, (પીઠી પ્રમુખનાં) ૨૮ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ કરે તે, ૨૯ પોતાની જાતિ જણાવી આજીવિકા કરવી તે, ૩૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય તેવાં કાચા, પાકા આહાર પાણી ભોગવવાં તે, ૩૧ ભૂખ તૃષાદિક અથવા રોગાદિક પીડા જીપજવાથી ગૃહસ્થનું શરણ લે તે, ૩૨ કાચા મૂળા, ૩૩ કાચું આહુ, ૩૪ શેરડીના કટકા ભોગવે તે, ૩૫ સુરણ આદિ કદ ભોગવે તે, ૩૬ વૃક્ષનાં મૂળ સચિત્ત ભોગવે તે ૩૭ કાચાં ફળ, ૩૮ કાચાં બીજ લેવાં તે ૩૯ સચળ, સિંધવ, ૪૦ મીઠું, ૪૧ અગરનું કાચું મીઠું ભોગવવું તે ૪૨ સમુદ્રનું મીઠું ૪૩ ખારી ધૂળથી નીપજેલું મીઠું, ૪૪ કાળું મીઠું કાચું ભોગવવું તે, ૪૫ વસ્ત્રાદિકને ધુપ દેવો અથવા ધોવા તે, ૪૬ ઔષધથી વમન કરવું તે, ૪૭ ગળાથી નીચેના વાળ સમારવા તે, ૪૮ જીલ્લાબ લેવો તે, ૪૯ આંખમાં અજન કરવું તે, ૫૦ દાંતણું કરવું તે, ૫૧ શરીરે તૈલાદિક વિલેપન કરવું તે, ૫૨ શરીરની સુશ્રવ કરવી તે અનાચાર દોષ એ સર્વ અનાચરણ દોષ નિર્ગ્રંથ મોટા ઋષિવર, સચમને વિષે જોડાયેલા અપ્રતિ-બધપણે વિચરનારને આચરવા યોગ્ય નહિ ૧૧ પાંચ આશ્રવ માઠા જાણી છોડનાર, ત્રણ ગુપ્તિ ગોપવનાર, છકાય જીવની સમ્યક્ પ્રકારે

ચત્ના કરનાર, પાત્ર ઇદ્રિયનો નિગ્રહ કરનાર, ધૈર્યવંત, નિર્ઘંથ, સરલ દૃષ્ટિએ સચમ પાળનાર, ૧૨ ઉનાળાની ઋતુને વિષે આતાપના લીએ, શિયાળાની ઋતુને વિષે વસ્ત્ર દ્વર મૂકી ટાઢ સહન કરે. વર્ષાકાળે અંગો-પાગને સવરી એક ઠામે ભેસે સમ્યક પ્રકારે ચત્નાના કરણુહાર, લલી સમાધિવંત, જ્ઞાનાદિકના ધરણુહાર ૧૩ જેણે પરિષદરૂપ વેરીને દમ્યા, મોહને દ્વર કયો, ઇદ્રિયને જીત્યાં એવા મોટા ઋષીશ્વર, શારીરિક અને માનસિક દુખ ટાળવાને અર્થે ઉદમ કરે છે. ૧૪ દુષ્કર કર્તવ્ય કરીને દુષ્કર-સહી ન થકાય તેવા પરિષદ સહીને તે માંહેલા કેટલાક મુનિ-રાજે દેવલોકને વિષે જાપજે અને કેટલાક સિદ્ધ થાય ૧૫ પાછલા જીવનાં કર્મને, સચમે કરી, તપે કરી, ખપાવીને મોક્ષ માર્ગ પામ્યા થકા છકાય જીવને તારનાર અને અતિશય શીતળ થયા, એમ હું કહું છું

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન
 ચત્તારિ પરમગાણિ, દુલ્લહાણીહ જન્તુણા,
 માણસત્ત સુધં સદ્દા, સજમમિમ ચ વીરિય ૧
 સમાવન્ના જી સસારે, નાણાગોત્તાસુ જાઇસુ,
 કર્મમા નાણાવિહા કહું, પુઠો વિસ્સંભયા પયા ૨
 એગયા દેવલોએસુ, નરએસુ વિ એગયા,
 એગયા આસુર કાય, આહાકરમેહિ ગચ્છઈ ૩
 એગયા ખત્તિએ હોઈ, તઓ ચણ્ડાલપુલ્લસો,
 તઓ કીડપય ગો ચ, તઓ કુન્થુપિપીલિયા. ૪
 એવમાવટ્ટોણીસુ, પાણિણો કર્મકિન્વિસા,
 ન નિવિજ્જન્તિ સંસારે, સન્વડેસુ વ ખત્તિયા. ૫
 કર્મસ ગેહિ સમ્મૂઢા, દુકિપયા બહુવેયણા,
 અમાણસાસુ જોણીસુ, વિણિહરમન્તિ પાણિણો. ૬
 કર્મમાણુ તુ પહાણાએ, આણુપુવ્વી કયાઈ ઉ,
 જીવા સોહિમાણુપ્પત્તા, આયયન્તિ મણુસસયં ૭
 માણુસ વિગ્ગહ લક્ખું, સુધં ધમ્મસ દુલ્લહા,
 જ સોઆ પડિવજ્જન્તિ, તવ ખન્તિમહિ સય. ૮

આહવ્ય સવણ લધુ, સદા પરમહુલ્લહા,
 સોઆ નેઆઉય મગ્ગ, બહુવે પરિભ્રમ્સર્થ ૯
 સુધં ચ લધુ' સદ્' ચ, વીરિય પુણુ દુલ્લહં,
 અહુવે રોયમાણાવિ, નો ચ ભુ' પડિવજ્જયો ૧૦
 માણસત્તમિ આયાઓ, જો ધમ્મ સોઆ સદ્દે,
 તવસ્સી વીરિય લધુ, સવુડે નિધુણે રય. ૧૧
 સોહી ઉજ્જુય ભૂયસ્સ, ધમ્મો સુદ્ધસ્સ ચિદ્ધં,
 નિવ્વાણુ પરમ જાઈ, ઘયસિત્તિ વ્વ પાવયો ૧૨
 વિગિ ચ કમ્મણો હેઉ, જસ સ ચિણુ ખ તિયો,
 સરીર પાઠવ હિઆ, ઉદ્ધં પક્કમઈ દિસ ૧૩
 વિસાલિસેહિ સીલેહિ, જદ્ધા ઉત્તરઉત્તરા,
 મહાસુક્કા વ દિપ્પન્તા, મન્ન તા અપુણુચ્ચવ ૧૪
 અપ્પિયા દેવ કામાણુ, કામરુવ વિઉત્તિવણો;
 ઉદ્ધ કપ્પેસુ ચિઠ્ઠિ, પુન્ના વાસસયા બહુ ૧૫
 તત્થ ઠિઆ જહાઠાણુ, જદ્ધા આઉદ્ધખયે ચુયા,
 ઉવેન્તિ માણુસ જોણિ, સે દસ ગેહભિજાયઈ ૧૬
 ખેત્ત વત્થુ હિરણ્ણ ચ, પસવો દાસપોરસ,
 ચત્તારિ કામખન્ધાણિ, તત્થ સે ઉવવજ્જઈ ૧૭
 મિત્તવ નાયવ હોઈ, ઉઆગોએ ચ વણ્ણવ,
 અપ્પાય કે મહાપન્ને, અભિજ્જયો જસોબલે ૧૮
 લોઆ મણુસસયો લોએ, અપ્પડિરૂવે અહાઉય,
 પુલ્લિ વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલ યોહિ પુન્નિજયા ૧૯
 ચઉર ગ દુલ્લહં નઆ, સ જમ પડિવજ્જિયા,
 તવસા ધુયકમ્મ સે, સિદ્ધે હવઈ સાસયો ૨૦

(ત્તિ યેમિ)

અર્થ :—૧ મોક્ષ પામવાનાં ઉત્કૃષ્ટા ચાર અંગ તે, ૧ મહુખ્ય-
 પણુ' ૨ સૂત્રનું સાધનબુ, ૩ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા અને ૪ સચમને વિષે

બળનું ફેરવવું. એ ચાર મોટા કારણ આ સંસારમાં જીવને મળવાં હુલ્લ છે ૨ સંસારમાં રહેલા જીવોએ નાનાં (અનેક) પ્રકારનાં ગોત્ર તથા જાતિને વિષે જ્ઞાનાવરણાદિક અનેક પ્રકારના કર્મ કરી જીવી જીવી એકે દ્વિયાદિક જાતિથી સર્વ લોક ભર્યો છે. ૩ એકઠા શુભ કર્મ કરી જીવ દેવલોકમાં જાય એકઠા પાપકર્મ કરી નરકગતિમાં જાય અને એકઠા અસુરની જાતિમાં જાય, એ પ્રમાણે જેવાં કર્મ કરે તેવી ગતિએ જાય છે ૪ એકઠા ક્ષત્રિ (રાજા) થાય છે, ત્યાર પછી ચડાળ થાય, 'બુદ્ધસ' થાય, ક્રીડો થાય, પતંગીઓ થાય અને ક્રીડી થાય છે ૫ એ પ્રમાણે જીવો ચોરાશીલક્ષ જીવાયોનિમાં પરિભ્રમણ કરે છે કર્મરૂપ મેલથી મલિન થયેલા જીવો સંસાર સમુદ્રથી નિવર્તે નહિ જેમ સર્વ અર્થને વિષે રાજા પાછો હઠે નહિ તેમ કર્મ કરવામાં જીવ પાછો હઠે નહિ. ૬ કર્મને યોગે જીવ મૂઠ થાય, દુઃખીઓ થાય, ઘણી વેદના ભોગવવા-વાળો થાય અને મનુષ્યથી ઊતરતી યોનિમાં વિશેષ હણાય છે ૭ અનેક ભવ પરિભ્રમણ કરી કેટલેક કાળે જીવ અશુભકર્મને હણી વિશુદ્ધકર્મને પામવાથી મનુષ્યપણુ અગીકાર કરે છે ૮ મનુષ્યનું શરીર પાત્રીને ધર્મ સાંભળવાનું મળવું દોઢલું છે, જે ધર્મ સાંભળવાથી જીવ ખાર પ્રકારે તપ, ક્ષમા અને દયા અંગીકાર કરે છે ૯ કદાચ ધર્મનું સાંભળવું પામે તો ધર્મમાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા થવી અતિ હુલ્લ છે. કેમકે ન્યાયમાર્ગ (મોક્ષમાર્ગ) સાંભળીને પણ જમાલી પ્રમુખ ઘણા લોકો બ્રહ્મ થાય છે. ૧૦ વળી ધર્મનું સાંભળવું અને શ્રદ્ધા પામે પણ સચમને વિષે બળ ફેરવવું હુલ્લ છે, કેમકે શ્રેણિકાદિ ઘણા લોકો ધર્મને ચાહતા થકા પણ ચારિત્રધર્મ અગીકાર કરી શક્તા નથી ૧૧ મનુષ્ય ભવ પાત્રીને જે કોઈ ધર્મ સાંભળીને સરહલે અને તપસ્વી થઈ સચમને વિષે બળ ફેરવે તે પુરૂષ આશ્રવ રૂઢી કર્મરૂપ રજને ટાળે ૧૨ વળી કષાયરૂપ મેલ ટાળીને નિર્મળ થાય, જિનભાષિત શુદ્ધધર્મને વિષે નિશ્ચળ પણ રહે અને ઉત્કૃષ્ટી મોક્ષગતિને પામે ધીએ સિંચેલ અગ્નિની ચેકે તપ-તેજ કરી દીપે મિથ્યાત્વાદિ કર્મના હેતુને ટાળે દશ પ્રકારે ક્ષમા

× માતા બ્રાહ્મણી, પિતા ચડાળ હોય તેને બુદ્ધસ કહીએ

આદરીને સચમનો સચય કરે તે, માટીના કાચા ભાજન જેવું ઉદારિક શરીર છાંડીને મોક્ષ, દેવલોક આદિ ઉચ્ચ ગતિએ જાય ૧૪ અનેક પ્રકારની આકરી ક્રિયાઓ કરીને સાધુ ભિયામા ભિયા દેવતાઓ થાય છે. ચદ્રમા, સૂર્યની માફક અતિ તેજ દીપતા થકા, મરવુ નથી એવું માની સુખે રહે છે ૧૫ દેવતાના કામભોગ મળ્યા છે તેમાં આસક્ત થઈ, ચિતવે તેવાં રૂપ વિકુર્વતા થકા અસંખ્યાતા પૂર્વ સુધી ભિયા દેવલોકમાં રહે છે ૧૬ દેવતા પોતાના સ્થાનકને વિશે રહેતા થકા આઉખુ ક્ષય થયેથી ચવીને મનુષ્યની યોનિપ્રત્યે દશ અંગે સંપૂર્ણ જન્મે છે ૧૭ ઉઘાડી જમીન તે ખેતર, વાડી તથા ઢાંકી જમીન તે ઘર પ્રમુખ, સોનુ રૂપુ, ઘોડાહાથી, દાસદાસી, પાયદળ એ ચાર પ્રકારના સ્કંધ જ્યાં હોય ત્યાં તેઓ ભિખે છે ૧૮ તેઓ મિત્રવત, સ્વજનવત, ઉચ્ચગોત્રના ધણી, રૂપવંત, નિરોગી, મહા પ્રજ્ઞાવંત, વિનયવત, યશવત, બળવત અને કાર્ય કરવામાં સમર્થ હોય છે ૧૯ પૂર્વજન્મને વિષે નિર્મળ ધર્મને સેવવાથી તેઓ અનુપમ રૂપવાળા થઈ મનુષ્ય સંબંધી ભોગ ભોગવીને છવતા સુધી ચોક્ષુ સમ્યક્ત્વ પામે ૨૦ મનુષ્યાદિ ચાર અંગ મળવાં દુર્લભ જાણીને સચમ અગીકાર કરી તપે કરી કર્મરૂપ મેદને ટાળીને શાશ્વતા સિદ્ધ થાય છે એમ હું કહું છું

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રાનું ચોથું અધ્યયન.

અસખય છવિયં મા પમાયએ, જરોવણીયસ્સ હુ નત્થિ તાણુ,
એવ વિચાણાહિ જણે પમતે, કિણ્ણુવિહિસા અજયા ગહિન્તિ ૧
જે પાવકમ્મેહિ ધણુ મણુસા, સમાયયન્તી અમઇ ગહાય,
પહાય તે પાસપયદ્ધોએ નરે, વેરાણુમહા નરય ઉવેન્તિ ૨
તેણે જહા સન્ધિમુહે ગહીએ, સકમ્મણા કિચ્ચઈ પાવકારી,
એવ પયા પેચ્ચ ઇહ ચ લોએ, કડાણુકમ્માણુ ન સુદ્ધ અત્થિ ૩
સંસારમાવન્ન પરસ્સ અહ્કા, સાહારણુ જ ચ કરેઈ કર્મ,
કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉ વેયકાલે, ન બન્ધવા બન્ધવય ઉવેન્તિ ૪
વિત્તેણુ તાણુ ન લલે પમત્તો, ઇમિમ્મિ લોએ અહુવા પરત્થા,
દીવપ્પણુદ્ધેવ અણુન્તમોહે, નેયાઉય દંદુમદ્દુમેવ ૫

સુતોસુ થાવી પડિબુદ્ધજીવી, ન વીસસે પહિડએ આસુપન્ને,
 ઘોરા મુહુતા અબલ શરીર, ભારડપફળી વ ચરેડપમતો ૬
 ચરે પયાઈ પરિસ કમાણો, જંકિચિ પાસ ઈહ મણ્ણમાણો,
 લાભતરે જીવિયા ખૂહઈતા, પચ્છા પરિન્નાય મક્કાવધ સી ૭
 છન્દનિરોહેણુ ઉવેઈ મોક્ષ, આસે જહા સિક્કિખયવમ્મધારી,
 પુવ્વાઈ વાસાઈ ચરેપમતો, તમ્હા મુણી ખિપ્પમુવેઈ મોક્ષ. ૮
 સ પુવ્વમેવ ન દલોજ્જ પચ્છા, એસોડવમા સાસયવાઇયાણુ,
 વિસીયઇ સિદ્ધિલે આકિયમ્મિ, કાલોવણીએ સરીરસ્સ લેએ ૯
 ખિપ્પ ન સક્કઇ વિવેગમેઉ, તમ્હા સમુદ્ધાય પહાય કામે,
 સમિચ્ચ લોય સમયામહેસી, અપ્પાણુરૂપી ચરેડપમતો ૧૦
 મુહુ મુહુ મોહગુણે જયન્ત, અણુગરૂવા સમણ ચરતં,
 ફાસા કુંસન્તિ અસમજસ ચ, ન તેસિ સિક્ખૂ મણ્ણસા પઉસ્સે ૧૧
 મન્દા ય ફાસા ખહુદોહણિજ્જા, તહપ્પગારેસુ મણુ ન કુંજ્જા,
 રક્ષિખજ્જ કોહ વિણુએજ્જ માણુ, માય ન સેવેજ્જ પહેજ્જ લોહ ૧૨
 જેડસ ખયા તુચ્છપરપ્પવાઈ, તે પિજ્જદોસાણુગયા પરજ્જા,
 એએ અહરમે તિ હુગુછમાણો, ક જે ગુણે જાવ સરીરલેઉ ૧૩
 (તિ એમિ)

અર્થ—૧ આઉબુ સ ધાય તેમ નથી માટે હે જીવ ! ધર્મને વિષે
 પ્રમાદ ન કર જરાવ ત જીવને નિશ્ચે કોઈ ત્રાણ-શરણુ નથી માટે એવુ
 જાણુ કે હિ સક, અનિતે દ્રિય અને પ્રમાદી જીવે કોને શરણુ જશે ? ૨
 જે મનુષ્ય પાપકર્મ કરીને ધન મેળવે છે અને એ ધન માફ હુ ખ
 ટાળશે એમ જાણી અમૃતની પેઠે ગ્રહી રાખે છે, તેઓ તે ધન છોડીને
 સ્ત્રીપુત્રાદિના પાશમા રહ્યા થકા વેર—અથ બાધીને નરકે જાય છે ૩
 જેમ ખાતર પડતાં ખાતરને મોઢે પકડાએલો પાપી ચોર પોતાનાં કર્મ કરી
 પીડા પામે છે તેમ જીવ આલોક અને પરલોકમા પીડા પામે છે, કારણુ કે
 કરેલા કર્મ લોગવ્યા સિવાય છૂટે નહિ ૪ સ સારી જીવ પરને તથા
 પોતાને માટે જે સાધારણુ કર્મ કરે છે તે કર્મ લોગવવાને વખતે તે
 પર જીવો બાધવપણે રહેતા નથી એટલે હુ ખર્મા ભાગ લેતા નથી. ૫

પ્રમાદી જીવ ધને કરીને આલોક અને પરલોકને વિષે ત્રાણ-શરણ પામે નહિ સમક્રિતરૂપ હીવો બુઝાવાથી મોહનો ઉદય થાય છે તેથી મોક્ષ-માર્ગને દીઠો, અણુદીઠો કરે છે ૬ પડિત, શીઘ્ર પ્રજ્ઞાવ ત પુરૂષ દ્રવ્ય-નિદ્રાએ સૂતો થકો પણ ભાવથી જાગતો થકો સયમ જીવિતવ્યે જીવે અને પ્રમાદનો વિશ્વાસ ન કરે, કારણ કે ભય કર કાળ જાય છે અને શરીર બળરહિત થતુ જાય છે, માટે ભારત પ ખીની પેઠે પ્રમાદરહિત ચાલે છે ૭ જે કોઈ મૂળ ગુણ તથા ઉત્તરગુણને વિષે દોષ ન લાગે તેમ શકાતો ચાલે અને સસારને પાપ સરળો માને તથા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રાદિ કોઈ જાતનો લાભ મળે ત્યાં સુધી સયમ જીવિતવ્યને વધારીને પછી મરણને અવસરે કર્મરૂપ મળ તથા શરીરને ટાળે ૮ શીખવેલા અને કવચ ધરનાર ઘોડાની પેઠે સાધુ પોતાની મરજી અટકાવીને મોક્ષને પામે ઘણા પૂર્વ સુધી પ્રમાદરહિત વીતરાગને માર્ગે ચાલે તે મુનિ શીઘ્ર મોક્ષ જાય છે ૯ જે પુરૂષ પ્રથમ ધર્મ ન કરે અને ઐમ માને કે અનકાળે ધર્મ કરીશ, તે પુરૂષ પછી પણ ધર્મ કરી શકતો નથી એ ઉપમા કેવળીને જાણે પણ બીજા પુરૂષોને જાણે નહિ ૧૦ હે જીવ ! તુ શીઘ્ર વિવેક (ધર્મ) પામી શકતો નથી, માટે સાવધાન થઈ કામભોગને છાડીને મોટા ઋષીશ્વરની પેઠે સઘળાં પ્રાણીઓને સમભાવે બરાબર જાણીને આત્માની રક્ષા કરતો થકો અપ્રમાદી થકો વિચર ૧૧ મોહના ગુણોને જીતતા સયમને વિષે વિચરતા સાધુને અનેક પ્રકારના આકરા કે સુવાળા શબ્દાદિ વિષયો વારવાર હરકત કરે છે પણ તે ઉપર સાધુ મને કરીને પણ દ્વેષ ન કરે ૧૨ શબ્દાદિ વિષયોનો સ્પર્શ ઘણા જીવોને મહ પાડે છે અને લોભ ઉપજાવે છે માટે તેવા વિષયોમા મન ન રાખવુ તથા ક્રોધ ન રાખવો, માનને ટાળવું, માયા ન સેવવી અને લોભને છડવો ૧૩ જે કોઈ તત્ત્વજ્ઞાન વિના સંસ્કૃત ભાષા બોલવાનો ડોળ ઘાલનાર અને પારકા શાસ્ત્રના પરપણહાર, રાગદ્વેષસહિત પરવશ પડયા છે તેને મિથ્યાત્વીગણીતેમનાથી દૂર રહી જાવજીવ મુધી જ્ઞાનાદિક ગુણની વાંછના કરવી ॥ ઇતિ ॥

શ્રી મહોત્તર યાસઠીઓ.

(અનુષ્ટુપવૃત્ત)

જીવ ૧ ગદ્ ૨ હંદિય ૩ કાણ ૪ । જોગ ૫ વેદ ૬.
કસાય ૭ હેસ્સા ૮ ॥ સમ્મત ૯ નાળ ૧૦ દંસળ ૧૧ ।
સંજય ૧૨ ઉવઓગ ૧૩ આહારે ૧૪ ॥૧॥ માસગ ૧૫ પરિત
૧૬ પજ્જતિ ૧૭ । સુહુમ ૧૮ સન્નિ ૧૯ મવત્થિ ૨૦ ચરિમેય
૨૧ ॥ જીવેયલેત્તબંધે । પુગલણમદ્દાદંડણવેવ ॥૨॥

એ એ ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

૧ જીવદ્વાર

૧ સમુચ્ચય જીવમાં, જીવના લેઠ ૧૪ શુભકાણા ૧૪, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ ગતિદ્વાર.

૧ નરક ગતિમાં જીવના લેઠ ૩, ૧ સ જ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ૨ પર્યાપ્તો
ને ૩ અસ જ્ઞીનો અપર્યાપ્તો શુભકાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧; ૪
મનના, ૪ વચનના, ૧ વૈકિયનો, ૧ વૈકિયનો મિશ્ર, ૧ કામચિ-
કાયજોગ, એવ ૧૧, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન-
લેશ્યા. ૩ પ્રથમ

તિર્થ ચની ગતિમાં, જીવના લેઠ ૧૪, શુ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩
આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન.
લેશ્યા ૬

૩ તિર્થ આણીમાં, જીવના લેઠ ૨, સ જ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો.
શુ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન,
લેશ્યા ૬.

૪ મનુષ્યની ગતિમાં, જીવના લેહ ૩, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, શુન્ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૫ મનુષ્યણીમા, જીવના લેહ ૨, સંજીના શુન્ ૧૪, જોગ ૧૩ આહારકનાં ૨ વર્જને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૬ દેવતાની ગતિમાં, જીવના લેહ ૩, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, શુન્ ૪ પહેલા, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈકિયના, ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૬.

૭ દેવાગનામાં જીવના લેહ ૨, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો શુન્ ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈકિયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૪

૮ સિદ્ધગતિમાં, જીવના લેહ નથી, શુણ્ઠાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, ૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન, લેશ્યા નથી

એ આઠ લેહનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડી મનુષ્યણી ૧ તેથી મનુષ્ય સમૂર્ષિમ ભણતાં અસંજેજીગુણા ૨, તેથી નારકી અસંજેજીગુણા ૩ તેથી તિર્યચણી અસંજેજી ગુણી ૪ તેથી દેવતા અસંજેજી ગુણા ૫ તેથી દેવી સંજેજીગુણી ૬. તેથી સિદ્ધભગવંત અનતગુણા ૭ તેથી તિર્યચ અનતગુણા ૮

૩ ઈંદ્રિયદ્વાર.

૧ સંધ્રિયામાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ઠાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન ૨ કેવળદર્શન એ ૨ વર્જને, લેશ્યા ૬

૨ એકેંદ્રિયમાં, જીવના લેહ ૪, ૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ૩ બાહર એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, શુન્ ૧, પ્રથમ, જોગ ૫, ઔદારિક ૧, ઔદારિકનો મિશ્ર ૨, વૈકિય ૩, વૈકિયનો મિશ્ર ૪, કાર્મણ કાયયોગ ૫, ઉપયોગ ૩, ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન, લેશ્યા ૪.

૫ બેધદ્રિય ૧, તે ઇદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય એ ૩ માં, જીવના લેહ ૨ પોતપોતાનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨, ગું ૨ પહેલા. જોગ ૪, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો ઉપયોગ બેધદ્રિય, તેધદ્રિયમાં, ૫, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન અને ચૌરેદ્રિયમાં ૬ તે ૧ ચક્ષુદર્શન વધ્યુ, લેશ્યા ૩

૬ ૫ ચેદ્રિયમાં; જીવના લેહ ૪, ૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૪ પર્યાપ્તો, ગું ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨ એ બે વળ્યાં લેશ્યા ૬.

૭ અણિ ક્રિયામાં જીવનો લેહ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૨ તેરમું ને ચૌદમું, જોગ ૭, ૨ મનના તે સત્ય મન ૧, વ્યવહાર મન ૨, બે વચનના તે સત્ય વચન ૧, વ્યવહાર વચન ૨ અને ઔદારિકનો ૫, ઔદારિકનો મિશ્ર ૬, કાર્મણકાયયોગ ૭. ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨, લેશ્યા ૧ શુકલ.

એનો અદ્યખહુલ્લ, સર્વથી થોડા ૫ ચેદ્રિયા ૧ તેથી ચૌરેદ્રિયા વિશેષાહિયા ૨, તેથી તેધદ્રિયા વિશેષાહિયા ૩ તેથી બેધદ્રિયા વિશેષાહિયા ૪, તેથી અણિ ક્રિયા અનંતગુણ ૫, તેથી એકેદ્રિયા અનંતગુણ ૬, તેથી સધદ્રિયા વિશેષાહિયા ૭

૪. કાયદ્વાર,

૧ સકાયમાં જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ પૃથ્વીકાય ૧, અપકાય ૨, વનસ્પતિકાય ૩ એ ૩ માં, જીવના લેહ ૪. ગુણ ૧, જોગ ૩, ઉપયોગ ૩ લેશ્યા ૪.

૬ તેઉકાય ૧, વાઉકાય ૨ એ ૨ માં જીવના લેહ ૪; ગું ૧, જોગ, તેઉમાં ૩ ને વાઉમાં ૫ તે ૨ ગૈકિયના વધ્યા. ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૩

૭ ત્રસકાયમાં, જીવના લેહ ૧૦ તે ૪ એકેદ્રિયાના વળ્યાં, ગુણકાણા ૧૪ યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૮ અકાયામાં જીવના લેહ નથી, ગુણકાણા નથી, યોગ નથી ઉપયોગ
૨, લેશ્યા નથી.

એનો અદ્ય બહુત્વ, સર્વથી થોડા ત્રસકાયા ૧, તેથી તેઉકાયા
અસ ખેજજગુણા ૨, તેથી પૃથ્વીકાયા વિશેષાહિયા ૩ તેથી અપકાયા
વિશેષાહિયા x ૪, તેથી વાઉકાયા વિશેષાહિયા ૫, તેથી અકાયા
અનતગુણા ૬, તેથી વનસ્પતિકાયા અનંતગુણા ૭, તેથી સકાયા
વિશેષાહિયા ૮

૫. જોગદ્વાર.

૧ સજોગીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ
૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ મનજોગીમાં જીવનો લેહ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુ ૧૩, જોગ
૧૪ જોક કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨; લેશ્યા ૬

૩ વચનજોગીમાં, જીવના લેહ ૫, બેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય
૩, અસ જ્ઞીપ ચેદ્રિય ૪, સ જ્ઞીપ ચેદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્તા,
ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૪, કાર્મણ વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ કાયજોગીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૫ ઉપયોગ
૧૨, લેશ્યા ૬

૫ અજોગીમાં જીવનો લેહ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણકાણા ૧ ચૌદસુ,
જોગ નહિ ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળહર્શન, લેશ્યા નથી.

એનો અદ્યબહુત્વ-સર્વથી થોડા મનજોગી ૧ તેથી વચનજોગી
અસ ખેજજગુણા ૨, તેથી અજોગી (ગુ ૧૪ અને સિદ્ધ) અનતગુણા
૩, તેથી કાયજોગી અનતગુણા ૪, તેથી સજોગી વિશેષાહિયા ૫

૬ વેદદ્વાર

૧ સવેદીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૯ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ
૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧. કેવળહર્શન ૨ વર્ણને, લેશ્યા ૬

x વિશેષાહિયા=વિશેષ અધિકા;

૩ સ્ત્રી વેદ ૧, પુરુષવેદ ૨, એ ૨ માં, જીવના લેદ ૨ સજીના, ગુણ ૬, જોગ પુરુષવેદમા ૧૫, અને સ્ત્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨ આહારકના વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૪ નપુસકવેદમાં, જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્ણને લેશ્યા ૬.

૫ અવેદીમાં જીવનો લેદ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૬, નવમાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો એવ ૧૧ ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને લેશ્યા ૧, શુકલ

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા પુરુષવેદી ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી સંખેજગુણ ૨, તેથી અવેદી (સિદ્ધ સહિત) અનતગુણ ૩, તેથી નપુસકવેદી અનતગુણ ૪, તેથી સવેદી વિશેષાહિયા ૫.

૭ કષાયદ્વાર.

૧ સકષાયીમાં જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૧૦ પ્રથમ, જોગ ૧૬, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્ણને, લેશ્યા ૬

૪ ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, એ ૩ માં, જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૫ લોભકષાયીમાં, જીવના લેદ ૧૪, ગુણ ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.

૬ અકષાયીમાં, જીવનો લેદ ૧. સજીનો પર્યાપ્તો. ગુણ ૪ ઉપરના, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો એવ ૧૧, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન, ૪ દર્શન એવ ૬, લેશ્યા ૧

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા અકષાયી ૧, તેથી ક્રોધકષાયી અનતગુણ ૨, તેથી માનકષાયી વિશેષાહિયા ૩, તેથી માયાકષાયી વિશેષાહિયા ૪, તેથી લોભકષાયી વિશેષાહિયા ૫, તેથી સકષાયી વિશેષાહિયા ૬

૮ લેશ્યાદ્વાર

- ૧ સલેશીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૪ કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપુત ૩, એ ૩ લેશ્યામાં જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, બે કેવળના વર્ત્યા, લેશ્યા પોતપોતાની
- ૫ તેજુલેશીમાં, જીવના લેહ ૩, સંજીનો અપર્યાપ્તો ૧, પર્યાપ્તો ૨, બાહર એકે દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૩, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧ તેજુ
- ૬ પદ્મલેશીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧ પદ્મ
- ૭ શુકલલેશીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના ગુણ ૧૩ પ્રથમ, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૧ શુકલ
- ૮ અલેશીમાં, જીવનો લેહ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો ગુણ ૧ ચૌદમુ, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨, લેશ્યા નથી એહનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા શુકલલેશી ૧, તેથી પદ્મલેશી સખેજગુણ ૨, તેથી તેજુલેશી સખેજગુણ ૩, તેથી અલેશી સિદ્ધ સહિત અનતગુણ ૪, તેથી કાપુતલેશી અનતગુણ ૫ તેથી નીલલેશી વિશેષાહિયા ૬, તેથી કૃષ્ણલેશી વિશેષાહિયા, ૭ તેથી સલેશી વિશેષાહિયા ૮

૯ સમકિતદ્વાર

- ૧ સમુચ્ચય સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં, જીવના લેહ ૬, બેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા અને સંજીપચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, ગુણ ૧૨ પહેલુ, ત્રીજી વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને લેશ્યા ૬
- ૨ સામ્વાહન સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં, જીવના લેહ ૬, ગુણ ૧૧, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬

- ૩ ઉપશમ સમ્યક્ત્વદંષ્ટિમાં જીવના લેહ ૨ સંજીના, શુષ્ક ૮, ચોથાથી ૧૧મા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬,
- ૪ ક્ષયોપશમ ને વેદક સમ્યક્ત્વદંષ્ટિમાં જીવના લેહ ૨ સંજીના, શુષ્ક ૪ થી આઠમા સુધી, જોગ, ૧૫, ઉપ ૭, લેશ્યા ૬
- ૫ ક્ષાયિક સમ્યં જીવના લેહ ૨ સંજીના, શુષ્કાણા ૧૧, ચોથાથી તે ચૌદમા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬
- ૬ મિથ્યાત્વદંષ્ટિમાં જીવના લેહ ૧૪ શુષ્કાણા ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩, આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.
- ૭ સમામિથ્યાત્વદંષ્ટિમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો-શુષ્કાણું, ૧ ત્રીજું, જોગ ૧૦, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો ૧ વૈકિયનો એવ ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપબ્દુત્વ, સર્વથી થોડા સાત્ત્વાકન સમકિતી ૧, તેથી ઉપશમ સમકિતી સ ખેજજીણા ૨, તેથી મિશ્રદંષ્ટિ સ ખેજજીણા ૩, તેથી ક્ષયોપશમ અને વેદક સમકિતી માહોમાંહે તુલ્ય અને અસ ખેજજીણા ૪, તેથી ક્ષાયિક સમકિતી અનંતગુણા ૫, તેથી સમુચ્ચય સમકિતી વિશેષાહિયા ૬, તેથી મિથ્યાત્વ દંષ્ટિ અનંતગુણા ૭.

૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

- સમુચ્ચયજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૬, બેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય ૩, અસંજીપંચેદ્રિ ૪ એ ૪ ના અપર્યાપ્તા ને સંજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, શુષ્કાણા ૧૨ પહેલું, ત્રીજું વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન ને ૪ દર્શન, લેશ્યા ૬
- ૩ મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨ એ બેમાં, જીવના લેહ ૬, શુષ્કાણું ૧૦, પહેલું, ત્રીજું, તેરમું, ચૌદમું વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬.
- ૪ અવધિજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના, શુષ્કાણા ૧૦, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬

૫ મન પર્યવજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણકાણાં
૭ છટ્ઠાથી ખારમા સુધી, જોગ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭,
લેશ્યા ૬

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુ. ૨, તેરમું
ને ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧ પરમશુક્લ.

૭ અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું ને ત્રીજું,
જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ, ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન
લેશ્યા ૬.

૮ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું, ત્રીજું,
જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

૧૦ વિસગજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણકાણા ૨ પહેલું ને
ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપણહુત્વ, સર્વથી થોડા મનપર્યવ જ્ઞાની ૧, તેથી
અવધિજ્ઞાની અસખ્યાતગુણા ૨, તેથી મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની માહો-
માંહી તુલ્ય વિશેષાહિયા ૪, તેથી વિસગ જ્ઞાની અસખ્યાતગુણા ૫,
તેથી કેવળજ્ઞાની અનતગુણા ૬, તેથી જ્ઞાની વિશેષાહિયા ૭, તેથી મતિ
શ્રુતઅજ્ઞાની માહોમાંહી તુલ્ય ને અનતગુણા ૮, તેથી અજ્ઞાની
વિશેષાહિયા ૧૦

૧૧ દર્શનદ્વાર

૧ અક્ષુદ્ધર્શનીમાં, જીવના લેહ ૬ ચૌરેદ્રિય ૧, અસત્તીપ ચેદ્રિય
૨, સત્તીપ ચેદ્રિય ૩, એ ૩ ના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા, ગુણકાણા
૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના
૨ વર્ણ્યા, લેશ્યા ૬.

૨ અઅક્ષુદ્ધર્શનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૨, જોગ ૧૫
ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૩ અવધિદ્ધર્શનીમાં, જીવના લેહ ૨, ગુણકાણા ૧૨, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૪ કેવળદર્શનીમાં, જીવનો લેક ૧, ગુણકાણા ૨, તેરમુ, ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧.

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા અવધિદર્શની ૧, તેથી ચક્ષુ-દર્શની અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી કેવળદર્શની અનંતગુણા ૩, તેથી અચક્ષુદર્શની અનંતગુણા ૪.

૧૨ સંજયદ્વાર

૧ સંજતિમાં, જીવનો લેક ૧, સંજીનો પર્યાખનો, ગુણકાણા ૬, છઠ્ઠાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬.

૩ સામાયિક ૧, છેલ્લેપસ્થાપનીય ૨ એ એ ચારિત્રમાં, જીવનો લેક ૧ સંજીનો પર્યાખનો, ગુણકાણા ૪, છઠ્ઠાથી ૬ મા સુધી, જોગ ૧૪, કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૪ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રમા જીવનો લેક ૧, ગુણકાણા ૨ છઠ્ઠું ને સાતમું, જોગ ૬, ૪ મનના, ૪ વચનના, ને ૧ ઔદારિકનો. ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૩ ઉપલી

૫ સૂક્ષ્મસપરાય ચારિત્રમા, જીવનો લેક ૧, ગુણકાણા ૧ દશમું, જોગ ૬, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૧ શુક્લ

૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં, જીવનો લેક ૧, ગુણકાણા ૪ ઉપલા, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨, ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૧

૭ સંજતાસંજતિમાં, જીવનો લેક ૧, ગુણકાણા ૧ પાંચમું, જોગ ૧૨, આહારકના ૨ ને ૧ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૮ અસંજતિમાં જીવના લેક ૧૪, ગુણકાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૯ નો સંજતિ, નો અસંજતિ, નો સંજતાસંજતિમાં. જીવનો લેક ૦, ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય આરિત્રિયા ૧, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ આરિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૨, તેથી યથાખ્યાત આરિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૩, તેથી છેદાપસ્થાનીય આરિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૪, તેથી સામાયિક આરિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૫ તેથી સજ્જતિ વિશેષાહિયા ૬, તેથી સંજ્જતાસંજ્જતિ અસખ્યાતશુણ્ણા ૭, તેથી નોસંજ્જતિ, નોઅસજ્જતિ, નોસંજ્જતાસજ્જતિ અનતશુણ્ણા ૮, તેથી અસજ્જતિ અનતશુણ્ણા ૯

૧૩ ઉવચ્છોગદ્વાર

- ૧ સાગારોવત્તામાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અણ્ણગારોવત્તામાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણા ૧૩ દશસુ વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા અણ્ણગારોવત્તા ૧, તેથી સાગારોવત્તા સખેજ્જશુણ્ણા ૨

૧૪ આહારકદ્વાર

- ૧ આહારકમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણા ૧૩ પહેલાં, જોગ ૧૪, કાર્મણ્ણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૨ અણ્ણહારકમાં, જીવના લેહ ૮, સાત અર્પોપ્તા ને ૧ સજ્જીનો પર્યાપ્તો, શુણ્ણ ૫ પહેલું, ખીન્નુ, ચોથુ, તેરસુ ને ચૌદસુ એ ૫, જોગ ૧ કાર્મણ્ણનો ઉપયોગ ૧૦ મન.પર્યાવજ્ઞાન ૧ ને અણ્ણદર્શન ૨ એ વર્ણને, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા અણ્ણહારક ૧, તેથી આહારક અસખેજ્જશુણ્ણા ૨.

૧૫ ભાષગદ્વાર

- ૧ ભાષગામાં, જીવના લેહ ૫ બેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨, ચૌરે દ્રિય ૩. અસ જીવચે દ્રિય ૪, સ જીવચેદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્તા, શુણ્ણાણા ૧૩ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણ્ણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ અભાષગામાં, જીવના લેક ૧૦, તે ૧૪ માંથી બેધદ્રિય ૧ તેધદ્રિય ૨, ચૌરેંદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪, એ ૪ વજ્યા, ગુણ ૫ તે પહેલુ ૧, બીજી ૨ ચોથું ૩, તેરમું ૪, ચૌદમું ૫, જોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને કાર્મણનો, ઉપયોગ ૧૧ તે મન.પર્યવજ્ઞાન નહિ, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા ભાષગા ૧, તેથી અભાષગા અનંતગુણ ૨.

૧૬ પરિત્તદ્વાર

૧ પરિત્તસંસારીમાં, જીવના લેક ૧૪, ગુણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ અપરિત્તસંસારીમાં, જીવના લેક ૧૪, ગુણ ૧ પહેલુ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જને, ઉપયોગ ૬, અજ્ઞાન ૩, દર્શન ૩, લેશ્યા ૬.

૩ નોપરિત્ત નોઅપરિત્તમાં જીવના લેક ૦, ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા પરિત્ત ૧, તેથી નોપરિત્ત નોઅપરિત્ત અનંતગુણ ૨, તેથી અપરિત્ત અનંતગુણ ૩

૧૭ પર્યાપ્તાદ્વાર.

૧ પર્યાપ્તામાં, જીવના લેક ૭, ગુણઠાણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ અપર્યાપ્તામાં, જીવના લેક ૭ ગુણ ૩ તે પહેલુ, બીજી ને ચોથું, જોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપ ૦ ૬, ૩, જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન એવ, લેશ્યા ૬.

૩ નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તામાં, જીવના લેક ૦, ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપ ૦ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૧ તેથી અપર્યાપ્તા અનંતગુણ ૨, તેથી પર્યાપ્તા સખેજગુણ ૩.

૧૮ સૂક્ષ્મદ્વાર

૧ સૂક્ષ્મમાં, જીવના લેક ૨, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૧ ને

- પર્યાપ્તો ૨, શુણ્ણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૩; બે ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો, ઉપ ૩, બે અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુઃદર્શન, લેશ્યા ૩
 ૨ બાહરમાં, જીવના લેહ ૧૨ તે ૨ સૂક્ષ્મના વજ્ર્યા, શુણ્ણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
 ૩ નોસૂક્ષ્મ, નોબાહરમાં જીવના લેહ ૦; શુણ્ણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મ નોબાહર ૧, તેથી બાહર અનતશુણ્ણ ૨, તેથી સૂક્ષ્મ અસખેજજશુણ્ણ ૩

૧૯ સંજીવાર

- ૧ સંજીમા જીવના લેહ ૨ શુણ્ણાણાં ૧૨ પહેલા. જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વજ્ર્યા, લેશ્યા ૬
 ૨ અસજીમાં. જીવના લેહ ૧૨ તે ૨ સજીના વજ્ર્યા, શુણ્ણ ૨ પ્રથમ. જોગ ૬, ૨ ઔદારિકના ૨ દંકિયના, ૧ કાર્મણુનો ૧ વ્યવહાર વચનનો એવ ૬, ઉપ ૬, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન એવ ૬, લેશ્યા ૪ પ્રથમ

- ૩ નોસજી નોઅસજીમા જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, શુ ૨ તેરમુ ચૌદમુ, જોગ ૭, ઉપ ૧ પરમ શુકલ

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા સજી ૧, તથા નોસજી-નોઅસજી અનતશુણ્ણ ૨, તેથી અસંજી અનતશુણ્ણ ૩

૨૦ લવ્યઅલવ્યદ્વાર

- ૧ લવ્યમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણાં ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

- ૨ અલવ્યમાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩, આહારકના ૨ વજ્રને, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

- ૩ નોલવ્ય નોઅલવ્યમાં, જીવના લેહ ૦, શુણ્ણ ૦, જોગ ૦ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા અલવ્ય ૧, તેથી નોલવ્ય નોઅલવ્ય અનતશુણ્ણ ૨ તેથી લવ્ય અનતશુણ્ણ ૩

૨૧ ચરમદ્વાર

- ૧ ચરમમા, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪ ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અચરમમાંજી જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧ પ્રથમ, ભેગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૮ ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન (અસવ્યને) તથા કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શન (સિદ્ધને), લેશ્યા ૬.

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથા થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ

અન તગુણા ૨

- ૧ સમુચ્ચય કેવલીમાં, જીવના લેહ ૨ સજીના, ગુ ૧૧ ઉપલા, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૬; ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬
- ૨ વીતરાગીમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૪, તે અગિયારમાથી ચૌદમા સુધી, ભેગ ૧૧, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૧
- ૩ જુગલિયામાં, જીવના લેહ ૨, સજીના, ગુ ૨ પહેલુ, ને ચોથું, ભેગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણનો એવ ૧૧, ઉપ ૬, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવ ૬, લેશ્યા ૪ પ્રથમ
- ૪ અસજી તિર્યચ પચેદ્રિયમાં જીવના લેહ ૨, ગુ ૧ પ્રથમ, ભેગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહારવચનનો એવ ૪, ઉપયોગ ૬, ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન, લેશ્યા ૧ પ્રથમ
- ૫ સંમૂર્ત્તિમ મનુષ્યમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૧ પહેલુ, ભેગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૪, ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન લેશ્યા ૩

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા જુગલિયા ૧, તેથી સંમૂર્ત્તિમ મનુષ્ય અસખેજગુણા ૨, તેથી અસજી તિર્યચ અસખેજગુણા ૩ તેથી વીતરાગી અન તગુણા ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાહિયા ૫

૧ અચરમ એટલે જેનો છેડો નહી તે અસવી તથા સિદ્ધ ભગવતને અચરમ બાણવા

- ૧ ઔદારિક શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૨ વૈક્રિય શરીરમાં, જીવના લેહ ૪; ૨ સંજીના ને ૧ અસંજીનો-અપર્યાપ્તો અને ૧ બાહર વાઉકાયનો પર્યાપ્તો એવ ૪, ગુ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૨, ૨ આહારકના, ૧ કાર્મણનો એ ૩ વર્ણ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વર્ણ્યા, લેશ્યા, ૬.
- ૩ આહારક શરીરમાં જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુ ૨ છંદુ ને સાતમુ, જોગ ૧૨, ૨ વૈક્રિયના ને કાર્મણનો એ ૩ વર્ણ્યા, ઉપ ૭; ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬
- ૫ તૈજસ, કાર્મણ શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણાં ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપબ્દુત્વ, સર્વથી થોડા આહારક શરીરી ૧, તેથી વૈક્રિય શરીરી અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી ઔદારિક શરીરી અસંખ્યાતગુણા ૩, તેથી તૈજસ કાર્મણ શરીરી માહોમાહી તુલ્ય ને અનંતગુણા ૫

ઇતિ મહોટો બાસઠીઓ સમાપ્ત

* અસંજી તિર્યચ ૫ એ નિદ્રિય મરીને પહેલી નરકે તથા ૫૧ જાતના દેવતામાં ઉપજે છે ત્યાં અપર્યાપ્તાવસ્થામાં અસંજી જ હોય છે

વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ

આ સંસ્કૃત બોલોના પ્રથમ બાર દ્વાર કહે છે. (૧) સદ્દેહા ચાર (૨) લિંગ ત્રણ (૩) વિનયના દસ પ્રકાર, (૪) શુદ્ધતાના ૩ લેહ (૫) લક્ષણ પાંચ (૬) ભૂષણ પાંચ (૭) દ્વષણના પાંચ લેહ (૮) પ્રભાવના ૮ (૯) આગાર છ (૧૦) જ્યણા છ (૧૧) સ્થાનક છ (૧૨) ભાવના છ હવે તે દ્વાર વિસ્તારથી કહે છે

(૧) સદ્દેહા ચાર પ્રકારની—(૧) પરમત્થ સંયવો—નવ તત્ત્વ બાણીને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય સ્વરૂપ આત્માનો અનુભવ કરવો (૨) પરમાર્થના બાણવાવાળા સવિજ્ઞ ગીતાર્થની ઉપાસના કરવાથી શુદ્ધ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે (૩) પોતાના મતના પાસથા, ઉસન્ના અને કુલિંગી આદિકની સોબત ન કરે એ ત્રણેનો પરિચય કરવાથી શુદ્ધ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ (૪) પરતીથીનો અધિક પરિચય ન કરે, અધર્મી પાપ ડીઓની પ્રશસા ન કરે

(૨) લિંગના ત્રણ લેહ—(૧) ધર્મરાગ —જેમ જીવાન પુરૂષ રગરાગ ઉપર રાચે તેમ લવ્યાત્મા શ્રી જૈનશાસન પર રાચે (૨) સુશ્રુષા —જેમ ક્ષુધાવાન પુરૂષ ખીર—ખાંડના લોબનનો પ્રેમસહિત આહર કરે તેમ વીતરાગની વાણીનો આહર કરે જેમ વ્યવહારિક જ્ઞાન શીખવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોય, ને શીખવાડનાર મળે ત્યારે શીખીને આ લોકમાં સુખી થાય, તેમ વીતરાગનાં કહેલાં સૂત્રોનું હ મેશાં સૂક્ષ્માર્થ ન્યાયવાળું જ્ઞાન શીખીને આ લોક ને પરલોકમાં મનોવાંછિત સુખને પ્રાપ્ત કરે (૩) દેવ ગુરુની વૈયાવચ્ચ :— પચપરમેષ્ઠીની યથા-યોગ્ય ભક્તિ, સુપાત્રદાન

(૩) વિનયના દશ લેહ—(૧) અરિહંતનો વિનય કરે (૨) સિદ્ધનો વિનય કરે, (૩) આચાર્યનો વિનય કરે (૪) ઉપાધ્યાયનો વિનય કરે (૫) સ્થવિરનો વિનય કરે (૬) ગણુ (ધણુ આચાર્યોના સમૂહ)નો વિનય કરે (૭) કુલ (એક આચાર્યના શિષ્યનો સમૂહ) નો વિનય કરે (૮) સ્વધર્મીનો વિનય કરે (૯) સધનો વિનય કરે (૧૦) સભોગીનો વિનય કરે એ દશનો માનપૂર્વક વિનય કરે, જૈનશાસનમાં વિનય મૂલ ધર્મ કહેવાય છે વિનય કરવાથી અનેક સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૪) શુદ્ધતાના ત્રણ લેહ—(૧) મનશુદ્ધતા—મનથી અરિહંત દેવ કે જે ૩૪ અતિશય, ૩૫ વાણી, ૮ મહા પ્રાતિહાર્ય સહિત ૧૮ દ્વષણ રહિત, ૧૨ ગુણ સહિત, એવા જે દેવ તે જ અમર દેવ છે, તે જ સાચા દેવ છે એના સિવાય બીજા હજારો કષ્ટ પડે તોપણ સરાગી દેવોને મનથી પણ સ્મરણ ન કરે (૨) વચન શુદ્ધતા—વચનથી ગુણકીર્તન એવા અરિહંતના કરે, એ સિવાય બીજા સરાગી દેવોનાં ન કરે (૩) કાયા શુદ્ધતા—કાયાથી અરિહંત સિવાય બીજા સરાગી દેવોને નમસ્કાર ન કરે

(૫) લક્ષણના પાંચ લેહ—(૧) સમ-શત્રુ મિત્ર ઉપર સમ-લાવ રાખવો (૨) સ વેગ-વૈરાગ્ય લાવ અને મોક્ષતુ ધ્યેય અને સ સાર અસાર છે, વિષય અને કષાયથી અન તોકાલ લવબ્રમણ કરે છે, તો આ લવમા સારી સામગ્રી મળી છે, તો ધર્મને આરાધવો, ઈત્યાદિ વિચાર કરવો (૩) —નિર્વેદ-શરીર અથવા સ સારના અનિત્યપણાતુ ચિંતવન કરવું અને ત્યાગુધી આ મોહમય જગતથી અલગ રહેવું અથવા જગતારક જિનરાજની દીક્ષા લઈ કર્મ શત્રુઓને જીતીને ગ્રિહ પદને પ્રાપ્ત કરવાની હમેશાં અલિલાષા (લાવના) રાખવી, (૪) અનુક પા-પોતાની તથા પરના આત્માની અનુક પા કરવી અથવા દુ ખી જીવોને સુખી કરવા (૫) આસ્વા-ત્રિલોક પૂજનિક શ્રી વીતગાગ દેવનાં વચનો ઉપર દૈ શ્રદ્ધા રાખવી ને હિતાહિતનો વિચાર કરવો અથવા અસ્તિત્વ-

ભાવમાં રમણતા કરવી એજ વ્યવહાર સમક્રિતનું લક્ષણ છે, તો જે વાતની અધૂરાશ હોય તેને પૂરી કરવી, વ્યવહારથી ત્રણ તત્ત્વ-દેવ, ગુરુ અને ધર્મની શ્રદ્ધા, નિશ્ચયથી નિઃસ્વરૂપ કેવળજ્ઞાન, અને દર્શન મુખમય છે એવી શ્રદ્ધા

(૬) ભૂષણના પાંચ ભેદ-(૧) જૈનશાસનમાં કુશળપણું. ધૈર્યવંત હોય ને શાસનમાં દરેક કાર્યો ધૈર્યતાથી કરે (૨) દેવગુરૂની ભક્તિ (૩) શાસનમાં ક્રિયામાં સ્થિરતા (૪) શાસનમાં ચતુર હોય, શાસનનાં દરેક કાર્ય એવી ચતુરાઈથી (બુદ્ધિબળથી) કરે કે જેથી નિર્વિઘ્નતાથી પાર પડી જાય (૫) તીર્થસેવા, શાસનમાં ચતુર્વિધ સંઘની ભક્તિ તથા બહુમાન કરવાવાળો હોય આ પાંચ ભૂષણોથી શાસનની શોભા રહે છે

(૭) દુષણના પાંચ ભેદ-(૧) શ કા-નિનવચનમાં શ કા કરે(૨) ક ખા-બીજા મતોના આડબરદેખી તેની વાંચ્છા કરે (૩) વિતિગિચ્છા-ધર્મ કરણીના ફળમાં સંદેહ કરે કે આનું ફલ હશે કે નહિ? અત્યારે વર્તમાન તો દેખાતું નથી એવો સંદેહ કરે (૪) પરપાખડીનો હમેશાં પરિચય કરે (૫) પરપાખડીઓની પ્રશંસા કરવી એ પાંચ સમક્રિતના દુષણ કહેવાય તે જરૂર ટાળવા જોઈએ

(૮) પ્રભાવનાના આઠ પ્રકાર-(૧) જે કાળમાં જેટલાં સૂત્રાદિ હોય તેને ગુરૂગમથી જાણે એ શાસનનો પ્રભાવક બને છે. (૨) ધર્મ કથા, વ્યાખ્યાન કરીને શાસનના જ્ઞાનની પ્રભાવના કરે (૩) મહાન વિકટ તપશ્ચર્યા કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે (૪) ત્રણ કાળ અથવા ત્રણ મતનો જાણનાર હોય (૫) તર્ક, વિતર્ક, હેતુ, વાદ, ચુક્તિ, ન્યાય તથા વિદ્યાદિ બળથી વાદીઓનો શાસ્ત્રાર્થથી પરાજય કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે (૬) પુરુષાર્થવાળો પુરુષ દીક્ષા લઈને શાસનની પ્રભાવના કરે (૭) કવિતા કરવાની શક્તિ હોય તો કવિતા કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે (૮) બ્રહ્મચર્ય આદિ કોઈ મોટા મત હોય તો પ્રગટ રીતે ઘણા માણસોની વચમાં હોય, કારણ કે એથી

લોકોને શાસન પર શ્રદ્ધા અથવા પ્રતાદિ લેવાની રુચિ વધે છે અથવા દુર્ભળ, સ્વધર્મી લાઇઓને સહાયતા કરવી એ પણ પ્રભાવના છે, પરંતુ આજકાલ ચોમાસામાં અલક્ષ્ય વસ્તુની તથા લાડવા આદિની પ્રભાવના કરે છે, તો દીર્ઘદૃષ્ટિથી વિચાર કરવો જોઇએ કે એ પ્રભાવનાથી શાસનની કંઈ પ્રભાવના થઈ કહેવાય? અથવા એથી કેટલો લાભ? એનો બુદ્ધિવાન પોતે વિચાર કરી શકે છે અને પ્રભાવનાનો આપણો સાચો ગ્રેમ હોય તો નાની નાની તત્ત્વજ્ઞાનમય ચોપડીઓની પ્રભાવના કરો કે જેથી આપણા લાઇઓને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય.

આગારના છ લેહ-સમકિતની અદર છ પ્રકારના આગાર છે (૧) રાજાનો આગાર (૨) દેવતાનો (૩) ન્યાતનો (૪) માતાપિતાનો ને શુરનો (૫) બળાત્કારનો (૬) દુષ્કાળમાં સુખથી આજીવિકા ન ચાલે તો, એ છ ગાઢગાઢ કારણથી લાચારીથી સમકિતમાં કોઈ દોષ લાગી જાય તો વિઘ્ન પસાર થયે દોષ માટે પશ્ચાત્તાપ કરી શુદ્ધ થવું

(૧૦) જયજ્ઞાના છ પ્રકાર-(૧) આલાપ-સ્વધર્મી લાઇઓની સાથે એકવાર બોલે (૨) સલાપ-સ્વધર્મી લાઇઓની સાથે વારવાર બોલે (૩) સુનિને દાન દેવું અથવા સ્વધર્મી લાઇઓની વાતસલ્યતા કરવી. (૪) એવું વારવાર પ્રતિદિન કરે (૫) શુણ્ણીજનોનાં શુણ્ણ પ્રગટ કરે (૬) તથા વદન, નમસ્કાર, બહુમાન કરે તથા

(૧) મિશ્રાત્વી સાથે વગર બોલાવ્યે બોલવું નહિ

(૨) „ „ વારવાર બોલવું નહિ

(૩) „ ને ધર્મ નિમિત્તે નહિ પણ અનુકંપા યોગ્ય હોય તો દાન દેવું

(૪) „ ની પ્રશંસા કરવી નહિ

(૫) „ સ્તુતિ કરવી નહિ

(૬) ને વદના, નમસ્કાર કરવાં નહિ

(૧૧) સ્થાનના છ પ્રકાર—(૧) ધર્મરૂપી નગર તથા સમક્રિતરૂપી ઠરવાળે (૨) ધર્મરૂપી વૃક્ષ તથા સમ્યક્ત્વરૂપી થડ (૩) ધર્મરૂપી પ્રાસાદ તથા સમક્રિતરૂપી નીવ (પાયો) (૪) ધર્મરૂપી ભોજન તથા સમક્રિતરૂપી થાલ (૫) ધર્મરૂપી માલ તથા સમક્રિતરૂપી હુકાન (૬) ધર્મરૂપી રત્ન તથા સમક્રિતરૂપી તિભેરી, એ છ ભેદ

(૧૨) ભાવનાના છ પ્રકાર—જીવ ચૈતન્ય લક્ષણ ચુકત, અસંખ્યાત પ્રદેશી નિષ્કલક અમૂર્તિ છે (૨) અનાદિ કાલથી જીવ અને કર્મોનો સંયોગ છે જેમ હુધમાં ઘૂત તથા તલમાં તેલ, ધૂળમાં ધાતુ, ફૂલમાં સુગંધ, ચંદ્રની કાંતિમાં અમૃત એ પ્રમાણે અનાદિ સંયોગ છે (૩) જીવ સુખદુઃખનો કર્તા છે અને ભોક્તા છે નિશ્ચય નયથી કર્મનો કર્તા કર્મ છે અને વ્યવહારનયથી જીવ છે (૪) જીવ, નિત્ય દ્રવ્ય છે, ગુણ, પદાર્થ, પ્રાણ અને ગુણસ્થાનક સહિત છે. (૫) ભવ્ય જીવનો મોક્ષ થાય છે (૬) જ્ઞાન, કર્શન અને ચારિત્ર એ મોક્ષનો ઉપાય છે, એ છ ભેદ

ઈતિ વ્યવહાર સમક્રિતના ૬૭ બોલ સંપૂર્ણ

સિદ્ધ દ્વાર.

૧ પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨ બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય

૭ પૃથ્વીકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ ચાર સિદ્ધ થાય

૮ અપકાયના નીકળેલ, એક સમયે; જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૯ વનસ્પતિકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, છ સિદ્ધ થાય

૧૦ તિર્યચ ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૧૧ તિર્યચણીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૧૩ મનુષ્યણીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૪ વાણુવ્યતરના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય

૧૫ વાણુવ્યતરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ વૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૧૯ વૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૧ અન્યલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય

૨૨ ગૃહસ્થલિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૨૩ સ્ત્રીલિંગ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૨૪ પુરુષલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૫ નપુસકલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨૬ બિઘ્વં લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૨૮ તિર્થંક (તીર્થી) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય

૩૨ સમુદ્રમાંહી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ-
બે સિદ્ધ થાય

૩૩ નદી પ્રમુખ જલમાંહી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ સિદ્ધ થાય

૩૪ તીર્થ સિદ્ધ થાય તો એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૫ અતીર્થ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૩૬ તીર્થંકર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૩૭ અતીર્થંકર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક
સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૮ સ્વયંબોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક
સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૯ પ્રતિબોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૪૦ બુદ્ધબોહી સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૪૧ એક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ એક સિદ્ધ થાય

૪૨ અનેક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, બે સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૪૩ વિજય વિજય પ્રતિ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ વીશ સિદ્ધ થાય.

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય. ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૪૫ નદન વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૪૬ સોમનસ વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૪૭ પંડગવનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય

૪૮ અકર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૦ પહેલે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૫૧ બીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૪ પાંચમે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૫૫ છઠ્ઠે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય.

૫૬ અવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૭ ઉત્સર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૮ નોઉત્સર્પિણી, નોઅવસર્પિણીમાં એક સમયે, જઘન્ય,
એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

એ ૫૮ જોલ અંતર સહિત, એક સમયે, જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ,
સિદ્ધ થાય તે કહ્યાં.

હવે અતર રહિત, આઠ સમય સુધી, સિદ્ધ થાય તો કેટલા
સિદ્ધ થાય તે

- ૧ પહેલા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય
 - ૨ બીજા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૨ સિદ્ધ થાય
 - ૩ ત્રીજા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૯૬ સિદ્ધ થાય
 - ૪ ચોથા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૮૪ સિદ્ધ થાય
 - ૫ પાંચમા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૭૨ સિદ્ધ થાય
 - ૬ છઠ્ઠા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૬૦ સિદ્ધ થાય
 - ૭ સાતમા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૪૮ સિદ્ધ થાય,
 - ૮ આઠમા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૩૨ સિદ્ધ થાય
- આઠ સમય પછી અતર પડ્યા વિના સિદ્ધ થાય નહિ

ઇતિ સિદ્ધ દ્વાર સ પૂર્ણ

પ્રમાણ નય

શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્ર અને અન્ય ગ્રંથોને આધારે ૨૪ દ્વાર કહેવાય છે (૧) સાત નય (૨) ચાર નિષ્કેપ, (૩) દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, (૪) દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, (૫) દ્રવ્ય-ભાવ, (૬) કાર્ય-કારણ. (૭) નિશ્ચય-વ્યવહાર, (૮) ઉપાદાન-નિમિત્ત, (૯) ચાર પ્રમાણ, (૧૦) સામાન્ય-વિશેષ (૧૧) ગુણ ગુણી, (૧૨) જ્ઞેય, જ્ઞાન, જ્ઞાની, (૧૩) ઉપનને વા, ધ્રુવે વા, (૧૪) આધેય-આધાર, (૧૫) આવિર્ભાવ, તિરોભાવ (૧૬) ગૌણતા મુખ્યતા, (૧૭) ઉત્સર્ગ-અપવાદ, (૧૮) ત્રણ આત્મા, (૧૯) ચાર ધ્યાન, (૨૦) ચાર અનુયોગ, (૨૧) ત્રણ જગૃતિ, (૨૨) નવ વ્યાખ્યા, (૨૩) આઠ પદ્ધતિ, (૨૪) સપ્તભગી.

૧ નય (પદાર્થના અશને ગ્રહણ કરે તે)-પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક-અનેક ધર્મ છે, અને એ દરેકને ગ્રહણ કરનાર એકેક નય ગણાય એ રીતે અનંત નય થઈ શકે, પણ અત્રે સંક્ષેપથી ૬ નય વર્ણવાશે

નયના મુખ્ય ૨ ભેદ છે દ્રવ્યાસ્તિક [દ્રવ્યને ગ્રહનાર] અને પર્યાયાસ્તિક [જે પર્યાયોને ગ્રહણ કરે તે] દ્રવ્યાસ્તિકે નયના ૧૦ ભેદ, ૧ નિત્ય, ૨ એક, ૩ સત્, ૪ વર્તમાન, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અન્વય, ૭ પરમ, ૮ શુદ્ધ, ૯ સત્તા, ૧૦ પરમ ભાવ દ્રવ્યાસ્તિક નય, પર્યાયાસ્તિકે નયના ૬ ભેદ દ્રવ્ય, દ્રવ્ય વ્યવજન, ગુણવ્યવજન, સ્વભાવ અને વિભાવ, પર્યાયાસ્તિક નય. આ બંને નયોના ૭૦૦ ભાગા થઈ શકે છે

નય સાત-૧ નગમ, ૨ સંગ્રહ, ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋણસૂત્ર, ૫ શબ્દ, ૬ સમસિદ્ધ, ૭ એવભૂત નય. એમાંથી પહેલા ૪ નયોને દ્રવ્યાસ્તિક, અર્થ કે ક્રિયાનય કહે છે અને પાછલા ત્રણને પર્યાયાસ્તિક, શબ્દ કે જ્ઞાન નય કહે છે હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે

(૧) નૈગમ નય-જેનો એક (ગમ) સ્વભાવ નથી, અનેક માન, ઉન્માન, પ્રમાણથી વસ્તુ માને, ત્રણે કાળ, ૪ નિક્ષેપા, સામાન્ય-વિશેષ આદિ માને તેના ૩ લેહ-

[૧] અશ-વસ્તુના અશને ગ્રહીને વસ્તુ માને, જેમ નિગોહને સિદ્ધ સમાન માને

[૨] આરોપ-ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન, ત્રણે કાળનો વર્તમાનમાં આરોપ કરે

[૩] વિકલ્પ-અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય તે એવા ૭૦૦ વિકલ્પ થઈ શકે છે

શુદ્ધ નૈગમ નય અને અશુદ્ધ નૈગમ નય એમ બે લેહ પણ છે.

[૨] સ્વચ્છ નય-વસ્તુની મૂળ સત્તાનેચ્છણ કરે જેમ સર્વ જીવોને સિદ્ધ સમ જાણે, જેમ એગે આયા આત્મા એક છે (એક સરખા સ્વભાવ અપેક્ષા) ૩ કાળ, ૪ નિક્ષેપા અને સામાન્ય માને, વિશેષ ન માને

[૩] વ્યવહાર નય-અતાકરણ [આંતરિક દશા]ની દરકાર ન કરતાં બાહ્ય વ્યવહાર માને, જેમ જીવને મનુષ્ય, તિર્થંચ, નારક, દેવ, માનવ જન્મ્યો, મર્યો વગેરે, પ્રત્યેક રૂપી પદાર્થોમાં વર્ણ, ગંધ આદિ ૨૦ બ્રહ્મ સત્તામાં છે પણ બાહ્ય દેખાય તે જ માને, જેમ હસને ધોળો, શુભાખને સુગંધી, સાકરને મીઠી માને, તેના પણ શુદ્ધ અશુદ્ધ ૨ લેહ, સામાન્ય સાથે વિશેષ માને, ૪ નિક્ષેપા, ત્રણે કાળની વાતને માને

[૪] ઋણુસૂત્ર-ભૂત, ભવિષ્યની પર્યાયોને છોડી માત્ર વર્તમાન-સરળ-પર્યાયને માને વર્તમાન કાળ, ભાવનિક્ષેપ અને વિશેષને જ માને, જેમ સાધુ છતાં લોગમાં ચિત્ત ગચ્છુ તેને લોગી અને ગૃહસ્થ છતાં ત્યાગમાં ચિત્ત ગચ્છુ તેને સાધુ માને

એ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક નય છે એ ચાર નય સમક્રિત, દેશવ્રત, સર્વવ્રત, ભવ્ય, અભવ્ય બન્નેમાં હોય, પણ શુદ્ધોપયોગ રહિત હોવાથી જીવનું કલ્યાણ નથી થતું

[૫] શબ્દ નય-સરખા શબ્દોનો એક જ અર્થ કરે, વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપને જ માને. ક્લિંગલેદ ન માને. શુદ્ધ ઉપયોગને જ માને જેમકે-શર્કેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર, પુરેન્દ્ર, શચિપતિ એ બધાને એક માને

[૬] સમભિરૂદ્ધ નય-શબ્દના ભિન્ન ભિન્ન અર્થને માને, જેમ શર્કસિંહાસન પર બેઠેલાને જ શર્કેન્દ્ર માને. એક અશ ન્યૂન હોય તેને પણ વસ્તુ માની હો, વિશેષ ભાવનિક્ષેપ અને વર્તમાનકાળને જ માને

(૭) એવંભુત નય-એક અંશ પણ કમ ન હોય એને વસ્તુ માને, શેષને અવસ્તુ માને વિશેષ વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપને જ માને.

જે નયથી જ એકાત પક્ષ ગ્રહણ કરે તે નયાભાસ (મિથ્યાત્વી) કહેવાય છે જેમ સાત આંધળા ૧ હાથીના અનુક્રમે ઢંતૂશળ, સૂઢ, કાન, પેટ, પગ, પૂછડું અને કુલસ્થળ પકડીને કહેવા લાગ્યા કે, હાથી સાંભેલા જેવો, હંતુમાન જેવો, સુપડા જેવો, કાઠી જેવો, ચાલતા જેવો, ચામર જેવો કે ઘડા જેવો છે તો સમદષ્ટિ તો બધાને એકાતવાદી સમજી મિથ્યા માનશે, પણ બધી નયો મેળવવાથી સત્ય સ્વરૂપ થાય છે અને તે જ સમદષ્ટિ કહેવાય

૨ નિક્ષેપ ચાર-એકેક વસ્તુના જેમ અનત નય હોઈ શકે તેમ નિક્ષેપ પણ અનત હોઈ શકે, પણ અહીં મુખ્ય ચાર નિક્ષેપો વર્ણવ્યા છે. નિક્ષેપા-સામાન્ય રૂપ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન છે વસ્તુ તત્ત્વગ્રહણમાં અતિ આવશ્યક છે તેના ચાર ભેદ :-

(૧) નામનિક્ષેપ-જીવ કે અજીવનું અર્થ જ્ઞાન, યથાર્થ કે અયથાર્થ નામ રાખવું તે

(૨) સ્થાપના નિક્ષેપ-જીવ કે અજીવની સદૃશ (સદ્ભાવ) કે અસદૃશ (અસદ્ભાવ સ્થાપના (આકૃતિ, કે ઓડું) કરવી તે સ્થાપના નિક્ષેપ.

(૩) દ્રવ્ય નિક્ષેપ-ભૂત અને ભવિષ્યકાળની દશાને વર્તમાનમાં ભાવ-શૂન્ય છતાં કહેવી-માનવી, જેમ સુવરાજને કે પદ્મરાજ રાજાને રાજા માનવો, કોઈના કલેવર (મડદાં)ને એના નામે બાણવું.

(૪) ભાવ નિક્ષેપ-સંપૂર્ણ ગુણયુક્ત વસ્તુને જ વસ્તુરૂપે માનવી.

દષ્ટાંત-મહાવીર નામ તે નામનિક્ષેપ, તે ગમે તેટલું નામ રાખ્યું હોય, મહાવીર લખ્યું હોય, ચિત્ર કર્યું હોય, મૂર્તિ હોય કે કોઈ ચીજ મૂકીને એને મહાવીર તરીકે કહીએ, તે મહાવીરનો સ્થાપના નિક્ષેપ કેવળજ્ઞાન થયા પહેલાના સ સારી જીવને કે નિર્વાણ પામ્યા બાદના શરીરને મહાવીર માનવા તે મહાવીરનો દ્રવ્ય નિક્ષેપ અને મહાવીર પોતે કેવળજ્ઞાન, દર્શન સહિત ધિરાજતા હોય તેમને જ મહાવીર કહેવા તે ભાવ નિક્ષેપ માનવો એ રીતે જીવ, અજીવ આદિ સર્વ પદ્ધથોતું ચાર નિક્ષેપા ઉતારી જ્ઞાન થઈ શકે

૩ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય દ્વાર-ધર્મોન્નિકાય આદિ જેમ છ દ્રવ્ય છે ચલન સહાય આદિ સ્વભાવ તે દરેકના બુદ્ધા બુદ્ધા ગુણ છે, અને દ્રવ્ય, ઉત્પાદ, વ્યય, આદિ પરિવર્તન થવું તે પર્યાય છે મૂળ ગુણ અને દ્રવ્ય ધ્રુવ છે

દષ્ટાંત-જીવ તે દ્રવ્ય-જ્ઞાન દર્શન આદિ ગુણ, મનુષ્ય, તિર્થંક, દેવ, સાધુ આદિ દશા તે વ્યવન પર્યાય સમજવી અને ગુણોમાં ઉપયોગ આશ્રી પરિવર્તન દશાને અર્થ પર્યાય.

૪. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, દ્વાર-દ્રવ્ય તે જીવ, અજીવ આદિ, ક્ષેત્ર તે આકાશ પ્રદેશ, કાળ તે સમય, ઘડી, ચાવત કાળચક્ર, ભાવ-વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ આદિ જીવ અજીવ બધા ઉપર દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ ઉતારી શકાય

૫. દ્રવ્ય-ભાવ-દ્વાર-ભાવને પ્રકટ કરવામાં તે સહાયક દ્રવ્ય છે જેમ દ્રવ્યથી જીવ અમર-શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વત છે દ્રવ્યથી લોક શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વતો છે એટલે કે દ્રવ્ય

તે મૂળ વસ્તુ છે, સદૈવ શાશ્વતી છે, ભાવ તે વસ્તુની પર્યાય છે, અશાશ્વતી છે

જેમ ભમરો લાકડું કોતરે છે તેમાં 'ક' જેવો આકાર બની ગયો. એ દ્રવ્ય 'ક' અને કોઈ પડિતે સમજીને 'ક' લખ્યો તે ભાવ 'ક' બહુવો.

૬. કારણ-કાર્ય દ્વંદ્વ-કાર્ય (સાધ્ય)ને પ્રગટ કરનાર-પહોંચા-
હનાર તે કારણ છે કારણ વિના કાર્ય ન થાય જેમ ઘડો બનાવવો
તે કાર્ય છે, તો માટી, કુંભાર, ચાકડો આદિ કારણ અવશ્ય બોધ્યો.
માટે કારણ મુખ્ય છે

નિશ્ચય વ્યવહાર-નિશ્ચયને પ્રકટ કરનાર તે વ્યવહાર છે.
વ્યવહાર બગવાન છે વ્યવહારથી જ નિશ્ચયને પહોંચી શકાય છે,
જેમ નિશ્ચયમા કર્મના કર્તા કર્મ છે, વ્યવહારથી જીવ કર્મોનો કર્તા
મનાય છે જેમ નિશ્ચયથી આપણે ચાલીએ છીએ અને વ્યવહારથી
કહીએ કે ગામ આવ્યું, પાણી ચુવે તેને કહીએ કે નાળ ચુવે છે ઇત્યાદિ.

૮. ઉપાદાન નિમિત્ત-ઉપાદાન તે મૂળ કારણ, જે સ્વયં
કાર્યરૂપ પરિણમે જેમ ઘડાતું ઉપાદાન કારણ માટી અને નિમિત્ત તે
સહકારી કારણો જેમા ઘડો બનાવવામા કુંભાર, પાવડો, ચાકડો,
વગેરે શુદ્ધ નિમિત્ત કારણ હોય તો ઉપાદાનને સાધક થાય અને
અશુદ્ધ નિમિત્ત હોય તો ઉપાદાનને બાધક પણ થાય

૯. ચાર પ્રમાણ-પ્રત્યક્ષ, આગમ, અનુમાન અને ઉપમા પ્રમાણ.
પ્રત્યક્ષના ૨ લેહ-૧ ઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (પાચઈન્દ્રિયોથી થતું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન)
અને ૨ નોઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના માત્ર આત્મશુદ્ધતાથી
પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય તે) તેના ૨ લેહ-૧ દેશથી તે અવધિ, મનપર્યાવ
જ્ઞાન અને ૨ સર્વથી તે કેવળજ્ઞાન

આગમ પ્રમાણ-શાસ્ત્રવચન, આગમોની હકીકતોને પ્રમાણ માનવી.
અનુમાન પ્રમાણ-જે વસ્તુ અનુમાનથી જણાય તે તેના પ લેહ.
૧ કારણથી-જેમ ઘડાતું કારણ માટી, માટીનું કારણ ઘડો નથી

૨ શુભ્રથી-જેમ પુષ્પમાં સુગંધ, સુવર્ણમાં કૌમળતા, જીવમાં જ્ઞાન
 ૩ આસરણ-જેમ ધુમાડાથી અગ્નિ, વીજળીથી વાદળાં આદિ જાણવું તે
 ૪ આવયવેણુ-જેમ દંતુશળથી હાથી, ચુડીઓથી ખરી, શાસન-
 રૂચિથી સમકિતી જણાય

૫ દિક્ષિસામન્ન-સામાન્યથી વિશેષને જાણે જેમ ૧ રૂપીઆને જોઈ
 ઘણાને જાણે ૬ માણસને જોવાથી આખા દેશના માણસોને જાણે

લક્ષા ખૂરા ચિન્હ જોઈને ત્રણેય કાળના જ્ઞાનની કલ્પના અતુ-
 માનથી થઈ શકે છે.

ઉપમા પ્રમાણ-ઉપમા આપી, સરખામણીથી જ્ઞાન કરવું તેના
 [૧૪ લેહ. [૧] ચથાર્થ વસ્તુને ચથાર્થ ઉપમા [૨] ચથાર્થ વસ્તુને
 અચથાર્થ ઉપમા, [૩] અચથાર્થ વસ્તુને ચથાર્થ ઉપમા અને [૪]
 અચથાર્થ વસ્તુને અચથાર્થ ઉપમા

સામાન્ય વિશેષ-સામાન્યથી વિશેષ બળવાન છે સમુદાય
 રૂપ જાણવું તે સામાન્ય વિવિધ લેહાનલેહથી જાણવું તે વિશેષ.

જેમ દ્રવ્ય સામાન્ય, જીવ અજીવ વિશેષ

જીવ દ્રવ્ય સામાન્ય, સસારી, સિદ્ધ વિશેષ ઇત્યાદિ

૧૧ ગુણુ-ગુણી-પદાર્થમાં ખાસ વસ્તુ (સ્વભાવ) છે તે ગુણ
 છે, અને એ ગુણ જેમાં છે તે વસ્તુ [ગુણધાત્ક] ને ગુણી કહે છે
 જેમ જ્ઞાન તે ગુણ અને જીવ ગુણી, સુગંધ ગુણ. પુષ્પ ગુણી, ગુણ
 અને ગુણી અલેહ [અસિન્ન] રૂપે રહે છે

૧૨. જ્ઞેય-જ્ઞાન-જ્ઞાની-જાણવા યોગ્ય [જ્ઞાનના વિષયભૂત] સર્વ
 દ્રવ્યો જ્ઞેય છે, દ્રવ્યોત્ત જાણવાપણું તે જ્ઞાન છે, અને પદાર્થોને
 જાણનાર તે જ્ઞાની છે જેમ ધ્યેય, ધ્યાન, ધ્યાની વગેરે

૧૩ ઉપપન્ને વા, વિહન્ને વા, ધ્રુવે વા-ઉપજન્નુ, નાશ
 થવું અને નિશ્ચય રૂપે રહેવું જેમ જન્મવું, મરવું અને જીવપણે
 કાયમ [અમર રહેવું]

૧૪. આધેય-આધાર-ધારી રાખે તે આધાર, તેને આધારે

રહે તે આધેય, જેમ-પૃથ્વી આધાર, ઘટાદિ પદાર્થો આધેય. જીવ આધાર, જ્ઞાનાદિ આધેય.

૧૫. આવિર્ભાવ-તિરોભાવ-તિરોભાવ જે પદાર્થ દ્વર છે, અને જે પદાર્થ-ગુણ નજીકમાં છે તે આવિર્ભાવ. જેમ દુધમાં ઘીનો તિરોભાવ છે અને માખણમાં ઘીનો આવિર્ભાવ છે

૧૬. ગૌણતા-મુખ્યતા-અન્ય વિષયો છોડીને આવશ્યક વસ્તુનું વ્યાખ્યાન કરાય તે મુખ્યતા, અને જે વસ્તુ ગુપ્તપણે અપ્રધાનપણે રહી હોય તે ગૌણતા છે જેમ જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, એમ કહેવામાં જ્ઞાનની મુખ્યતા રહી અને દર્શન, ચારિત્ર, તપાદિની ગૌણતા રહી

૧૭. ઉત્સર્ગ-અપવાદ-ઉત્સર્ગ તે ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે, અને અપવાદ તેનો રક્ષક છે, ઉત્સર્ગ માર્ગથી પતિત અપવાદનું અવલંબન થઈને ફરીથી ઉત્સર્ગ (ઉત્કૃષ્ટ) માર્ગે પહોંચી શકે છે જેમ સદા ૩ ગુપ્તિથી રહેલું તે ઉત્સર્ગ માર્ગ, અને ૫ સમિતિ ને ગુપ્તિના રક્ષક-સહાયક અપવાદ માર્ગ છે ઈત્યાદિ ષડ્દ્રવ્યમાં પણ જાણવા.

૧૮ ત્રણ આત્મા-બહિરાત્મા, અતરાત્મા અને પરમાત્મા બહિરાત્મા-શરીર, ધન, ધાન્યાદિ સમૃદ્ધિ, કુટુંબપરિવાર આદિમાં, તલલીન થવું તે મિથ્યાત્વી

અતરાત્મા-બાહ્ય વસ્તુને પર સમજી તેને ત્યજવા આહિ-ત્યાગે તે ૪ થી ૧૨ ગુણસ્થાનવાળા

પરમાત્મા-સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થયા, કર્મસુક્ત થઈ સ્વ-સ્વરૂપમાં લીન છે તે સિદ્ધ પરમાત્મા તથા અરિહંત

૧૯. ચાર ધ્યાન-૧ પદસ્થ-૫મ પદસ્થિના ગુણોનું શબ્દોથી અનમા બોલીને ધ્યાન કરવું તે

૨ પિંડસ્થ-શરીરમાં રહેલ અનંત ગુણસુક્ત ચૈતન્યનું અધ્યાત્મ-ધ્યાન કરવું

૩ રૂપસ્થ-અરૂપી છતા કર્મથોગે આત્મા સંસારમાં અનેક રૂપ
ધ રણુ કરે છે. એ વિચિત્ર સસાર અવસ્થાનો
વિચાર અને સસારથી છૂટવાના ઉપાય ચિંતવવા તથા
અરિહંતના સ્વરૂપનો વિચાર

૪ રૂપાતીત-સચ્ચિદાનંદ, અગમ્ય, નિરાકાર, નિરજન સિદ્ધ
પ્રભુનું ધ્યાન કરવું. શુદ્ધ આત્મશુભોનો અનુભવ
કરવો

૨૦. ચાર અનુયોગ-૧ દ્રવ્યાનુયોગ-જીવ-અજીવ-ચૈતન્ય-
જડ (કર્મ), આદિ દ્રવ્યોના સ્વરૂપનું જેમાં વર્ણન હોય ૨ ગણિતા-
નુયોગ-જેમાં ક્ષેત્ર, પહાડ, નદી, દેવલોક, નારકી, જ્યોતિષી આદિના
ગણિત-માપનું વર્ણન હોય ૩ ચરણુકરણાનુયોગ-જેમાં સાધુ-
શ્રાવકનો આચાર, ક્રિયાનું વર્ણન હોય ૪ ધર્મકથાનુયોગ-જેમાં
શ્રાવક, રાજા, રક આદિના વૈરાગ્યમય બોધદાયક જીવન-પ્રમગોનું
વર્ણન હોય.

૨૧. જાગરણા ત્રણ (૧) બુદ્ધ જાગરિકા-તીર્થંકર અને
કેળીઓની દશા (૨) અબુદ્ધ જાગરિકા-છદ્ધસ્થ મુનિઓની, અને
(૩) સુદ્ધ જાગરિકા શ્રાવકોની

૨૨ વ્યાખ્યા નવ-એકેક વસ્તુની ઉપચાર નયથી ૬-૬
રીતે વ્યાખ્યા કરાય

- (૧) દ્રવ્યમા દ્રવ્યનો ઉપચાર-જેમ કાષ્ઠમાં વશદોચન
- (૨) દ્રવ્યમાં શુભનો ,-, જીવ જ્ઞાનવત છે
- (૩) ,, પર્યાયનો ,-, આ જીવ સ્વરૂપવાન છે
- (૪) શુભમા દ્રવ્યનો ,-, અજ્ઞાની જીવ છે
- (૫) ,, શુભનો ,-, જ્ઞાની છતા બહુ ક્ષમાવત છે
- (૬) ,, પર્યાયનો ,-, આ તપઃવી ઘણા રૂપાળા છે
- (૭) પર્યાયમાં દ્રવ્યનો ,-, આ પ્રાણી દેવતાનો જીવ છે

(૮) ,, ગુણનો ,,-- આ મનુષ્ય બહુ જ્ઞાની છે

(૯) ,, પર્યાયનો ,,-- આ મનુષ્ય શ્યામ વર્ણનો છે ઈ૦

૨૩ પક્ષ આઠ-એક વસ્તુની અપેક્ષાએ અનેક વ્યાખ્યા થઈ શકે છે એમાં મુખ્યત્વે આઠ પક્ષ લઈ શકાય:- નિત્ય, અનિત્ય, એક, અનેક, સત્, અસત્, વક્તવ્ય, અવક્તવ્ય. આ આઠ પક્ષ નિશ્ચય વ્યવહારથી જીવ ઉપર ઉતારે છે

પક્ષ	વ્યવહાર નય અપેક્ષા	નિશ્ચય નય અપેક્ષા
નિત્ય	એક ગતિમાં ફરતાં નિત્ય છે સમય સમય આગુપ્ત ક્ષય થતાં અનિત્ય છે	જ્ઞાન, દર્શન અપેક્ષા નિત્ય છે અશુરુલ્લુ આદિ પર્યાયથી અનિત્ય છે
અનિત્ય	ગતિમાં વર્તતા એ દશાએ એક છે પુત્ર ભાઈ, આદિ સગપણે અનેક છે	ચૈતન્ય અપેક્ષા જીવ એક છે, અસંખ્ય પ્રદેશાપેક્ષા અનેક છે
એક		
અનેક		
સત્	સ્વગતિ સ્વક્ષેત્રાપેક્ષા સત્ છે, પરગતિ, પરક્ષેત્રાપેક્ષા અસત્ છે ગુણસ્થાન આદિની વ્યાખ્યા થઈ શકે તે	જ્ઞાનાદિ ગુણાપેક્ષા સત્ છે પરગુણ અપેક્ષા અસત્ છે સિદ્ધના ગુણોની જે વ્યાખ્યા થઈ શકે.
અસત્		
વક્તવ્ય	જે વ્યાખ્યા કેવળી પણ ન કરી શકે તે અનુક્રમ વગર વ્યાખ્યા થઈ શકે.	સિદ્ધના સર્વ ગુણોની વ્યાખ્યા ન થઈ શકે તે તેમજ કોઈપણ એક ગુણ જેમકે કેવળ જ્ઞાન તેની સ પૂર્ણ વ્યાખ્યા કરી શકાય નહિ.
અવક્તવ્ય		

૨૪ સપ્તભંગી-૧ સ્યાત્ અસ્તિ ૩ સ્યાત્ નાસ્તિ ૩ સ્યાત્ અસ્તિ નાસ્તિ, ૪ સ્યાત્ અવ્યક્તવ્ય, ૫ સ્યાત્ અસ્તિ અવ્યક્તવ્ય, ૬ સ્યાત્ નાસ્તિ અવ્યક્તવ્ય, ૭ સ્યાત્ અસ્તિ-નાસ્તિ અવ્યક્તવ્ય

આ સપ્તભંગી હરેક પદાર્થ (દ્રવ્ય) પર ઉતારી શકાય છે.

તેમાં જ સ્થાદ્વાદનું રહસ્ય રહેલું છે એકેક પદાર્થને અનેક અપેક્ષાએ
જેનાર સદા સમભાવી હોય

દૃષ્ટાંત માટે સિદ્ધ પરમાત્મા પર સપ્તલગી ઉતારે છે .—

૧ સ્થાત્ અસ્તિ—સિદ્ધો સ્વગુણ અપેક્ષાએ સિદ્ધ છે સિદ્ધમાં
સિદ્ધના ગુણો છે

૨. સ્થાત્ નાસ્તિ—સિદ્ધો પર ગુણ અપેક્ષા નથી (પરગુણોનો અભાવ છે)

૩ સ્થાદસ્તિ નાસ્તિ—સિદ્ધોમાં સ્વગુણોની અસ્તિ અને પરગુણોની
નાસ્તિ છે.

૪ સ્થાદવક્તવ્ય—અસ્તિ—નાસ્તિ યુગપત્ છે, છતાં એક સમયમાં કહી
શકાતી નથી.

૫ સ્થાદસ્તિ અવક્તવ્ય—સ્વગુણોની અસ્તિ છે છતાં ૧ સમયમાં કહી
નથી શકાતા.

૬ સ્થાન્નાસ્ત્યવક્તવ્ય—પરગુણોની નાસ્તિ છે અને એક સમયમાં
કહી નથી શકાતા

૭ સ્થાદસ્તિનાસ્ત્યવક્તવ્ય—અસ્તિ—નાસ્તિ બંને છે પણ એક સમયમાં
કહી નથી શકાતા.

એ સ્થાદ્વાદ સ્વરૂપ સમજીને સદા સમભાવી બનીને રહેવું,
જેથી આત્મકલ્યાણ થાય

ધૃતિ નય પ્રમાણુ વિસ્તાર સમ્પૂર્ણ.

શ્રી પ્રમાણુ બોધનો થાકડો

લબ્ધ જીવના બોધને અર્થે ત્રણ પ્રકારના અંશુલ તથા ત્રણ-
પ્રકારના પદ્યોપમતુ માન, સૂત્ર અનુયોગદ્વારથી કહે છે. તેમાં પ્રથમ
ત્રણ પ્રકારના અંશુલના નામ, આત્મ અંશુલ ૧, ઉત્સેધાંશુલ ૨, પ્રમાણાંશુલ
૩, આત્મ અંશુલતુ માન કહે છે ભરતાદિ ૧૫ ક્ષેત્ર છે, તિહાં જે
કાળે જે આરે જે મનુષ્ય હોય તે મનુષ્ય પોતપોતાને ૧૨ અંશુલે ૧ મુખ
થાય, અને ૬ મુખે એક પુરુષતુ ઉચાપણાતુ માન થાય; એટલે ૧૨
નવા ૧૦૮ આત્મ અંશુલનો પુરુષ ભિચો હોય તે પુરુષને પ્રમાણોપેત
કહીએ ૧ માનયુક્ત પુરુષ કેને કહીએ ? પુરુષ પ્રમાણુ ભંડી કુડી
હોય તેને જળે કરી પરિપૂર્ણ ભરીએ તેમાં પુરુષ ભેસે તે વારે એક
દ્રોણ પ્રમાણુ જળ કુડી માહીથી બહાર નીકળે તથા એક દ્રોણ પ્રમાણુ
જળે કરી કુડી ઉણી હોય, તે કુડીમાં તે પુરુષ ભેસે તો પરિપૂર્ણ
જળે ભરાય તેને માનોપેત પુરુષ કહીએ. દ્રોણ તે કેવડો હોય તે કહે
છે બે અસલીએ ૧ પસલી થાય બે પસલીએ ૧ સઘ થાય, ચાર
સઘએ ૧ કુડવ થાય, ચાર કુડવે ૧ પાયો થાય, ચાર પાયે ૧ આઠો
થાય. ચાર આઠે ૧ દ્રોણ થાય એ દ્રોણતુ માન કહ્યું એ રીતે
માનોપેત પુરુષ કહીએ ૨ ઉન્માનયુક્ત પુરુષ કેને કહીએ ? જે પુરુષ
તોળ્યો થકો અર્ધ ભાર થાય તેને ઉન્માનયુક્ત પુરુષ કહીએ અર્ધ
ભારતુ માન કહે છે. એક હજાર ને પચાશ પલે અર્ધ ભાર થાય.
એ અર્ધ ભારતુ માન કહ્યું ૩ પ્રમાણુ માન-ઉન્માનયુક્ત લક્ષણ સાથિ-
યાદિક વ્યજન, મસ તીલાદિક શુભ, ક્ષમા, દાનાદિક સહિત જે પુરુષ
હોય તે ઉત્તમ પુરુષ બણવો ઉત્તમ પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અંશુલનો
ભિચો હોય ૧ મધ્યમ પુરુષ ૧૦૪ આત્મઅંશુલનો ભિચો હોય ૨
જે પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અંશુલથી ન્યૂનાધિક હોય, સ્વર આદ્ય વચન ૧,
સત્વધીર્થ ૨ સાર તે રૂપાદિ એ ૩ શુભે વર્જિત હોય તે પરનો દાસ-
ક્રિકર થાય એહવા ૬ આત્મ-અંશુલે ૧ પગના મધ્યભાગતુ પહો-

જપણુ થાય એ પગે ૧ વેત થાય એ વેતે ૧ હાથ, એ હાથે ૧ કુક્ષિ થાય, એ કુક્ષિએ ૧ ધનુષ થાય એ ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ચાર ગાઉએ ૧ જોજન થાય જે કાળે મનુષ્યનું આત્મ અગુલ હોય તે આત્મ અગુલે તે વખતના નગર, ગામ, વન, કૂવા, તળાવ, વાવ, ગઢ, પોળ, કોઠા, ચાન, રથ, ગાડાદિક ૭૩ યોદનાં નામ કહ્યાં છે ૧ ઉત્સેધાગુલનું માન કહે છે અનતા સૂક્ષ્મ પરમાણુ લેળા કરીએ ત્યારે ૧ વ્યવહારી પરમાણુ થાય તથા જાળીને વિષે સૂર્યના કિરણ તેમા રજ ઊડતી દેખાય, તે રજનેા અનતમેા લાગ તેને વ્યવહારી પરમાણુ કહીએ અન્યમતિવાળા રજના તેત્રીસમા લાગને પરમાણુ કહે છે તે વ્યવહારી પરમાણુ, શસ્ત્રાદિ કોઇ પ્રકારે છેદાય નહિ, અગ્નિમા બળે નહિ, પાણીમાં ચાલ્યો જાય પણ લીજાય નહિ ગંગા મહાનદીનેા પ્રવાહ જીઓ ચુલહિમવત પર્વતથી પડે છે, તે પ્રવાહ સામે ચાલ્યો જાય પણ ખળાય નહિ, ઘાત પામે નહિ, પાણીના બિદુમા રહે પણ પાણી ન થાય અતિ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રે કરી દેવતાની શકિતએ છેદતા એક ખડનો બીજો ખડ ન થાય તેને તત્ત્વજ્ઞાતા પરમાણુ કહે છે એવા અનતા વ્યવહારી પરમાણુ એકઠા મળે તેવારે ૧ ઉષ્ણુસન્નિઓ થાય આઠ ઉષ્ણુસન્નિઓ ૧ સણુસન્નિઓ થાય આઠ સણુસન્નિઓ ૧ ઉર્દ્ધ્વરેણુ થાય આઠ ઉર્દ્ધ્વરેણુએ ૧ ત્રસરેણુ, બેધદ્વિચાદિક ત્રસ જીવને ચાલતા રજ ઉડે તે ત્રસરેણુ કહેવાય, આઠ ત્રસરેણુએ ૧ રથરેણુ, રથાદિક હિડતા રજ ઉડે તે રથરેણુ કહેવાય આઠ રથરેણુએ ૧ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયા મનુષ્યના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય આઠ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના વાળાંત્રે ૧ હરિવાસ, રમ્યદ્વાસ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય આઠ હરિવાસ, રમ્યદ્વાસના વાળાંત્રે ૧ હેમવય, હિરણ્યવય ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય, આઠ હેમવય, હિરણ્યવયના વાળાંત્રે ૧ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય. આઠ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહના વાળાંત્રે ૧ ભરત, ઐરવતના મનુષ્યના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય એવા ૮ વાળાંત્રે ૧ લિખ થાય, આઠ લિખે ૧ જૂ થાય; આઠ જુએ ૧ જવમધ્ય

થાય, આઠ જવમધ્યે ૧ અંગુલ થાય, છ અંગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંગુલે ૧ વેત થાય ૨૪ અંગુલે ૧ હાથ થાય; ૪૮ અંગુલે ૧ કુક્ષિ થાય; ૯૬ અંગુલે ૧ ધનુષ થાય. ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ ઉત્સેધાગુલે ૨૪ દડકની અવધેણા વર્ણવી છે. પ્રમાણુગુલનું માન કહે છે ભરતાદિક ચક્રવર્તીનું કાંગણિ રત્ન હોય તે ૮ સોનૈયા ભાર છે સોનૈયાનો તોલ કહે છે ૪ મધુર ત્રિકલે ૧ પ્રવેત સરસવ થાય. ૧૬ સરસવે ૧ અડદ થાય, ૨ અડદે ૧ ગુળ થાય ૫ ગુળએ ૧ માસો થાય, ૧૬ માસાએ સોનૈયો થાય, એવા ૮ સોનૈયા ભારનું કાંગણિ રત્ન હોય, તેને છ તળા, ૮ ખુણા, ૧૨ હાસ છે સોનીની એરણુને સઠાણે છે કાંગણિ રત્નની એકેકી હાસ ઉત્સેધાગુલની પહોળી છે અને જે ઉત્સેધાગુલ છે તે શ્રમણુ ભગવત મહાવીરનું અર્ધઅંગુલ થાય, તેને હજારગણુ કરીએ ત્યારે ૧ પ્રમાણુગુલ થાય એટલે મહાવીર સ્વામીના પાચસે આત્મઅંગુલે ૧ પ્રમાણુગુલ થાય એવા ૬ પ્રમાણુગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંગુલે ૧ વેત થાય, ૨૪ અંગુલે ૧ હાથ થાય. ૪૮ અંગુલે ૧ કુક્ષિ થાય ૯૬ અંગુલે ૧ ધનુષ થાય, ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય એ પ્રમાણુગુલે પૃથ્વી, પર્વત, વિમાન, નરકાવાસા, ક્ષીપ, સમુદ્ર, નરક, દેવલોક, લોક, અલોક, શાશ્વતી જમીન, રત્નપ્રભાદિક ૨૮ બોલનું તથા દીપસમુદ્રાદિ ૨૮ બોલનું લાખાપણુ, પહોળાપણુ, ઉચાપણુ, ઊંડાપણુ, પરિધી પ્રમુખનાં માન વર્ણવ્યા છે ૩ એ ૩ પ્રકારના અંગુલ કહ્યા તે પ્રત્યેક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ લોક, શ્રેણિઅંગુલ ૧ પ્રતરાંગુલ ૨ ધનાંગુલ ૩ તિહાં અસંતકદપનાએ શ્રેણી તે અસંખ્યાતા, જોજન કોઝકોડી પ્રમાણે લાખી, અને એક આકાશપ્રદેશની પહોળી, બડપણે લોકાત સુધી હોય તે શ્રેણીને શ્રેણી ગુણુ કરીએ તેને પ્રતર કહીએ ૨ તે પ્રતરને શ્રેણી ગુણુ કરીએ તેને ધન કહીએ ૩ તે ધનીકૃત લોકને સંખ્યાતગુણુ કરીએ ત્યારે સંખ્યાતા લોક અલોકમા થાય, તે સંખ્યાતા લોકને અસંખ્યાતા ગુણુ કરીએ ત્યારે અસંખ્યાતા લોક અલોકમા થાય તે અસંખ્યાતા લોકને અનંતગુણુ કરીએ ત્યારે

અનતા લોક અલોકમાં થાય અને તે અનતા લોકના જેટલા આકાશ-
 પ્રદેશ છે, તેટલા નિગોદના એક શરીરમાંહી નિગોદીઆ જીવ છે.
 અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ નિગોદે ૧ બાહર નિગોદ થાય, એક નિગોદમાં
 અનતા જીવ જાણવા એ ૩ પ્રકારના અંશુલ કદા ૩ પ્રકારના પદ્યો-
 પમતુ માન કહે છે તેમાં પદ્યોપમના ૩ ભેદ, ઉદ્ધા પદ્યોપમ
 ૧, અદ્ધાપદ્યોપમ ૨, ક્ષેત્રપદ્યોપમ ૩, એક એકના બળે ભેદ,
 સૂક્ષ્મ ને બાહર, પ્રથમ બાહર ઉદ્ધા પદ્યોપમતુ સ્વરૂપ કહે છે એક
 જોજનનો ઉત્સેધાંશુલે લાખો, પહોળો ને ઊંડો એવો એક પાલો
 (ફૂવો) કદપીએ તેની ત્રિશુણી ઝાઝેરી પરિધિ હોય, તે પાલો દેવકુરૂ,
 ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના મસ્તકના કેશ તે એક દિનથી માંડીને ૭ દિનના
 ઉગ્યા વાલાએ કરી ભરીએ, એવો તો ઠાસી-ઠાસીને ભરીએ કે અગ્નિ-
 માહી બળે નહિ, ગાયરે કરી ઊંડે નહિ, પાણીએ કરી સડે નહિ,
 પોલાનાનાં અભાવથી વિદ્યુત્તે નહિ, દુર્ગંધ થાય નહી, ચક્રવર્તીનું
 સૈન્ય ફૂવા ઉપર ચાલે તો પણ નમે કે ડાલે નહિ, ગંગા નદીનો પ્રવાહ તેની
 ઉપર ચાલે તો પણ પાણીમાંહી ભેદાય નહિ પાલામાંથી સો સો વર્ષે
 એક એક વાળાએ કાઢીએ, એમ કાઢતા જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય.
 બાકી એક પણ વાળાએ ન રહે તેટલા કાળને બાહર ઉદ્ધા-પદ્યોપમ
 કહીએ તે પદ્યોપમ સંખ્યાત વર્ષનો જાણવો એવા દશ કોડાકોડી
 પદ્યોપમે બાહર ઉદ્ધા સાગરોપમ થાય કેવળ પરપણા માત્ર છે એ
 બાહર ઉદ્ધા પદ્યોપમ ૧, સૂક્ષ્મ ઉદ્ધા પદ્યોપમતુ માન કહે છે.
 જેમ એક જોજનનો પાલો કદપીએ તે પૂર્વવત્ તે પાલામાંહી દેવકુરૂ,
 ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના માથાના કેશ એક દિનથી સાત દિનના ઉગ્યા
 વાલાએ લઇએ એકેક વાળાએના અસંખ્યાતા ખડ કરીએ
 તે ખડ કેવડા નાના યાય ? ચક્ષુ ઇન્દ્રિયની અવધેણીથી અસં-
 ખ્યાતમે ભાગે અને નાના સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ જીવના શરીરની અવધેણીથી
 અસંખ્યાત શુણા મોટા અને જેવડું એક બાહર પૃથ્વીકાયના જીવનું
 શરીર તેવડા વાળાએના ખડ નાના થાય તે વાળાએના ખડ, અગ્નિ

એ બગે નહિ, વાયરે ઉડે નહિ, તે વાલાગ્રને ખડે કરી પાલો ઠાંસી-
 ઠાંસીને ભરીએ તે પાલામાંહી સો સો વરે એકેકો વાલાગ્રનો ખડ
 કાઢીએ, એમ કાઢતાં જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને
 સૂક્ષ્મ ઉદ્યા (ઉદ્ય) પદ્યોપમ કહીએ. એ પદ્યોપમ અસખ્યાતા કાળના
 થાય એવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્યા-સાગરોપમ થાય
 એ સાગરોપમે ક્ષીપ સમુદ્રનું માન વર્ણવ્યું છે અહીં ઉદ્યા સાગ-
 રોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા ક્ષીપ સમુદ્ર તીરછા લોકમાં છે
 જ બુદ્ધીપ એક લાખ જોજનનો લાંબો ને પહોળો, એનાથી બમણો
 લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજનનો, ધાતકી ખડ ૪ લાખ જોજનનો,
 એમ ઠામ બમણા અસખ્યાતા ક્ષીપ સમુદ્ર બાણવા, એ સૂક્ષ્મ ઉદ્યા-
 પદ્યોપમ ૧ અદ્યા પદ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે, તેના બે લેહ, સૂક્ષ્મ
 ને બાહર તેમાં બાહર અદ્યા પદ્યોપમ કેહને કહીએ ? એક જોજનનો
 લાંબો, પહોળો ને જીંડો ચારે હાસે સરખો પૂર્વવત્ પાલો કદખીએ
 દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ જુગલિયા મનુષ્યના વાળાગ્રે કરી પાલો ઠાંસી ઠાંસીને
 ભરીએ, પછી સો સો વરસે એકેકો વાલાગ્ર કાઢીએ, એમ કાઢતાં જેટલે
 કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને, બાહર અદ્યા પદ્યોપમ
 કહીએ એ પદ્ય સખ્યાતા કોડી વરસે થાય, એવા દશ
 કોડાકોડી બાહર અદ્યા પદ્યોપમે ૧ બાહર અદ્યા સાગરોપમ થાય.
 કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે ૧ સૂક્ષ્મ અદ્યા પદ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે,
 એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને જીંડો પાલો પૂર્વવત્ કદખીએ. તેમાં
 પૂર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાલાગ્રના અસખ્યાતા
 ખડ કરી ભરીએ, પાલામાં સો સો વરસે એકેકો ખડ કાઢીએ,
 જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સૂક્ષ્મ અદ્યા પદ્યોપમ
 કહીએ એવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ અદ્યા સાગરોપમ
 થાય, એ સાગરોપમે નારકી, તિર્યચ, મનુષ્ય અને દેવતા એ ૪
 ગતિના આચુષ્ય વર્ણવ્યા છે ૨ ક્ષેત્ર પદ્યોપમ કહે છે ક્ષેત્ર પદ્યોપમના
 ૨ લેહ સૂક્ષ્મ ને બાહર તેમાં બાહર પદ્યોપમ કેહને કહીએ ?
 એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને જીંડો પૂર્વવત્ પાલો કદખીએ તેમાં

પૂર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તર કુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના માથાના વાળાઅ ભરીએ, તે પાલા માહીલાં વાળાઅના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરતા જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય તેટલા કાળને બાહર ક્ષેત્ર પદ્યોપમ કહીએ એ પાલો ખાલી થતા અસખ્યાતી અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણી વહી જાય, એવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ બાહર ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય, કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે. મતાંતરે જીવ દ્રવ્યનાં પરિણામ દાખવ્યા છે. ૧, સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમતુ સ્વરૂપ કહે છે. એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને જાડો પૂર્વવત્ પાલો કહીએ, તેમા દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાઅના અસખ્યાતા ખંડ કરી ભરીએ, તે પાલા માહીલાં વાળાઅના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અણુફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ છે. તે ફરસ્યા અણુફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરીએ જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમ કહીએ. એવા દશ કોડાકોડી સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય એ સાગરોપમના લાવ, દષ્ટિવાદ સૂત્રે વર્ણવ્યા છે ૨ એ ત્રણ પ્રકારના અશુદ્ધ તથા ત્રણ પ્રકારના પદ્યોપમતુ' માન કહ્યું ઈતિ.

૩ જો વર્ષદ્વાર-જ બુદ્ધીપને વિષે છ વર્ષ-ક્ષેત્ર છે તે ભરત ૧ હેમવંત ૨, હરિવર્ષ ૩, મહાવિકેહ ૪, રમ્યકૂવર્ષ ૫, હિરણ્યવત ૬, ઇરવત ૭, એ ૭ ક્ષેત્ર તથા એક મહાવિકેહના ૪ ભાગ ગણીએ તો પૂર્વ મહાવિકેહ, પશ્ચિમ મહાવિકેહ ૮, કેવકુર ૯ ઉત્તરકુર ૧૦, એ પ્રમાણે ૧૦ ક્ષેત્ર થાય તેનું વિષ્કલપણ ૧, ખાંડ ૨ જીવા, ૩, ધનુષપીઠ ૪ એ ૪ કહે છે. ભરતક્ષેત્રના ૨ લોક દક્ષિણ ભરત ૧, ઉત્તર ભરત ૨, દક્ષિણભરતનું વિષ્કલપણ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કળાનું એની ખાંડા નથી તેની જીવા ૬૭૪૮ જોજન ને ૧૨ કલા તેની ધનુષપીઠ ૬૭૬૬ જોજન ને ૧ કલા અધિક (૧) ઉત્તર ભરતનું વિષ્કલપણ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કલાનું. તેની ખાંડા ૧૮૬૨ જોજન ને સાડીસાત કલાની. તેની જીવા ૧૪૪૭૧ જોજન ને ૬ કલામાં કાંઈક ન્યૂન, તેની ધનુષપીઠ ૧૪૫૨૮ જોજન ને ૧૧ કલાની (૨) એજ પ્રમાણે ઇરવત ક્ષેત્રનું પણ જાણવું (૩) હેમવત ૧. હિરણ્યવત ૨ એ ૨ ક્ષેત્રનું પહોળપણ, ૨૧૦૫ જોજન ને ૫ કલાનું તેની ખાંડા ૬૭૫૫ જોજન ને ૩ કલા તેની જીવા ૩૭૬૭૪ જોજન ને ૧૬ કલા તેની ધનુષપીઠ ૩૮૭૪૦ જોજન ને ૧૦ કલા (૪) હરિવર્ષ ૧, રમ્યકૂવર્ષ ૨, એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્કલપણ ૮૪૨૧ જોજન ને ૧ કલા, તેની ખાંડા ૧૩૩૬૧ જોજન ને ૬ કલા તેની જીવા ૭૩૬૦૧ જોજન ને ૧૭ કલા તેની ધનુષપીઠ ૮૪૦૧૬ જોજન ને ૪ કલા (૫) મહાવિકેહ ક્ષેત્રનું વિષ્કલપણ ૩૩૬૮૪ જોજન ને ૪ કલા તેની ખાંડા ૩૩૭૬૭ જોજન ને ૭ કલા તેની જીવા ૧ લાખ જોજનની તેની ધનુષપીઠ ૧૫૮૧૧૩ જોજન ને ૧૬ કલા અધિક (૬) કેવકુર, ઉત્તરકુર એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્કલપણ ૧૧૮૪૨ જોજન ને ૨ કલાનું, તેની ખાંડા નથી તેની જીવા ૫૩૦૦૦ જોજનની તેની ધનુષપીઠ ૬૦૪૧૮ જોજન ને ૧૨ કલા (૭) ઇતિ ૩ જો વર્ષદ્વાર સમાપ્ત ૩

૪ થો. પર્વતદ્વાર-જ બુદ્ધીપને વિષે ૨૬૬ પર્વત છે વર્ષધર પર્વત ૬, મેરૂ ૧, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧ ચમડ ૨ કચનગિરિ ૨૦૦, વખાર ગજહતા ૪, વખારા ૧૬, લખા વૈતાલ્ય ૩૪, વર્તુળ વૈતાલ્ય

૪, એ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત છે તેનું ઊચપણ, ઊંડાપણ, વિષ્ક-
 લપણ, ખાંડા, જાત, ધતુષપીઠ આ પ્રમાણે : ચુલ્હિમવત ૧, શિખરી
 ૨, એ બે પર્વત સો સો જોજનના ઊંચા છે અને પચીસ પચીસ
 જોજનના ધરતીમાં ઊંડા છે તેમનું પહોળાપણ ૧૦૫૨ જોજનનું ને ૧૨
 કલાનું છે તેમની ખાંડા ૫૩૫૦ જોજન ને ૧૫ કલા. તેમની જાત
 ૨૪૬૩૨ જોજન ને અર્ધ કલામાં થોડી ન્યુન, તેમની ધતુષપીઠ ૨૫૨૩૦
 જોજન ને ૪ કલા (૨) મહાહિમવત ને ૩૫૫૫ એ બે પર્વત બંને બંને
 જોજનના ઊંચા અને પચાસ પચાસ જોજનના ધરતીમાં ઊંડા છે તેમનું
 વિષ્કલપણ ૪૨૧૦ જોજન ને ૧૦ કલાનું, તેમની ખાંડા ૬૨૭૬ જોજન
 ને ૬ કલા, તેમની જાત ૫૩૬૩૧, જોજન ને ૬ કલા અધિક. તેમની
 ધતુષપીઠ ૫૭૨૬૩ જોજન ને ૧૦ કલા (૪) નિષધ ૧ નીલવત ૨,
 પર્વત ચારસો ચારસો જોજનના ઊંચા છે અને સો સો જોજનના
 ધરતીમાં ઊંડા છે તેમનું વિષ્કલપણ ૧૬૮૪૨ જોજન ને ૨ કલાનું,
 તેમની ખાંડા ૨૦૧૬૫ જોજન ને ૨ કલા તેમની જાત ૬૪૧૫૬
 જોજન ને ૨ કલા, તેમની ધતુષપીઠ ૧૨૩૪૬ જોજન ને ૬ કલા એ
 ૬ પર્વત થયા (૬) મેરુ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે, તેમાં ૧ હજાર
 જોજન ધરતીમાં ઊંડો છે તેમાં પ્રથમ ૨૫૦ જોજન પૃથ્વીમય છે,
 ૨૫૦ જોજન પાષાણમય છે, ૨૫૦ જોજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦
 જોજન શર્કર પૃથ્વીમય છે એમ એક હજાર જોજનનો ઊંડો છે એ
 પ્રથમ કાંડ તે ઉપર નવાણુ હજાર જોજનનો મેરુ ઊંચો છે, તેમાં
 પોણાસોળ હજાર જોજન અકરત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જોજન
 સ્ફટિક રત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જોજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોણા
 સોળ હજાર જોજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જોજનનો બીજો કાંડ,
 તે ઉપર ત્રીજો કાંડ છત્રીસ હજાર જોજનનો જાળુનદ, રાતો સુવર્ણમય
 છે એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જોજનનો મેરુ પર્વત છે તે મૂળે ૧૦૦૦૬૦
 જોજન ને એક જોજનના ૧૧ ભાગ કરીએ તેવા ૧૦ ભાગ એટલો
 ધરતીને મૂળે પહોળો છે, હમ હજાર જોજનનો ધરતીને સમજૂતળે લાંબો-
 પહોળો છે ધરતીધકી અગિયાર હજાર જોજન ઊંચા જઈએ ત્યાં નવ

હજાર જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગિયાર અગિયાર હજારે ૧ હજાર ઘટાડતા શિખરે ૧ હજાર જોજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે મેરુને ૪ વન છે, ભદ્રશાલ વન ૧, નકન વન ૨, સૌમનસ વન ૩, પડગ વન ૪, ભદ્રશાલ વન તે મેરુને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીશ હજાર જોજન લાંબું છે, અને અહીંસો જોજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળું છે તેને એક પદ્મવર-વેદિકા ને એક વન ખડ સઘળે, ચારે બાજુએ છે મેરુ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જોજન વનમાં જાય ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે. તે ૫૦ જોજનનું લાંબુ ને ૨૫ જોજનનું પહોળું છે અને ૩૧ જોજનનું ઊંચું છે અનેક સ્તલ છે તે સિદ્ધાયતનને ૩ ખારણાં છે પૂર્વ ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩, તેના દરવાજા આઠ આઠ જોજનના ઊંચા છે ને ૪ જોજનના પહોળા છે. તે સિદ્ધાયતનના મધ્ય દિશ વિભાગને વિષે એક મહિમય પીઠિકા છે, તે ૮ જોજનની લાંબી ને પહોળી છે ૪ જોજનની જડપણે છે, તે સર્વ રત્નમય છે. તે ઉપર ૧ દેવછદો (ગભારો) છે તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, અને ૮ જોજનનો અધિક ઊંચો છે ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે દેવછદો જાપ-ધુપના કડુંછા છે એમ એક સિદ્ધાયતનનું વર્ણન કહ્યું, તેમ ચાર દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે, ચાર દિશે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન ઇશાન કોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન અગ્નિકોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે. મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન નૈઋત્યકોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન વાયવ્યકોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે તે એકેકી વાવડી ૫૦ જોજનની લાંબી અને ૨૫ જોજનની પહોળી છે, અને દશ દશ જોજનની ઊંડી છે તેઓ ચારે દિશાએ તોરણ સહિત છે તે ચાર ચાર વાવડીઓના મધ્યમાં એક એક મહેલ છે ને તે દક્ષિણની બે બાજુમાં (અગ્નિ ને નૈઋત્યકોણમાં) શકેદ્રના ને ઉત્તરની બે બાજુમાં (ઇશાન ને વાયવ્યમાં) ઇશાનેદ્રના મહેલ છે. તે ચારે પાંચસો પાંચસો જોજનના ઊંચા છે, અને અહીંસો

અદીસો ભેજનના લાંબા ને પહોળા છે તથા ઊંચા શિખરબંધ છે. ભદ્રશાલ વનમાં ૮ ફિગૂહસ્તિ ફૂટ છે ભદ્રશાલ વનથી પાંચસો ભેજન મેરુ ઉપર જઈએ ત્યાં નદનવન આવે. તે નદનવન ૫૦૦ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્કંભપણે ફરતુ વર્તુળ વલયને આકારે છે, તે મેરુપર્વતની નજીક છે, જ્યાં ઘણા દેવ-દેવાંગના હાસ્થરતિ ખેલે છે ત્યાં પણ ૪ સિદ્ધાચતન છે, ૧૧ વાવડીઓ છે. ૪ મહેલ છે, પહેલાંની પેઠે છે, પણ ત્યાં ૬ ફૂટ છે, વળી નદનવનથી સાડીબાસઠ હજાર ભેજન ઊંચા જઈએ ત્યાં સોમનસ વન આવે, તે ૫૦૦ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્કંભ-પણે ફરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે, મેરુને વીટી રહ્યું છે સિદ્ધાચ-તન છે, ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪ મહેલ છે ત્યાંથી ૩૬ હજાર ભેજન મેરુને શિખરે જઈએ ત્યાં પડંગવન આવે, તે ૪૬૪ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્કંભપણે ફરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે મેરુની ચુલિકાને વીટી રહ્યું છે પડંગ વનને વિષે એક ચુલિકા છે, તે ૪૦ ભેજનની ઊંચી છે, ૧૨ ભેજનની મૂળે પહોળી છે, અને ૪ ભેજનની મથાળે પહોળી છે. આઠ ભેજનની વચમાં પહોળી છે. ગાયના પૂછને આકારે છે. સર્વ વૈકુંઠ રત્નમય છે. તેની પદ્મવર વેદિકા છે ઉપર ઘણી રમણિક ભૂમિકા છે તે ચુલિકા ઉપર એક સિદ્ધાચતન છે તે ૧ કોશનુ લાળુ ને અર્ધ કોશનુ પહોળું છે અને દેશે ઉભું કોશ ઊંચું છે, અનેક સ્તલો છે, જાપ-ધુપના કડુંછા છે તે પડંગ વનમાં ૪ સિદ્ધાચતન છે ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪ મહેલ છે, તે પહેલાંની પેઠે જાણુ. પડંગ વનમાં ૪ અભિષેક શિલા છે તેના નામ : પાંડુ શિલા ૧, પાંડુ કબલ શિલા ૨, રક્ત શિલા ૩, રક્તકબલ શિલા ૪, એ ચાર શિલા અર્ધ ચદ્રમાને આકારે છે પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉત્તર, દક્ષિણે પાંચસો પાંચસો ભેજનની લાંબી છે, અને પૂર્વ પશ્ચિમે અદીસો અદીસો ભેજનની પહોળી છે, ઉત્તર દક્ષિણની શિલા પૂર્વ પશ્ચિમે પાંચસો પાંચસો ભેજનની લાંબી છે અને ઉત્તર દક્ષિણે અદીસો અદીસો ભેજનની પહોળી છે, ૪ ભેજનની જડપણે છે, સર્વ કનકમય છે એ ૪ ને ત્રણ દિશે પગથીઆ છે. પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉપર બે બે સિંહા-

સન છે, અને ઉત્તર દક્ષિણની શિલા ઉપર એકેકુ સિંહાસન છે, તે પાંચસો પાંચસો ધનુષના લાંબા ને પહોળા છે અને ૨૫૦ ધનુષના ઊંચા છે ત્યાં તીર્થ કર દેવનો જન્મ મહોત્સવ કરે છે જળદ્રીપમાં જઘન્ય ૨ તીર્થ કરનો, ઉત્કૃષ્ટ ૪ તીર્થ કરનો જન્મ મહોત્સવ એડી વખતે થાય છે મેરુના ૧૬ નામ, મદર ૧, મેરુ ૨, મનોરમ ૩, સુદર્શન ૪, સ્વયંપ્રભ ૫, ગિરિરાજ ૬, રત્નોચ્ચ ૭, તિલકોપમ ૮, લોકમધ્ય ૯, લોકનાભિ ૧૦. રત્ન ૧૧, સૂર્યાવર્ત ૧૨, સૂર્યાવરણ ૧૩ ઉત્તમ ૧૪ દિશાદિ ૧૫, અવતંશ ૧૬ ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, એ બે પર્વત દેવકુરુક્ષેત્રમાં છે, નિષધ પર્વતથી ઉત્તરે ૮૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઈએ ત્યાં સિતોદા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાઠે છે ૨ ચમક પર્વત ઉપર કુરુક્ષેત્રમાં છે નીલવત પર્વતથી દક્ષિણે ૪૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઈએ ત્યાં સિતા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાઠે છે ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧ ચમક ૨; એ ૪ પર્વત હજાર જોજનના ઊંચા છે અને અહીંસો જોજનના ધરતીમા ઊડા છે એક હજાર જોજનના મૂળે લાંબા પહોળા છે, સાડા સાતસે જોજનના વચમાં લાંબા પહોળા છે ઉપર પાંચસો જોજનના લાંબા પહોળા છે, તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે બસે કંચનગિરિ પર્વત સિતા સિતોદા નદીની વચ્ચે પાંચ પાંચ દ્રહની બે બાજુએ છે તે એકેક દ્રહ પાસે એકેકી કેરે દશ પર્વત છે એમ બીજી પાસે પણ દશ દશ પર્વત છે, એ દશ દ્રહને બેઉ કાઠે બસે કંચનગિરિ પર્વત છે તે સો જોજનના ઊંચા છે, પચીસ પચીસ જોજનના ધરતીમા ઊડા છે મૂળે સો જોજનના લાંબા અને પહોળા છે, વચ્ચે પોણાસો જોજનના લાંબા ને પહોળા છે, ઉપર પચાશ જોજનના લાંબા ને પહોળા છે તેમની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે (૨૧૧) ૪ ગજદતા કહે છે, ગધ, માદન ૧, માલવત ૨, વિદ્યુતપ્રભ ૩, સૌમનસપ્રભ ૪ નિષધથી બે, નીલવતથી બે ગજદતા નીકળીને મેરુ પાસે ચારે આવીને અડકી રહ્યા છે તે ૩૦૨૦૬ જોજન ને ૬ કલાના લાંબા છે, નિષધ ને નીલ-

વતને અડતાં ચારસો ચારસો જોજનના જિયા છે, અને સો સો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે, પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે મેડુ પાસે જઇએ ત્યાં પાંચસો પાંચસો જોજનના જિયા છે, અને સવાસો સવાસો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે ઘટતા અશુદ્ધને અસખ્યાતમે ભાગે પહોળા છે એ હસ્તીના ઢાંતને આકારે છે (૨૧૫) સોલ વખારા પર્વત. ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, નલીન ૩ એકશલ ૪, ત્રિકુટ ૫, વૈશ્રમલ્ય ૬, અજન ૭, માયજન ૮, અકાવતી ૯, પદ્માવતી, ૧૦, આશિવિશ ૧૧, સુખાવહ ૧૨, ચપ્ર ૧૩, સૂર્ય ૧૪, નાગ ૧૫ દેવ ૧૬, એ ૧૬ તે ૧૬૫૬૨ જોજન ને ૨ કલાના લાંબા છે, પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે, નિષધ નિલવંતથી નીકળતાં ચારસો ચારસો જોજનના જિયા છે, અને સો સો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે સિતા સિતોદા નદીની પાસે પાંચસો પાંચસો જોજનના જિયા છે અને સવાસો સવાસો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે વખારા પર્વત લોડાની ખાંધને આકારે છે (૨૩૧) ચોત્રીશ લાંબા વૈતાદ્ય; તેમા ૧ ભરતનો વતાદ્ય ૧ ઇરિવતનો વતાદ્ય અને ૩૦ વિશ્વના, એ ૩૪ વૈતાદ્ય તે પચીસ પચીસ જોજનના જિયા છે અને સવા છ જોજનના ધરતીમાં જિડા છે પચાસ પચાસ જોજનના પહોળા છે તેમની બાહા-૪૮૮ જોજન ને ૧૬ કલા ઝાઝેરી છે તેમની જીવા ૧૦૭૨૦ જોજનને ૧૨ કલાની, તેમની ધનુષપીઠ ૧૦૭૪૩ જોજન ને ૫૫ કલા એકેક વતાદ્યે બે શુક્ર છે તમિઝશુક્ર ૧ ખડખાતશુક્ર ૨ એ ૨ શુક્રઓ પચાસ પચાસ જોજનની લાંબી છે અને ૧૨ જોજનની પહોળી છે, અને આઠ જોજનની જિચી છે તેમાં બે બે નદી છે, તેના નામ ઉમગજલા ૧ નિમગજલા ૨ એકવીશ જોજન જઇએ ત્યાં ઉમગજલા નદી આવે તે ત્રણ જોજન પટમા છે. તેમા હાથી, લોડા, બળદ, મનુષ્યનુ કલેવગ, કચેરા પડે તેને ત્રણવાર ભમાડી ઉછાળી બહાર નાખે તે કારણે ઉમગજલા કહેવાય છે ત્યાથી ૨ જોજન આઘા જઇએ ત્યાં નિમગજલા નદી છે, તે ૩ જોજનના પટમાં છે તેમાં હાથી, લોડા, મનુષ્ય, બળદનું કલેવર તથા અનેરૂ પુકગલ પડે તેને ત્રણ વાર ભમાડીને હેઠું બેસાડે, તે

કારણે નિમગજલા કહીએ. શેષ ૩૨ દીર્ઘ વૈતાલ્ય મહાવિઠેલ ક્ષેત્રમાં છે, તે પશુ એક સરખા છે, પશુ બાહ્યા, જીવા, ધનુષપીઠ નથી તે પલ ગને આકારે છે (૨૬૫) ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય શબ્દાપતિ ૧, વિકટાપતિ ૨, ગધાપતિ ૩, માલવત ૪ એ ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં છે તે ૧ હજાર જોજનના ઊંચા છે ૨૫૦ જોજનના ધરતીમાં ઊડા છે મૂળ ૧ હજાર જોજનના લાંબા ને પહોળા છે ધ્રાન્યના કોઠારને આકારે છે, તેની ૩૧૬૨ જોજન અધિક પરિધી પ્રવેત વર્ણ છે એવ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત થયા.

ઇતિ ૪ થો પર્વત દ્વાર સમાપ્ત ૪

૫ મો કૂટદ્વાર : જબ્દીપમા પરપ કૂટ છે તેમા ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપર છે તેનું વિવરણ કહે છે: ૩૪ દીર્ઘ વૈતાલ્ય નિષધ ૧, નીલવત ૨, મેરૂ ૩ એ પર્વત અને વિદ્યુત્પ્રભ ૧, માલવત, ૨, એ ૨ વખાર ગજદત એ ૩૬ પર્વત ઉપર નવ નવ કૂટ છે ૩૬ ને નવે શુભતા ૩૫૧ કૂટ થાય ચુલ્લિમવત ને શિખરી એ એ પર્વત ઉપર અગિયાર અગિયાર કૂટ છે એ ૨૨ થયા મહાહિમવત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કૂટ છે એ ૧૬ કૂટ સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કૂટ છે, એ ૬૪ કૂટ સૌમનસ ૧, ગધમાહન ૨, એ ૨ વખારા ગજદત ઉપર સાત સાત કૂટ છે એ ૧૪ કૂટ, એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપરના થયા, અને શેષ ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે કહે છે, ઋષભકૂટ તે ૧ ભરતનો ૧ ઇરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરુના ૮, ઉત્તરકુરુના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના થયા એ સર્વ મળીને પરપ કૂટ થયા

ઇતિ ૫ મો કૂટદ્વાર સમાપ્ત ૫.

૬ હો તીર્થદ્વાર : જબ્દીપ મધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય, ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪ તેમા દરેકમાં ત્રણ ત્રણ તીર્થ છે,

માગધ ૧ વરદામ ૨, પ્રભાસ ૩. એ ૩ તે અગ્નિકોણે ૧, નૈરૂત્યકોણે ૨, વચ્ચકોણે ૩, એ ૩૪ ત્રિ ૧૦૨ તીર્થ થાય.

ઇતિ ૬ ક્રો તીર્થદ્વાર સમાપ્ત. ૬;

૭ મો શ્રેણીદ્વાર. જાબુદ્દીપમાં ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે, તે વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર દશ દશ જોજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં ૧ દક્ષિણે ને ૧ ઉત્તરે એ બે વિદ્યાધરની શ્રેણીઓ છે, તેમાં ભરતના વૈતાલ્ય ઉપર ગગન વલ્લભાદિક ૫૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને રથ ચક્રવાલાદિક ૬૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, જોમજ ઇંરવતના વૈતાલ્ય ઉપર ૬૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, મહાવિદેહના ૩૨ વૈતાલ્ય ઉપર દક્ષિણ ઉત્તરની શ્રેણીએ પંચાવન ૫ ચાવન નગર છે, સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની શ્રેણીએ છે, એ ૩૪ હુ ૬૮ વિદ્યાધરની શ્રેણી, વળી વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ જોજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં અભિયોગ દેવની બે શ્રેણી આવે; દક્ષિણે ૧ ને ૧ ઉત્તરે એ પ્રભાણે ૩૪ હુ ૬૮ શ્રેણી અભિયોગ દેવની છે, એ સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની એ ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે

ઇતિ ૭ મો શ્રેણીદ્વાર સમાપ્ત ૭

૮ મો વિજયદ્વાર વિજય કહેતાં જાબુદ્દીપમાં ૩૪ વિજયરૂપ સ્થાનક છે, તેના નામ કચ્છા ૧, સુકચ્છા ૨, મહાકચ્છા ૩, કચ્છગાવતી ૪ આવતી ૫, મગલા ૬, પુષ્કલા ૭, પુષ્કલાવતી ૮, એ વિજય, સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિદેહને વિષે શ્રી મેરુ પર્વતથી માંડીને સિતાસુખવનસુધી પ્રથમ ખાંડવુ જાણવુ (૧) વત્સા ૯, સુવત્સા ૧૦, મહાવત્સા ૧૧, વત્સાગાવતી ૧૨, રમ્યા, ૧૩, રમ્યક ૧૪, રમણિકા ૧૫, મંગલાવતી ૧૬, એ ૮ વિજય, સીતા નદીને દક્ષિણ પાસે સીતાસુખવનથી માંડીને મેરુ સુધી માયજન વખારા પર્વતસુધી જીળુ ખાંડવું જાણવું (૨) પદ્મા ૧૭, સુપદ્મા ૧૮, મહાપદ્મા ૧૯, પદ્મગાવતી ૨૦, શખા ૨૧, કુસુદા ૨૨, નદીના ૨૩, નદીનાવતી ૨૪, એ ૮ વિજય, સીતાના નદીને દક્ષિણને કાંઠે વિદ્યુત-

કારણે નિમગજલા કહીએ શેષ ૩૨ દીર્ઘ વૈતાલ્ય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે પશુ એક સરખા છે, પશુ બાહા, જીવા, ધનુષપીઠ નથી તે પલંગને આકારે છે (૨૬૫) ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય શબ્દાપતિ ૧, વિકટાપતિ ૨, ગધાપતિ ૩, માલવત ૪. એ ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં છે તે ૧ હજાર જોજનના ઊંચા છે ૨૫૦ જોજનના ધરતીમા ઊંડા છે મૂળ ૧ હજાર જોજનના લાંબા ને પહોળા છે ધાન્યના કાઠારને આકારે છે, તેની ૩૧૬૨ જોજન અધિક પરિધી પ્રવેત વર્ણ છે એવ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત થયા

ઇતિ ૪ થો પર્વત દ્વાર સમાપ્ત ૪.

૫ મો કૂટદ્વાર : જળૂકીપમા પરપ કૂટ છે તેમા ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપર છે તેનુ વિવરણ કહે છે: ૩૪ દીર્ઘ વૈતાલ્ય નિષધ ૧, નીલવત ૨, મેરૂ ૩ એ પર્વત અને વિદ્યુત્પ્રભ ૧, માલવત, ૨ એ ૨ વખાર ગજહત એ ૩૬ પર્વત ઉપર નવ નવ કૂટ છે ૩૬ ને નવે શુણ્ઠતા ૩૫૧ કૂટ ધાય ચુલ્લહિમવત ને શિખરી એ એ પર્વત ઉપર અગિયાર અગિયાર કૂટ છે એ ૨૨ થયા મહાહિમવત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કૂટ છે એ ૧૬ કૂટ સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કૂટ છે, એ ૬૪ કૂટ સૌમનસ ૧, ગધમાહન ૨, એ ૨ વખારા ગજહત ઉપર સાત સાત કૂટ છે એ ૧૪ કૂટ, એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપરના થયા, અને શેષ ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે કહે છે, ઋષભકૂટ તે ૧ ભરતનો ૧ ઇરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરુના ૮, ઉત્તરકુરુના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના થયા. એ સર્વ મળીને પરપ કૂટ થયા

ઇતિ ૫ મો કૂટદ્વાર સમાપ્ત ૫.

૬ હો તીર્થદ્વાર : જળૂકીપ મધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય, ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪ તેમા દરેકમાં ત્રણ ત્રણ તીર્થ છે,

માગધ ૧ વરદામ ૨, પ્રભાસ ૩. એ ૩ તે અગ્નિકૌણે ૧, નૈરૂત્યકૌણે ૨, વચ્ચકૌણે ૩, એ ૩૪ ત્રિ ૧૦૨ તીર્થ થાય.

ઇતિ ૬ કો તીર્થદ્વાર સમાપ્ત. ૬;

૭ મો શ્રેણીદ્વાર : જાબુદ્દીપમાં ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે, તે વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર દશ દશ જોજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં ૧ દક્ષિણે ને ૧ ઉત્તરે એ બે વિદ્યાધરની શ્રેણીઓ છે, તેમાં ભરતના વૈતાલ્ય ઉપર ગગન વલ્લભાદિક ૫૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને રથ ચક્રવાલાદિક ૬૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, એમજ ઇરવતના વૈતાલ્ય ઉપર ૬૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, મહાવિદેહના ૩૨ વૈતાલ્ય ઉપર દક્ષિણ ઉત્તરની શ્રેણીએ પંચાવન ૫ ચાવન નગર છે, સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની શ્રેણીએ છે, એ ૩૪ હુ ૬૮ વિદ્યાધરની શ્રેણી, વળી વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ જોજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં અભિયોગ દેવની બે શ્રેણી આવે; દક્ષિણે ૧ ને ૧ ઉત્તરે એ પ્રમાણે ૩૪ હુ ૬૮ શ્રેણી અભિયોગ દેવની છે, એ સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની એ ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે

ઇતિ ૭ મો શ્રેણીદ્વાર સમાપ્ત ૭

૮ મો વિજયદ્વાર વિજય કહેતાં જાબુદ્દીપમાં ૩૪ વિજયરૂપ સ્થાનક છે, તેના નામ કચ્છા ૧, સુકચ્છા ૨, મહાકચ્છા ૩, કચ્છગાવતી ૪ આવતી ૫, મગલા ૬, પુષ્કલા ૭, પુષ્કલાવતી ૮, એ વિજય, સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિદેહને વિષે શ્રી મેરુ પર્વતથી માંડીને સિતામુખવનસુધી પ્રથમ ખાંડવુ જાણવુ (૧) વત્સા ૯, સુવત્સા ૧૦, મહાવત્સા ૧૧, વત્સાગાવતી ૧૨, રમ્યા, ૧૩, રમ્યકા ૧૪, રમણિકા ૧૫, મગલાવતી ૧૬, એ ૮ વિજય, સીતા નદીને દક્ષિણ પાસે સીતામુખવનથી માંડીને મેરુ સુધી માયજન વખારા પર્વતસુધી ખીજી ખાંડવુ જાણવુ (૨) પદ્મા ૧૭, સુપદ્મા ૧૮, મહાપદ્મા ૧૯, પદ્માગાવતી ૨૦, શખા ૨૧, કુસુદા ૨૨, નદીના ૨૩, નદીનાવતી ૨૪, એ ૮ વિજય, સીતાના નદીને દક્ષિણને કાઠે વિદ્યુત-

પ્રભ ગજદંત પછી અંકાવતી વખારા પર્વતથી ને સીતોદામુખ વન-
સુધી ત્રીજી ખાંડવુ જાણવુ (૩) વપ્રા, ૨૫ સુવપ્રા ૨૬, મહાવપ્રા ૨૭-
વપ્રાગાવતી ૨૮, વલ્ગુ ૨૯ સુવલ્ગુ ૩૦, ગધિલા ૩૧, ગંધિલાવતી
૩૨, એ ૮ વિજય, તે સીતોદા મુખવનથી માડીને સીતોદા
નદીને કાંઠે દેવ વખારા પર્વત સુધી ચોથી ખાંડવુ જાણવુ (૪) એ
૩૨ વિજય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે તે સઘળી વિજય ૧૬૫૯૨ જોજન
ને ૨ કલાની ઉત્તર દક્ષિણે લાંબી છે અને ૨૨૧૩ જોજનમાં કાંઈક
ન્યૂનની પૂર્વ પશ્ચિમે પહોળી છે ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪, તથા
૩૨ વિજયની, ૧ ભરતની, ૧ ઇરવતની, એ ૩૪ રાજધાની છે તે,
ને ૩૪ તમિઝગુફા, ૩૪ ખંડપ્રપાતગુફા, ૩૪ રૂપલક્ષ્ટ, એટલા શાશ્વત છે

ઇતિ ૮મો વિજયદ્વાર સમાપ્ત ૮

૯મો દ્રહદ્વાર : જંબૂદ્વીપમાં ૧૬ દ્રહ છે તેનાં નામ .
પદ્મદ્રહ ૧, મહાપદ્મ દ્રહ ૨, પુંડરિકદ્રહ ૩, મહાપુંડરિકદ્રહ ૪,
તિગિછદ્રહ, ૫, કેશરીદ્રહ ૬ એ ૬ દ્રહ વર્ષધર પર્વતના ૫ દ્રહ
દેવકુરૂને વિષે છે નિષધદ્રહ ૧, દેવકુરૂદ્રહ ૨, સૂર્યદ્રહ ૩, સુલસદ્રહ
૪, વિદ્યુતપ્રભદ્રહ ૫, એ પાંચ દ્રહ દેવકુરૂક્ષેત્રમાં સીતોદા નદીની વચ્ચે
છે, એમજ ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રને વિષે સીતા નદીને મધ્ય ભાગે ૫ દ્રહ
છે તેનાં નામ —નીલવતદ્રહ ૧, ઉત્તરકુરૂદ્રહ ૨, ચદ્રહ ૩, ઐરાવત-
દ્રહ, ૪, માલવતદ્રહ, ૫, એ ૧૦ ને ૬ ઉપરના એ પ્રમાણે ૧૬ દ્રહ
થયા ૧ પદ્મ દ્રહ અને ૨ પુંડરિકદ્રહ એ ૨ દ્રહ ૧ હજાર જોજન
લાંબા અને ૫૦૦ જોજનના પહોળા છે, ૧૦ જોજનના ધરતીમાં ઊડા
છે એ પ્રમાણે જ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના ૧૦ દ્રહ જાણવા એકેકા
દ્રહમાં ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ છે સઘળા રત્નમય છે પદ્મદ્રહ મધ્યે
૧ ચોટ કમલ છે, તે શ્રીદેવીનું છે, અને ૧૦૮ કમલ શ્રીદેવીના લડા-
દીનાં છે ૪ કમલ મહાતરિકાનાં છે ૭ કમલ અલિકાના અધિપતિનાં
છે ૧૬ હજાર કમલ આત્મરક્ષક દેવના છે ૪ હજાર કમલ સામાનિક

દેવનાં છે. ૫ હજાર કમલ માંહેલી પરિષદાનાં છે ૧૦ હજાર કમલ-
 વચલી પરિષદાનાં છે ૧૨ હજાર કમલ બહારની પરિષદાનાં છે તેને
 ફરતા ૩ કોટ કમલના છે, તેમાં ૩૨ લાખ કમલ પહેલા કોટનાં છે.
 ૪૦ લાખ કમલ વચલી કોટના છે ૪૮ લાખ કમલ બહારના કોટના
 છે, એ સર્વ મળીને ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ થયા તેમાં મોટું કમલ ૧
 જોજનનું લાંબુ ને પહોળું છે, અર્ધ જોજનનું જાડું છે, ૧૦ જોજનનું
 પાણીમાં ઊડું છે, ૨ કોશ પાણીથી ઊંચું છે, ૧૦ જોજન અધિક
 સર્વાંગે છે તે કમલનું વજન રત્નમય મૂળ છે, રિષ્ટ રત્નમય કદ છે,
 વૈડુર્ય રત્નમય નીલવર્ણી બહારનાં પાંદડાં છે, જાળુનક રાતા રત્ન
 સુવર્ણમય માંહેલાં પાંદડા છે, તપાવ્યા સોનામય કેશરા છે, નાના
 પ્રકારની મણિમય જે ઉપર પાંખડીયો છે, સોનાની કર્ણિકા લાંબી ને પહોળી
 છે એક કોશનો જોડપણે ડોડો છે, તે ઉપર ઘણું રમણિક છે મધ્ય-
 દેશભાગે શ્રીદેવીનું ઘર છે, ૧ કોશનું લાંબુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે,
 અને દેશે ઉચ્ચ કોશ ઊંચું છે અનેક સ્તલા છે, ગઠાયો સુવર્ણ
 કરી તે જોવાયોગ્ય છે તે ભુવનને ૩ બારણા છે પૂર્વે ૧, દક્ષિણે ૨
 ઉત્તરે ૩ તે બારણાં ૫૦૦ ધનુષનાં ઊંચા છે, અઢીસે ધનુષનાં
 પહોળાં છે, તે ભુવનમાં એક મણિપીઠિકા છે, તે ૫૦૦ ધનુષની લાંબી
 ને પહોળી છે, ૨૫૦ ધનુષની ઊંચી છે તે મણિપીઠિકા ઉપર ૧
 દેવશય્યા-રહેવાનો પલંગ છે મહાપદ્મદ્રુહ ૧ મહાપુરિકદ્રુહ
 ૨ એ ૨ દ્રુહ એકેકો ૨ હજાર જોજનનો લાંબો ને ૧ હજાર જોજ-
 નનો પહોળો છે, અને ૧૦ જોજનનો ધરતીમાં ઊંડો છે મહાપદ્મ-
 દ્રુહમાં હ્રીદેવી રહે છે મહાપુરિકદ્રુહમાં બુદ્ધિદેવી રહે છે. એનાં
 કમલ શ્રીદેવીની પેઠે જાણવા, પણ કમલનું માન બમણું જાણવું તેમાં
 મોટું કમલ ૨ જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે અને ૧ જોજનનું જાડું
 છે તિગિહદ્રુહ ૧, કેશરીદ્રુહ ૨, એ બે દ્રુહ એકેકો ૪ હજાર જોજ-
 નનો લાંબો ને ૨ હજાર જોજનનો પહોળો છે ૧૦ જોજનનો ધર-
 તીમાં ઊંડો છે તિગિહદ્રુહમાં ધૃતિદેવી રહે છે કેશરીદ્રુહમાં કીર્તિદેવી
 છે અને મોટું કમલ ૪ હજાર જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે અને ૨

જોજનનું' જાડું' છે કમલ શ્રીદેવીની પેઠે જાણવા એમ સોલે દ્રહના ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલને ૧૬ શુભા કરતા શાન્ધતા ૧૯૨૯૦૧૯૨૦ કમલ થાય. ૫ દ્રહ દેવકુરુમા, ૫, ઉત્તરકુરુમા એ ૧૦ દ્રહ ધરતી ઉપર છે. તેને નામે દેવનાં નામ છે એક પદ્યનું આશુખ્ય છે, અને ચુલહિમવત પર્વત ઉપર પદ્મદ્રહ છે ત્યાં શ્રી દેવીનો વાસ છે. શિખરીપર્વત ઉપર પુડરિકદ્રહ છે, ત્યાં લક્ષ્મીદેવીનો વાસ છે મહાહિમવત પર્વત ઉપર મહાપદ્મદ્રહ છે. ત્યાં હી દેવીનો વાસ છે. રૂપીપર્વત ઉપર મહાપુડરિક દ્રહ છે, ત્યાં બુદ્ધિદેવીનો વાસ છે નિષધ પર્વત ઉપર તિગિછદ્રહ છે ત્યાં ધૃતિદેવીનો વાસ છે, નીલવત પર્વત ઉપર કેશરીદ્રહ છે ત્યાં કીર્તિદેવીનો વાસ છે, એ છ દેવીઓ લવનપતિની જાતિની જાણવી, તેનું આશુખ્ય ૧ પદ્યનું છે ઇતિ ૯ મો દ્રહદાર સમાપ્ત ૯.

૧૦ મો સલિલા દાર-જ બુદ્ધીપ મધ્યે ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ છે તેમાં પદ્મદ્રહને પૂર્વદિશિને તોરણથી ગંગા નીકળી ૫૦૦ જોજન પૂર્વમાં સામી ગઈ ત્યાં ગંગાવર્તન કુટ છે, ત્યાં અક્ષણાણી, ત્યાંથી દક્ષિણ દિશે ચાલી, તે પર ૩ જોજન ને ૩ કલા દક્ષિણ દિશે પર્વત ઉપર ગઈ, ત્યાં મોટા ઘડાના મુખમાંથી પાણી પડે તેમ મોતીના હાર સરખું મહામગરમચ્છના મુખને આકારે પરનાલી જલિકામાંથી કાંઈક અધિક ૧૦૦ જોજન ઊંચેથી પાણી પડે છે, તે જલિકા અર્ધ જોજન લાંબી છે અને સવા છ જોજનની પહોળી છે પ્રનાલી મગરમચ્છના મુખ વિકસ્યા તેને સ્થાને છે સર્વ વજ્રમય છે. આછો તેજવત છે તેમાંથી પાણી પડે છે, ત્યાં મોટો ગંગાપ્રપાત નામે કુડ છે તે કુડ ૬૦ જોજન લાંબો ને પહોળો છે, ૧૦ જોજનનો ઊંડો છે, તે કુડની રૂપામય ઉપકઠ પાલી છે, વજ્ર પાષાણ તણુ છે મુખે માંહે ઉતરીએ તેવું છે નાના મણિરત્ને કરી તેનો કાઠો બાંધ્યો છે સુવર્ણ રજત ને મણિમય વેળું છે ગભીર શીતલ જળ છે અને તે કમળને પાકડે છાસુ છે ઘણા ઉત્પલ કમલ છે કુસુમ, નલીન, પુડરિક, શતપત્ર કમળ ઘણાં છે, ગંગા કુડને બારણાં ૩ છે, ત્રણ દિશે પગથિયાનું વર્ણન છે. પૂર્વ દિશે ૧, દક્ષિણ દિશે ૨, પશ્ચિમ દિશે ૩ પગથિયાં છે. જેમ પાષાણ તેના

ઉપરનો ભાગ રિષ્ટ રત્નમય છે, વેડુચરત્નમય સ્તભા છે સોના રૂપાનાં પાટિયાં છે, લોહિતાક્ષ રત્નમય ખીલા છે, વજ્રમય સાંધો જડી છે, મણિના આદમન પકડવાને પગથિયા આગળ પ્રત્યેક પ્રત્યેક તોરણ છે, તે મણિ સુવર્ણ મુકતાફળ હારે કરી શોભે છે, તે ગંગાપ્રપાત કુંડની વચ્ચે ૧ ગંગાદ્વીપ નામે દ્વીપ છે, તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, ૨ કોશ પાણીથી ભર્યો છે, સર્વ વજ્ર રત્નમય છે ગંગાદ્વીપની ઉપર ઘણું રમણિક છે, તે ઉપર ૧ ગંગાદેવીનું ભવન છે તે ૧ કોશનું લાંબુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે અને દશે ઉણું કોશ ઊંચું છે અનેક સ્તભા છે, તેનું વર્ણન શ્રીદેવીની પેઠે જાણવું ગંગાનું શાશ્વત નામ છે, તે ગંગાપ્રપાત કુંડના દક્ષિણ દિશાના બારણાથી ગંગા નદી નીકળીને ઉત્તર ભરતમધ્યે વહેતી વહેતી ૭ હજાર નદી સાથે ખડપ્રપાત ગુફા ને વૈતાલ્ય પર્વતને હેઠે થઈ ને દક્ષિણાર્ધ ભરતમાં વહેતી બીજી ૭ હજાર નદી ભળતી થકી સર્વ ૧૪ હજાર નદીને પરિવારે જગતીને લેદીને પૂર્વના દાવણસમુદ્રમાં મળી, એમજ સિંધુ પણ પશ્ચિમ દિશે જાણવી જ બુદ્ધીપમાં ૨૪૫૬૦૬૦ નદીઓ છે તેનું વિવરણ ગંગા ૧, સિંધુ ૨, રક્તા ૩, રક્તાવતી ૪, એ ૪ નદીઓ મૂળથકી નીકળતા સવા છ જોજનની પહોળી અને અર્ધ ગાઉની ઊંડી છે છેડે સમુદ્રમાં મળતાં સાડીબાસક જોજનની પહોળી અને સવા જોજનની ઊંડી છે એકેકીનો ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો સર્વ મળીને ૧૪ ચોકુ ૫૬૦૦૦ નદીઓ થઈ રોહિતા ૧, રોહિતાશા ૨, એ ૨ નદીઓ હેમવય ક્ષેત્રમાં છે, અને સુવર્ણકુલા ૧ ને રૂપકુલા ૨ એ ૨ નદીઓ હિરણ્યવય ક્ષેત્રમાં એ ૪ નદી નીકળતાં સાડીબાર જોજનની પહોળી અને ૧ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતાં સવાસો જોજનની પહોળી અને અઢી જોજનની ઊંડી છે એકેકીનો અઠાવીશ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો. સર્વ મળીને એક લાખ ને ૧૨ હજાર નદીઓ થઈ હરિકાતા ૧, હરિસલિલા ૨, એ ૨ નદીઓ હરિવાસ ક્ષેત્રમાં છે અને નરકંતા ૧, નારીકંતા ૨, એ ૨ નદીઓ રમ્યવાસ ક્ષેત્રમાં છે, એ ૪ નદીઓ મૂળે નીકળતાં પચીસ પચીસ

જોજનની પહોળી છે અને ૨ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતાં અઢીસો અઢીસો જોજનની પહોળી છે અને પાચ પાચ જોજનની ઊંડી છે એકેકી નદીનો પરિવાર ત્રેપન હજાર નદીઓનો જાણવો એ ૪ થઈને ૨ લાખ ને ૨૪ હજાર નદીઓ થઈ સીતા ૧, સીતાદા ૨, એ ૨ નદીઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે મૂળે ૫૦ જોજનની પહોળી છે ચાર ચાર ગાઉની ઊંડી છે છેડે સમુદ્રમાં મળતા પાચસો પાચસો જોજનની પહોળી છે, દશ દશ જોજનની ઊંડી છે, એકેકીનો પાચ લાખ બત્રીશ હજારનો પરિવાર છે એ ૨ નો પરિવાર ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર નદીઓનો જાણવો મહાવિદેહ ક્ષેત્રની ૧૬ વિજયમાં ગંગા ૧, સિંધુ ૨ છે તે ૧૬ હુ ડર થઈ, અને ૧૬ વિજયમાં રક્તા ૧ રક્તાવતી ૨ છે, તે પશુ ૧૬ હુ ડર થઈ, એમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૬૪ નદીઓ છે ૬૪ હુ પહોળપણુ ભરતની ગંગાની પેઠે જાણવું તે એકેકીનો ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો ચોસઠ ને ૧૪ હજાર ગુણતા ૮ લાખ ને ૯૬ હજાર નદીઓ થાય, અને દેવકુરુની ૮૪ હજાર અને ઉત્તરકુરુની ૮૪ હજાર એ ૧ લાખ ને ૬૮ હજાર અને ૮ લાખ ને ૯૬ હજારમાં મેળવીએ એટલે ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર થાય એટલો પરિવાર સીતા, સીતાદાનો જાણવો અને શેષ ૧૨ નદીઓનો પરિવાર ૩ લાખ ને ૯૨ હજાર, એ સર્વ મળીને ૧૪ લાખ ૫૬ હજાર નદીઓ થાય અને ૯૦ મોટી નદીઓ જાણવી હવે ૧૨ અંતર નદીઓ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં છે, તે ૮ વિજયહુ ૧ ખાડવુ, તેમાં ૩ નદીઓ પૂર્વ મહાવિદેહને ઉત્તરને ખાડવે અને દક્ષિણને ખાડવે ૩, એ ૬, એમ ૪ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ને ઉત્તરને ખાડવે ૩ અને દક્ષિણને ખાડવે ૩ એમ ૧૨ અંતર નદીઓ છે તે એકેકી સવાસો સવાસો ચોજનની પહોળી છે અને અઢી અઢી ચોજનની ઊંડી છે ૧૬૫૯૨ ચોજન ને ૨ કલાની લાંબી છે, તે ૧૨ અંતર નદીના નામ કહે છે અંહવતી ૧, દ્રહાવતી ૨, કપાવતી ૩ તપ્તજલા ૪, મત્તજલા ૫, ઉવમત્તજલા ૬, ક્ષીરોદા ૭, સિંહશ્રોતા ૮, અતોવાહિણી ૯, ઉર્મેમાલિની ૧૦ ફેણુમાલિની ૧૧, ગભીરમાલિની ૧૨ એ સર્વ થઈ મોટી નદીઓ થઈને ૧૪, ૬૪ ૧૨ થઈને ૯૦ નદીઓ થઈ, એનો પરિવાર સર્વ નદીઓ થઈને ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ થાય

ઇતિ ૧૦ મો સલિલાદાર સમાપ્ત. ૧૦

ઇતિ જ'શુદ્ધીપ વિચાર સંપૂર્ણ

વાટે વહેતા જીવના યોગ

૧ વાટે વહેતા જીવને સમક્રિત ચાર લાલે. વેદક વર્ણને. ૨ વાટે વહેતા જીવને શરીર બે લાલે તે તૈજસ અને કાર્મણ, ૩, વાટે વહેતા જીવને ગુણસ્થાનક ત્રણ લાલે પહેલું બીજું અને ચોથું, ૪. વાટે વહેતા જીવને યોગ એક લાલે તે કાર્મણ ૫ વાટે વહેતાં જીવને ઉપયોગ દશ લાલે મન પર્યાવ અને ચક્ષુદર્શન એ બે વર્ણને, ૬ વાટે વહેતાં જીવને લેશ્યા છ લાલે ૭ વાટે વહેતા જીવને દષ્ટિ બે લાલે તે સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ અને મિથ્યાત્વદષ્ટિ ૮ વાટે વહેતા જીવમાં અજ્ઞાન ત્રણ લાલે ૯ વાટે વહેતા જીવમાં સમુદ્ધવાત બે પહેલી લાલે ૧૦. વાટે વહેતાં જીવમાં જ્ઞાન ચાર લાલે મનપર્યાવ ટાળીને ૧૧. વાટે વહેતાં જીવમાં દર્શન ત્રણ લાલે ચક્ષુદર્શન વર્ણને. ૧૨. વાટે વહેતાં જીવમાં વેદ ત્રણ લાલે ૧૩ વાટે વહેતાં જીવમાં પર્યાપ્તિ એકે નહિ ૧૪ વાટે વહેતા જીવની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની, ઉત્કૃષ્ટ ચાર સમયની. ૧૫ વાટે વહેતાં જીવમાં કષાય ચાર લાલે ૧૬ વાટે વહેતાં જીવમાં ઇન્દ્રિય એકે નહિ. ૧૭ વાટે વહેતાં જીવમાં જીવના લેહ સાત અપર્યાપ્તા લાલે ૧૮. વાટે વહેતાં જીવ સમક્રિતી અને મિથ્યાત્વી ૧૯ વાટે વહેતાં જીવમાં પ્રાણ એક આયુષ્ય લાલે ૨૦. વાટે વહેતાં જીવમાં સત્ત્વી-અસત્ત્વી બે લાલે ૨૧ વાટે વહેતાં જીવમાં ત્રસસ્થાવર બે લાલે ૨૨. વાટે વહેતાં જીવમાં આત્મા સાત લાલે તે ચારિત્ર આત્મા વર્ણને ૨૩ વાટે વહેતાં જીવમાં ચારિત્ર એકે નહિ ૨૪ વાટે વહેતા જીવમાં સજ્ઞા ચાર લાલે ૨૫ વાટે વહેતાં જીવ એક અભાસકા હોય ૨૬ વાટે વહેતાં જીવમાં કરણ અઠાવીસ લાલે ૨૭ વાટે વહેતા જીવમાં હેતુ તેત્રીસ લાલે ૨૮ વાટે વહેતાં જીવમાં સૂક્ષ્મ-બાહર બે લાલે ૨૯ વાટે વહેતાં જીવમાં અણાહારકપણ લાલે, ૩૦ વાટે વહેતા જીવમાં ક્રિયા એકે નહિ. ૩૧. વાટે વહેતા જીવમાં યોગ એક કાયનો. ૩૨. વાટે વહેતાં જીવ મન રહિત હોય.

સાધુની ચોરાસી ઉપમાનો થોકડો

ગાથા—ઉરગ ગિરિજલણ સાગર, નલ તલ તરુ ગણ સમોય ને હોઈ,

ભમર મીય ધરણી જલરુહ, રવિ પવણ સમયવેા સમણે ૧
શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં ચાર પ્રકારે સામાયિક કહ્યું છે તે પ્રથમ
સાધુની સમકિત સામાયિક, બીજી સૂત્ર સામાયિક, ત્રીજી દેશવિરતિ
સામાયિક, ચોથું સર્વવિરતિ સામાયિક, હવે તે ચારનો અર્થ કહે છે

પ્રથમ સમકિત સામાયિક—તે સાચા દેવ, શુર, ધર્મ એ ત્રણ
તત્ત્વને રૂડી રીતે ધારે તે, બીજી, સૂત્ર સામાયિક તે તત્ત્વજ્ઞાન શીખવા
રૂપ લક્ષણ ત્રીજી દેશવિરતિ સામાયિક તે કંઈક વ્રતી—અવ્રતી રૂપ
લક્ષણ એ થી સર્વવિરતિ સામાયિક તે સર્વ સાવચયોગનાં ત્યાગ રૂપ
લક્ષણ તેમાં સર્વવિરતિ સામાયિકના ધણી તો સાધુ મહાપુરૂષ હોય
તે સાધુ ઉપર બાર ઉપમા સર્પાદિકને દૃષ્ટાને કરી ચોરાસી લેકથી કહે છે
પ્રથમ સાધુને સર્પની સાત ઉપમા કહે છે.

૧ પહેલી ઉપમાએ જેમ સર્પ અનેરાનાં કીધાં ઘર લોગવે પણ
પોતે કરે નહિ, તેમ સાધુ મહાપુરૂષ પણ અનેરા માટે કીધાં સ્થાનક,
વસ્ત્ર લોગવે પણ પોતે કરે નહિ, કરાવે નહિ, કરતાને લણુ જાણે નહિ
તે પણ પુરૂષ, પશુ, પડગ રહિત નિર્દોષ લોગવે.

૨ જેમ અગંધન કુળનો સર્પ કાઢેલું ઝેર ફેરી ચૂસે નહિ, તેમ
સાધુ પણ છાડ્યા કામ-લોગને પાછા લેવા ન વાંછે

૩. જેમ સર્પ દરમાં પેસતાં સીધો પેસે, તેમ સાધુ પણ
જોક્ષમાર્ગનાં બિલ (દર) માંહે પેસતાં વચ્ચે વિષય, માયા, કપટ,
પરનિદા રહિત, સરગ સ્વભાવે સીધો ચાલે

૪ જેમ સર્પ બિલમાં પેસતાં પોતાનું શરીર બીજે અણુફરસતો
પેસે તેમ સાધુ મુનિરાજ આહાર કરતાં સ્વાદે કરી, રાગબુદ્ધિએ
હાબા—જમણા ગાલે અણુફરસતો સરસ—નિરસ આહાર લોગવે

૫. જેમ સર્પ કાંચળી મૂકીને ઉતાવળો નાસી જાય, તે કાંચળી તરફ ફરી જુએ નહીં તેમ સાધુ પણ સંસારનો રોનેહ મૂકીને ઉતાવળો મોક્ષમાર્ગે પ્રવર્તે, ફરી સંસાર તરફ દષ્ટિ ન કરે.

૬ જેમ સર્પ કાંટા, કાંકરાદિકથી બીતો એકાંત દષ્ટિએ ચાલે, તેમ સાધુ પણ હિંસાદિક પાપકર્મથી બીતો એકાંત દષ્ટિએ ચાલે

૭. જેમ સર્પથી સર્વ લય પામે તેમ સાધુથી ત્રણસે ત્રેસક પાખંડી તથા અષ્ટકર્મ લય પામે.

બીજી પર્વતની સાત ઉપમા

૧ જેમ પર્વત અનેક ઔષધિએ કરી સહિત છે તેમ સાધુ પણ હ્રિદય રૂપ ઔષધિએ કરી સહિત છે.

૨ જેમ પર્વત વાયરે કરી ડોલે નહિ તેમ સાધુ પણ બાવીશ પરિબહથી ડોલે નહિ

૩ જેમ પર્વત અનેક જીવ, પશુ, પક્ષી આદિને શરણુભૂત છે, તેમ સાધુ મહાપુરુષ છકાયના જીવને તથા સંસારમાં દૂખતાંને શરણુભૂત છે.

૪ જેમ પર્વતમાંથી પાણીનાં ઝરણાં, નદી નીકળે છે ને તેથી ધાન્ય નીપજે, તેમ સાધુ મહાપુરુષના હૃદયમાંથી નિગમાદિ સાત નય તથા જ્ઞાન રૂપી નદી નીકળે તેથી ધર્મક્ષેત્ર નીપજે.

૫ જેમ પર્વતમાંહે મેરૂ પર્વત મોટો છે તેમ સર્વ વેશ માંહે સાધુનો વેશ તથા મુનિના શુભ મોટા છે

૬ જેમ પર્વત રત્નાદિકે કરી શોભે છે તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિકે કરી શોભે છે.

૭. જેમ પર્વત સર્વ ધરતીની તથા ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર છે તેમ સાધુ પણ ધર્મની મર્યાદાના કરનાર છે.

ત્રીજી અગ્નિની ઉપમા

૧ જેમ અગ્નિ તેજે કરી દેહીધ્યમાન છે તેમ સાધુ મહાપુરુષ પણ તપ રૂપી તેજે કરી દેહીધ્યમાન છે.

૨ જેમ અગ્નિ કાષ્ટે કરી તૃપ્ત ન થાય તેમ સાધુ સૂત્રાર્થ લાણુતાં પણ તૃપ્ત ન થાય

૩ જેમ અગ્નિ કાષ્ટાદિક સર્વને બાળે તેમ સાધુ પણ તપ રૂપ અગ્નિએ કરી કર્મ રૂપ કાષ્ટને બાળે

૪ જેમ અગ્નિ ઉદ્યોત કરે છે, અધકારને ટાળે છે, તેમ સાધુ પણ જીવહયા રૂપ ઉદ્યોતના કરણહાર છે તથા મિથ્યાત્વ, અનૃત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ યોગ અને અઢાર પાપ સ્થાનક રૂપ જે અધકાર છે, તેના મટાડનાર છે અને સમક્ષિત જ્ઞાન રૂપ પ્રકાશના કરનાર છે

૫ જેમ અગ્નિ સુવર્ણાદિકનો મેલ કાઢે છે તેમ સાધુ પણ ભવ્ય જીવનો મિથ્યાત્વ-સંકલ્પ ભાવરૂપ મેલ કાઢે છે અને નિર્માળ કરે છે.

૬ જેમ અગ્નિ ધાતુ અને ધુળને જીલી કરે છે, તેમ સાધુ પણ કર્મરૂપ માટી અને જીવરૂપ ધાતુને તપરૂપ અગ્નિએ કરી જીલી કરે છે.

૭ જેમ અગ્નિ કાચાં ઠામને પાકા કરે છે તેમ સાધુ પણ કાચા સાધુ તથા શ્રાવકને જિનમાર્ગને વિષે પાકા કરે છે

ચોથી સસુદ્રની ઉપમા

૧. જેમ સસુદ્ર ગંભીર છે તેમ સાધુ પણ ગંભીર છે

૨. જેમ સસુદ્ર રત્નાદિકનો આગર છે તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિક રત્નનાં આગર છે

૩. જેમ સસુદ્રમાં ઓગણત્રીશ લાખ બાર હજાર નદીઓ લાળે છે, તે પણ પોતાની મર્યાદા અતિક્રમતો નથી તેમ સાધુ પણ ઉત્પાતાદિક ચાર બુદ્ધિના જાણ તથા સર્વ અન્ય મતના શાસ્ત્રો જાણપણ કરે છે પણ જૈનમતની-જૈન શાસ્ત્રની મર્યાદા ઉલ્લંઘતા નથી.

૪. જેમ સસુદ્રમાં જલચરાદિક ઘણા જીવ કીડા કરે છે પણ પાણી ડહોળી કરતાં નથી, તેમ સાધુ પણ સ્વમત તથા પરમતના શાસ્ત્રના અર્થરૂપ પાણીમાં કીડા કરે છે, પર્ષદાને રિગ્વે છે પણ પોતાનું અને પરનું મન મલિન કરતાં નથી

૫. જેમ સમુદ્રમાં ઝાઝી નદીઓ ભળે છે પણ છલકાતો નથી, તેમ સાધુરૂપ સમુદ્રમાં પણ જ્ઞાનાદિક ગુણરૂપ ઝાઝી નદીઓ ભળે છે પણ ઉચ્છ્રાંબલપણ કરતાં નથી, છલકાતા નથી

૬ જેમ સમુદ્રના પાણીનો તાગ આવતો નથી તેમ સાધુનાં જ્ઞાનનો પણ તાગ આવતો નથી

૭ જેમ સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ રહે છે, તેમ સાધુનું હૃદય પણ નિર્મળ રહે છે

પાંચમી આકાશની ઉપમા

૧ જેમ આકાશનું તણુ નિર્મળ છે તેમ સાધુનું મન પણ નિર્મળ છે

૨ જેમ આકાશ આલંબન રહિત છે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થાદિકની નિશ્રા કહેતાં આલંબન રહિત છે

૩ જેમ આકાશ ધર્માસ્તિકાયાદિક સર્વ પદાર્થનું ભાજન છે તેમ સાધુ પણ પંચાચાર, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ, દ્રવ્ય ગુણાદિકનાં ભાજન છે

૪ જેમ આકાશ તડકાથી સુકાતું નથી તેમ સાધુ પણ આળ, નિંદા, દુષ્ટ વચન સાલળવાથી સુકાતા નથી

૫ જેમ આકાશ ઘણા વરસાદે કૂલાય નહિ તેમ સાધુ પણ સ્તુતિ ગુણ પામીને કૂલાય નહિ

૬ જેમ આકાશ છેઢાય નહિ, તેમ સાધુના જ્ઞાનાદિક છેઢાય નહિ.

૭ જેમ આકાશ અનંત છે તેમ સાધુના ગુણ પણ અનંત છે

છઠ્ઠી વૃક્ષની ઉપમા.

૧. જેમ વૃક્ષ પોતે ટાઢ, તાપ સહે અને બીજાને છાંયા કરે તેમ સાધુ પણ બાવીશ પરિષદ સહે અને છકાયની રક્ષા કરે

૨ જેમ વૃક્ષને સેવવાથી ક્ષ્ણાદિક દશ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય તેમ સાધુને પણ સેવ્યાથી દશ જોલની પ્રાપ્તિ થાય. શાખ-સૂત્ર ભગવતી. “સમણે નાણે” ઇત્યાદિક

૩ જેમ વૃક્ષ પક્ષી આદિ ઘણા જીવોને આધારભૂત છે તેમ સાધુ પણ ભવ્ય જીવોને ઉપદેશાદિક દેવાને આધારભૂત છે.

૪. જેમ વૃક્ષને વાંસલે કરી છેદે તો પણ કોઈ કરે નહિ તેમ સાધુને પણ કોઈ કુવચન કહે, કોઈ શસ્ત્રે કરી છેદે તો પણ ક્રોધાદિક ભાવે કરી ઉતાવળો ખોલે નહિ

૫ જેમ વૃક્ષ ઉચ્ચ-નીચને ફલ આપે, કંઈ માંગે નહિ, તેમ સાધુ પણ રાજાને તથા સામાન્ય લોકને ઉપદેશ આપે, પણ દ્રવ્યાદિક તે જેમ તેમ માંગે નહિ

૬ જેમ વૃક્ષનાં પર પથરાદિક નાખે, તો પણ તેહને ફળ આપે, તેમ સાધુને પણ કોઈ ઉપસર્ગ કરે તેહને પણ ધર્મકથા સંભળાવે.

૭ જેમ વૃક્ષ વેલાદિકે કરી સૂકાય પણ વેલાને મૂકે નહિ તેમ સાધુ પણ પરિવહથી હુ ખાય, છતાં પણ સચમ મૂકે નહિ

સાતમી ભમરાની ઉપમા

૧ જેમ ભમરો ફૂલની સુગંધ લે, પણ ફૂલને પીડા ન ઉપજાવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર આહાર અર્થે જાય, પણ ગૃહસ્થને બાધા-પીડા ન ઉપજાવે

૨ જેમ ભમરો ફૂલનો રસ લીધે તેહમાં પ્રતિબંધ ન કરે તેમ સાધુ આહાર અર્થે જાય, પણ પ્રતિબંધ ન કરે.

૩ જેમ ભમરો ફૂલ પર ફરતો ગુજારવ કરે તેમ સાધુ પણ ગામોગામ વિહાર કરી ધર્મોપદેશરૂપ ગુજારવ કરે.

૪ જેમ ભમરાને વાસ્તે કોઈ બગીચો કરતું નથી, તેમ સાધુ માટે ગૃહસ્થ આહાર નીપજાવતા નથી

૫ જેમ ભમરો ઘણો રસ લે પણ સચન ન કરે તેમ સાધુ ઘણો આહાર મળે પણ સચય ન કરે

૬. જેમ ભમરો અણુતોડયો આવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર અણુતોડયા વહોરવા જાય

૭ જેમ ભમરો કમળથી કેતકીને ઘણો ચહાય છે તેમ સાધુ સરસ આહારથી પણ નિર્દોષ-નિરસ આહાર પર ઘણો ભાવ રાખે આઠમી મૃગની ઉપમા.

૧ જેમ મૃગ સહાય સિહથી બીજો તેમ સાધુ પણ પાપ-કર્મથી બીજો.

૨ જેમ મૃગનો સ્વભાવ ગરીબ હોય તેમ સાધુ પણ ગરીબ-ભાવે પ્રવર્તે.

૩. જેમ મૃગ સિહથી બીજો એક ઠેકાણે ન રહે તેમ સાધુ પણ સ્નેહભાવથી બીજાં એક ઠેકાણે ન રહે.

૪ જેમ મૃગ રોગ આવે ઔષધ ન કરે તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સાવધ ઔષધ ન કરે.

૫ જેમ મૃગ રોગ આવે સ્વજનાદિકનું શરણ ન વાંછે, તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સ્વજનાદિકનું શરણ ન વાંછે.

૬ જેમ મૃગ બાંડનાં મૂળ પાસે બેસી રહે તેમ સાધુ પણ નિરવધ સ્થાનકે અંગોપાંગ સકોચી બેસે.

૭ જેમ મૃગ રોગ ગયે વનમાંહે સ્વેચ્છાએ વિચરે તેમ સાધુ પણ નિર્વિઘ્નપણે પૃથ્વીપર વિહાર કરે.

નવમી ધરતીની ઉપમા.

૧ જેમ ધરતીને સર્વ લોકો ખણે-ખોદે પણ બોલે નહિ, તેમ સાધુ પણ પરિષદ ખમ્મે પણ બોલે નહિ.

૨ જેમ ધરતી ધનધાન્યાદિકે ભરી છે, તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિ સંવેગ શુણે ભર્યા છે

૩ જેમ ધરતી સર્વ બીજની ઉત્પત્તિનું કારણ છે, તેમ સાધુ પણ સર્વ સુખની ઉત્પત્તિના કારણ છે.

૪. જેમ ધરતીને પૂજે તો રાગ ન ધરે, છેદે તો દ્વેષ ન કરે, તેમ સાધુ પણ પૂજતા, છેદતાં રાગ-દ્વેષ ન કરે

૫. જેમ ધરતીમાં અનેક રંગ છે તેથી ઘરાદિક શોભાવે તેમ

૩. જેમ વૃક્ષ પક્ષી આદિ ઘણા જીવોને આધારભૂત છે તેમ સાધુ પણ ભવ્ય જીવોને ઉપદેશાદિક દેવાને આધારભૂત છે

૪ જેમ વૃક્ષને વાસલે કરી છેદે તો પણ કોધ કરે નહિ તેમ સાધુને પણ કોઈ કુવચન કહે, કોઈ શસ્ત્રે કરી છેદે તો પણ ક્રોધાદિક ભાવે કરી ઉતાવળો બોલે નહિ

૫ જેમ વૃક્ષ ઉચ-નીચને ફલ આપે, કઈ માંગે નહિ, તેમ સાધુ પણ રાજાને તથા સામાન્ય લોકને ઉપદેશ આપે, પણ દ્રવ્યાદિક તે જેમ તેમ માંગે નહિ

૬ જેમ વૃક્ષના પર પથરાદિક નાખે, તો પણ તેહને ફળ આપે, તેમ સાધુને પણ કોઈ ઉપસર્ગ કરે તેહને પણ ધર્મકથા સંભળાવે

૭ જેમ વૃક્ષ વેલાદિકે કરી સૂકાય પણ વેલાને મૂકે નહિ તેમ સાધુ પણ પરિવહથી દુઝાય, છતાં પણ સચમ મૂકે નહિ

સાતમી ભમરાની ઉપમા

૧ જેમ ભમરો ફૂલની સુગંધ લે, પણ ફૂલને પીડા ન ઉપજાવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર આહાર અર્થે જાય, પણ ગૃહસ્થને બાધા-પીડા ન ઉપજાવે

૨ જેમ ભમરો ફૂલનો રસ લીધે તેહમાં પ્રતિબંધ ન કરે તેમ સાધુ આહાર અર્થે જાય, પણ પ્રતિબંધ ન કરે.

૩ જેમ ભમરો ફૂલ પર ફરતો ગુજારવ કરે તેમ સાધુ પણ ગામોગામ વિહાર કરી ધર્મોપદેશરૂપ ગુજારવ કરે

૪ જેમ ભમરાને વાસ્તે કોઈ બગીચો કરતું નથી, તેમ સાધુ માટે ગૃહસ્થ આહાર નીપજાવતા નથી

૫. જેમ ભમરો ઘણો રસ લે પણ સચન ન કરે તેમ સાધુ ઘણો આહાર મળે પણ સચય ન કરે

૬ જેમ ભમરો અણતોડયો આવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર અણતોડયા વહોરવા જાય

૭ જેમ ભમરો કમળથી કેતકીને ઘણો ચઢાય છે તેમ સાધુ સરસ આહારથી પણ નિર્દોષ-નિરસ આહાર પર ઘણો ભાવ રાખે આઠમી મૃગની ઉપમા.

૧ જેમ મૃગ સદાય સિ હથી બીજો તેમ સાધુ પણ પાપ-કર્મથી બીજો.

૨. જેમ મૃગનો સ્વભાવ ગરીબ હોય તેમ સાધુ પણ ગરીબ-ભાવે પ્રવર્તે

૩. જેમ મૃગ સિ હથી બીજો એક ઠેકાણે ન રહે તેમ સાધુ પણ સ્નેહભાવથી બીનાં એક ઠેકાણે ન રહે.

૪ જેમ મૃગ રોગ આવે ઔષધ ન કરે તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સાવધ ઔષધ ન કરે.

૫ જેમ મૃગ રોગ આવે સ્વજનાદિકતુ શરણુ ન વાંછે, તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સ્વજનાદિકતુ શરણુ ન વાંછે.

૬. જેમ મૃગ ઝાડનાં મૂળ પાસે બેસી રહે તેમ સાધુ પણ નિરવધ સ્થાનકે અગોપાંગ સકાચી બેસે.

૭ જેમ મૃગ રોગ ગયે વનમાંહે સ્વેચ્છાએ વિચરે તેમ સાધુ પણ નિર્વિઘ્નપણે પૃથ્વીપર વિહાર કરે.

નવમી ધરતીની ઉપમા.

૧. જેમ ધરતીને સર્વ લોકો ખણે-ખોદે પણ બોલે નહિ, તેમ સાધુ પણ પરિવહ ખમે પણ બોલે નહિ.

૨ જેમ ધરતી ધનધાન્યાદિકે ભરી છે, તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિ સવેગ શુભે ભર્યા છે

૩ જેમ ધરતી સર્વ બીજની ઉત્પત્તિનું કારણ છે, તેમ સાધુ પણ સર્વ સુખની ઉત્પત્તિનાં કારણ છે.

૪. જેમ ધરતીને પૂજે તો રાગ ન ધરે, છેદે તો દ્વેષ ન કરે, તેમ સાધુ પણ પૂજતાં, છેદતાં રાગ-દ્વેષ ન કરે

૫ જેમ ધરતીમાં અનેક રંગ છે તેથી ધરાદિક શોભાવે તેમ

સાધુ પણ સૂત્રાર્થ, ઢાલ, કાવ્ય, હેતુયુક્ત પ્રસ્તાવ બેઈ પોતાની બુદ્ધિથી લોકને રંગ રાગ ચઢાવે

૬. જેમ ધરતી કંઠણ કાઢવને નસાડે તેમ સાધુ પણ સમાધિ તથા ધૈર્ય ગુણે કરી કલેશરૂપ કાઢવને નસાડે

૭ જેમ ધરતી સર્વ જીવને આધારભૂત છે, તેમ સાધુ પણ સ્થવિર, ગ્દાન, તપસ્વી, ચાર તીર્થ અને છકાયને આધારભૂત છે દશમી કમળની ઉપમા.

જેમ કમળ કાઢવમાં ઊપજ્યુ, જળે વૃદ્ધિ પામ્યુ પણ તેનાથી ન્યારૂ રહે તેમ સાધુ પણ કામકાઢવથી ઉપન્યા, લોગજળે વધ્યા, પણ બેહુથી ન્યારા રહે, મોક્ષનુ કારણ ચારિત્રમાં પ્રવર્તે

૨ જેમ કમળની પાસે વસનાર લોકોના તાપ મટે, શીતળગુણ કરે, સુગંધ આપે, તેમ સાધુ પણ ઉપદેશ રૂપી શીતલતાએ કરી લવ્ય જીવોના તાપ મટાડે અને જ્ઞાનગુણ સુવાસના આપે

૩ જેમ કમળમા સુગંધ હોય, તેમ સાધુમાં પણ શીલ-વ્રતાદિ ગુણે કરી સુગંધ હોય

૪ જેમ કમળની વાસનાએ ભમરા ગુબ્ધરવ કરે તેમ સાધુની ક્રિયારૂપ વાસનાએ કરી લવ્ય જીવ સાધુ પાસે સુનિના ગુણોના ગુબ્ધરવ કરે

૫ જેમ કમળની અવગાહના મોટી તેમ સાધુની કરણી પણ મોટી

૬ જેમ કમળ ચંદ્ર-સૂર્ય દેખી વિકાસ પામે, તેમ સાધુ પણ સિદ્ધાંત પ્રવચન વાંચીને તથા ગીતાર્થ-નિર્મથ દેખીને ઉત્સાહ પામે

૭ જેમ કમળ ચંદ્ર-સૂર્ય સામા રહે પણ ઉપરાંક ન રહે, તેમ સાધુ પણ જિનાજ્ઞા આરાધે પણ ઉપરાંક ન થાય

અગિયારમી સૂર્યની ઉપમા

૧ જેમ સૂર્ય ઊગે થકે કમળ વિકસે તેમ સાધુ ધર્મોપદેશ આપે ત્યારે લવ્ય જીવના હૃદય કમળ વિકસે

૨ જેમ સૂર્ય પોતાના તેજ પ્રકાશ કરે તેમ સાધુ પણ જીવ-અજીવાદિક ભાવ પ્રકાશ કરે

૩ જેમ સૂર્યથી અનેરા ગ્રહાદિકની પ્રભા ઢંકાય તેમ સાધુ
૩૬૩ પાખંડ રૂપ ગ્રહ ઢાંકી નિરાકરણ કરી દેખાડે

૪. જેમ સૂર્ય અંધકારને નસાડે તેમ સાધુ પણ મિથ્યાત્વ-
અજ્ઞાનને દૂર કરે

૫ જેમ સૂર્ય ભિન્ન માર્ગ-કુમાર્ગની ખબર પડે, તેમ સાધુ મળે
સુમાર્ગની ખબર પડે

૬ જેમ સૂર્ય તેજે કરી જાળવદ્યમાન છે, તેમ સાધુ પણ તપ-
તેજે કરી જાળવદ્યમાન દેખાય છે

૭ જેમ સૂર્યનાં સામે ધૂળ નાખે તો તેહનેજ માથે પડે પણ
સૂર્યને કંઈ લાગે નહિ, તેમ સાધુની કોઈ નિંદા કરે, હુમ્મ આપે
તો તેને કડવાં ક્ષ્ણ લાગે પણ સાધુને કંઈ લાગે નહિ.

બારમી પવનની ઉપમા

૧ જેમ પવન સર્વ જગ્યાએ વિચરે પણ ક્યાંય ખળાય નહિ,
તેમ સાધુ પણ પ્રતિબંધ રહિત વિહાર કરે છે

૨ જેમ પવન હળવો હોય, તેમ સાધુ પણ દ્રવ્યે અદ્ય ઉપધિ
અને ભાવથી રાગ, દ્વેષ રહિત હોય

૩ જેમ પવન કૂલની વાસનાને દૂર લઈ જાય, તેમ સાધુ પણ
ચતુર્વિધ સંસારની કરણી ક્રિયાદિક ગુણરૂપ વાસના દેશાતરે વિસ્તારે

૪ જેમ પવન કોઈનો રાખ્યો ન રહે, તેમ સાધુ પણ કોઈનાં
ન રહે.

૫ જેમ પવનને કોઈ સાથે સ્નેહ નહિ તેમ સાધુ પણ નિ સ્નેહ
થકા સયમને વિષે વિચરે

૬ જેમ પવન ધૂળ-રજને દૂર કરે, તેમ સાધુ પણ કર્મ-
રજને દૂર કરે

૭ જેમ પવન ગરમી તાપ દૂર કરે, તેમ સાધુ પણ ઉપશમ
શીતળતાએ કરીને કૌધાદિક અગ્નિ તથા ચિંતા, રોગ, શોક, સતાપ
દૂર કરે એ સર્વ મળી ચોરાશી ઉપમા જાણવી

ચૌદ સ્વપ્નનો થોકડો

મોક્ષે જવાનાં ચૌદ સ્વપ્ન કહે છે.

૧ પહેલે સ્વપ્ને હાથી, ઘોડાને પક્ષાણુ કરતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૨ બીજે સ્વપ્ને લવણુ સમુદ્રને ઘેરી નાખતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૩ ત્રીજે સ્વપ્ને પૂર્વ પશ્ચિમ દોરી છેદતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૪ ચોથે સ્વપ્ને પાંચે રગનુ સુતર ઉખેડતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૫ પાંચમે સ્વપ્ને કલર્ધ તથા સીસાનાં ઢગલા ઉપર ચઢતો થકો જાગે તો બીજે ભવે મોક્ષે જાય

૬ છઠ્ઠે સ્વપ્ને હીરા, મોતી, માણુક, ઝવેરાતનાં ઢગલા ઉપર ચઢતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૭ સાતમે સ્વપ્ને ઉકરડો ઉખેડતો થકો જાગે તો બીજે ભવે મોક્ષે જાય.

૮ આઠમે સ્વપ્ને ઘી અને મધનો ઘડો માથે ઉપાડતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય.

૯ નવમે સ્વપ્ને મદિરાનો ઘડો ઢાળતો તથા ફેાડતો થકો જાગે તો બીજે ભવે મોક્ષે જાય

૧૦ દશમે સ્વપ્ને પક્ક સરોવર ફૂલે કરી છવાયેલુ તેમાં પ્રવેશ કરતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય.

આવતી ચોવીશીમાં જે જીવ તીર્થ કર થશે તેનાં નામ

૧ શ્રી પદ્મનાભજીન, તે શ્રેણીક રાજાનો જીવ. તેણે પોતાના રાજમાં કોઈ પચેન્દ્રિય જીવની હિંસા ન કરે એવો અમારી પડક ફેરવ્યો એ પુણ્ય પ્રભાવથી તેણે તીર્થ કર ગોત્ર ઉપરાજ્ય તે હાલ પહેલી નરકે છે.

૨ બીજા શ્રી સુરદેવ જીન, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીના કાકા પાર્શ્વનો જીવ તેણે શ્રી મહાવીર સ્વામીના તથા પાર્શ્વનાથ સ્વામીના ગુણ ગાયા તેથી તીર્થ કર ગોત્ર ઉપરાજ્ય તે બીજે દેવલોકે છે

૩ ત્રીજા શ્રી સુપાર્શ્વજીન તે કોણિકનો પુત્ર ઉદાઈ રાજાનો જીવ તેણે સાધુ ભક્તિ ઘણી કરીને ધર્મ દીધાવ્યો તે હાલ ત્રીજે દેવલોકે છે.

૪ ચોથા શ્રી સ્વયં પ્રભુ જીન, તે તેતલી પ્રધાનની સ્ત્રી પોદી-દાનો જીવ તેણે શ્રી જીન ધર્મના ગુણ આમ કરીને ધર્મ ઉચો આણ્યો તે ચોથે દેવલોકે છે

૫ પાંચમા શ્રી સર્વાનુભૂતિજીન, તે શ્રી મલ્લનાથના કાકા દંડ-કેતુનો જીવ તેણે સુપાત્રને દાન દીધું, તે બીજા દેવલોકે છે

૬ છઠ્ઠા શ્રી દેવસુતજીન તે ચંપાનગરીવાળા આણ્ણદ ગાથા-પતીના બાપ તેણે શ્રાવકનાં મત ચોક્કસ અતિચાર રહિત પાળ્યા તે પહેલે દેવલોકે છે.

૭ સાતમા ઉદયાજીન તે પ્રશેણી રાજાના બાપ, શંખ શ્રાવકનો જીવ તેણે બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું તે બારમા દેવલોકે છે

૮ આઠમા શ્રી પેદાળજીન તે આણ્ણદ શ્રાવકનો જીવ તેણે મહાવીર સ્વામીને માસખમણને પારણે ઉત્કૃષ્ટ ભાવે દાન દીધું તે ચેલે દેવલોકે છે

૬. નવમા શ્રી પોટીલાજીન તે સુદર્શન શેઠનો જીવ તેણે ઉત્કૃષ્ટ રસે જીવહયા પાળી અને અલયારાણીને ઉગારી તે પાંચમા દેવલોકે છે.

૧૦ દસમા શ્રી સત્યકીર્તિજીન તે શતક શ્રાવકનો જીવ છે તેમ ધારિણીનો દીકરો અને ચેડા મહારાજનો દોહીત્ર-તેણે ચાર તીર્થની સેવા કરી, તે હાલ ત્રીજી નરકે છે.

૧૧. અગીયારમા શ્રી મુનિસુવ્રતજીન તે શ્રીકૃષ્ણની માતા દેવકીજીનો જીવ, તેને ધર્મ ઉપર ઘણો રાગ હતો ને ગજસુક્રમાળને દીક્ષા દીધી તે આઠમે દેવલોકે છે.

૧૨. બારમા શ્રી અમમજીન તે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવનો જીવ તેણે ઘણી ધર્મદલાદી કરી ઘણાંઓને દીક્ષા આપી તે ત્રીજી નરકે છે.

૧૩ તેરમા શ્રી નિઃકષાયજીન તે રાવણના હરસતકી નામે પુરોહિતનો જીવ તેણે મોહ, લોભ, માયા, ક્રોધ એ ૪ નો ત્યાગ કર્યો અને શુદ્ધ ભાવનાએ ચઢ્યો તે છઠે દેવલોકે છે

૧૪ ચઉદમા શ્રી નીઃપુલાકજીન તે બળભદ્ર રાજાનો જીવ. મૃગા-પુત્રનાં પિતા તેણે પાંચ મહાવ્રત અતિચાર રહિત પાળ્યાં ને ચોકળું બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું છે તે છટ્ટા દેવલોકે છે

૧૫ પંદરમા શ્રી નિર્મમજીન તે સુલસા શ્રાવિકા મહાવીરની ચેલીનો જીવ તેનાં બત્રીસ પુત્રો રાજગૃહી નગરીમાં સ આમમાં મરણ પામ્યાં હતાં, તેથી તેણે બત્રીસ વહુઓને બોધ આપી ધર્મ પમાડ્યો, ને પોષામાં નિર્મળ પરિણામ રાખ્યા, તે પાંચમા દેવલોકે છે.

૧૬. સોળમા શ્રી ચિત્રગુપ્તજીન તે રોહિણી બળદેવની માતાનો જીવ, તેણે સિદ્ધાંતનો મહિમા સાંભળી જ્ઞાનમા મદદ આપી તે બીજા દેવલોકે છે

૧૭ સત્તરમા શ્રી સમાધીજીન તે રેવતી ગાથાપત્નીનો જીવ, તેણે ઘણા મનુષ્યોને વિવેકથી શાતા ઉપજાવીને મહાવીર સ્વામીને બીજેરા પાક વડોરાવ્યો, તે બારમા દેવલોકે છે.

૧૮. અઢારમા શ્રી સંવરજીન તે રહનેમીનાં પુત્ર સતાલીનો જીવ તેણે ઉત્કૃષ્ટ ભાવે સુનિ મહારાજની સેવા કરી શાતા ઉપજાવી તે આઠમા દેવલોકે છે.

૧૯ ઓગણીસમા શ્રી યશોધરજીન તે દ્વીપાયનઋષી દ્વારકાનો બાળનાર, તેણે ઇચ્છા રહિત તપ કરી ઉત્કૃષ્ટભાવે જીનધર્મ દીપાવ્યો તે અગ્નિકુમાર દેવભુવને છે

૨૦ વીસમા શ્રી વિજયજીન તે જરાકુમાર શ્રી કૃષ્ણને મારનારનો જીવ તેણે અરિહંતાના ગુણ ગાયા, ગુરૂલકિત ઘણી કરી તે બારમા દેવલોકે છે.

૨૧ એકવીસમા શ્રી મલ્લિજીન તે નારદનો જીવ તેણે પ્રાચીન પાપોત્તુ શુદ્ધ ભાવથી પ્રાયશ્ચિત લઇ આત્મા નિર્મળ કર્યો તે પાંચમા દેવલોકે છે.

૨૨ બાવીસમા શ્રી દેવજીન તે અંબડ તાપસનો જીવ તેણે સાચો ધર્મ દીપાવ્યો, પાણી છતાં તૃષાવતૂ અણસણ કર્યો તે પાંચમા દેવલોકે છે

૨૩. તેવીસમા અનતવીર્યજીન તે અંજનાજી સતીનાં બાપનો જીવ, તેણે ચોકળે દિલે બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું કલકીતને અકલકીત કર્યા ને દ્વાદશાંગી સૂત્રના ગુણ ગાયાં તે નવમી ઐવેચકે છે.

૨૪ ચોવીસમા શ્રી ભદ્રકીર્તિજીન તે સ્વયંબુદ્ધનો જીવ તેણે નિર્મલપણે ચાર તીર્થની સેવા કરી અને સુપાત્રને દાન દીધાં, તેથી ચોવીસમા તીર્થ કર થયે, તે સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનમાં છે । । ।

દાનનો થોકડો

(જ્ઞાતા ધર્મકથા સૂત્રનાં આઠમા અધ્યયનનાં આધારે). ચાર મધુકરનો એક સફેદ સરસવ થાય. બે સરસવનો એક અડદ, બે અડદનો એક વાલ, બે વાલની એક રતી, સોળ રતીનો એક માસો, સોળ માસાની એક સોનામહોર, ત્રીસ સોનામહોરનો એક શેર, ચાલીશ શેરનો એક મણ, અને ચાલીશ મણનું એક ગાડું, એવા બરસો પચીસ ગાડા ભરીને સોનામહોરોનું તીર્થ કર ભગવાન પ્રતિદિન દાન કરે ભગવાન દરરોજ એક કોડ આઠ લાખ સોનામહોર દાનમાં આપે એમ એક વર્ષ સુધી દાન આપે તેથી એક દર ત્રણ અબજ, અઠ્યાસી કોડ અને એસી લાખ સોનામહોરનું દાન કરે તેનું વજન બત્રીસ લાખ ચાલીસ હજાર મણ થાય જ્યારે તીર્થ કર ભગવાન દીક્ષા અગીકાર કરવાનો સકલ્પ કરે ત્યારે પહેલા દેવલોકમાં શકેન્દ્ર મહારાજનું આસન ચલાયમાન થાય આસન ચલન થવાથી શકેન્દ્ર મહારાજ અવધિજ્ઞાનથી તેનું કારણ જુવે તીર્થ કર ભગવાનનો દીક્ષા સબધીનો સકલ્પ બાણીને તેઓ અતિત, વર્તમાન અને અનાગત જિત વહેવાર પ્રમાણે વૈશ્રમણ્ય (કુબેર) ભટારીને બોલાવીને જણાવે કે ચોરી અથવા ખાતર પાડ્યા વગર સાત પેઢીનો ખર્ચવાવાળો ન હોય, તેવું ધન તીર્થ કરના ભંડારમાં ભરે જ્યારે તે ભરવાનાં ખખર મળે ત્યારે વિલાસ ભોગવવા વાળા દેવતાને બોલાવી કહે કે સોળ સોળ માસાની સોનામહોરો બનાવી તેના ઉપર તીર્થ કર ભગવાનનું નામ, તેમના માતા-પિતાનું નામ તથા નગરીનું નામ છાપજો જ્યારે સૂચના પ્રમાણે કાર્ય થયાનાં સમાચાર મળે ત્યારે શકેન્દ્ર મહારાજ જ્યોતિષી દેવની મારફત વૈતાલ્ય પર્વત ઉપરથી ઉદ્દોષણ કરાવે કે તીર્થ કર ભગવાન આવતી કાલે સૂર્યોદયથી સવા પહોર સુધી દાન આપશે.

શ્રી ભગવતી સૂત્રના આધારે પુણ્ય ખપાવવાનો થોકડો

૦

હાસ્ય-ક્રીડા કરવાથી વાણવ્યંતરના દેવતા જેટલા પુણ્ય
સો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, નવ-નિકાયના દેવતા બસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, અમુરકુમારના દેવતા ત્રણસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, અહ-નક્ષત્ર અને તારા ચારસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, સૂર્ય-ચંદ્ર પાંચસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , ,, પહેલા-બીજા દેવલોકના દેવતા, ૧ હજાર વર્ષમાં
ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, ત્રીજા-ચોથા દેવલોકના દેવતા બે હજાર
વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, પાંચમા-છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા ત્રણ હજાર
વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, સાતમા-આઠમા દેવલોકના દેવતા
ચાર હજાર વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, નવમાથી બારમા દેવલોકના દેવતા
પાંચ હજાર વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , ,, પહેલી ત્રિકના દેવતા ૧ લાખ વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, બીજી ત્રિકના દેવતા બે લાખ વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય ,, ,, ,, ત્રીજી ત્રિકના દેવતા ત્રણ લાખ વર્ષમાં ખપાવે.

સુખ ઉલ્લંઘનનો થોકડો

- એક માસ સયમ પાળવાથી વાણ્યતરના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- બે માસ સયમ પાળવાથી નવનિકાયના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- ત્રણ માસ સયમ પાળવાથી અસુરકુમારના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- ચાર માસ સયમ પાળવાથી ગ્રહ-નક્ષત્ર તારાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય.
- પાંચ માસ સયમ પાળવાથી સૂર્ય-ચંદ્રનું સુખ ઉલ્લંઘી જાય,
છ માસ સયમ પાળવાથી પહેલા-બીજા દેવલોકના
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- સાત માસ સયમ પાળવાથી ત્રીજા ચોથા દેવલોકના
સુખ ઉલ્લંઘી જાય.
- આઠ માસ સયમ પાળવાથી પાંચમા-છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- નવ માસ સયમ પાળવાથી સાતમા-આઠમા દેવલોકના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- દસ માસ સયમ પાળવાથી નવમાથી ધારમા દેવલોકના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- અગિયાર માસ સયમ પાળવાથી નવ અવેયકના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય
- બાર માસ સયમ પાળવાથી પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતાનું
સુખ ઉલ્લંઘી જાય

અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર

[વસંતતિલકા વૃત્તમ્]

ભક્તામરપ્રણુતમૌલિમણિપ્રભાણા

સુધોતક દક્ષિતપાપતમૌવિતાનમ્ ।

સમ્યક્ પ્રણમ્ય જિનપાદયુગં યુગાદા-

વાલમ્બન ભવજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ :- ભક્તિ કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના નમેલા યુગલની અંદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર, પાપરૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલા માણસોને આશ્રયરૂપ, એવા શ્રી જિનેન્દ્રસ્વામીના બંને ચરણને રૂડા પ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

યઃ સ સ્તુતં સકલવાડમયતત્ત્વબોધા—

હૃદ્ભૂતબુદ્ધિપદ્મભિઃ સુરલોકનાથૈઃ ।

સ્તોતૌર્જગત્ત્રિતયચિત્તહરૈરુદ્ધારૈઃ

સ્તોભ્યે કિલાહમપિત પ્રથમ જિનેન્દ્રમ્ (યુગમ્) ॥૨॥

ભાવાર્થ :-તમામ શાસ્ત્રોનું તત્ત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિપુણ બુદ્ધિ વડે ત્રણે લોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઇર્દ્ર દેવે પણ જેમની સ્તુતિ કરી છે, એવા પ્રથમ જિનેન્દ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામિની હું પણ સ્તુતિ કરીશ. ૨ (પ્રથમના ૨લોકનું યુગલ છે)

પુદ્ગલા વિનાડપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ !

સ્તોતું સમુદ્ધતમતિવિગત્રપોડહમ્ ।

બાલ વિહાય જલસ સ્થિતમિન્દુભિમ્બ-

મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા શ્રદ્ધિતુમ્ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ :-જેના પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાએ પૂજા કરેલી છે, એવા હે જિનેન્દ્ર ! જેમ કેાઈ પણ સમજી માણસ જળની

અંદર પડેલા ચંદ્રના પ્રતિબિંબને એકદમ ગ્રહણ કરવાને ઈચ્છતો નથી, પણ માત્ર બાળક જ ઈચ્છે છે, તેમ મેં પણ બુદ્ધિ વિના લજ્જા રહિત થઈને તમારી સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરી છે. ૩ (તે ખરેખર બાળ-એટા જેવું જ ગણાય એમ છે.)

વક્તુ' ગુણાન્ગુણસમુદ્ર ! શર્શાકકાન્તાન્,
ક્સ્તે ક્ષમઃ સુરશુરપ્રતિભોઽપિ બુદ્ધયા ! ।

કલ્પાન્તકાલપવનોદ્ધતનકચક્ર,

કે વા તરીતુમલમમ્બુનિધિં ભુજશ્યામ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ :- હે ગુણસમુદ્ર ! સહાર કાળના પવન વડે જેની અંદર મગર આદિ પ્રાણીઓ ઉછળી રહ્યાં છે એવા સમુદ્રને હાથવડે તરવાને કોણ સમર્થ થાય છે ? (અર્થાત્ કોઈ નહિ) તેમ ચંદ્રના જેવા મનોહર તમારા ગુણોને કહેવાને, બૃહસ્પતિ જેવા બુદ્ધિમાન પણ ક્યાંથી સમર્થ થાય ? (ભાવાર્થ કે એવા પણ સમર્થ ન થાય તો પછી મારી શક્તિ તો તેમાં ક્યાંથી જ ચાલે ?) ૪

સોડહં તથાપિ તવ લક્ષિતવશાન્મુનીશ, ।

કર્તુ' સ્તવ વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્તઃ ।

પ્રીત્યાત્મવીર્યમવિચાર્ય મૃગો મૃગેન્દ્રમ્,

નાસ્થેતિ કિં નિજશિશોઃ પરિપાલનાર્થમ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ :- હે મુનીશ્વર ! એ પ્રમાણે હું તમારી સ્તુતિ કરવામાં અશક્ત છું, છતાં પણ તમારી લક્ષિતને આધિન થઈને જેમ મૃગપશુ પોતાના બાળકની પ્રીતિને આધિન થઈને તેલુ રક્ષણ કરવાને પોતાના બળનો વિચાર છોડી દઈને પણ (પોતે તેના સામુ થવાને અશક્ત છતાં પણ) સિંહની સામે થાય છે, તેમ હું પણ (મારી શક્તિનો વિચાર તજી દઈને) તમારી સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું. ૫

અદ્યપશ્યત' શ્રુતવતાં પરિહાસધામ,

ત્વદ્લક્ષિતરેવ મુખરીકુરુતે બલ્લાન્મામ્ ।

ચત્કોક્ષિલઃ કિલ મધૌ મધુર વિરૌતિ,

વચ્ચાર્ચ્યાન્નકલિકાનિકરૈકલેતુ' ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ :-જેમ ચેત્ર માસને વિષે આંખાના મોરના પ્રભાવથી કાયલ મધુર શબ્દો ઉચ્ચારે છે, તેમ મને પણ, હું થોડું જાણનાર [મૂર્ખ] અને જ્ઞાત્રસોના (વિક્ષાનોના) હાસ્યનુ પાત્ર છતાં તમારી લક્ષિત(ના પ્રભાવથી) જ બળાત્કારે બોલાવે છે ૬ (આ સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્ત કરે છે.

ત્વત્સ સ્તવેન લવસ તતિસન્નિબદ્ધ,
પાપ ક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિ શરીરભાનમ્ ।
આકાન્ત લોકમલિનીલમશેષમાંશુ,
સૂર્યાશુ લિન્નમિવ શાર્વરમન્ધકારમ્ ॥૭॥

ભાવાર્થ : જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી, રાત્રિને વિષે વ્યાપેહું જ્ઞમરના જેવું કાળુ અધાર તરફના નાશ પામે છે, તેમજ તમારી સ્તુતિ કરવાથી, દેહધારીઓનાં જન્મપર પરાનાં બાંધેલા તમામ પાપો, ક્ષણમાત્રમાં નાશ પામે છે ૭

મરવેતિ નાથ ! તવ સ સ્તવન મયેદ-
મારભ્યતે તનુધિયાપિ તવપ્રભાવાત્ ।
ચેતો હરિભ્યતિ સતાં નલિનીદલેષુ
મુક્તાદલલુતિમુપૈતિનનૂદભિન્દુઃ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ :-અને એ પ્રમાણે સમજીને, જો કે હું અદ્યપણુદિવાળો છું તો પણ તમારી આ સ્તુતિ કરવાનો આરભ કરુ છું, તે જેમ કમળપત્રની અંદર પડેલું પાણીનું ટીપુ, કમળપત્રના પ્રભાવથી મોતીના જેવી શોભા પામે છે, તેમજ આ સ્તોત્ર પણ તમારા પ્રભાવથી સજ્જનોનાં મનનુ હરણ કરશે ૮ (એવા શોભાયમાન-પ્રીતિ ઉપજાવનાર થશે)

આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદ્દોષ
ત્વત્સ ડકથાડપિ જગતાં દુરિતાનિહન્તિ ।
દ્વરે સહસકિરણ કુરુતે પ્રભૈવ,
પદ્માકરેષુ જલભાનિ વિકાશલાભ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ :-જેમ સૂર્ય ઘણે છેટે રહ્યો છે, તોપણ તેનાં કિરણો વડે જ સરોવરને વિષે રહેલા કમળો પ્રકુલ્લિત થાય છે, તેમજ સર્વ પાપોને નાશ કરનારુ તમારૂ સ્તવન ભલે દૂર હો, પણ તમારી કથા-માત્ર લોકના પાપોનો નાશ કરે છે ! ૯

નાત્યદ્રુત ભુવનભૂષણ ભૂતનાથ !
 ભુતૈર્ગુણેર્ભૂવિ ભવન્તમભિષ્ટુવન્તઃ ।
 તુલ્યા ભવન્તિ ભવતો નનુ તેન કિવા,
 ભુત્યાશ્રિત ય ઇહ નાત્મસમ કરોતિ ॥૧૦॥

ભાવાર્થ :-હે ભુવનભૂષણ ! હે ભૂતનાથ ! તમારા અનેક સત્ય ગુણો વડે કરીને તમારી સ્તુતિ કરનાર, આ લોકમાં જ તમારા સરખો થાય, એમાં વિશેષ આશ્ચર્ય શુ છે ? કેમ કે લોકમાં પણ જેનો આશ્રય કરીને રહે છે, તે તેને સ પત્તિ વડે પોતાના સમાન નથી કરતો શુ ? કરે છે જ ૧૦

દ્બૃવા ભવન્તમનિમેષવિલોકનીય,
 નાન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુઃ ।
 પીત્વા પથ. શશિકરદ્ધુતિદુગ્ધસિ ધો,
 ક્ષાર જલ જલનિધેરશિતું ક ઇચ્છેત્ ॥૧૧॥

ભાવાર્થ - હે ભગવાન ! એકી નજરે જોઈ રહેવા યોગ્ય આપનું સ્વરૂપ (એકવાર) જોયા પછી, માણસના નેત્ર બીજે કોણે સર્વોપ પામતા-ઠરતા-નથી, કેમકે ચ દ્રના કિરણ જેવુ ઉજ્જવળ ક્ષીરસાગરનું દ્ધ પીધા પછી સમુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને કોણ ઇચ્છે છે ? કોઈ નહિ. ૧૧

યૈ શાંતરાગરુચિભિઃ પરમાભુભિસ્ત્વ
 નિર્માપિતઞ્ચિભુવનૈકલલામભૂત !
 તાવત એવ ખલુ તેડપ્યણુવ પૃથિવ્યા
 ચત્તે સમાનમપરં નહિરૂપમસ્તિ ॥૧૨॥

લાવાર્થ :-હે ત્રણ ભુવનને વિષે એક જ માત્ર આભૂષણરૂપ ! જે
શાંતરાગની છાયાના પરમાણુઓ વડે આપ નિર્માણેલા છે, તે પરમાણુઓ
પૃથ્વીને વિષે તેટલા જ હોવાથી, તમારા સમાન બીજાનું રૂપ જ નથી ! ૧૨

વક્ત્રં કવ તે સુરનરોરગનેત્રહારિ,
નિઃશેષનિર્જિત જગત્રિતયોપમાનમ્ ।

બિમ્બ કલ કમલિન કવ નિશાકરચ,

ચદ્વાસરે ભવતિ પાર્ણપલાશકલ્પમ્ ॥૧૩॥

લાવાર્થ :-દેવતાઓ, મનુષ્યો અને નાગ પ્રમુખના નેત્રોનું હરણ
કરનાર એવું, અને ત્રણે જગતને વિષે રહેલા ચ દ્ર કમળ આદિક ઉપમાનને
જીતનારું એવું તમારું મુખ કયા ? અને દિવસને વિષે ખાખરાના પાનના
જેવું કીકું પડી જનારું એવું; તેમ જ વળી કલ કવાળું, એવું ચ દ્રમાનું
બિંબ તે કયાં ? ૧૩

સમ્પૂર્ણમણ્ડલશશાકકલાકલાપ-

શુભા શુભાન્નિભુવન તવ લઘચન્તિ ।

યે સશ્રિતાન્નિજગદ્દીપ્તર ! નાથમેક,

કસ્તાન્નિવાચયતિ સ ચરતો ચથેષ્ટમ્ ॥ ૧૪ ॥

લાવાર્થ :-સ પૂર્ણ ચ દ્રની કાન્તિ જેવા તમારા ઉજ્જવળ ગુણો,
ત્રણે જગતને ઉત્તલ ઘન કરીને વ્યાપી રહ્યા છે, કેમ કે ત્રણે જગતના
આપ એકલા જ સ્વામી છે, તેથી તમારો આશ્રય કરીને રહેલા તે
ગુણોને, ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તતા કોણ અટકાવી શકે એમ છે ? ૧૪

ચિત્ર કિમત્ર ચદિ તે ત્રિદશાંગનાભિ-

નીત મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાન્તકાલમરુતા ચલિતાચલેન,

કિ મહરાદ્રિશિખરં ચલિત કંઠાચિત્ ? ॥ ૧૫ ॥

લાવાર્થ -હે પ્રભુ ! દેવાંગનાઓ તમારા મનમાં કિંચિત્ માત્ર
પણ વિકાર (કામવિકાર) લાવી શકી નહિ, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ! કેમકે
સ હારકાળના પવનથી તમામ પર્વતો ડાલે છે તોપણ મેરુ પર્વતનું
શિખર કદાપિ ડાલે છે શુ ? (નહી જ) ૧૫

નિર્ધૂમવર્તિરપવન્નિર્જતતૈલપૂરઃ

કૃત્સ્ન જગત્રયમિદં પ્રકટીકરોષિ ।

ગમ્યો ન જાતુ મરુતા ચલિતાચલાના

દીપોઽપરસ્ત્વમસિ નાથ ! જગત્પ્રકાશઃ ॥૧૬॥

ભાવાર્થ :- હે નાથ ! જેની અદરથી ધુમાડો નીકળતો નથી, જેને દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરે છે અને પર્વતોને પણ ડોલાવી નાખે એવો પવન પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી, એવા વિલક્ષણ દીપ રૂપે આ જગતને વિષે તુ પ્રકાશે છે ૧૬

નાસ્ત કદાચિદુપયાસિ ન રાહુ ગમ્યઃ

સ્પષ્ટીકરોષિ સહસા યુગપન્નજગન્તિ ।

નાભોધરોઽરનિરૂદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સુર્યાતિશાયિમહિમાસિ સુનીદ્ર ! લોકે ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે સુનીદ્ર ! જગતને વિષે તમે સૂર્યના કરતાં પણ વધારે મહિમાવાન છો, (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી, તમે કદી પણ અસ્ત પામતા નથી મેઘ તમારા પ્રભાવનો અવરોધ કરી શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરો છો, તેથી સૂર્યના કરતાં પણ તમે અધિક મહિમાવાન છો, એ સ્પષ્ટ જ છે ૧૭

નિત્યોદય દલિતમોહ મહાન્ધકાર

ગમ્ય ન રાહુ વદનસ્ય ન વારિહાનામ્ ।

વિભ્રાજતે તવ સુખાળ્યમનદપ કાન્તિ

વિદ્યોતયન્નજગદ્ધૂર્વ શશાહક બિબમ્ ॥૧૮॥

ભાવાર્થ :- જેનો ઉદય હ મેશા છે, જેણે મોહરૂપી અંધકારનો નાશ કરેલો છે, જેનો રાહુથી ગ્રાસ થઈ શકતો નથી, જેને મેઘ પણ ઘેરી શકતો નથી, તેમજ જેની કાંતિ કદી પણ ઓછી થતી નથી, એવું તમારું સુખકમળ જગતને વિષે અપૂર્વ ચદ્રબિબની પેઠે શોભી રહેલ છે ૧૮

કિ શર્વરીષુ શશિનાડન્હિવિવસ્વતાવા
 યુષ્મન્મુખેન્હુ દલિતેષુ તમસ્સુ નાથ !
 નિષ્પન્ન શાલિ વન શાલિની જીવલોકે
 કાર્ય કિયન્નલધરૈર્જલ ભાર નમ્રૈઃ

॥૧૬॥

ભાવાર્થ :-હે નાથ ! તમારા મુખરુપી ચંદ્રમાંથી જ્યારે
 અધકારનો નાશ થાય છે, ત્યાર પછી રાત્રિને વિષે ઉગતા ચંદ્રમાં
 શુ કામ છે ? તેમજ દીવસે ઉદય પામતા સૂર્યનું પણ શુ કામ છે ?
 કે શોભાયમાન હું ગરનું ધાન્ય પાકી ચૂક્યા પછી આકાશમાં ચઢી
 આવેલા વરસાદનું શુ પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ એ કે તે જેમ
 નિરર્થક છે તેમ જ સૂર્ય, ચંદ્ર પણ તમારા મુખના પ્રકાશ આગળ
 નિરર્થક છે ।) ૧૬

જ્ઞાન યથા ત્વચિ વિભાતિ કૃતાવકાશ
 નૈવ તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।
 તેજ સ્કુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં
 નૈવં તુ કાચ શકલે કિરણાકુલેડપિ ॥૨૦॥

ભાવાર્થ :-હે પ્રભુ ! તમારા વિષે જ્ઞાન જેવી રીતે યથાવકાશથી
 શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથી જ
 કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાબલ્ય ભાસે છે,
 તેવું કાચના ચળકતા કટકાને વિષે પણ જણાતું નથી જ ૨૦

મન્યે વર હરિહરાદય એવ દષ્ટા
 દષ્ટેષુ યેષુ હૃદય ત્વચિ તોષમેતિ ।
 કિ વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ
 કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ! ભવાતરેડપિ ॥૨૧॥

ભાવાર્થ :-હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવો (મારી)
 દષ્ટિએ પડ્યા તે સારું જ થયું છે કેમકે તેમને દીકાથી માફ હૃદય
 તમારે વિષે જ (તે સર્વેને દીકાથી અને તે સર્વેથી તમે શ્રેષ્ઠ છો
 એમ જાણવાથી) સંતોષ પામે છે આ લોકમાં તમને જોવાથી શું

નિર્ધૂમવર્ત્તિરપવન્નિર્જતતૈલપૂરઃ

કૃત્સ્ન જગત્રયમિદં પ્રકટીકરૌષિ ।

ગમ્યો ન જાતુ મરુતાં ચલિતાચલાના

દીપોઽપરસ્ત્વમસિ નાથ ! જગત્પ્રકાશઃ ॥૧૬॥

ભાવાર્થ :- હે નાથ ! જેની અદ્વરથી ધુમાડો નીકળતો નથી, જેને દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરે છે અને પર્વતોને પણ ડાલાવી નાખે એવો પવન પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી; એવા વિલક્ષણ દીપ રૂપે આ જગતને વિષે તુ પ્રકાશે છે ૧૬

નાસ્ત કદાચિદ્દુપયાસિ ન રાહુ ગમ્યઃ

સ્પષ્ટીકરૌષિ સહસા યુગપન્નજગન્તિ ।

નાભોધરૌદરનિરુદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સુર્યાતિશાયિમહિમાસિ સુનીદ્ર ! લોકે ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે સુનીન્દ્ર ! જગતને વિષે તમે સૂર્યના કરતાં પણ વધારે મહિમાવાન છો, (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી, તમે કદી પણ અસ્ત પામતા નથી મેઘ તમારા પ્રભાવનો અવરોધ કરી શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરો છો, તેથી સૂર્યના કરતાં પણ તમે અધિક મહિમાવાન છો, એ સ્પષ્ટ જ છે ૧૭

નિત્યોદય દલિતમોહ મહાન્ધકાર

ગમ્ય ન રાહુ વહનસ્ય ન વારિહાનામ્ ।

વિભ્રાજતે તવ સુખાળ્લમનદ્ય કાન્તિ

વિદ્યોતયન્નજગદ્ધૂર્વ શશાદકં બિંબમ્ ॥૧૮॥

ભાવાર્થ :- જેનો ઉદય હ મેશા છે, જેણે મોહરૂપી અન્ધકારનો નાશ કરેલો છે, જેનો રાહુથી આસ થઈ શકતો નથી, જેને મેઘ પણ ઘેરી શકતો નથી, તેમજ જેની કાંતિ કદી પણ ઓછી થતી નથી, એવું તમારું સુખકમળ જગતને વિષે અપૂર્વ ચ દ્રબિંબની પેઠે શોભી રહેલ છે ૧૮

કિ શર્વરીષુ શશિનાઙ્ગિવિવસ્વતાવા

યુષ્મન્મુખેન્દુ દલિતેષુ તમસ્સુ નાથ !

નિબપ્ન શાલિ વન શાલિની જીવલોકે

કાર્ય કિયન્નલક્ષ્મૈર્જલ ભાર નમ્રૈઃ

॥૧૬॥

ભાવાર્થ :-હે નાથ ! તમારા યુખરુપી ચંદ્રમાંથી જ્યારે અધકારનો નાશ થાય છે, ત્યાર પછી રાત્રિને વિષે ઉગતા ચંદ્રમાતું શુ કામ છે ? તેમજ દીવસે ઉદય પામતા સૂર્યતું પણ શુ કામ છે ? કે શોભાયમાન હુગરતું ધાન્ય પાકી ચૂકયા પછી આકાશમાં ચઢી આવેલા વરસાદતું શુ પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ એ કે તે જેમ નિરર્થક છે તેમ જ સૂર્ય, ચંદ્ર પણ તમારા યુખના પ્રકાશ આગળ નિરર્થક છે !) ૧૬

જ્ઞાન યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશ

નૈવ તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।

તેજ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં

નૈવં તુ કાચ શકલે કિરણાકુલેઽપિ ॥૨૦॥

ભાવાર્થ :-હે પ્રભુ ! તમારા વિશેજ્ઞાન જેવી રીતે યથાવકાશથી શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથી જ. કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાબલ્ય ભાસે છે, તેવું કાચના અળકતા કટકાને વિષે પણ જણાતું નથી જ ૨૦

મન્યે વરં હરિહરાદય એવ દષ્ટા

દષ્ટેષુ યેષુ હૃદય ત્વયિ તોવમેતિ ।

કિ વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ ચેન નાન્યઃ

કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ! ભવાતરેઽપિ ॥૨૧॥

ભાવાર્થ . હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવો (મારી) દષ્ટિએ પડયા તે સારું જ થયું છે કેમકે તેમને દીકાથી માફ હૃદય તમારે વિષે જ (તે સર્વેને દીકાથી અને તે સર્વેથી તમે શ્રેષ્ઠ છો એમ જાણવાથી) સંતોષ પામે છે આ લોકમા તમને જોવાથી શુ

થયુ છે ? (તો એટલુ જ કહેવાનું છે કે) ભવાન્તરને વિષે પણ અન્ય કોઈ દેવ માટે મન હરણુ કરી શકનાર નથી. ૨૧

ઋણાં શતાનિ શતશો જનયતિ પુત્રાન્
નાન્યા સુત ત્વદુપમ જનની પ્રસૂતા ।
સર્વા દિશો દધતિ ભાનિ સહસ્ર રશ્મિં
પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્કુરદંશુ જલમ્ ॥૨૨॥

ભાવાર્થ : જેમ તારાઓના સમૂહોને સર્વે દિશાઓ ધારણુ કરે છે, પણ તેજસ્વી સૂર્યને તો માત્ર પૂર્વ દિશા જ જન્મ આપે છે, તેમ જ સેકડો સ્ત્રીઓ ઘણાએ પુત્રોને જન્મ આપે છે, છતાં તમારા સમાન પુત્રને તો બીજી કોઈ જનેતા (સ્ત્રી) ઉત્પન્ન કરતી જ નથી । ૨૨

ત્વામામનતિ મુનયઃ પરમ પુમાંસ
માદિત્ય વર્ણમમદ તમસઃ પુરસ્તાત્ ।
ત્વામેવ સત્યગુપલભ્ય જયતિ મૃત્યુ
નાન્ય શિવ શિવ-પદસ્ય મુનીન્દ્ર ! પન્થા. ॥૨૩॥

ભાવાર્થ :—હે મુનીન્દ્ર ! તમને મુનિઓ પરમ પુરુષ માને છે, અને તમે અધિકાર આગળ નિર્મળ સૂર્ય જેવા છો, વળી તમને રૂઢે પ્રકારે પામવાથી (જાણવાથી) મૃત્યુને પણ જીતી શકાય છે અને (એ કારણથી) તમારા સિવાય બીજો (કોઈપણ) મોક્ષ (મુક્તિ) પામવાનો કલ્યાણકારક માર્ગ નથી જ ! ૨૩

ત્વામચ્યય વિભુમચિન્ત્યમ સંખ્યમાદ્ય
બ્રહ્માણુમીશ્વરમન તમનડગ કેતુમ્ ।
યોગીશ્વર વિહિત યોગ મનેક મેક
જ્ઞાન સ્વરૂપ મમદ્ય પ્રવદતિ સન્ત ॥૨૪॥

ભાવાર્થ :—હે પ્રભુ ! તમને અચ્યય, વિભુ, અચિન્ત્ય, અસંખ્ય, આદ્ય, બ્રહ્મા, ઈશ્વર, અનંત, અનંગ—કેતુ, યોગીશ્વર, યોગને જાણનાર, અનેક, અને એક, એવી રીતે સત્પુરુષો અનેક વિશેષણોથી જ્ઞાનના સાક્ષાત્ સ્વરૂપ રૂપે અને વળી નિર્મળ પણ કહે છે । ૨૪

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્ચિત બુદ્ધિ બોધાત્
ત્વ શંકરોઽસિબ્રુવનત્રય શ કરત્વાત્ ।
ધાતાસિ ધીર । શિવ માર્ગ વિધેવિધાનાત્
વ્યક્ત ત્વમેવ ભગવન્ । પુરુષોત્તમોઽસિ ॥૨૫॥

ભાવાર્થ :-હે વિબુધાર્ચિત ! તમે બુદ્ધિનો બોધ કરો છો તેથી
બુદ્ધ જ છો તમે ત્રણે જગતનું કલ્યાણ કરનાર છો તેથી શંકરરૂપે જ છો,
કલ્યાણકારક માર્ગના વિધિને ધારણ કરનારા બ્રહ્મનારા છો તેથી તમે જ
ધાતા છો અને હે ભગવન્ તમે સ્પષ્ટ પુરુષોત્તમ એટલે નારાયણ રૂપ છો. ૨૫

તુલ્ય નમસ્ત્રિબ્રુવનાતિ હરાય નાથ
તુલ્ય નમઃ ક્ષિતિતલામલભૂષણાય ।
તુલ્ય નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય
તુલ્ય નમો જિન ! ભવોદધિ શોષણાય ॥૨૬॥

ભાવાર્થ :-હે નાથ ! ત્રણે જગતની પીડાને હરણ કરનાર આપને
મારા નમસ્કાર હો ! પૃથ્વીના તળ ઉપર અમલ-નિર્મળ ભૂષણરૂપ આપને
મારા નમસ્કાર હો ! વળી ગૈલોકના પરમેશ્વર એવા આપને મારા નમસ્કાર
હો ! હે જિન ! આ સ સારરૂપ સાગરનું શોષણ કરનાર, નહીં સરખો કરી
દેનાર-આપને મારા નમસ્કાર હો ! ૨૬

કે વિસ્મયોઽત્ર યદિ નામ શુદ્ધૈરશેષે
સ્વં સશ્રિતો નિરવકાશતયા સુનીશ ।
દોષે રુપાત્ત વિવિધાશ્રય ભત ગર્વેઃ
સ્વખ્યાતરેઽપિ ન કદાચિદ્ પીક્ષિતોસિ ॥૨૭॥

ભાવાર્થ :- હે સુનીન્દ્ર તમામ શુભો જ તમારામાં પરિપૂર્ણ
રીતે આશ્રય કરીને રહેલા છે, તેમા શુ આશ્રય છે ! કેમ કે અનેક
સ્થળે આશ્રય મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થએલો છે, એવા દોષોએ
તો તમને સ્વખ્યાતરે-સ્વખ્યાતમાં પણ જોયેલા જ નથી ! (ભાવાર્થ કે
તમારામા શુ સિવાય દોષ બિલકુલ છે જ નહીં.) ૨૭

ઉચ્ચૈરશોક તરુ સંશ્રિત મુન્મથૂખ-
 માલાતિ રૂપ મમલ લવતો નિતાંતમ્ ।
 સ્પષ્ટોલ્લ સત્કિરણુ મસ્ત તમોવિતાન
 બિંબ રવેરિવ પથોધર પાર્શ્વ વર્તિ ॥૨૮॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમાં રહીને,
 અધકારનો નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ ઊંચા કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય
 શોભી રહે છે, તેમજ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલું આપતું સ્વરૂપ (પાપ-
 રૂપી અધકારનો નાશ કરીને અને) ઊંચા કિરણ પ્રસારીને, અત્યંત
 નિર્મળ શોભી રહે છે ૨૮

સિંહાસને મણિ મયૂખ શિખા વિચિત્રે
 વિભ્રાજતે તવ વપુ કનકાવદા તમ્
 બિંબ વિચદ્વિલસદ્ શુભતાવિતાન
 તુ ગોદયાદ્રિશિરસીવ સહસ્રરશ્મે ॥૨૯॥

ભાવાર્થ : જેવી રીતે ઉંચા ઉદયાચળ પર્વતના ઉપર, આકાશને
 વિશે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહ વડે સૂર્યનું બિંબ
 શોભે છે, તેવી જ રીતે હે જિનેન્દ્ર ! મણિઓના કિરણોની પકિતઓ
 વડે કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિંહાસનને વિશે, સુવર્ણ જેવું મનોહર
 આપતું શરીર અત્યંત શોભે છે ૨૯

કુંદાવદાતયલયામરચારુશોભ,
 વિભ્રાજતે તવ વપુ કલધૌતકાતમ્ ।
 ઉદચ્છશાકશુચિનિર્જરવારિધાર-
 મુચ્ચૈસ્તટ સુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ :- જેમ ઉદય પામેલા ચંદ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના
 ઝરણુની ધારાઓ વડે મેરુપર્વતનું સુવર્ણમય ઊંચું શિખર શોભી રહે છે,
 તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીજતા (ફરતા) ચામરો વડે, સોનાના
 જેવું મનોહર આપતું શરીર શોભી રહે છે. ૩૦

છત્રત્રય તવ વિભાતિ શશાંકકાન્ત-

સુર્યેઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુકર પ્રતાપમ્ ।

મુકતાકલ્પપ્રકરભદ્રાવિવૃદ્ધશૌભમ્

પ્રખ્યાપયત્રિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ .—હે ભગવન્ ! (તારા સહિત) ચંદ્રના જેવાં મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી શોભાયમાન, એવાં તમારા ઉપર રહેલાં ત્રણ છત્રો શોભી રહ્યાં છે, તે બધું તમારું ત્રણ જગતનું અધિપતિપણું જ બહોર કરતાં હોય તેમ શોભે છે ૩૧

ગ ભીરતારવપૂરિતદ્વિગ્વિભાગ—

સ્ત્રેલોકચલોકશુભસંગમભુતિદક્ષઃ ।

સદ્ધર્મરાજજયઘોષણઘોષકઃ સન્ ।

એ હુ હુલિધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાહી ॥૩૨॥

ભાવાર્થ :—જિયા અને ગંભીર શબ્દ વડે જેણે દિશાઓના વિભાગો પૂરી દીધા છે ત્રણ જગતના લોકોને શુભ સમાગમની સંપત્તિ આપવામા જે કુશળ છે અને સત્યધર્મના રાજાના જયના શબ્દને જે બહોર કરે છે, એવો તમારો જે હુ હુલિ તે આકાશને વિષે ગર્જના કરી રહ્યો છે ! ૩૨

મ દારસુ હરનમેઙ્ગસુપારિભત-

સ તાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરૂદ્ધા ।

ગંધાદ્ભિ હુશુભમંદમરુતપ્રપાતા

દિવ્યા દિવ્ય પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥૩૩॥

ભાવાર્થ —મ દાર, સુ હર, નમેઙ્ગ, પારિભત અને સંતાનક ઇત્યાદિ-વૃક્ષોનાં ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધીદાર પાણીનાં ભિંદુઓ વડે શીતળ અને મદવાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે, તે બધું તમારા ભાષણની દિવ્યમાળા જ પડતી હોય, નહીં 'શુ' !

શુભપ્રભાવલયભુરિવિભા વિલોસ્તે,

લોકત્રયદ્યુતિમતાં દ્યુતિમાક્ષિપતિ ।

પ્રોઘદ્દિવાકરનિરતરભુરિસખ્યા

દીપ્તિર્જયત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥૩૪॥

ઉચ્ચૈરશોક તરુ સશ્રિત મુન્મથૂખ-
 માલાતિ રૂપ મમલ લવતો નિતાંતમ્ ।
 સ્પષ્ટોદલ સત્કિરણ મસ્ત તમોવિતાન
 ખિળ રવેરિવ પયોધર પાન્ધ્ વર્તિ ॥૨૮॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમાં રહીને, અંધકારનો નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ ઊંચા કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય શોભી રહે છે, તેમજ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલું આપતું સ્વરૂપ (પાપ-રૂપી અંધકારનો નાશ કરીને અને) ઊંચા કિરણ પ્રસારીને, અત્યંત નિર્મળ શોભી રહે છે ૨૮

સિહાસને મણિ મથૂખ શિખા વિચિત્રે
 વિભ્રાજતે તવ વપુ કનકાવદા તમ્
 ખિળ વિચદ્વિલસદ શુભતાવિતાન
 તુ ગોઢયાદ્રિશિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ ॥૨૯॥

ભાવાર્થ : જેવી રીતે ઉંચા ઉઠ્યાચળ પર્વતના ઉપર, આકાશને વિશે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહ વડે સૂર્યનું ખિંખ શોભે છે, તેવી જ રીતે હે જિનેન્દ્ર ! મણિઓના કિરણોની પકિતઓ વડે કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિહાસનને વિશે, સુવર્ણ જેવું મનોહર આપતું શરીર અત્યંત શોભે છે ૨૯

કુદાવદાતચલચામરચારુશોભ,
 વિભ્રાજતે તવ વપુ કલધૌતકાતમ્ ।
 ઉદ્યચ્છાકશુચિનિર્ભરવારિધાર-
 મુચ્ચૈસ્તટ સુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ :- જેમ ઉદય પામેલા ચ દ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના ઝરણની ધારાઓ વડે મેરુપર્વતનું સુવર્ણમય ઊંચું શિખર શોભી રહે છે, તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીજતા (ફરતા) આમરો વડે, સોનાના જેવું મનોહર આપતું શરીર શોભી રહે છે. ૩૦

છત્રત્રય તવ વિભાતિ શશાંકકાન્ત-

મુચ્ચેઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુકર પ્રતાપમ્ ।

મુકતાદ્દલપ્રકરભલવિવૃદ્ધશોભમ્

પ્રખ્યાપયત્તિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ :-હે ભગવન્ ! (તારા સહિત) ચ દ્રના જેવાં મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી શોભાયમાન, એવાં તમારા ઉપર રહેલાં ત્રણ છત્રો શોભી રહ્યાં છે; તે જાણે તમારું ત્રણે જગતનું અધિપતિપણું જ જાહેર કરતાં હોય તેમ શોભે છે ૩૧

ગ ભીરતારવપૂરિતદ્વિગ્વિભાગ—

સ્ત્રૈલોકચલોકશુભસ ગમભુતિદક્ષઃ ।

સર્ધર્મરાજજયલોભણુલોભકઃ સન્ ।

એ હુ હુલિધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાહી ॥૩૨॥

ભાવાર્થ :-જી આ અને ગ'ભીર શબ્દ વડે જેણે દિશાઓના વિભાગો પૂરી દીધા છે ત્રણે જગતના લોકોને શુભ સમાગમની સંપત્તિ આપવામાં જે કુશળ છે અને સત્યધર્મના રાજના જયના શબ્દને જે જાહેર કરે છે, એવો તમારો જે હુ હુલિ તે આકાશને વિષે ગર્જના કરી રહ્યો છે । ૩૨

મ દારસુંદરનમેરુસુપારિભત—

સ તાનકાઠિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરૂદ્ધા ।

ગ ઘોદાઘિ હુશુભમંદમરુતપ્રપાતા

દિવ્યા દિવ્ય પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥૩૩॥

ભાવાર્થ :-મ દાર, સુ દર, નમેરુ, પારિભત અને સંતાનક ઇત્યાદિ વૃક્ષોનાં ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધીદાર પાણીનાં ઝિંદુઓ વડે શીતળ અને મદવાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે, તે જાણે તમારા ભાષણની દિવ્યમાળા જ પડતી હોય, નહીં શું !

શુભ્રપ્રભાવલયભુરિવિભા વિભોસ્તે,

લોકત્રયધુતિમતાં ધુતિમાક્ષિપતિ ।

પ્રોલ્લહિવાકરનિરતરભુરિસ ખ્યા

દીપ્તિર્જયત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥૩૪॥ - .

ભાવાર્થ .-હે વિભુ ! શોભાયમાન છે પ્રભામંડળ જેવું
એવી ઘણી જ તેજસ્વી તમારી કાન્તિ ! ત્રણે જગતના તેજસ્વી
પદાર્થોતુ તેજ આપું પાડે છે-જીતે છે-આશ્વેષ કરે છે તે તમારી
કાન્તિ, અસખ્ય સૂર્યના સરખી તેજસ્વી હોવા છતાં, ચંદ્રના જેવી
શીતળ પ્રભાથી રાત્રીને પણ જીતે છે ! ૩૪

સ્વર્ગાપવર્ગગમમાર્ગવિમાર્ગભ્રુષ્ટઃ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્તિલોક્ત્યામ્ ।

દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદ્ધર્થ સર્વ-

ભાષાસ્વભાવપરિણામશુભૌ.પ્રયોજ્ય ॥૩૫॥

ભાવાર્થ :-સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ બતાવવામાં ઇષ્ટ,
તેમ જ ત્રણે લોકને વિષે સત્યધર્મનું તત્ત્વ કહેવામાં જે એક જ માત્ર
નિપુણ છે, એવો તમારો જે દિવ્યધ્વનિ તે નિર્મળ અર્થવાળો હોવાથી
સર્વ ભાષાના સ્વભાવના શુણ્ણને પામીને (સર્વત્ર) થાય છે ૩૫

ઉન્નિદ્રહેમનવપ કજયુજકાંતિ-

પયુદ્ધસન્નખમયુખશિખલિરામૌ ।

પાદૌ પદ્માનિ તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ! ધત્તઃ

પદ્માનિ તત્ર વિબુધા : પરિકલ્પયતિ ॥૩૬॥

ભાવાર્થ .-હે જિનેન્દ્ર ! સુવર્ણનાં નવા ખીલેલાં કમળોના
સમૂહની કાંતિ જેવા પ્રસરી રહેલા નખોના કિરણોની પકિત વડે જે
સુહર દેખાય છે, એવા તમારા પગો, પૃથ્વી ઉપર જ્યાં જ્યાં ડગલાં
ભરે છે, (તમે જ્યાં જ્યાં વિચરો છો) તે ઠેકાણે દેવતાઓ કમળની
કલ્પના-રચના-કરે છે ૩૬

ધર્થઃ યથા તવ વિભૂતિરભૂજિજ્જનેન્દ્ર !

ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્ય ।

યાદક્ પ્રભા કિન્નકૃતઃ પ્રહતાધકારા

તાદક્કૃતો ગ્રહગણસ્ય વિકાશિનોઽપિ ॥૩૭॥

ભાવાર્થ :-હે જિનેન્દ્ર ! એ પ્રકારની (પાછળ જણાવેલા
-અષ્ટ પ્રાતિહાર્યની)- તમને જે જે સંપત્તિઓ ધર્મનો ઉપદેશ કરતી

વખતે તે (સમવસરણુમા) થઈ, તે પ્રમાણે અન્યને (હરિહરાદિક પરધર્મના દ્વેષને કદી પણ) થઈ નથી. (તે યોગ્ય જ છે) કેમકે અધિકારનો સમૂળ નાશ કરનાર સૂર્યની જેવી પ્રભા છે તેવી પ્રકાશ પામેલા ગ્રહોની પણ કયાથી જ હોય ? ૩૭

સ્વયોત્તમહાવિદ્યવિદોલકપોલમૂલ-

મત્તભ્રમદ્ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકૌપમ્ ।

ઐરાવતાભિભ્રમુદ્દતમાપતન્ત

દ્વૃવા ભય ભવતિ નો ભવદાશ્રિતાનામ્ ॥૩૮॥

ભાવાર્થ :-જેનું ગડસ્થળ ઝરતા મદવડે કરીને ખરડાએકું છે, વળી જે માથું ધુણાવ્યા કરે છે અને તેની આબુખાબુ ભમતાં ઉન્મત્ત ભમરાઓના શુંભરવ વડે, જેનો કોપ વૃદ્ધિને પામેલો છે, વળી જે ઉદ્ધત ઐરાવત જેવો છે, એવો હાથી પણ જો (કદાચ) સામો આવે, તોપણ તેને દેખીને તમારો જે આશ્રિત હોય છે તેને ભય ઉપજતો નથી. ૩૮

સિન્નેભક્તમગલદુઃખવલશોભિતાકત-

મુક્તાકલપકરભૂષિતભૂમિભાગઃ ।

બદ્ધકેમઃ કેમગત હરિષ્ણુધિયોડપિ

નાકામતિ કેમયુગાયલસશ્રિત તે ॥૩૯॥

ભાવાર્થ :-જેણે હાથીઓના કુલસ્થળ છેદીને, તેમાંથી ગળતા ઉન્નતવળ અને લોહીથી ખરડાએલાં માતી વડે પૃથ્વી શોભાવી છે, એવા બળવાન દોડતાં સિંહની દોડમાં જે માણસ આવી પડ્યો હોય, તે પણ જો તમારા ચરણ રૂપી પર્વતને આશ્રય લે, તો તેને તેવો સિંહ પણ (મારી શકતો નથી) આક્રમણ કરી શકતો નથી-પંખમા લઈ શકતો નથી. ૩૯

કલ્પાંતકાલપવનોદ્ધતવદ્ધનિકલ્પ

દાવાનલં નવલિતમુજ્જવલસુત્કુલિગમૂ ।

વિશ્વ નિઘત્સુમિવ સન્મુખમાપતતં

ત્વન્નામકીર્તનજલં શમયત્ય-શેષમ્ ॥૪૦॥

ભાવાર્થ :-જે પ્રલયકાળના પવનથી ઉદ્ધત થયેલા અગ્નિ જેવો, જેની અદરથી ઘણા ઓઢા (તણખા) ઊડે છે એવો, અને ઘણા જ પ્રકાશવાળો એવો દાવાનળ-વનનો અગ્નિ, જાણે જગતને ખાળી નાખવાની જ ઇચ્છા કરતો હોય નહિ ! તેમ જોરમાં સળગતો-સળગતો સન્મુખ આવે, તો તેને પણ તમારા નામનું કીર્તન રૂપી-તમારું સ્તવન રૂપી જળ અશેષ સમાવી દે છે, સમગ્ર ખુઝાવી નાખે છે ૪૦

રક્તેક્ષ્ણુ સમદકેકિલકવઠનીલ
કોધોદ્ધત ક્ષિપ્તમુત્ક્ષમાપતન્તમ્ ।
આકામતિ કમયુગેન નિરસ્તશક-
સ્વન્નામનાગદમની હૃદિ યસ્ય પુ'સ' ॥૪૧॥

ભાવાર્થ :-લાલચોળ આખોવાળો, મદોન્મત્ત, ક્રોધલના કઠ (ગળુ) જેવો કાળો, અને કોધે કરીને ઉદ્ધત, (છેડાયેલો) એવો સર્પ ઊંચી ફેણ કરીને સામો ધસી આવતો હોય તેને પણ જે માણસની પાસે તમારા નામરૂપી નાગદમની (સર્પનું દમન કરનાર ઔષધી) હોય છે, તે માણસ નિશંકપણે ઓળગી જાય છે ! (ભાવાર્થ કે એવો સાપ પણ તમારા ભક્તને કરડી શકતો નથી) ૪૧

વલ્ગુત્તર ગગજગર્જિતભીમનાદ-
માભૌ બલ બલવતામપિ ભુપતીનામ્ ।
ઉદ્ધદ્ધિવાકરમયૂખશિખા-પવિદ્રમ્
ત્વત્કીર્તનાત્તમ ઇવાશુ સિદ્ધામુષૈતિ ॥૪૨॥

ભાવાર્થ :-જેની અદર ઘોડાઓ ફૂલી રહ્યા છે અને હાથીઓની ગર્જનાના ભયાનક શબ્દો થઈ રહ્યા છે, એવા રણને વિશે રહેલા બળવાન ભૂપતિના સૈન્યને પણ, જેમ ઉદ્ધત પામેલા સૂર્યના કિરણોની શિખાઓ વડે, અધકારનો નાશ કરી શકાય છે, તેમજ તમારા કીર્તનથી ભેદી શકાય છે ! (ભાવાર્થ કે તમારી ભક્તિથી એવું સૈન્ય પણ જીતી શકાય છે.) ૪૨

કુંતાઞ્ચ ભિન્ન ગજ શોભિત વારિવાહ-
વેગાઽવતારતરણાતુરયોધભીમે ।
યુદ્ધે જયં વિજિતદુર્જયજેયપક્ષા-
સ્વપાદપંકજવનાશ્રયિણોદલતે ॥૪૩॥

ભાવાર્થ : ભાલાઓની અણીઓ વડે છેદામ ગયેલા હાથીઓના
રૂધિરનો પ્રવાહ જ્યાં આગળ વહે છે અને જ્યાં તે પ્રવાહની અંદર
ચોદ્ધાઓ તરવામાં આતુર થઈ ગયેલા છે-એવા ભયાનક યુદ્ધને વિષે,
જેમ તમારા ચરણક્રમણરૂપી પવનનો આશ્રય હોય છે, તેઓ અશ્વત
શત્રુઓને પણ છુટી શકે છે ૪૩

અમ્ભોનિઘૌ ક્ષુભિતભીષણનકચક-
પાઠીન પીઠભયદોલવણ્ણવાડવાગ્નૌ ।
રગત્તરગશિખરસ્થિતચાનપાત્રા-

આસ વિહાય ભવત સ્મરણાદ્ મજ્જતિ ॥૪૪॥

ભાવાર્થ : ભય કર મગરમચ્છ આદિ નકચક, જળચર જંતુઓ
જેની અંદર ઉછળી રહ્યા છે અને ભયાનક વાડવાગ્નિ જેની અંદર અતિ-
શય પ્રભવલિત થઈ રહ્યો છે, તથા મોટા મોટા મોભાઓ જેની અંદર
ઉછળી રહ્યાં છે, એવા તોફાની સમુદ્રની અંદર જે વહાણો (વહાણુની
અંદરના મનુષ્યો) આવી પડેલા હોય છે, તે પણ તમારા સ્મરણથી નિર્ભય-
પણે જઈ શકે છે ! (સમુદ્રમાં જોખમાયા સિવાય રહી શકે છે) ૪૪

ઉદ્ભૂતભીષણજલોદરભારભુજનાઃ;
શોચ્યા દશાસુપગતાશ્ચ્યુતભવિતાશાઃ ।
ત્વપાદપંકજરજેમૃતદિગ્ધદેહા

મત્યા ભવન્તિ મકરધ્વજતુલ્યરૂપા ॥૪૫॥

ભાવાર્થ :-ભય કર જળોદર રોગના ભારથી નમી ગયેલા અને
તેથી કરીને જેમણે જીવતરની આશા છોડી દીધી છે, એથી મહા દુઃખદ
અવસ્થાને જેઓ પામેલા હોય છે, તેઓ પણ તમારા ચરણક્રમણની રબરૂપી
અમૃતનુ જે પોતાના શરીરને લેપન કરે તો [રોગથી રહિત થઈને]
કામદેવ જેવા સુંદર શરીરવાળા થાય છે ! ૪૫

આપાદકણ્ડમુરુશૃખલવેષ્ટિતાંગાં,
 ગાઢ બૃહન્નિગડકોટિનિધૃષ્ણઘાઃ ।
 ત્વન્નામમત્રમનિશ મનુજાઃ સ્મરંતઃ
 સદ્યં સ્વયં વિગતબધલયા ભવતિ ॥૪૬॥

ભાવાર્થ :—પગથી તં ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેના અંગ વિટાઈ ગયાં છે, અને—તે મોટી બેડીઓના ગાઢ બધનથી તેની કોટીઓની ઝીણી અણીઓ તળે જેમની જાંઘો ઘસાયા કરે છે, તે માણસો પશુ જે તમારા નામનું નિરંતર સ્મરણ કરે છે, તે ઉતાવળા પોતાની મેળે જ બધનના ભયથી સુક્રા થઈ જાય છે (કેદમાથી છટે છે) ૪૬

મત્તદ્વિપેન્દ્રમૃગરાજહવાનલાહિ—
 સ આમવારિધિમહોદરબધનોત્થમ્ ।
 તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ ભય ભિયેવ
 ચસ્તાવક સ્તવમિમ મતિમાનધીતે ॥૪૭॥

ભાવાર્થ :—જે બુદ્ધિમાન માણસ તમારું આ સ્તવન [આ લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર] ભણે છે —પાઠ કરે છે, તેનો, મહોન્મત્ત હાથીથી, સિંહથી, હાવાનળઅગ્નિથી, યુદ્ધથી, સમુદ્રથી અને જળોદર તથા બધનથી (પાછલા કાવ્યોમા જણાવેલા) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલો ભય, ભયથી જ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ (આ સ્તોત્રના પાઠથી) ઝટ નાશ પામે છે । ૪૭

સ્તોત્રક્ષજ તવ જિનેદ્ર ! શુદ્ધૈર્નિબદ્ધાં
 લક્ષ્મ્યા મયા રુચિરવર્ણુ વિચિત્રપુષ્પામ્ ।
 ધત્તે જનો ય ઇહ કણ્ઠગતામજસ્ર
 ત માનતુંગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥૪૮॥

ભાવાર્થ :—હે જિનેદ્ર ! આ સ્તોત્રરૂપી માળા મે તમારા શુભરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રંગવાળાં પુષ્પોયકી લક્ષ્મીવડે શુદ્ધેલી છે, તેને જે માણસ હંમેશાં પોતાના કંઠને વિશે ધારણ કરશે, તે (સન્માન થકી ભિયા થયેલા એવા હોઇને) સ્વતંત્ર લક્ષ્મીને ; ચામશે. ૪૮

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર



(શાકુંલ છંદ)

કિં કર્પૂરમય સુધારસમયં કિ ચન્દ્રરોચિર્મયં ।

કિ લાવણ્યમયં મહામણિમય કારુણ્યકેલિમયં ॥

વિશ્વાનંદમય મહોદયમય શોભામયં ચિન્મયમ્ ।

શુક્લધ્યાનમય વપુર્જિનપતેર્ભૂયાદ્ભવાલમ્બનમ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ :- શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું શરીર, અહા ! કર્પૂર જેવું
શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ, ચન્દ્રની કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશિત,
સુન્દર, મોટા મણિ જેવું પ્રકાશિત, કરુણતાની ભૂમિકારૂપ, સમગ્ર વિશ્વને
આનંદમય, મહા ઉદયવાળું, શોભાવાળું, સચિત્ત સ્વરૂપ શુક્લ ધ્યાનમાં
નિમગ્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન સ સારના આધાર રૂપે હો ॥૧॥

પાતાલં કલયન્ ધરાં ધવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।

દિક્ચક્રં કમયન્ સુરાસુરનરશ્રેણિં ચ વિસ્માયયન્ ॥

પ્રહ્લાંડ સુખયન્ જલ્લાનિ જલધેઃ ફેનચ્છલાલોલયન્ ।

શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વસભવયશોહસશ્ચિર રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ :- પાતાળમાં પણ પ્રવેશ કરી રહેલો, પૃથ્વીને ઉજ્જવલ
કરતો, આકાશમાં સર્વ સ્થળે વ્યાપ્ત થતો, દિશાઓના ચક્રને પણ
ઉદ્ભવી જતો, દેવ દાનવોને વિસ્મય આપતો, ત્રણે જગતને સુખ
પમાડતો, સમુદ્રમાં રહેત ફીણથી શોભાયમાન જળને હોળી નાંખતો
એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિતામણીનો યશરૂપી હ સ ચિરકાળ શોભે છે,

॥ ૨ ॥

પુણ્યાના વિપશ્ચિન્તમોદિનમણિઃ કામેલકુલે સ્થિ-

રોક્ષે નિરસરણી સુરેન્દ્રકરિણી જ્યૈષ્ઠિ પ્રકાશારણિઃ ॥

દાને દેવમણિર્નતોત્તમજનશ્રેણિ કૃપાસારિણી ।

વિશ્વાનંદસુધાઘૃણિર્ભવલિદે શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ ॥ ૩ ॥

આપાદકલ્પકમુરુશુ ખલવેષ્ટિતાંગા,
 ગાઢ બૃહન્નિગડકોટિનિધૃજઘાં ।
 ત્વન્નામમત્રમનિશ મનુજા. સ્મરતઃ
 સદાઃ સ્વય વિગતબધલયા ભવતિ ॥૪૬॥

ભાવાર્થ :-પગથી તં ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેના અંગ વિટાઈ ગયાં છે, અને-તે મોટી બેડીઓના ગાઢ બધનથી તેની કોટીઓની ઝીણી અણીઓ તળે જેમની જાંઘા ઘસાયા કરે છે, તે માણસો પણ જો તમારા નામનું નિરંતર સ્મરણ કરે છે, તો ઉતાવળા પોતાની મેળે જ બધનના ભયથી મુક્ત થઈ જાય છે (કેદમાંથી છટે છે) ૪૬

મત્તદ્વિપેન્દ્રમૃગરાજહવાનલાહિ-
 સ આમવારિધિમહોદરબધનોત્થમ્ ।
 તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ ભય ભિયેવ
 ચસ્તાવક સ્તવમિમ મતિમાનધીતે ॥૪૭॥

ભાવાર્થ :-જે બુદ્ધિમાન માણસ તમારું આ સ્તવન [આ લક્ષ્મીનમસ્તોત્ર] ભણે છે -પાઠ કરે છે, તેનો, મહોન્મત્ત હાથીથી, સિંહથી, દાવાનળઅગ્નિથી, યુદ્ધથી, સમુદ્રથી અને જળોદર તથા બધનથી (પાછલાં કાવ્યોમાં જણાવેલાં) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલો ભય, ભયથી જ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ (આ સ્તોત્રના પાઠથી) ઝટ નાશ પામે છે । ૪૭

સ્તોત્રસ્રજં તવ જિનેદ્ર ! શુદ્ધૈર્નિબદ્ધાં
 લક્ષ્મ્યા મયા રુચિરવર્ણં વિચિત્રપુષ્પામ્ ।
 ધત્તે જનો ય ઇહ કલ્પગતામજસ્ર

ત માનવુંગમવશા સમુચૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥૪૮॥

ભાવાર્થ :-હે જિનેદ્ર ! આ સ્તોત્રરૂપી માળા મેં તમારા શુભરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રંગવાળાં પુષ્પોથકી લક્ષ્મીવડે શુદ્ધિથી છે, તેને જે માણસ હંમેશાં પોતાના કંઠને વિશે ધારણ કરશે, તે (સન્માન થશે ભગવાન થયેલા એવા હોઈને) સ્વતંત્ર લક્ષ્મીને ; આમશે. ૪૮

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર



(શાહુલ છંદ)

કિં કપૂરમય સુધારસમય કિં ચન્દ્રરોચિર્મયં ।

કિ લાવણ્યમયં મહામણિમય કારુણ્યકેલિમય ॥

વિશ્વાનંદમય મહોદયમયં શોભામયં ચિન્મયમ્ ।

શુક્લધ્યાનમય વપુર્જિનપતેર્ભૂયાદ્ભવાલમ્બનમ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ .— શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું શરીર, અહા ! કપૂર જેવું
શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ, ચન્દ્રની કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશિત,
સુંદર, મોટા મણિ જેવું પ્રકાશિત; કરુણતાની ભૂમિકારૂપ, સમગ્ર વિશ્વને
આનંદમય, મહા ઉદયવાળું, શોભાવાળું, સચિત્ત સ્વરૂપ શુક્લ ધ્યાનમાં
નિમગ્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન સ સારના આધાર રૂપે હો ॥૧॥

પાતાલં કલયન્ ધરાં ધવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।

દિક્ચક્રં કમયન્ સુરાસુરનરશ્રેણિં ચ વિસ્માયયન્ ॥

પ્રહ્લાંડ સુખયન્ જલ્લાનિ જલધિઃ ફેનચ્છલાલોલયન્ ।

શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વસભવયશોહસશ્ચિર રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ :-પાતાળમાં પણ પ્રવેશ કરી રહેલો, પૃથ્વીને ઉજ્જવલ
કરતો, આકાશમાં સર્વ સ્થળે વ્યાપ્ત થતો, દિશાઓના ચક્રને પણ
ઉદ્ભવો જતો, દેવ દાનવોને વિસ્મય આપતો, ત્રણે જગતને સુખ
પ્રમાડતો, સસુદ્રમાં પ્રવેત ફીણથી શોભાયમાન જળને હડોળી નાંખતો
એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિતામણીનો યશરૂપી હ સ ચિરકાળ શોભે છે,

॥ ૨ ॥

પુણ્યાના વિપશ્ચિસ્તમોદિનમણિઃ કામેલકુંભે સ્થિ-
ર્મોક્ષે નિરસરણી સુરેન્દ્રકરિણી જ્યોતિ પ્રકાશારણિઃ ॥

દાને દેવમણિર્નતોત્તમજનશ્રેણિ કૃપાસારિણી ।

વિશ્વાનંદસુધાઘ્રિણિર્લવલિદે શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ :- પુણ્યના હાટ (ભંડાર) રૂપ, પાપરૂપી અધકારમાં સૂર્યરૂપ, વિષયરૂપી હાથી વશ કરવામાં અકુશરૂપ, મોક્ષમાં ગમન કરવા માટે નિસરણીરૂપ, આત્મજ્ઞાનરૂપ, જ્યોતિને પ્રકાશ આપવામાં અરણીના વૃક્ષ સમાન, દાન દેવામાં ઇંદ્ર સમાન, એમની (શ્રી પાર્શ્વનાથની) આગળ નમન કરી રહેલી સજ્જન પુરુષોની પક્ષિને કૃપાની નદી સમાન, વિશ્વમાં આનંદરૂપી અમૃતના તરંગ સમાન શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ (ભગવાન) સસારસમુદ્રનું ઉચ્છેદન કરનાર આપ જ છો. ॥૩૩॥

શ્રીચિંતામણિપાર્શ્વ વિશ્વજનતાસ જીવનસ્ત્વં મયા ।

દ્વષ્ટસ્તાત ! તતઃ શ્રિયઃ સમસવન્નાશકમાચકિણ્મ્ ॥

મુક્તિઃ કીડતિ હસ્તયોર્બહુવિધં સિદ્ધ મનોવાંચ્છિત ।

દુઃકૈવ દુરિત ચ દુર્દિનભય કષ્ટ પ્રભુષ્ટ મમ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ - હે તાત ! (હે શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ !)

આખા વિશ્વના જીવનરૂપ, સચ્ચિદાનંદ શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ ! જ્યારથી મને આપનાં દર્શન થયાં છે, ત્યારથી જ ઇન્દ્ર, દેવ તથા ચક્રવર્તી પર્યંતની સમૃદ્ધિ મને પ્રાપ્ત થઈ છે મારા હસ્તમાં જ મુક્તિરૂપી દેવી કીડા કરી રહી છે, મારી વિવિધ પ્રકારની મનની અભિલાષાઓ સિદ્ધ થઈ છે અને મારૂં દુઃકૈવ, મારૂં પાપ અને મારૂં દુઃખ તથા દરિદ્રતાનો મારો ભય સમૂળ નાશ પામ્યો છે ॥ ૪ ॥

યસ્ય પ્રૌઢતમપ્રતાપતપન, પ્રોદામધામા જગ-

જજંઘાલઃ કલિકાલકેલિદલનો મોહાન્ધવિધ્વસકઃ ॥

નિત્યોદ્યોતપદ સમસ્તકમલાકેલિગૃહ રાજતે ।

સ શ્રી પાર્શ્વજિનો જને હિતકરશ્ચિતામણિઃ પાતુ મામ્ ॥૫૫॥

ભાવાર્થ - હે અતિશય પ્રતાપવાન સૂર્યરૂપ, અતિ ઉત્કટ જગતરૂપી ધામને તથા કળીકાળના મહિમાને દહન કરનારા, મોહરૂપી અધકારનો નાશ કરનારા અને જેતું સમસ્ત પ્રકારની સમૃદ્ધિ ધારણ

કરનાર પદ ઉંમેશાં શોભી રહ્યું છે એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન,
જગતનાં જીવોત્તર હિત કરનાર ચિતામણિ માંડે રક્ષણ કરો ॥૫૫॥

વિશ્વવ્યાપિતમો હિ નસ્તિ તરણિર્બાહોડપિ કલ્પાકુરો ।
હારિદ્રાણિ ગબવલીં હરિશિશુ કાષ્ઠાનિ વહ્ને કણુઃ ॥
પીયુષસ્ય લવોડપિ રોગનિવહ યદ્વત્તથા તે વિલો ।
મૂર્તિં સ્ફુર્તિમતીસતી ત્રિજગતીકૃટાનિ હર્તું ક્ષમા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ : સૂર્ય બાહ્યાવસ્થામાં હોવા છતાં પણ વિશ્વમા વ્યાપિ
રહેલા અધકારનો નાશ કરે છે, કલ્પવૃક્ષનો એક અકુર (ફળુગો)
હરિદ્રતાનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે સિંહનું એક નાનું બાળક જ
હાથીઓના સમૂહનો નાશ કરે છે, અગ્નિનો એક સૂક્ષ્મ કણ કાષ્ઠના
જથ્થાને ભસ્મવત્ કરી નાખે છે, અમૃતનું એક જ બિંદુ રોગને
નિર્વશ કરે છે, તે જ પ્રમાણે હે વિલો ! મનુષ્યની મતિમાં સ્ફુરણ
કરનારુ શરીર ત્રણે જગતનાં હુન્મે હણવાને માટે સમર્થ છે ॥૬॥

શ્રી ચિતામણિમંત્રમોકૃતિયુત હી કારસારાશ્રિતં ।
શ્રી અહોન્નમિભિજ્જુપાશકલિત ત્રેલોકચવશ્યાવહમ્ ॥
દ્વૈધાભૂતવિષાપહ વિષહર શ્રેય પ્રભાવાશ્રયં ।
સોલ્લાસં વસહાંકિત જિનકુલિંગાનંદન દેહિનામ્ ॥૭॥

ભાવાર્થ :- સ્કં શબ્દની આકૃતિવાળો હી કારથી યુક્ત શ્રી અહો-
નમિભિજ્જુના મંત્રથી યુદ્ધ થયેલો, ત્રણે લોકને વશ વર્તાવનાર, વિષયરૂપી
ઝેરનો નાશ કરનાર, કલ્યાણકારક, પ્રભાવવાળો, વ, સ, હ, ઇત્યાદિ
અક્ષરોથી યુક્ત એવા મનુષ્ય માત્રને આનંદરૂપ શ્રી ચિતામણી
નામનો મંત્ર છે ॥ ૭ ॥

હી શ્રી કારવર નમોક્ષરપર ધ્યાયન્તિ ચે યોગિનો ।
હૃત્પદ્મે વિનિવેશ્ય પાર્શ્વમધિપ ચિતામણિસન્નકમ્ ॥

ભાલે વામણજે ચ નાલિકરયો ભૂંચો ભુંજે દક્ષિણે ।
પશ્ચાદ્દૃષ્ટલેષુ તે શિવપદ દિવિર્ભવૈર્ચાત્યહો ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ .- હી, શ્રી, ઇત્યાદિ આકારથી યુક્ત મંત્રનું જે યોગીઓ હૃદયકમળમાં અધિષ્ઠાતા ભગવાનના ચિતામણિની સજ્ઞાવાળો જેની પૂર્વમાં 'નમો' મૂકેલો છે એવો હી શ્રી કારાદિ ઉત્તમ વર્ણુયુક્ત મંત્રને હૃદયકમળમાં ધારણ કરીને, કપાળને વિષે, ડાળા હાથને વિષે, નાભિમાં અને ઘણે ભાગે જમણા હાથમાં અને ત્યાર પછી આઠે દલોને વિષે ધ્યાન ધરે છે તે બે ત્રણ ભવ પછી મોક્ષ-ધામમાં સિધાવે છે, એ શુ આશ્ચર્યજનક નથી ? ॥ ૮ ॥

(સ્તવધરા છંદ)

નો રોગા નૈવ શોકા ન કલહકલના નારિમારિપ્રચારા ॥
નૈવાધિર્નાસમાધિર્નય દરદુરિતે દુષ્ટદારિદ્રતા નો ॥
નો શાકિન્થો ગ્રહા નો ન હરિકરિગણા વ્યાલવૈતાલભલા ॥
ભયન્તે પાર્શ્વચિતામણિનતિવશત પ્રાણીનાં ભક્તિભાભમ્ ॥૬॥

ભાવાર્થ - જે ભક્તિવાન પ્રાણીઓ શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથમાં પોતાની વૃત્તિ ભેડે છે, તેઓને રોગ, શોક, કલેશ, અશાન્તિ, ભય, પાપ, દુષ્ટ દારિદ્રપણ, શત્રુદ્વારા ઊપજતી વ્યાધિ તથા શાકિની, ભૂત, પિશાચ વગેરે હાથી તથા સિ હના સમૂહો દુઃખરૂપ થઈ શકતાં નથી ॥૬॥

(શાર્દૂલ છંદ)

ગીર્વાણુદ્રુમધેનુકુભ્રમણ્યસ્તસ્થાંગણે ર ગિણો-
દેવા દાનપમાનવા સવિનય તસ્મે હિતધ્યાયિન ॥
લક્ષ્મીસ્તસ્ય વશાડવશેવ શુણિનાં પ્રહ્લાડસ સ્થાયિની ।
શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વનાથમનિશ સ સ્તૌતિ ચો ધ્યાયતિ ॥૧૦॥

ભાવાર્થ - જે પ્રાણી શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથની હ મેશ સ્તુતિ કરે છે તથા ધ્યાન ધરે છે તેના આગણામાં રાગાદિ આનંદ થયા જ કરે છે તેને કલ્પવૃક્ષ, કામદુગ્ધા ધેનુ, પારસમણિ ઇત્યાદિ અલૌકિક પદાર્થ

શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર

[વસંતતિલકા-વૃત્તમ્]

- કલ્યાણમંદિરમુદ્ધારમવદલેહિ
લીતાડલયપ્રદમનિન્દિતમશ્વિપદમ્
સંસાર-સાગર-નિમજ્જદશેષજતુ-
પોતાયમાનમભિનમ્ય જિનેશ્વરસ્ય ૧
યસ્ય સ્વયં સુચુરુર્ગરિમામ્બુરાશે
સ્તોત્ર સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિભુવિધાતુમ્
તીર્થેશ્વરસ્ય કમઠસ્મય ધૂમકેતો
સ્તસ્થાહમેષ કિલ સસ્તવન કરિષ્યે યુગમમ્ ૨
સામાન્યતોડપિ તવ વર્ણયિતુ સ્વરૂપમ્
અસ્માદશાઃ કથમધીશ ! ભવત્યધીશાઃ ?
ધૃષ્ટોડપિ કૌશિક શિશુર્યદિ વા દિવાધો
રૂપ પ્રરૂપયતિ કિં કિલ ધર્મરશ્મે ? ૩
મોહક્ષયાદનુભવન્નપિ નાથ ! મત્યૌ
નૂનં શુણ્ણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત
કલ્પાંતવાતપયસ પ્રકટોડપિ ચસ્માન્
મીયેત કેન જલધેર્નનુ રત્નરાશિ ? ૪
અભયુદ્ધતોડસ્મિ તવ નાથ ! જહાશયોડપિ,
કર્તુ સ્તવ લસદસખ્યશુણ્ણાકરસ્ય
ખાલોડપિ કિં ન નિજખાહુચુગ વિતત્ય,
વિસ્તીર્ણતા કથયતિ સ્વધિયામ્બુરાશે ! ૫
યે યોગિનામપિ ન યાતિ શુણ્ણાસ્તવેશ !
વક્તુ કથ ભવતિ તેષુ મમાવકાશ
જાતા તદેવમસમીક્ષિતકારિતેય,
જલ્પતિ વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોડપિ ૬

આસ્તામચિ ત્યમહિમા જિન । સ સ્તવસ્તો,
 નામાડપિ પાતિ ભવતો ભવતો જગંતિ,
 તીવ્રાતપોપહતપાંથજનાન્નિદાઘે,
 પ્રીણાતિ પદ્મસરસ સરસોડનિલોડપિ ૭
 હૃદ્ધર્તિનિ ત્વચિ વિલો । શિથિલીભવતિ,
 જતો ક્ષણેન નિખિડા અપિ કર્મજધા
 સઘો ભુજગમમયા ઈવ મધ્યભાગમ્
 અભ્યાગતે વનશિખરિનિ ચ દનસ્ય ૮
 મુચ્યત એવ મનુજ સહસા જિનેન્દ્ર ।
 રૌદ્રૈરૂપદ્રવશતૈસ્ત્વચિ વીક્ષિતેડિપ,
 ગોસ્વામિનિ સ્કુરિત તેજસિ દ્વ્યમાત્રે,
 ઔરૈરિવાશુ પશવ પ્રપલાયમાનૈ ૯
 ત્વં તારકો જિન । કથ ભવિનાં ત એવ
 ત્વામુદ્ધતિ હૃદ્ધયેન ચદ્ધુત્તરત
 ચક્ષા દતિસ્તરતિ યજ્ઞલભૈષ નૂનમ્
 અન્તર્ગતસ્ય મરૂત સ કિલ્લાનુભાવ ૧૦
 ચસ્મિન્ હરપ્રભૂતયોડપિ હૃતપ્રભાવાઃ
 સોડપિ ત્વયા રતિપતિઃ ક્ષપિતઃ ક્ષણેન
 વિધ્યાપિતા હૃતભુજ પયસાથ ચેન
 પીત ન કિ તદ્ધપિ હૃદ્ધસ્વાડવેન ૧૧
 સ્વામિન્નનદપ ગરિમાણુમપિ પ્રપન્ના-
 સ્તર્વા જંતવ કથમહો હૃદ્ધયે દવાના ?
 જન્મોદધિ લઘુ તરત્યતિ લાઘવેન
 ચિત્ત્યો ન હૃત મહતા ચદિ વા પ્રભાવઃ ૧૨
 કોધસ્ત્વયા ચદિ વિલો । પ્રથમ નિરસ્તો,
 ધ્વસ્તાસ્તદ્ધા યત કથ કિલ્લ કર્મચૌરાઃ
 પ્લોષત્યમુત્ર ચદિ વા શિશિરાડપિ લોકે,
 નીલદ્રુમાણિ વિપિનાનિ ન કિ હિમાની ૧૩

ત્વાં યોગિનો જિન ! સદા પરમાત્મરૂપમ્
 અન્વેષયતિ હૃદયમ્પુનઃકોષદેશે
 પૂતસ્ય નિર્મલરૂપેયંદ્રિવા કિમન્ય
 દક્ષસ્ય સભવિપદ નતુ કષ્ટિંક્રાયા ૧૪
 ધ્યાનાન્નિજનેશ ! ભવતો ભવિન ક્ષણેન
 દેહ વિહાય પરમાત્મદશાં પ્રજન્તિ
 તીર્થાનલા દુપલા ભાવમપાસ્ય લોકે
 આમીકરત્વમચિરાદિવ ધાતુભેદા ૧૫
 અંતઃ સદૈવ જિન ! યસ્ય વિભાવ્યસે ત્વં,
 ભવ્યૈ કથ તદપિ નાશયસે શરીરમ્
 એતત્સ્વરૂપમથ મધ્યવિવર્તિનો હિ
 ચદ્વિગ્રહ પ્રશમયતિ મહાનુભાવા ૧૬
 આત્મા મનીષિભિરય ત્વદભેદ યુદ્ધયા
 ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવ
 પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિત્યમાન
 કિ નામ નો વિષવિકારમપાકરોતિ ? ૧૭
 ત્વામેવ વીતતમસ પગ્વાદિનોડપિ,
 નૂન વિભો ! હરિહરાદિધિયા પ્રપન્નાઃ
 કિ કાચકામલિભિરીશ ! સિતોડપિ શયો
 નો ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણ વિપર્યયેષુ ૧૮
 ધર્મેપિદેશ સમયે સવિધાનુભાવાત્
 આસ્તાં જનો ભવતિ તે તરૂપ્યશોક
 અભ્યુદ્ગતે દિનપતૌ સમહીરૂહોડપિ
 કિ વા વિબોધમુપયાતિ ન જીવલોક. ૧૯
 ચિત્ર વિભો ! કથમવાડમુખવૃતમેવ,
 વિષ્વક્ષ્ પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિ
 ત્વદ્ગોચરે સુમનસા ચદિ વા સુનીશ !
 ગચ્છન્તિ નૂનમથ એવ હિ બન્ધનાનિ ૨૦

સ્થાને ગભીર હૃદયોદ્ધિ સલવાયા પીયૂષતાં તવ ગિર સમુદીરયંતિ પીત્વા યતં પરમસમહસંગભાજે ભવ્યા પ્રજન્તિ તરસાડપ્યજરામરત્વમ્	૨૧
સ્વામિન્ ! સુદ્ધરમવનમ્ય સમુત્પતન્તો, મન્યે વદન્તિ શુચયં સુરયામરૌઘાઃ યેઽસ્મૈ નતિં વિદધતે મુનિયુગવાય તે નૂનમૂર્ધ્વગતય ખલુ શુદ્ધભાવાઃ	૨૨
શ્યામ ગભીરગિરમુજ્જવલહેમરત્ન સિંહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખરિનસ્ત્વામ્ આલોકયતિ રભસેન નહન્તમુચ્યૈ શ્રામીકરાદ્રિશિરસીવ નવામ્બુવાહમ્	૨૩
ઉદ્ગમ્યતા તવશિતિધૃતિમંડલેન હ્રુમચ્છદ્ધવિરયોક્તરુર્મ્ભૂવ સાંનિધ્યતોડપિ ચદ્ધિ વા તવ વીતરાગ ! નિરાગતાં પ્રજતિ કો ન સચેતનોડપિ	૨૪
લો લો પ્રમાદમવધૂય ભજધ્વમેનમ્ આગત્ય નિવૃત્તિપુરીં પ્રતિ સાર્થવાહમ્ એતન્નિવેદયતિ દેવ ! જગત્રયાય મન્યે નદન્નભિનભ. સુરદ્વદ્ધિસ્તો	૨૫
ઉદ્યોતિતેષુ ભવતા ભુવનેષુ નાથ ! તારાન્વિતો વિધુરય વિહતાધિકારઃ મુક્તાકલાપ-કલિતોઽધ્વસિતાતપત્ર વ્યાજતત્રિધા ધૃતતતુર્ધ્વમભ્યુપેત.	૨૬
સ્વેન પ્રપૂરિત-જગત્રયપિંડિતેન, કાતિ-પ્રતાપ-યશસામિવ સંચયેન માણિક્ય-હેમ-રજતપ્રવિનિર્મિતેન સાલત્રયેષુ ભગવન્નભિતો વિભાસિ	૨૭

ત્વાં યોગિનો જિન ! સદા પરમાત્મરૂપમ્
 અન્વેષય તિ હૃદયામ્બુજકોષદેશે
 પૂતસ્ય નિર્મલરૂપેયદિ વા કિમન્ય
 દક્ષસ્ય સ ભવિષ્ઠ નતુ કષ્ટિંકાયા ૧૪
 ધ્યાનાન્નિજ્જનેશ ! ભવતો ભવિન ક્ષણેન
 દેહ વિહાય પરમાત્મદશાં વ્રજન્તિ
 તીર્થાનલા દુપલ ભાવમપાસ્ય લોકે
 આમીકરત્વમચિરાદિવ ધાતુભેદા ૧૫
 અંતઃ સદૈવ જિન ! યસ્ય વિભાવ્યસે ત્વં,
 ભવ્યૈ કથ તદ્દપિ નાશયસે શરીરમ્
 એતત્સ્વરૂપમથ મધ્યવિવર્તિનો હિ
 ચદ્વિગ્રહ પ્રશમય તિ મહાનુભાવા ૧૬
 આત્મા મનીષિભિરથ ત્વદ્ભેદ બુદ્ધ્યા
 ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવ
 પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિત્યમાન
 કિ નામ નો વિષવિકારમપાકરોતિ ? ૧૭
 ત્વામેવ વીતતમસ પગ્વાદિનોડપિ,
 નૂન વિભો ! હરિહરાદિ ધિયા પ્રપન્નાઃ
 કિ કાચક્રામલિભિરીશ ! સિતોડપિ શયો
 નો ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણ વિપર્યયેષુ ૧૮
 ધર્મેપદેશ સમયે સવિધાનુભાવાત્
 આસ્તાં જનો ભવતિ તે તર્કરથશોક
 અભ્યુદયગતે દિનપતૌ સમહીરૂહોડપિ
 કિ વા વિબોધમુપયાતિ ન જીવલોક ૧૯
 ચિત્ર વિભો ! કથમવાડ્મુખવૃત્તમેવ,
 વિભ્વક્ષ્ પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિ
 ત્વદ્ગોચરે સુમનસાં યદિ વા યુનીશ !
 ગચ્છન્તિ નૂનમથ એવ હિ બન્ધનાનિ ૨૦

સ્થાને ગભીર હૃદયોદ્ધિ સભવાયા પીઘૂષતાં તવ ગિર સમુદીરયંતિ પીત્વા યત પરમસંમહસ ગભાળે ભવ્યા પ્રજન્તિ તરસાડપ્યજરામરત્વમ્	૨૧
સ્વામિન્ ! સુદ્ધરમવનમ્ય સમુત્પતન્તો, મન્યે વદન્તિ શુચયઃ સુર્યામરૌઘાઃ ચેડસ્મૈ નતિં વિદધતે મુનિપુંગવાય તે નૂનમૂર્ધ્વગતય ખલુ શુદ્ધભાવાઃ	૨૨
શ્યામ ગભીરગિરમુજ્જ્વલહેમરત્ન સિ હાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખ ડિનસ્ત્રવામ્ આલોકયતિ રભસેન નદન્તમુચ્ચૈ શ્રામીકરાદ્રિશિરસીવ નવામ્બુવાહમ્	૨૩
ઉદ્ગમ્બહતા તવશિતિધૃતિમંડલેન હ્રુમચ્છદ્ધવિરશોકતરુર્ભૂવ સાંનિધ્યતોડપિ ચદિ વા તવ વીતરાગ ! નિરાગતાં પ્રજતિ કૌ ન સચેતનોડપિ	૨૪
લો લો. પ્રમાદમવધૂય ભજધ્વમેનમ્ આગત્ય નિર્વૃત્તિપુરીં પ્રતિ સાર્થવાહમ્ એતન્નિવેદયતિ દેવ ! જગત્રયાય મન્યે નદન્નભિનભઃ સુરહુ દુભિસ્તે	૨૫
ઉદ્યોતિતેષુ ભવતા ભુવનેષુ નાથ ! તારાન્વિતો વિધુરય વિહતાધિકારઃ મુક્તાકલાપ-કલિતોઽધ્વસિતાતપત્ર વ્યાજતત્રિધા ધૃતતતુર્ધુવમહ્યુપેત.	૨૬
સ્વેન પ્રપૂરિત-જગત્રયપિંડિતેન, કાતિ-પ્રતાપ-યશસામિવ સંચયેન માણિક્ય-હેમ-રજતપ્રવિનિર્મિતેન સાલત્રયેષુ ભગવન્નભિતો વિભાસિ	૨૭

દિવ્યસ્રજો જિન ! નમત્તિદશાધિપાનામ્
 ઉત્સુજ્ય રત્નરચિતાનપિ મૌલિભધાન્
 પાઠૌ શ્રયતિ ભવતો ચદ્ધિ વા પરત્ત,
 ત્વત્સગમે સુમનસો ન રમત એવ ૨૮
 ત્વ નાથ ! જન્મજલધેર્વિપરાડ્મુષોડપિ,
 ચત્તારયસ્યસુમતો નિજપૃષ્ઠલગ્નાન્
 ચુકત હિ પાર્થિવનિપસ્ય સતસ્તવૈવ,
 ચિત્ર વિભો ! ચદ્ધસિ કર્મવિપાકશૂન્યઃ ૨૯
 વિપ્રવેશ્વરોડપિ જનપાલક ! દુર્ગતસ્ત્વ
 કિં વાડક્ષર-પ્રકૃતિરખ્યલિપિસ્ત્વમીશ !
 અજ્ઞાનવત્યપિ સદૈવ કથચિદ્દેવ,
 જ્ઞાન ત્વયિ સ્કુરતિ વિશ્વવિકાસહેતુ ૩૦
 પ્રાગભાર-સંભૂત-નભાંસિ રજસિ રોષાત્
 ઉત્થાપિતાનિ કર્મઠેન શઠેન ચાનિ
 છાયાડપિ તૈસ્તવ ન નાથ ! હતા હતાશો
 અસ્તસ્ત્વમીભિરયમેવ પર દુરાત્મા ૩૧
 ચદ્ધગર્જદ્ધિર્જિત-ધનૌઘમહબ્ર-લીમં,
 બ્રશ્યત્તડિન્મુસલમાંસલ-ઘોરધારમ્
 દ્વૈત્યેન ચુકતમથ દુસ્તરવારિ દંધે,
 તેનેવ તસ્ય જિન ! દુસ્તરવારિકૃત્યમ્ ૩૨
 સ્વસ્તોધ્વકેશ-વિકૃતાકૃતિ-મર્ત્યમુડ-
 પ્રાલભલૃદ્ધ-ભયદ-વક્ત્ર-વિનિર્થદ્ધગ્નિ-
 પ્રૈતત્તજઃ પ્રતિભવ તમપીરિતો ચ-
 સ્તોડસ્યાડભવત્ પ્રતિભવો ભવદ્ધ.ખહેતુ ૩૩
 ધન્યાસ્ત એવ ભુવનાધિપ ! યે ત્રિસધ્યમ્
 આરાધયંતિ વિધિવદ્ધિધુતાન્યકૃત્યા
 ભકૃત્યોદ્દલસત્-પુલક-પદ્મલ-દેહદેશા-
 પાદદંધ તવ વિભો ! ભુવિ જન્મભાજ. ૩૪

અસ્મિન્નપારણવવારિનિધૌ મુનીશ !
 મન્યે ન મે શ્રવણગોચરતા ગતોડસિ
 આકર્ષિતે તુ તવ ગોત્ર-પવિત્રમત્રે,
 કિં વા વિપદિષધરી સવિધં સમેતિ ? ૩૫
 જન્માંતરેડપિ તવ પાદ્મગુપ્તં ન દેવ,
 મન્યે મયા મહિતમીહિતદ્વાનદક્ષમ્
 તેનેહ જન્મનિ મુનીશ ! પરાણવાનાં;
 જાતો નિકેતનમહ મથિતાશયાનામ્ ૩૬
 નૂનં ન મોહિતિમિરાવૃતલોચનેન
 પૂર્વં વિભો ! સ કૃદ્ધપિ પ્રવિદ્ધોક્તોડસિ
 મર્માવિધો વિધુરયતિ હિ મામનર્થા
 પ્રોધત્પ્રબન્ધ-ગતય ડથમન્યથૈ તે ૩૭
 આકર્ષિતોડપિ મહિતોડપિ નિરીક્ષિતોડપિ
 નૂનં ન ચેતસિ મયા વિધૃતોડસિ ભક્ત્યા
 જાતોડસ્મિ તેન જનબાધવ દુઃખપાત્ર
 ચસ્માત્ કિંચા, પ્રતિક્ષલન્તિ ન ભાવશૂન્યા ૩૮
 ત્વ નાથ ! દુષ્પિજન વત્સલ ! હે શરણ્ય !
 કાર્ણવ્યપુણ્યવસતે ! વશિનાં વરેણ્ય !
 ભક્ત્યા નતે મયિ મહેશ ! દયાં વિધાય
 દુર્બાકુરોદ્દલન તત્પરતાં વિધેહિ. ૩૯
 નિસંખ્યસારશરણુ શરણુ શરણ્યમ્
 આસાદ્ય સાહિતરિપુ પ્રથિતાવદાતમ્
 ત્વત્પાદ પંકજમપિ પ્રણિધાનવન્ધ્યો
 વન્ધ્યોડસ્મિ ચેદ્ધુવનપાવન ! હા હતોડસ્મિ ૪૦
 દેવેન્દ્રવન્ધ ! વિહિતાખિલવસ્તુસાર !
 સંસારતારક વિભો ! ભુવનાધિનાથ !
 ત્રાયસ્વ દેવ ! કર્ણભાદ્ર ! માં ! પુનીહિ
 સીદન્તમદ્ય લયદ્વ્યસનામ્પુરાણે

યદ્યસ્તિ નાથ ! ભવદ્દંઘ્રિસરોરૂહાણું
 ભક્તો, ક્લેષ કિમપિ સતતસચિતાયા-
 તન્મે ત્વદેકશરણુસ્ય શરણ્ય ! ભૂયા
 સ્વામી ત્વમેવ ભુવનેઽન્ન ભવાતરેઽપિ ૪૨

ધર્ત્યં સમાહિતધિયેા વિધિવન્નિજનેન્દ્ર !
 સાન્દ્રોદ્દેશસત્પુદ્ધકક ચુકિતાંગભાગા
 ત્વદ્ધર્મિભ્વનિર્મલ-સુખામ્બુજ-બદ્ધલક્ષ્યા
 યે સંસ્તવ તવ વિભો ! રચયન્તિ ભવ્યા ૪૩

આર્યાછંદ

જન નયનકુમુદ્યદ્ર પ્રભાસ્વરા સ્વર્ગ-સમ્પદો ભુક્ત્વા
 તે વિગલિતમલનિચયા, અચિરાન્મોક્ષ પ્રપદ્યન્તે ૪૪

[ઇતિ શ્રી સિદ્ધસેન દ્વિવાકરવિરચિત પાર્શ્વનાથસ્તોત્રં સમાપ્તમ્]

શ્રી રત્નાકર પચ્ચીસી

(હરિગીત છંદ)

મંદિર છે સુક્રિત તણાં, માંગલ્ય કીડાના પ્રભુ !
 ને ઈંદ્ર નર ને દેવતા, સેવા કરે તારી વિભુ !
 સર્વજ્ઞ છે સ્વામી વળી શિરદાર અતિશય સર્વના,
 જ્યવત હો ચિરકાળ તુ, ભડાર જ્ઞાનકળા તણા. ૧
 ત્રણ જગતના આધાર ને, અવતાર હે ! કરેણ તણા,
 વલી વૈદ્ય ! હે દુર્વાર આ સસારના દુઃખો તણા
 વીતરાગ વલ્લભ વિન્ધના, તુજ પાસ અરજી ઉચ્ચરું,
 જાણો છતાં પણ કહી અને, આ હૃદય હું ખાલી કરું. ૨
 શું ખાળકો માખાપ પાસે, ખાળ કીડા નવ કરે !
 ને સુખમાથી જેમ આવે, તેમ શું નવ ઉચ્ચરે !
 તેમજ તમારી પાસ તારક, આજ લોળા ભાવથી,
 જેવું બન્યું તેવું કહું, તેમાં કશું ખોટું નથી ૩
 મેં જ્ઞાન તો હીધું નહિ ને શિયળ પણ પાળ્યું નહિ,
 તપથી દમી કાયા નહિ, શુભ ભાવ પણ ભાળ્યો નહિ;
 એ ચાર લેલે ધર્મમાથી, કાંઈ પણ પ્રભુ મેં નવ કર્યું,
 મહારું બ્રમણ ભવસાગરે, નિષ્કળ ગયું નિષ્કળ ગયું. ! ૪
 હું ક્રોધ અગ્નિથી બળ્યો, વળી લોભ સર્પ ડસ્યો મને,
 ગળ્યો માનરૂપી અજગરે, હું કેમ કરી ધ્યાવું તને ?
 મન મારું, માયા જાળમાં, મોહન ! મહા સુઝાય છે,
 ચડી ચાર ચોરો હાથમાં, ચેતન ઘણો ચગદાય છે ૫
 મેં પરભવે કે આ ભવે પણ, હિત કાંઈ કર્યું નહિ,
 તેથી કરી સસારમાં, સુખ અદૃષ્ટ પણ પામ્યો નહિ;
 જન્મો અમારા જિનજી, ભવ પૂર્ણ કરવાને થયા,
 આવેલ ખાજી હાથમાં, અજ્ઞાનથી હારી ગયા ૬

અમૃત ઝરે તુજ સુખરૂપી, ચંદ્રથી તો પણુ પ્રભુ !
 ભીજાય નહિ સુજ મન અરેરે ! શુ કર હું તો વિભુ ?
 પથર થકી પણુ કંઠણુ મારું મન ખરે કયાથી દ્રવે ?
 મર્કટ સમા આ મનથકી, હું તો પ્રભુ હાયો હવે ૭
 ભમતાં મહા ભવસાગરે પામ્યો પસાયે આપના,
 જે જ્ઞાન દર્શન ચરણરૂપી, રત્નત્રય દુષ્કર ઘણા,
 તે પણુ ગયા પ્રમાદના વશથી પ્રભુ ! કહું છું ખરૂં,
 કોની કને કિરતાર ! આ પોકાર જઇને હું કર ?
 ઠગવા પ્રભુ ! આ વિશ્વને વેરાગ્યના રંગો ધર્યા,
 ને ધર્મના ઉપદેશ રજન લોકને કરવા કર્યા,
 વિદ્યા ભણ્યો હું વાઢ માટે, કેટલી કથની કહું ?
 સાધુ થઇને બહારથી, દાંભિક અહરથી રહું ૯
 મેં સુખને મેલું કર્યું, દોષો પરાયા ગાઇને,
 ને નેત્રને નિહિત કર્યા, પરનારીમાં લપટાઇને,
 વળી ચિત્તને દોષિત કર્યું, ચિતવી નકાર પરતણુ,
 હે નાથ ! મારૂં શું થશે, આલોક થઈ ચૂક્યો ઘણુ ૧૦
 કરે કાળજાને કતલ પીડા, કામની બીડામણી,
 એ વિષયમા બની અધ હું, વિટબના પામ્યો ઘણી,
 તે પણુ પ્રકાશ્યુ આજ લાવી, લાજ આપ તણી કને,
 બાણો સહુ તેથી કહું, કર માફ મારા વાકને ૧૧
 નવકાર મત્ર વિનાશ કીધો. અન્ય મત્રો બાણીને,
 કુશાજના વાક્યો વડે, હણી આગમોની વાણીને,
 કુદેવની સંગત થકી, કર્મો નકામા આચર્યા,
 મતિબ્રમથી રત્નો ગુમાવી, કાચ કટકા મેં ગ્રહ્યા ૧૨
 આવેલ દૃષ્ટિ માર્ગમા, મૂકી મહાવીર આપને,
 મેં મૂઢધીયે હૃદયમા, ધ્યાયા મહનના આપને,
 નેત્ર બાણો ને પયોધર, નાભી ને સુદર કટી,
 શણગાર સુદરીઓ તણા, છટકેલ થઈ જોયા અતિ ૧૩

મૃગનયણી સમ નારીતિથિ, -મુખ ચદ્ર નિરખવાવતી,
 મુજ મન વિષે જે રંગ લાગ્યો, અદ્ય પણ ગાઠો અતિ;
 તે શ્રુત રૂપ સમુદ્રમાં, ધોયા છતા જતો નથી,
 તેનું કહો કારણ તમે, બચુ કેમ હું આ પાપથી ૧૪
 સુન્દર નથી આ શરીર કે, સમુદાય ગુણતણો નથી,
 ઉત્તમ વિદાસ કળાતણી, દેહીપ્યમાન પ્રભા નથી,
 પ્રભુતા નથી તો પણ પ્રભુ, અભિમાનથી અઝઝ કરે.
 ચોપાટ ચાર ગતિ તણી, સસારમાં જેટ્યા કરે ૧૫
 આયુષ્ય ઘટવું જાય પણ, મમ પાપ બુદ્ધિ નવ ઘટે,
 આશા જીવનની જાય પણ, વિષયાભિલાષા નવ મટે,
 ઔષધ વિષે કરું ચત્ન પણ, હું ધર્મને તો નવ ગણું,
 બની મોહમાં મસ્તાન હું, પાયા વિનાનાં ઘર ચણુ ૧૬
 આત્મા નથી પરભવ નથી, વળી પુણ્ય પાપ કશું નથી,
 મિથ્યાત્વીની કટ્ટ વાણી મે, ધરી કાન પીધી સ્વાદથી;
 રવિ સમ હતા જ્ઞાને કરી, પ્રભુ આપશ્રી તો પણ અરે,
 દીવો લઈ કુવે પડ્યો, ધિક્કાર છે મુજને ખરે ૧૭
 મે ચિત્તથી નહિ દેવની કે, પાત્રની પૂજા ચહી,
 ને શ્રાવકો કે સાધુઓનો-ધર્મ પણ પાળ્યો નહિ,
 પાર્યો પ્રભુ નરભવ છતાં, રણમાં રડયા જેવું થયું,
 ધોળીતણા કુત્તા સસુ, મમ જીવન સહુ જોળે ગયું ૧૮
 હું કામ ધેનું કદપતરૂ, ચિતામણીના ખ્યારમાં,
 ખોટા છતાં ઝાળ્યો ઘણું, બની હુબ્ધ આ સસારમાં;
 જે પ્રગટ સુખ દેનાર લ્હારો, ધર્મ તે સેવ્યો નહિ,
 મુજ મૂર્ખ ભાવોને નિહાળી, નાથ કર કરૂણા કંઈ ૧૯
 મે ભોગ સારા ચિતવ્યા તે, રોગ સમ ચિંતવ્યા નહિ,
 આગમન ઇચ્છ્યું ધનતણું, પણ મૃત્યુને પ્રીછ્યું નહિ;
 નહિ ચિંતવ્યું મેં નર્ક કારાગ્રહ સમી છે નારીઓ,
 મધુબિહુની આશા મહી, લાય માત્ર હું બૂલી ગયો ૨૦

હું શુદ્ધ આચારો વડે, સાધુ હૃદયમાં નવ રહ્યો,
 કરી કામ પર ઉપકારના, યશ પણ ઉપાર્જન નવ કર્યો,
 વળી તીર્થના ઉદ્ધાર આદિ, કોઈ કાર્યો નવ કર્યા,
 ફેગટ અરે ! આ લક્ષ્યોરાશી તણા ફેરા કર્યા ૨૧

શુર વાણીમા વૈરાગ્ય કેરો, રગ લાગ્યો નહિ અને,
 હૃજનતણા વાક્યો મહી, શાંતિ મળે કયાંથી મને,
 તર કેમ હું સસાર આ, અધ્યાત્મ તો છે નહિ જરી,
 તુટેલ તળીઆનો ઘડો, જળથી ભરાયે કેમ કરી ! ૨૨

મે પરભવે નથી પુણ્ય કીધું, ને નથી કરતો હું,
 તો આવતા ભવમા કહો, કયાંથી થશે હે નાથજી,
 ભૂત, ભાવી ને સાત્રત્રણે ભવ, નાથ હું હારી ગયો,
 સ્વામી ત્રિશકુ જેમ હું આકાશમાં લટકી રહ્યો ૨૩

અથવા નકાસુ આપ પાસે, નાથ શુ બકલુ ઘણું !
 હે દેવતાના પૂજ્ય આ, ચરિત્ર મુજ પોતા તણુ,
 જાણો સ્વરૂપ ત્રણ લોકનુ, તો માહરું શુ માત્ર આ ?
 જ્યાં કોડનો હિસાબ નહિ, ત્યાં પાઈની તો વાત કયાં ?

રાગ શાદૃલ

તહારાથી ન સમર્થ અન્ય દીનનો, ઉદ્ધારનારો પ્રભુ,
 મહારાથી નહિ અન્ય પાત્ર જગમાં, જોતા જડે હે વિભુ,
 મુક્તિ મંગલ સ્થાન તોય મુજને, ઈચ્છા ન લક્ષ્મી તણી,
 આપો સમ્યગ્ચરત્ત શ્યામ જીવને, તો તૃપ્તિ થાયે ઘણી ૨૪

પદ્મમાવતી દેવીનો છંદ

(રાગ ત્રિભંગી)

શ્રી પાર્શ્વ પ્રતિમા, સહિત ગીરીમાં, મહીતળ મહિમા વિસ્તરણી,
ધરણીધર રાણી તું જગ જાણી ભવિષ્ય પ્રાણી ભયહરણી.
અનશાસન જયકારી સમક્રિતધારી, તું સાચાલી શીલવતી,
સતુષ્ટા ભવમે દેવી પદ્મમે, માત ગિરીમે જૈનમતી ૧
નાગણુ સમ કાળી અત કરવાળી, આકર્ષમાળી વેણુવતી,
જિમ્મીણુ કપોળી સેંથો પુરી, આડય અમોલી શીર ધરતી,
તિલકાંકિત ભાળી પીર રસાળી, ભૂષણુવાળી ભાગ્યવતી સ ૨
કંચનસમ વરણી સકલા ભરણી, શીતલ કરણી સોમસુખી,
ગદ્દો આતિ ઉપલ કાને કુડલ, અતરવી મડલ કમલાક્ષી,
ગયણુંગણુ ગયણી વિકસીત નયણી, અવિચલ વયણી પ્રિયસુખી સ ૩
નાસા અણીયાળી, અધર પ્રવાળી, અલ રસાળી નિર્દોષી,
ધડમ સમ હતી મધુર લવતી, અનશુણુ શુણુતી તારવતી,
અન કિન્નરવાલી સુસ્વરનાલી, અનશુણુ લાલી રાગવતી સ. ૪
કરી કર ભુજદંડી મહિત ચુડી, ગંભીર ઉડી નાલિ ભરી,
ઉર શોભીત ભારી કચુકધારી, વિલસીત હારી કૃશોદરી;
કટીમેખલ ધરણી હરી કટી હરણી, આઝર ચરણી હસગતી સં. ૫
પુષ્પાંબર વસ્ત્રે રૂપ વિચિત્રે, રાજીત છત્ર રાજ્યમતિ,
હસ્તાયુધ માના કુર્કટ ચાના, ચક્ર સુપાના પુષ્પવતી;
પહિરણુ પટકુળી ચરણા ચોળી, નીલ કલોલી સચરતી. સ. ૬
વશ ઇંસિત કામા પ્રાક્રમ ગિરીમા, શુદ્ધધી ચણીમા શક્તિમતી,
અપક કૃષ્ણાગર અદન કેસર, દીપ મનોહર ભોગવતી,
ચિતામણી મત્રે વશ કરી યત્રે, હોમ પવિત્રે તૃપ્તવતી સ ૭
હું મતલબવાસી તુમશુણુ રાણી, ન શકું ભાષી, પૂણુંમતિ,

તુજ વિષ્ણુ નવિ થાયું માનો સાચું, દે વર જાયું દાનવતી;
 આવી વર દે? મહેર કરીજે, સમયા કરજે સાસ્વતી સં. ૮
 નિજ સેવક હેજે વાંછીત દેજે, હેજ કરીજે હેજવતી,
 સપત્તિ વધારે હુબ્જત વારે, ધર્મ સુધારે ધૈર્યવતી,
 સજ્જન મન રજે હુર્જન ગંજે, લાવઠ લજે કામહુગી. સં. ૯
 હુર્ગુણ જે મારા લવના લારા, હુખ દેનારા તું દમતી,
 મનસિદ્ધિ પૂરણ સંકટ ચુરણ, વિઘ્ન નિવારણ ગુણવતી;
 તારી છબી કાતિ રવી શશી લાંતી, લાલ તીલક તુ ગગમગતી, સં. ૧૦
 દ્રીપ સાયર પડીયા બધન જડીયા, અગ્ની પડીયા ઉધરણી,
 હસ્તિ હરી વાઘણી, વિષધર સાયણી, શાકિની ઠાકણી નિગ્રહણી,
 હુષ્ટા લય હરણી ક્ષુદ્રાનિવારણી, રક્ષા કરતી માત સતી સં. ૧૧

(કળશ)

(છાપય રાગ)

અતિ યશવંત અપાર,	સદા જગ સાચી દેવી,
સમકિત પાળે શુદ્ધ,	શ્રી જીનશાસન સેવી,
અઘો મધ્ય આકાશ,	રાસ રમે તે અમરી,
સેવકજન આધાર,	સાર કરે મન સમરી;
કૃણી પતિ મંડીત પાર્શ્વ,	પ્રભુજી મસ્તક ધરણી,
હરખ સાગર કહે હરખ શુ,	પન્નાવતી અંબ મહાસુખકરણી.

શનિશ્ચરનો છંદ

સરસ્વતી સંપત ઘો મુજ સદા, અલીય વિધન ન આવે કદા;
 નગરી ઉબેણી વિક્રમ રાય, સભા ભરીને બેઠો કાંચ ૧
 ભેતિક પાસ સભા માહે બાણ, નવે ગ્રેહનાં કરે વખાણ,
 એક કહે શનીશ્ચર છે કૂર, દેખાડે અતિ પ્રાણી રૂર ૨
 નિજ દષ્ટે શનિ પોતે પાંગળો, પિતા સારથી તમે સાંભળો,
 રાજા વિક્રમ બોલ્યો ધંધુ, એણે રાંક બાપડે ચાલે કીશુ. ૩
 એણે અવસર શનિશ્ચર છે જથ, અવધી જ્ઞાને જોવે તથ,
 જોતાં વિક્રમ મુજ અવગણે, વેગે આવી રાય પ્રત્યે એમ ભણે ૪
 સાંભળ રાજા મારું કામ, હું રૂંક્યો તુજ ટાળુ કામ,
 બીતો વિક્રમ બોલે વાણ, ખમજો જે બોલ્યુ અબાણ. ૫
 યુંછ પ્રણમી શનિશ્ચર પાય, સ તોબ્યો નિજ સ્થાનક બાય,
 થણ શકા મનમાંહિ પેઠ, કે તે કાલે શનિશ્ચર બેઠ ૬
 નિશદિન બીતો જેને નામ, તે લાગ્યો મુજ શનિશ્ચર શામ,
 તેડી મત્રીને આપે રાજ, હું જાઉં પરદેશે આજ ૭
 સોપી રાજ ગયો પરદેશ, ચ પા નગરી કરે પરવેશ,
 શ્રી પતિને હાટે જઈ બેઠ, તવ તસ નયણે અમીમ પેઠ ૮
 શેઠ હાટે વસ્તુ અનેક, થોડી વેળામાં વેચી છેક,
 ભાગ્યવત નર બહુયો જામ, જમવાને ઘેર લાવે તામ ૯
 સોજન ભક્તિ ભક્ષી પેરે સાચવે, સુખ સેન્યા સેવા પાઠવે,
 પાસે ભીત છોડી તે કામ, સાર હ સ મોર ચિત્રામણ તે કામ ૧૦
 જીવે રાજા કૌતુક ધરી, ન્હાય તવ શ્રીપતિ કુવરી,
 હાર ટોડલે મુકયો જામ, તેણે અવસરે શનિશ્ચર જીવે તામ. ૧૧
 મુજ ઉવેળી વિક્રમ રાય, ચ પા નગરી બેઠો કાંચ,
 સુખ સેન્યા સૂતો સુરગ ધરી, તો પરાક્રમ દેખાડુ કરી ૧૨

તુજ વિષ્ણુ નવિ યાચુ માનો સાચુ, દે વર જાચુ દાનવતી;
 આવી વર દેને મહેર કરીને, સમર્થા કરને સાસ્વતી સ ૮
 નિજ સેવક હેને વાંછીત દેને, હેજ કરીને હેજવતી,
 સ પત્તિ વધારે દુઃકૃત વારે, ધર્મ સુધારે ધૈર્યવતી,
 સજ્જન મન રજે દુર્જન ગજે, લાવઠે લજે કામદુગી સ. ૯
 દુર્ગુણ જે મારા લવના ભારા, દુખ દેનારા તું દમતી,
 મનસિદ્ધિ પૂરણ સકટ ચુરણ, વિઘ્ન નિવારણ ગુણવતી;
 તારી છબી કાતિ રવી શશી ભાતી, ભાલ તીલક તુ ગગમગતી, સ. ૧૦
 દ્રીપ સાચર પડીયા બ ધન જડીયા, અગ્ની પડીયા ઉધરણી,
 હસ્તિ હરી વાઘણી, વિષધર સાચણી, શાકિની ડાકણી નિગ્રહણી,
 દુષ્ટા ભય હરણી ક્રુદ્ધાનિવારણી, રક્ષા કરતી માત સતી સ ૧૧

(કળશ)

(છાપ્ય રાગ)

અતિ યશવત અપાર,	સદા જગ સાચી દેવી,
સમકિત પાળે શુદ્ધ,	શ્રી જીનશાસન સેવી;
અઘો મધ્ય આકાશ,	રાસ રમે તે અમરી,
સેવકજન આધાર,	સાર કરે મન સમરી,
દ્રણી પતિ મંડીત પાર્શ્વ,	પ્રભુજી મસ્તક ધરણી,
હરખ સાગર કહે હરખ શુ,	પન્નાવતી અબ મહાસુખકરણી.

શનિશ્ચરનો છંદ

સરસ્વતી સંપત ઘો મુજ સદા, અદીય વિઘન ન આવે કદા,
 નગરી ઉજેણી વિક્રમ રાય, સભા ભરીને બેઠો ઠાંથ ૧
 ભેતિક પાસ સભા માહે જાણુ, નવે ગ્રેહનાં કરે વખાણુ,
 એક કહે શનીશ્ચર છે કૂર, દેખાડે અતિ પ્રાણી રૂર ૨
 નિજ દષ્ટે શનિ પોતે પાંગળો, પિતા સારથી તમે સાંભળો,
 રાજા વિક્રમ બોલ્યો ઇશુ, એણે રાંક બાપડે ચાલે કીશુ. ૩
 એણે અવસર શનિશ્ચર છે જથ, અવધી જ્ઞાને જોવે તથ,
 ભેતાં વિક્રમ મુજ અવગણે, વેગે આવી રાય પ્રત્યે એમ ભણે ૪
 સાંભળ રાજા મારું કામ, હું રૂઠ્યો તુજ ટાળુ કામ,
 ખીતો વિક્રમ બોલે વાણુ, ખમજો જે બોલ્યુ અજાણુ. ૫
 યુંજ પ્રણમી શનિશ્ચર પાય, સ તોખ્યો નિજ સ્થાનક જાય,
 પણુ શક મનમાંહિ પેઠ, કે તે કાલે શનિશ્ચર બેઠ ૬
 નિશદ્દિન ખીતો જેને નામ, તે લાગ્યો મુજ શનિશ્ચર શામ,
 તેડી મત્રીને આપે રાજ, હુ જાઉં પરદેશે આજ ૭
 સોપી રાજ ગયો પરદેશ, ચ પા નગરી કરે પરવેશ,
 શ્રી પતિને હાટે જઈ બેઠ, તવ તસ નયણે અમીમ પેઠ ૮
 શેઠ હાટે વસ્તુ અનેક, થોડી વેળામાં વેચી છેક,
 ભાગ્યવ ત નર જાણ્યો જામ, જમવાને ઘેર લાવે તામ ૯
 લોજન લક્ષિત લક્ષી પેરે સાચવે, સુખ સેજ્યા સેવા પાઠવે,
 પાસે ભીત છેહી તે કામ, સાર હ સ મોર ચિત્રામણુ તે કામ ૧૦
 જીવે રાજા કૌતુક ધરી, ન્હાય તવ શ્રીપતિ કુવરી,
 હાર ટોડલે મુકચો જામ, તેણે અવસરે શનિશ્ચર જીવે તામ ૧૧
 મુજ ઉવેળી વિક્રમ રાય, ચ પા નગરી બેઠો ઠાય,
 સુખ સેજ્યા સૂતો સુરગ ધરી, તો પરાક્રમ દેખાડુ કરી. ૧૨

શનિ સહચો હસ મોહાર, ચણી હાર ને જોઠો ઠાર,
 તે જેખીને ખૂહીચો રાય, કલક લણી તે નાઠો જાય ૧૩
 ચોર લણી તે છેદા હાથ, ચોટે પડ્યો તવ નર નાથ,
 ઘાંચી એક દીકો જીશે, તાણી હાથ ને આણ્યો તીશે ૧૪
 કાષ્ટતણા દો કર જોડવે, જોઠો વળી ઘાંણી ફેરવે,
 ખાય જોળ તેલ રોટલા, રાગ છત્રીશે કરે અતિ લલા. ૧૫
 દુઃખ વીસર્યો નિજ ઘર તણો, સરળ સાદે ગાવે ઘણો,
 નરપતિ પુત્રી મહિર પાસ, સુણી સાદ જોવા થઈ આશ. ૧૬
 તવ તિહા તે દાસીને કહે, ઘાંચી ઘરે પુરૂષ જો રહે,
 વેગે તેહને તેડી લાવ, ઘાંચી ઘરે તવ જાવે ધાવ ૧૭
 તવ તે પુરૂષ લાવે શા પાસ, તવ ઉતરે! શનિશ્વર તાસ,
 અફણુત રૂપ જેખી અતિ ઘણાં, વચન કહે વરવાતણાં ૧૮
 વિક્રમ કહે કર મારે નથી, નવી પરણાયે તેહથી,
 આગે વર ચડીયે દિયો, સો વર માગીને મે લીયો ૧૯
 છાનો પરણ્યો, વિક્રમરાય, કે તે કાલે જાણે માય,
 પ્રગટ પરણાવે તવ પુત્રીકા, શ્રીપતિને દષ્ટિ પડ્યો તિહા થકા ૨૦
 નગર પતિનાં તિહા પ્રણમી પાય, શ્રીપતિ નિજ ઘર લેઈ જાય,
 અશન પાન કરી રાજા સૂવે, શેઠ સહિત નૃપ વિચિત્ર જીવે ૨૧
 જોહ્યાં વરસ તિહાં સાડા સાત, અવલોકે શનિશ્વર પતિ-વાત,
 શનિ હસ મધ્યે સહમી, હાર ટોડલે મૂક્યો વમી ૨૨
 અઢી સવત્સર મસ્તકે રહે, અઢી નાલો જોતિષ કહે,
 અઢી સવત્સર ચરણે વાસ, હુવો શનિશ્વર ત્રીજો તાસ ૨૩
 જનમ થકી દ્વિતીય ચોથો, આઠમો દાદશમો શનિશ્વર વમ્યો,
 એ કથા સાંભળશે જોહ, સર્વ રાશી ફળ પામશે તેહ ૨૪
 તત્સણુ શનિશ્વર પ્રગટ્યો ત્યાય, વર માગો તમે વિક્રમરાય,
 જો તું મુજને તુઠ્યો અહીં, જો કથા કહેશે તારી સહી ૨૫
 તેહને તું પીઠે નહિ કદા, એ વર આપો શનિશ્વર સદા,
 વર દેઈ શનિશ્વર સ્થાનકે ગયો, હરખ્યો રાય જિજ્ઞેષી ગયો ૨૬

શનિ સ કચ્ચો હ સ મોઝાર, ચણી હાર ને બેઠો ઠાર,
 તે દેખીને બહીન્ચો રાય, કલંક લણી તે નાઠો જાય ૧૩
 ચોર લણી તે છેદા હાથ ચૌટે પડ્યો તવ નર નાથ,
 ઘાંચી એક દીઠો જીશે, તાણી હાથ ને આપ્યો તીશે ૧૪
 કાષ્ટતણા દો કર જોડવે, બેઠો વળી ઘાંણી ફેરવે,
 ખાય ખોળ તેલ રોટલા, રાગ છત્રીશે કરે અતિ ભલા. ૧૫
 હુખ વીસયો નિજ ઘર તણો, સરળ સાદે ગાવે ઘણો,
 નરપતિ પુત્રી મદિર પાસ, સુણી સાદ જોવા થઈ આશ. ૧૬
 તવ તિહા તે દાસીને કહે, ઘાંચી ઘરે પુરૂષ જે રહે,
 વેગે તેહને તેડી લાવ, ઘાંચી ઘરે તવ જાવે ધાવ ૧૭
 તવ તે પુરૂષ લાવે શા પાસ, તવ ઉતરે શનિશ્ચર તાસ,
 અદ્ભુત રૂપ દેખી અતિ ઘણા, વચન કહે વરવાતણાં ૧૮
 વિક્રમ કહે કર મારે નથી, નવી પરણાયે તેહથી,
 આગે વર ચડીયે દિયો, સો વર માગીને મે લીયો ૧૯
 છાનો પરણ્યો, વિક્રમરાય, કે તે કાલે જાણે માય,
 પ્રગટ પરણાવે તવ પુત્રીકા, શ્રીપતિને દષ્ટિ પડ્યો તિહા થકા. ૨૦
 નગર પતિનાં તિહાં પ્રણમી પાય, શ્રીપતિ નિજ ઘર લેઈ જાય,
 અશન પાન કરી રાજા સૂવે, શેઠ સહિત નૃપ વિચિત્ર જીવે ૨૧
 બોલ્યાં વરસ તિહાં સાડા સાત, અવલોકે શનિશ્ચર પતિ-વાત,
 શનિ હ સ મધ્યે સ કમી, હાર ટોડલે મૂક્યો વમી ૨૨
 અઢી સવત્સર મસ્તકે રહે, અઢી નાભે જોતિષ કહે,
 અઢી સવત્સર ચરણે વાસ, હુવો શનિશ્ચર ત્રીજે તાસ ૨૩
 જનમ થકી દ્વિતીય ચોથો, આઠમો દ્વાદશમો શનિશ્ચર વર્યો,
 એ કથા સાંભળશે જેહ, સર્વ રાશી કૃળ પામશે તેહ ૨૪
 તક્ષણ શનિશ્ચર પ્રગટ્યો ત્યાં, વર માગો તમે વિક્રમરાય,
 જો તું સુજને તુંડ્યો અહી, જે કથા કહેશે તારી સહી ૨૫
 તેહને તું પીટે નહિ કદા, એ વર આપો શનિશ્ચર સદા,
 વર દેઈ શનિશ્ચર સ્થાનકે ગયો, હરખ્યો રાય બિજેણી ગયો ૨૬

આલ્યો ચતુરંગિણી સૈન્યાએ કરી, આબ્યા ભુવાં ઉગેણી પુરી,
 નિજ ભુવને વિક્રમ આવીયો, અખીલ લોકે વધાવી લીયો. ૨૭
 સિદ્ધસેન ગુરુ વચને કરી, લલ્લો ધરમ સમકિત આદરી,
 મહાકાલ તીરથ ઓધરી, પરદુઃખ ટાલણુ દાનેશ્વરી. ૨૮
 સુખે સમાધે પાળે રાજ, લાહી સમકિત નર સારે કાજ,
 નીરીયાવળી ઉપાગે લલ્લો, એકાવતારી શનિશ્ચર કલ્લો ૨૯
 એ કથા છે શનિશ્ચર તણી, ખીડા ન કરે ચોપાઈ લણી,
 સુખ સંપત સઘળી લહે, પડિત લલિતસાગર એમ કહે ૩૦

ઉપદેશી વૈરાગ્ય વીશી :

દુર્લભ લાધો મનુષ્ય જન્મારો, અનારજ દેશ મઝાર નહી
આરજ દેશ ઉત્તમ કુળ જન્મ્યો, પિણુ મધ્યમ કુળ અવતાર નહી
લખો આઉખો પૂરી ઇન્દ્રી, દેહમે રોગ વિકાર નહી,
ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, ચક્ર અવસર વારવાર નહી .૧

સ્વાસ વાસ ઔર તન ધન જોખન ઇનકા કછુ ઇતખાર નહી,
કુદેખ કખિલા હિતુ બન્ધવ અત સમય કોઈ ચાર નહી,
લાખ જતન કરો બહુ તેરા પિણુ કોઈ રાખણહાર નહી,
ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, ચક્ર અવસર ખારમખાર નહી ..૨

ઇસ જગમાહી સખી અથિર હૈ થિર કોઈ નર નાર નહી,
વાસુદેવ ચક્રી મહા બલિયા ઇન સમ જોધા ઔર નહી
પુન્ન પુરા હોય કાલવશ પહુચા જખ કોઈ આલે દાર નહી ઇ ૩

જન્મ મરણકા દુઃખ અનન્તા, જરા ગેગ દુઃખ પાર નહી,
અહો અચરજ સ સાર મહાદુઃખ, કિસી તરહ છુટકાર નહી
જહા જહાં દુઃખ પાવે પ્રાણી તખ કોઈ નિવારણહાર નહી ઇ ૪

પ્રથમ હુ ખે હુ ખે પેટ ભરીજે સુખ સો ઇણુ સ સાર નહી,
કહાયિત સુખ માન લિયો મનમે, થોડો સુખ બહુ કાલ નહી,
પીછે ઘણા હુ ખ સહેજો પરસવ પિણુ હુ ખકા કોઈ પાર નહી ઇ ૫

સજમ લેતાં હુ ખસુ ડરતા, લોચાદિક સુગમ સુખાર નહી,
ભુખ તૃષા સીત ગરમી પ્રમુખ સહવા સમરથહાર નહી
ઇમ ચિતવે તો કાયર કહીએ પિણુ શૂરવીર સરહાર નહી ઇ ૬

નરકમાંહિ દુઃખ સહચા અનન્તા, અનન્તવાર એકવાર નહી,
જગન મઝમ ઉતકૃષ્ટિ તિથદા દુઃખ ઇક સાર નિવાર નહી,
આંખ મીચે ખોલે ક્ષણમાતર, સુખનો કોઈ સચાર નહી ઇ ૭

જે જે જાય છે રાત-દિવસ તે પાછા આવણહાર નહી,
 અધર્મ કરતાં અફલ જાય છે એતે કર્યો રે ગવાર નહી.
 મૌતસે નહિ કોઇ સથો પરચો, તિણ આયા લાગણહાર નહી. ઇ ૮
 જખ લગ ઇન્દ્ર પડે ન હીની દેહમે રોગ વિકાર નહી,
 જખ લગ દેહી તરણ અવસ્થા, જરા જીરણ બિગાડ નહી,
 તખ લગ મૌત મહા નિરદર્ષ નેડે આવનહાર નહી ઇ ૯
 ઘરમે લાગ્યા અગ્ન પલિતા કોઈ કુવા ખોદાવણહાર નહી,
 વૈરી આન પુકારે શિર પર કોઇ ઘડનહાર હથિયાર નહી,
 જો મરણ અન્ત વેદના પહુએ કોઈ ધર્મ કરન હુશીયાર નહી. ઇ ૧૦
 રાગ-દ્વેષ મોહ કલિન જેવડી, બિન તોડા ઘુટનહાર નહી,
 થહ અનાદિ જીવ સગત કરતા ઇણસુ કષ્ટ સુધાર નહી,
 રાગ-દ્વેષ જીવ ક્રિયા બહુ તેરા પિણ ક્રિયો પરત સ સાર નહી. ઇ ૧૧
 ઉપસમ ક્રિયા ક્રોધ નવી આવે, હો ગયા નરમ અહંકાર નહી,
 સરલ પરિણામે માયા વિનસે સતોષ આયા લોભ લગાર નહી
 તૃષ્ણાજલ આશા નહી જિનકે મિથ્યારૂપ સીરભાર નહી ઇ ૧૨
 ક્રોધ કરી વૈરી ડસ રાખે, માન ન પાછો માર નહી,
 મનકે દોહી દગાબાજ હે, માયા મેટનહાર નહી,
 લોભ લાલચમે રહે જો લપટો, ઇનસે પાવે પાર નહી ઇ ૧૩
 અમૃત છાડે સુરખ પ્રાણી, કોઇ વિષાદી છડનહાર નહી,
 જિનકે ફલ લાગે મહા આકરે, મરત ન લાગે વાર નહી,
 જો શીલ છોડ કુશીલ આદરે, ઇમ મરણ ન છોડે દાર નહી ઇ ૧૪
 પરત્રયા સુ નેહ લગાવે, હુ બિવિપાક વિચાર નહી,
 અસાધુ સેતી ગોષ્ટિ હમેશા. સાધુ સેતી ખ્યાર નહી,
 દયા ધર્મકા બીજ ન બોવે, આગે ઉનકો સુખકાર નહી ઇ ૧૫
 સદા ન સુખી રહે હમેશા, સદા ન દિલ શુદ્ધભર નહી,
 સદા ન જોબન રહે શાશતો, સદા ન થિર પરિવાર નહી
 સદા ન શક્તિ રહે તન અંદર, સદા ન રૂપ અપાર નહી ઇ ૧૬

ઉપદેશી વૈરાગ્ય વીણી :

દુર્લભ લાધો મનુષ્ય જન્મારો, અનારજ દેશ મઝાર નહી
 આરજ દેશ ઉત્તમ કુળ જનમે, પિણુ મધ્યમ કુળ અવતાર નહી
 લખો આઉખો પૂરી ઇન્દ્રી, દેહમે રોગ વિકાર નહી,
 ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, યહુ અવસર વારવાર નહી .૧
 સ્વાસ વાસ ઔર તન ધન જોખન ઇનકા કછુ ઇતખાર નહી,
 કુટુંબ કબિલા હિતુ બન્ધવ અત સમય કોઈ ચાર નહી,
 લાખ જતન કરો બહુ તેરા પિણુ કોઈ રાખણહાર નહી,
 ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, યહુ અવસર ખારમખાર નહી ...૨
 ઇસ જગમાહી સબી અથિર હૈ થિર કોઈ નર નાર નહી,
 વાસુદેવ ચકી મહા બલિયા ઇન સમ જોધા ઔર નહી
 પુન્ન પુરા હોય કાલવશ પહુચા જખ કોઈ ચાલે દાર નહી ઇ ૩
 જન્મ મરણકા હુખ અનન્તા, જરા રોગ હુખ પાર નહી,
 અહો અચરજ સ સાર મહાહુખ, કિસી તરહ છુટકાર નહી
 જહા જહાં હુખ પાવે પ્રાણી તખ કોઈ નિવારણહાર નહી ઇ ૪
 પ્રથમ હુ ખે હુખે પેટ ભરીજે સુખ સો ઇણુ સ સાર નહી,
 ક્લાચિત સુખ માન લિયો મનમે, થોડો સુખ બહુ કાલ નહી,
 પીછે ઘણા હુ ખ સહેજો પરભવ પિણુ હુ ખકા કોઈ પાર નહી ઇ ૫
 સંજમ લેતા હુ ખસુ ડરતા, લોચાદિક સુગમ સુખાર નહી,
 ભુખ તૃષા સીત ગરમી પ્રમુખ સહવા સમરથહાર નહી
 ઇમ ચિતવે તો કાયર કહીએ પિણુ શૂરવીર સરદાર નહી ઇ ૬
 નરકમાંહિ હુ ખ સહચા અનન્તા, અનન્તવાર એકવાર નહી,
 જગન મજમ ઉતકૃષ્ટિ તિથદા હુખ ઇક સાર નિવાર નહી,
 આંખ ચી ચે ખોલે ક્ષણમાતર, સુખનો કોઈ સચાર નહી ઇ ૭

જે જે જામ છે રાત-દિવસ તે પાછા આવણુંહાર નહીં,
 અધર્મ કરતાં અફલ જામ છે એતે કયો રે ગવાર નહીં.
 મૌતસે નહિ કોઇ સથો પરચો, તિણુ આયા લાગણુંહાર નહીં ઇ ૮
 જખ લગ ઇન્દ્ર પડે ન હીંની દેહમે રોગ વિકાર નહીં,
 જખ લગ દેહી તરણુ અવસ્થા, જરા જીવણુ બિગાડ નહીં,
 તખ લગ મૌત મહા નિરદઈ નેડે આવનહાર નહીં ઇ ૯
 ઘરમે લાગ્યા અગ્ન પલિતા કોઈ કુવા ખોદાવણુંહાર નહીં,
 વૈરી આન પુકારે શિર પર કોઇ ઘડનહાર હથિયાર નહીં,
 જો મરણુ અન્ત વેદના પહુચે કોઈ ધર્મ કરન હુશીયાર નહીં ઇ ૧૦
 રાગ-દ્વેષ મોહ કઠિન જેવડી, બિન તોડા તુટનહાર નહીં,
 ચહ અનાદિ જીવ સગત કરતા ઇણસુ કષ્ટ સુધાર નહીં,
 રાગ-દ્વેષ જીવ ક્રિયા બહુ તેરા પિણુ ક્રિયો પરત સસાર નહીં. ઇ ૧૧
 ઉપસમ ક્રિયાં ક્રોધ નવી આવે, હો ગયા નરમ અહંકાર નહીં,
 સરલ પરિણામે માયા વિનસે સતોષ આયા લોભ લગાર નહીં
 તૃષ્ણાજલ આશા નહીં જિનકે મિથ્યારૂપ સીરભાર નહીં ઇ ૧૨
 ક્રોધ કરી વૈરી ડસ રાખે, માન ન પાછો માર નહીં,
 મનકે દોહી દગાબાજ હે, માયા મેટનહાર નહીં,
 લોભ લાલચમે રહે જો લપટો, ઇનસે પાવે પાર નહીં ઇ ૧૩
 અમૃત છાડે મુરખ પ્રાણી, કોઇ વિષાદી છડનહાર નહીં,
 જિનકે ફલ લાગે મહા આકરે, મરત ન લાગે વાર નહીં,
 જો શીલ છોડ કુશીલ આદરે, ઇમ મરણુ ન છોડે દાર નહીં ઇ ૧૪
 પરત્રયા સુ નેહ લગાવે, દુઃખવિપાક વિચાર નહીં,
 અસાધુ સેતી ગોષ્ટિ હમેશાં. સાધુ સેતી પ્યાર નહીં,
 દયા ધર્મદા બીજ ન બાવે, આગે ઉનકો સુખકાર નહીં ઇ ૧૫
 સદા ન સુખી રહે હમેશાં, સદા ન દિલ શુભભર નહીં,
 સદા ન જોબન રહે શાશતો, સદા ન થિર પરિવાર નહીં
 સદા ન શક્તિ રહે તન અંદર, સદા ન રૂપ અપાર નહીં ઇ ૧૬

શિયળનું ચોઢાળીઉં

ઢાળ ૧ લી

ચોવીસે છન આગમે રે, લાંખો શિયળ નિધાન,
પ્રહ્લાયારી ભગવંત સમો રે, એમ યોલે શ્રી વર્ધમાન,
સુગુણુ નર સેવો શિયળ નિધાન ..૧

શિયળ સમો જગડો નહીં રે, શિયળે મલે સર્વે થોક,
તપ જપ કીરીયા જે કરે રે, શિયળ વિના સર્વે ફોક. સુ. ૨
દેવ દાનવ સુર પાપ નમે રે, ઉત્તરાધ્યયનની શાખ,
શિયળે સુર પદવી લહે રે, શ્રી જિન આગમ ભાખ. સુ ૩
રોકયા તે દુરગતિ ખારણાં રે, લાંખો સંવર દાર,
છમાસી તપ ફળ કહ્યું રે, મહા નિસીથ મોઝાર. સુ ૪
દેખો સિતાછને કારણે રે, પાવક શીતલ કીધ,
દ્રૌપદી સકટ સવી ટળ્યા રે, નેમ રાબુલ જશ લીધ સુ ૫
શિયળે સર્પ ન આલડે રે, શિયળે શિતળ આગ,
શિયળે અરિ કરિ કેશરી રે, લાય જવે સર્વે ડાલ...સુ...૬

ઢાળ બીજી

હાં રે લાલા સમકિત સખી એમ વિનવે,
તમે સેવો શિયલ નિધાન....રે લાલા.

ઈહલોકે સુખ સંપદા, પરલોકે દેવ વિમાન...રે લાલા.

શિયલ સુરંગા માનવી, તમે રાખો શિયળ સુ રંગ રે લાલા.

શિયલ ..૧.

હારે લાલા ક્ષણ એક સુખને કારણે, અસખ્યાતા સમુચ્છિંમ જ ત રે લાલા,
પ અમે અંગે હિંસા કહી, તે કેમ કરે મતિવંત રે લાલા શિયલ ર
હારે લાલા નવ લાખ ગર્ભાવાસના, તે તો કોણુ વિકારે મહામુઠ રે લાલા,
તે સમો પાપી ખીજો નહી, જે સેવે મૈથુન ગુઠ રે લાલા, શિયલ ૩
હારે લાલા મુલ તે મહાવ્રત લાંગતા, વળી ખીખાં લાંગશે આર રે લાલા,
મન સંવર કરી રાખીએ, જેમ ન આવે આશ્રવ દાર રે લાલા શિયલ ૪

હાં રે લાલા મંત્ર જત્ર મણિ ઔષધિ, વેદ વિદ્યા ને સિદ્ધાંત રે લાલા,
શિયલ વિના શેલે નહી, જતી જોગી ને મહત રે લાલા. શિયલ ૫

ઢાળ ત્રીજી

માય બહેની બેટા બેટડી, ધરિએ શિયલ શુ પ્રીત,
સજ્જની મોરી રે, અતરકપટ ન રાખીએ, રાખીએ નિરમલુ ચિત્ત,
સજ્જની મોરી રે, અહો રે માનવલવ દોહીલો ૧
નિજઘર આપ સલાળતા, ડોલપણુ કરે દૂર ..સજ્જની
આતમ મહેલમાં પિઉ વસે, પીછાએ શિવરસપૂર સજ્જની...અહો ૨
જ્ઞાનદિપક કરી રાખીએ, નિરૂપમ પ્રિતમરૂપ સજ્જની,
પતિવ્રતા ગુણ કરી રાખીએ, તે લહે સુખ અનુપ સજ્જની ..અહો ૩
શિયળ ચિતામણી રચણુ લ્યો, તપ માંહે કનક જડાવ...સજ્જની,
જ્ઞાન અકુશ કરી રાખીએ, મનડું માડું માં ડોલાવ સજ્જની અહો ૪
સત્ય સાહેલી માથે લઈ, સમકિત સુત હુંલરાવ...સજ્જની,
નિર્જરાનો ભાર છ થાપીએ, શિવરમણી શુ મેલાવ સજ્જની .અહો ૫

ઢાળ ચોથી

સુદરી શીખ સુણો મનરગે, ધરો શિયલ સુખદાઇ રે,
સમકિત સાથે જો શિયલ ધરીએ, તો અવિચળ સુખને વરીયે રે,
શિયલ ધરીએ બહેની શિયલ પાળીયે ૧
સોળે સતીઓ શિયલે સુખ પામી, નોઇદ્રિય મન વશ કીજે રે,
શિયલ સ્વભાવે જગમા જશ લીધો, ઉત્તમ સગત શુદ્ધ કીજે રે શિ, ૨
જ્ઞાન સાથે કીરીઆ મન ધરીએ, એમ અવિચલ સુખ વરીયે રે,
કેવળજ્ઞાન તણાં સુખ પામે, શિયલે ભવસમુદ્ર તરીએ રે શિયલ ૩
એવુ જાણીને આ ભવ પરભવ, ધર્મ સખાયો, કરીએ તે ભવની કમાઈ રે,
પરનિદા પરહરવા કાળે, સેવો શિયલ સુખદાઇ રે શિયલ ૪
એમ સુણીને કોઈ શીયલ જ પાળે, દુરગતિ દુખ નિવારે રે,
મુનિ જીવણુ કહે સપદા પાવે, ખલાત નગર ગુણ ગાવે રે શિયલ ૫

ચિત્ત મુનિ

[પૂર્વ કથા]

(દ્રુતવિલખિત)

શ્રી~ જિનવીરપદે નત મસ્તકે, પ્રણમી~ને કહું એક કથાનક,
શ્રી~જિનભાષિત વાણી~ વિષે કહી,કથની~ એહ શુ થી કવિતા મહી . ૧
નગર શોભિત કપિલપુર છે, નૃપતિ નીતિશી~લ પ્રહારાય છે,
કુવર સુહર સુપ્રહ્લદત્ત છે, ભરતખંડ તણે સુમહીપ છે ૨
પુરીમતાલપુરી અતિ શોભતી, ધનદ શ્રેષ્ઠી વસત મહામતિ,
મનુષ જન્મ મહી સુરલોકનાં, વિવિધ સૌખ્ય સદા વિલસી રહ્યો ૩
પૂરવ પુષ્પ તણા શુભ યોગથી, ધનદ શ્રેષ્ઠિ ગૃહે ચિત્ત ઉપન્યા;
રૂપ મનોહર કૌમળ અગ છે, સરવ ઇન્દ્રિય પૂર્ણ અલંગ છે ૪
વ્યતીત બાલ થઈ વય જ્યાહરે, ખી~લી~ વસંત યુવા ચિત્તની તદા;
વિષમ મોહ તણાં વિષભ ધનો, ત્યજી~ઈ ચિત્ત સયમ આકરે. ૫

(શાદ્દલવિકીરિત)

પામ્યા સયમ ધ્યાનથી અવધિનું, સદ્જ્ઞાન ચિત્તર્ષિએ,
જાણી લીધી~ બધી કથા જી~વનની, જોયા ત્રણે કાળને;
જાણ્યા પ્રહ્લદત્તે ભવો પૂરવના, જાતિ સ્મૃતિ જ્ઞાનથી,
કયાં છે બાંધવ પૂર્વ પાંચ ભવનો ? જોઈ શક્યો તે નહિ. ૬

(અનુષ્ટુપ)

પૂર્વ બધુવિચોગેથી, થયો તે હુ~ખી~ રાજવી;
જરાએ સુખ ના પામે, વૈભવો કે વિલાસમા ૭
બધુની ભાળને માટે, અર્ધો પ્રલોક બનાવી ને;
સર્વત્ર રાજ્યમા એનો, સંદેશો પાઠવે નૃપ. ૮
“ અર્ધો રાજ્ય તણો ભાગી, હું બનાવીશ એહને,
ઉત્તરાધી પ્રલોકનો જે, બનાવી આપશે મને ” ૯

હાં રે લાલા મંત્ર જત્ર મણિ ઔષધિ, વેદ વિદ્યા ને સિદ્ધાંત રે લાલા,
શિયલ વિના શોભે નહી, જતી જોગી ને મહત રે લાલા. શિયલ. ૫

ઢાળ ત્રીજી

માય બહેની બેટા બેટડી, ધરિએ શિયલ શુ પ્રીત,
સજ્જની મોરી રે, અતરકપટ ન રાખીએ, રાખીએ નિરમલુ ચિત,
સજ્જની મોરી રે, અહો રે માનવલવ દોહીલો ૧
નિજઘર આપ સંભાળતા, ડોલપાણુ કરે દૂર .સજ્જની
આતમ મહેલમાં પિઉ વસે, પીજીએ શિવરસપૂર સજ્જની...અહો ૨
જ્ઞાનદિપક કરી રાખીએ, નિરૂપમ પ્રિતમરૂપ સજ્જની,
પતિવ્રતા ગુણુ કરી રાખીએ, તે લહે સુખ અનુપ સજ્જની ..અહો ૩
શિયળ ચિતામણી રચણુ દ્યો, તપ માંહે કનક જડાવ.. સજ્જની,
જ્ઞાન અકુશ કરી રાખીએ, મનડુ માહુ માં ડોલાવ.. સજ્જની અહો ૪
સત્ય સાહેલી માથે લઈ, સમકિત સુત હુલરાવ...સજ્જની,
નિર્જરાનો ભાર જી થાપીએ, શિવરમણી શુ મેલાવ સજ્જની .અહો ૫

ઢાળ ચોથી

સુદરી શીખ સુણો મનરગે, ધરો શિયલ સુખદાઇ રે,
સમકિત સાથે જો શિયલ ધરીએ, તો અવિચળ સુખને વરીયે રે,
શિયલ ધરીજે બહેની શિયલ પાળીજે ૧
સોળે સતીઓ શિયલે સુખ પામી, નોઇદ્રિય મન વશ કીજે રે,
શિયલ સ્વભાવે જગમા જશ લીધો, ઉત્તમ સગત શુદ્ધ કીજે રે શિ, ૨
જ્ઞાન સાથે કીરીઆ મન ધરીએ, એમ અવિચલ સુખ વરીયે રે,
કેવળજ્ઞાન તણાં સુખ પામે, શિયલે ભવસમુદ્ર તરીએ રે શિયલ ૩
એવુ બાણીને આ ભવ પરભવ, ધર્મ સખાયો, કરીએ તે ભવની કમાઈ રે,
પરનિદા પરહરવા કાજે, સેવો શિયલ સુખદાઇ રે શિયલ ૪
એમ સુણીને કોઈ શીયલ જ પાળે, દુરગતિ દુખ નિવારે રે,
ઝુનિ જીવણુ કહે સ પદા પાવે, ખભાત નગર ગુણુ ગાવે રે શિયલ ૫

ચિત્ત મુનિ

[પૂર્વ કથા]

(દ્રુતવિલખિત)

શ્રી જિનવીરપદે નત મસ્તકે, પ્રભુમીને કહું એક કથાનક,
શ્રી જિનભાષિત વાણી વિષે કહી, કથની એહ શુંથી કવિતા મહી. ૧
નગર શોભિત ક પિલપુર છે, નૃપતિ નીતિશીલ પ્રહારાય છે,
કુવર સુઠર સુપ્રહરત છે, ભરતખંડ તણે સુમહીપ છે ૨
પુરીમતાલપુરી અતિ શોભતી, ધનક શ્રેષ્ઠી વસત મહામતિ,
મનુષ જન્મ મહી સુરલોકનાં, વિવિધ સૌખ્ય સદા વિલસી રહ્યો ૩
પૂરવ પુષ્પ તણા શુભ યોગથી, ધનક શ્રેષ્ઠિ ગૃહે ચિત્ત ઉપન્યા;
રૂપ મનોહર કોમળ અંગ છે, સરવ ઇન્દ્રિય પૂર્ણ અભંગ છે ૪
વ્યતીત બાલ થઈ વય જ્યાહરે, ખીલી વસત યુવા ચિત્તની તહા;
વિષમ મોહ તણાં વિષમ ધનો, ત્યજી દઈ ચિત્ત સયમ આદરે. ૫

(શાદ્દલવિકીરિત)

પામ્યા સંયમ ધ્યાનથી અવધિતું, સદ્જ્ઞાન ચિત્તર્ષિએ,
જાણી લીધી ખધી કથા છોડવની, જોયા ત્રણે કાળને;
જાણ્યા પ્રહરતે ભવો પૂરવના, જાતિ સ્મૃતિ જ્ઞાનથી,
કયાં છે બાંધવ પૂર્વ પાંચ ભવનો ? જોઈ શક્યો તે નહિ ૬

(અનુક્રુપ)

પૂર્વ બંધુવિયોગેથી, થયો તે હું ખી રાજવી;
જરાએ સુખ ના પામે, વૈભવો કે વિલાસમા ૭
બંધુની ભાળને માટે, અર્ધો પ્રલોક બનાવી ને;
સર્વ ત્ર રાજ્યમાં એનો, સંદેશ પાઠવે નૃપ ૮
“ અર્ધો રાજ્ય તણો ભાગી, હું બનાવીશ એહને,
ઉત્તરાધી પ્રલોકનો જે, બનાવી આપશે મને ” ૯

(હરિગીત)

નિજ આત્મ ને પરમાત્મનું શુચિ હિત કરતા આવિયા,
કપિલપુરે ઉદ્યાનમાંહી ચિત્ત મુનિવર વિહર્યા,
સયમ અને તપથી સદા નિજ આત્મભાવે રાચતા,
છોડી જગત જ જાળને નિજ મસ્તી માંહે મહાલતા ૧૦

(દુનવિલખિત)

જલનું સિચન વૃક્ષની કચારીમાં, કરત માળીવદે અર્ધસ્લોકને;
શ્રવણ શબ્દ જતાં મુનિ બોલિયા, કરીઠઈ હું પૂરો ચહ સ્લોકને ૧૧
પૂરણ સ્લોક કહ્યો નૃપ આગળે, સૂણી થયો નૃપ મૂર્છિત તે સમે;
થઈ સચેત સહર્ષ જ દોડીને, જઈ મળ્યો મુનિ બાધવ પ્રેમથી ૧૨

(અનુષ્ટુપ)

જાતિસ્મરણ યોગેથી, જે જાણ્યા ભવ પાછલા,
મુનિ પાસે કહીને તે, પૂછે પ્રેમ થકી નૃપ ૧૩

(ઉપજાતિ)

“યે’લા હતા દાસપણે દ્વિબંધુ, બીજે મૃગો પર્વતશ્રેણી માંહે;
હસો ત્રીજે ને ચડાલ ચોથે, ને પાંચમે દેવભવેય સાથે. ૧૪

(અનુષ્ટુપ)

“કયા દોષે થયા જૂઠા, આપણે બેઉ બધવા ?
કારણ એનું કહો ભાઈ, જાણવા ચિત્ત ઉદ્દલસે.” ૧૫

(દુનવિલખિત)

“નિરખી ઋદ્ધિ અને રમણી વળી, ચક્રવર્તિ સનતકુમારની,
ક્ષણિક સૌખ્ય વિષે બની આંધળા, પરમ દુઃખતણા બીજ વાવિયા ૧૬

(મદાકાન્તા)

“વાયે! તુને તદપિ ન સૂચ્યું, મોહમા ભાન ભૂલ્યો,
કોડી સાટે અમુલ્ય હીરો, હાથથી તે ગુમાવ્યો,
કર્મગ્રંથિ નિયતિ થકી તે મૂર્ખ થૈને વધારી,
જ્ઞાનાદિ જે નિજ શુણ્ણતણી ચિર શાન્તિ ગુમાવી ” ૧૭

બ્રહ્મદત્ત પૂછે છે : (દ્રુતવિલ્લખિત)

“સરલ સત્ય તપાદિક જે કર્યા, શુભ ફળો અનુભોશું હું એહના,
તપ સુસચમનાં ફળ જે રૂડાં, ચિત્તમુનિ ! તમને કયમ ના મળ્યાં ?”

મુનિ જવાબ આપે છે :

“શુભ અશુભ કર્યાં ગત કાળમાં, ન છૂટકો બધું ભોગવિયા વિના,
ફળ સુપુષ્પતણાં મુજને મળ્યાં, સુખવિલાસની ઉણપ ના નૃપ ! ૧૯

(વસંતતિલકા)

“સફલાચ્ચવાન મનથી તુજને તું માન, તેવો મુલાગી ચિત્તને મનથી પ્રમાણ;
ઋદ્ધિ અને શરીરકાન્તિ તણો સુયોગ

માન્યો હતો ચિત્ત ગૃહે સુખભોગપૂર્ણ.” ૨૦

બ્રહ્મદત્ત પૂછે છે : (અનુક્રુપ)

“મળ્યાં જો ભોગ એવા તો, ભોગવ્યા કેમ ના તમે ?”

બ્રહ્મદત્તે પૂછ્યું જ્યારે વહે છે મુનિપુંગવ : ૨૧

મુનિ જવાબ આપે છે (દ્રુતવિલ્લખિત)

“નર્વોન શ્લોક કહી શ્રવણે સુણી, લવનિધિ તરતા કંઈ પ્રાણીઓઃ
પરમ યોગી કનેથી જ સાંભળી, વિરતિ ભાવ સ્વ અતર ઉદ્ભવ્યો” ૨૨

બ્રહ્મદત્ત કહે છે

“ઉદય, ઉચ્ચ, મધુ, કર્ક, બ્રહ્મ આ, સુખમહાલય ને વર્ણો રાજ્ય આ,
રમણી રમ્ય સુવેલવ ભોગ આ, તપક્રુષો ત્યજી એ નિત ભોગવો” ૨૩

(અનુક્રુપ)

બધુસ્નેહે અનુરક્ત, આમત્રે નૃપ ભોગને,

અનાસક્ત વિરાગી એ, ચિત્ત મુનિ વહે તહા ૨૪

મુનિ કહે છે : (દ્રુતવિલ્લખિત)

“ગોત વિલાપ, વિડખન નૃત્ય છે, વિષમ ભાર ગણુ ભૂંધણો બધાં,
વિષય ભોગ હળાહળ ઝેર છે, ક્ષણિક સૌખ્ય અનંત દુખ કર ૨૫

(હરિગીત)

“સુખ જે રહ્યું તપ ધન તથા ચારિત્રના શુભપુંજમાં,
તેમજ અનંતું સુખ સાચું વિરતિ કેરી કુજમાં,

તે સુખભાગ અનતમો ના હોય લોગવિલાસમાં,
કામાદિમાં જે મોજ માને અધ તે અજ્ઞાનમા ૨૬

(ક્રુતવિલખિત)

“ નૌચ ગણાય મનુષ્યનો જાતિ જે, અધમ એવુ ય જીવન લોગવ્યુ,
અશુભ કર્મતણા જ વિપાકથી, સ્થળે સ્થળે હડધૂત બહુ થતા ૨૭

(અનુષ્ટુપ)

“ રહી ચાડાળ જાતિમા, વેઠ્યાં દુખો અનેકશ,
તિરસ્કાર પરિત્યાગ, જ્ઞાનવત્ કરતા જનો ૨૮
હતા એ જાતિમા જ્યારે શુભ કર્મો કંઈ કર્યા;
ઉઠે જોનો થયો આજે, સુખ સમૃદ્ધિ પામિયા ૨૯

(ક્રુતવિલખિત)

“ પૂરવ પુણ્યફળે નૃપ ! પામિયો, નિધિ સમૃદ્ધિ અને બડલાગ્યને,
દુઃખક નશ્વર લોગ ત્યજી દઈ, લઈ સુસયમ મેળવ તુ સુખો ૩૦
“ મનુષ્ય જન્મ અસુલખ પામીને, ભૂલો જઈ નિજ આત્મસ્વરૂપ આ,
જીવનમા કદિ શુભ કર્યું નહિ, થઈ જ ગૃહ શરીરસુખો વિષે ૩૧

(અનુષ્ટુપ)

“ સખળ શુભ ના લીધુ, જાતા પરભવે નરે,
મહાદુખે સુઝાયે એ, અતકાળે જ માનવી ૩૨

(ક્રુતવિલખિત)

“ હરણુ ગ્રાસ બને મૃગરાજનો, ત્યમ ગ્રહે ચમરાજ મનુષ્યને;
ઉદય કાળતણા દંઢ પાશથી, સ્વજન કોઈ ન સુક્રા કરી શકે ૩૩
જનક માત સુખાંધવ બેનડી, રમણી પુત્ર સ્નેહી સમાજ જે;
દુઃખક કર્મ ઉઠે જબ આવતાં, ન લઈ ભાગ શકે, સુખ દે શકે ૩૪

(અનુષ્ટુપ)

“ ઉદય આવતાં જ્યારે, લોગવે ફળ એહના,
વિપાકે ભાગી ના કોઈ, બાંધનારો જ લોગવે ૩૫

(હરિગીત)

“ત્યજીને જવુ છે માતપિતુ નોકર અને ધન ધાન્ય આ,
પશુ પક્ષીઓ મહેલાત ભૂમિ જાવુ મૂઝી” એકલા;
સાથે ન આવે જીવની નિજ કર્મ વિષ્ણુ બીજી કંઈ,
શુભ અશુભ સ્થાને જન્મ લેવા કર્મ કેરી ગતિ સહી. ૩૬
(સંલિપ)

“સ્વજન સ્નેહીઓ પ્રિય શરીરને, મરણ પામતાં બાળી નાખશે,
સમય વીતતાં ભૂલી સૌ જતાં, અવર સાથ એ સ્નેહ બાંધતાં. ૩૭
(દ્રુતવિલખિત)

‘જલપ્રવાહ સમુ અવિશ્રાન્ત આ, ઘટતુ જાય ક્ષણિક જ જીવન,
ફર જતા જન યૌવન કાન્તિ એ, હું કડી આવી જરા તનને હરે ૩૮
(અનુબંધુ)

“પાચાલ પુરના રાજા ! સુણીને શબ્દ આ બધા,
હુઃખદાયી મહારંભ, કાર્યનો કર ત્યાગ તુ ” ૩૯
સુણીને બોધ સાધુનો, દીન ભાવે વદે નૃપઃ
બ્રહ્મદત્ત કહે છે

“જાણી શક્યો હું એ સત્ય, વદ્યા જે આપ હે સુનિ ! ૪૦
(ઉપભાતિ)

“છે બધતું કારણ ભોગ રાગ, ત્યજી શકે દીન ન હું સમાન,
નિદાન કીધુ તપ તેજ હારી, સન તકુમારની ઋદ્ધિ માટે. ૪૧
(અનુબંધુ)

“સુધારવા ભૂલો મારી, આપે બોધ કયો ઘણો;
હકાઝહી બનીને મે ના ધાર્યો ઉર લેશ તે. ૪૨
(દ્રુતવિલખિત)

સ્વર્ગ પાવ્યું તમો થકી ધર્મનું, તદ્દપિ ભોગ જરા ન ત્યજી શકું;
નિરખતો તીર પક યુગ્યો કરી, પણુ જઈ ન શકે સરકાંઠે. ૪૩
(અનુબંધુ)

“એવી રીતે મહાભાગ, રૂપ્યો હું કામપંકમાં;
ભોગાસક્તિ ત્યજીને હું, ત્યાગપથે ન જે શકું.” ૪૪

સુનિ કહે છે : (હરિગીત)

“શત્રિ અને દિવસરૂપે આ કાળ બહેણુ વહી જતુ,
નહિ સ્થિર છે આ કામલોગો આયુ પણુ નહિ સ્થિર છે,
કૂળ કુંલ વિનાનાં તરૂં ત્યજી પક્ષીગણો દૂર ભય છે,
તેમજ ત્યજી ભયે સહુ આ કામ લોગ મનુષ્યને ૪૫

(મંદાકાન્તા અને સગધરા)

“લોગાસક્તિ ત્યજી ન શકે જો સર્વથા હે તું રાજા!
સસારે તુ રહી જીવનનાં શુભ કાર્યો કરી લે,
સાધી લે તુ નિજ જીવનમાં પ્રેમ કારણ્ય સૂત્રો,
પાળી પોષી પ્રભને પરહિત કરીને ધર્મ આરાધી લે તુ ૪૬

(અનુબંધુપ)

“સસારે જો રહી રાજન્ ! જીવનશુદ્ધિ આચરે,
ધર્મિજીત સુખનો લોક્તા, દેવ મોટો થઈશ તુ ’ ૪૭
વાત એછે નહિ માની બ્રહ્મવત્તે સુનિ તણી,
સમભાવી સુનિ ત્યારે, કહે છે રાજની પ્રતિ . ૪૮

સુનિ કહે છે : (વસતતિલકા)

“આરભને પરિગ્રહે અતિરક્ત તુ છે,
તે છોડવા મન નહિ તુજને લગારે,
મે જે કહ્યું નિવડયુ બ્યર્થ વિલાપ જેવું,
તેથી હવે અહિંથી સદા વિદાય થાઉં ” ૪૯

[ચાહુ કથા] (દ્રુતવિદ્યખિત)

વિષયમાં અતિઅધ થયો નૃપ, હૃદયમાં જરી બોધ ધર્યો નહિ,
મનુજ જન્મ શુભાવી વિલાસમાં, નરક સાતમીએ જઈ ઉપ-ચો ૫૦
સુનિ ચિત્તે સઘળા નિજ કર્મને, તપ સુસયમ અગ્નિ થકી દહ્યાં;
પરમ જ્ઞાની તણુ પદ પામિયા, લણુ નમે ચિત્તના પદપકને ૫૧

(અનુબંધુપ)

મજ-કલ્યાણને અર્થે, કામ્યમાં આ કથા કહી,
દ્રોણઆમે શેષ કાળે, વસીને પૂર્ણ છે કીધી ૫૨

(દ્રુતવિદ્યખિત)

જન્યન નિધિ ગ્રહો વસુધા વિષે, પુનમ જ્યેષ્ઠ તણી ભૃગુવાસરે,
ક્રમજાન-શશી સુનિ સહાયથી, લણુ કથે સુકથાપુર ભાવથી ૫૩

“પરમાત્મ છત્રીસી”

- “પરમદેવ પરમાત્મા, પરમ જ્યોતિ જગદીશ”
 પરમભાવ દિલ લાવીને પ્રણમુ છુ નમી શીષ - ૧
- એક જ ચૈતન્ય દ્રવ્ય છે, જેના ત્રણ પ્રકાર
 અહિરાતમ અંતર તથા પરમાત્મ પદ સાર - ૨
- અહિરાતમ તેને કહે, ન જાણે આત્મ સ્વરૂપ
 મગ્ન રહે પર દ્રવ્યમાં, મિથ્યાવંત અનુપ - ૩
- અતર આતમ ભવ, તે સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ હોય
 જોયે ને વળી ખારમે, ગુણુસ્થાનક ત્યો જોય. - ૪
- પરમાતમ પદ બ્રાહ્મનો, પ્રગટયો શુદ્ધ સ્વભાવ
 લોકા લોક પ્રમાણુ સઉ, ત્રિકાળ દેખે ભાવ - ૫
- અહિરાતમ સ્વભાવ તજ, થા તું અતરાત્મન
 પરમાતમ પદ જો લજો, તો થા પરમાત્મન - ૬
- પરમાતમ સો આત્મા, અન્ય ન જીજો કોઈ
 પરમાતમ ને ધ્યાવતા, એ પરમાતમ હોય - ૭
- પરમાતમ તે બ્રહ્મ છે, પરમ જ્યોતિ જગદીશ
 પરથી સિન્ન વિલોકીયે, જ્યોતિ અલખ તે ઇશ - ૮
- જેવો છે પરમાત્મા, તેવો છે તન માહિ
 મોહ મેલ ક્રિયડ લયોં, તેથી સુત્રે નાહિ - ૯
- મોહ મેલ રાગાદિનો, જે ક્ષણુ કીજે નાશ
 તે ક્ષણે આ પરમાતમા, પોતે લહે પ્રકાશ - ૧૦
- આતમ સો પરમાતમા, પરમાતમ સો સિદ્ધ
 વચલી દુવિધા મટિ ગઈ, પ્રગટ થઈ નિજ રિદ્ધ - ૧૧
- હું જ સિદ્ધ પરમાતમા, હું છુ આત્મારામ
 હું છું જ્ઞાતા જ્ઞેયનો, ચૈતન માઈ નામ - ૧૨

- હું અનત સુખનો ધણી, સુખમય મુજ સ્વભાવ,
અવિનાશી આનંદમય, તે હું ત્રિભુવન રાય - ૧૩
- શુદ્ધ અમારૂં રૂપ છે, શોભિત સિદ્ધ સમાન,
શુભ્ર અનતથી યુક્ત આ, ચિદ્દાનંદ ભગવાન - ૧૪
- જેવો સિદ્ધ ક્ષેત્રે વસે, તેવો આ તન માંહી,
નિશ્ચય દ્રષ્ટિ નિહાળતા, રંચ ફરક કઈ નહિ - ૧૫
- કર્મોના સયોગથી, થયા ત્રણ પ્રકાર,
એકજ આત્મ દ્રવ્યને, કર્મ નચાવણહાર - ૧૬
- કર્મ સઘાતી આહિનું, જોર ન કઈ દેખાય,
પાર્થે કળા વિવેકથી, રાગ દેષ વિષ્ણુ જાય - ૧૭
- મૂળ કર્મનું રાગ છે, રાગ મધ્યે મૂળ જાય,
પ્રગટ થાય પરમાત્મા, ભયા સુગમ ઉપાય, - ૧૮
- શા માટે ભટક્યો ફરે, સિદ્ધ થવાને કાજ,
રાગ દેષને છોડી દે, કૌચા સુગમ ઈલાજ - ૧૯
- પરમાત્મ પદનો ધણી, રાગ ભયો વિલક્ષાય,
રાગ દેષની પ્રીતિથી, જનમ અકારય જાય - ૨૦
- રાગ દેષની પ્રીતિમા, ભૂલી કયો પ્રપચ,
પરમાત્મ પદ ઢાંકીને, થવું પડ્યું તિર્યચ - ૨૧
- જપ-તપ સચમ સૌ ભદ્રું, રાગ દેષ જો નાહિ,
રાગ દેષને જાગતા, એ ક્ષણકાથી નાહિ - ૨૨
- રાગ દેષના નાશતા, પરમાત્મ પ્રકાશ,
રાગ દેષના જાગતા, પરમાત્મ પદ નાશ - ૨૩
- જો પરમાત્મ પદ અહો, તો તું રાગ નિવાર,
દેખ સયોગી સ્વામીને અતર હૈયે વિચાર - ૨૪
- લાખ વાતની વાત આ, દીધી તને બતાય;
જો પરમાત્મ પદ અહો, રાગ દેષ તજ ભાય - ૨૫

- રાગ દેષના ત્યાગ વિણ, પરમાતમ પદ નાય,
કોટિ કોટિ જપ તપ કરે, બધું અકારથ જાય. - ૨૬
- દોષ છે આ આત્માનો, રાગ દેષનો સગ,
જેમ પાશ મજબૂતી, વસ્ત્રનો બીજો રગ - ૨૭
- તેમજ આતમ દ્રવ્યને. રાગ દેષનો પાશ,
કર્મ રગ લાગી રહ્યો, તો કેમ લહે પ્રકાશ. - ૨૮
- આ કર્મનું છત્તવું, કઠીન વાત છે મિત્ર,
મૂળ ખોદ્યા વિણ ના મટે, દુષ્ટ જાતિ વિપરિત - ૨૯
- લક્ષ્યોપત્તો બહુ કર્યો, એ મટવાના નાહિ,
ધ્યાન અગ્નિ પ્રગટાવીને, હોમી દે તે માંહિ - ૩૦
- જેમ કાષ્ટના ગજને, નર નહિ શકે ઉઠાય,
જરિક આગ સયોગથી, ક્ષણમાં ઉડી જાય - ૩૧
- હેલું સહિત પરમાતમા, એ અચરજની વાત,
રાગ દેષનાં ત્યાગતા, કર્મ શક્તિ તુટ જાત - ૩૨
- પરમાતમના લેહ જે, રૂપી અરૂપી માન,
સરખા અનંત સુખમાં, કહેવાના જે સ્થાન - ૩૩
- જેવો તે પરમાતમા, તેવો છે તન માંહિ,
આત્મ શક્તિ સભારતાં, પ્રગટે અતર માંહિ - ૩૪
- રાગ દેષને ત્યાગીને, ધર પરમાતમ ધ્યાન,
તો પામે સુખ સપદા, “હૈયા” ઈમ કલ્યાણ - ૩૫
- સંવત વિક્રમ ભૂપનો, સત્તરસો પચાસ,
માગશરમા રચના કરી, પ્રથમ પક્ષ બીજ માસ - ૩૬

સામાયિક બત્રીશી

હરિગીત

સૌ પ્રાણી આ સસારના સન્મિત્ર મુજ બહાલા થાને,
સદ્ગુણમા આનદ માતુ મિત્ર કે વેરી હાને,
હુઃખીઆ પ્રતિ કર્ણા અને હુશ્મન પ્રતિ મધ્યસ્થતા,
શુભ ભાવના પ્રભુ ચાર આ પામે હૃદયમા સ્થિરતા. — ૧

અતિ જ્ઞાનવત અને ત શક્તિ દોષ હિન આ આત્મ છે,
એ મ્યાનથી તલવાર પેઠે શરીરથી વિલિન્ન છે,
હુ શરીરથી વિલિન્ન છુ એ જ્ઞાનબળ મુજને મળે,
હે દેવ ! તુજ કૃપા વડે અજ્ઞાન સૌ સત્વર ટળે. ૨

સુખ હુ ખમાં શત્રુ મિત્રમા સયોગ કે વિયોગમા,
રખડું વને કા રાજભુવને રાચતો સુખલોગમા,
મુજ સર્વ કાળે સર્વ જીવમાં આત્મવત્ બુદ્ધિ બધી,
આ ભાવના રહેને હૃદયમા અરજ એ કર્ણાનિધિ ૩

તુજ ચરણકમળનો દીવડો રૂડો હૃદયમા રાખાને,
અજ્ઞાનમય અધકારનો આવાસ તુરત બાળાને,
તદ્વરૂપ થઈ તે દીવડે હુ સ્થિર થઈ ચિત્ત બાધતો,
તુજ ચરણ—યુગ્મની રજમહી હુ પ્રેમથી નિત્ય રૂળતો ૪

પ્રમાદથી પ્રયાણ કરતા વિચારતાં પ્રભુ ! અહીં તહી;
એકેન્દ્રિયાદિ જીવને હણતા કદી ડરતો નહીં,
છેદી વિભેદી હુ ખ દઈ મેં ત્રાસ આપ્યા તેમને,
કરને ક્ષમા આ કર્મહિંસક નાથ વિનવુ આપને ૫

કષાયને પરવશ થઈ બહુ વિષયસુખ મેં ભોગવ્યા,
ચારિત્રના જે લગ વિશુ મુક્તિના વેરી થયા,
કુબુદ્ધિથી અનિષ્ટ કિચિત્ આચરણ મેં આદર્યું,
કરને ક્ષમા સૌ પાપ આ મુજ રકતું જે જે થયું. ૬

મન વચન કાય કષાયથી કીધા પ્રભુ મેં પાપો બહુ,
 સસારનાં દુઃખ ખીજ સૌ વાંચ્યાં અરે હું શું કહું !
 આ પાપને આલોચવા નિદા અને ધિક્કારથી,
 હું ભસ્મ કરતો મત્રથી જેમ વિષ જાતુ વાદીથી ૭
 મુજ બુદ્ધિના વિકારથી કે ઇદ્રિયોના ભેરથી,
 બહુ દુષ્ટ દુરાચાર મેં સેવ્યા પ્રભુ કુબુદ્ધિથી,
 કરવું હતું તે ના કર્યું પ્રમાદ કેરા ભેરથી,
 આ દોષ મુક્તિ પામવા માગું ક્ષમા હું પ્રેમથી ૮
 મન માફ દોષિત થાય તો હું દોષ અતિક્રમ જાણતો,
 દોષિત થતું આચારમા તો દોષ વ્યતિક્રમ માનતો,
 વિષયો તણી પ્રવૃત્તિમાં હું અતિચારી ધારતો,
 વિષયો તણી આસક્તિમાં હું અનાચારી સમજતો ૯
 ભાષા મહી ઉચ્ચારમા તલભાર ભૂલ જો થાય તો,
 વળી અર્થ માત્ર પદ મહી લવલેશ વધઘટ થાય તો,
 યથાર્થ વાણીજગનો દોષિત પ્રભુ હું આપનો,
 આપી ક્ષમા મુજને બનાવો પાત્ર કેવળ યોધનો ૧૦
 પ્રભુવાણી તું મંગળમયી મુજ શારદા હું સમજતો,
 જો ઇષ્ટ વસ્તુ દાનમા ચિંતામણી હું ધારતો,
 સુબોધ ને પરિણામ શુદ્ધિ સયમને વર્ષાવતી,
 ગીતો સુણાવી સ્વર્ગના તુ મોક્ષ લક્ષ્મી અર્પતી ૧૧
 સ્મરણ કરે યોગીજનો જેનું ઘણું સન્માનથી,
 વળી ઇન્દ્ર નર ને દેવ પણ સ્તુતિ કરે જેની અતિ,
 એ વેદ ને પુરાણ જેનાં ગાય ગીતો હર્ષમાં,
 તે દેવના પણ દેવ બહાલા, સિદ્ધ વસંતે હૃદયમાં ૧૨
 જેનું સ્વરૂપ સમજાય છે સદ્ગુણ દર્શન યોગથી,
 ભડાર છે આનંદના જે ચલિત નહીં વિકારથી,
 પરમાત્મની સજ્ઞા વડે ઝોળખાય એ શુભ ધ્યાનમાં,
 તે દેવના પણ દેવ બહાલા, સિદ્ધ વસંતે હૃદયમાં ૧૩

આ વિશ્વની કો વસ્તુમાં જો સ્નેહ બધન થાય છે,
 તો જન્મ મરણના ચક્રમાં ચેતન બહુ ભટકાય છે,
 મુજ મન વચન ને કાયનો સયોગ પરમા છોડવો,
 શુભ મોક્ષના અભિલાષનો આ માર્ગ સાચો જાણવો ૨૮
 સ સાર રૂપી વન મહી જે અવનતિમા લઇ જતી,
 તે વાસનાની જાળ પ્યારા તોડ સચમ જોરથી,
 વળી બાદ્યથી છે આત્મ જુદો લેઈ મોટો જાણવો,
 તદ્દિન થઈ ભગવાનમાં ભવપથ વિકટ કાપવો ૨૯
 કર્મો કર્યા જે આપણે ભૂતકાળમાં જન્મો લઈ,
 તે કર્મનું ફળ ભોગવ્યા વિષુ માર્ગ એકે છે નહીં,
 પરંતુ કરેલું કર્મ જે પરિણામ આપે મુજને,
 તો મુજ કરેલા કર્મનો સમજાય નહિ કઈ અર્થને ૩૦
 સ સારનાં સૌ પ્રાણીઓ ફળ ભોગવે નિજ કર્મનું,
 નિજ કર્મના પરિપાકનો ભોક્તા નહી કો આપણુ,
 ફળ લઈ શકે છે કોઈ નહી, આપી શકે છે કોઈ નહી,
 પ્રભુ ધ્યાનમાં નિમગ્ન થા તુજ આત્મનો આશ્રય કરી ૩૧

(શાહુલ)

પાત્રી નાહીં શકાય પાર જરીએ, જેના રૂડા જ્ઞાનથી,
 તેવા ધીર ગુરૂ અમિત ગતિને, વહુ ઘણા પ્રેમથી,
 આવે ગુણ અમિતજન પ્રભુના મુજ આત્મમાં ભાવથી,
 લેવાને શુભ મોક્ષને બધુ કહો વાર કયા લાગતી ? ૩૨

(દોહરો)

બત્રીસ ચરણનું બન્યું, મંગળ સુઠર કાવ્ય,
 અનુભવતાં એક ધ્યાનથી, મોક્ષ ગતિ જીવ જાય

ત્રણ તત્વનો છંદ

- પરમ પુરુષ પરમેશ્વર દેવ, તેહ તણી નિત કીજે સેવ,
ભવદુઃખ ભંજન શ્રી ભગવત, રાગદેષનો કીધો અત ૧
- ચોત્રીસ અતિશે શોભિત કાય, ત્રિભુવન જન નાયક જિનરાય,
પાંત્રીસ વાણી વચન રસાલ, શિવસુખ કારણ દીન કયાળ ૨
- સુરનર કિન્નર વહિત પાય, જ્ય જગદીશ્વર ત્રિભુવનરાય,
સિદ્ધપુરુષ અવિચલ સુખ ધણી, સેવા કરે ભવિચણ તેહ તણી. ૩
- અષ્ટ કર્મદળ કીધાં ચૂર, ચિદાનંદ નિત સુખ ભરપુર,
અનંત જ્ઞાન દર્શન આધાર, ઇન્દ્ર દેહ રહિત નિરાકાર. ૪
- તેહને જન્મ, જરા, નહિ રોગ, નહિ સુત દારા નહિ તસ લોગ,
નહિ તસ મોહ નહિ તસ માન, નહિ તસ માયા, નહિ અજ્ઞાન. ૫
- નહિ તસ વેરી નહિ તસ મિત્ર, જ્ઞાન સયમ જગનાથ પવિત્ર,
તે પ્રભુ નવિ સર્જે સહરે, રાગદેષને ચિત્ત નવિ ધરે. ૬
- તે પ્રભુ નવિ પામે અવતાર, આદિ અત નહિ તેનો પાર,
તે પ્રભુ લીલા ચિત્ત નવિ ધરે, તે પ્રભુ હાસ્ય કીડા નવિ કરે ૭
- તે પ્રભુ નવિ નાચે નવિ ગાય, તે પ્રભુ લોજન કઈ નવિ ખાય,
તે પ્રભુ પુષ્પ પૂજા શું કરે, તે પ્રભુ ચક્ર ગદા નવિ ધરે ૮
- તે પ્રભુ ત્રિશુળ ધરે નહિ પ્રાણ, તે સાચા જગદીશ્વર જાણ,
વેદ પુરાણ સિદ્ધાંત વિચાર, એ જગદીશ્વરને ન સસાર ૯
- એ જગદીશ્વર માને જેહ, નિરાખાધ સુખ પામે તેહ,
એહ તણી બીજે કોણ ધાય, અમૃત વામી વિષ કુણ ખાય. ૧૦
- રત્ન ચિતામણી નાખી કરી, કોણ ગ્રહે કાચ કર ઠીકરી,
અથવા મોહગ્રથ નવિ લહે, દેખી પરતી વનમે' રહે ૧૧

આ વિશ્વની કો વસ્તુમાં જો રમેહ બધન થાય છે,
 તો જન્મ મરણના ચક્રમાં ચેતન બહુ ભટકાય છે,
 મુજ મન વચન ને કાયનો સયોગ પરમા છોડવો,
 શુભ મોક્ષના અભિલાષનો આ માર્ગ સાચો જાણવો. ૨૮

સ સાર રૂપી વન મહી જે અવનતિમા લઈ જતી,
 તે વાસનાની જાળ ખ્યારા તોડ સયમ જોરથી,
 વળી બાહ્યથી છે આત્મ બુદ્ધો લેદ મોટો જાણવો,
 તદ્વિલન થઈ ભગવાનમાં ભવપથ વિકટ કાપવો ૨૯

કર્મો કર્યા જે આપણે ભૂતકાળમાં જન્મો લઈ,
 તે કર્મનું ફળ લોગવ્યા વિષુ માર્ગ એકે છે નહીં,
 પરંતુ કરેલું કર્મ જો પરિણામ આપે મુજને,
 તો મુજ કરેલા કર્મનો સમજાય નહિ કઈ અર્થને ૩૦

સ સારનાં સૌ પ્રાણીઓ ફળ લોગવે નિજ કર્મનું,
 નિજ કર્મના પરિપાકનો લોકતા નહીં કો આપણુ,
 ફળ લઈ શકે છે કોઈ નહીં, આપી શકે છે કોઈ નહીં,
 પ્રભુ ધ્યાનમા નિમગ્ન થા તુજ આત્મનો આશ્રય કરી. ૩૧

(શાકુંલ)

પામી નાહીં શકાય પાર જરીએ, જેના રૂડા જ્ઞાનથી,
 તેવા ધીર ગુરૂ અમિત ગતિને, વહુ ઘણા પ્રેમથી,
 આવે ગુણ અમિતજન પ્રભુના મુજ આત્મમા ભાવથી,
 લેવાને શુભ મોક્ષને બધુ કહો વાર કયા લાગતી ? ૩૨

(દોહરો)

બત્રીસ ચરણનું બન્યું, મંગળ સુદર કાવ્ય,
 અનુભવતાં એક ધ્યાનથી, મોક્ષ ગતિ જીવ જાય

ત્રણ તત્વનો છંદ

- પરમ પુરુષ પરમેશ્વર દેવ, તેહ તણી નિત કીજે સેવ,
ભવદુઃખ ભજન શ્રી ભગવત, રાગદેષનો કીધો અત ૧
- ચોત્રીસ અતિશે શોભિત કાય, ત્રિભુવન જન નાયક જિનરાય,
પાંત્રીસ વાણી વચન રસાલ, શિવસુખ કારણ દીન કયાળ ૨
- સુરનર કિન્નર વહિત પાય, જય જગદીશ્વર ત્રિભુવનરાય,
સિદ્ધપુરુષ અવિચલ સુખ ધણી, સેવા કરે ભવિચલ તેહ તણી. ૩
- અષ્ટ કર્મદળ કીધાં ચૂર, ચિદાનંદ નિત સુખ ભરપુર,
અનંત જ્ઞાન દર્શન આધાર, ઇન્દ્ર દેહ રહિત નિરાકાર. ૪
- તેહને જન્મ, જરા, નહિ રોગ, નહિ સુત દારા નહિ તસ લોગ,
નહિ તસ મોહ નહિ તસ માન, નહિ તસ માયા, નહિ અજ્ઞાન. ૫
- નહિ તસ વેરી નહિ તસ મિત્ર, જ્ઞાન સયમ જગનાથ પવિત્ર,
તે પ્રભુ નવિ સર્જે સહરે, રાગદેષને ચિત્ત નવિ ધરે. ૬
- તે પ્રભુ નવિ પામે અવતાર, આદિ અત નહિ તેનો પાર,
તે પ્રભુ લીલા ચિત્ત નવિ ધરે, તે પ્રભુ હાસ્ય કીડા નવિ કરે ૭
- તે પ્રભુ નવિ નાચે નવિ ગાય, તે પ્રભુ ભોજન કઈ નવિ ખાય,
તે પ્રભુ પુષ્પ પૂજા શુ કરે, તે પ્રભુ ચક્ર ગદા નવિ ધરે. ૮
- તે પ્રભુ ત્રિશુળ ધરે નહિ પ્રાણ, તે સાચા જગદીશ્વર જાણ,
વેદ પુરાણ સિદ્ધાંત વિચાર, એ જગદીશ્વરને ન સસાર ૯
- એ જગદીશ્વર માને જેહ, નિરાખાધ સુખ પામે તેહ,
એહ તણ ખીજે કોણુ ધાય, અમૃત વામી વિષ કુણુ ખાય. ૧૦
- રત્ન ચિતામણી નાખી કરી, કોણુ ગ્રહે કાચ કર ઠીકરી,
અથવા મોહઅથ નવિ લહે, દેખી પરભી વનમે રહે. ૧૧

- નેત્ર રોગ પીડિત હોય જેહ, પીત શખ નર લાખે તેહ,
સદ્ગુરુ મળે જો પુન્ય સંજોગ, તો મિથ્યા મત જાવે રોગ. ૧૨
- સદ્ગુરુ તારે ને પોતે તરે, ઉપકારક નાવ તણી પરે,
ક્રોધ, માન, મમતા પરહરે, ત્રસ સ્થાવરની રક્ષા કરે ૧૩
- સત્ય વચન તે સુખ ઉચ્ચરે, કૂડ કપટ તે ચિત્ત નવિ ધરે,
અણુદીધુ તે ગુરુ નવિ ગ્રહે, દયા ધર્મ લવિયણુને કહે ૧૪
- નારી તણી સગત પરિહરે, બ્રહ્મચર્ય ચોક્ષુ આઠરે,
નવ વાડ વિશુદ્ધ વ્રત ધરે, તે ગુરુ તારે ને પોતે તરે ૧૫
- બ્રહ્મચર્ય વિષુ જો ગુરુ હોય, તો ગુરુ થાપે જગ નહિં કોય,
ગૃહસ્થ ગુરુ ગ્રહીને શુ કરે, લોહસંગત પત્થર કેમ તરે ! ૧૬
- તારે સદ્ગુરુ મહાવ્રતધાર, પડિતજન એમ કહે સુવિચાર,
કનક રજની મમત તજે, મૂકી લોભ ધરમી સિદ્ધ લજે ૧૭
- એણીપરે પચ મહાવ્રત ધરે, ચાર કષાય સુનિવર પરહરે,
શાસ્ત્ર તણો નિત દિયે ઉપદેશ, સતગુરુ ટાળે સકળ કલેશ ૧૮
- રાગ, દ્વેષ, મોહ દીક્ષા કરે, એવા શીઘ્ર શિવપુરી વરે,
તરવાને ઇન્દ્રિયો સસાર, તો આરાધો ગુરુ વ્રત ધાર ૧૯
- દયા ધર્મ ઉપદેશે સાર, સર્વ જીવ પર કરે ઉપકાર,
દયા ધર્મ જગ મોટો સહી, જેથી દુખ કોઈ પામે નહી ૨૦
- કેટલા એક દયા દયા મુખે લણે, ધર્મ કારજ ત્રસ થાવરને હણે,
બોલે સાચુ પણુ નહિં કઈ કરે, કહો તે લવસાગર કેમ તરે ! ૨૧
- દયા વિના જો થાયે ધર્મ, તો હિંસાએ નવ લાગે કર્મ,
જો ઘર બેઠા કલ્યાણુ થાય, તો ઘર છોડી વન ડોણુ જાય ! ૨૨
- સર્વ શાસ્ત્રે નિશ્ચે કહી, દયા વિના ધર્મ થાયે નહિ,
જ્યાં હિંસા ત્યાં આશ્રવ હોય, પડિત શાસ્ત્ર વિચારી જોય ૨૩
- પૃથ્વી પાણી અગ્નિ ને વાયુ વનસ્પતિ પચ સ્થાવર કાય,
બેધદ્રિ, તેધદ્રિ, ચૌરેન્દ્રિ, પચેન્દ્રિ સાર, ત્રસજીવો એ ઠામ વિચાર ૨૪

આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર

(શ્રીમદ રાજવ્યદ્ર)

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના.	પામ્યો હું ખ અનત,	૧
સમજાવ્યું તે પદ નમું,	શ્રી સદ્ગુરુ ભગવત	
વર્તમાન આ કાળમાં,	મોક્ષ માર્ગ બહુ લોપ,	
વિચારવા આત્માથીને,	ભાગ્યો અત્ર અગોચ્ય	૨
કોઈ ક્રિયા—જડ થઈ રહ્યા,	શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ,	
માને મારગ મોક્ષનો,	કરુણા ઉપજે જોઈ	૩
બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતા,	અતર લેહ ન કાંઈ,	
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા,	તેહ ક્રિયાજડ આંહિ.	૪
બધ મોક્ષ છે કલ્પના,	ભાગે વાણીમાંહિ,	
વતે મોહાવેશમાં,	શુષ્કજ્ઞાની તે આંહિ	૫
વૈરાગ્યાદિ સફળ તો,	જે સહ આતમજ્ઞાન,	
તેમજ આતમજ્ઞાનની,	પ્રાપ્તિતણા નિદાન	૬
ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં,	થાય ન તેને જ્ઞાન,	
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં,	તો ભૂલે નિજ ભાન	૭
જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે,	તહાં સમજવું તેહ,	
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે,	આત્માથીજન એહ	૮
એવે સદ્ગુરુ ચરણને,	ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,	
પામે તે પરમાર્થને,	નિજપદનો લે પક્ષ	૯
આતમજ્ઞાન સમઘર્ષિતા,	વિચરે ઉદ્યમયોગ,	
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત,	સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય	૧૦
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહી,	પરોક્ષ જિન ઉપકાર,	
એવો લક્ષ થયા વિના,	ભગે ન આતમવિચાર	૧૧
સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ,	સમજાય ન જિનરૂપ,	
સમજ્યાવણ ઉપકાર શો,	સમજ્યે જિન સ્વરૂપ	૧૨

આત્માદિ અસ્તિત્વના,	જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,	
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ,	ત્યાં આધાર સુપાત્ર	૧૩
અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યા,	જે અવગાહન કાજ,	
તે તે નિત્ય વિચારવાં,	કરી મતાતર ત્યાજ	૧૪
રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો,	પામે અવશ્ય મોક્ષ,	
પામ્યા એમ અનત છે,	ભાગ્યુ જિન નિર્દોષ	૧૫
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી,	સ્વચ્છંદ તે રોકાય,	
અ.ય ઉપાય કયાં થકી,	પ્રાપ્તે બમણો થાય	૧૬
સ્વચ્છંદ મત આગ્રહ તજી,	વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,	
સમકિત તેને ભાખિયુ,	કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ	૧૭
માનાદિક શત્રુ મહા,	નિજ છદે ન મરાય,	
જતાં સદ્ગુરુ શરણમાં,	અદ્ય પ્રયાસે જાય	૧૮
જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી,	પામ્યો કેવળજ્ઞાન,	
શુરુ રહ્યા છદ્મસ્થ પણ,	વિનય કરે ભગવાન	૧૯
એવો માર્ગ વિનયતણો,	ભાગ્યો શ્રી વીતરાગ,	
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો,	સમજે કેઇ સુભાગ્ય	૨૦
અસદ્ગુરુ એ વિનયનો,	લાભ લહે જો કાઈ,	
મહામોહની કર્મથી,	બૂડે ભવજળ માહિ	૨૧
હોય મુમુક્ષુ જીવ તે,	સમજે એહ વિચાર,	
હોય મતાર્થી જીવ તે,	અવળો લે નિર્ધાર	૨૨
હોય મતાર્થી તેહને,	થાય ન આતમલક્ષ,	
તેહ મતાર્થી લક્ષણો,	અહી કહ્યાં નિર્પેક્ષ	૨૩

મતાર્થી લક્ષણ

બાહ્યન્યાગ પણ જ્ઞાન નહિ,	ને માને શુરુ સત્ય,	
અથવા નિજકુળધર્મના,	તે શુરુમાં જ મમત્વ	૨૪
જે જિનદેહ પ્રમાણ ને,	સમવસરણાદિ સિદ્ધ,	
વર્ણન સમજે જિનહુ,	રોકી રહે નિજ બુદ્ધિ	૨૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમા, વર્તે દૃષ્ટિ વિમુખ,
 સદ્ગુરુને દઢ કરે, નિજમાનાર્થે મુખ્ય ૨૬
 દેવાદિ ગતિ ભગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞ ન,
 માને નિજમત વેષનો, આગ્રહ મુક્તિ નિદાન ૨૭
 લેણું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનું, અણુ ત્રત અભિમાન,
 અહે નહી પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન ૨૮
 અથવા નિશ્ચય નય અહે, માત્ર શબ્દની માય;
 લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય ૨૯
 જ્ઞાનદશા પામે નહી, સાધન દશા ન કંઈ,
 પામે તેનો સગ જે, તે ખૂડે ભવમાહિ ૩૦
 એ પણ જીવ મતાર્થમાં, નિજ માનાદિ કાળ,
 પામે નહિ પરમાર્થને, અન - અધિકારીમાજ ૩૧
 નહિ કષાય ઉપશાતતા, નહિ અતર વૈરાગ્ય,
 સરળપણુ ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થિ દુર્ભાગ્ય ૩૨
 લક્ષણુ કદા મતાર્થીના, મતાર્થ જાવા કાળ,
 હવે કહું આત્માર્થીના, આત્મ અર્થ સુખસાલ ૩૩

આત્માર્થલક્ષણુ

આત્મજ્ઞાન ત્યા મુનિપણુ, તે સાચા શુરુ હોય,
 બાકી કુળશુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિ જોય ૩૪
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુપ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર,
 ત્રણ યોગ એકત્વથી, વર્તે આજ્ઞાધાર ૩૫
 એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પથ,
 ગ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમત ૩૬
 એમ વિચારી અંતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ,
 કામ એક આત્માર્થનું, બીજો નહિ મનરોગ ૩૭
 કષાયની ઉપશાતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
 ભવે એક પ્રાણીદયા, માત્ર આત્માર્થ નિવાસ ૩૮

દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ લહે નહિ જોગ્ય,
 મોક્ષમાર્ગ પામે નહિ, મટે ન અતર રોગ. ૩૯
 આવે જ્યાં એવી દશા, સદ્ગુરુબોધ સુહાગ,
 તે બોધે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે સુખદાય ૪૦
 જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજજ્ઞાન;
 જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઇ, પામે પદ નિર્વાણ. ૪૧
 ભીષજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાર્ગ સમજાય,
 ગુરુ શિષ્ય સવાદથી, લાખુ પદપદ આંહિ ૪૨
 આત્મા છે તે નિત્ય છે, છે કર્તા નિજકર્મ,
 છે હોઠતા વળી મોક્ષ છે, મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ ૪૩
 પદ સ્થાનક સક્ષેપમા, પદ દર્શન પણ તોહ,
 સમજાવવા પરમાર્થને, કહ્યા જ્ઞાનીએ એહ ૪૪

શકા-શિષ્ય ઉવાચ

નથી દષ્ટિમાં આવતો, નથી જણાતુ રૂપ;
 બીજો પણ અનુભવ નહિ, તેથી ન જીવસ્વરૂપ ૪૫
 અથવા હેહ જ આત્મા, અથવા ઇન્દ્રિય પ્રાણુ;
 મિથ્યા ગુહો માનવો, નહિ જુદું ચોંધાણુ. ૪૬
 વળી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ;
 જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ. ૪૭
 મારે છે નહિ આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય;
 એ અતર શકા તણો, સમજાવો સદ્ગુપાય ૪૮

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

ભાસ્યો હેહાધ્યાસથી, આત્મા હેહસમાન;
 પણ તે બંને સિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણે જ્ઞાન. ૪૯
 ભાસ્યો હેહાધ્યાસથી, આત્મા હેહસમાન;
 પણ તે બંને સિન્ન છે, જેમ અસિ ને અ્યાન. ૫૦

જે દ્રષ્ટા છે દષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ, ૫૧
 અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ
 છે ઇન્દ્રિય પ્રત્યેકને, નિજનિજ વિષયનું જ્ઞાન, ૫૨
 પાત્ર ઇન્દ્રિયના વિષયનું, પણ આત્માને જ્ઞાન
 જે ન જાણે તેહને, જાણે ન ઇન્દ્રિય પ્રાણ, ૫૩
 આત્માની સત્તા વડે, તેહ પ્રવર્તે જાણ.
 સર્વ અવસ્થાને વિષે, ન્યારો સદા જણાય, ૫૪
 પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય, એ એંધાણ સદાય
 ઘટ, પટ આદિ જાણુ તુ, તેથી તેને માન, ૫૫
 જાણનાર તે માન નહિ, કહિયે કેવું જ્ઞાન
 પરમ બુદ્ધિ કૃષ જેહમાં, સ્થળ જેહ મતિ અદ્ય, ૫૬
 જેહ હોય જો આત્મા, ઘટે ન આમ વિકલ્પ
 જડ ચૈતન તો સિન્ન છે, કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ, ૫૭
 એકપણ પામે નહિ, ત્રણે કાળ દ્રવ્ય ભાવ.
 આત્માની શકા કરે, આત્મા પોતે આપ, ૫૮
 શંકાનો કરનાર તે, અચરજ એહ અમાપ.

શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

આત્માનાં અસ્તિત્વના, આપે કદા પ્રકાર, ૫૯
 સભવ તેનો થાય છે, અંતર કયે વિચાર
 બીજી શકા થાય ત્યાં, આત્મા નહીં અવિનાશ, ૬૦
 જેહયોગથી જાણે, જેહવિયોગે નાશ
 અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય, ૬૧
 એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જણાય

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

જેહ માત્ર સયોગ છે, વળિ જડ રૂપી દ્રશ્ય,
 ચૈતનનાં ઉત્પત્તિ લય, કેના અનુભવ વશ્ય ? ૬૨

જેના અનુભવ વશ્ય એ,	ઉત્પન્ન લયનું જ્ઞાન,	
તે તેથી બુદ્ધા વિના,	થાય ન કેમે ભાન	૬૩
જે સંયોગો દેખિયે,	તે તે અનુભવ દ્રશ્ય,	
છિપજે નહિ સંયોગથી,	આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ.	૬૪
જડથી ચેતન છિપજે,	ચેતનથી જડ થાય,	
એવો અનુભવ કોઈ ને,	ક્યારે કદી ન થાય.	૬૫
કોઈ સંયોગોથી નહીં,	જેની ઉત્પત્તિ થાય,	
નાશ ન તેનો કોઈમાં,	તેથી નિત્ય સદાય.	૬૬
કોધાદિ તરતમ્યતા,	સર્પાદિકની માંય,	
પૂર્વજન્મ સંસ્કાર તે,	જીવ નિત્યતા ત્યાંય.	૬૭
આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે,	પર્યાયે પલટાય,	
આળાદિ વય ત્રણયનું,	જ્ઞાન એકને થાય.	૬૮
અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું,	જે બાણી વદનાર,	
વદનારો તે ક્ષણિક નહિ,	કર અનુભવ નિર્ધાર.	૬૯
ક્યારે કોઈ વસ્તુનો,	કેવળ હોય ન નાશ,	
ચેતન પામે નાશ તો,	કેમાં મળે તપાસ	૭૦

શ કા • શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા જીવ ન કર્મનો,	કર્મ જ કર્તા કર્મ,	
અથવા સહજ સ્વભાવ કાં,	કર્મ જીવનો ધર્મ.	૭૧
આત્મા સદા અસંગ ને,	કરે પ્રકૃતિ બંધ,	
અથવા ઇન્દ્રિયરેષુ,	તેથી જીવ અબંધ	૭૨
માટે મોક્ષ ઉપાયનો,	કોઈ ન હેતુ જણાય,	
કર્મતાણુ કર્તાપણુ, કાં નહિ,	કાં નહિ બંધ	૭૩

સમાધાન : સદ્ગુરુ ઉવાચ

હોય ન ચેતનપ્રેરણા,	કોણ મહે તો કર્મ,	
જડ સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા,	બુદ્ધો વિચારી મર્મ.	૭૪